BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
9 B
52

Digitized by Google

8-4-B-58

OPERA
DIVI AELREDI
RHIEVALLENSIS
QVONDAM IN ANGLIA
EX ORDINE CISTERCIENSI
ABBATIS,
ET D. BERNARDI CONTEMPORALIS:

OMNIA

OPE ET STVDIO

R. P. RICHARDI GIBBONI

Societatis IESV Theologi,

Ex VETVSTIS M. S. *nunc primùm in lucem producta,*
Varijſque Lectionibus, Marginalibus Citationibus,
& Indicibus illuſtrata.

ADDITI

ANONYMI RITHMI de Laude Virginitatis:

OPERVM ELENCHVM ſequens pagina exhibebit.

DVACI,
Ex Typographiâ GERARDI PINCHON, ſub ſigno
Coloniæ, Anno M. DC. XXXI.

Digitized by Google

87973.52

ELENCHVS
EORVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

D. Aëlredi Homiliæ xxxj. in Iſaiam de oneribus Babylonis, Philiſtijm, & Moab.
Eiuſdem Compendium Speculi.
Eiuſdem Speculum Charitatis Lib. III.
Eiuſdem de Spirituali amicitia Lib. III.
Eiuſdem Homilia in Lucam de IESV *puero duodenni.*
Anonymi Rhythmi de Laude Virginitatis.

Digitized by Google

CATALOGVS OPERVM D. AELREDI EX IOANNE TRITHEMIO de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

ADILREDVS Abbas cuiuſdam cœnobij ordinis Ciſterc-ienſis, vir in ſanctis ſcripturis iugi ſtudio exercitatus, & ſæcularis Philoſophiæ non ignarus, ingenio mitis, eloquio dulcis, deuotione præcipuus: ſcripſit ad vtilitatem fratrum ſuorum nonnulla opuſcula, quibus & illis profuit, & nominis ſui notitiam ad poſteros tranſmiſit. E quibus extat opuſculum magnæ vtilitatis viris religioſis, ſpiritalibus ſententijs refertum, quod prænotauit. SPECVLVM *Charitatis lib. 1. in Lucam Homil. 1. Cum eſſet* IESVS. Et alia, quæ non vidi. Claruit temporibus Henrici ſexti circa annos Domini. M. CC.

EX GVILIELMO EYSENGREINO *in Catalogo Teſtium veritatis ad annum Chriſti* M. C. LXIV.

ALREDVS RHIEVALLIS *Monachus Ciſtercienſis, Anglus, doctrina & eloquentia vir clarus, ſacrarum literarum ſtudijs doctus & imprimis eruditus,* Vitam S. Eduardi Anglorum Regis *doctiſsimis commentarijs abſoluit.* De natura Animæ *libros confecit.* Super Onus Babylonis Iſaiæ *volumen ſcripſit.* Homilias quoque plures *ad diuerſos dedit.*

EX EODEM *ibidem ad annum Chriſti.* M. CC.

ETHELREDVS ABBAS Ciſtercienſis, Anglus, vir diſertiſsimus, non minùs vitâ quàm eloquentiâ ſpectatus, opuſculum Religioſis viris vtiliſsimum, ſpiritualibus ſententijs inſtructum, quod inſcribitur *Speculum charitatis,* abſoluit. *Homilias in Lucam* edidit. *Sermones* & *Epiſtolas plures* ad diuerſos ſcripſit.

HÆC ISTI.

VBI obſeruandum in Trithemio, Speculum Charitatis *ob eo conſpectum non eſſe vel inde colligi, quod librum I. tantum recenſeat, cum tres ipſemet Aelredus numeret in Prologo eiuſdem operis: niſi dicere velimus Trithemium de Compendio intelligendum eſſe, non de pleniori opere.*

IN Eyſengreino illud nota Alredum Rhieuallenſem *Monachum Ciſtercienſem, &* Ethelredum Abbatem *Ciſtercienſem, vnum eundemque auctorem eſſe, non diuerſos, vt ipſe fortaſſis exiſtimauit, referens ad diuerſos annos: nam quæ numerauit opera, vnius noſtri ſunt Aelredi, non plurium auctorum, vt infrà oſtendemus.*

ã 2 CATA-

CATALOGVS *operum* D. AELREDI *ex centuria II. Scriptorum Britanniæ. numero XCIX.*

EALREDVS Rhieuallenſis (Ethelredum plures vocant) Ciſtercienſium Monachorum in Rhieualle Eboracenſis diœceſis Abbas, genere doctrina, & inculpatæ vitæ moribus, vt Capgrauius habet, præclarus emicuit. Solitariæ vitæ ardore totus inflammatus, talis ac tantus euaſit, vt breui ſocios ſuæ profeſsionis omnes, omnibus vitæ ornamentis ſuperaret. Acceſsit ad hæc litterarum cognitio, quæ tãto illi ad omne genus doctrinæ incitamento fuit, vt nullum ſcientiæ genus intactum relinqueret. Dauidi Scotorum Regi familiariſsimus olim, cum adhuc adoleſcens eſſet, Epiſcopatum, & alios mundi honores recuſabat, vt ad exercitia virtutum expeditior haberetur. Varios ad tumultuaria certamina Principum motus, potiſsimum vbi nulla ſpes pacis expectabatur, mirâ ſolebat induſtriâ compeſcere, atque ad optatum perducere finem. Vir erat idẽ, atque alter Bernardus, ingenio mitis, actione pius, & conſilio modeſtiſsimus; diuique Aurelij Auguſtini cõfeſsiones pro immenſo ſemper habebat theſauro. Compoſuit inter cetera, & ſcripſit primo ad Laurentium Abbatem Weſtmonaſterienſem.

Vitam Eduardi Anglorum Regis. Lib. II. Multis veterum ſtudio fuiſſe.
Vitam Dauidis Scotorum Regis. Lib. II. Religioſus & pius Rex.
Vitam Niniani Epiſcopi. Lib. I. Multis virorum bonorum.
Vitam Margaretæ Reginæ. Lib. I.
De miraculis D. Eduardi. Lib. I. Rebus humanis exemptus.
De Regibus Anglorum. Lib. I. Quoniam de optimis moribus.
Miracula Haguſtaldenſis Eccleſiæ Lib. I. Præſentis diei expoſcit ratio.
Chronicon ab Adam ad Henricum primum. Lib. I.
Sententiarum flores. Lib. I. Cum multæ diuinæ authoritatis.
Vitam Eduardi carmine. Lib. I. Cum tibi Laurenti cogar parere.
Homiliarum iuſtum volumen. Lib. I. Petis a me dilectiſsime in Domino.
In Euangelium accenſæ lucernæ. Lib. I.
De Prælatorum moribus. Lib. I. Beatus Paulus Apoſtolus.
De miniſtrorum officijs Lib. I. In numerorum libro ſcriptum eſt.
De Abuſionibus Clauſtri. Lib. I. Duodecim ſunt abuſiones clau.
Centum ſermones ſynodales. Lib. I.
Speculum charitatis. Lib. III. Vere Sanctorum vera & diſ.
De vera amicitia. Lib. I. Cum adhuc puer eſſem.
De amicitia ſpirituali. Lib. III. Ecce ego & tu.
De aduentu Domini. Lib I.
De malitia Chriſtiana. Lib. I. Sagitta Ionathæ nunquam abijt.

Super

Digitized by Google

Super onus Babylonis. Lib. I. Tempus eſt fratres chariſsimi.
De oneribus Iſaac. Lib. I. Auens te Pater beatiſsime.
Dialogos plures. Lib I.
Inter hominem & rationem. Lib. I. Quare triſtis es anima mea
De inſtitutione incluſarum. Lib. I. Iam pluribus annis exigis a me.
De quodam miraculo. Lib I. Miracula Domini & manifeſta.
Super Canticis Canticorum. Lib. I.
Epiſtolas trecentas. Lib. I. In quieto littore degens adhuc.
De lectione Euangelica. Lib I.
De Chriſto duodenni. Lib. I.
Super Lucam etiam. Lib. I.
De Virginitate Mariæ. Lib. I.
De natura animæ. Lib. I.
De dotibus eiuſdem. Lib. I.

Atque alia multa. Rhieualli migrauit ab hoc ſæculo Ealredus homo pius, anno ſalutis humanæ 1166. pridie Idus Ianuarij, vitæ ſuæ anno 57. ſub Henrico II. Anglorum Rege, Sanctorum aſcriptus tandē numero. In omni ſcribendi genere D. Bernardo ſimilimus hic fuit.

ANIMADVERSIO.

QVAE fides huic Catalogo, ab hæretico homine Ioanne Balæo confecto, adhibenda ſit, alijs ego iudicandum relinquo. Illud certè liquet, falſum eſſe in eo quod aſſerit, diſtinctos eſſe libros, de *vera amicitia*, & de *amicitia ſpirituali*, nam quod ponit pro principio libri de *vera amicitia*, tanquam diuerſi à tribus libris de *amicitia ſpirituali*, nil aliud eſt quā proœmium horum trium librorum, quod vel ex ipſomet Aelredo perſpicuum eſt. Iam quod numerat *de lectione Euangelica lib. I. de Chriſto duodenni lib. I. Super Lucam etiam lib. I.* Mihi fit veriſimile, non eſſe niſi hanc vnicam homiliam, quam damus de IESV *puero duodenni*, cuius ſolius meminerunt Trithemius, & Eyſengreinus locis citatis, & Sixtus Senenſis Bibliothecæ ſacræ lib. 4. Hoc ſaltem ex Trithemio, & Balæo pro comperto habemus, quæ tanquam diuerſorum hominum opera recenſentur ab Eyſengreino, vnius eſſe hujus noſtri Aëlredi, quod præter M.S codices, teſtatur auctor ille, quiſquis fuit, qui collegit Allegorias & Tropologias in locos vtriuſque teſtamenti ſelectiores, editas primum Pariſijs anno 1520. à Iodoco Badio, & rurſus ibidem opera Godefrid. Tilmanni, apud Sebaſtianum Niuellium anno 1574. Præter enumerata noſtri auctoris opera, inuenio in Eclogæ Oxonio Cantabrigienſis lib. 2. recenſeri in Catalogo Philoſophorum, Athelredi (ſic ibi vocatur) *Opus de bello Standardi.* Ex enumeratis etiam multa in varijs Bibliothecis latere dicuntur.

AD

Digitized by Google

Ad Aëlredum verò quod attinet, ſunt qui Adilredum, Ethilredum, Aluredum, & Aelredum vocant: mihi magis placet vt Aëlredus appelletur, paululum inflexo nomine, præſertim cum ipſemet libr. 1. Speculi cap. 34. non longè ab initio, ſe Hailredum nuncupet. Accedit auctoritas Nicolai æquè Rhieuallenſis in Epigrammate, quod ex eo laudat Ioannes Picardus Canonicus ad S. Victoris Pariſienſis, in notis ſuis ad librum primum Guilielmi Neubrigenſis, de rebus Anglicis, ſtatim in principio. Eſt autem eiuſmodi:

Inclitus AELREDVS conditus aromate morum,
Et mellis fauus, & dulcedo fuit Monachorum.
Flore iuuentutis hunc Regis regia fouit;
Quaque nociua procul, animoque, manuque remouit.
De † Henrico venit in Hieruſalem duce Chriſto,
Hic citò fructificat, ſpinas in lilia vertit.
Sparſa recollegit, & in vnum fracta redegit.
Celſior hinc factus, poſt cœlica præmia nactus
Si libet, & fas eſt hîc dicere, vera retexam.
Nec reor ordiri quidquam de ſtamine falſi.
MAVRVS erat maturis moribus; & BENEDICTVS
Exemplo; ſimilis BERNARDO cælibe vita.
Virtutum ſpecimen, vitiorum ſcopa, decuſque
Ordinis, & ſpeculum, via pacis, fibula legis.
Prætulit exuuias Pauli Hieronymus auro
Crœſi; noſtra pars decoratur gemma nitore.
Intitulant alios præconia multa, ſed ipſe
Pacificus Salomon fuit, & manſuetus vt agnus.
Antiquo de conſilio non multa reuoluo.

† leg. Hierico.

Hactenvs Nicolaus. Hæc porrò non eſſe hyperbolicè dicta ſatis conſtat ex Balæo, qui monachis alioquin, monachus ipſemet excucullatus, fuit infenſiſsimus.

DE OPERIBVS HAC EDITIONE CONTENTIS

Proponimvs primo loco homilias in Iſaiam de oneribus Babylonis, Philiſtijm, & Moab, omnes numero vnam & triginta, præmiſſa homilia generali, habita in Aduentu Domini de omnibus oneribus apud Iſaiam: quæ licet apud D. Bernardum reperiatur eius operibus aſcripta, verè tamen eſt Aëlredi noſtri, & vt ille ſignificat in epiſtola dedicatoria, occaſionem præbuit cæteras conſcribendi.

Mitto

Digitized by Google

Mitto quod libri omnes M.S. quos viderim, Eyſengreinus quoque & Balæus id teſtatur, vnà cum innominato auctore, qui Allegorias & Tropologias collegit in locos ſelectiores vtriuſque teſtamenti. In his homilijs quâ exſcribendis, quâ corrigendis, duobus vſus ſum M. S. exemplaribus. Vnũ habui ex celebri monaſterio Claromariſci (quod prope Audomaropolim ſitum eſt) idque humanitate & beneuolentia admodum R^{di}. Domini D. Morandi Blomme Abbatis piæ memoriæ, procurante R^{do}. Patre ac Domino, Ioanne Beilengier eiuſdem loco Priore, bonarumque literarum fautore maximo. Alterum nactus ſum ex perantiqua bibliotheca Eccleſiæ Cathedralis B. Mariæ Cameracenſis, interuentu nobilis ac R. D. Roberti de la Hamaide eiuſdem Eccleſiæ Præpoſiti longè meritiſsimi; quod exemplar cũ priore multo eſſet plenius & correctius, ex eo lacunas multas & hiatus ſuppleui, & ſub his notis *Cod. Camerac.* varias lectiones appoſui, quas ad finem cuiuſque homiliæ certis numeris diſtinxi, ne lectori moleſtiam parerem in eis ſingulis ſuis locis reſtituendis.

SEQVITVR poſt homilias Compendium Speculi Charitatis, ab Aëlredo quidem conſcriptum, & à me ſic nuncupatum. Nam quod hoc opus Aëlredi genuinum ſit, ipſum teſtẽ habeo in prologo quem Speculo præfixit, in quo paulò ante finem ſic ait: *Sanè ante præſentis operis ſuſcipiendi propoſitum, quædam ipſe mecum meditando, quædam verò quaſi mecum, imo magis mecum, quia illa vnanimi meo Reuerendiſſimo Priori Hugoni, qui plus mecum quàm ego ipſe mecum, communicando epiſtolarum more ſparſim dictaueram, ex quibus præſenti intentioni materiam ſumens, ſed & ipſa eadem vt congruere videbantur inſerens, tribus inciſionibus totum diſtinxi.* Hæc auctor. Quam autem verum ſit ſingula, quæ in iſto compendio habentur, ſuis quæque locis in maiori Speculo inſeri, manifeſtum eſſe poteſt ex his, quæ in Speculo notauimus, indicantes quid quo loco ijſdem planè verbis repetatur. Atque hæc cauſa fuit, cur hoc ipſum opus Compendium Speculi nuncupandum iudicaremus. Huius vnicum recepimus exemplar M. S. ex Cœnobio Claromariſci.

SPECVLI verò vnicum duntaxat habuimus Codicem M. S. illum acceptum ex celeberrimo & vetuſto Aquicinctino Cœnobio prope Duacum Catuacorum, fauore & ſtudio R. D. Ioannis le Maire Optimi Digniſsimique Prioris. Eſſe hoc opus Aëlredi, fatentur cùm Trithemius, Eyſengreinus, Balæus, tum veteris M. S. codicis inſcriptio, & arguit ipſe ſtilus ac modus dicendi.

LIBROS de Spirituali Amicitia eiuſdem eſſe Aëlredi, præter duos antiquos Codices, qui nomen Aëlredi præferunt, & Balæum, qui illi

tribuit,

Digitized by Google

tribuit; arguit manifeſtè quod habetur libro primo pagina 433. huius noſtræ editionis, littera D. vbi eos Aelredus tanquam ſuum partum agnoſcit dicens: *Cuius affectus & motus in* Speculo noſtro, *quod ſatis cognitum habes, quàm lucide potuimus, ac diligenter expreſſimus.* Indicat etiam non obſcurè, hos libros de Spirituali Amicitia poſt Speculum Charitatis à ſe ſcriptos fuiſſe. Duos habuimus M. S. codices vnũ Claromariſci, quem exhibemus, & alterum Cameracenſem, ex quo ad marginem varias lectiones ſignamus.

Homiliae de Iesv puero duodenni, vnicum M. S. exemplar, nobis tribuit Cœnobium Aquicinctinum, ex quo ingentem hiatum ſuppleuimus in impreſſa Pariſienſi anno M. DC. IX. non pauciorum quam integrarum quinque paginarum, & conferentes M. S. exemplar cum excuſo, ad finem varias lectiones adſcripſimus,

Anonymi Rhythmum de *laude Virginitatis*, luce digniſsimum, ex Codice Aquicinctino, in quo erat prædicta homilia, in tui gratiam Lector, exſcriptum addidimus.

Habes igitur quæ de Operibus Aelredi nobis in præſentia dicenda occurrerunt; nam quæ eius nomine propoſuit Reuerendus æquè, ac Religioſus Pater Laurentius Surius, in Vitis Sanctorũ, libentes lubentes omiſimus, quod ſtilum planè immutatum deprehenderemus; nec in animo eſſet, quod Aelredi non ſaperet dictionem, Aelredi nomine tibi obtrudere. Non quod Optimi, & optimè de Catholica Religione meriti Patris factum improbaremus, ſed quod haberemus ſtatutum ea tantum in lucem dare, quæ non alterius, ſed ipſiuſmet eſſent Aelredi. Atque vtinam licuiſſet quod certè vehementer optauimus, Aelredi vitam, tibi, amice lector, exhibere. Fuiſſet certè illud ex voto noſtro, & niſi fallimur ex tua expectatione. At fruſtra fuimus, qui omni adhibita diligentia nihil conſecuti ſumus. Dabitur fortè, vt aliquando voti noſtri compotes ſimus. Tu interim Lector humaniſsime, Vale, & quæ nunc damus grato animo accipe.

Vidit Georgivs Colvenerivs *S. Theol. Doct. & Prof. ac librorum in Academia Duacena Viſitator & Cenſor.*

Digitized by Google

DIVI AELREDI
ABBATIS RIEVALLENSIS
SERMONES DE ONERE BABYLONIS.
IN CAPVT XIII. ISAIÆ PROPHETÆ.

Incipit epiſtola Domni Aëlredi Abbatis Rieuallis ad G. Lundonienſem Epiſcopum.

A DIlecto, & diligendo, & cum omnis deuotionis dulcedine amplectendo Sancto Patri, G.Lundonienſi Epiſcopo,frater Aëlredus pauperum Chriſti qui ſunt in Rieuallo, debitum cum omni affectu obſequium. Audiens te,Pater beatiſſime,inter innumeras occupationes, quas tibi vel Regiæ Maieſtatis auctoritas, vel curæ paſtoralis imponit neceſſitas, vt cultorem ſapientiæ, quietis amicum, [1] ſpiritualis ſcientiæ ſtudioſum, lectioni operam dare, & inter ſuaues orationum delitias,irruentium curarum moleſtiam ſanctarum ſcripturarum cre-
B bra meditatione ſolari: ita tui auidus effectus ſum, vt non ſolùm ad tuæ Serenitatis notitiam, ſed etiam, quod in inſipientia dicam, ad ipſam audeo aſpirare amicitiam. Tam enim tuæ Sublimitatis, quàm meæ humilitatis oblitus, legibus amoris innitor; cui nihil humile, nihil ſublime eſt: qui cœlum terræ adæquans, dominum cœli terrenis membris inſerüit, vt verbum caro fieret & habitaret in nobis; qui *Ioan.* 1.14.
[2] Dominum depoſuit & hominem ſuſtulit, vt, quaſi in quodam medio,miſeria & miſericordia obuiarent ſibi; vt ita ſe infirmitati virtus vniret, vt eſſent in carne vna verbum & anima, & in his tribus Deus & homo vna perſona. Quæ non igitur [3] alta amor deponat,

 aut

Digitized by Google

aut quæ ima non ſuſtollat, vt in ſe vnum faciat; qui ſalua nec confuſa naturarum proprietate, tam mirifice, mediante anima, cœlum terræ, Dominum carni, ſpiritum commiſcuit pulueri? A

VIDEO præterea in omni creatura, vel irrationali, vel inſenſibili, quoddam amoris veſtigium, per quod & diuerſa iunguntur, & diſſidentia concordantur, & vniuntur contraria. Amoris quippe in cæteris ſimilitudo creaturis apparet: in mente verò rationali eius veritas operatur. Diligere enim Deo, Angelis, hominibuſque commune eſt. Amor igitur, quicquid extra naturam eſt non attendens, copulat *Actor.* 4. 32. naturam naturæ, vt ſit illis cor vnum & anima vna, quibus eſt Fides vna, Spes vna, Charitas vna. Animus proinde meus amoris impetum B ſequens, omnia, quæ tua ſunt, non tu; omnia, quæ circa te ſunt, quæ nec tua ſunt, nec tu, ſpiritali quodam motu pertranſiens, ipſam etiam corporis molem ſui ſubtilitate traijciens, in ipſum tuæ mentis ſinum ſe totum infundit; affectum affectui, ſenſum ſenſui, & ſpiritum miſcet ſpiritui; vt ex ſpiritus tui participatione, meus ſpiritus renouetur; ex tui ſenſus lumine, lumen ſibi ſcientiæ meus ſenſus mutuetur; meus inſuper affectus, tui affectus dulcedine foueatur. Ibi intueor quam bonus es; ibi amplector & ſentio quam ſapiens es; ibi delector & guſto quam amabilis es. Hinc eſt pater amantiſſime, quod ſtudium meum, ſi quod eſt in litteris ſacris, ad tuæ diſcretionis examen credidi C referendum: vt vbi ſanum ſapio, tua me confirmet auctoritas; vbi hæſito, te docente mihi luceat veritas; vbi erro, corrigat me tua ſancta ſeueritas.

ITAQVE de oneribus Propheticis Iſaiæ, cum ſummatim ſingula quęque tangendo, in conuentu fratrū aliquando breuiter diſputaſſem, rogatus à pluribus vt prolixius ea ipſa proſequerer, eorum voluntati parui, quorum me oportebat ſeruire profectui. Ab oneribus igitur * Lego oneris. Babylonis exordiens, & inde per onus Philiſtijm ad Moabitici * onera ſecreta pertranſiens, cum triginta homilias ſtilo tradidiſſē, ne forte in vacuum currerem, aut cucurriſſem, ſuſpendi calamum, donec de vultu D tuo eorum, quæ ſcripſi, prodiret iudicium, viderentque oculi tui eorum omnium rationem, tuæque diſcretionis arbitrio omnia, quæ ſcripta ſunt, vel delerentur, vel corrigerentur, vel probarentur.

LICET igitur tantæ ſapientiæ horum lectio videatur indigna, audet eam tamen amoris exigere vehementia, qui ita amplectitur charitatem, vt fere irreuerenter irruat in maieſtatem. Animat præterea me tuæ humilitatis ſimul & benignitatis memoria, qui quondam Lundonijs poſitum præueniſti in benedictionibus dulcedinis: & à quo mihi magnum eſſet vel reſpici, ab ipſo, ſtupens ac tremens ad tantam dignationem,

A nationem, in quodam amplexu charitatis merui ſalutari. Hinc, beatiſſime pater, orta eſt iſta præſumptio, vt inchoatam tunc mihi tuæ Serenitatis notitiam conſummari deſiderem; & animum meum amicitiæ tuæ tunc fores pulſantem, in eius induci poſſe cubiculum non deſperem. Licet igitur magnum ſit ſapienti vel modicum tempus otio dare, non pigeat, rogo Dominum meum, tantillum tempus perdere, quo ex his, quæ ſcripſimus, vel reſecare ſuperflua, vel ſupplere hiantia, vel vniuerſa delere poſſitis.

E o igitur ſermone pręmiſſo, qui nobis occaſionem prębuit cætera conſcribendi, de onere Babylonis decem & nouem, de onere Phili-
B ſtijm tres, de onere Moab nouem homilias ſubſcripſimus: pro veſtro arbitrio vel hic ſubſiſtere, vel vltra procedere parati.

Variæ Lectiones.

1. Amicum Spiritualis. Codex Cam. *Amicum Spiritalis.*
2. Qui Dominum depoſuit. Cod. Cam. *Qui Deum depoſuit.*
3. Igitur alta amor. C. Cam. *Igitur amor alta.*

Index Sermonum.

SERMO in aduentu Domini, de vndecim oneribus.
Sermo I. De eo quod ſcriptum eſt, Onus Babylonis quod vidit Iſaias Filius Amos.
Sermo II. De multiplici viſione, & illa quæ Prophetam facit.
Sermo III. De eo quod ſcriptum eſt; Super montem excelſum, vſque, Ingrediantur portas duces.
Sermo IIII. De eodem capitulo.
Sermo V. Moraliter de eodem capitulo.
Sermo VI. De eo quod ſcriptum eſt, Ego mandaui, vſque, Exultantes in gloria mea.
Sermo VII. De eo quod ſcriptum eſt, Vox multitudinis, vſque, Venientibus de terra procul.
Sermo VIII. De eo quod ſcriptum eſt, A ſummitate cæli, vſque, Tabeſcet & conteretur.
Sermo IX. De eo quod ſcriptum eſt, Torſiones & dolores, vſque, Luna non ſplendebit lumine ſuo.
Sermo X. De eo quod ait, Ecce dies Domini venit, vſque, Viſitabo ſuper vrbes mala.
Sermo XI. De eo quod ſcriptum eſt. Et viſitabo ſuper vrbes mala, vſque, Lactentibus vteri miſereantur.

Digitized by Google

Sermo XII. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XIII. De eo quod ſcriptum eſt. Et erit Babylon, vſque, Requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.
Sermo XIIII. De eo quod ſcriptum eſt. [1] Diſiungetur aduena, vſque, Operimentum tuum erunt vermes.
Sermo XV. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XVI. De eo quod ſcriptum eſt. Quomodo cecidiſti Lucifer, vſque, Similis ero altiſſimo.
Sermo XVII. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XVIII. De eo quod ſcriptum eſt, Numquid non iſte eſt vir, vſque ad, Non implebunt faciem lumine orbis.
Sermo XIX. De eo quod ſcriptum eſt. Et conſurgam ſuper eos, vſque ad finem oneris Babylonis.
Sermo XX. De principio oneris Philiſtijm, vſque ad id quod ſcriptum eſt, Et reliquias tuas interficiam.
Sermo XXI. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XXII. Ab eo quod ait, Vlula porta, vſque ad finem oneris Philiſtijm.
Sermo XXIII. De principio oneris Moab, vſque ad id quod ſcriptum eſt. Vſque Iaſa audita eſt vox eius.
Sermo XXIV. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XXV. De eo quod ſcriptum eſt, Super hoc expediti Moab, vſque, Leonem & reliquijs terræ.
Sermo XXVI. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XXVII. De eo quod ait, Emitte agnum Domine, dominatorem terræ, vſque, Velociter reddens quod iuſtum eſt.
Sermo XXVIII. De eodem capitulo moraliter expoſito.
Sermo XXIX. De eo quod ait, [2] Audiamus ſuperbiam Moab, vſque ad id quod ſcriptum eſt, Vocem cantantium abſtuli.
Sermo XXX. De eodem capitulo Moraliter expoſito.
Sermo XXXI. De eo quod ſcriptum eſt, Venter meus ad Moab ſonabit, vſque ad finem oneris Moab.

Variæ Lectiones.

1. Diſiungetur aduena. C. Cam. *Adiungetur aduena*, quo modo legitur in vulgata editione.
2. Audiamus ſuperbiam Moab. C. Cam. *Audiuimus ſuperbiam Moab.* ſic & vulgata editio.

A

Sermo in Aduentu Domini de vndecim oneribus.

TEMPVS eſt, fratres chariſſimi, vt miſericordiam & iudicium cantemus Domino. Aduentus quippe Domini eſt, illius qui venit, & qui venturus eſt omnipotens. Sed quomodo aut quo venturus eſt, vel venit? nempe vox eius eſt, [Cælum & terram ego impleo.] Quomodo igitur ad cælum venit, vel ad terram, qui cœlum implet & terram? Audi Euangelium, [In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit.] Ergo & præſens erat, & abſens. Præſens, quia in mundo erat; abſens, quia mundus eum non cognouit. [Non eſt longe, (ait [a] Apoſtolus) ab vnoquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus:] & tamen [Longe à peccatoribus ſalus.] Prope erat per eſſentiam; longe per gratiam. Quomodo non longe? qui nec agnoſcebatur, nec credebatur, nec timebatur, nec amabatur. Longe à peccatoribus, quos nec reuocabat errantes, nec erigebat iacentes, nec redimebat captiuos, nec mortuos ſuſcitabat. Longe inquam, quando nec iuſtis cæleſtem mercedem; nec impijs manifeſto iudicio æternam inferebat damnationem. Venit proinde vt agnoſceretur, qui non agnoſcebatur; crederetur, qui non credebatur; timeretur, qui non timebatur, amaretur, qui non amabatur. Sic qui [a] timebatur eſſentialiter, venit miſericorditer, vt agnoſceretur Humanitas eius, crederetur Diuinitas eius, timeretur Poteſtas eius, amaretur Benignitas eius. Apparuit autem Humanitas eius, in noſtrę infirmitatis ſuſceptione; Diuinitas, in miraculorum exhibitione; in dæmonum oppreſſione Poteſtas; in peccatorum ſuſceptione Benignitas. Humanitatis namque fuit quod [a] eſurijt; Diuinitatis, quod de [b] quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit. Humanitatis fuit, quod [c] in mari dormiuit; Diuinitatis, quod mari & fluctibus imperauit. Humanitatis fuit, quod [d] mortem ſuſtinuit; Diuinitatis, quod [e] mortuos ſuſcitauit. Item Poteſtatis, quod [f] Phariſæos de templo eiecit; Benignitatis, quod [g] in conuiuio publicanos & peccatores ſuſcepit. Poteſtatis etiã fuit, quod [h] dæmones terruit; Benignitatis, quod [i] adulteram abſoluit. Poſtremo Poteſtatis fuit, quod [k] volentes eum tenere poſtrauit; Benignitatis quod [l] abſciſſam ſui perſecutoris auriculã loco ſimul ac ſanitati reſtituit. Et hæc omnia, cum ad primum eius aduentum pertineant, miſeri-

B C D

Pſalm. 100. 1. *Apocal.* 1. 8. *Ierem.* 23. 14 *Ioan.* 1. 10. *Actor* 17. 27. 28. *Pſ.* 118. 155.

[a] *Matth.* 4. 2. [b] *Matth.* 14. 19. 21. [c] *Matt.* 8. 24. 26. [d] *Mat.* 27. 50. [e] *Matt.* 5. 41. *Luc.* 7. 14. 15. [f] *Et* 19. 45. [g] *Matt.* 9. 11. [h] *Matt.* 8. 29. [i] *Ioan.* 8. 11. [k] *Ioan.* 18. 6. [l] *Luc.* 22. 51.

miſericordiæ dicimus aſcribenda. A

CONSIDERATE rogo quid ſit Deus; & videte quid ſit, quod depoſuerit tantam maieſtatē; quod exinanierit tantam poteſtatē; quod infirmauerit tantam virtutem; quod tantam altitudinē humiliauerit; quod tantam ſapientiam infatuauerit. Numquid hominis iuſtitia? Ab-
Pſalm. 13. 3. ſit. [Omnes] enim [declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt,] non
erat qui faceret bonum. Quid ergo? Num aliqua eius egeſtas? mini-
Pſalm. 49. 12. me. Eius enim eſt orbis terræ & plenitudo eius. An forte noſtri in a-
Pſalm. 15. 2. liquo eguit? nequaquam. Deus quippe meus eſt, & bonorum meo-
rum non eget. Quid igitur? Vere Domine non mea iuſtitia, ſed tua
miſericordia; nec tua egeſtas, ſed mea neceſſitas. Dixiſti enim, [Mi- B
Pſalm. 88. 3. ſericordia ædificabitur in cœlis.] Ita plane; quia miſeria abundabat
Pſalm. 100. 1. in terris. Ideo in primo aduentu [Miſericordiam & iudicium canta-
bo tibi Domine.] Miſericordiæ namque fuit, quod factus homo infirmitates noſtras in ſe ſuſcepit. miſericordiæ, quod fidem diuinitatis ſuæ miraculis confirmauit. miſericordiæ nihilominus, quod dæmonum nobis calliditates detexit, & euacuauit virtutem. miſericordiæ,
Luc. 7. 37. 38. quod [3] meritricibus attactum non reſpuit, ſed approbauit deuotionem. Itaque quod ſe exhibuit in humilitate humilem, in miraculis potentem, in dæmonum oppreſſione fortem, in ſuſceptione peccatorum mitem; totum hoc ex miſericordiæ fonte proceſſit; totum ex C
pietatis viſceribus emanauit. Et ideo, in hoc primo aduentu tuo, mi-
Pſalm. 100. 1. ſericordiam cantabo tibi Domine. Merito ſane; quia [miſericordia
Pſal. 118. 64. tua plena eſt terra.]

ECCE oleum, ad cuius præſentiam iugum noſtræ captiuitatis com-
Iſaiæ 10. 27. putruit, ſicut ait ſanctus Iſaias; [In die illa auferetur onus eius de
humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computreſcet iugum à facie olei.] Quæ iſta dies? Quod onus iſtud? Quod iugum? Audi quid
Iſai. 10. 26. Propheta præmiſit; [Suſcitabit Dominus ſuper eum,] [4] Regem Aſ-
ſyriorum, [flagellum iuxta plagam Madian in [5] plaga Oreb, & vir-
gam eius ſuper mare, & leuabit eam in via Ægypti] Flagellato quippe D
Iob 41. 25. & percuſſo diabolo, qui eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, leuauit
Dominus virgā ſuam ſuper mare, & leuauit eam in via Ægypti. Mare,
Matth. 7. 13. ſæculum; Virga, Crux; via Ægypti, via illa lata, & ſpacioſa, quæ ducit ad mortem. Gratias tibi Domine IESV qui exaltaſti virgam tuam ſuper mare, proſternens Cruci tuæ ſuperbiam ſæculi, & ſubijciens ei principatus & poteſtates. Vere, Domine, Crux tua premit fluctus ſæculi, ſedat [6] tempeſtatum perſecutiones, & tentationum procellas mitigat. Leuaſti etiam eam in via Ægypti, vt obſtructa via illa lata,
Ibid. 14. quæ ducit ad mortem, illam arctam, & anguſtam oſtenderes, quæ
ducit

Digitized by Google

A ducit ad vitam. An neſcitis? An non ſentitis? An non experimini? feruet in carne aliquando æſtus concupiſcentiæ, in mente ira deſæuit, indignationis & amaritudinis verbum iam iamque prorumpit, & inſtar maris, quod vehementer agitat ventus, omnia interiora hominis conturbantur. Sed leuante ſupra hoc mare Crucem ſuam IESV, ſedantur omnia, omnia conquieſcunt.

PRÆTEREA fratres mei, quis vos in hanc arctam, & anguſtam ſemitã ſalutis induxit, niſi Dominicæ Crucis, & Paſſionis exemplum, quam leuauit Dominus in via Ægypti? merito die iſto, id eſt tempore gratiæ, tempore miſericordię, tempore quo Crux eleuatur, quo Chri-
B ſto ſubditur mundus, quo Princeps huius mundi eijcitur foras; hoc *Ioan.12.13.*
inquam die, hoc tempore auferetur onus eius de humero tuo. Quod onus? Legimus in ſcripturis multa onerum genera; nam ſanctus Iſaias vndecim nobis onera prophetico ſermone deſcribit, [a] Onus Babylonis; [b] Onus Philiſtijm; [c] Onus Moab; [d] Onus Damaſci; [e] Onus Ægypti; [f] Onus deſerti Maris; [g] Onus Duma; [h] Onus in Arabia; [i] Onus Vallis viſionis; [k] Onus Tyri; [l] Onus iumentorum Auſtri. Et quid eſt Onus, niſi pondus quoddam deprimens animam, & ad terram inclinans; faciens eam ad inferiora reſpicere, & 7 ſuperiora negligere? Tale nobis onus aliquando ex mundi prouenit dile-

[a] *Iſaiæ* 13. 1. [b] 14. 28. [c] 15. 1. [d] 17. 1. [e] 19. 1. [f] 21. 1. [g] 21. 11. [h] 21. 13. [i] 22. 1. [k] 23. 1. [l] 30. 6.

C ctione, & hoc onus Babylonis; aliquando ex immundorũ ſpirituum immiſſione, & hoc onus Philiſtijm; aliquando ex naturali quadam, & ineuitabili neceſſitate, & hoc onus Moab; aliquando ex tenebris ignorantiæ, & hoc onus Ægypti; aliquando ex innata nobis infirmitate, & hoc onus Damaſci; aliquando ex malorum perſecutione, & hoc onus Deſerti maris; aliquãdo ex occulta animi vexatione, & hoc onus Duma; aliquando ex conſideratione mortis, & horrore ſortis extremæ, & hoc onus in Arabia; aliquando ex vanitate, quando proficimus, & hoc onus Vallis Viſionis; aliquando ex anguſtia pro his, quę toleramus, & hoc onus Tyri; aliquando ex charitate, [8] quam alijs
D prodeſſe deſideramus, & hoc onus iumentorum Auſtri.

PRIMVM itaque onus Babylonis eſt; quod neceſſe eſt vt auferatur ab humeris noſtris. Babylon ſignificat mundũ, cuius amor cupiditas eſt; onus [9] itaque graue, multos premens & ad inferiora incuruans. Tripliciter autem miſeros onerat; Labore, Timore, Dolore. Cum labore peruenit homo ad id, quod cupit; poſſidet cum timore; amittit cum dolore. Eia, fratres, quis Regum non cum labore [10] peruenit ad id, quod cupit? Quis Regum ita ſecurus eſt, vt nullum timeat? Quis non cum dolore aliquid amittit? Sed retorqueamus ad nos parabolam iſtam. Nulluſne quæſo noſtrum, ſub huius oneris

ponderę ſuſpirat? Nullæne in nobis mundanæ [11] dilectionis reliquiæ reſederunt? Quid eſt quod quidam, qui ſua reliquerunt, aliena quærere non reformidant? pro quibus, laboribus fatigantur, cruciantur doloribus, timoribus conteruntur. Numquid & ille ab hoc onere liber eſt, qui cum nihil, aut parum in monaſterium attulerit, tamen, vt alijs det, quicquid poterit de monaſterio auferre non deſinit? qui importune petit; qui iraſcitur, ſi non accipit; dolet, ſi corripitur; ſęuit, ſi [12] clamatur. Quid illi, qui tanto parentũ ſtringuntur affectu, vt Religionis diſpendium, maximoſque [13] labores ſubire non dubitent, & ob hoc & dies vacuos, & noctes ducunt inſomnes? Quid de illis dicam, qui honores ambiunt? Quid oneris ſuſtinent? Nunc adulantur, nunc detrahunt, nunc pro aliorum promotione inſaniunt, nunc fruſtrati ſpe ſua, [14] in ipſos patres ſuos maledictis inſurgunt. Itaque

Rom. 12. 2. fratres, omnes hi conformantur huic ſæculo, & nomine Babylonis cenſentur, illo [15] plene vel pænali onere, quod Propheta ſuper Babylonem deſcribit, miſerabiliter opprimendi.

SEQVITVR onus Philiſtijm, qui interpretãtur Cadentes potione, illoſque ſignificant, qui ſuperbia inebriati, ceciderunt ab habitatione cœleſti: Iſti miſeros onerant nunc tentatione, nunc afflictione. Hi Ægyptios onerabant plagis multis, & magnis, ſicut habes in pſalmo;

Pſal. 77. 49. [Miſit in eos iram indignationis ſuæ; indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per angelos malos.] Hi cor Iudæ onerauerunt auaritia, cor Phariſæorum inuidia, & cor Pilati ſtultitia. Hi cor fidelium multis tentationibus onerant, inſultantes animæ conſen-

Iſaia 51. 23. tienti & dicentes, [Incuruare, vt tranſeamus]

ADDITVR onus Moab, qui interpretatur De patre, naturalem illam exprimens neceſſitatẽ, quam ſemper pater generatione transfudit in filium; ſicut eſt ineuitabilis manducandi, bibendi, dormiendique neceſſitas, & cætera, quæ ad neceſſariam corporis pertinent curam. Quale hoc onus, fratres chariſſimi, quo cogimur poſt ſolis ſplendorẽ, ad carnis huius curam, quaſi ad fœtidum cadauer redire, & poſt ſpiritales cibos mentis, procurare onera ventris? Quale hoc onus, quod quotidianum, a nobis, miſeræ ſeruitutis tributum exigit, & quem hodie impleuimus, euacuatum craſtino ventrem reimplere compellit? Quid dicam, [16] quantarum ſolicitudinũ onus miſeris mortalibus neceſſitas iſta imponit, adeo vt quorundam hominum etiam venter

Philip. 3. 19. Deus ſit, pro eius non dicam dilectione, ſed onere, ipſam iuſtitiam, ac diuinam doctrinam venalem habentium? Huiuſmodi enim, vt ait

Rom. 16. 18. Paulus, Domino Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri. Quid præterea oneris in ipſa ciborum diſtinctione ſuſtinemus, hos deſiderantes,

Digitized by Google

A rantes, illos reijcientes; cum alij ventrem torqueant, alij caput grauent; alij pectus oppilent, alij cor corruptis humoribus premant?
Verum de illis quid dicam, quas iſta neceſſitas nunc murmurare, nunc
detrahere, nunc inſuper litigare compellit? Contriſtantur ſi cibus
vilior, ſi potus minus [18] ſapidus apponatur, ſi negligentius accuretur.
Fratres, qui huiuſmodi ſunt, ſecundum carnalem generationem carnaliter
viuentes, Moab dici poſſunt, & pondere pœnæ, quod in onere
Moab Propheta commemorat, infeliciter onerandi.

IAM de onere Damaſci Prophetia ſubiungitur. Damaſcus interpretatur
fundens ſanguinem; illam innatam nobis exprimens corruptionem,
B ruptionem; quæ quodammodo nolentes & inuitos trahit, & illicit
ad peccatum. Ipſa eſt lex in membris noſtris, repugnans legi mentis *Rom. 7. 23.*
noſtræ, & captiuos nos ducens in legem peccati, quæ eſt in membris
noſtris. Omnis vitalis ſenſus in corpore, ex ſanguine eſt; vitalis autē
ſenſus in anima, ex ratione. Et ſcitis [19] quia naturalis motus peccati,
[20] nonnunquam in quadam delectationis voragine, pænè ipſam vim
rationis abſorbeat, & totam, vt ita dicā, reddat exanguem. Sed quidam
ſentiunt iſta, & non conſentiunt; impugnantur, ſed non expugnantur;
onerantur, ſed non proſternuntur. Hi quidem onus ſuſtinent a
Damaſco, ſed Damaſcus non ſunt. At ille qui conſentit, & præbet *Rom. 6. 13.*
C membra ſua arma iniquitatis peccato, profecto Damaſcus eſt, proprium
ſuum ſanguinem fundens, & ſuis ſe manibus interficiens. Hic
proculdubio pondere pœnæ, quod in onere Damaſci deſcribitur, ſe
[21] nouerit deprimendum.

ADDITVR onus Ægypti. Ægyptus tenebræ interpretatur. Sunt
autem tenebræ ignorantiæ, ſunt & iniquitatis. Eia fratres, non [22] eſt
leue onus iſtud, quod de ignorantiæ noſtræ cæcitate portamus, neſcientes
in multis quid expediat, quid non expediat, quid laudemus,
quid improbemus, ita vt ſæpe [23] dicamus quod bonum eſt malum, & *Iſaiæ 5. 20.*
quod malum eſt bonum. Sed & quid oremus, ſicut oportet, neſcimus; *Rom. 8. 26.*
D & in luce ſcripturarum, quaſi in nocte palpando incedimus. Qui
ergo huiuſmodi ſunt, ab Ægypto onerantur, ſed cum Ægypto non
onerantur, cum illis ſcilicet qui Ægyptus ſunt, id eſt tenebræ, filij tenebrarum,
de quibus Dominus in euangelio; [Omnis qui male agit *Ioan. 3. 20.*
odit lucem.] Et Apoſtolus, [Qui dormiunt, (inquit,) nocte dormiunt; *1. Theſſal. 5. 7.*
& qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.] Hi nimirum eo pondere
pœnæ premuntur, quo Ægyptum Sanctus Propheta docet eſſe puniendam.

SVBIVNGITVR onus Deſerti [24] Maris * Mare deſertum eſt multitudo
reproborum qui relicti a Deo, & a Sanctorū numero ſeparati

Digitized by Google

pondere perſecutionum Sanctam premunt Eccleſiam; ipſi pœnarum A
pondere, quæ in hoc onere a Propheta notantur, poſtmodum puniendi. Præterea mare ſunt illi, qui [25] diuerſis vitiorum tumultibus quatiuntur, qui ſemper in motu ſunt vagi, & nunquam ſtabiles, nec in eodem ſtatu permanentes. Nunc ſuperbia intumeſcunt, nunc ira ferueſcunt, nunc triſtes, nunc leues, nunc preſſi ſilentio, nunc riſu diſſoluti tranſgrediuntur præcepta Seniorum, fratrum pacem conturbant. Quamdiu tamen timent, quamdiu dolent, quamdiu admittunt correptionem, nec refugiunt ſatisfactionem, Deſertũ Mare non ſunt. At ſi venientes in profundum malorum cõtempſerint, ſi correpti clamauerint, nihil honeſtum, nihilque quietum, nihil inſuper ordina- B
tum reſponderint, ſed tumidi, & inflati, in ipſum etiam, a quo corripiuntur, verbis indignationis inſurrexerint, ita vt neceſſe [26] ſit eos relinquere ſibi, deſertum[27] mare non dubites eos nominandos. Vę illis
Pſalm. 80.13. qui derelicti a Deo & hominibus, dimittuntur ſecundum deſideria cordis eorum, vt eant in adinuentionibus ſuis, quibus etiam Domi-
Ezech. 16.42. nus per Prophetam dicit, Auferam zelum meum a vobis & vltra non iraſcar. Scitis fratres [28] quam graue onus imponant humeris Sancto-
Pſalm. 128.3. rum qui tales ſunt. Sub hoc onere Propheta gemebat qui ait, [Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.] Vere ſupra dorſum noſtrum fabricant [29] qui tales ſunt, quotidianis nos ſuis exordinationi- C
bus onerantes: qui addunt peccatis peccata, & contemptum iungunt contemptui; contumelioſi, elati [30] detrahentes, ſenioribus non obedientes, ſocijs non contemperantes. Tales pœnarum pondus, quod [31] in onere continetur, ſe nouerint incurſuros.

Exhinc onus Duma propheticus ſermo deſcribit, Duma autem interpretatur ſilentium. Scitis fratres quam multos ſilentium onerat, & grauat quies, ita vt tacentibus, & quieſcentibus [32] omnia ſint oneri, caput doleat, venter rugiat, caligent oculi, renes pæne ſoluantur: exeuntibus autem, huc & illucque vagantibus, & loquentibus, iocunda ſunt omnia, traduntur obliuioni dolores, ſingulis membris ſua D
traduntur officia. O quanta eſt virtus linguæ, quæ oculos ſerenat, caput alleuiat, conſolidat renes, genua diſſoluta corroborat! Hæc infirmum, in laboribus infatigabilem reddit, patientem in ieiunijs [33] ad iter paratum, ad obediendum promptum. Itaque ſi videris monachum in clauſtro reſidentem, huc illucque circumſpicere, oſcitare crebrius, manus ac pedes extendere, nunc librum ponere, nunc reſumere, poſtremo quaſi quibuſdam ſtimulis agitatum, de loco ad locum, de auditorio ad auditorium curſitare, Duma eum ſuſpirare non dubites. Eſt præterea aliud quoddam ſilentium, quod pœnæ pondus multis

Digitized by Google

A multis importat. Ipſum eſt ſilentium, quod ex pudore & confuſione procedens, confeſſionem obſtruit peccatorum, & excludit remiſſionem. Quod onus pœnæ tale ſilentium mereatur, propheticus ſermo non tacet.

IAM onus in Arabia Propheta ſubiungit. Arabia veſpera interpretatur, quæ diei finis eſt, noctiſque principium, horam mortis non incongruè, vt puto, ſignificans; quæ cunctis fere mortalibus timoris non leue pondus imponit Quis enim hominum hoc onus euitet, cui ſe Saluator ipſe exempli cauſa, ſpontanea voluntate ſubmiſit? Imminente enim morte, vt ait Euangeliſta, [Cœpit pauere & tædere.] Sub *Marc.* 14. g.
B hoc timoris onere totum viuit genus humanum, niſi forte aliquis talis ſit, cui certa beata vita poſt mortem; cuius deſiderio vel contuitu, etiam amaritudinem mortis non ſentiat. Præterea veſpera, quæ vt diximus, diei finis eſt noctiſque principium, eius exprimit caſum, qui poſt opera lucis, opera inchoat tenebrarum; cuius ſunt nouiſſima *Luc.* 11. 26.
peiora prioribus; qui profecto eo pondere opprimetur, quod in hoc Arabiæ onere continetur.

SVBDITVR onus Vallis Viſionis. Viſio refertur ad Contemplationem, Vallis ad humilitatem, vel * directionem. Eſt enim quorundam contemplatio humilis, quorundam abiecta: humilis Sanctorum, abiecta Philoſophorum. Si enim virtus proficit, ſeruatur humilitas; ſi onerat, vanitas. Scitis qualem neceſſe eſt vt ſuſtineat pugnam mens proficiens, ne fauor humanę* laudis ſubripiat, ne diſſoluat adulatio, ne cor ab intus intumeſcat. Sancti autem, quo magis proficiunt, eo maiori vanitatis onere fatigantur: ſicque ad altiora ſe erigunt, vt quandoque inuiti etiam ad inferiora trahantur At hi, quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis, qui inuiſibilia Dei per ea, quæ *Rom.* 1. 19.
facta ſunt, conſpexerunt; euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & a monte contemplationis, ceciderunt in vallem erroris. Ideo mutauerunt gloriam incorruptibilis
D Dei, in imaginem corruptibilis hominis, quadrupedum, atque ſerpentium. Et ſi ſcire volueris quo iſti digni ſunt onere, audi quod ſequitur, Propter quod tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & in deſideria cordis eorum, & in reprobum ſenſum. Sed & illi, qui ſcientiam ſcripturarum, vel doctrinam cæleſtem, intentione non recta ad laudes hominum, vel ad temporale lucrum retorquent, ad Vallem Viſionis pertinere noſcuntur; vt ſcientia viſionem, vallem intentio terrena ſignificet. Quos omnes quale pondus pœnæ expectat, propheticus ſermo declarat.

* Lego deiectionem cum excuſis.

* Forte ſubrepat.

SEQVENTI loco onus ponitur Tyri, quod Anguſtia interpreta-

tur cuius onus eſt in amaritudine pœnitentiæ, in labore continentiæ, A
in corporali ægri dine. Quid enim? nihilne oneris eſt in hac corporali exercitatione, & diſciplinæ regularis obſeruatione? Quid in labore continentiæ? Quid laborioſius, quid perículoſius, quid difficilius ſeruatur? quid facilius amittitur? Eſt alia quædam cordis anguſtia, quam facit amor ſui; cui contraria eſt cordis latitudo, quam facit amor Dei & proximi. Amor autem ſui ex propria voluntate procedit: qui igitur amat propriam voluntatem, oneri illi eſt voluntas
Philip. 2. 21. aliena, & ideo quæ ſua ſunt quærit, non quæ aliorum: ad omnia, quę propria voluntas ſuggerit, promptus; ad ea, quæ ſibi iniunguntur,
1. *Timoth.* 3. 2. piger & tardus. De talibus dicit Apoſtolus, [Erunt homines ſeipſos B
amantes:] qui profecto pondus [16] pœnæ, quæ in onere Tyri ſcribitur, non euadent.

VLTIMVM onus eſt iumentorum Auſtri. Auſter, qui ventus eſt
Cantic. 4. 16. calidus, Sanctum ſignificat ſpiritum, ſicut habes in Canticis, [Surge aquilo, & veni auſter, & perfla [17] hortum tuum] Felix anima, quæ huius auſtri iumentum eſt, quæ freno moderationis eius regitur, quæ in omnibus eius ſubditur voluntati. Felix plane anima, cui Spiritus Sanctus præſidet, & omnia eius opera dirigit, cogitationes diſponit,
Ezechiel. 1. 12. motus ordinat, moreſque componit. De talibus ſcriptum eſt, Vbicunque erat impetus Spiritus, illuc gradiebantur, cum ambularent. De- C
Habac. 3. 15. quibus & Propheta, [Viam feciſti in mari equis tuis] Huius iumen-
1. *Cor.* 2. 12. tum auſtri erat Paulus, qui ait, [non Spiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt; vt ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis.] Et videte quomodo, vt iumentum auſtri, freno vbique regi-
[a] *Actor.* 16. 6. tur præſidentis. Prohibetur a Spiritu [a] ne in Aſiam prædicet; mone-
[b] 20. 3. [c] 17. tur a Spiritu [b] vt Macedoniam viſitet. Incitatur a Spiritu [c] vt Athe-
16. [d] 20. 22. nienſibus euangelizet; Alligatus Spiritu [d] Ieroſolymam properat. Videtis quomodo inſidens ei Spiritus Sanctus, quaſi iumento ſuo, nunc ſtringit habenas, ne eat quo vult, nunc vrget calcaribus, vt properet quo ipſe [18] vult. Quid putatis fratres mei? nihilne oneris por- D
tant huiuſmodi iumenta? Sed iumenta Auſtri ſunt, ideo onerantur
Roman. 5. 5. ab Auſtro. Quali onere inquis? Audi Apoſtolum, [Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.] In hac itaque charitate, quale onus ſuſtinuit Paulus, ipſe dicat;
2. *Cor.* 11. 29. [Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego
Roman. 9. 2. non vror?] Et iterum, [Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo,] pro fratribus meis ſecundum carnem. Ille igitur qui iumentum eſt Auſtri, oneratur aliena infirmitate, oneratur aliena neceſſitate, oneratur aliena peruerſitate. Onus eius eſuries pauperis,

Digitized by Google

A oppreſſio inopis, miſeria ægrotantis, tentatio proficientis, caſus
deficientis. [39] Onerat plebis tribulatio, orphanorum deſolatio, viduarum gemitus, afflictio captiuorum. Nonne beatiſſimus Paulus,
quaſi hoc onere preſſus, a [40] ſecreto cœli deſcendit ad cubile infirmorum? Sed & vos fratres, qui fugiſtis ab Aquilone de [41] medio maris,
& iam habitatis in [42] terra auſtrali, [Alter alterius onera portate, & (ſi- *Galat. 6. 2.*
cut iumenta [43] auſtri,) ſic adimplebitis legem Chriſti.] Certe non eſt
iumentum auſtri, qui portare negligit onus fratris ſui. Quod onus?
Infirmitates certe & morum, & corporum.

PRÆTEREA, fratres, per iumenta auſtri eos ſignificatos poſſu-
B mus dicere, qui dona Sancti Spiritus, non propter meritum, ſed
propter officium ſortiuntur; [44] ſicut prophetiam, curationes, & cetera huiuſmodi. Quos ordinant, ordinantur; maledicentur, quos
maledicent; quos benedicunt, [45] benedicuntur; ita tamen ſi hæc omnia ſecundum leges Eccleſiæ, non ſecundum impetum animi faciant.
Hinc eſt quod [a] Balaam Dei populo benedixit; quod [b] Caiphas peſ- *[a] Num. 24. 9.*
ſimus prophetauit; [46] quod [c] Iudas, ſicut ceteri Apoſtoli, miracula *[b] Ioan. 11 50.*
fecit. Hinc eſt enim quod [47] multi in illa die dicent, [Nonne in no- *[c] Mat. 10. 1.*
mine tuo prophetauimus, & in nomine tuo ſigna multa fecimus: & *Marc. 3. 13.*
tunc confitebor illis (ait Dominus) quia non noui vos.] Hi tales non *Luc. 9. 1.*
C homines dicendi ſunt, ſed iumenta; [48] Domino non ſeruiunt, ſed ſuo *Matth. 7. 22.*
ventri; terrena ſapiunt, & cæleſtia contemnunt [49] Hi nimirum illo
onere miſerabiliter prementur, quod quibuſdam iumentis auſtri terribiliter Iſaias intentat.

FREGIMVS, vt potuimus, panem iſtum hordeaceum. [50] ſed plurima ceciderunt inter frangendum fragmenta, quia feſtinamus ad
alia. Vos igitur qui otioſi eſtis, quos Chriſtus ab his occupationibus
ſeruauit immunes; colligite quę ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.
Inſpiciat vnuſquiſque diligenter ſeipſum, & videat quod onus in
præſenti ſuſtineat, & ſi quod in futurum formidet. Si ſub onere eſt
D Babylonis, deteſtetur illud & abijciat, ne ſi fuerit conformis operibus
eius, a pœnis eius non ſit immunis. Si ſub onere Philiſtijm, vdeat ne
potionibus eorũ inebrietur, eiſque ſimilis fiat in culpa, futurus eis ſimilis in pœna. [51] Qui ſub onere Moab ſe ſenſerit laborare, ſatagat ſic
neceſſitatibus corporis indulgere, vt Nabuzardã muros non deſtruat *4. Reg. 25. 10.*
Ieruſalem, nec ſic eis ſatisfaciat, vt cum illis in ęternum ardeat. At ſi
onus Damaſci humerũ preſſerit, caueat ne ipſi ſibi manus inijciat, &
ita ſeminans in carne, de carne metat corruptionem. Sane ſi onus
Ægypti incubuerit, abijciat opera tenebrarum, & armis [52] lucis in- *Rom. 13. 12.*
duatur, ne ſi hic interioribus tenebris mentem libens tradiderit,

[13] quandoque nolens in exterioribus crucietur. Porro ſi onus Deſerti A
Maris, malis eum perſequentibus, infeſtauerit, non frangatur; ne
quod ipſi[14] inferunt per malitiam, ille propter impatientiam patiatur.
Si [15] autem Duma ſilentij fecerit impatientem, vel pudor & confuſio
obſtruxerit confeſſionem, caueat pondus pœnæ, quod taliter ſilentibus
Propheta intentat. Verum ſi onere Arabiæ preſſus, mortem timuerit
ſecundum naturam, ſic ſe habeat, vt eam non timeat propter
conſcientiam; ne non ſolum ab Arabia prematur [16] ſed etiam cum
Arabia æternę damnationis onere comprimatur. Præterea, ſi ſub
onere Vallis Viſionis ſuſpirans, contra vanitatem pugnauerit: caueat
ne de monte contemplationis, cadat in vallem erroris, eo vtique pondere B
obruendus, quod in onere Vallis Viſionis Propheta deſcribit. At
ſi ſub onere Tyri, ob præſentes labores, & dolores, mentem puſillanimitas
deſperatione deiecerit, caueat præ omnibus propriæ voluntatis
anguſtiam; vt corde dilatato, per omnes vitæ huius anguſtias
gratanter incedat, & ſic æternum miſeriæ pondus, quod Tyro intentatur,
euadat. Poſtremo ſi ſub onere Iumentorũ Auſtri affectus tædio
defecerit, cogitet ſciatque, quia ſi onus [17] charitatis abiecerit, damnationis
onus non immerito ſuſtinebit.

CREDO etiam quod non vacat a myſterio ipſe onerum ordo, nec
ſine cauſa primo loco ponitur onus Babylonis, ſecundo Philiſtijm, & C
ſic de ceteris. Si enim priùs a cordibus noſtris non fuerit expulſa cu-
1. *Tim.* 6. 10. piditas, quæ onus Babylonis, & radix omnium ſcitur eſſe malorum;
nec cetera onera declinare, vel vincere, nec ad virtutum progredi
ſummam vlla ratione poterimus, fiat autem iſta cupiditatis expulſio,
1. *Cor.* 7. 31. vel in his, qui ſæculo plene renuntiant, vel [Qui (ſic) vtuntur hoc
2. *Cor.* 6. 10. mundo, tanquam non vtantur; tanquam nihil habentes, & omnia
Epheſ. 6. 12. poſſidentes.] Cupiditate autem deuicta, vel excluſa, iam [Non eſt
nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinem, ſed aduerſus mundi
rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cęleſtibus]
1. *Cor.* 10. 13. Sed [18] cum qui non patitur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed D
facit etiam cum tentatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere, onus
iſtud vel alleuiauerit, vel abiecerit; onerabit nos huius carnis neceſſitas,
cuius metas ſicut ſcire difficile eſt, ita ſeruare impoſſibile. Neceſſe
proinde eſt vt concepto igne, naturalia nos incentiua fatigent,
& niſi eis viriliter reſiſtatur, ad illicita quæque impellant. Si vero
compreſſis Philiſtæis, neceſſitas corporalis quaſi Moab, ſub modo
fuerit temperantiaque redacta, & ſic quaſi onus Damaſci, carnis quieuerint
incentiua; ſtatim errores, & blaſphemiæ, quaſi tenebræ
Ægypti, oculos cordis obducent, donec coruſcanti luci ſapientiæ tenebræ

Digitized by Google

A nebræ cedant, & 19 ſtatim Deſerti Maris, id eſt, peruerſorum inuidia, malitiaque ſuccedat. Qua ceſſante, cum ei iam omnia videantur eſſe quieta, ipſa quies eius a ſpiritu accidiæ, quaſi ſub onere Duma, non poteſt eſſe quieta. Quo operis, orationis & lectionis aſſiduitate propulſo, onus Arabiæ, id eſt, metus mortis incumbet. Sed & ipſo bonæ conſcientiæ ac fidei virtute ſuperato, quaſi vicinum perfectioni vanitas onerabit. Quæ ſi fuerit profunda humilitate deuicta, nihil reſtat, niſi vt alienis neceſſitatibus, quaſi Iumentum Auſtri oneretur.

HÆC in præſenti de oneribus iſtis dicta ſufficiant; quorum quædam ab humeris noſtris, hoc tempore gratiæ, Chriſtus deponit, quæ-
B dam temperat, quædam minuit, quædam diſponit. Hæc autem omnia operatur ſecundum abundantiam miſericordiæ ſuæ, a cuius præſentia, quaſi a facie olei, iugum diabolicæ dominationis computruit. Sed qui tempus miſericordiæ negligit, iudicij tempus formidet; quia is, qui per miſericordiam nos redemit, per iuſtitiam iudicabit. Itaque, fratres mei, miſericordiam & iudicium cantemus Domino; miſericor- *Pſalm.* 100. 1.
diam, quam experimur; iudicium, quod expectamus. Amplectamur illam, iſtud timeamus, vt hic deuoti, illic ſecuri inueniamur, præſtante Domino noſtro IESV Chriſto, qui viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

C

Variæ Lectiones.

1. Ait Apoſtolus. C. Cam. *Ait Apoſtolus Paulus.*
2. Sic qui timebatur, venit. C. Cam. *Sic qui præſens erat eſſentialiter, venit.* Idem libri excuſi.
3. Quod meretricibus. C. Cam. & Excu. *Quod meretricis attactũ.*
4. Eum, Regem Aſſyriorum. C. Cam. & Excu. *Eum, Regem ſcilicet Aſſyriorum.*
5. In plaga Oreb. C. Cam. Excu. & Vulgata. *In petra Oreb.*
6. Tempeſtatum perſecutiones. C. Cam. Excu. *Tempeſtates perſecutionum.*
7. Superiora negligere. C. Cam. *Negligere ſuperiora.*
8. Charitate quam alijs. C. Cam. *Charitate qua alijs.* Excu. *Charitate, quando alijs.*
9. Onus itaque graue. C. Cam. *Onus vtique graue.*
10. Cum labore peruenit ad id quod cupit. C. Cam. & Excuſ. *Cum labore acquirit quod cupit?*
11. Mundanæ dilectionis. C. Cam. & Excu. *Mundanæ delectationis.*
12. Si clamatur. Excu. *Si proclamatur.*
13. Labores ſubire. C. Cam. Excu. *Labores pro eis ſubire.*

14. In

Digitized by Google

14. In ipſos Patres. C. Cam. Excu. *In ipſos etiam Patres* A
15. Illo plene vel pœnali onere. C. Cam. *Illo pœna vel &c.* Excu. *Illo pœnarum onere.*
16. Quantarum ſollicitudinum onus. C. Cam. & Excu. *Quantarum ſollicitudinum accuratum onus.*
17. Dicam dilectione. C. Cam. & Excu. *Dicam delectatione.*
18. Sapidus apponatur, ſi negligentius. C. Cam. & Excu. *Sapidus apponatur; ſi praeparetur tardius; ſi negligentius.*
19. Quia naturalis. C. Cam. *Quia ipſe naturalis.*
20. Nonnunquam in quadam delectationis voragine, pœnæ. C. Cam. *Nonnunquam vi quadam delectationis; panè ipſam &c.* B
21. Nouerit deprimendum. C. Cam. & Excu. *Nouerit opprimendum*
22. Eſt leue onus iſtud. C. Cam. *Eſt onus leue iſtud.*
23. Dicamus quod bonum eſt malum &c. C. Cam. *Dicamus malum bonum, & bonum malum.*
24. Maris. Mare ſunt. C. Cam. *Maris Mare deſertum & cetera vſque ad hoc ſignum * Mare ſunt illi.*
25. Diuerſis vitiorum. C. Cam. & Excu. *Diuerſis paſſionum ac vitiorum.*
26. Sit eos relinquere ſibi. C. Cam. *Sit relinquere eos ſibi.*
27. Mare non dubites eos nominandos. C. Cam. *Mare eos non dubites nominandos.* C
28. Fratres, quam graue. C. Cam. *Fratres chariſſimi quam graue.*
29. Qui tales ſunt. C. Cam. *Qui eiuſmodi ſunt.*
30. Detrahentes, ſenioribus. C. Cam. *Detractores, Deo odibiles, ſenioribus.*
31. In onere. C. Cam. *In hoc onere.*
32. Omnia ſint oneri. C. Cam. *Omnia oneri ſint.*
33. Ad iter paratum. C. Cam. *Paratum ad iter, ad obedientiam promptum.*
34. Abiecta Philoſophorum. Impreſſi *Abiecta Peccatorum.* D
35. Et in deſideria cordis eorum, & in reprobum C. Cam. *Et tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, & tradidit illos Deus in reprobum ſenſum.*
36. Pœnæ, quæ. C. Cam. *Pœna, quod.*
37. Hortum tuum. C. Cam. & Vulgata editio. *Hortum meum.*
38. Ipſe vult. C. Cam. *Ipſe ſponſus vult.*
39. Onerat plebis. C. Cam. *Onerat eum plebis.*
40. Secreto cœli. C. Cam. *Secretis cœlorum.*
41. Medio maris. C. Cam. *Medio Babylonis.*

Digitized by Google

A 42. Terra auſtrali. C. Cam. *Terra Auſtri.*

43. Auſtri ſic adimp. C. Cam. *Auſtri adimplebitis.*

44. Sicut Prophetiam C. Cam. *Sicut ſunt Prophetia.*

45. Benedicuntur, ita. C. Cam. *Benedicuntur; ligantur, quos ligant; & quos abſoluunt, abſoluuntur; ita.*

46. Quod Iudas, ſicut. C. Cam. *Quod Iudas peſſimus, ſicut.*

47. Quod multi in illa. C.Cam. *Quod multi venient in illa die dicentes.*

48. Domino non ſeruiunt. C. Cam. Excu. *Domino IESV Chriſto non ſeruiunt.*

49. Hi nimirum &c. Hæc vſque ad *Fregimus* adiecimus ex C. Cam.

B & Excu.

50. Sed plurima ceciderunt &c. C. Cam. *Sed quia feſtinauimus inter frangendum plurima nobis ceciderunt.*

51. Qui ſub onere C. Cam. *Quod ſi ſub onere.*

52. Lucis induatur. C. Cam. *Lucis muniatur.*

53. Quandoque nolens in &c. C. Cam. *Quandoque in exteriobus nolens crucietur.*

54. Inferunt per malitiam. C. Cam. *Inferunt propter malitiam.*

55. Autem Duma. C. Cam. *Autem onus Duma.*

56. Sed etiam. C. Cam. *Sed inſuper cum.*

C 57. Charitatis abiecerit. C. Cam. *Charitatis deiecerit.*

58. Sed cum qui. C. Cam. *Sed cum is qui.*

59. Statim deſerti Maris. C. Cam. *Statim Deſertum Mare.*

Sermo Primus Domni Aëlredi Rieuallis Abbatis de onere Babylonis.

D OMNIVM quæ fuerunt, vel ſunt, vel futura ſunt, primordialis & efficiens cauſa Deus eſt, ipſa omnium finis. Nam cum ipſe, vt ita dicam, proprie ſit eſſe, omnia vtique quęcunque ſunt, ab ipſo habent quod ſunt; quia non niſi ab eſſe habent quod ſunt. Certum eſt hominem, & Angelum eſſe; ſed aliud eſt eſſe, aliud hominem, vel Angelum eſſe, cum poſſit aliquid eſſe, nec homo, nec Angelus eſſe. Cogitet ergo qui poteſt, non hominis vel Angeli eſſe, ſed ſine Angelo & homine ipſum eſſe: quod non ſolum hominis & Angeli eſt, ſed etiam omnium, quæ ſunt. Ipſum igitur eſſe, quod non ſpecialiter huius vel illius rei, ſed communiter omnium exiſtentium,

Digitized by Google

vel, vt expreſſius dicam, eſſentium eſt, ſine dubio Deus eſt. Sicut autem ipſe eſt omnium exiſtentium eſſe, ita & omnium [1] vita viuentium, omnium ſapientium ſapientia. Ad hanc formam creata eſt rationalis creatura; ab ipſo habens non ſolum eſſe & viuere, ſed etiam ſapientem eſſe, & ſapienter viuere. Ab hac itaque forma ſe diſiungens, & ſeparans miſer homo, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & cœpit inſipiens eſſe, & inſipienter viuere; nec tamen deſijt eſſe, & viuere, qui poſſet ad priſtinam formam, eo, qui formauerat, reformante, redire. Ipſa autem forma, ſapientia eſt; via vero, per quam ad ipſam formam redeatur, eruditio. Omnis vero eruditio, qua de hac deformitate reducamur in formam, in tribus eſt, fide ſcilicet, ſpe, & charitate: vt ſciamus quid credendum, quid ſperandum, quid ſit amandum; & ſic credamus, ſperemus, amemus. Sapientia igitur in animas ſanctas ſe transferens, amicos Dei & Prophetas conſtituit; per quos nobis ſacram ſcripturam, quaſi totius eruditionis fontem, miniſtrauit. Quam nimirum ipſe, qui condidit, tanta prudentia Spiritus ordinauit, vt innumerabilium ſenſuum, innumerabilium capax eſſet ſententiarum; quarum cum iſtas vni, illas alteri reuelaret, ad exercitandum ingenium, depellendumque faſtidium ſemper recens eſſet, ſemper quadam [2] delectatione reuouaret.

A

Pſal. 48. 13. 21.

B

VT autem error humanus, vel dæmonum ſuggeſtio, certo examine [3] ac Sancti Spiritus poſſit reuelatione diſcerni, præfixa eſt fidei regula, præſcripta [4] ſpei promiſſa, promulgata charitatis præcepta; vt quæcunq; ſententia occurrens animo, his non conuenire probetur, eam aut fallaciæ dæmonum, aut humano errori incunctanter aſcribas: quæcunque vero a ſacris paginis conuenienter elicita, vel ad fidem erudit, vel ad ſpem erigit, vel ad charitatem accendit; ipſam & a Sancto Spiritu ſacris litteris inſertam, & ab eo tibi reuelatam non dubites. Sed his, qui ſæcularium negotiorum impediuntur obſcuro, vel neceſſariarum occupationum [5] retibus occupantur; quibus vagos, & turpes refrenent excurſus, ſatis ſunt, imo plus quam ſatis ea, quæ de ſcripturis ſemel ſunt dicta, vel ſcripta; quæ illis tam ignota ſunt, vt ſemper [6] poſſint eis videri quaſi noua. At vobis, chariſſimi, qui mundi huius renunciaſtis operibus qui ab omni cura ſollicitudineque mundana ſoluti; cum immundis ſpiritibus, ac proprijs cogitationibus iniſtis certamen; alia in ſcripturarum meditatione ratio, alia neceſſitas eſt. Quod enim multis parit idem ſermo, lectioque eadem ſæpius repetita faſtidium; neceſſe eſt, vt quæ antiqua videntur & nota, vel quarundam ſententiarum adiectione, vel ſaltem verborum mutatione innouentur; & ſic ad quærendum ſtudium excitetur, inutiles

C

D

A les & inanes cordis excurſus, in id quod vtile eſt reuocentur; & mens,
quæ a notis faſtidioſa reſilierat, renouata lectionis vel ſermonis ſua-
uitate, ad id ſalubriter redeat, a quo fuerat quaſi ſenſibiliter auocata.

HINC eſt quod librum Iſaiæ aſſumo in manibus, cum charitate
veſtra quandam eius portiunculam inſpecturus: qui licet expoſiti-
one [7] Sanctorum poſſit eſſe notiſſimus, perutile tamen arbitror vt ſi
non alia, ſaltem aliter ea, quæ ab ipſis dicta ſunt repetamus; vel certe,
quæ ab ipſis velut minima, vel manifeſta prætermiſſa videntur, ſump-
tis ex eorum verbis rationum ſeminibus, ſicut Deus dederit in me-
dium proferamus: vt qui ad eorum perfectas ſententias, quaſi ad
B ſolidum panem aſpirare non audet, ad micas, quas ſub menſa eorum *Matth.15.27.*
poterimus, veſtris rationibus adiuti, colligere, etiamſi fuerit catellus *Marc.7.28.*
accedat. Sic, fratres chariſſimi, ſic redimamus tempus, vt illudamus *Epheſ.5.16.*
tempori, quoniam dies mali ſunt; & ſalutaribus verbis ſanctiſque
meditationibus, os à ſermonibus otioſis, cor à vanis cogitationibus
vindicemus.

EST autem iſte ſanctus Propheta tam profundus in [8] ſententijs, in
futuris prædicendis tam perſpicuus, in diſciplinis moralibus tam io-
cundus; vt nunc quaſi in ipſum cœlum ſubuectus, videatur diuinorũ
conſiliorũ ſecreta rimari; nunc ad [9] inferiora firmamenti, celeri penna
C demiſſus, myſteria propalare cæleſtia; nunc leui volatu ad nos vſque
deſcendens, in campis moralibus ſpaciari; nunc quaſi recipi in para-
diſum, & [10] iterum ad nos, & referre ineffabilia verba [quæ non licet *2. Cor.12.4.*
homini loqui.] Hęc omnia Chriſti, & Eccleſiæ ſacramenta, tam ma-
nifeſto reuelat oraculo; vt non tam prænuntiaſſe futura, quam præ-
terita narraſſe putetur. Quæ omnia, licet ex ſui qualitate grata ſint ſa-
tis, & ſapida; eloquentiæ tamen eius mira ſuauitate, gratiora & dul-
ciora redduntur. Sed placuit nobis, vt, ceteris interim intermiſſis, de
vndecim oneribus, de quibus Propheta, Sancto Spiritu dictante, diſſe-
ruit; quicquid ipſe ſuggeſſerit Spiritus, ad veſtram ędificationem pro-
D palemus. Fateor me veſtris profectibus per omnia debitorẽ; & prop-
ter officium quidem, ſed maxime propter affectum. Sed & neceſſitas *1. Cor.9.16.*
mihi incumbit, Væ enim mihi ſi non euangelizauero; præcipue, cum
quicquid in doctrina ſpiritali, quicquid in ſcripturarũ intellectu pro-
ficio, non tam datum mihi, quam vobis per me tranſmiſſum non am-
bigam. Neque enim meritis id adſcribendũ meis, cum peccator ſim:
nec ſcholaſticis quidem diſciplinis, cum pęne, vt ſcitis, illiteratus ſim;
ſed nec ſtudio, aut induſtriæ meæ, cum raro in otio, crebro in negotio
ſim. Totum igitur Dei eſt, mihi commiſſum, vobis tranſmiſſũ, vt qui *1. Cor.1.31.*
gloriatur in Domino glorietur. Adeſto proinde tu bone IESV, & pa-

Pſ.21.27. nibus quos protulimus,gratiam tuę benedictionis infunde,edant pau- A
Pſ.118.103. peres,& ſaturentur dicantque cum Propheta,[Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo.] Ecce ego appono manũ,tu pręſta
Ioan.15.5. auxilium, quia ſine te [11] poſſum facere nihil. Qui ſancto Iſaiæ inſpiraſti vt ſcriberet, inſpira quæſo mihi vt quod ſcripſit intelligam, quia
Iſaia.7.9. iam inſpiraſti vt credam ; niſi enim crediderimus, non intelligemus.
iuxta 70. QVID ergo putamus onus iſtud ſignificat? Eſt quidem onus premens; & onus opprimens. Premit infirmitas; iniquitas opprimit. Premit tentatio; dãnatio opprimit. Proponitur ergo primũ onus Babylonis [11] deinde onus Philiſtijm,tunc onus Moab,& poſt onus Damaſci; quod ſequitur onus Ægypti,cui ſuccedit onus deſerti Maris,ac deinde B onus DUMA,& onus in ARABIA,& tunc Vallis Viſionis,& onus Tyri,ad vltimum autem onus Iumentorũ AUſtri. Oſtenditur ergo a ſancto Iſaia quarundam vrbium,vel gentium,immo magis eorũ,qui in his vrbibus vel gentibus figurantur, depreſſio ; qui & ipſius depreſſionis modum, cauſas, materiaſq; non tacet: quibus etiam inſerit de eorum felicitate ſermonem,qui hac depreſſione ad ſalutem,non ad perniciem onerantur;
Pſ.61.12.13. patetque vbique [quia poteſtas Dei eſt,& tibi Dñe miſericordia,
Geneſ.1.4.18. quia tu reddis vnicuique iuxta opera ſua.] diuidens inter diem & noctem,inter lucem & tenebras; vt cõparatione lucis,ipſę tenebræ denſiores appareant; vt collatione tenebrarũ, copioſius lux ipſa reſplen- C
Ioan.5.22. deat. Et quis inter hæc iudicat atque diſcernit,niſi is qui ait,[Pater non
Ioan.9.31. iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio.] Et iterum, [Ego in iudicio veni in mundum,vt non videntes videant, & videntes cæci fiant.] Quoniam igitur per aduentũ Domini Saluatoris, facta eſt hęc bonorum ac malorum diſcretio; quorundam quoque depreſſio,quorundam & liberatio ; principalem Prophetæ, per totum libri corpus, ipſius Dñi aduentum conſtat eſſe materiam : de quo ſanctus Simeon,
Luc.2.34. [Ecce hic poſitus eſt in ruinam [13] & in reſurrectionem multorum in Iſraël,& in ſignũ cui contradicetur.] Quod Iſaias onus, ipſe [14] ruinam appellat. Sic autem hæc onera deſcribit, vt appareat Deum quoſdam D premere,ſed non opprimere; quoſdam opprimere, ſed non premere; quoſdã ſimul premere,& opprimere. Premit, quos affligit; opprimit, quos deſerit. Quoſdam igitur affligit,ſed non deſerit,ſicut ſcriptum eſt,
Hebr.12.6. flagellat Deus omnem hominẽ quem recipit. Vnde eſt illud Pſalmiſtę;
Pſ.88.33.34. [Viſitabo in virga iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum; miſericordiã autem meam non diſpergam ab eo.] Deſerit,nec affligit,
Pſ.72.5. de quibus dicit Propheta; [In labore hominum non ſunt,& cum ho-
Pſ.80.13. minibus non flagellabuntur.] Et iterum,[Et dimiſi eos ſecundum de-
Oſee.4.14. ſideria cordis eorum] Et per alium Prophetam, [Non viſitabo ſuper

filias

A filias veſtras, cum fuerint fornicatæ, neque ſuper vxores veſtras; cum
adulterauerint.] Quoſdam prærerea affligit, & deſerit, de quibus
ipſe per Prophetam ait; [Attriui eos, & noluerunt recipere diſcipli- *Ierem.5.3.*
nam.] Sane quo modo, quibuſue modis fiat afflictio, vel deſertio; cum
de ipſis oneribus tractare cœperimus, Deo volente, apparebit. Poteſt
autem dici onus Babylonis, vel Philiſtijm, vel Moab, ſecundum onus,
quo premunt; vel ſecundum onus, quo premuntur; & ſic de ceteris.

SED iam ſi placet ſequentis narrationis titulũ inſpiciamus. [Onus *Iſaia.13.1.*
Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos.] Babylonis nomine, fratres,
quæ Confuſio interpretatur, mundum ſignificari, ſatis notum eſt chã-
B ritati veſtræ; vbi nimirum confuſa ſunt omnia; vbi boni cum malis;
cum electis reprobi viuunt; vbi frumentum cum palea; oleum cum
amurca; vbi cum acinis vinum; vbi, quantum ad temporalia, ſicut
iuſtus, ita & impius; vbi nil habet homo iumentis [15] amplius. cum
hîc nec ille præmia, qui rationabiliter viuit vt homo, nec ille, qui ob
carnalia vitia mutatur in iumentum, digna factis reportat ſupplicia.
Plerumque etiã Babylonem, illam tantum reproborũ cum ſuo Rege
ciuitatem, intelligimus; ad quam nullus pertinet electorum, a qua
nullus excluditur reproborum. Reprobos ſane in tres partes di-
uidimus, quarum [16] vna & ſocietati communicat, & operibus ad-
C huc electorum; alia ab illis operibus, vel communione ſeparatur;
alia iam exutis corporibus, æternis ſupplicijs mancipatur. Et om-
nes igitur ſimul, & ſingulæ iſtarum partium, & ſingularum partium
ſinguli homines, Babylonis nomine iure cenſentur. Electos etiam in
tres diuidi ordines manifeſtum eſt. Nam alij necdum vocati ſunt, vt
Iudæi ſiue Pagani; alij vocati, ſed non iuſtificati, vt peccatores Chri-
ſtiani; alij iuſtificati, ſed non dum glorificati; vt Sancti huius adhuc
vitæ miſerijs ſubditi. Electi itaque, qui necdum vocati ſunt, licet eos
a Babylone prædeſtinatio ſeparauerit; quamdiu tamen Babylonicis
erroribus excæcantur, a Babylonis nomine non recedunt. Sed & hi,
D quos licet electis vocatio ſimul ac prædeſtinatio iunxerit, deteſtanda
tamen opera ſeparant, Babylonici nominis opprobrio percelluntur.

DICITVR itaque Babylon illa hominum vniuerſitas, in qua eiſ-
dem erroribus & vitijs, electi & reprobi implicantur. Dicitur & Ba-
bylon cor prauum, & inſcrutabile, quod vitijs paſſionibuſque con-
funditur. Babylon etiam nuncupatur illa reproborum ſocietas, cui
æterna confuſio præparatur. Eſt autem onus Babylonis, quo ipſa con-
fuſa vniuerſitas multorum, ab ea ſeparatione deſtruitur; quo etiam
malis temporalibus indeſinenter affligitur; quo in cordibus ſingulo-
rum, vitiorum ac peſſimarum paſſionum ſtructura, quaſi ciuitas con-

C 3 fuſionis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

fuſionis diruitur; quo inſuper æternis pœnis poſt hanc vitam,in ſolis A
reprobis onerabitur. Et hoc eſt onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. Quomodo vidit? Eia Fratres, qui nunc Prophetæ appellantur, olim Videntes dici ſolebant, propter excellentiorem quandam, diuinioremque vt ita dixerim viſionem; de qua nunc diſſerere, & temporis anguſtia, & ea, quæ nunc interuenerunt, negotia non permittunt. Igitur hæc conſideratio alteri ſermoni reſeruetur. Vos interim orate, vt ſenſum Spiritus ſequentes, ſic iſta onera deſcribamus, vt ea, quæ prementia ſunt, fortiter ſuſtineamus; quæ opprimentia, caueamus; damnantia autem, ipſius auxilio euadamus, qui [17] pro noſtris voluit oneribus onerari, IESVS Chriſtus Dominus noſter, B
qui cum Patre & Spiritu Sancto, viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Sermo Primus.

1. Vita viuentium. C. Cam. *Viuentium vita.*
2. Quadam delectatione renouaret. C. Cam. *Quadam renouatione delectaret.*
3. Ac Sancti. C. Cam. *A Sancti.*
4. Spei promiſſa. C. Cam. *Promiſſa ſpei.*
5. Retibus occupantur; quibus vagos & turpes refrenent &c. C. C
Cam. *Retibus implicantur, cum innumerabilium curarum, moleſtiſſimarumque ſollicitudinum vinculis, cogitationum ſuarum turpes & vagos refrenent &c.*
6. Poſſint eis videri quaſi noua. C. Cam. *Videri poſſint illis & noua.*
7. Sanctorum poſſit. C. Cam. *Sanctorum nobis poſſit.*
8. Sententijs in futuris. C. Cam. *Sententijs, tam ſublimis in myſterijs, in futuris.*
9. Inferiora firmamenti. C. Cam. *Firmamenti inferiora.*
10. Iterum ad nos. C. Cam. *Iterum redire ad nos.*
11. Poſſum facere nihil. C. Cam. *Facere poſſum nihil.* D
12. Deinde onus. C. Cam. *Demum onus.*
13. Et in reſurrectionem. C. Cam. *Et reſurrectionem.*
14. Ruinam appellat. C. Cam. *Ruinam appellans.*
15. Amplius. Plerumque. Sic meus Cod. Sed Cam. habet vt ſuppleuimus.
16. Vna & &c. C. Cam. *Vna adhuc & operibus, & ſocietati communicat electorum, alia.*
17. Pro noſtris voluit. C. Cam. *Pro nobis noſtris voluit.*

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Secundus.

SCitis, Fratres chariſſimi,de oneribus loquuturus, quod graue onus ipſe ſuſceperim ;vnde inuocandus eſt a nobis ipſe Spiritus, vt qui nobis primum onus impoſuit charitatis,omne onus leue faciat, quod ve-ſtris poſſit ſeruire profectibus ; quatenus qui dedit affectum, ſui luminis infuſione præſtet effectum. Et
B onus quidem Babylonis, quantum ſpectabat ad titulum, heſterna die, ſicut potuimus, explicauimus. Sed cum ſcriptum ſit, [Onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos,] quærendum putauimus, quomodo viſum ſit ab Iſaia onus iſtud, maxime cum plures ſint viſiones,&,ob quandam viſionis excellentiam, Prophetę [1] appellati ſint Videntes. Eſt quippe Viſio Senſualis, viſio Imaginaria, viſio Phantaſtica,viſio Spiritalis,viſio Rationalis, viſio Intellectualis. Viſio Senſualis eſt,qua corporeis ſenſibus corporalia ſentiuntur. Viſio Imaginaria, qua earum rerum, quæ per corpus ſentiuntur, intus imagines cernuntur, vel ex eis, quæ percepta ſunt, alia, quæ non ſunt, ſenſa *Iſaiæ.* 13. 1.
C finguntur. Viſio vero Phantaſtica eſt, qua corporaliū rerum phantaſmata vel oculis, vel animo obijciuntur. Porro Spiritalis viſio eſt : qua viſibilium rerum imagines, aliquid ſignificantes, in ipſo [2] ſpiritu hominis formantur. At viſio Rationalis eſt, qua vera a falſis,vel virtutes a vitijs diſcernuntur.Intellectualis autem viſio eſt, qua non dico vera a falſis diſcernuntur, ſed qua in ipſis veris, veritas ipſa conſpicitur. Itaq; viſio Senſualis in corpore eſt, corporeos omnes ſenſus, eorumque vim naturamq; complectens. Dicimus enim, Inſpice,vide, quam album ſit ; guſta, & vide quam dulce ſit ; audi, & vide quam ſonorū ſit : olfac, & vide quam odoriferum ſit ; tange, & vide quam lene ſit.
D Omnis itaque per carnales ſenſus experientia,viſio dicitur Senſualis : quę quidem viſio Prophetica eſſe poteſt,Prophetam vero facere non poteſt. Viſio quippe ſerpentis ænei,quem Moyſes exaltauit in eremo, qua filij Iſraël a ſerpentium morſibus curabantur, Prophetica fuit ; Videntes tamen Prophetas non fecit. Senſualis etiam illa viſio fuit, qua Sanctus Abraham tres viros vidit deſcendentes per viam, quam & Propheticam eſſe ipſe non dubitauit, qui tres vidit, & vnum adorauit. Ex illa autem ſenſuali viſione, quamuis Prophetica fuerit, ipſe Abraham Propheta non fuit ; ſed ex alia, qua illam ſenſualem Propheticam eſſe conſpexit. Magis igitur Propheta fuit, qui exaratas, in *Num.*21.89. *Geneſ.*18.2.

pariete

Daniel. 5. 5. & ſequ. pariete aulæ Regiæ Babylonis, litteras expoſuit, quam qui manum, A
articuloſque [3] conſpexit ſcribentis.

PORRO viſionem illam, qua in animo corporalium rerum, quas ſenſu percepimus, videmus imagines, idcirco Imaginariam dicimus, quia non aliunde nobis ingeruntur harum rerum ſimilitudines, ſed a [4] nobiſmet ipſis per ſenſus inductę ſicut eas foris vidimus, ita eas intus imaginamur, vel ex eis ipſis alias [5] fingimus. Nam ſimilitudinem cerui quadrupedis, quem oculis vidi, interius imaginor, & ex ea cerui ſex pedum, quem nunquam vidi, imaginem fingo. Hæc autem viſio nec Prophetica aliquando eſt, nec Prophetam aliquando facit, niſi forte ideo Prophetica dici poſſit, quod res ſenſibiles, quando Propheticæ ſunt, imaginari in animo poſſunt. Phantaſtica ſane viſio aliquando a corpore fit, aliquando ab anima, aliquando autem ab aliquo alterius naturæ Spiritu. A corpore, vel ſomno, vel morbo. Somno, quando dormientibus nobis corpore, anima, quę dormire non poteſt, vacantibus ſenſibus, quibus in veris corporibus intuendis occupabatur, interim in corporum phantaſijs naturaliter verſatur. Morbo, quando mala aliqua valetudine ſenſibus perturbatis, viſa ſimilia corporibus cernuntur, quod phreneticis ſæpe accidere manifeſtum eſt. Sane ab ipſa anima phantaſtica viſio eſt, quando ea ipſa, quę anima in ſe frequenti verſat cogitatione, dum vigilat, per phantaſias quaſdam contuetur, dum dormit. Porro ab alterius naturæ Spiritu formatur hæc viſio, quando vel oculis carnis per phantaſmata vana deluditur, vel dormientibus, vel ægrotantibus, rerum phantaſiæ a malis ſpiritibus animæ præſentantur, vel cum vigilante & ſano corpore, anima ab ipſius ſenſibus abripitur. Nam pro certo ſcimus multorum oculis ita deluſum eſſe, vt homo eis beſtia videretur; vt aqua fluere, vbi nulla erat aqua, æſtimaretur; vt ignis ſæuire, vbi ignis non erat, putaretur: & multa huiuſmodi.

B

C

QVOD autem a dæmonibus ſomnia multa formentur, nulli incredibile eſt. Phreneticis vero, vel quolibet morbo alio affectis, licet D
ipſa valetudine multa viſa formentur, poteſt tamen fieri vt a nequam ſpiritibus multa eorum animis obiectentur. Verum quoties animam a ſenſibus, quaſi in quendam exceſſum malus abripit Spiritus, deluſum phantaſmatibus hominem, aut dæmoniacum facit, aut arreptitium, aut falſum Prophetam. Hanc itaque viſionem, quam phantaſticam diximus, a Prophetarum officio omnino ſeparamus.

PORRO viſio, quam ideo ſpiritalem dicimus, quia in Spiritu hominis, alterius Spiritus operatione formatur; aut per ſomnium fit, aut per exceſſum. Per ſomnium, cum a bonis ſpiritibus, corporalium

rerum

Digitized by Google

A rerum imagines in animo dormientis formantur. Quæ profectò viſio, licet Prophetica ſit, Prophetam tamen non facit. Prophetica quippe viſio illa fuit, qua Ioſeph Patriarcha vidit Solem, & Lunam, *Gen.* 37. 9.
& Stellas vndecim adorare ſe; Propheta tamen hac viſione non fuit, ſi ipſius myſterium viſionis non intellexit. Neque Pharonem dici- *Gen.* 41. 1.
mus Prophetam fuiſſe, quia futuræ vbertatis, famiſque ſequentis in ſomnis dicitur præſagium conſpexiſſe, ſed Ioſeph; cui Deus, ſomnij *Ibid.* 25.
illius occaſione, propoſiti ſui* reſeruauit arcanum. Nec Nabuchodo- *Daniel.* 2. 31.
nozor Prophetæ nomine dignum æſtimo, cui ſtatua illa in ſomnis *Lego reſeranit.*
apparuit, ſed potius Danielem; cui ſomnium ipſum, ſomnijque da-
B tum eſt noſſe virtutem.

PRÆTEREA cum ſano corpore, nec ſomno ſenſibus conſopitis, aliquo occulto opere ſpirituali in ea viſa, quæ ſimilia ſunt corporalibus, anima rapitur, extaſis dicitur, vel exceſſus; qua viſione occulta reuelantur, & præmonſtrantur futura. Cui cum acceſſerit viſio intellectualis, de qua poſtea tractabimus, fit talia videns Propheta, vel myſteria loquens, vel occulta patefaciens, vel ventura prænuncians. In exceſſu mentis Petrus deſcendentem de cœlo diſcum aſpexit, in *Act.* 10. 11.
quo erant omnia genera reptilium, & animantium, dictumque eſt ei, macta & manduca. Quam certe viſionem, vel præceptum, non
C tunc quidem, ſed accedente poſtmodum intellectuali viſione, cognouit quando ait, In veritate cognoui, quia non eſt perſonarum accep- *Act.* 10. 34.
tor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. In Spiritu præterea, non in carne ſanctum Ezechie- *Ezech.* 40. 2.
lem Prophetam, multa Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, ſub ſpecie Ciuitatis in monte poſitæ, legimus aſpexiſſe; raptumque per exceſſum in Ieruſalem, abominationes peſſimas Iudæorum Prophetico oculo *Ezech.* 8. 3.
deprehendiſſe. Vtrum autem per bonos aliquando Spiritus in ſenſibus hominum aliquid fiat, quo ſenſus ipſi fallantur, ſicut eorum profectò fallebatur ſenſus, quorum oculi tenebantur ne Chriſtum ag- *Luc.* 24. 16.
D noſcerent, nolo præcipitare ſententiam. Nam vtrum per bonos aut malos Spiritus, Syri percuſſi ſint cæcitate, ne Eliſeum, vel Samariam *4. Reg.* 6. 18.
agnoſcerent, incertum habeo. Rationabilis ſane viſio ea eſt, qua ſine omni corporalium ſenſuum adminiculo verum, vel falſum certa ratione apprehendimus; qua inter vitia, virtuteſque diſcernimus; qua numerorum, & ponderum, & menſurarum rationes veras eſſe probamus; ita vt nihil certius carne videamus, quam ternarium numerum, in duas æquales partes diuidi non poſſe, mente conſpicimus. Igitur viſione ſenſuali, corporalia cernimus; ex imaginaria, corporalia imaginamur; phantaſtica, per imagines corporales illudimur; ſpiri-

Digitized by Google

tali, per corporeas ſimilitudines Spiritus eruditur; rationali, in inui- A
ſibilibus mens exercetur; intellectuali, in ipſam veritatem mens in-
ducitur. Nam intellectualẽ illam dicimus viſionem, qua mens omne
corpus, omneſque corporeas [6] imagines, ac ſimilitudines tranſcen-
dens, in ipſa luce veritatis requieſcit; in qua vera, & vere ſunt omnia
præterita, præſentia & futura, nec aliter futura quam [7] præterita,
nec aliter præſentia quam prçterita, vel futura; ſimul, & ſemper, & eo-
dem modo omnia, quæcunque ei veritas reuelauerit, interiori con-
Ioan. 16. 12. templatur intuitu. Vnde Dominus in Euangelio, [Multa habeo vobis
[8] dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille Spi-
ritus veritatis, inducet vos in omnem veritatẽ.] Quid eſt omnis veri- B
tas, niſi vna omnium veritas? Certe quæcunque ſunt, vera ſunt; nam
prorſus quod falſum eſt, non eſt. Homo, lapis, lignum, equus, auis,
vtique ſunt, & vera ſunt. Pictus autem homo, homo non eſt, ac per
hoc nec verus homo eſt; vera tamen imago, vel pictura eſt; & ideo
ſine veritate non eſt. Inducuntur itaque Apoſtoli in omnem verita-
tem, id eſt in ipſam, in qua ſunt omnia, vel quæ in omnibus eſt, verita-
tem, in qua nihil falſum, nihil ambiguum, nihil deceptorium; ſed
corde, non carne ſolum, id quod verum eſt cernitur. [Multa (inquit,)
habeo vobis dicere.] Habuit eis dicere, multa, non vt multis, neque
per multa, ſed in vno, & per vnum, vbi multa non ſunt multa, ſed C
vnum. [Sed non [9] poteſtis portare modo.] Senſuali enim viſione,
ob dulcedinem præſentiæ eius, occupati, & corporalibus eius verbis,
corporaliter intenti: ad intellectualem illam viſionem, quæ omnium
corporalium excludit memoriam, [10] vbi ipſa veritas loquitur, aſſur-
Ioan. 16. 7. gere non valebant. Ideo ait [Expedit vobis vt ego vadam, vt ſcilicet
corporalis hæc viſio, corporaleque colloquium ſubtrahatur, & Spiri-
tus Spiritui, in veritatis lucem tranſlato, loquatur.

SCIO in monaſterio virginum, quæ ſub venerabili, & cum ſum-
ma reuerentia nominando Sancto patre Gilleberto, vberes pudicitiæ
fructus quotidie tranſmittunt ad cælos, quandam fuiſſe, vel adhuc ſu- D
pereſſe virginem ſanctam; quæ cum omnem mundi amorem, ac car-
nales omnes affectus, curamque corporis omnem, & exteriorem ſol-
licitudinem a ſuo pectore excluſiſſet; cœpit quodam mentis æſtu &
faſtidire terrena, & deſiderare cœleſtia. Accidit autem aliquando, vt,
cum more ſolito orationi incumberet, mira quædã ſuauitas ſuperue-
niens, omnes animi motus, omnes cogitationum excurſus, omnes in
ſuper ſpiritales, quos circa amicos habebat, extinxit affectus; mox-
que anima eius quaſi oneribus, quæ in mundo ſunt valedicens, rapi-
tur ſupra ſe, & ab ineffabili quadam, & incomprehenſibili luce ex-
cepta,

Digitized by Google

A cepta, nihil aliud [illegible] ...um eſſe eſt[11] neque lux illa corporea fuit, aut aliq[illegible] corporis ſimilitudo, nec diſtendebatur, nec diffundebatur, ita vt vbique videretur, nec ipſa tenebatur, & tenebat omnia; & hoc, miro & ineffabili modo; ſicut eſſe tenet quicquid eſt, veritas quicquid verum eſt.

HAC igitur luce perfuſa, ipſum Chriſtum, quem prius nouerat ſecundum carnem, cœpit iam ſecundum carnem non noſſe, quia Spiritus ante faciem eius Chriſtus IESVS, in ipſam eam induxerat veritatem. In hoc igitur exceſſu, cum ei hora non parua prçteriſſet, pulſata a ſororibus, vix potuit ad corporales, quos reliquerat, ſenſus redire. *1. Cor. 5. 16.*

B Itaque cum hoc ei ſæpius contigiſſet, & multum rogata tandem ipſius modum exceſſus ceteris expoſuiſſet, cœperunt plurimæ viſionis huius excellentiam æmulari; vnde ſe ab omnibus curis, ſollicitudinibuſque mundanis abſtrahentes, lacrymis, orationibuſque continuis, plures eandem gratiam ſortitæ ſunt; & ita, vt inter ſororum conuenticula, ſæpius hac luce perfunderentur etiam inuitæ. Erat ibi virgo quædam, magnæ diſcretionis femina, quæ omni Spiritui ſciens non eſſe credendum, totum hoc aut morbo, aut phantaſticis illuſionibus credidit[11] aſſignandum; & ſororibus, quantum potuit, talis viſionis frequentiam diſſuaſit. Inquirenti autem ab illa, quæ in his *1. Ioan. 4. 1.*

C Superior habebatur, cur ſibi nihil tale accidiſſet, reſpondit illa; Quia fidem nobis non adhibes, nec in alijs diligis virtutem, quam ipſa non habes. Roga, inquit, Deum, vt, ſi ex ipſo eſt, mihi hoc ipſum eueniat: cumque[11] aliquot diebus oraſſent & nihil profeciſſent; requiſita iterum, quæ ſupra, & vnde ſupra, reſpondit. Oportet te omnibus mundi huius, cunctorumque mortalium renuntiare affectibus, & circa ſolius Dei memoriam occupari. Quid, inquit illa, Pro amicis meis, & benefactoribus non orabo? Cui illa. Eo tempore, quo volueris ad ſuperiora mentis contemplatione conſcendere, neceſſe eſt vt omnes, quos diligis, Deo commendes atque committas; & quaſi pro-

D fectura de mundo, omnique omnino creaturæ valedicens, ad eius, quem diligis, ſuſpires aſpectum. Adhuc illa non credens, rogat vt orationibus eius, ſi ex Deo eſſent iſta, voti ſui mereretur effectum. Nolo tamen, inquit, vt anima mea ita ſuſtollatur, rapiaturque a corpore, vt a mente mea omnium rerum, maxime amicorum, deleatur memoria. Sufficit autem mihi ſcire, vtrum ex Deo ſint iſta. Itaque die Paraſceue, cum anxijs cogitationibus fluctuaret, ſubito ipſa, quã diximus, luce perfuſa, cæpit in eam modo ineffabili ſubuehi, & ad altiora ſuſtolli. At illa, radiantem in ſe lucem illam inacceſſibilem, oculo infirmiori non ferens, ad Dominicæ paſſionis intuitum reuocari

Digitized by Google

cari ſe, vt potuit, p[illegible] ſi raptim id eſſe, A
quod eſt, a ſuperioribus ad inferiora delata, in illam ſpiritalem viſionem transfertur, videtque in [14] Spiritu IESVM in cruce pendentem, confixum clauis, lancea perforatum, ſanguinemque per quinque foramina profluentem, ipſamque mitiſſimo oculo reſpicientem. Tum illa reſoluta in lacrymas, & in ſe tandem reuerſa fidem ſororibus adhibuit, & ſe huic luci minus idoneam æſtimauit.

HIS forte non inutiliter inſertis, intelligamus hanc ſolam viſionē, quam intellectualem dicimus, Prophetam facere, ſicut de ſapientia
Sap. 7. 27. ſcriptum eſt; [Ipſa in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & Prophetas conſtituit.] Quicquid enim alijs viſionibus cernitur, aut ambi- B
guum eſt, aut fide magis, quam ſcientia roboratur. Quod autem in ipſa cernitur veritate, in qua facta ſunt, quæcunq; futura ſunt; & luminoſum conſtat eſſe, & certum. Igitur in viſione ſenſuali vel phantaſtica, quando hæc, quæ intellectualis eſt, operatur; Prophetię donum eſſe non ambiguum eſt. Qua igitur viſione viderit Iſaias filius Amos onus Babylonis, ſola videlicet intellectuali, aut ſenſuali etiam, vel ſpirituali, quis facile dixerit? nam quod vtraque viſione hac futura [15] præuidit multa, intellectuali eum illuminante, ex ipſius libri ſerie ſcire poſſumus. Ex ſenſuali quippe viſione oraculum texuit, quando Ezechiam Regem pro eo, quod nuncijs Babylonicis domus ſuæ theſau- C
ie 39. 4. ros oſtendit, Prophetica auctoritate corripuit; [Quid (inquiens) viderunt iſti in domo tua?] Et Rex, non eſt verbum, ait, quod non oſtenderim eis. Tunc Propheta; Ecce dies veniunt dicit Dominus, & auferentur omnia, quæcunque congregauerunt patres tui, in Ba-
ſaie 6. 1. bylonem. Ex ſpiritali vero quando ait, [Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum;] & cetera, quæ ſequuntur. Quacunque autem harum viſione viderit onus Babylonis, certum
Oſee 12. 10. eſt quia mente vidit, non carne, ipſo reuelante, qui ait; [In manibus Prophetarum aſſimilatus ſum.] [16] Sed quia diu iam nos tenuit viſionum iſtarum diſtinctio, Propheticæ huius viſionis exordium vſque D
in craſtinum differamus.

Variæ Lectiones.

1. Appellati ſint. C. Cam. *Sint appellati.*
2. Spiritu hominis. C. Cam. *Hominis Spiritu.*
3. Conſpexit ſcribentes. C. Cam. *Scribentes conſpexit.*
4. A nobiſmet ipſis. C. Cam. *A nobis ipſis.*
5. Fingimus. Igitur. C. Cam. Fingimus. *Nam ſimilitudinem* & quæ ſequuntur vſque ad. *Igitur viſione ſenſuali, corporalia cernimus;*

A *nimus; imaginaria, corporalia imaginamur &c.*

6. Imagines ac ſimilitudines. C. Cam. *Imagines, ſimilitudineſque.*
7. Præterita. Vnde Dominus. C. Cam. *Præterita. Nec aliter præſentia &c.* vſque ad *Vnde* Dominus.
8. Dicere. Habuit. C. Cam. *Dicere, ſed non poteſtis* vſque ad *Habuit eis.*
9. Poteſtis portare. C. Cam. *Poteſtis ait, portare.*
10. Vbi ipſa C. Cam. *Vbi vera ipſa.*
11. Neque lux. C. Cam. *Neque enim lux.*
12. Aſſignandum: & ſororibus. C. Cam. *Aſſignandum : ſororibus.*

B 13. Aliquot diebus.. C. Cam. *Aliquot dies.*
14. Spiritu IESVM C. Cam. *Spiritu Dominum IESVM.*
15. Præuidit multa. C. Cam. *Præuiderit multa.*
16. Sed quia diu iam nos. C. Cam. *Sed quoniam diu nos.*

Sermo Tertius.

QVANDO venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. *Galat. 4. 4.* Quę
C eſt iſta temporis plenitudo? Illa nimirum de qua Dominus in Euangelio, [Leuate inquit oculos veſtros, *Ioan. 4. 35.* & videte [1] regiones, quoniam albę iam ſunt ad meſſem.] Tempus quippe vacuũ dicitur & inane, quando ſolis inclementia areſactis in terra ſeminibus, vel nimia pluuiarũ inundatione putrefactis, fames cuncta conſumens vacuum reddit meſſoribus agrum; quando decem iugera vinearum faciunt lagunculam vnam, & triginta modij ſementis faciunt modios tres. Tempus vero plenum quando abundant omnia, quando multiplici fruge ſuis reſpondet terra cultoribus, nuduſque per agrum curſitat meſſor;
D quando vbique in vineis celeuma cantatur, quando horrea replentur frumento, & torcularia vino redundant. Veniat nunc in mentem Saluatoris de frumento zizanijſque parabola; & quid triticum quid *Matth. 13. 24.* zizania eſſe dixerit aduertamus. Semen inquit bonum, hi filij ſunt regni; zizania filij nequam: filios vtique regni eos vocans, quos miſericordia prædeſtinauit ad vitam, filios nequam quos iuſtitia præuidit ad pœnam. Igitur ante aduentum Domini noſtri, Filijs nequam omnem pæne ſuperficiem terræ occupantibus, [2] & paucis inter eos regni Dei filijs latitantibus, fames verbi Dei cuncta peruaſerat, tempuſque vacuum & inane, ſpiritalibus operarijs nihil in quo laborarent

 reli-

Galat. 4. 4. reliquerat. Venit autem plenitudo temporis, quando vbique terra- A
rum abundabant hi, qui a Babylonicis erroribus fuerant ſeparandi,
Matth. 9. 37. ſeparati iuſtificandi, iuſtificati glorificandi; de quibus Saluator [Meſſis
quidem multa, operarij autem pauci.]

PER aduentum proinde Domini noſtri, inuadenda fuit Babylon
ciuitas confuſionis, in qua vitijs & erroribus, cum reprobis, captiui
tenebantur electi, & eorum ſeparatione deſtruenda. Et hoc onus pri-
mum Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. Modum autem huius
Iſai. 13. 2. deſtructionis Prophetico ſermone deſcribens, ita exorſus eſt. [Super
montem calignioſum leuate ſignum, exaltate vocem, leuate [3] ma-
num, ingrediantur portas duces.] Quis loquitur? Quibus loquitur? B
Notandum arbitror quod Sancti Prophetæ aliquando narrando, ali-
quando orando, nonnunquam etiam benedicendo [4] vel maledicen-
do, aliquando aliquid agendo, plerumque vero quaſi præcipiendo,
Iſai. 2. 2. futura prædicunt. Narrando, ſicut eſt illud, [Erit in nouiſſimis diebus
præparatus mons domus Domini in verticem montium.] Orando, vt
Pſal. 84. 5. illud, [Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum
Iſai. 64. 1. da nobis;] vel certe illud, [Vtinam dirumperes cœlos & deſcenderes.]
Exod. 4. 13. Sanctus quoque Moyſes, [Obſecro, Domine, mitte quē miſſurus es]
Pſal. 58. 12. Quaſi maledicendo vero, ſicut ait Propheta, [Diſperge illos in virtute
Pſal. 67. 3. tua protector meus Domine.] Et [Sicut fluit cæra a facie ignis, ſic pe- C
Oſee. 9. 14. reant peccatores a facie Dei.] Et alibi Propheta, [Da eis, inquit, Do-
mine; Quid dabis eis? Vuluā abſq; liberis, & vbera arentia.] Benedi-
Gen. 27. 28. cendo, vt Iſaac ad filiū ſuū, [Det tibi Deus de rore cœli, & de pingue-
[a] *Gen.* 28. 18. dine terræ, abundantiam frumenti vini & [5] olei.] Agendo etiam ali-
[b] *Num.* 21. 9. quid, ſicut [a] Iacob lapidem erexit & vnxit; ſicut [b] Moyſes ſerpentem
[c] *Iſai.* 20. 2. æneum in eremo exaltauit; ſicut etiam idem iſte [c] Iſaias nudus diſcal-
ciatus inceſſit. Quaſi præcipiendo, vt in ſequentibus libri huius ſcrip-
Iſai. 18. 2. tum eſt, Ite angeli veloces ad gentem diuulſam & [6] dilaceratam; quod
narrando ita dixiſſet, Ibunt angeli veloces; & in præſenti loco, [Super
montem caliginoſum leuate ſignum.] Cernens igitur Propheta, adue- D
niente in carne Domino Saluatore, per miniſterium Apoſtolorum, &
doctrinam prædicatorum, confuſionis ciuitatem euerſum iri, ex ſua,
vel [7] ipſius perſona, iubet, vel monet eos facere, quod vidit eos fuiſſe
facturos. [Super montem caliginoſum leuate ſignum.]

PER montem caliginoſum ipſam Babylonem, id eſt mundum,
ſecundum ſtatum, in quo Chriſtus illum inuenit, non inconuenienter
accipimus, qui & mons dici potuit [8] pro ſuperbia, & caliginoſus
propter errorem. Quaſi mons Romanum tunc erat imperium, quod
vniuerſo ſupereminens orbi, quantum elatione tumebat, tantum er-
rore

A rore multiplici, maxime autem Dei ignorantia caligabat. An non tetra quadam caligine mundum obduxerat Idolorum cultura, vanitas Philoſophorum, Templorum ſuperſtitio, licentioſa Libido? [Super montem caliginoſum leuate ſignum.] Quod ſignum? Euangelium audi, [Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael; & in ſignum, cui contradicetur.] Hoc eſt ſignum. Crucis [9] cui contradixit humana ſuperbia, pugnantibus aduerſus eam Iudæis & Gentibus, cum Regibus & Principibus, cum ſapientibus ſæculi, & prudentibus, leuantibus eam ſuper montem caliginoſum paruulis. Abſcondiſti enim Crucis [10] tuę ſacramentum, Domine IESV, a ſapi- *Mat.* 11. 25.
B entibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Iſti ſunt paruuli, id eſt humiles [11] Apoſtoli & Apoſtolici viri, qui iubentur leuare ſignum ſupra montem caliginoſum, vt vniuerſum mundum Dominicæ Cruci doceant eſſe ſubiectum.

Luc. 2. 34.

ID, quod alicui rei ſuperponitur, aut premit, aut claudit, aut ſupereminet. Superpoſita ſunt duo Cherubim arcæ teſtamenti, vt altius *Exod.* 2 eminerent; ſuperpoſitus eſt lapis puteo vt clauderet; ſuperponitur *Gen.* 29 torculari prelum vt premat. Super montem igitur caliginoſum vexillum Crucis extollitur, vt ſua virtute mundi huius potentiam premat; ſuperbis Redemptionis noſtræ myſteria claudat; apud mites vero &
C humiles; omni mundanæ gloriæ ſupereemineat. Nam quod premat, audi beatiſſimum Paulum, Chriſtus factus eſt obediens patri vſque *Philip.* 2. ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen; vt in nomine IESV omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Ecce quomodo cœlum, terra, [12] infernus Crucis ſubijcitur ſacramento, & Babylonici Regis vbique virtus premitur, euacuaturque potentia. Cum fortis, inquit, armatus cuſtodit atriũ ſuum, in pace *Luc.* 11. ſunt ea quæ poſſidet; ſed ſi fortior illo ſuperuenerit, tunc vaſa eius diripit, & aufert arma, & ſpolia diuidit. Fortis armatus diabolus, atriũ
D mundus, vaſa eius mundi ſapientes, arma Reges & Principes, ſpolia plebes. Ecce Babylon, & Rex eius, & diuitię illius. [13] Ante fortioris aduentum Rex iſte in pace, id eſt, nullo contradicente, regnabat. Sed fortiore ſuperueniente, imponitur ei onus premens, onus vincens, onus expolians. Onus iſtud Babylonis [14] Crux eſt Chriſti, quæ diabolum vicit, & Babylonem inuaſit, quę ſpoliauit Ægyptios, ditauit He- *Exod.* 12. 35. bręos. Iſti ſunt Hebræi, de quibus dicitur; Super montem caliginoſum leuate ſignum, vt crucis virtute omnibus gentibus prædicata, diripiantur ſpolia Babylonis vel Ægypti, ab eo videlicet, qui nos eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ. *Coloſ.* 1. 13.

Elegit

Elegit quippe paruulos id eſt humiles; Hebræos id eſt tranſilientes, A
mundi huius contemptibiles, ſed mundo ſuperiores; infirmos mundi, ſed mundi fortibus fortiores; ſtultos mundi, ſed mundi ſapienti-
1. Cor. 1. 26. bus ſapientiores. Quæ enim ſtulta ſunt mundi elegit Deus vt confundat ſapientes, & quę ſunt infirma mndi elegit Deus vt confundat fortia, & ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret. Iſti ſunt, qui humilitate ſemetipſos deſpiciunt ſicut paruuli; qui omnia, quæ ſunt mundi, tranſiliunt ſicut Hebræi. Hi Crucem leuant, diuitias & voluptates, quæ
Hebr. 11. 26. Cruci ſunt contraria, calcant, maiores diuitias arbitrantes theſauris Ægyptiorum improperium Chriſti. B

AVDI etiam quomodo profunditatem diuinæ virtutis & ſapien-
Cor. 1. 23. tiæ, leuata ſuper mundum Crucis prædicatio claudat. Nos (inquit Paulus) prędicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidē ſcandalum, Gentibus autē [16] Stultitiam; igitur Crucis Dei abſcondebatur ſapientia: virtus vero Dei Crucis ſcandalo claudebatur. Sed quibus illud? Iudæis quippe & Gentibus. Non omnibus tamen, ſed de quibus alias
1. 18. ſcripſit. [Verbum Crucis pereuntibus quidem ſtultia eſt, his autē qui ſalui fiunt, id eſt nobis, virtus Dei eſt.] Prædicamus Chriſtum Crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam, his autem, qui vocati ſunt Iudæis & Gentibus, Dei virtutem, & Dei ſa- C
pientiam. Quomodo ſane apud tales, omnibus mundi diuitijs & ho-
1. 6. 14. noribus ſupereminea Crux, Paulus ipſe docet qui ait [Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri IESV Chriſti.] Si quis vero montem caliginoſum in bonam ſignificationem accipiendum
40. 9. æſtimet, veniat ei in mentem quod ait idem Iſaias, [Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion,] cogitetque vt cuius doctrina ſublimis eſt, ſit & vita ſublimis; nec manibus repat in terris, cuius lingua verſatur in cælis; nec in inferioribus iaceat infra ſe, qui ſermone aſcendit ſupra ſe. Nam ipſa doctrina Euangelica nomine montis caliginoſi non inconuenienter accipitur, quæ, inſtar [17] excel- D
ſiſſimi montis, omni mundanę ſupereminet ſapientiæ, & ſacramentorum velamine ea, quæ ſublimiora ſunt, ab infideliū vel etiam infirmorum oculis, velut quadam abſcondit caligine. Poteſt & ſcriptura veteris teſtamenti mons caliginoſus appellari, quæ alias mons vmbroſus dicitur, & condenſus, quæ & ſublimis eſt propter ſpiritum, caliginoſa propter litteram, ſub caligine quippe litteræ, cæleſtium myſteriorum ſecreta velantur, quæ ab ipſo, per Euangęlium reuelantur,
Pſal. 28. 9. de quo ſcriptum eſt, [Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit
a *Pſal.* 17. 12. condenſa.] Vnde ait Propheta, a [Tenebroſa aqua in nubibus aëris]
Hinc

Digitized by Google

A Hinc Salomon, [b] [Dominus dixit quod habitaret in nebula]; vnde [b] 3. *Reg.* 8. 12.
& Moyſes non [18] poterat accedere ad caliginem in qua erat Deus. Iu-
bentur itaque prædicatores, a quibus onus nuntiatur Babylonis, vt
non in infimis iaceant, ſed diſponant aſcenſiones [19] in corde ſuo; &
qui ea, quæ de ſurſum ſunt, prædicant, quæ ſurſum ſunt ſapiant; &
ita ſuper montem poſiti, non ad vallium ima deiecti, faciant quod
ſequitur, [Leuate ſignum, exaltate vocem.] Vel quoniam primi ve- *Iſai.* 13. 2.
ritatis præcones ex reliquijs filiorum Iſrael electi, legalibus fuerant
inſtituti decretis, & litteralibus ſacramentis aſſueti, iubet Spiritus
Sanctus vt a lege ad Euangelium, de littera tranſeant ad Spiritum, &
B de valle carnalium obſeruationum, ad montem aſcendant Spiritua-
lium præceptorum. Aut certe præcipiuntur, vt quod prædicant in
Euangelio impletum, antiquis litteris probent prænuntiatum, ſicut
ait Saluator, [Scrutamini ſcripturas, ipſæ enim ſunt quæ teſtimoni- *Ioan.* 5. 39.
um perhibent de me.] Et Apoſtolis. [Oportet impleri omnia quę *Luc.* 24. 44.
ſcripta ſunt in lege Moyſi [20] & Pſalmis de me]

BIFARIE poteſt legi hic ſermo propheticus, [Super montẽ ca-
liginoſum leuate ſignum,] vt vel ſignum ſuper montem leuent cali-
ginoſum; vel ipſi ſuper montem poſiti caliginoſum, ſignum leuent.
[Exaltate vocem; leuate manum.] Habes & aliâs, [Exalta in fortitu- *Iſai.* 11. 9.
C dine vocem tuam qui euangelizas Ieruſalem] Hæc eſt illa Euange-
licæ vocis exaltatio, quam Sanctus Dauid legitur expreſſiſſe. [In *Pſal.* 18. 5.
omnem (inquiens) terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis ter-
ræ verba eorum.] Quod igitur Sanctus Dauid vidit futurum, & verbo
præteriti temporis [21] vtens iam factum prędicat, hoc ipſum Iſaias,
imo ipſe in Iſaia Dominus iubet vt fiat. [Exaltate (inquit vocem.]
Quoniam enim per vniuerſum mundum vaſa iræ, quæ Babylonica
libido polluerat, in vaſa fuerant mutanda miſericordiæ, vox Euan-
gelizantium tanta virtute perſonuit, [22] vt nunc de audito fidei verbo
nullus cauſari potuerit. Vnde Apoſtolus, [Et quidem in omnem ter- *Rom.* 10. 18.
D ram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.] Sicut
igitur in ſigni eleuatione, præſignatum dicimus Dominicæ Crucis
myſterium, ita in vocis exaltatione, Apoſtolicæ prædicationis excel-
lentia & efficatia prophetatur, ſicut ait diſcipulis ſuis IESVS, [Eun- *Marc.* 16. 15.
tes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.]
Occurrunt adhuc aliæ de vocis exaltatione ſententiæ, ſed quia nos
ad alia quędam negotia inſtans hora compellit, ab hac conſiderati-
one, Deo volente, craſtini ſermonis ſumemus initium. Vos autem
de ſermone ad lectionem, de lectione tranſeuntes ad orationem,
pias ad aures IESV deuotis pulſate precibus, vt reuelet oculos no-

E ſtros,

Digitized by Google

Pſal. 118.18. ſtros, & conſideremus mirabilia de lege ſua, qui cum patre & Spiritu Sancto viuit & gloriatur. Amen. A

Variæ Lectiones.

1. Regiones, quoniam albæ iam ſunt. C. Cam. *Regiones, quia iam albæ ſunt.*
2. Et paucis inter. C. Cam. *Et pauciſſimis.*
3. Leuate manum, ingrediantur. C. Cam. *Leuate manum, & ingrediantur.* B
4. Vel maledicendo. C. Cam. *Vel quaſi maledicendo.*
5. Olei. Agendo. C. Cam. *Olei, ſeruiant tibi tribus, & adorent te populi* &c. vſque ad *Agendo.*
6. Dilaceratam. Cernens. C. Cam. *Dilaceratam. Quod narrando ita dixiſſet.* &c. vſque ad *Cernens.*
7. Ipſius perſona. C. Cam. *Ipſius Domini perſona.*
8. Pro ſuperbia &. C. Cam. *Propter ſuperbiam &.*
9. Cui contradixit. C. Cam. *Cui certe contradixit.*
10. Tuæ ſacramentum. C. Cam. *Tuæ ſacramenta.*
11. Apoſtoli, &. C. Cam. *Apoſtoli ſcilicet &.* C
12. Infernus Crucis. C. Cam. *Infernus ipſe Crucis.*
13. Crux eſt Chriſti. C. Cam. *Crux Chriſti eſt.*
14. Illius ſed. C. Cam. *Illius. Ante fortioris* &c. vſque ad *ſed,*
15. Sapientiores. Iſti ſunt. C. Cam. Sapientiores. Quæ enim. &c. vſque ad *Iſti ſunt.*
16. Stultitiam: his autem. C. Cam. *Stultitiam. Stultitia igitur* &c. vſque ad *His autem.*
17. Excelſiſſimi montis. C. Cam. *Excelſiſſimi cuiuſdam montis.*
18. Non poterat accedere. C. Cam. *Non potuit accedere.*
19. In corde ſuo, & qui. C. Cam. *In corde & qui.*
20. In lege Moyſi, & Pſalmis. C. Cam. *In lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis.* D
21. Vtens iam. C. Cam. *Vtens quaſi iam.*
22. Vt nunc de audito. C. Cam. *Vt de non audito.*

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Quartus.

NON excidit vobis fratres chariſſimi, ex quo initio, ſe-
cundum heſternam promiſſionem noſtram, hodier-
nus debeat ſermo procedere. Prædicatoribus verita-
tis, vt diximus, vocis indicitur exaltatio, [1] vt vbicum-
que terrarum ſalus, quam operatus eſt Dominus in *Pſal. 73. 12.*
medio terræ, Apoſtolis prædicantibus audiatur, & ſic
B reminiſcantur, & conuertantur ad Dominum vniuerſi fines terræ; *Pſal. 21. 28.*
& in inſulis, quæ procul ſunt [2] dicant, Dominus Saluator noſter ad-
ueniet. Volens præterea Sanctus Propheta inter veteris nouique te-
ſtamenti præcones ſubtili examinatione diſtinguere, iſtos vt vocem
in prędicatione exaltent hortatur. Noſtis populo huic Iudaico vt car-
nali, & nihil niſi terram ſapienti, terrenam felicitatem fuiſſe promiſ-
ſam, [3] panis vinique copiam, lactis ac mellis abundantiam ſecun-
dum illud, [Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis.] Et *Iſai. 1. 19.*
illud [Si ambulaueritis in mandatis Domini adhærentes ei, diſper- *Deut. 11. 22.*
det Dominus omnes gentes has ante faciem veſtram. Omnis locus
C quem calcauerit pes veſter, veſter erit.] Et in Amos Propheta. [Com- *Amos. 9. 13.*
prehendet arator meſſorem, & calcator vuæ mittentem ſemen] Et
multa his ſimilia. Non igitur exaltabant vocem qui terrena promit-
tębant, qui iacenti in imis populo, quæ ima ſunt prædicabant, qui
tęmporalia, amantibus temporalia, præmia proponebant. Exaltatur
autem vox eorum, quos Chriſtus noui teſtamenti Euangeliſtas con-
ſtituit; qui cæleſtia deſideranda, terrena vero docent eſſe ſpernenda;
qui nihil mercedis ſuis promittunt auditoribus in præſenti, imo hic
labores & agones, in futuro coronas & præmia pollicentur.

EXALTABAT [4] plane vocem Paulus cum diceret, [Quę ſurſum *Coloſ 3. 1.*
D ſunt quærite vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt
ſapite, non quæ ſuper terram.] Et iterum. [Id quod in præſenti eſt *2. Cor. 4. 17.*
momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſubli-
mitate ęternum pondus gloriæ operatur in nobis.] Sanctiſſimus
quoque Euangeliſta Ioannes vocem exaltans, & quaſi filius tonitrui
ſuper Babylonem terribiliter intonans, [Nolite inquit diligere mun- *1. Ioan. 2. 15.*
dum, neque ea quæ in mundo ſunt.] Et. [Mundus tranſit & concu- *& 17.*
piſcentia eius.] Primus etiam Euangelicæ gratiæ [5] prædicator Ioan-
nes Baptiſta, non a regno terreno, ſed a cæleſti ſuæ prædicationis
ſumpſit exordium, exaltans vocem & dicens, [Pænitentiam (inquit) *Matth. 3. 2.*

Digitized by Google

agite, appropinquabit enim regnum cælorum.] Exaltat itaque vocem qui prędicat ſpiritualia, qui loquitur diuina, qui promittit cæleſtia. [Exaltate vocem, leuate manum,] Leuantur manus in oratione, leuantur in bona operatione, leuantur in miraculorum exhibitione. Incumbit quippe prędicatoribus, vt pro ipſis, quibus prędicát, orent, primum vt audiant, deinde vt credant, poſtremo vt ipſa fide ac bonis operibus perſeuerent. Incumbit illis nihilominus vt his, quæ docent, non contraria faciant, vt mens, vox, manuſque concordent intentione, ſermone, actione. A

Act. 5. 12. POSSVNT & in manuum leuatione ea, quę per manus Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia in plebe non [6] inconuenienter accipi, hiſque prænunciatum verbis, quod in Euangelio legimus, Domino præcipiente completum; [Ite (inquit ad diſcipulos) prædicate dicentes, Appropinquabit regnum cœlorum.] Hoc eſt quod dixit Iſaias [Exaltate vocem]. Et addidit [Infirmos [7] curate, leproſos mundate, dæmones eijcite.] Et inde Propheta [Leuate manum]. Sed nec inconueniens erit, vt credo, ſi eleuatione manuum, vel vocis exaltatione, recta præfiguretur intentio, quæ ſi ſola peruerſa fuerit, & in inferiora declinans; & verba & opera, quantumcunque videantur ſublimia, a [8] Deo iudicabuntur iacentia. Nam hi qui non ſincere, neque ex veritate Dei euangelium prædicant, ſed ex occaſione, de quibus ait Paulus [Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ IESV Chriſti] & [Huiuſmodi Domino IESV Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri.] nec vocem exaltabant, nec manus leuabant, quia quicquid ſublime ſonabat in verbis, quicquid in miraculis [9] eminebat altum, profecto totum vilis, & peruerſa intentio in infima deijciebat. [10] Vnde & Propheta, Et victimas ſuas declinabant in profundum. Salutaris quippe hoſtia eſt veritatis prædicatio, carnis afflictio, pauperum recreatio, aſſidua & intenta oratio. Sed has certe victimas declinant in profundum, qui relicta intentione cęleſtium præmiorum, eas ad hæc infima præſentium contorquent commodorum. Vnde Dominus in Euangelio, [Videte ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab illis;] & cetera.

Margin: B (at "hiſque"); *Matth.* 10. 7. (at "cipiente"); C (at "ritate"); *Philip.* 2. 21. (at "Paulus"); *Rom.* 16. 18. (at "Huiuſmodi"); *Oſee.* 5. 2. (at "pheta"); D (at "infima"); *Matth.* 7. 22. (at "Euangelio").

ITAQVE qui prædicationis officium, vel Prophetiæ donum, vel gratiam miraculorum, vel opera iuſtitiæ, vel lumen ſcientiæ in vanitatem humanæ laudis, vel in auaritiam turpis quæſtus expendunt, nec vocem exaltant, nec manus leuant, nec premia cæleſtia, ſed æterna ſupplicia expectant. Nam quod etiam donis illis ſublimioribus [11] Prophetia, vel miraculis, plurimi abutantur, & Prophetia Balaam, & miraculis Iudæ facile comprobatur. Maxime tamen argumento

A gumento nobis eſt illa terribilis in Euangelio Saluatoris ſententia, qua dicit, Multi venient in illa die dicentes, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa ſigna fecimus? & tunc confitebor illis, quia non noui vos. Eia fratres cariſſimi, æmulamini cariſmata meliora, humilitatem, patientiam, caritatem. Hæc certe meliora, quia vtiliora: non enim humilibus, non obedientibus non inuicem in caritate diligentibus dicet Dominus in illa die, Non noui vos; quod ſcimus eum multis Prophetantibus, & miracula facientibus eſſe dicturum. Nullus itaque veſtrum, fratres, ideo ſe putet Deo minus acceptum, quia ſe non videt miraculis glorioſum; *Matth.* 7. 22.

B ſed ſecundum tria illa quæ diximus, quam diuinis ſit gratus aſpectibus, nihil hæſitans metiatur; nam [Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam]; & [In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras;] &, In hoc cognoſcent omnes, quod diſcipuli eſtis Chriſti, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Sancti igitur Apoſtoli, virique Apoſtolici, quos, ad debellandum atrium fortis, Chriſtus miſit in mundum, vocem ſuam quadrifarie dicimus exaltaſſe, Regni Dei prædicatione; bonorum cæleſtium promiſſione; contemptu præſentium; intentione futurorum. O quam pulchri, ſuper montes virtutum, pedes, id eſt affectiones, euangelizantium pacem bonæ vo- *Iacob*.4.6. *Luc*. 21. 19. *Ioan*. 13. 35. *Luc*. 11. 21. *Nahum*.1.15.

C luntatis hominibus, propter bona cæleſtia, terrena ſpernentibus! Pulchri ſane pedes, quibus nec ſaltem puluis adhæret, ſed velut poſita in peluim aqua, ab ipſo Chriſto abluitur, aut in ipſos, propter quos contrahitur, ipſo Domino iubente excutitur. Quicquid enim prædicatores, vel prelati ex occaſione officij ſui, terrenarum affectionum pulueris contrahunt, vel ab ipſa caritate, pro qua contrahitur, Chriſto operante diluitur, ſecundum illud, [Caritas operit multitudinem peccatorum]; vel certe in ipſos, pro quibus laborant, ſi fuerint ingrati, vel inobedientes, excutitur, vt totum non prædicatori, ſed ipſis potius imputetur. *Mat*.10.14. 1. *Pet*. 4. 8.

D His omnibus diligenter conſideratis, breui epilogo ſenſum litterę explicemus. Vox Prophetæ, vel certe vox Domini per Prophetam ad Apoſtolos, [Super montem caliginoſum leuate ſignum.] Ac ſi diceret, Contra Babylonem, id eſt mundum, qui mons eſt propter elationem, caliginoſus propter errorem; ſignum fidei, & Dominicæ paſſionis leuate, vt humilitate Crucis, mundi ſuperbia debelletur; lumine fidei, errorum tenebræ depellantur. Nec in vno id loco, aut in vna fiat regione, ſed exaltate vocem, vt in omnem terram exeat ſonus veſter, & in fines orbis terræ verba veſtra. Vt autem doctrina veritatis libentius audiatur, facilius credatur, deuotius reci- *Pſal*.18. 5.

Digitized by Google

piatur, leuate manum, vt quod verbis docetis, miraculis confirme- A
Marc. 16.20. tis. Quæ omnia impleta ſunt, quando diſcipuli profecti prædicauerunt vbique, Deo cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Poteſt legi & ita Vos prædicatores verbi Dei, aſcendite de valle ad montem, de littera ad Spiritum, de carnalibus cæremonijs legis, ad cœleſtia ſacramenta euangelij; & ita in monte illo caliginoſo, in quo eſt Deus, id eſt, in ſcripturarum ſcientia poſiti, leuare ſignum. & vocem. Vel ita. Vos, quos ſublimia prædicare præcipio, ad ſublimia mente conſcendite, vt in monte contemplationis diſcatis, quod in mundi huius valle doceatis; & in ſublimi, actione ſcilicet, & contemplatione locati, leuate ſignum, Crucis myſteria B prædicando; exaltate vocem, non terrena ſed cæleſtia promittendo; in omni loco leuantes puras manus, pro eis, quibus prædicatis, orando, vel bona opera recta intentione exercendo; & ita muri Babilonis Crucis aculeo penetrentur, & ſpolia eius diripiantur, fiatque
Iſai. 9.3. quod in hoc ipſo Propheta ſcriptum eſt; [Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia.]

Et ingrediantur portas duces] In his quippe omnibus, quæ dicta ſnnt, aperiuntur portæ ciuitatis, duces ingrediuntur, quorum
1. *Cor.* 16.9. vnus de ipſarum portarum apertione gloriatur, & dicit, [Oſtium C mihi apertum eſt magnum, & euidens, & aduerſarij multi.) Ibi quippe portæ Babylonis clauſæ reperiuntur a ducibus, vbi omnibus infidelitate & malitia obſeratis, verbo Dei ad eorum corda nullus patet acceſſus; vbi vox prædicatoris auditur quaſi pulſantis ad oſtiũ, ſed doctrina veritatis non recipitur. Tales vtique erant Iudæi, quibus
Act. 13.46. Paulus dicebat. [Vobis oportebat primum annunciare regnum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.] Sed & illi oſtium clauſerant ducibus
Act. 7.56. iſtis, qui audientes a Stephano Domini IESV gloriam prædicari, continuerũt aures ſuas. Dicuntur a ſane ipſi prædiatores duces D verbi, quia Dei verbum auditorum cordibus introducunt; qui tunc portas ciuitatis ingreſſi ſunt, quando ſuſcepti a Gentibus, conſtructæ de ipſis Eccleſiæ, rectoris ac ducis nomine præſidebant.

Possvnt etiam per portas ipſa fidei ſacramenta intelligi; neceſſe quippe eſt vt fides præcedat, deinde introitus pateat intellectui. Tunc autem dici poſſunt duces ingreſſi, quando per fidem auditorum quaſi in eorum cordibus ſuſcepti, altioris ac ſecretioris doctrinæ eis lumen infundunt. Sed& primitias credentium portarum nomine dignas exiſtimo, per quas, ad ceteros conuertendos, Apoſtoli

Digitized by Google

A ſtoli faciliorem habuerunt acceſſum, & in ipſam armis muniti cæleſtibus ingreſſi ſunt ciuitatem. Hinc credo dixiſſe [14] Apoſtolum [Oſtium mihi apertum eſt magnum & euidens, & aduerſarij multi] 1. Cor. multitudo quippe credentium quaſi oſtium erant, per quos in ciuitatem confuſionis Paulus intromiſſus, contra aduerſarios, quorum non paruus erat numerus, copiam habuit cominus decertandi. Et in his omnibus onus intelligitur Babylonis, ſecundum quod ſuperius eam diximus, per Chriſti aduentum, ſeparatione multorum eſſe ſubuerſam. Sed iam ſermoni huic finem facimus, ne in hac parte veſtris profectibus ſeruire cupientes, alia exercitia æque vobis neceſſa-
B ria impedire videamur. Præcedat autem ſermonem craſtinum [15] oratio, quod ea quæ allegorice dicta ſunt, expoſitione tropologica repetere poſſimus, vt [16] iacto fundamento bonorum operum ſuperponatur ſtructura, ad laudem & gloriam Domini noſtri IESV Chriſti, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Variæ Lectiones.

1. Vt vbicumque terrarum. C. Cam. *Vt vbique terrarum.*
2. Dicant, Dominus ſaluator noſter. C. Cam. *Dicant, ſaluator noſter.*

C
3. Panis vinique copiam. C. Cam. *Panis videlicet, vinique copiam.*
4. Exaltabat plane vocem. C. Cam. *Exaltabat ſane vocem.*
5. Prædicator Ioannes Baptiſta. C. Cam. *Prædicator Baptiſta Ioannes.*
6. Inconuenienter accipi, hiſque. C. Cam. *Inconuenienter intelligi hiſque.*
7. Infirmos curate, leproſos. C. Cam. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos.*
8. A Deo iudicabuntur. C. Cam. *A Deo tamen iudicabuntur.*
9. Eminebat altum, profecto totum. C. Cam. *Altum eminebat, totum profecto.*

D
10. Vnde & Propheta. C. Cam. *Vnde Propheta.*
11. Prophetia vel miraculis. C. Cam. *Prophetia ſcilicet, & miraculis.*
12. Non inuicem in charitate. C. Cam *Non in caritate inuicem.*
13. Sane ipſi prædicatores. C. Cam. *Sane prædicatores ipſi.*
14. Apoſtolum. Oſtium mihi. C. Cam. *Apoſtolum. Manebo Epheſi vſque ad Pentecoſten. Oſtium enim mihi.*
15. Oratio quod ea. C. Cam. *Oratio quò ea.*
16. Iacto fundamento. C. Cam. *Iacto fidei fundamento.*

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Quintus.

MEMINISSE debetis fratres cariſſimi, dixiſſe nos caritati veſtræ, animam peſſimis paſſionibus vitijſque confuſam, Babylonis nomine conuenienter intelligi. Babylon enim vt ſcitis confuſio interpretatur. Et quid tam confuſum quam anima illa,[1] quam nunc ſuperbia eleuat, nunc ira deuaſtat, nunc triſtitia contrahit, nunc luxuria inquinat, nunc gula dehoneſtat? Talis quippe anima mons caliginoſus dici poteſt; quicunque enim tales ſunt, oculi eorum cæca quadam caligine obducuntur, vt inter lumen virtutum, & tenebras vitiorum diſcernere non valentes, illud fugiant, in iſtis delectabiliter volutentur. Huius Babylonis onus Crux eſt, quæ iam eleuata per orbem, pereuntibus quidem onus eſt, his autem qui ſalui fiunt vtile, gratumque leuamen. Quid enim, fratres mei, tam onerosum amantibus mundum, quam Crux? In[2] Cruce commendatur gloriæ contemptus, quam illi appetunt; commendatur carnis afflictio, quam vehementer refugiunt; commendatur propriæ carnis mortificatio, quam deteſtantur; commendatur nuditas, & rerum temporalium expoliatio, quam execrantur. Sed & nos, fratres, quantum reliquię Babylonis[3] occupant, onerat Crux, ſicut quotidianis experimentis edocemur: inquantum enim carnis delectat ſuauitas, intantum eius torquet afflictio; & quantum honor gratus eſt, tantum vilitas eſt onerosa; & quantum eleuat adulatio, tantum[4] deijcit detractio. Si vero[5] diuitiæ affectantur, paupertas affligit; & ſi dulcis videtur libido, difficilis caſtitas æſtimatur. Hinc *Ioan.6.66.* eſt, quod multi diſcipulorum Chriſti[6] audientes Crucis myſterium abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant. Demus proinde operam fratres mei, vt quicquid de reliquijs mundi in nobis eſt, a noſtris cordibus extrudatur, &[7] omnia ſi fieri poteſt Babylonis deleantur veſtigia, vt experiamur quantum ſit in Cruce dulcedinis, quantum ſecuritatis & gloriæ. Amorem enim parit, quo nihil dulcius; martyrium, quo nihil ſecurius; contemptum mundi, quo nihil glorioſius.

B C D

SVPER montem caliginoſum leuate ſignum.] Ad Angelos, credo, vox iſta dirigitur, quos Dominus animarum noſtratum iuſſit eſſe cuſtodes, vt cordibus eorum, quos adhuc mundus delectat, vel temptat, recordationem Crucis imponant; & ſingulis vitijs, quæ animam vel

A vel vaſtant, vel impugnant, ſingulas crucis virtutes opponant. Hi ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter nos, qui interſunt pſallentibus, aſſiſtunt orantibus, legentibus & meditantibus aſſunt. Iſti ſe ſpiritibus immundis opponunt, illecebras mundi ſuadentibus, exemplum Dominicæ paſſionis obijciunt; mentem ira inflammare volentibus, Dominicæ patientiæ bonitatem proponunt; elationem illis, vel ſuperbiam immittentibus, humilitatem nobis humilis IESV ſuggerunt imitandam. Ideo fratres chariſſimi, ſtate in Eccleſia cum reuerentia & timore, & date honorem Deo, & habete gratiam his beatis, & amicis vobis ſpiritibus; ne forte aut leui- *Hebr.* 1. 14.

B tate veſtra, aut aliqua contra inuicem indignatione offenſi diſcedant, & ſic ad corda veſtra nequam Angelis liber prebeatur acceſſus. Felix anima, quæ inter pſallendum, in ipſius, de quo pſallit, accenditur deſiderium; excitatoque affectu, obortiſque lacrymis, ipſos, quos in ſpiritu ſentit eſſe præſentes, alloquitur; filiæ Ieruſalem nuntiate dilecto quia amore langueo. Quam læto putas vultu, quam hilari voce beati illi ſpiritus reſpondere videntur, Ecce ipſe venit ſaliens in montibus tranſiliens colles? conuerſique ad ipſum, iam iamque dilectæ ſibi animæ propinquantem. Iſta eſt, inquiunt, ſpecioſa inter filias Ieruſalem. *Cant.* 5. 8. *Cant.* 2. 8.

C INFELICES & miſeri, qui ad inſtar ſpinarum & veprium, talem animam indiſciplinatis ſignis vel vocibus pungunt; nec ſolum ipſi, tantæ dulcedinis expertes, traduntur dæmonibus illudendi, ſed etiam miniſtri Sathan effecti, quantum in ipſis eſt, eius iaculis & perſecutionibus alios exponunt. O quam delectabile ſpectaculum immundis exhibent ſpiritibus, qui huiuſmodi ſunt? qui vocem ſuam, linguam ſuam, os ſuum, poſtremo ipſum cor ſuum, totiuſque noctis laborem a ſanctiſſimis Angelorum manibus, qui omnia iam ſuſceperant templo illi cœleſti inferenda, & in conſpectu Dei diuinis imponenda altaribus, infeliciter auellunt, & ſic omnia dæmonibus immo-

D lant & non Deo: vt mereantur audire, neomenias veſtras, ſabbata veſtra, ſacrificia veſtra odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta. O tu Sancta anima, amica Dei, ſponſa Chriſti, habitaculum Spiritus Sancti, patienter tales ſuſtine; vt ſi impugnant, non expugnent; & ſi trahunt, non pertrahant; nec ſic te, auertant a te, vt conuertant ad ſe; vt te faciant ſui ſimilem, & illis, qui tibi aſſiſtunt, diſſimilem Sanctis, ſed potius glorietur de te ſponſus tuus & dicat, [Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.] Itaque fratres chariſſimi, quicunque Spiritales eſtis, cum talem aliquem videritis, nolite indignari illi, ſed potius orate [8] pro eo aliquando familiares amicos ve- *Iſai.* 1. 14. *Cant.* 2. 2.

F ſtros,

ſtros, beatos qui vobiſcum ſunt Spiritus, vt ſuper montem hunc ca- A
liginoſum leuent ſignum, quatenus Dominicæ paſſionis, & Crucis recordatione repreſſi confundantur, & erubeſcant, & ſic [9] ad cordis & vocis redeant vnitatem.

Et additur, [Exaltate vocem, leuate manum.] Itaque quia in ſermonem de ſacris vigilijs incidimus, congruit pſalmodiæ vocis exaltatio, orationi manus eleuatio. Et ne litteram in hac parte penitus contemnamus, poteſt in vocis exaltatione feruor ille exprimi, qui in turba fratrum valde neceſſarius eſt, vt per oris ſonum interior ille ignis erumpat vndique; & ſic [10] ſe erigant inuicem & accendant, B
quatenus vna flamma effecta de multis, holocauſta illa medullata diuinis, Angelorum miniſterio, illata altaribus, in odorem ſuauitatis incendant. Commendatur etiam in manus eleuatione puritas ora-
1.Timot. 2.8. tionis, ſicut dicit Apoſtolus, [In omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.] Ille puras manus leuat in oratione, cuius conſcientia tempore orationis exultans [11] bonorum operum recordatione, in quandam confidentiam ſeſe attollit, & diuinis præſentat obtutibus; quæ quidem [12] confidentia ex innocentia, aut ex digna neceſſe eſt pœnitentia oriatur; ſi videlicet aut non flenda commiſerit, aut commiſſa digne defleuerit. Sed quando [13] inquis me digne & C
ſufficienter pœnituiſſe præſumam? nunquam omnino. Vnde igitur iſta confidentia? Eia fratres chariſſimi [14] Spiritualibus Spiritualia
Iacob. 1. 17. comparamus. [Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de ſurſum eſt] In cuius, quæſo, poteſtate eſt, ſic orare vt velit? Itane quando volumus, aut in lacrymas reſoluimur, aut deuotione ferueſcimus, aut erigimur confidentia, aut flamma charitatis ſuccendimur, aut contemplatione ſuſtollimur? Experti eſtis quam
Rom. 8. 17. nihil horum in veſtra ſit poteſtate, ſed mittit Deus Spiritum filij ſui in corda veſtra, clamantem Abba pater.

1.Cor. 12 11. Iste igitur Spiritus has in oratione affectiones diſpertit, diui- D
dens ſingulis prout vult. Ipſe adeo in cordibus orantium gemitum ſalutarem infundit, vt ipſe etiam gemitibus inenarrabilibus dicatur interpellare pro nobis. Inenarrabilibus, inquam, quis enim ſufficiat enarrare quot modis mens in oratione afficiatur, in qua nunc pudor gemitum excitat pro peccatis, nunc timor pro pœnis, nunc deuotio pro affectu, nunc amor pro deſiderio: [15] Sed ex conſideratione præſentis infirmitatis, vel infelicitatis plerumque compungimur, & vitæ huius faſtidio ingemiſcimus. Igitur nonnunquam & peccata quæ commiſimus, & pœnas quas timemus, & regnum quod ſperamus ante oculos ponimus, & Dei circa nos immenſa beneficia recordamur,

Digitized by Google

A mur, nullo tamen doloris ſenſu afficimur, nullo timoris affectu compungimur.[16] ad nullius cœleſtis beatitudinis deſiderium ſubleuamur. Plerumque nihil horum præ oculis habentes, ſubito in hæc omnia rapimur, & de affectu in affectum modo quodam ineffabili tranſeuntes, lacrymarum imbre perfundimur. Quid eſt hoc ? Certe quia. [17] [Vbi Spiritus vult ſpirat & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat.] Scis quando venit, quia non ſe ſinit ignorari cum ſpirat ; ſcis quando vadit, quia tepor feruori recedenti ſuccedens, non te ſinit ignorare cum ſpirare iam ceſſat. Sed neſcis vnde veniat aut quo vadat. Vnde venit, aut quo vadit Spiritus, qui *Ioan. 3. 8.*

B replet orbem terrarum ? neque enim ab ipſo vox iſta aliena eſt. [Cœlum & terram ego impleo.] Et tamen venit, & neſcis vnde veniat ; & vadit, & neſcis quo vadat, neſcis certe vnde veniat, an [19] ſecreto miſericordiæ, an a tribunali iuſtitiæ, an ex abyſſo iudiciorum, an ex theſauris ſcientiæ. Cum enim venit vt excitet torpentem, vel compungat peccantem, vel conſoletur afflictum ; quaſi ex cubiculo miſericordiæ dicitur proceſſiſſe. Quando vero vt bene operantem Spiritualis compunctionis ſuauitate remuneret ; ex iuſtitiæ eum ſede ad nos dicimus deſcendiſſe. At vbi illorum mentibus [20] ſalutarem nunc inſpirat affectum, quibus omnia cooperantur in malum, qui *Ierem. 23. 24.*

C ingrati beneficijs, ſeruantur ſupplicijs, quibus & bonum, & malum ſimul ſunt ad tormentum ; eum ex abyſſo iudiciorum adueniſſe non dubites. Si vero ea cauſa venire dignatur, vt mens huiuſmodi viſitatione purgata, ad rimanda diuinæ ſecreta ſcientiæ, luminoſior aptiorque habeatur ; quaſi ex ſcientiarum theſauris eum exiſſe confidas. Sed neſcis vnde veniat, cum neſcias vtrum amore an odio dignus ſis, & vtrum miſericordiam præroget, an mercedem reſtituat, an exerceat iudicium, ſcire non poſſis. [21] Neſcis & quo vadat, vtrum videlicet è vicino ſubſiſtat, poſt modicum rediturus ; an longius eat, poſt multum temporis reuerſurus ; an offenſus recedat, nun-

D quam denuo reuerſurus. Itaque quando vult ſpirat & vbi vult ſpirat, & ſicut vult ſpirat, diuidens ſingulis quod vult, & ſicut vult. Quotiens tamen orantis mentem in quandam confidentiam erigit, & obliteratis omnibus, quæ conſcientiam obſcurabant, timorem omnem, pro delictis ſollicitudinem a corde prorſus expellit, facitque eum miro, & ineffabili modo de ſalute ſua eo puncto temporis certum, manus eius in excelſum elatas non dubites. Quod quia fit Sanctorum auxilio Angelorum, ad illos dictum intelligi poteſt, [Leuate manus.]

PRÆTEREA contra tria peccatorum genera quibus peccamus,

F 2 cogita.

Digitized by Google

cogitatione ſcilicet, ſermone,[22] & opere, tria hæc a nobis ipſis au- A
ctoritate Prophetica exiguntur; [Super montem caliginoſum le-
uate ſignum, exaltate vocem, [23] leuate manum.] Cor quippe no-
ſtrum cum per naturam ſublime ſit, & per profunditatem inſcruta-
bile, mons caliginoſus dici poteſt, quod neceſſe eſt Crucis ſemper
memoria muniamus, ne peccemus cogitatione; iubemurque exal-
tare vocem, ne peccemus ſermone. Neceſſarium ſane præceptum,
præſertim hoc tempore, quo fere omnium lingua tota die circa in-
fima, vel noxia queque verſatur, & rarus ſit qui vocem in ſublime ſu-
ſtollat. Eia fratres chariſſimi, pudet dicere quomodo conuenientibus
multis in vnum, detractiones vndique ſonent, & ferueant iudicia. B
Nam vt taceam mundi amatores, quorum totus ſermo de lucro, aut
turpitudine eſt; de illis, qui videntur ſæcularibus abrenunciaſſe
operibus, quid dicam? quorum omnes fere diſputationes, & col-
lationes de ventre ſunt, pro eius non dicam delectatione, ſed onere.
Nunc enim ira turbidi, nunc deiecti triſtitia, nunc odijs[24] inflammati,
nunc preſſi murmure, nunc lite ſunt effrenati, quorũ mens inteſtinis
ſemper conformatur, & ventri, inde ſibi aut gaudium mutans, aut
dolorem. Iſti vtique non vocem exaltant, ſed turpiter deijciunt.
Quod ſimiliter faciunt, qui tota die de alienis tractant[25] negotijs, qui
de ſuis ſe iactant operibus, aliorum detrahendo diſcutiunt, qui ſerijs C
vtilibuſque pretermiſſis, vana & ludicra in medium proferunt.

CONTRA hæc omnia iubet nos ſermo Propheticus exaltare vo-
cem, vt ſermo noſter de cœleſtibus ſit, qui vel Dei timorem incutiat,
vel amorem infundat, vel augeat ſcientiam, vel mores componat.
Iubemur & manus leuare, vt theſaurizemus in cœlum, vbi nec æru-
go, nec tinea demolitur; vt videlicet omnia opera noſtra tranſmitta-
mus ad cœlum, non facientes iuſtitiam noſtram coram hominibus
vt videamur[26] ab eis. [Et ingrediantur portas duces.] Hæc omnia,
fratres, quæ de ſigni leuatione, vel vocis exaltatione, vel manus ele-
uatione diximus; quædam vt ita dixerim portæ ſunt, per quas virtu- D
tes introducuntur ad animam, quaſi quidam cœleſtis exercitus, quo
vitia, quibus fuerat Babylon, id eſt ciuitas confuſionis effecta, peni-
Iſai. 1. 26. tus expellantur: & ſic vocetur Ciuitas ſancta, Vrbs fidelis. Huius
exercitus duces, principales virtutes intelligamus, Prudentiam, Tem-
perantiam, Fortitudinem, Iuſtitiam. Hi duces, ſi cogitationes noſtræ
ſanctæ fuerint, ſi ſermones boni, ſi munda opera, quaſi portas quaſ-
dam intrantes, totam animam ſuæ ſubijciunt ditioni, replentes eam
virtutibus, & Sancto Spiritui domicilium præparantes. Diutius,
quam putabamus, nos ſermo iſte detinuit; [27] vtinam tam vtilis fue-
rit,

A rit, quam prolixus. Ad illa itaque quæ ſequuntur inſpicienda, vel tractanda tempus aliud expectemus, obſecrantes eum, [Qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit.] Quatenus quod clauſum eſt in ſcripturis ſuis, aperire dignetur IESVS Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat per omnia ſęcula ſęculorum. *Apoc. 3. 7.*

Variæ Lectiones.

1. Quam ſuperbia eleuat. &c. C. Cam. Quam *nunc* ſuperbia eleuat, *nunc* ira deuaſtat, *nunc* triſtitia contrahit, *nunc* luxuria inquinat, *nunc* gula dehoneſtat? Talis *nimirum* anima mons
B caliginoſus dici poteſt, *quam ſuperbia erigit, obſcurat luxuria*; quicunque.
2. Cruce commendatur. C. Cam. Cruce *quippe* commendatur.
3. Occupant, onerat. C. Cam. Occupant, *tantum* onerat.
4. Deijcit detractio C. Cam. *Detractio deijcit.*
5. Diuitiæ affectantur. C. Cam. *Affectantur diuitiæ.*
6. Audientes Crucis myſterium. C. Cam. *Crucis audientes myſterium.*
7. Omnia ſi fieri. &c. C. Cam. *Omnia Babylonis ſi fieri poteſt.*
8. Pro eo aliquando. C. Cam. *Pro illo alioquin.*
C 9. Ad cordis & vocis. C. Cam. *Ad vocis & cordis.*
10. Se erigant inuicem. C. Cam. *Se inuicem erigant.*
11. Bonorum operum. C. Cam. Bonorum *actuum.*
12. Confidentia ex innocentia. C. Cam. Confidentia *aut* ex innoc.
13. Inquis me. C. Cam. *Me inquis.*
14. Spiritualibus ſpiritualia. C. Cam. Spiritualibus *&* ſpiritualia.
15. Sed ex conſideratione. C. Cam. Sed *&* ex conſid.
16. Ad nullius cœleſtis. C. Cam. Ad *nullum etiam* cœliſtis.
17. Vbi Spiritus. C. Cam. *Spiritus vbi.*
18. Veniat aut quo. C. Cam. Veniat *vel* quo.
D 19. A ſecreto miſericordiæ. C. Cam. A *ſecretario* miſer.
20. Salutarem nunc inſpirat. C. Cam. *Salutarem* inſpirat.
21. *Neſcis & quo* & cætera vſque ad *Præterea contra*; adiecta ſunt ex C. Cameracenſi.
22. Et opere. C. Cam. Et *operatione.*
23. Leuate manum. C. Cam. Leuate *manus.*
24. Inflammati, nunc lite effrenati. C. Cam. Inflammati, *nunc preſſi murmure*, nunc lite *ſunt* effrenati.
25. Negotijs, qui mores. C. Cam. Negotijs, *qui de ſuis ſe iactant operibus*, qui mores.

26. Ab eis. C. Cam. Ab *illis*. A

27. Detinuit, vtinam. C Cam. Detinuit, & vtinam.

Sermo Sextus.

DE onere Babylonis ſicut meminit charitas veſtra, quinque iam Sermones abſoluimus, in quibus de monte caliginoſo, & de leuatione ſigni, de exaltatione vocis, & manuum eleuatione, ſicut potuimus, diſputauimus. Iam nunc, ne cui videatur ambiguum, B ad noui Teſtamenti præcones vocem iſtam, [1] ſicut Prophetice diximus, fuiſſe directam, manifeſte idipſum, loquentis

Iſai. 13. 3. in Propheta verbis Domini, declaratur. Dicit enim. [Ego mandaui ſanctificatis meis & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.] Dederat quippe mandatum vt omnia, quæ præcepta ſunt, fierent; ſed a quibus fierent, non expreſſerat. Ideo quaſi quærenti; & dicenti, Domine cui iſta committis tam magna, ſublimiaque negotia? reſpondet. [Ego mandaui ſanctificatis meis] & cetera. Quibus verbis, vt mihi videtur, tres prædicatorum ordines exprimuntur, quorum primum ſanctificatos appellat; ſecundum fortes in ira ſua; tertium exultantes in gloria ſua. Notatur & hic triplex Eccleſiæ ſtatus, C primus electionis, ſecundus perſecutionis, tertius pacis: poteſt enim ſanctificatio referri ad electionem, ira ad perſecutionem, gloria ad pacem. Primum itaque electi ſunt Apoſtoli, & Diſcipuli Chriſti, quos profecto ſanctificatos appellat; pro quibus ſpecialiter illa eius effuſa eſt oratio, quam poſt vltimum in cæna ſermonem, mirabili &

Ioan. 17. 15. ineffabili affectu [2] ad patrem profudit. [Pater (inquit) non rogo vt

& 17. tollas nos de mundo, ſed vt ſerues eos a malo. Pater ſanctifica eos in

& 19. veritate.] Et iterum [Pro ipſis ego ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.] D

ISTI igitur vere ſanctificati ſunt in veritate, qui præſentia corporis eius, qui commendatione efficaciſſimæ orationis eius, qui poſtremo recenti effuſione ſacroſancti ſanguinis eius, tanto vberius, quanto vicinius ſanctificari meruerunt. Optime autem dicit, [Ego mandaui] id eſt præcepi. [Sanctificatis meis] vt eos hic intelligas deſignari, qui ab ipſo eius ore mellifluo prædicandi miniſterium, & Apoſtolatus officium ſuſceperunt. Sed quia fundata per Apoſtolos Eccleſia [3] perſecutionibus erat exercenda, & probanda tentationibus. [Vocaui (inquit) fortes meos in ira mea.] Ira Dei multis modis

Digitized by Google

A dis intelligitur in ſcripturis; dicitur enim iratus Deus aliquando cum affligit, aliquando cum parcit, aliquando cum hominum reſiſtit deſiderijs, aliquando cum fauet. Nam commotus aduerſus Iob dictus eſt, quem permiſit affligi, ſicut ipſe loquitur ad Sathan. [Et tu commouiſti me aduerſus eum, fruſtra.] Illis autem pepercit iratus, de quibus dicit, Recedet zelus meus ab eis, & vltra non iraſcar eis; ſed & iratus dimiſit quoſdam ſecundum deſideria cordis eorum; & iterum quaſi iratus, ſepit vias multorum ſpinis, vt non inueniant amatores ſuos, quos quærunt. Dicitur itaque afflictio ipſa, qua ſuos permittit affligi, ira eius. Licet proinde Eccleſiam non ad virtutis de- *Iob. 2. 3.* *Ezech. 16. 42.* *Pſal. 80. 13.* *Oſee 2. 6.*

B trimentum, ſed ad mercedis cumulum a perſecutoribus permiſerit fatigari; ipſa tamen pœna ira Dei non incongrue appellatur, non ſecundum prouidentiam permittentis, ſed ſecundum dolorem ſentientis & æſtimationem, quid inde futurum fuerat neſcientis. Quamuis hæc ira vere ad ipſos poſſit referri, qui occaſione perſecutionis receſſerunt a fide, nec ad eam per pœnitentiam redierunt. Iſtos vero iratus permiſit affligi, quibus temporalis pœna æternæ damnationis fuit occaſio, quia melius erat viam veritatis non agnoſcere, quam poſt agnitam retrorſum rediſſe. *2. Petr. 2. 21.*

POTEST & hæc ira Dei in perſecutores Sanctorum videri ſæ-

C uiſſe, qui ſicut dictum eſt de Pharaone, in hoc ipſum excitati ſunt, vt oſtenderet in eos Deus virtutem ſuam, & notam faceret potentiam ſuam; quos permiſit indurari ne crederent, excæcari ne viderent, commoueri vt credentes occiderent. Vnde ſcriptum eſt in hoc ipſo Iſaia. [Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos claude, ne forte videant oculis ſuis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & ſanem eos.] In hac ira Dei, ſiue qua electi puniti ſunt, vt coronarentur; ſiue reprobi, vt agnoſcerentur; ſiue qua permiſſi ſunt ſæuire tyranni, vt arctius, vel infelicius damnarentur; in hac inquam ira Dei, Martyres Sancti fortes inuenti ſunt, qui *Exod 9. 16 & Rom. 9. 17.* *Iſai. 6. 10.*

D ignem, ferrum, beſtiaſque perpeſſi, fiducialiter proclamabant. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti, Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an gladius? Horum itaque patientia muri Babylonis arietati corruerunt, latum ducibus relinquentes ingreſſum. Sic mirum in modum Principes, qui orbem ſibi ſubiecerant pugnando, Martyres Chriſto ſubijciunt patiendo. Tunc vere leuatum eſt ſignum, quando in corona Regis Crux locatur pro gloria, quæ fuerat terrori pro pœna, pro contumelia pudori. Tunc cœpit apparere etiam mundo gloria Chriſti, quando vbique per orbem templa ſubuertebantur, idola conculcabantur, martyres coronabantur; exultantibus in hac *Rom. 8. 35.*

gloria

gloria Chriſti, ſanctis prædicatoribus Chriſti, de quibus ait, [Vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.] Itaque mandauit ſanctificatis, fortes vel exultantes vocauit. Præcepit nimirum ſanctificatis, quos ſua lætificauit præſentia; quos proprij oris erudiuit doctrina; quibus, aſcendens in cælum prædicationis officium, & diſpenſationem iniunxit ſacramentorum. [Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.] A

Matth. 28. 19.

Ceteros ſane ſiue Martyres, ſiue Doctores, abſens corpore, ſed præſens diuinitate vocauit, vocatos iuſtificauit, iuſtificatos ad alios vocandos, erudiendoſque tranſmiſit: quamuis quocunque tempore fuerint, omnes præcones veritatis ſanctificatos potuerit appellare, propter caſtitatem; fortes, propter charitatem; exultantes, propter ſpem; nam caſtitate perfecta nihil ſanctius; charitate nihil fortius; ſpe cæleſtium nihil iucundius. Et hæc quidem fide quæſita ſunt, perſecutionibus probata, Chriſti gloria coruſcante firmata: fides itaque contulit ſanctimoniam, ira probauit dilectionem, ſpem inſpectio gloriæ confirmauit. Sed & nos, fratres chariſſimi, ſanctificemur in gratia eius, fortes ſimus in [6] ira ipſius, exultantes in gloria eius. B

Exod. 19. 10. 11. & 15.
1. Reg. 21. 3. & 4. & 5.

Quod nomine ſanctificationis caſtitas appelletur, ſcripturarum conſuetudo commendat: [7] nam cum filijs aliquando dicatur Iſrael, Sanctificamini in craſtinum, aliquando in diem tertium, a carnali commixtione certis temporibus prohibentur. Hinc eſt quod panes quærens a Sacerdote Dauid, cum audiſſet non eſſe ibi panes laicos, ſed tantum panes propoſitionis, Sacerdoti interroganti vtrum mundi eſſent pueri, maxime a mulieribus, reſpondit. [Si quidem de mulieribus agitur continuimus nos ab heri, & nudiuſtertius, & ſunt vaſa puerorum ſancta.] Vnde Apoſtolus, [Sciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, & non in paſſione deſiderij.] C

1. Theſſ. 4. 4.

Sciendum autem eſt quia eſt caſtitas carnalis, caſtitas ſenſualis, caſtitas ſpiritalis. Caſtitas carnalis eſt, ſi homo voluntatem ſuam ab omni illicita coinquinatione cohibeat; caſtitas ſenſualis, ſi membrorum omnium ſenſus ab omni illicita delectatione contineat; caſtitas ſpiritualis, ſi omnes affectiones immundas, cogitationeſque impuras a cordis ſui oculis abigens, eas, priuſquam carnem affectumque perſtringant, eijciat. Eia, chariſſimi, carnali illi populo cui [8] carnalia ſapiebant, temporalis quædam ſanctificatio indicebatur, illam, quæ ſolius carnis eſt, à membris tantum inferioribus libidinem arcens: nobis non modo illa præcipitur, ſed omnium inſuper ſenſuum caſtigatio ſacratiori lege imponitur, vt mundemur ab omni inquinamento D

2. Cor. 7. 1.

A mento carnis & ſpiritus, & ſic in nobis perficiatur ſanctificatio, non
vnum corporis noſtri membrum caſtitatis legibus ſubdens, ſed om-
nes interioris, exterioriſque hominis ſenſus perpetuo ſibi iure ſub-
mittens. Itaque, fratres, non ſinamus tempus ſub negligentia præte-
tire, ſed inſpiciamus diligenter ſi quid impuritatis adhuc in oculis ſit,
ſi aures vanis [9] noxijſque ſermonibus polluantur, ſi manus mundæ,
ſi defæcatę nares, ſi ſermo ſanctus, ſi temperantior guſtus, ſi vultus
leuitate vacuus, inceſſus vanitate; & ſic omnia, quæ ſunt ſanctifica-
tioni contraria, reſecemus, vt odor quidam ſuauiſſimus de ſingulis
membris noſtris, ſenſibuſque procedat, & ſic holocauſtum noſtrum *Pſalm. 19. 4.*
B pingue fiat. Inde ad ſpiritalem illam, quæ ceteris excellentior eſt,
conſcendentes, omnes affectus, motuſque cordis non ſolum ab
omni immunditia, ſed, quantum fieri poteſt, ab omni peruagatione
laſciua vendicemus: & ſic exteriori interiorem pudicitiam ſociantes,
vnum Deo ſacrificium ex vtriuſque coniunctione libemus. Felix, fe-
lix qui ſiue manducet, ſiue [10] bibat, ſiue aliud quid faciat, omnia in *1. Cor. 10. 31.*
gloriam Dei facit, ſanctificatus vtique à Chriſto, & ſanctificans [11] ſe-
metipſum Chriſto, vt ſanctificatus in veritate, cæleſtium mandato-
rum ſecretis communicet, vnus effectus ex illis, de quibus dicit, [Ego
mandaui ſanctificatis meis.]

C SEQVITVR fortitudo, quæ in tentationibus neceſſaria eſt: ne-
que enim perfectio illa ſanctificationis ita indirupte in hac poterit
vita retentari, vt nullis, * inquã, tentationibus interpoletur eius ſere- ** forte vnquam*
nitas. Verum ſicut [12] Dominus Deus noſter, eo tempore quo pacata
ſunt omnia & tranquilla, dulcis, & amabilis cernitur, & iocundus;
ita cum nos vel tentationibus carnis, vel dæmonum exponit ſugge-
ſtionibus, vel mundi huius affligit moleſtijs, vel atterit perſecutio-
nibus, [13] durus quodammodo videtur, & iratus. Et felix qui in hac
ira eius fortis fuerit, nunc reſiſtendo, nunc pugnando, nunc fugien-
do, vt non infirmus inueniatur, aut debilis vel conſentiendo, vel deſ-
D perando. Itaque, fratres, qui [14] non fortis inuentus fuerit in hac ira
eius, non poterit exultare in gloria eius. [15] Si igitur tranſierimus per
ignem & aquam; ita vt nec ignis incenderit, nec aqua ſubmerſerit,
cuius hæc gloria eſt? Nunquid noſtra, vt in ea nobis exultandum ſit
quaſi in noſtra? Abſit. Quam multi [16] exultant, fratres, cum laudan-
tur ab hominibus, de Dei donis gloriam propriam captantes, & in
Dei gloria non exultantes, qui dum quærunt quæ ſua ſunt, non quæ
IESV Chriſti, & quæ ſua ſunt amittunt, & quæ ſunt IESV Chriſti,
non recipiunt. Exultat itaque in gloria Chriſti, qui non quærit glo-
riam ſuam ſed [17] Chriſti, intelligens in nullo eſſe nobis gloriandum,

quando noſtrum nihil eſt. Sic ergo in ſingulis hominibus ciuitas Confuſionis obruitur, ſi caſtitas expellat luxuriam, fortitudo tentationes euincat, humilitas vanitatem excludat. Habemus præterea ſanctificationem, ex fide & ſacramentis Chriſti; fortitudinem, ex charitate Chriſti; [18] exultationem, in ſpe promiſſorum Chriſti. Agamus itaque quantum poſſumus, vt nos fides ſanctificet, charitas corroboret, ſpes lætificet in Chriſto IESV Domino [19] noſtro, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen. A

Variæ Lectiones.

B

1. Sicut Prophetice. C. Cam. *Prophetice, ſicut.*
2. Ad patrem profudit. C. Cam. *Profudit ad patrem.*
3. Perſecutionibus erat. C. Cam. Perſecutionibus *fuerat.*
4. Eccleſiam non. C. Cam. Eccleſiam *ſuam* non.
5. Agnoſce. C Cam. *Agnouiſſe.*
6. Ira ipſius, exultantes. C. Cam. Ira *illius*, exult.
7. Nam cum filijs aliquando. C. Cam Nam *filijs cum* aliq.
8. Carnalia ſapiebant. C. Cam. Carnalia *ſola* ſapiebant.
9. Noxijſque. C. Cam. *Noxijſue.*
10. Bibat ſiue aliud q. f. o. i. gloriam Dei facit. C. Cam Bibat, *ſiue audiat, ſiue loquatur*, ſ a. q. f o. i. gloriam *Chriſti* facit. C
11. Semetipſum Chriſto. C. Cam. *Semet Chriſto.*
12. Dominus Deus noſter. C. Cam. *Dominus noſter.*
13. Durus quodammodo. C. Cam. Durus *nobis* quodammodo.
14. Non fortis inuentus fuerit. C. Cam. *Non fuerit fortis inuentus.*
15. Si igitur tranſierimus. C. Cam. Si *ergo* tranſierimus.
16. Exultant fratres, cum laudantur. C. Cam. *Fratres exultant, quando* laudantur.
17. Sed Chriſti intelligens in nullo eſſe nobis. &c. C. Cam. Sed *gloriam* Chriſti, intelligens in nullo *nobis &c.*
18. Exultationem in ſpe. C. Cam Exultationem *ex* ſpe. D
19. Noſtro cui eſt. C. Cam. Noſtro *cuius* eſt.

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Septimus.

IN verbis Propheticis,quę heſterna die tractauimus, ſequuntur iſta, quæ hodie cum charitate veſtra ſuſcepimus explananda. [Vox multitudinis in montibus quaſi populorum frequentium, vox ſonitus Regum & Gentium congregatarum.] *Iſai. 13. 4.* Primum [1] quærendum cuius vox iſta ſit, Prophetæ an Domini? De-
B inde, vtrum præcedentibus ſententiæ continuatione cohæreat,an alterius Prophetiæ ſit vox iſta principium, quam a ſuperiori diuerſitas ſententiarum diſiungat? [2] Mihi videntur verba iſta Prophetæ exultantis, & in quendam ſe mentis iubilum pro his, quæ in ſpiritu viderat, attollentis, quæ ſuperioribus ſic conuenire manifeſtum eſt. Cernens quippe poſt perſecutionis diuturna, ac dura [3] diſcrimina, ad Chriſtum Regibus & Principibus mundi conuerſis, vbique per orbem Chriſti Eccleſiam coruſcantem, & in eius gloria exultantem, magnamque Sanctorum multitudinem, qui perſecutionis tempore in antris, ſpecubuſque latuerant, cum mira alacritate vbique diſcur-
C rere, & verbum Dei libera iam voce, & fronte prædicare, potenteſque ſæculi,reliquias Babylonis ſuæ auctoritatis terrore comprimere; ex abundantia cordis in vocem prorupit exultationis. [Vox multitudinis in montibus.] Quod cum quodam hiatu quaſi admirando, & exultando legendum eſt. Videbatur itaque ſibi Propheta ipſam vocem prædicantium,& exultantium,erudientium,& corripientium audire in ſpiritu, & ait. [Vox multitudinis in montibus.]

MONS [4] ſignificat eminentiam, quia non poteſt ciuitas abſcondi ſupra [5] montem poſita, nec vox eius non audiri, qui loquitur in monte. Itaque regnante per Imperatores Eccleſia, iam non erat la-
D tere in tenebris, iam non erat in angulis ſuſurrare, data nimirum facultate Sanctis aperte prædicandi, & quoſcunque vellent doctrina Euangelica erudiendi. Ait ergo. [Vox multitudinis in montibus quaſi populorum frequentium.] Tantus quippe tunc erat [6] prædicatorum ordo, vt multitudini videretur comparandus. Quod ſi per multitudinem populorum frequentium [7] velis intelligere multitudinem credentium, non erit abſurdum: [8] vt videlicet data pace Eccleſijs, & prædicandi licentia Sanctis, in voce exultationis & confeſſionis ad [9] montes conſcendi, Apoſtolorum [10] ſcilicet & Prophetarum doctrinam,de quibus Pſalmiſta, [Suſcipiant montes pacem po- *Pſalm. 71. 3.*
pulo.

Pſal. 86. 1. pulo. [Et alias, [Fundamenta[11] eius in montibus ſanctis,] eius ſcilicet A
Eccleſiæ. Hi ſunt montes ad quos leuamus oculos noſtros, vt inde veniat auxilium nobis, vt eorum videlicet illuminemur ſapientia, & erudiamur exemplo. [Vox ſonitus Regum & Gentium congregatarum.] In ſonitu terror oſtenditur, quo credentes in Chriſtum Reges, imperiali edicto templa ſubrui, confringi idola, ſacrificia ſacrilega aboleri, iuſſerunt. Vocem itaque ſonitus, id eſt, terroris eorum ſuper Babylonem, Propheta ſpiritali auditu percipiens, [Vox (inquit) ſonitus Regum.] Quoniam autem exemplo Superiorum inferiores, exemplo diuitum pauperes, exemplo fortium[12] debiles, exemplo Imperatorum Gentes ad fidem ſunt conuerſæ, adiecit, [Et Gentium[13] congregatarum] Quando congregatæ ſunt & vnde congregatæ? non erat certe vnus locus vbi congregarentur Gentes, vt eſſet vox vna omnium, vna omnium in eadem ſententia, deſiderioque voluntas: & tamen congregatæ ſunt, vocatæ nimirum ab oriente, ab occidente, ab aquilone & meridie, vt in vna Catholica, & Apoſtolica Eccleſia conuenientes Reges, & Gentes a finibus terræ clamarent ad Dominum vnanimes, vno ore laudantes, & honorificantes Deum, & patrem Domini noſtri IESV Chriſti. Quæ ſententia videtur verbis ſequentibus reperita, cum ait, [Dominus præcepit militiæ belli venientibus de terra procul.] B C

MILITIAM belli Reges vocat & Gentes, illius vtique belli, quo ad debellandum confuſionis ciuitatem eiuſque principes, aëreas ſcilicet poteſtates, [14] potentias Regum, diuitum gloriam, induſtriam ſapientium, tandem autem fidem Gentium excitauit. Hæc eſt illa militia quæ venit a terra procul, ad eius differentiam quæ quaſi de proximo [15] venerat, quam ſcilicet ad primum demonicolæ vrbis excidium, ipſe in carne poſitus de Iudæis Saluator elegerat. In proximo enim eſſe
Rom. 9. 4. videbantur, quorum erat teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum[16] carnem; In proximo erant, qui vnum Deum colentes, & ſub ſacramentis futuræ incarnationis Chriſt viuentes, eodem ſpiritu fidei, quo nos eam iam factam, illi vtique credebant futuram. Gentes longe erant, ſine lege, ſine fide, ſine Deo in hoc mundo. Longe erant quibus dominabantur vitia, a quibus exulabant virtutes, quibus ſpes nulla cæleſtium, nulla expectatio futurorum. Vnde conuenienter ait. [Venientibus de terra procul:] de terra ſane, terrenis ſcilicet luteiſque operibus, de terrenis affectibus & cupiditatibus, de mundi huius deſiderijs & inquinationibus. Sane quod ait, [Præcepit Dominus militiæ belli] vim diuinæ virtutis & gratiæ præcepti nomine[17] commendat, D

dat,

Digitized by Google

A dat, quia ineffabili motu interius Gentes excitauit vt audirent, illuminauit vt crederent, monuit vt venirent, recumberentque cum *Matth.* 8. 11. Abraham, Iſaac & Iacob in regno Dei. Poteſt quippe per regnum Dei Eccleſia intelligi, in qua ad [18] Patriarcharum gratiam Gentiles aſſumpti ſunt, & abſciſi ab infidelitatis oleaſtro, in bonam ſunt inſerti *Rom* 11. 17. oliuam, & participes radicis & pinguedinis facti, promiſſam Abraham, Iſaac & Iacob beatitudinem, vnius eiuſdemque cum eis fidei meritis ſortiuntur.

SED & hodie, fratres chariſſimi, ad ſpiritalem militiam quoſdam de prope, quoſdam de longe Chriſtus adducit, & facit habitare vnius *Pſal.* 67 7. B moris in domo, quos & induit armatura Dei vt poſſint ſtare aduerſus *Epheſ.* 6. 11. inſidias diaboli vnde Pſalmiſta, [Dicant nunc qui redempti ſunt a *Pſal.* 106. 1. Domino, quos redemit de manu inimici, de regionibus congregauit eos.] Sunt quippe regiones vicinę, ſunt & longinquæ, de quibus congregati ſunt ſancti & electi eius, qui ordinauerunt teſtamentum eius *Pſal.* 49. 5. ſuper ſacrificia. Deinde in regionem longinquam profectus fuerat *Luc.* 15. 13. filius adoleſcentior, & ibi diſſipauerat omnia ſua viuendo luxurioſe. Sed cum pater Deus intelligatur, quomodo ab ipſo recedere, vel ad ipſum redire potuit qui vbique eſt? Quæ illi regio longinqua eſt, extra quem nihil eſt? Sed regio longinqua diſſimilitudo eſt, ſicut similitudo vicina. Itaque cui cum patre omnimoda ſimilitudo eſt, ita patri C vicinus eſt, vt licet non ſit pater hoc ipſum tamen ſit quod pater, de qua ſimilitudine dicitur. Qualis pater talis filius. Iſte nec ad patrem accedere, nec recedere poteſt [19] a patre: quia nec ſimilior illi eſſe poteſt qui hoc ipſum eſt quod ille, nec diſſimilis ab illo, quia non poteſt aliud eſſe quam ille: non enim ad imaginem & ſimilitudinem patris eſt factus, ſed ipſe eſt imago & ſimilitudo patris, de eius ſubſtantia non alterius ſubſtantia genitus. At ille filius, qui non eſt natus ſed factus, & factus ad imaginem & ſimilitudinem eius, id eſt, non vt ipſe eſſet imago & ſimilitudo Dei, ſed vt haberet impreſſam & expreſſam in ſe D imaginem, & ſimilitudinem Dei, & recedere poteſt, quia poteſt eſſe diſſimilis, & redire, quia poteſt fieri & ſimilis. Conſideranda proinde ſunt duo quædam, quæ quidem in creatore vnum ſunt, duo in creatura; id eſt natura, & virtus. Ad naturam pertinet immortalitas & incorruptio; ad virtutem ſapientia & dilectio. Hæc in Deo vnum ſunt, quia non ſunt aliud in Deo iſta, quam Deus. At homo immortalitatem habuit, & incorruptionem ſecundum naturam in qua creatus eſt, [20] habuit ſapientiam & dilectionem, quæ ei ſuperaddita eſt; ſed quia ipſe nec immortalitas, nec incoruptio, nec [21] ſapientia fuit, ideo ab iſtis recedere potuit, & eſſe Deo diſſimilis; & iterum redire per

 gratiam,

Digitized by Google

gratiam, & eſſe iterum ſimilis. A

VIRTVS itaque, & virtutis præmium beatitudo, regio ſimilitu-
dinis eſt; vitium, & miſeria diſſimilitudinis. Quia vero primo factus
eſt diſſimilis per vitium, vt merito factus ſit diſſimilis per miſeriam,
neceſſe eſt vt primum ſimilis efficiatur virtute, vt quandoque ſimilis
efficiatur beatitudine: quanto autem quiſque vitioſior eſt, tanto vti-
que eſt Deo diſſimilior, ac per hoc tanto longinquior; quanto au-
tem virtuoſior tanto profecto ſimilior, ac per hoc tanto vicinior eſt.
Quotquot vero virtutes ſunt tot ſunt & regiones, ad illam, quę omnes
cōtinet, pertinentes regionem ſimilitudinis: quotquot autem & vitia,
tot & regiones, quæ ad eam, in qua omnia vitia ſunt, [22] pertinent B
regionem diſſimilitudinis. Habent quippe ſingula vitia, vel virtutes
ſingulas, in quibus ſubſiſtant, regiones, extra quas aut vix, aut nun-
quam inueniri poſſunt vel haberi. Itaque Caſtitas virtus eſt, cuius re-
gio Abſtinentia dici poteſt, labor quoque & vigiliæ, maxime autem
interior ſolitudo. In hac ſane regione habitat Caſtitas, extra quam
vtrum poſſit inueniri, ſingulorum conſcientia exploret. At fornicatio
vitium eſt, cuius regio eſt edacitas, ſomnolentia, otium, [23] maxime
cohabitatio indiſciplinatorum. Sic & Charitas, quæ virtus eſt, regio-
nem habet [24] voluntariam paupertatem; & Auaritia, quæ vitium eſt,
regionem [25] habet temporalium dilectionem. Hæc de cæteris vitijs C
vel virtutibus [26] facile aduertere eſt. Sane vicinus eſt caſtitati, qui
coniugij limites non excedit, longe autem remotus, qui fornicationi-
bus, vel adulterijs, vel ſtupris publicis polluitur. Sic vicinus eſt Chari-
tati, qui ſuis licenter vtitur, non diripiens aliena: ſicut ille longe re-
motus, qui nec ſua miſericorditer diſtribuit, nec ab alienis abſtinet
capiendis. His quoque de cæteris vitijs diligenter inſpectis & virtu-
tibus, conſiderate quam multi de longe, quam multi de prope ad mi-
litiam, quam iuraſtis, aduenerunt? Igitur [27] de longinquo venerunt,
qui de ſterquilinio vitiorum, ad montes conſcendēte virtutum, in
quibus vna omnium vox auditur pſallentium [28] in vnum, vnum in- D
ſuper deſiderantiū. Quam vocem audiens in ſpiritu Propheta, [Vox
(inquit) multitudinis in montibus quaſi populorū frequentium, vox
ſonitus Regum & Gentium congregatorum.] In hac quippe ſpiritali
militia quidam Reges ſunt, quidam plebes: Reges qui præſunt, ple-
bes qui obediunt; vel Reges perfecti, plebes imperfecti. Et Reges
populo terrori ſunt, ſicut imperfectis perfecti, ſubditis prælati, vnde
ait, [Vox ſonitus Regum.]

SONET itaque fratres in ore veſtro, & in cordibus veſtris gratia-
rum actio, & vox laudis, qui non ſolum a vitijs, ſed quod paucis do-
natum

A natum eſt, ab ipſis vitiorum regionibus egreſſi, in montibus virtutum ſubſiſtitis, & per hanc Dei ſimilitudinem, quam in virtutibus habetis, ad illam, quæ adhuc deeſt, beatitudinem [29] feſtinatis. Si vero ad vitia vel virtutes Reges & plebes placet referre, recordamini ſermonis illius quem in die Dominicę apparitionis ad fratres habui in capitulo, vbi ex occaſione trium Magorum qui venerunt ab oriente, de vitijs & virtutibus, earumque regionibus, ſicut potuimus, diſputauimus. Quem quidem ſermonē huic loco congruenter aptare poteritis, ſi Reges, & Gentes, & Regiones, Iter etiam ad Chriſtum, ad ea, quæ hic ſcripta ſunt, referatis. Nos vero, his omiſſis, ad ea quæ ſequuntur in-
B daganda, atque tractanda noſmetipſos tam oratione, quam ſilentio reparemus. Ipſe autem Chriſtus reuelet oculos noſtros, vt conſideremus mirabilia de lege ſua, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & *Pſalm.* 118. 18.
30 regnat per omnia ſæcula ſæculorum.

Variæ Lectiones.

1. Quærendum cuius. C. Cam. Quærendum *eſt* cuius.
2. Mihi videntur ver. iſta Proph. exultantis. C. Cam. Mihi *videtur* ver. iſta Prophetæ *eſſe* exultantis.
3. Diſcrimina, ad Chriſt. Reg. & Princ. mundi conuerſis. C. Cam. Diſcrimina, *conuerſis* ad Chriſt. Reg. & Princip. mundi.

C

4. Significat eminentiam. C. Cam. *Significat euidentiam.*
5. Montem poſita, nec vox. C. Cam. Montem poſita, *nec poteſt latere, quæ in monte ſtat*, nec vox.
6. Prædicatorum ordo, vt multitudini videretur. C. Cam. Prædicatorum *numerus*, vt multitudini *populorum* videretur.
7. Velis intelligere multitudinem credentium. C. Cam. *Credentium velis multitudinem intelligere.*
8. Vt videlicet data pace. C. Cam. Vt *ſcilicet plebes innumerabiles, quæ eatenus in valle vitiorum ſorduerant*, data pace..

D

9. Montes conſcendi. C. Cam. *Montes conſcenderint.*
10. Scilicet & Prophetarum doctrinam. C. Cam Scilicet *Prophetarumque* doctrinam.
11. Eius in montibus Sanctis; eius ſcilicet Eccleſiæ. Vox Sonitus &c. C. Cam. Eius, *haud dubium quin eccleſia* in montibus Sanctis. Hi ſunt, & quæ ſequuntur, vſque ad *vox ſonitus*.
12. Debiles, exemplo Imperatorum Gentes ad fidem ſunt conuerſæ, adiecit. C. Cam. Debiles, *exemplo ſapientum ſimplices*, exemplo Imperatorum Gentes ad fidem *Catholicam conſtat eſſe conuerſas* adiecit.

13. Con-

Digitized by Google

13. Congregatarum non erat, C. Cam. Congregatarum. *Quomodo congregatæ ſunt, & vnde congregatæ?* Non erat. A
14. Potentias Regum. C. Cam. *Potentiam* Regum.
15. Venerat. In proximo C. Cam. Venerat, *quam ſcilicet*, & cetera, vſque ad *In proximo enim.*
16. Carnem. At Gentes. C. Cam. Carnem. *In proximo erant*, & quæ adiecimus vſque ad *At Gentes.*
17. Commendat, quia. C. Cam. Commendat, *&* quia.
18. Patriarcharum gratiam Gentiles. C. Cam. Patriarcharum *ſortem Gentiles.*
19. A Patre: non enim ad imaginem & ſimilitudinem patris eſt factus, ſed ipſe. C. Cam. A Patre: *quia nec ſimilior*, & quæ ſequuntur vſque ad, Non enim *eſt* ad imaginem & ſimilitudinem patris factus, ſed ipſe. B
20. Habuit ſapientiam. C. Cam. Habuit *&* ſapientiam.
21. Sapientia fuit. C. Cam Sapientia *vel dilectio* fuit.
22. Pertinent regionem. C. Cam. *Regionem pertinent.*
23. Maxime cohabitatio. C. Cam. Maxime *autem* cohabitatio.
24. Voluntariam paupertatem; &. C. Cam. Voluntariam *nuditatem*; &.
25. Habet temporalium. C. Cam. Habet *rerum* temporalium. C
26. Facile aduertere eſt. His quoque de ceteris vitijs diligenter inſpectis. C. Cam. *Animaduertere facile eſt. Sane vicinus eſt caſtitati.* & reliqua vſque ad, His quoque de ceteris vitijs *vel virtutibus* diligenter.
27. Igitur de longinquo venerunt. C. Cam. Igitur de *terra procul* venerunt.
28. In vnum, vnum inſuper. C. Cam In vnum; *viuentium in vnum*; *laudantium in vnum*; vnum inſuper.
29. Feſtinatis. Iam vero his omiſſis. C. Cam. Feſtinatis. *Si vero ad vitia*; & quę deinceps adduntur, vſque ad, *Nos vero his omiſſis.* D
30. Regnat per omnia ſæcula. C. Cam, Regnat *Deus in* ſæcula.

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Octauus.

HACTENVS Propheta onus Babylonis ſecundum hoc, quod per aduentum Domini noſtri, Sanctis prædicantibus, multorum eſt ſeparatione deſtructa, paucis quidem verbis, ſed profundis ſententijs comprehendit. Nunc vero ad eos, qui vel [1] Euangelij veritatem non ſuſceperunt, vt ſalui fierent; vel qui
B ſuſceptam fidei veritatem iniquis operibus corrumpebant, Prophetantis ſermo conuertitur. [A ſummitate cęli Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.] Non hanc terram, quam calcamus, prænunciat diſperdendam, ſed terræ nomine eos vult intelligi, qui non niſi terram ſapiunt, qui terrenis deſiderijs diuina promiſſa poſtponunt, qui æternis temporalia præferunt, qui ſpreta Euangelij veritate, mundi vanitatibus & erroribus implicantur. Hos nimirum diſperdendos præmiſſa Prophetæ ſententia declarat. Sciendum ſane quod duobus modis diſperduntur peccatores, cum videlicet conuerſi ad Dominum per pænitentiam, deſinunt eſſe quod erant, & inci-
C piunt eſſe quod non erant, ſecundum illud. [Verte impios & non erunt;] vel certe cum de malis, in deteriora ruentes, poſtremo æternis ſupplicijs mancipantur. Et primum illud ab ipſo Domino in ſuis fieri, qui miſeretur cui voluerit, nullus ambigit Chriſtianus; ſequens illud, eius quidem iudicio, ſed Spirituum malignorum miniſterio, ſcripturarum auctoritate probatur. Nam & diabolus miſit in cor Iudæ, primum vt traderet Dominum, deinde vt [2] ſuſpenderet ſeipſum; & in Ægyptios miſit Dominus iram, & indignationem, & tribulationem, immiſſiones per angelos malos.

Iſai. 13. 5. *Prou. 12. 7.* *Ioan. 13. 2.* *Matth. 27. 6.* *Pſal. 77. 49.*

VERVM [3] cur vnus aſſumatur, alius relinquatur, cur iſte conuerta-
D tur ſanandus, iſte tradatur dæmonibus indurandus, vel puniendus; ad occulta Dei iudicia, ac profunda conſilia pertinere ſciamus. Ideo ait [A ſummitate cæli Dominus, & vaſa furoris eius vt diſperdat omnem terram.] Summitas cæli, vt mihi videtur, ipſa ſumma ac beata trinitas eſt, a qua profecto immobilis dictatur ſententia, vt Dominus noſter IESVS filius hominis, cui poteſtatem dedit Deus pater iudicium facere, iſtos diſperdat per pœnitentiam, illos per [4] pœnam. Primum illud per ſe, id eſt ſua interna inſpiratione, ſecundum illud per vaſa furoris ſui, data eis in impios ſæuiendi poteſtate, ideo [a ſummitate cæli Dominus & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.]

Iſai. 13. 5. *Ioan. 13. 5.* *Iſai. 13. 6.*

H Vaſa

Digitized by Google

vaſa furoris eius contrarias fortitudines intellige, quæ operantur in filijs diffidentiæ, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & qui excæcatur, excæcetur adhuc; & qui induratur, induretur adhuc. Si vero hanc ſententiam ſuperiori putas eſſe iungendam, vt quod prius dixerat, [Dominus præcepit militiæ belli venientibus de terra procul,] ſequentibus verbis exponat, cum dicit, [A ſummitate cæli Dominus & vaſa furoris eius,] ſic præcedenti continuanda eſt iſta quæ ſequitur. Non ſolum Dominus præcepit militiæ belli venientibus de terra procul, vt ea, quæ præmiſſa ſunt, fierent; ſed etiam ipſe Dominus a ſummo cælo deſcendit, vt per vaſa iræ ſuæ eos, qui vaſis gratiæ ſuæ non crediderunt, diſperdat. Mihi tamen magis placet, vt alterius capituli initium ſit; vt in priore Regum, & Gentium fide, Babylonis euerſionem ſentiamus eſſe deſcriptam: in ſequenti eorum, qui vel non crediderunt, vel credentes corruerunt, conuerſionem ſiue damnationem eſſe prænunciatam. Vnde ſecundum hunc duplicem ſenſum, etiam ea, quæ ſequuntur, legenda ſunt. A B

SEQVITVR [Vlulate quia prope eſt dies Domini.] Vlulatum itaque peccatoribus propheta indicit, quos vel in pœna, vel in pœnitentia vlulaturos præuidit. Vlulatus quippe vehementem luctum, qui cum clamore fit, conuenienter ſignificat; quem nimirum illata miſeris extorquent ſupplicia, vel a cordibus peccatorum elicit pœnitentia. Quid enim putamus fratres mei? Ceſſante perſecutione, & Eccleſia recepta pace regnante, quanta fuit lapſis confuſio, quanta cordis contritio, quam immanis rugitus intus in conſcientia, quam lacrymoſus eiulatus in voce? [Vlulate (inquit) quia prope C
Luc. 21. 27. eſt dies Domini.] Diem Domini diem appellat iudicij, in quo Do-
Matth. 16. 27. minus in potentia & maieſtate apparens, reddet vnicuique iuxta opera ſua. Hic ſane dies vnicuique tunc incipit, quando egreſſus de corpore, vel futuræ beatitudinis primitias recipit in requie, vel initia damnationis in anima, quam eſt recepturus, & in corpore. Hæc vtri-
Iſai. 13. 6. que dies [tanquam vaſtitas a domino veniet] A Domino ſane; vere D
Iob. 14. 5. enim numerus Domine menſium noſtrorum apud te eſt, & conſtituiſti terminos noſtros, qui præteriri non poterunt. [Tanquam vaſtitas a Domino veniet.] Quid enim ? dies illa non deuaſtat? [Nudus
Iob. 1. 21. egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc,] ait quidam Sanctus. Vbi ergo diuitiæ, vbi delitiæ, vbi auri argentiue agge-
Pſal. 143. 13. res, vbi promptuaria plena eructantia ex hoc in illud? vbi ſericæ
Pſal. 48. 18. veſtes, & equi pugnantes? Omnia certe morienti vaſtantur. [Cum (enim) interierit non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.] Quicquid inſuper virium in corpore, quicquid voluptuoſum

in

A in carne, quicquid delectabile in ſenſibus, quicquid iocundum in moribus, totum profecto dies illa obruit, & conſumit.

FELIX mens, a qua dici huius recordatio non recedit. Quam enim vtilis ſit mortis meditatio, teſtatur Salomon qui ait, fili ſemper memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Quem enim peccare delectet, ante cuius ſemper oculos hora illa verſatur? Vlula ergo, o peccator, in pœnitentia, ne vlulare cogaris in pœna. Contra voluptates ſæculi amareſcat tibi dies Domini in memoria, ne nimius amareſcat in experientia, ſentiaſque quod ſequitur. [Propter hoc omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis ta- *Iſai.* 13. 7.
B beſcet & conteretur.] In manibus intelligitur operatio. Eia fratres, vt ait Dominus, Oportet nos operari donec dies eſt. Veniet nox in qua *Ioan.* 9. 4. nemo poteſt operari. [Beati mortui qui in Domino moriuntur, *Apoc.* 14. 13. amodo iam dicit Spiritus vt requieſcant a laboribus ſuis.] Mors igitur nox eſt, in qua nemo poteſt operari. Aut enim in bonis operibus requieſcet, aut in malis punietur. Die itaque illa Domini omnes manus diſſoluentur, quando alij, ligatis manibus & pedibus, mittuntur *Matth.* 22. 13. in tenebras exteriores, alij poſt opera ſex dierum excipiuntur a ſabbato, id eſt requie, admiſſi ad delitias interiores: Amodo enim dicit Spiritus vt requieſcant a laboribus ſuis. Itaque quęcunque poteſt ma- *Eccle.* 9. 10.
C nus tua inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio eſt apud inferos, quo tu properas. Omnes enim manus diſſoluentur. Quid dicis & tu, qui confidis in virtute tua, & in multitudine diuitiarum tuarum *Pſal.* 48. 7. gloriaris? Videat charitas veſtra.

ALII quaſi nihil operantur, alij mala operantur, alij bona male operantur, alij bona bene operantur. Quaſi nihil operatur malus ille ſeruus, & piger, qui acceptam pecuniam fodit in terram, nec de ac- *Matth.* 25. 18. cepto aliquid fraudans, nec acceptum lucro cumulans: cui ſimiles ſunt pigri & tepidi, quibus magnum videtur a ſolis abſtinere criminibus, cum nihil laboris, nihil induſtrię impendant in acquirendis vir-
D tutibus. Iſti ergo quaſi ſine manibus ſunt. Quid iſti [a] faciant quando nemo poteſt operari? Certe opera eorũ non ſequuntur illos. Non requieſcent ergo. Non ſunt opera in quibus requieſcant; omnes manus diſſoluentur, vt operari non valeant. Quid igitur reſtat, niſi vt etiam ſeruus inutilis proijciatur in tenebras exteriores? Verum ſicut bene operantes, bona opera ſua præmittunt ad Deum, vt, morte interueniente, manibus diſſolutis, in ipſis repauſent & glorientur: ita nimirum male operantes, mala ſua opera præmittunt ad inferos, in quibus perpetuo crucientur. Qui [b] enim hic fuerint in malo potentes, potenter tormenta patientur; & qui crudeles, crudeliter torquebun-

Digitized by Google

tur; & qui fœtentes libidine, ſulphureis fætoribus vexabuntur; & quos inflammat auaritia, flammis tartareis exurentur; & quos gula & ebrietas polluit, perpetuis vermibus depaſcentur. Caue tibi o homo, quoties enim peccas, materias pœnarum, quibus torquearis, præmittis ad inferos. Tu tibi ignem accendis, quo torquearis; tu fœtorem ſuſcitas, quo crucieris; tu vermes viuificas, qui te conſumant; tu tenebras paras, quæ te excæcent. Tunc manus tuæ diſſoluentur, vt nec aptę ſint ad operandum, nec validę ad reſiſtendum, ſed diſſolutæ A

Luc. 18. 11. [10] ad patiendum. Quid tu qui bona male operaris, qui non es ſicut cæteri hominum, raptores, fornicatores, adulteri, nec velut publicanus iſte, non es ſeruus piger, qui ieiunas bis in ſabbato, & decimas B das omnium quæ poſſides, laboras, operaris, congregas multa, ſed omnia quæ tranſmittis, vbi ſeruantur, ibi inuenientur. Certe prope eſt dies Domini, quam ſequitur nox, in qua nemo poteſt operari. Rogo vbi ſunt quę congregaſti?

OMNES manus diſſoluentur; non eſt amodo tempus operandi. Amodo quidem iam dicit Spiritus vt requieſcant a laboribus ſuis. Qui? Certe de quibus ſubdit. Opera enim illorum ſequuntur illos. Itane tua te ſequentur opera, quæ vel vendidiſti, vel ventilaſti in omnem ventum? Quicquid bonorum operum collegiſti, aut vili precio humanæ laudis vendidiſti; aut in lucrum turpis quæſtus expendiſti; aut in ipſo tuo animo vanitatis ſuperbiæ flatibus exſufflaſti; C & tu ſecutura te tua opera arbitraris? Cum igitur non habueris vbi conſoleris, quid reſtat niſi vt & tu crucieris? Tu quoque, chariſſime, qui etiam bona bene operaris, nolo confidas in virtute tua, neque in

Pſalm. 48. 7. multitudine diuitiarum tuarum licet ſpiritalium glorieris, quia tunc

Iſai. 64. 6. omnes [11] manus tuæ diſſoluentur. Quomodo inquis? Quia omnes

Pſal. 142. 2. iuſtitiæ noſtræ, quaſi pannus menſtruatæ in conſpectu eius. Non enim iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens. Neceſſe eſt proinde vt omnes vlulent; malus, ne in malo perſeuerans damnetur;

Apoc. 3. 16. piger, & tepidus, ne quando neque frigidus, neque calidus a Dei ore D euomatur. Sic & qui bona male operatur, ne duabus [12] vijs viam ingrediatur; qui autem bona bene, ne occulto Dei iudicio reprobetur. Dicit itaque Propheta. [Vlulate quia prope eſt dies Domini, quaſi vaſtitas a Domino veniet;] vt vicinæ mortis intuitu & boni timeant, & mali lugeant, diſcantque vlulare in pænitentia, qui noluerunt vlulare in pæna. Hæc vox licet ſpectare videatur ad omnes, ſecundum ordinem tamen Propheticæ pronunciationis ad eos, qui vel in perſecutionibus lapſi ſunt, vel tempore pacis diuerſis fœdati ſceleribus, ſpeciali comminatione dirigitur. Quibus nimirum & pænitentiam ſuadet,

Digitized by Google

A ſuadet, & pœnam intentat; quibus & conuertendi, & bene operandi dum viuunt, facultas tribuitur, quæ profectò omnibus, morte ſuperueniente, ſubtrahitur. Tunc enim omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis tabeſcet, & conteretur.

EIA fratres, tabes de putreſcentibus carnibus naſcitur, & donec penitus fuerint putrefactæ, profluere non ceſſat. Habet autem in ſe tabes[13] & horrorem, & fœtorem. Videat nunc vnuſquiſque cor ſuum, videat qualibus cibis illud pauerit. Eſt certe cibus animæ verbum Dei; cibus vtique, qui non corrumpitur, nec tabem generat, nec edenti corruptionem importat. Eſt cibus animæ opus bonum,
B ſicut ait in Euangelio Dominus. [Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me.] Cibus[14] quoque eſt ſalutaris animæ compunctio, ſicut dicit Propheta, [Cibabis nos pane lachrymarum.] Et item. [Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.] Eſt & cibus animæ dulcis in Deum deuotio, quaſi adeps frumenti, qua ſatiatur Ieruſalem dicente ad eam Pſalmiſta. [Et adipe frumenti ſatiat te.] Hi cibi vitalem alimoniam animæ præſtant eſurienti, transformantes eam in ſe, & æternitatis ſuæ donantes eſſe participem. Sunt alij[15] cibi pernicioſiſſimi qui tabem nutriunt, & materiam putredini ſubminiſtrant, porcorum ſcilicet ſiliquæ, quibus plerumque tam auide
C inhiatur, quibus tam delectabiliter anima paſcitur, vt cæleſtis edulij faſtidium ingerant, & ſuper manna, cibo certe angelico, nauſeam prouocent. Hæ ſunt carnes, quæ putruerunt in dentibus populi peccatoris; qui in ſepulchris concupiſcentiæ miſerabiliter ſepulti, in ipſa, quam creauerant, tabe conſumpti ſunt. Itaque fornicationes, adulteria[16] furta, blaſphemiæ, & cetera huiuſmodi, porcorum ſiliquæ ſunt, id eſt cibi dæmoniorum; qui profectò in cordibus hominum licet delectabiliter ſapiant, tabis tamen, & putredinis materia ſunt; cuius profectò fœtorem aut homo ſalubriter ſentiet in pœnitentia, aut, imminente morte, pœnaliter ſentiet in conſcientia. Tunc
D enim omne cor hominis tabeſcet, profluente vndique ex conſcientię latebris ſanie immunditiarum, & ſordibus vitiorum; ex quibus & vermis ille procreatur, qui non moritur, & accenditur ignis, qui non extinguitur.

Ioan. 4. 34.
Pſalm. 79. 6.
Pſalm. 41. 4.
Pſal. 147. 14.
Num. 21. 5.
Num. 11. 33. & 34.

ISTI ſunt vermes a quibus cor illud conteritur in pœna, quod hic non fuerit contritum in pœnitentia. [Omne (inquit) cor hominis tabeſcet, & conteretur; omne plane cor hominis, id eſt ſecundum hominem viuentis, qualibus ait Apoſtolus. Cum ſit inter vos zelus & contentio nonne homines eſtis? Et in priori quidē ſententia cum diceret, [Omnes manus diſſoluentur.] Non addidit, hominis,

1. Cor. 3. 3.

quoniam bonorum & malorum opera, morte ſuperueniente, ceſſabunt; eorum autem tantum, qui ſecundum hominem viuunt cor, & conſcientia conteretur. Hæc igitur hora [17] fratres non recedat a memoria, vt ſi nobis nunc fuerit cauſa timoris, tunc fiat porta ſalutis, per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. A

Variæ Lectiones.

1. Euangelij veritatem non. C. Cam. Euangelij *virtutem* non.
2. Suſpenderet ſeipſum C. Cam Suſpenderet *ſemetipſum.*
3. Cur vnus aſſumatur. C. Cam. Cur *alius* aſſumatur.
4. Pœnam. Sequitur. C. Cam. Pœnam. *Primum illud.* Et quæ interijciuntur vſque ad. *Sequitur. Vlulate.* B
5. Dies illa non. C. Cam. *Non dies illa.*
6. Matris meæ, nudus reuertar illuc, ait quidam Sanctus. Vbi ergo &c. C. Cam. Matris meæ, *ait quidam Sanctus*, nudus reuertar illuc. Vbi ergo.
7. In illud? Vbi ſericæ veſtes, & equi pugnantes? C. Cam. In illud? *Vbi oues fœtoſæ, & boues craſſæ*, Vbi ſericæ veſtes, & equi *pugnaces.*
8. Faciant, quando. C. Cam. Faciant *in nocte* quando.
9. Enim hic fuerint in malo. C. Cam. Enim *fuerint hic* in malo.
10. Ad patiendum. Omnes manus &c. C. Cam. Ad patiendum. *Quid tu, qui bona* & reliqua, vſque ad *Omnes manus.* C
11. Manus tuæ diſſoluentur. C. Cam. *Manus diſſoluentur.*
12. Vijs viam ingrediatur. C. Cam. Vijs *terram* ingrediatur.
13. Et horrorem &. C. Cam. Et *errorem* &.
14. Quoque ſalutaris animæ compunctio. C. Cam. Quoque *eſt animæ ſalutar. compunc.*
15. Cibi pernicioſi qui. C. Cam. *Cibi pernicioſiſſimi qui.*
16. Furta, & cetera. C. Cam. Furta, *blaſphemia* & cetera.
17. Fratres non. C. Cam. Fratres *chariſſimi* non.

D

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Nonus.

INFELICIA hæc tempora in quę noſtra ætas deuenit in perſona Eccleſiæ Ezechias deplorans. [Ecce (inquit) in pace amaritudo mea amariſſima.] Vere fratres ita eſt, amara videbatur perſecutio, ſed in ipſa perſecutione non parua bonis erat conſolatio, quando non erat * fictionis locus, nullũ otio vel diſ- *Iſai.38.17.* * Forte *fictioni.*
B ſolutioni tempus; quando felix quædam [1] neceſſitas cunctos fere cogebat eſſe perfectos, ſtantibus cunctis in gradibus ſuis, tam ſubditis quam Prælatis. Sublato autem timore, nata eſt diſſolutio, creuit ambitio, honores & diuitiæ virtutibus præponuntur, vitia delitijs nutriuntur. Itaque Propheta Iſaias, cum Apoſtolicam prædicationem, & martyrum fortitudinem deſcripſiſſet, cernens multos, perſecutione ceſſante, pacis tempore deterius corruiſſe; ſaluberrimum eis futuræ calamitatis infudit timorem, [Vlulate (inquiens) quia prope eſt dies Domini, quaſi vaſtitas a Domino veniet Propter hoc, omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis tabeſcet & conteretur.]
C De his, vt nouit charitas veſtra, heſterna die tractauimus, & quomodo vel ad pœnitentes, vel ad morientes pertineant, ſicut Dominus dedit, explicauimus. Sequitur autem. [Torſiones & dolores tenebunt] eos videlicet, quorum manus fuerint diſſolutæ & [2] quorum cor tabidum fuerit & contritum. Torſiones ventris ſunt; dolores membrorum. *Iſai.13.8.*

EIA fratres omnia flagitia ex ventre ſumunt originem, per [3] cætera vero membra facinora perpetrantur. Ex gula quippe, quæ ventris ſaturitate perficitur, libidinum incentiua generantur, ex quibus fornicationes, & omnia immundiciæ genera procreantur. Porro per
D linguam blaſphemia, per manus furta, vel homicidia, & cetera huiuſmodi committuntur, ſeruientibus in hoc ipſum oculis ad explorandum, auribus ad audiendum, pedibus ad incedendum. Igitur anxietatem mentis, quæ, [4] imminente morte, ex flagitiorum recordatione procedit, per torſiones expreſſas intellige; illam vero, quam facinora rememorata parturient, per dolores. Quæ enim tunc, fratres mei, flagitioſis erit triſtitia, cum viderint ſe viliſſimæ, ac breuiſſimæ voluptatis putredine, æterna ſupplicia meruiſſe? Quæ etiam tunc facinoroſis anxietas, quorum crudelitati crudeliſſima tormenta redduntur? Quid putatis chariſſimi? nihilne ſaporis tunc inſipidis his,

his, quibus vtimini, cibis hora illa profundet? felices quibus ventris A
delitiæ has torſiones non parant, quorum membra hic circumciduntur, vt hos tunc dolores non ſentiant. [Torſiones (inquit) & dolores [5] tenebunt.] Quanto vtilius torſiones torſionibus præueniuntur dolores doloribus cauentur, vt totum hoc imo multo minus patiamur pænitendo, ne cogamur pati talia moriendo. Itaque quoties memoria voluptatis expertæ mentem tuam afficit, & excitat deſiderium, faſtidiumque vilis huius ingerit edulij, & importat horrorem, torſiones [6] ſuſtines ſpirituales, per quas nimirum torſiones illas, quas in morte multi ſentiunt, euadens, ſententiam inter diuitem purpuratum, & pauperem Lazarum a ſancto Patriarcha [7] prolatam quaſi B
Luc. 16. 25. tibi dirigi exultabis, [Recipiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris.]

Iſai. 13. 8. SEQVITVR, [Quaſi parturiens dolebunt.] Eia, fratres, non eſt [8] dolor ſicut dolor parturientis. Eſt autem partus carnalis, par-
Ioan. 16. 21. tus ſpiritalis, partus pænalis. Et certe. [Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius.] Dolor in membris, mors in oculis, timor verſatur in conſcientia, quis vero ſit fructus ignorat. Spiritalis partus eſt, quando Sancti doctrina, ac ſollicitudine filios pariunt ſpi-
Galat. 4. 19. ritales, quorum vnus ait, [Filioli mei quos iterum parturio.] Et hic
Rom. 12. 15. partus non ſine dolore: oportet enim talem gaudere cum gaudenti- C
2. Cor. 11. 29. bus flere cum [9] flentibus infirmari cum infirmis, vri cum ſcandalizatis & multa huiuſmodi. Eſt etiam partus ſpiritualis, quando anima ſterilis, & infecunda a timore Domini concepit, & conuerſa ad Dominum bonorum operum initia parit. Eſt in hoc partu quis dolor? quando caro reſiſtit ſpiritui, conſuetudo voluntati, quando ipſa mens modo vult, modo [10] timet, modo impellitur delectatione boni, modo retrahitur a deſiderio mali? Eſt & partus pernitioſus, quando
Pſalm. 7. 15. homo concipit dolorem, & parit iniquitatem, quando concipit acquirendi affectu, & parit effectu; vnde Dominus in euangelio. [Væ
Mat. 24. 19. prægnantibus & nutrientibus.] Væ profecto ſic concipientibus, & D
Prouerb. 2. 13. ſic parientibus; quia etſi modo exultent cum malefecerint, & lætentur in rebus peſſimis, imminente iam morte ſicut parturiens dolebunt. Sicut enim mulier, quæ cum delectatione concepit, magnis afficitur doloribus cum parit; ita profecto anima voluptatibus, vitijſque corrupta, cum ipſius corruptionis cæperit morienti apparere ſtipendium, triſtitia doloribuſque conteritur; & ſera pœnitentia re-
Iſai. 50. 11. uerſa in ſe, incipit ſentire quod ſcriptum eſt. [Ambulate in lumine ignis veſtri, & in flamma quam ſuccendiſtis vobis.]

POTEST ſane partus iſte dici pœnalis, quando moriens in pæna, quaſi

Digitized by Google

A quaſi parturit; & mortuus pœnam, quam peccans concepit, quaſi infeliciſſimam ſobolem pariens, excipit. Quanto felicius a timore Domini, concipit homo pro peccatis pœnitudinem, & morum parit conuerſionem? Qui quidem partus [11] quamuis ſit non ſine dolore, gaudium tamen creat in tranquillitate conſcientiæ, quia cum peperit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, & qui ſeminant in lacrymis in gaudio [12] metent.&, beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Omnes igitur qui vel fidem deſeruerunt * inuiti ſupplicijs in perſecutione, vel qui corrupti vitijs pacis abſciſſi ſunt tempore, quaſi parturiens dolebunt vel ſalubriter pœnitendo,

* An forte legendum *victi.*

B vel infeliciter moriendo. [Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit.] Videat caritas veſtra fratres cariſſimi. Proximus multis modis dicitur, ideſt loco, tempore, natura, cognatione, ſimilitudine, dilectione, miſeratione. Loco, ſicut ille illius, proximus dicitur, qui ei de proximo vicinatur. Tempore, ſicut ille qui decedenti, nullo alio interueniente, ſuccedit. Natura, ſicut omnis homo omnis hominis proximus eſt, vnde dicitur [Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. [Quod de omni [13] homine ſit dictum, nullus ambigit Chriſtianus. Cognatione, ſicut patri filius, frater fratri, cognatus cognato. Similitudine, ſicut bonus bono, malus malo, etiamſi loco temporeque diſiuncti

Iſai. 13. 8.

Matth. 22. 39.

C ſint, ſimilitudine tamen proximus æſtimatur. Porro dilectione ita ſibi poſſunt homines proximi eſſe & coniuncti, vt multitudinis credentiũ fuerit cor vnum, & anima vna in Domino. Miſeratione, ſicut Samaritanus proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones, quia fecit miſericordiam cum illo, Euangelio teſte probatur. Viro itaque iuſte, ſobrie, pieque viuenti, proximus eſt quilibet ſimiliter viuens; proximus & angelus, ſic viuenti gratiſſime fauens; proximus inſuper & ipſe Deus, ſic viuenti bene operandi gratiam ſubminiſtrans.

Actor. 4. 32.

Luc. 10. 36.

SIC & peſſimo [14] cuilibet, peſſimus quilibet proximus eſt, ſiue homo, ſiue ſpiritus. Nam fornicationis ſpiritus fornicarijs, ſpiritus

D ſuperbiæ [15] ſuperbis proximus perhibetur, & cuius vnuſquiſque in vitijs vel virtutibus induit ſimilitudinem, eius & vicinitatem meretur. Credendum eſt igitur morientibus ſpiritus & bonos, & malos eſſe præſentes, vt boni a bonis ſuſcipiantur, mali à malis torqueantur. [Vnuſquiſque (igitur) ad proximum ſuum ſtupebit.] Apparente enim dęmone fornicationis immundo cuilibet morienti, non poterit non ſtupere qui viderit. Quod enim blandum cernitur, & iucundum dum ſuadetur, amarum ſentitur dum improperatur: ſtupetque miſer durum inuenire & immitem, quem ſæpe fuerat expertus ſuauem. Noſtra igitur intereſt fratres, tales nobis fa-

cere proximos, qui in illa hora tremenda conſolationi nobis ſint, non A
horrori. Felix qui vitæ munditia, & morum honeſtate angelicos Spi-
ritus ita ſibi meruerit habere propinquos, vt quaſi amici, & proximi
egredienti aſſiſtentes, velut bene cognito adgaudeant. In hiſtorijs fi-
de dignis legimus Angelos ſæpe morientibus aſtitiſſe, Sanctoſque,
quos ſpeciali deuotione colebant dum viuerent, in extrema neceſſi-
tate habuiſſe præſentes. E contra nouimus nequam Spiritus illis, ter-
ribili vultu oculiſque flammantibus, infernalibus armatos inſtru-
mentis apparuiſſe, qui illorum ſuggeſtu viuentes, [16] vitijſque ſeſe cri-
minibuſque polluerant. Et ſancti ergo ad tantam claritatem am-
miratione & ſtupore, egredientes corpore percelluntur, & reprobi ad B
tantum horrorem, mentis alienatione ſtupidi efficiuntur. Vnuſquiſ-
que itaque ad proximum ſuum ſtupebit. Et additur, [Facies combuſtę
vultus eorum.] Hoc ad reprobos tantum arbitror referendum.

PER faciem maxime & vultum homo ab homine diſcernitur, &
ſingulari expreſſione a ſingulis ſinguli cognoſcuntur. Solent autem
quorundam criminum rei in facie cauterio denotari, vt quia vultus
latere non poteſt, & crimen quoque, quod vultus deformatione pu-
blicatur, latere non poſſit. Vultus animæ, vt mihi videtur, conſcien-
tia eſt, quę omnium actionum [17] ſermonum inſuper & cogitationum
teſtis eſt. Qualiſcunque enim homo ſit, conſcientiā ſuam latere non C
poteſt. Conſcientia quippe quaſi ſpeculum animæ eſt, in qua profe-
cto defectus noſter vel profectus deprehenditur, & omnis ſtatus ho-
minis interioris agnoſcitur. Eia fratres cariſſimi, nemo ſecurus ſit; fa-
cile peccamus, facile tranſgredimur, facile ad otioſa quæque, ac vana
dilabimur, & quaſi non ſentientes ad illicita pertrahimur, ſicut ſcriptū
Oſee. 7. 8. eſt [Factus eſt Effraim quaſi panis ſubcinericius qui non reuerſatur.
Comederunt alieni robur eius, & ipſe ignorauit, ſed & cani effuſi
ſunt in eo, & ipſe neſciuit]. Veruntamen non tranſeunt in ventum
peccata noſtra, non traduntur obliuioni, ſed in ipſa conſcientia, veli-
1. ad Tim. 4. 2. mus, nolimus, ſcribuntur. Dicit Apoſtolus quoſdam cauteriatam ha- D
bere conſcientiam, id eſt iniquitatis flamma combuſtam: quæ qui-
dem combuſtio plerumq; a nobis abſconditur dum viuimus ſed nec
*Lego *morimur* nos, nec ipſos qui aderunt Spiritus, poterit latere quando * mori-
tur. Merito igitur ait, [facies combuſtæ vultus eorū] diſſolutis quippe
manibus, & corde cōtrito inter torſiones & dolores, quos morte im-
minente ſuſtinent peccatores, quæcunq; non fuerint pœnitentię me-
dicamento, aut vnguento cōtritionis ſanata, erumpent in medium, &
multa, quę nunc videntur ſaniſſima, tum profecto apparebunt aduſta.

SVNT certe opera ſplendida labor, vigiliæ, ieiunia, munificentia,
quæ

A quę omnia ſi fuerint peruerſa intentione corrupta, nihil decoris afferunt conſcientiæ, quam nimirum cogitationum ſuarum reddit accuſatrix flamma combuſtam. Si quis ſane contenderit hanc etiam ſententiam pænitentibus eſſe aptandam, poteſt non inconuenienter intelligi inter dolores, quos pœnitens quiſque in recordatione ſuſtinet peccatorum, dum diligenter latebras omnes ſuæ explorat conſcientiæ, & omnia, quæ commiſit, ſubtili indagatione reuoluit; multa apparere tunc illi concupiſcentiæ igne combuſta, quæ prius lucida putabantur & ſana. Cum igitur nomine Babylonis cenſendi ſint, qui in Eccleſia perdite viuunt, vel ab Eccleſia, vel fide corruerunt; deſ-
B criptum eſt onus, quo vel conuerſi pœnitendo premendi, vel quo perſeuerantes in malo morientes fuerant opprimendi. Procedit Propheta tempus illud miſerabile myſtico ſermone deſcribens, in quo adeo ſu- *Matth.24.12.*
perabundabit iniquitas, & refrigeſcet caritas, vt digni ſint quibus mittatur ille operator erroris, homo ſcilicet peccati, filius perditionis de *2.Theſ.2.3.*
quo ſcriptum eſt. [Faciem eius præcedet egeſtas.] Quam quidem ege *Iob. 41.13.*
ſtatem in ſequentibus Propheta non tacet, & primū de die iudicij ſermo contexitur, vt eius terrore vitia, quę tunc maxime abundabunt, facilius caueantur: vel tormenta, quæ inferet ille blaſphemus, magnificentius tolerentur. Sequitur ergo & dicit [Ecce dies Domini venit *Iſai.13.9.*
C crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſque.] Et apte ſatis de die vltimo ſingulorū ſermone præmiſſo, ad illum, qui vnus omnium quantum ad præſentem vitam vltimus eſt, propheticum conuertit eloquium, vt qui illum non timent, expaueſcant vel iſtum.

COMMEMORANTVR autem hic quatuor quædā, manifeſta ſane [18] illius futuræ calamitatis indicia, Crudelitas, Indignatio Ira, & Furor. Crudelitas eſt [19] quando ira modum excedit; Indignatio quando perſonę alicuius, qui fecit iniuriā, certa aliqua nota vilitas innoteſcit; Ira in voce ſolet apparere vel vultu; Furor in actu. Dies itaque illa crudelis erit, quia in ea maximę crudelitatis ſpecies apparebit, quando ele- *2.Petr.3. 10.*
D menta ignis calore ſoluentur, & in conſpectu Domini ignis ardebit, *Pſalm. 49.3.*
& in circuitu eius tempeſtas valida. Plenus erit indignationis quando diuina maieſtas, & hominis innoteſcet infirmitas, manifeſtumque [20] erit omnibus, quomodo aduerſus tantam poteſtatem tanta ſęuierat infirmitas, vt nullum lateat quantum debeat indignari Rex gloriæ, quod tantam ſit paſſus iniuriam a viliſſimo puluere. Erit & plenus iræ, [21] quando vox illa terribilis audietur. [Diſcedite a me maligni in ignem *Mat.25.41.*
æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.] Quam profecto ſententiam iudicis, furor ſequitur tribulantis, quando euntibus illis in combuſtionem æternam, nulla erit effugiendi facultas,

nulla ſpes euadendi. [Ad ponendam (inquit) terram in ſolitudinem A
eius, & peccatores conterendos ex ea.] Et hoc certe manifeſtum eſt,
quod terra ponetur tunc in ſolitudinem, ſiue terrę nomine mundum,
ſiue terrenam illam ciuitatem, id eſt Babylonem, velis intelligere.
Alijs quippe tranſlatis ad cælum, alijs pœnis infernalibus deputatis,
remanebit terra abſque habitatore, id eſt mundus ſine homine, &
ſola damnata erit illa ciuitas, ſine boni alicuius ſocietate. Tunc &
peccatores terræ contenentur de ea. Peccatores cæli dæmones ſunt,
qui mox vt inuenta eſt in eis iniquitas, contriti ſunt de cælo, & non
Apoc. 12. 7. eſt inuentus eis amplius locus in eo.

PECCATORES vero terræ homines ſunt, qui quotidie peccant, B
& tamen terram inhabitant, donec vltimo die data ſententia, a terra
Iſaia. 13. 10. penitus conterantur [21] & ad inferos detrudantur. Sequitur, [quoniam
ſtellæ cæli non expandent lumen ſuum. Obtenebratus eſt ſol in ortu
ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo.] In die quippe iudicij apparente
Chriſto in gloria, ſicut lucerna permodica in radio ſolis nihil
luminis proferre videtur, ita omnia ſidera ab illo ſplendore abſorpta,
intuentibus cernentur obſcura. Sed hæc, quæ breuiter ſuper diem
iudicij expoſuimus, ad tempus Antichriſti arbitror poſſe referri, vt intelligatur
Propheta doctus in Spiritu, primum de Apoſtolorum prædicatione,
poſtea de Eccleſiæ perſecutione, [22] deinde de Gentium C
conuerſione & pacis tranquillitate, & ſic de lapſorum pænitentia,
& mortis terrore, poſtremo de tempore Antichriſti, & retributione
iuſtorum, & malorum [23] condemnatione oraculum texuiſſe. Sed
quia iam hora præterijt, ad hæc indaganda tempus aliud occupemus,
quò liberius conuenientes in vnum, aperiamus os noſtrum in laudem
& gloriam Domini noſtri IESV [24] Chriſti; qui cum Patre & Spiritu
Sancto viuit & regnat Deus. Per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Neceſſitas ſtantibus in grad. C. Cam. Neceſſitas *cunctos*. Et reliqua vſque ad *in grad.* D
2. Quorum fuerit cor tabidum & contritum. Eia. C. Cam. Quorum *cor tabidum fuerit* & quæ adiecimus vſque ad *Eia.*
3. Cetera vero membra. C. Cam. Cetera *autem* membra.
4. Imminente morte. C. Cam. Imminente *iam* morte.
5. Tenebunt. Quoties memoria. C. Cam. Tenebunt. Quanto vtilius & cetera vſque ad *Quoties memoria.*
6. Suſtines ſpirituales, per quas torſiones. C. Cam. Suſtines *ſpiritales* tales per quas *nimirum* torſiones.

7. Pro-

A 7. Prolatam tibi. C. Cam. Prolatam *quaſi* tibi.

8. Dolor ſicut dolor parturientis. C. Cam. *Dolor ſic parturientis.*

9. Flentibus. Eſt etiam. C. Cam. Flentibus, *infirmari*, & cetera vſque ad *Eſt etiam.*

10. Timet, modo impellitur delectatione boni, modo retrahitur a deſiderio mali. C. Cam. Timet, modo *præſumi*, modo impellitur *deſiderio* boni, modo retrahitur a *delectatione* mali.

11. Quamuis ſit non ſine dolore, gaudium tamen creat in tranquill. conſc. quia cum pepererit puerum. C. Cam. Quamuis *non ſit ſine* dol. gaud. tamen *præparat* in tranq. conſcien. quia cum *peperit* puerum.

12. Metent. Omnes igitur. C. Cam. Metent, *& Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Omnes igitur.

13. Homine ſit dictum. C. Cam. *Homine dictum.*

14. Cuilibet, peſſimus quilibet proximus. C. Cam. *Cuilibet, quilibet peſſimus proximus.*

15. Superbis proximus. C. Cam. Superbis, *Spiritus blaſphemiæ blaſphemis* proximus.

16. Vitijſque ſeſe, criminibuſque. C. Cam. *Vitijs* ſeſe criminib.

17. Sermonum, & cogita. teſt. eſt. Qualiſcunque homo. C. Cam.
C Sermonum *inſuper* & cogit. teſt. eſt. Qualiſcunq; *enim* homo.

18. Illius futuræ. C. Cam. *futuræ illius.*

19. Quando ira modum. C. Cam. Quando *pœna* modum.

20. Erit omnibus. C. Cam. *Omnibus erit.*

21. Et ad inferos. C. Cam. Et *in* inferos.

22. Deinde de Gentium. C. Cam. *Demum* de Gent.

23. Condemnatione. C. Cam. *Damnatione*

24. Chriſti, cum pat. & ſpir. Sancto per omnia. C. Cam. Chriſti, *qui* cum pat. & ſpir. Sancto *viuit.* & cætera vſque ad per omnia.

D

Sermo Decimus.

ECCE dies Domini venit crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque.] Sicut meminit caritas veſtra, hæc verba Prophetæ, licet diei vltimo conuenienter aptentur, ad tempora tamen Antichriſti diximus poſſe referri, ſicut Sanctus Iſaias diuerſos Eccleſiæ ſtatus non ſolum prænuntiaſſe, ſed etiam ordinem,

Digitized by Google

quo ſibi fuerant ſucceſſuri, ſeruaſſe intelligatur. Primum igitur Apo- A
ſtolorum prædicationem inſinuans: [Super montem (inquit) caligi-
noſum leuate ſignum.] & cetera. Deinde perſecutionem, quia mar-
tyres fuerant coronandi, prænuntians ait. [Ego mandaui ſanctifi-
catis meis.] & reliqua quæ ſequuntur. Ab eo autem loco quo ait.
[Vox multitudinis in montibus.] Pacem Eccleſiæ redditam Regum,
& Gentium conuerſione declarat. Porrò eorum, qui perſecutionibus
cedentes lapſi ſunt, aut pacis tempore vitijs foedati, vel perditionem,
vel conuerſionem deſcribens; [A ſummitate (inquit) cœli Domi-
nus, & vaſa furoris eius.] & cetera. Quibus demum metum mortis
incutiens adiecit. [Vlutate quia prope eſt dies Domini.] & cetera. B
Poſtremo, quoniam creſcente iniquitate, totum fere hominum ge-
nus abrenuntiaturum veritati, charitatem deſerturum, [1] vitijs vi-
dit & erroribus implicandum, de illo tempore propheticum texit
oraculum, quod talibus mittendus erat operator erroris, vt credant
mendacio, & [2] iudicentur qui non credunt Dei Euangelio. Et
ideo, vt mihi videtur, tempus illud diem Domini non inconueni-
enter appellat, quo impius ille quaſi gladius iræ Dei, de abyſſo iudi-
1.Petr.2.14. ciorum eius, velut de vagina procedet ad vindictam malefactorum,
laudem vero bonorum.

Marc.13.19. QVÆ quidem dies crudelis dicitur, in qua nimirum talis erit tri- C
bulatio, qualis non fuit ex quo Gentes eſſe cœperunt vſque ad tem-
pus illud. Dicitur & plenus indignationis, quia vbique terrarum ad-
uerſus Sanctos timor [3] illius ſuperbi indignabitur, cum ſcilicet pau-
peres ſe diuitem, humiles ſublimem, infirmos [4] fortem habere con-
temptui, ſuiſque viderit nolle parere imperijs, imo & decretis reſi-
ſtere, & contraire mandatis. Tunc erit tempus illud etiam plenum
iræ furoriſque, vt ira intelligatur in minis, furor in [5] tormentis. Ita
enim beſtiæ illius contra Chriſticultores ira deſæuiet, vt in templo
Dei ſedens tanquam ipſe ſit Deus, ad ſui conſenſum ſceleris miſeros
mortales & minis terreat, & miraculis fallat, & cogat tormentis. Quę D
omnia iuſto Dei iudicio fieri permittentur, ad ponendam terram in
ſolitudinem, & peccatores eius conterendos ex ea. Terra hoc loco
Pſalm.23.1. Eccleſia Chriſti intelligitur, de qua dictum eſt. [Domini eſt terra &
Exod.2.5. plenitudo eius.] De qua etiam dicitur ad Moyſen.] Locus in quo
ſtas, terra ſancta eſt.] in qua profecto boni cum malis, humiles cum
[6] ſuperbis, ebrioſi cum ſobrijs, caſti cum luxurioſis, ficti cum veris
Chriſtianis communiter viuunt. [7] Eo igitur tempore Dominus illius
perditi peſſimam voluntatem, ad ſuam iuſtiſſimam retorquebit ſer-
Matt.3.12. uitutem, quaſi ventilabro eius vtens imperio, ad permundandam

A areamſuam, vt vento perſecutionis illius, a granis palea ſeparetur, & ab area euolet, & ſic terra ſancta ſalubrem quandam ſolitudinem, paucis bonis in ea remanentibus, ſuſtineat. Quamuis ſolitudo iſta ſecundum eorum poſſit æſtimationem intelligi, qui Eccleſiam Chriſti abiectam tunc & conculcatam, & quaſi redactam in nihilum indicabunt. Tunc certe peccatores eius conterentur ex ea. Neque enim hi, qui in Eccleſia Chriſti voluptatibus immunditijſque fœdantur, quos ambitio conterit, quibus paupertas oneri eſt, & Euangelium ludibrio, vel Antichriſti promiſſa contemptari, vel tormenta pro Chriſto paſſuri æſtimandi ſunt. In quibus modo myſterium operatur iniquitatis,
B cum multi eorum, adhuc regnante Eccleſia, fidei, quam publice prædicant, occulte detrahant, in ſcholis quaſi pro fide diſputantes, in thalamis & in angulis ipſam fidem deridentes; & cum ipſi ex fidei profeſſione & cellaria plena & marſupia farcita, & primas ſalutationes, & cathedras ſublimes, vel habeant, vel appetant; nihilominus tamen, cum ad epicauſtoria, & calices, ad cubilia & occulta dedecora ventum fuerit, Catholicam fidem exſufflant, reſurrectionem corporum impoſſibilitate euacuant, extremum irrident iudicium, libidinem naturæ neceſſitate excuſant; & ſic vel in illam inſipientis itur blaſphemiam. [Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus] vel *Pſal. 52. 1.*
C certè in illam impij præſumptionem, quam Pſalmiſta commemorans ait. [Propter quid irritauit impius Deum, dixit enim in corde *Pſal. 9. 13.* ſuo non requiret] Eapropter ſicut quondam a Scribis & Phariſæis, qui clauem ſcientiæ habebant, qui plebi legis decreta tradebant, omnis peruerſitas apud Iudæos, quaſi futuræ deſolationis cauſa ſumpſit exordium; ita nunc, quod dolens dico, à nobis Clericis videlicet & Monachis, qui[8] videmur mundi eſſe luminaria, futurorum malorum origines præſeminantur & cauſæ; de quibus dicitur. [Quoniam ſtellæ cæli non dabunt lumen ſuum; obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit lumine ſuo.] Hæc ſunt, vt mihi videtur, futuræ
D calamitatis indicia, de quibus Dominus in Euangelio. [Erunt (inquit) ſigna in Sole & Luna & Stellis.] Si quæras quæ ſigna, audi *Luc. 21. 25.* Ioelem Prophetam. [Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, priuſquam veniat dies Domini magnus & manifeſtus.] *Ioel. 2. 31.*

EIA fratres, fecit deus duo magna luminaria, luminare maius, vt *Geneſ. 1. 16.* præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti. Sunt & in ſancta Eccleſiæ firmamento a Domino creata duo magna luminaria, Sacerdotium & Regnum, Rex & Epiſcopus, Princeps & Clericus. Dies ſpiritalia, nox ſignificat ſecularia. Itaque luminare maius ſacerdotium, vt præſit diei, id eſt ſpiritualibus; luminare minus regnum, vt præſit nocti,

noꝺi, id eſt ſæcularibus. Contra naturam proinde eſt ſi ſol noꝺi, ſi præſit luna diei; ſi Princeps ad ſpiritualia ſacramenta conficienda ſe ingerat, ſi ſacerdos ſæcularium negotiorum tenebris, conſcientiæ A
2. *Tim*. 2. 4. ſuæ ſerenum obnubilet. [Nemo (enim) militans Deo, implicat ſe
2. *Par*. 2. 16. negotijs ſæcularibus.] Rex Ozias, præſumptione ſpiritus, in ſancta
& 19. ſanctorum more ſacerdotis ingreſſus, lepra percutitur; & Propheta
Numer. c. 22. Balaam, contra Dei voluntatem, impij Regis deſiderio fauens, aper-
23. & 24. tos habens prophetico lumine oculos, auaritia excæcatur. O quam bene conueniebant hæc duo luminaria! quam ſplendide ex hoc ſpiritali firmamento lucebant, quam optime inter dies, & menſes, & tempora, & annos diſtinguebant, Rex ſcilicet & Sacerdos, in ſuis ſe gradibus continentes? quando illius poteſtas non niſi ſubditorum paci, & æquitatis ſeruiebat; iſtius ſapientia, & doctrina ad depellendas mentium tenebras, lucemque veritatis infundendam inuigilabat. Væ nobis, qui in iſta incidimus tempora infelicia, in quibus ſol videtur conuerſus in tenebras. In quas inquis tenebras? Nolo dicere fratres; Nolo dicere, ne videar ponere in cælum os meum. Ipſi viderint. Reducant ad memoriam eos, quorum vices gerunt, quorum obtinuerunt cathedras, quorum infulis gloriantur. Conſiderent quos ſcientiæ radios, quæ virtutum lumina, quas caritatis ſcintillas, quę ſpiritalium correptionum fulgura, ſuis emittebant temporibus Gregorius, Auguſtinus, Ambroſius, [9] Hilarius. Et vt ad viciniora veniamus, recogitent noſtri, quomodo ſuis eluxerint temporibus [10] Cutbertus, Dunſtanus; nonne hi ſacerdotium, quaſi vnum maximum ſolem, per vniuerſum mundum luce incomparabili radiare fecerunt? B C

VIDEANT modo iſti, quomodo ex eorum fide reſplendeant, & vtrum ipſi tantum, vel plus, vel paulo minus luceant; & ſic conferant temporibus tempora, meritis merita, perſonis perſonas, & vtrum ſol conuerſus ſit in tenebras, ſecundum conſcientiæ ſuæ teſtimonium iudicent. Felicia tempora, in quibus tam raro malus, quam nunc bonus inuenitur. Iam vero de Regia poteſtate quid dicemus? quam lunæ comparandam æſtimauimus, quę præeſt noꝺi. Quæ quidem tunc ſuo lumine reſplendebat, quando ad noꝺis huius, iniquitatis ſcilicet, & iniuſtitiæ tenebras depellendas, Reges, & principes, & bonis erant conſolationi, & malis terrori; patres orphanorum, & iudices viduarum; defenſores Eccleſiarum, & propulſores iniuriarum; ſuperiores poteſtate, ſed humilitate inferiores; prodeſſe magis, quam præeſſe cupientes. Talis fuit Conſtantinus, talis ille optimus Theodoſius, & alij multi. Tunc autem luna conuerte- D

uerte-

A vertetur in ſanguinem, cum manus Principum plenæ ſanguine fue-
rint, exactionibus & vectigalibus effundentes [11] viſcera miſericor-
diæ; iuſtificantes impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferen-
tes ab eo; ſic populo quaſi præda abutentes; [12] tyranni non reges,
deſtructores pauperum non conſultores præferentes; iuſta & iniu-
ſta, licita & illicita confundentes, & commiſcentes; non ius &
æquum, ſed ſuam libidinem ſequentes & ſtomachum. [Et (ſtellæ
inquit) cadent de cælo.] Per ſtellas [13] quæ nunc dicuntur præeſſe
nocti, cum eam tamen & ipſæ illuminent, eos qui ſæculo abrenun-
ciantes, cogitatione & auiditate in ipſis ſupernis manſionibus con-
B uerſantur, intelligendos eſſe exiſtimo. Qui tunc vere mundi erant
luminaria, quando vita, moribus, dilectione, contemplatione, mun-
do vniuerſo ſuperiores effecti, omnia terrena & temporalia contem-
nebant, diuitias & honores reputantes vt ſtercora, corpore caſti,
mente puriſſimi, in illatis [14] contumelijs immoti, in humilitate &
obedientia ſuperioribus ſubditi, paruiſſimo ac viliſſimo cibo conten-
ti, ad iram tardi, ad præſtandum prompti, ad accipiendum verecun-
di, nunquam quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ IESV Chriſti.
QVID dicam fratres chariſſimi? Quid dicam? Quid ſumus? Vbi
ſumus? Numquid in cœlo? Numquid ibi, vbi quondam Antonius,
C Macarius, [15] Hilarion? Numquid non potius de cœlo in terram ce-
cidimus, qui nihil fere præter terram ſapimus, terram amantes, ter-
ram cogitantes, de terra loquentes, contentioſi, [16] queruloſi, inui-
cem mordentes & comedentes, inuicem inuidentes, & detrahentes
alterutrum. Quæ nundinæ ſine monachis? Quod forum? Quæ con-
cilia? Taceo multos ita abſorptos a terra, vt eorum gulæ nec terra,
nec mare ſufficiat, vt nihil perhorreſcant quod [17] libeat, vt miſeros,
quibus dominantur, quaſi exactores Pharaonis vexent, & crucient,
crudelius quam quilibet ſæculares pecuniam extorqueant, vt ſan-
guine pauperum incraſſati, impinguati, dilatati, vſque ad ſacrorum
D quoque venditionem emptionemque prorumpant. Sanctus quoque
Propheta cum de tempore Antichriſti præmiſiſſet. [Ecce dies Domini
veniet crudelis] & cetera, mox cauſam cur ab eo vel decipi, vel
[18] opprimi videbuntur, ſubiunxit dicens. Quoniam ſtellæ cœli non
dabunt lumen ſuum. Quod quæſo lumen expandent homines tene-
broſi, de ſtellis mutati in carbones, de cœlo in ſterquilinium proru-
entes? Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo. Eia fratres; multi in initio
Sacerdotij ſui lucent, quorum ſcilicet & vita integra eſt, & intentio
recta, & electio ſana, qui tamen poſtea morum mutatione obtene-
breſcunt. At inſtante tempore Antichriſti, ita mortalium mentibus

 domina-

dominabitur auaritia & ambitio, vt etiam ipſa promotionis initia, A
quaſi ortus ſolis tenebris plena ſint; quæ nimirum & vita peſſima
præcedet; & peruerſa intentio, & turpis ingreſſio ſuccedet. Itaque
obtenebrabitur ſol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit lumine ſuo,
quoniam ſicut prædiximus, ſol conuertetur in tenebras, & luna in
ſanguinem, vt ſequatur dies Domini magnus & [19] manifeſtus. Siquis
autem per ſtellas illius temporis perfectos velit intelligi, qui tunc,
tenebris perſecutionis vel deceptionis omnia occupantibus, non expandent
lumen ſuum, ſcilicet ſcientiæ vel miraculorum, non eius improbandus
eſt ſenſus, ſi ei conueniant quæ ſequuntur. Si vero nomine
ſolis conuenienter poſſit intelligi Antichriſtus, propter Satanam, B
2.Cor.11.14. qui ſe transfigurat in Angelum lucis, manifeſtum erit quod ait
propheta, Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, quia mox vt oriri cœpit
eius imperium, & ſuperbia exſiccabitur; & erroribus obtenebrabitur;
& fumo malitiæ, & concupiſcentiæ inuoluetur. Tunc & Luna,
id eſt Eccleſia, non ſplendebit lumine ſuo, quia ab omni poteſtate
Dan.7.25. terrena deiecta, conculcabitur a Gentibus per tempus, & tempora, &
dimidium temporis.

SEQVITVR. [Et viſitabo ſuper vrbes mala.] Per vrbes conuenticula,
quæ diuerſis locis ſub diuerſa regula, diuerſis moribus, in
vna tamen fide Catholica viuunt, accipienda exiſtimo. Sicut enim C
multi ciues in eadem vrbe ſub vna lege conueniunt, ita hi, qui ſub vno
ordine in vnam coeunt ſocietatem, quaſi vnam ciuitatem efficiunt.
Circa [20] illud tempus in huiuſmodi conuenientibus tanta erit corruptio,
vt non ad colendum Deum, ſed ad ſua tantum deſideria, concupiſcentiaſque
explendas videantur vniti, de quibus beatus Apo-
2.Tim.3.2. ſtolus, [Inſtabunt in nouiſſimis diebus tempora periculoſa, & erunt
homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, voluptatum amatores magis
quam Dei, habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius
abnegantes.] Et multi tales hodie ſunt, qui in habitu, in Pſalmis canendis,
in tonſura ſpeciem pietatis præferunt; ipſius autem virtu- D
* Lego & in. tem, quæ eſt in charitate, & caſtitate, & humilitate, * in contemptu
voluptatum, non habent. Super huiuſmodi itaque vrbes viſitabit
Dominus mala, a peccatoribus exigens vltionem, & eorum denudans
turpitudinem, vt vel perſecutionibus attriti corrigantur, vel de flagitijs
ad infidelitatem prorumpentes, cum Babylone æternis ſupplicijs,
manifeſto Dei iudicio conterantur. Video vos adhuc ad plura audienda
auidos, ſed [21] parcite iam prolixo ſermone fatigato orantes
vt ad ea, quæ ſequuntur indaganda, inueniamur idonei, per IESVM
Chriſtum [22] cui honor & gloria. Amen.

Varia

Digitized by Google

A

Variæ Lectiones.

1. Vitijs vidit. C. Cam. Vitijs *etiam* vidit.
2. Iudicentur, qui. C. Cam. Iudicentur *omnes* qui.
3. Illius ſuperbi. C. Cam. *Superbi illius.*
4. Fortem habere. C. Cam. Fortem, *glorioſum abiectos* habere.
5. Tormentis. Quæ omnia. C. Cam. Tormentis. *Isti enim.* Et quę ſequuntur vſque ad. *Quæ omnia.*
6. Superbis, ficti. C. Cam. Superbis, *ebrioſi* & reliqua vſque *ad ficti.*

B

7. Eo ſunt quondam. C. Cam. *Eo igitur tempore*, cum his quæ ſequuntur vſque ad. *Eapropter ſicut quondam.*
8. Videmur eſſe mundi. C. Cam. Videmur *mundi eſſe.*
9. Hilarius. Et vt ad. C. Cam. Hilarius, *Martinus, & mille alij.* Et vt ad.
10. Cutbertus, Dunſtanus. Nonne hi. C. Cam. Cutbertus, *Wilfridus*, Dunſtanus, *Ioannes & centum alij.* Nonne *omnes* hi.
11. Viſcera miſericordiæ, iuſtificantes. C. Cam. Viſcera *miſerorum*, iuſtificantes.
12. Tyranni, non. C. Cam. *Tyranni* non.

C

13. Quæ nunc dicuntur. C. Cam. Quæ *non* dicuntur.
14. Contumelijs immoti. C. Cam. Contumelijs *& iniurijs* immoti.
15. Hilarion? Numquid. C. Cam. Hilarion, *& multi alij?* Numquid.
16. Queruloſi, inuicem inuidentes, & alterutrum detrahentes. Quę. C. Cam. Queruloſi, *murmuroſi, inuicem mordentes & comedentes*, inuicem inuidentes, & *detrahentes alterutrum.* Quæ.
17. Libeat. Sanctus quoque Propheta. C. Cam. Libeat, *vt miſeros* & quæ ſequuntur vſque ad, Sanctus *itaque* Propheta.
18. Opprimi videbuntur, ſubiunxit dicens. Quoniam ſtellæ cæli non dabunt lumen. C. Cam. Opprimi *merebuntur, ſubiungit dicens.* Quoniam ſtellæ cæli non *expandent* lumen.

D

19. Manifeſtus. Sequitur. Et viſitabo ſuper vrbes. C. Cam. Manifeſtus. *Si quis autem*, & quæ ſuppleuimus vſque ad. *Sequitur. Et viſitabo* per *vrbes.*
20. Illud tempus. C. Cam. Illud *itaque* tempus.
21. Parcite iam prolixo ſermone. C. Cam. Parcite *mihi prolixo iam ſermone.*
22. Cui honor & gloria Amen. C. Cam. Cui *eſt* honor & gloria *in ſæcula ſæculorum.* Amen.

A

Sermo Vndecimus.

FATEOR fratres chariſſimi, quia ſecus quam putaueram accidit mihi. Videbatur enim mihi paucis ſermonibus onerum iſtorũ, de quibus nobis ſermo eſt, myſteria & ſacramenta poſſe abſolui, & cum hoc primũ; quod adhuc habemus in manibus, pluribus iam nos diebus tenuerit, maximamque nobis ſacramentorum abyſſum, quaſi de nouo iam incipiat aperire, dicente Domino per Prophetam, [Et viſitabo ſuper vrbes mala, & contra iniquos iniquitates eorum. Et requieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.] Sed quoniam hæc, ſi ea, quæ iam in alijs ſermonibus diximus, reuoluamus, ſatis manifeſta ſunt, breui ea epilogo tranſeamus. Tempore igitur Antichriſti viſitabit Dominus ſuper vrbes mala, eorum ſcilicet, qui ſpeciem pietatis in hypocriſi detinent, conuenticula diſſipando viſitabit; & contra impios iniquitatem eorum, illos, qui manifeſte mali fuerint inuenti, vel tormentis vel erroribus puniendo. Quieſcere etiam faciet ſuperbiam infidelium, potentes ſæculi, quos fides Chriſtiana vulnerat, deprimendo; humiliabit & arrogantiam fortium, eos, qui in virtutibus ſuis gloriantur, tentationibus & perſecutionibus ſupprimendo. Sunt enim quidam, qui propter religionis habitum, & communis vitæ ſocietatem, in manifeſto quaſi boni ſunt, peſſimi in occulto; quos vrbium nomine ſignificatos accipimus. Sunt alij qui in facie hominum videri peſſimi non erubeſcunt, quos iniquos, & impios à Propheta vocatos arbitramur. Sunt & multi a fide Chriſtiana alieni, ipſam fidem ſuperbe irridentes, quos infideles nominandos eſſe cenſemus. Sunt & alij non ſolum fideles, ſed etiam virtutibus ſtudentes, quia tamen confidunt in virtute ſua, & in ſe, non in Domino gloriantur, eos arrogantes non immerito appellamus; quos omnes vel in die iudicij penitus conterendos, vel tempore Antichriſti prodendos cæleſte oraculum declarauit. B C D

Iſai. 13. 12. SEQVITVR. [Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo.] Vir a virtute nomen accepit, itaque raritatem virtutum Propheta commendans, pretioſior erit inquit vir auro. Omnia rara pretioſa ſunt, merces autem vltroneæ putent. Quoniam autem erit rarus illo tempore, qui virtutibus ſtudeat, qui virilia, id eſt fortia agat; rarus, qui acerbam mortem, vitæ huius illecebris, præferat; rarus, qui malit

A lit pro Chriſto a mundo contemni, & a carnificibus torqueri, quam mundi huius iucunditate perfrui: profectò pretioſior erit vir auro, id eſt rarior, & [6] homo, ſcilicet qui ſecundum rationem, non ſecundum ſenſum more beſtię viuat, mundo obrizo. Poſſunt & per aurum, vel mundum obrizum perfecti, qui in Eccleſia fuerunt primitiua, non [7] inconuenienter ſignari, quos tanquam aurum in fornace probatos, & examinatos, in veſtitu illo deaurato, in qua aſtitit Regina a dextris Chriſti, decentiſſime nouimus collocatos. Qui vero in illa vltima perſecutione inuentus fuerit vir, nec tormentis cedens, nec promiſſis conſentiens, nec ſignis & prodigijs credens; ſicut aurum inter cetera metalla pretio ac decore præcellit, ſic profectò ille, inter ceteros Sanctos, ſpeciali quadam prærogatiua ſplendeſcet. Sane quod ait. [Homo mundo obrizo.] Repetitio eſt; quem prius virum, poſtea hominem; & quod prius aurum, hoc poſtmodum obrizum appellans. Et addidit. [Propter hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo.] Cælum illius temporis Eccleſia, vel in ipſa Eccleſia perfecti quique dicuntur, quos nimirum eo tempore dicit eſſe turbandos, cernentes impios, & iniquos aduerſus Sanctos [8] triplici zelo certantes, promiſſis vt illiciant, miraculis vt fallant, tormentis vt frangant. Quis, rogo, tam poterit eſſe perfectus, vt poſſit non in C tanta tentatione turbari, quando ſurgent pſeudo-apoſtoli, & pſeudo-prophetæ, & dabunt ſigna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.

Sap. 3. 6. *Pſalm.* 44. 10. *Iſai.* 13. 13. *Matth.* 24. 24.

[ET mouebitur terra de loco ſuo.] Quæ terra? Illa [9] fortaſſis terræ portio, quæ, quoniam affectu terræ inhæret, terra nuncupatur; cuius profectò locus nunc vel fides, vel ipſa Eccleſia eſt; a quo vel tormenta declinans, vel admirans prodigia, vel blanditijs acquieſcens, mouebitur, aut fidem ipſam deſerendo, aut ab Eccleſia recedendo, aut alicubi interim, donec tranſeat iniquitas, deliteſcendo. Multi enim decepti ſignis mendacibus fidem deſerent, multi victi D ſupplicijs ab Eccleſia [10] recedent, multi ſe ſubtrahentes periculo, & in abdita quæque loca ſeſe recipient. Qui omnes in eorum comparatione, qui, omnibus periculis viriliter obuiantes, cæli dicti ſunt, terra non inconuenienter appellantur. Verum quia tanta erit paucitas Doctorum, tanta etiam ipſorum, qui tunc erunt, aduerſitas, vt nec diſperſos colligere, nec lapſos erigere, nec corrigere delinquentes, nec puſillamines conſolari ſufficiant; protinus ſubdit. [Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis, & non erit qui congreget.] De terra loquitur, quæ erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis. Damula pauidum animal eſt, ouis ſimplex. Mouebitur itaque terra de loco

Digitized by Google

ſuo, fugiet a perfectorum conſortio, vel propter perſecutionis pauorem perterrita, vel propter miracula propria ſimplicitate decepta. A
Ait ergo. [Et erit ſicut damula fugiens [11] & ſicut ouis.] Sicut enim damula canes latrantes, venatores inſequentes trepida fugit, & pauida; ſic profectò multi, qui tunc corde pauido bella Domini præliari non poterunt, inſtantia pericula declinabunt, aut cedendo loco, aut perſecutoribus conſentiendo. Sicut etiam oues, irruentibus in gregem beſtijs, fugatis [12] percuſſiſque paſtoribus, huc illucque diſperſæ fugiunt; ita ſimplices quique in Eccleſia, expulſis Doctoribus vel occiſis, per deuia errorum vagabundi ferentur, non exiſtente qui manum opponat, qui diſperſos congreget, vel reducat errantes. B

Seqvitvr. [Vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.] Eia [13] fratres duo populi ſunt, & duæ gentes, & duo regna, bonorum ſcilicet & malorum, ſapientium & inſipientium, electorum & reproborum. Hoc autem tempore, quo omnia commixta ſunt & confuſa, quis cuius gentis, & populi ſit, deprehendi non poteſt, cum multi, ſpecietenus boni, ſint in latebris conſcientiæ peſſimi; [14] multi qui fidem, quia aliud non audent, verbotenus laudent, quam perditis moribus impugnant. At cum tempus ventilationis aduenerit, vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, palea ad paleam, granum ad granum, bonus ad bonum, C
peſſimus ad [15] peſſimum. Reuelabuntur enim tunc ex multis cordibus cogitationes, quando qui nunc hædi ſunt, hædis ſociati, apparebit quid fuerint: & qui nunc oues ſunt, ouium tunc conſortio inſerentur.
Mat. 25. 31. Sicut enim hodie, cum Euangelium legeretur, audiſtis. [Cum venerit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, & omnes Angeli eius cum eo, congregabuntur ad eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem.] Tunc vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur. Eſt quippe quaſi vnus populus eorum, qui ſeſſuri ſunt, & iudicaturi cum Domino, alius Angelorum obſequentium Domino, alius ouium re-
Mat. 25. 41. munerandus a Domino, alius hœdorũ auditurus a Domino, [Diſcedite a me [16] maledicti.] Hæc tempore Antichriſti incipient fieri, quando hi, qui infirmi ſunt, apparebunt infirmi: qui peſſimi ſunt, inuenientur & peſſimi: qui fortes in fide, vel in bono opere conſtantes, emergente perſecutione oſtendent ſe eſſe perfectos. [Et ſinguli ad terram ſuam [17] fugient.] Alijs verbis, vt mihi videtur, eadem eſt repetita ſententia. Quod enim prius dixerat, [Vnuſquiſque] hoc poſtmodum [Singuli] repetendo ſubiunxit; & quos per [Populum,] eos per [Terram] ſignificat, & quod prius per [Conuerſionem] poſtmodum [Fugam] appellat. Si aliquis ſubtiliter hæc indaganda conten- D

A contenderit, geramus morem, dicamuſque eſſe terram viuentium, & terram morientium; terram ſanctorum, & terram impiorum. Terra viuentium paradiſus, terra morientium mundus, terra ſanctorum Eccleſia, terra impiorum Babylonia. [Credo (inquit) Propheta videre bona Domini in terra viuentium;] in paradiſo enim nemo moritur, vbi vita in veritate eſt, veritas in æternitate. Mundus autem iſte, in quo nihil ſtabile, nihil æternum eſt, vbi ipſa vita hominum vmbra mortis eſt, terra morientium conuenientiſſime appellatur. At Eccleſia Chriſti terra ſanctorum eſt, de qua dicit ſcriptura. [Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam; in terra ſanctorum iniqua
B geſſit.] Merito terra Sanctorum Eccleſia, extra quam in hac vita nullus ſanctus, nulla iuſtitia, nulla ſanctificatio. Poteſt etiam caro [18] Sanctorum dici terra ſanctorum, de qua dicitur. [Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram.]

Pſal. 26. 13.

Iſaie. 26. 10.

Mat. 5. 4.

SIMILITER ciuitas illa confuſionis [19] terra poteſt dici impiorum; nihilominus tamen caro eorum, terra eſt eorum; Itaque myſterium iniquitatis, quod nunc regnante eccleſia, a tenebroſis multorum cordium antris interim non audet procedere; cum cœperit ipſa eccleſia perſecutionibus conteri, audacter prorumpet; & qui nunc delitеſcunt in ea, manifeſte fugient ab ea, ſinguli ad terram ſuam,
C errorum ſuorum ſibi ſocios coniungentes. Quo enim fugient qui de terra ſanctorum fugient, niſi ad terram impiorum, quæ eſt ciuitas Babylon, ciuitas confuſionis: vbi diuerſa ſunt dogmata diuerſique errores, alijs carnis voluptatem, alijs mundi honores, alijs diuitias & [21] delicias pro ſummo bono ſectantibus. Itaque luxurioſorum terra eſt carnis voluptas, ambitioſorum honorum [22] cupiditas, eorum qui vagi ſunt, & inſtabiles propria voluptas. Eccleſiam proinde deſerentes, & tribulationes, quas tunc paſſura eſt, abhorrentes, ad ciuitatem ſe conferent perditionis, ſingulis ad ſuam terram fugientibus, id eſt pro libitu ſuo carne ſua [23] vtentibus. Verum quia Anti-
D chriſtus regnum ſuſcipiens, Babylonicis multos inueniet erroribus implicatos, multos etiam a ſocietate Sanctorum ſe ſeparantes, quaſi ſuperuenientes ſuſcipiet, recte ſubiungitur. [Omnis qui inuentus fuerit occidetur, & omnis qui ſuperuenerit cadet in [24] gladio.] Quicunque enim reproborum ab Antichriſto fuerit in ciuitate confuſionis inuentus occidetur, id eſt eius erroribus & doctrina peſſima implicabitur; & qui ſuperuenerit, id eſt ad ipſum de eccleſia confugerit, a fide, quam tenere videbitur, gladio oris percuſſus corruet. Et quoniam multis ex his infantes, domus, vxoreſque non deerunt, [Infantes (inquit) eorum allidentur in oculis eorum, di-

ripientur domus illorum, & vxores eorum violabuntur.] Eia fratres mei non ſolum imperitum vulgus illius erroribus implicabuntur, ſed etiam plures, quibus eccleſiarum regendarum cura commiſſa eſt, illi impiiſſimo manus [14] dabunt. Quorum infantes dici poſſunt ſimplices, quos eccleſiaſticis ſacramentis imbuerunt; domus eccleſiæ, quibus præfuerunt; vxores Prophetica, Euangelicaque doctrina, ex qua in fide Chriſti filios genuerunt. Sed ipſis tunc a vera fide ad errorem conuerſis, infantes eorum allidentur in oculis eorum, id eſt ipſis conſentientibus, ſimplices quique, ſuadentibus Antichriſti diſcipulis, & Domini noſtri doctrinam & fidem, quaſi vilem & abiectam irridentibus, offendent in lapidem offenſionis, & petram ſcandali B
Mat. 21. 44. ſicut ſcriptum eſt, Qui decidit ſuper lapidem iſtum conteretur. Cadent quippe tunc multi ſuper lapidem iſtum, & conterentur: quando a fide Chriſti corruentes, in Chriſto ſcandalizabuntur. Et ſic diripientur domus eorum, quando multi de Eccleſijs, quibus præerant, abducentur. Violabuntur & vxores illorum, quando doctrina Chriſtiana, quæ eatenus ſimplex erat & pura, perditi illius fœdis erroribus maculabitur. Et quaſi quæreres a quibus fierent iſta, ſubiecit
Iſai. 13. 17. Dominus loquens in Iſaia, [Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, ſed ſagittis paruulos interficiant, & lactentibus vteri non miſereantur, & ſuper filios non parcat oculus eorum.] Per [16] Medos contrarios ſpiritus, vel Antichriſti præcones arbitror deſignatos. Manifeſtum quippe eſt, quod deceptoriæ poteſtates non mundi huius [17] diuitias quærant, non pretioſorum metallorum aggeres appetant, vtpote quæ ad animas tantum decipiendas, interficiendaſque inuigilant. C

POTEST & per auri argentiue contemptum, antichriſtianorum diſcipulorum hypocriſis figurari, qui ad omnia ſimulanda ac diſſimulanda callidi, reputabunt aurum lutum, viliſſimam autem teſtam argentum, ad hoc ſolum animum dantes, vt ſagittis paruulos interficiant. Habent [18] enim verborum dialecticorum ſagittas, argumentorum verſutias, quibus paruulos quoſque, ſimplices ſcilicet, quibus D
Pſal. 119. 4. deſunt ſagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatorijs, a recta fide auertant. [Et lactentibus (inquit) vteri non miſereantur.] Lactentes vteri ſunt [19] fideles in matris eccleſiæ vtero procreati, quibus adhuc lacte opus eſt, non ſolido cibo; quorum teneritudinis nec falſi doctores miſerentur, nec [20] dæmones; potius a maternæ caritatis lacte [21] abſtractos, errorum veneno & potant, & [22] necant. Nec mirum, cum ſuper filios ſuos, quos videlicet in erroribus genuerunt, non parcat oculus eorum, cum eos ſemper de malis in peiora

A ibra deijciant, de vitijs minoribus ad maiora compellant, de ſceleribus trahant ad ſcelera, donec in profundum malorum ruentes, etiam ad ipſius diuinitatis contemptum prorumpant. Sane quod a Domino ſuſcitandi perhibentur, iuſta Dei permiſſio ex diſtrictiſſimo eius iudicio comprobatur, ſicut ſcriptũ eſt, Dabo eis Reges in furore meo. *Oſeæ.13.11.* Vnde & [13] Medi conuenienter a quodam Medai nomen accipiunt, quod interpretatur a potente, vel forti, vel menſura, quoniam a potente vel forti Deo, iuſto iudicio [14] contra fortitudines, vel peſſimi quique homines deputantur; vt ſicut bonis per bonos angelos, ſecundum bona opera retribuit, ita & per malos malis reddat B ſecundum opera ſua. Vnde [15] certa impijs menſura præfigitur, quam vel ad tentandos bonos, vel puniendos malos excedere non ſinuntur. Vel ideo Medi interpretantur menſura, quia ſecundum menſuram culpæ menſura pœnæ [16] extenditur, ſicut in ea menſura nobis metietur boni remuneratio, in qua a nobis bonorum operum fructus metiuntur. *Matth. 7. 2.* Sane omnium horum, quæ de Medis ſuſcitandis dicta ſunt, in bonam partem poteſt expoſitio deduci; qua quia mihi fas non eſt veſtram defraudare auiditatem, breuiter ipſa verba prophetica explanando repetenda ſunt. Sed hoc alterius ſermonis exordio commodius reſeruabitur, vt interim ea, quæ dicta ſunt, ſedula meditatione animis veſtris arctius imprimantur, & ad pertimeſcenda diuina iudicia ſilentij interpolatione præparentur, per [17] Dominum noſtrum IESVM Chriſtum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Cum maximam nobis. C. Cam. Cum *hoc primum* & quæ ſequuntur vſque ad *maximamque nobis.*
2. Contra iniquos C. Cam. Contra *impios,*
3. Qui in facie C. Cam. Qui *etiam* in facie.
4. Nominandos eſſe cenſemus. C. Cam. *Nominandos cenſemus.*
5. Pretioſior erit, inquit. C. Cam. Pretioſior *inquit erit.*
6. Homo ſcilicet qui ſecundum rat. C. Cam. Homo *qui videlicet* ſecundum rat.
7. Inconuenienter ſignari. C. Cam. Inconuenienter *intelligi.*
8. Triplici telo certantes. C. Cam. Triplici *zelo* certan.
9. Fortaſſis terræ portio. C. Cam. Fortaſſis *Eccleſiæ* portio.
10. Recedent, & in abdita. C. Cam Recedent, *multi ſe ſubtrahentes periculo* in abdita.
11. Et ſicut ouis. C. Cam. Et *quaſi* ouis.
12. Percuſſiſque paſtoribus. C. Cam *Percuſſiſue* paſtoribus.

 13. Fratres,

Digitized by Google

13. Fratres, duo. C. Cam. Fratres *chariſſimi* duo. A
14. Multi qui fidem. C. Cam. Multi, *vt heſterna die diximus*, qui fidem.
15. Peſſimum. Tunc. C. Cam. Peſſimum *Reuelabuntur enim*. Et reliqua vſque ad. *Tunc.*
16. Maledicti. Et ſinguli ad. C. Cam. Maledicti. *Hac tempore.* &c. cetera ad. Et ſinguli *inquit* ad.
17. Fugient. Si aliquis ſubtiliter hæc indaganda contenderit, geramus morem. C. Cam. Fugient *Alijs verbis*, & quæ ſequuntur vſque ad. Si *tamen* aliquis *ſubtilius* hæc indaganda contenderit, geramus *ei* morem. B
18. Sanctorum dici terra. C. Cam. Sanctorum *terra dici.*
19. Terra poteſt dici. C Cam. Terra *poſſit* dici.
20. Eorum ; quo enim fugient. C. Cam. Eorum *Itaque myſterium*, & quæ adiecimus vſque ad. Quo *autem* fugient.
21. Delicias pro. C. Cam. Delicias, *alijs propria voluntatis libertatem*, pro.
22. Cupiditas, eorum qui vagi ſunt & inſtabiles propria. C. Cam. Cupiditas, *auarorum diuitia, eorum qui vagi & inſtabiles ſunt propria.*
23. Vtentibus. Sequitur. Omnis qui. C. Cam. Vtentibus, *Verum quia* & quæ inſeruimus vſque ad. *Omnis qui.* C
24. Gladio. Eia fratres. C. Cam. Gladio. *Quicunque enim* & cetera vſque ad *Eia fratres.*
25. Dabunt. Et quaſi quærens a quibus fient iſta. C. Cam Dabunt. *Quorum infantes* & quæ adiecimus vſque ad. Et quaſi *quæreres* a quibus.
26. Medos contrarios. C. Cam. Medos *vel* contrarios.
27. Diuitias quærant. C. Cam. *Quærant diuitias.*
28. Enim verborum dial. ſagit. arg. verſutias. C. Cam Enim *ſagittas verborum dialecticorum, verſutias argumentorum.* D
29. Fideles in matris. C Cam. Fideles *nouiter* in matris.
30. Dæmones ; potius. C Cam. Dæmones ; *quos* potius.
31. Abſtractos errorum. C. Cam. Abſtractos *ſcilicet* errorum.
32. Necant. Sane quod. C. Cam. Necant. *Hac mirum.* Et quæ ſequuntur vſque ad *Sane quod.*
33. Medi conueni nter. C. Cam. *Conuenienter Medi.*
34. Contra fortitudines. C. Cam. *Contraria* fortitudines.
34. Certa menſura impijs. C. Cam. Certa *impijs menſura.*
36. Extenditur. Sane omnium. C. Cam. Extenditur ; *ſicut in ea.* Et quod

A quod ſequitur vſque ad *Sane omnium.*
37. Dominum noſtrum IESVM Chriſtum. Amen. C. Cam. Dominum. *Saluatorem* noſtrum. Amen.

Sermo Duodecimus.

DOMINVS ac ſaluator noſter in cælum aſcendens, & corporali ſuæ præſentiæ modum faciens, ſpiritalem nobis non temporalem, ſed æternam promiſit
B dicens, [Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus *Mat.28.20.*
vſque ad conſummationem ſeculi.] Nemo igitur exiſtimet tempore Antichriſti Dominum ſuam ſuis ſubtracturum præſentiam, quibus tantam tunc temporis eſt largiturus virtutem, vt non ſolum omnia eius calliditatis argumenta contemnant, irrideantque tormenta, immo etiam obuiam beſtiæ, fide armati, audacter procedant, & multos, quos ipſe erroribus blandimentiſque ſeduxerit, ab omni prauitate retractos, catholicæ veritati reſtituant. Ait ergo. [Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos.] Et *Iſaie.13.17.*
cetera. Medi poſſunt perfecti illius temporis doctores appellari, qui
C a potente Chriſto potentes, a forti fortes effecti, menſuram tritici, *Luc.12.42.*
id eſt Doctrinæ Spiritualis, conſeruis ſuis, inexperta hactenus tentatione laborantibus, erogare non deſiſtent. Qui ſuper Babylonios, id eſt pſeudochriſtianos & pſeudoprophetas a Domino ſuſcitati, oblatam ſibi omnem rerum temporalium copiam, quæ per auri argentiue pretium figuratur, [a] contemnent; vel certe ſapientiæ, eloquentiæque ſæcularis nitorem, in quibus peruerſi dogmatis magiſtri gloriantur, nec ſibi petent, nec in alijs expaueſcent: quorum ſumma cura erit & ſtudium animarum curare vulnera, & parare Domino *Luc.1.17.*
plebem [b] perfectam. Procedent igitur contra labia doloſa, & lin-
D guam magniloquam, armati ſagittis acutis, quibus impiorum paruulos interficiant, ſecundum quod dictum eſt Petro, [Occide & man- *Actor.10.13.*
duca.] Dabunt quippe operam tum perfecti, vt recenter ſeducti quaſi paruuli, ex teſtimonijs ſcripturarum, velut ſagittis compunctionis ſaluberrimæ vulnerentur, quatenus ab eo quo fuerant occiſi, vitam fidei, quam amiſerant, recipere mereantur. Porro lactentes vteri illi dicendi ſunt, quos vt arctius teneant, & alliciant blandius, nihil illis auſterum, nihilue durum proponent, ſed blanda quædam ac voluptuoſa, quaſi ſalutaria ſuggerent, lactis eos ſuauitate, non vini auſteritate potantes. Horum profecto non miſerebuntur, vt magis mi-

ſerceantur; quicquid illis poterit eſſe terrori, quicquid timorem incutere, quicquid ſalubrem infundere dolorem; tanto vehementius ingerentes, quanto eorum ſalutem affectuoſius æmulantur: qui profecto nec proprijs filijs, id eſt qui eorum curæ commiſſi fuerint, parcent, viſitantes in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Eia fratres, vt ad nos ipſos redeamus, in omni bono opere tria obſeruanda ſunt, virtus diſcretionis, puritas intentionis, fundamentum humilitatis. Diſcretio ſpectat ad modum actionis, intentio ad cauſam, humilitas ad fructum. Si recte offeras, ait Dominus, recte autem non diuidas, peccaſti. Recte offert, qui bonum agit; ſed non recte diuidit, ſi modum in agendo excedit. Sed ſi iam bona operaris, & bene; inſpice cuius rei cauſa, qua intentione, a quo fine. Si vt videaris ab hominibus, vt aliquid commodi temporalis acquiras; ſi vt liberius tuis ſeruias voluptatibus, fermentum hoc modicum totam operis tui maſſam corrumpit. Quod ſi opus rectum ac diſcretum recta præcedat intentio, caue ne ſerpens ille tortuoſus caput erigat, ſuperbiam dico, quæ cum vbique & in omnibus, tunc maxime in bonis operibus cauenda eſt.

A

Pſal. 88. 33.

Gen. 4. 7.

B

QVID enim prodeſt ſi terra optime culta fuerit, ſi ſemen ſparſum ſapienter, ſi competentibus pluuijs irrigatum, ſi ſe dilatauerit culmus, ſi ſpica ferax proceſſerit, ſi congrua ſolis temperie matureſcens, iam in ſe auidum cœperit prouocare meſſorem, & mox quaſi de manibus omnia ſubita tempeſtas demergat? Sic profecto, ſi laboras, ſi ieiunas, ſi vigilas, ſi bonis operibus miſericordiæ inſiſtis, omnium horum fructus ſola euacuat ſuperbia, ſola conſumit elatio. Vnde nihil magis timendum eſt, quam ne propter ſuperbiam a Domino deſeramur, & veniat nobis dies Domini crudelis, & indignatione plenus, & iræ furoriſque. Sentiat quiſque vt volet, ego nihil crudelius cuiquam arbitror poſſe contingere, quam vt derelictus a Domino, dimittatur ſecundum deſideria cordis ſui, & eat in adinuentionibus ſuis. Quæ profecto crudelitas ex Dei indignatione procedit, qui contra eos maxime, qui de bonis operibus in ſe gloriantur, euigilat, ingratitudinem præ ceteris vitijs odiens, & deteſtans. O deteſtanda ſuperbia, ingratitudinis mater, virtutum tinea, parens vitiorum! Tu aduerſus miſeros mortales crudelitatem prouocas iudicis, indignationem excitas, iram acuis, accendis furorem. Ideo dies illa, qua ob ſuperbiam derelictus homo a Deo deſeritur, dies profecto crudelis eſt, plenus ſ. indignationis atque furoris [Ad ponendā (inquit) terram in ſolitudinem] deſerente quippe Deo cor ſuperbum, quaſi terram reprobam, & maledicto proximam, quod prius videbatur

C

Pſal. 80. 13.

D

terra

Digitized by Google

A terra bona & fertilis, redigetur profectò in ſolitudinem, ſpinas & tribulos germinans peccatorum, & ſolis vitiorum beſtijs patens. [Et peccatores eius conterendos ex ea.] Videat caritas veſtra, fratres chariſſimi Regnante in pectore noſtro vera humilitate, ſemper ad peccatorum noſtrorum recordationem excitamur, ſemper ad ſubtiliter examinanda etiam bona, quæ facimus, prouocamur.

[2] AT ſuperbia omnia, quæ humilitatis ſunt, depaſcente, cogitationes, quibus ex commiſſorum memoria ſolebamus compungi, a cordis noſtri extruduntur arcano, & hoc eſt de terra peccatores conteri, delictorum recordationem, elatione ſubintroeunte, deleri. Porro
B per lunam fidem, per ſolem caſtitatem, per ſtellas ceteras virtutes intellige; quæ omnia, ſi ſuperbiæ fuerint tenebris obuoluta, nihil luminis, nihil gratiæ, nihil quod Deo placeat, nihil quod expediat proferent, ſed totam animæ ſubſtantiam impietatis, & infidelitatis horrore ſuffundent. Vnde neceſſe eſt, vt ſuper huiuſmodi corda, quaſi ſuper vrbes contrarias ſibi muro obſtinationis clauſas, turribus elationis munitas, viſitet Dominus mala quæ faciunt, vlciſcens in omnes adinuentiones eorum, & viſitans in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Superbi quippe, & infideles dicuntur & impij, non tam in hominem, quam in ipſum Deum ſæuientes. Vi-
C dete quam peſtiferum malum, quod a diuinitatis cæpit iniuria, quod de Angelo Diabolum fecit, quod [6] hominem expulit de paradiſo, dum ille diuinæ potentiæ, iſte ſcientiæ æqualitatem affectat. [7] Itaque quicunque putat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Et qui- *Galat.6.3.*
cunque putat ſcire ſe aliquid, nondum intelligit quomodo oporteat *1.Cor.8.2.*
eum ſcire. Vtinam quicunque tales ſunt, viſitet eos Dominus in [8] virga correptionis ſuæ, quieſcere faciens ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humilians. Expedit itaque ſuperbis, vt ait quidam ſanctus, vt in aliquod maniſeſtum peccatum incidant, vt humilientur, fiatque illud, quod ſcriptum eſt. [Auferes ſpiritum eorum & *Pſal. 103.29.*
D deficient, & in puluerem ſuum reuertentur.] Spiritus nempe hominis proprie [9] ſpiritus ſuperbiæ eſt; quo ablato, ad puluerem ſuum, id eſt, ad propriæ fragilitatis cognitionem reuertitur, vt emittatur ei ſpiritus Dei, qui non requieſcit niſi ſuper humilem, & quietum, & *Iſai. 66. 2.*
trementem ſermones ejus; & ita recreetur, & renouetur, proficiatque in virum perfectum, & in hominem rationi per omnia conſentientem, & [10] ſic fit quod hic ſcriptum eſt. [Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo] Quod vt fiat, oportet vt cœlum, id eſt ſpiritus, ex Dei timore turbetur, & terra, id eſt, corpus, de loco ſuo moueatur, peſſimæ ſcilicet conſuetudini ſuæ, deſiderijſque renuntians.

Digitized by Google

EIA fratres mei, ſicut plures experti eſtis, etiam turbato Spiritu A
difficile a malæ conſuetudinis loco receditur, difficile vſus dediſcitur, difficile cutis oſſibus, carnique inhærens deponitur. Sed tamen inſit ei ex timore humilitas, pauor ex humilitate, & erit ſicut damula fugiens, & ſicut ouis. Omni animæ, fratres mei, a peſſimæ conſuetudinis ſuæ loco recedere cupienti, duo quædam neceſſaria ſunt; vt videlicet ſicut damula inſequentes, ita illa timens, materias fugiat peccatorum; & ſicut ouis, ſimplicitatis exemplar, nec tondenti iraſcitur, nec reſiſtit mactanti, ita illa ſe ſimpliciter ſubdat corripienti, ſimpliciter ſuſtineat obiurgantem. Et ita deſtructa vrbe ſuperbiæ, lapidibuſque vitiorum, de quibus fuerat ædificata, diſperſis, cum fuerit B
anima vera humilitate fundata, non erit qui eos vlterius congreget, & ſuſcitet ruinas vrbis. Tunc vnuſquiſque ad populum ſuum reuertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient. Cum [11] omnes nequam omnium ſint amatores, incentoreſque vitiorum, alius tamen proprie, propter turpiorem circa libidinum ſordes affectum, dicitur Spiritus fornicationis; alius pro eo, quod ſe plus in humanæ mentis elatione delectet, Spiritus ſuperbiæ; alius, quod frequentius ſuggerat auaritiam, Spiritus [12] auaritiæ; alius, quod iras & contentiones plus alijs diligat, Spiritus diſcordiæ; alius qui hereſibus, diuerſiſque mortalium erroribus pectora libentius tentet, Spiritus blaſphemiæ nuncu- C
patur. Hæc cum fuerint per Dei gratiam a corde pœnitentis expulſa, conuertetur vnuſquiſque ad populum ſuum; Spiritus fornicationis ad [13] immundos; Spiritus ſuperbiæ ad ſuperbos; Spiritus auaritię ad auaros; & ſic de ceteris; & ſinguli ad terram ſuam fugient, in illis, qui eorum fauentes ſuggeſtioni quæ terrena ſunt ſapiunt, [14] qualemcunque requiem quæritantes. Infelix anima, quę expulſo ab alio cuilibet dæmoni in ſe locum parat, propriumque ſuſcipit hoſtem, ab eo nimirum [15] gladio iniquitatis ferienda. [Omnis (inquit) qui inuentus fuerit occidetur, & omnis qui ſuperuenerit cadet in gladio]

QVIS tam prauus eſt, in quo aliqua non inueniatur aut virtus, aut D
ſimilitudo virtutis? Sed ſuſceptus hoſtis antiquus in corde, ipſam etiã
Matth.12.45. [16] pietatis ſpeciem tollit, vt ſint nouiſſima hominis illius peiora prioribus; cui & ſi aliqua vtilis ſuperuenerit cogitatio, facile ab eo, qui totum occupat, extinguitur, ne ad fructum poſſit peruenire ſalutis. Ideo infantes eorum alliduntur in oculis eorum, cogitationes ſcilicet bonæ, ſed adhuc tenerę, ſuperueniente quadam cordis duritia conteruntur. [17] Diripiuntur domus eorum, quoniam quicquid boni eſt in conſcientia, a malignis ſpiritibus depredatur. Quorum etiam vxores, id eſt affectiones, quibus ad filios bonorum operum procreandos,

Digitized by Google

A creandos, quaſi legitimo vſi fuerant matrimonio, fœdis amoribus,
& cogitationibus ſordidis maculantur. IESV bone! Quando reſ- *Pſal.* 34.17.
picies vt reſtituas animam meam a malignitate iſta, & ob his leoni-
bus vnicam meam! Vtinam Domine ſuſcites ſuper nos Medos, bo-
nos ſcilicet angelos, vt apprehendant arma [18] & ſcutum. vtpote for-
tes a forti, potentes a potente, vt omnia hæc tentamenta nobis in
menſura diſponant, non patientes nos tentari ſupra quam poſſumus 1. *Cor.* 10. 13.
ferre, ſed faciant cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſimus.
Hoc autem ſciendum fratres, quia Medi iſti eos, qui ſæculari ſapien-
tia tument, contemnunt; & eos, qui in vana eloquentia gloriantur,
B deſpiciunt; argentum enim non quærunt, nec aurum volunt, Sed ip-
ſos libenter viſitant, ipſis gratanter aſſiſtunt, contra eos pugnantibus
ſe libenter opponunt, qui ſagittis paruulos interficiunt, qui lacten-
tibus vteri non miſerentur, nec ſuper filios parcit oculus [19] eorum.
Per paruulos quippe cogitationes illicita quæque ſuggerentes; per
lactentes cogitationes in ipſis illicitis delectantes; per filios, cogita-
tiones iam iamque ad illicita opera per conſenſum prorumpentes
intelligo. Sed beatus qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram, *Pſal.* 136. 9.
qui ſagittis timoris Dei noxias cogitationes interficit, qui ſibijpſi,
quoties fuerit illicita delectatione præuentus, non miſeretur, qui in
C conſenſum forte prolapſus, magis vult hoc in ſeipſo punire quam
parcere. Quod ſane beatorum fit auxilio Angelorum, qui omnes ſunt *Hebr.* 1. 14.
adminiſtratorij Spiritus, mittunturque propter nos, qui hereditatem
capimus ſalutis. In his autem omnibus onus intelligite Babylonis, ſe-
cundum quod in multorũ cordibus Dei gratia auxiliante deſtruitur,
vt deinceps quo ſit onere premenda in reprobis, agnoſcatis. Sed
hoc ſi placet in diem craſtinum [20] reſeruemus, ne morali ſenſui, in
quo ſudauimus hodie, allegoricas leges miſceamus; & ſic cum ani-
mus extenſus fuerit ad multa, obſcurior inueniatur ad ſingula. Do-
minus autem IESVS nobiſcum ſit, vt ſcrutantes ſcripturas, in eis ip-
D ſum inueniamus, qui in manibus Prophetarum aſſimilatus eſt, &
Apoſtolorum vocibus prolatus; qui cum patre & Spiritu ſancto viuit
& [21] regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Contemnent; quorum ſumma. C. Cam. Contemnent, *vel certe* & quæ ſequuntur vſque ad. *Quorum ſumma.*
2. Perfectam. Eia fratres. C. Cam. Perfectam. *Procedent igitur* & cetera inſerta vſque ad *Eia fratres.*
3. Quo fine. Quod ſi. C. Cam. Quo fine. *Si vt videaris* & reliqua vſque

Digitized by Google

vſque ad. *Quod ſi.* A

4. Vigilas, ſi bonis oper. miſ. inſiſtis. C. Cam. Vigilas, *ſi ſiles, ſi quieſcis,* ſi bonis oper. *inſiſtis miſericordia.*
5. Indignationis, atque furoris. C. Cam. Indignationis, *plenus ira* atque furoris.
6. Hominem de paradiſo expulit. C. Cam. Hominem *expulit de paradiſo.*
7. Itaque quicunque. C. Cam. Itaque *fratres,* quicunque.
8. Virga correptionis. C. Cam. Virga *correctionis.*
9. Spiritus eſt ſuperbiæ. C. Cam. Spiritus *ſuperbia eſt.*
10. Sic fit. C. Cam. Sic *ſit.* B
11. Omnes nequam. C. Cam. Omnes *ſpiritus* nequam.
12. Auaritiæ. Hæc cum fu. per Dei gra a cor. pæ. expulſa. C. Cam. Auaritiæ; *alius, quod iras* & reliqua vſque ad. *Hi* cum fue. per Dei gra. a cor. pæ. *expulſi.*
13. Immundos, & ſic. C. Cam. Immundos, *ſpiritus ſuperbiæ,* & cetera vſque ad *& ſic.*
14. Gladio iniquitatis ferienda. Quis tam. C. Cam. *Iniquitatis gladio* ferienda. *Omnis inquis,* & quod inſertum vſque ad. *Quis tam.*
15. Qualemcumque requiem. C. Cam. Qualemcumque *ſibi* requiem. C
16. Pietatis ſpeciem tollit. C. Cam. Pietatis *ſpem* tollit.
17. Diripiuntur domus. C. Cam. *Diripiunturque* domus.
18. Et ſcutum, vtpote. C. Cam. Et ſcutum *& exurgant* & quod ſequitur vſque ad *vtpote.*
19. Eorum, ſed hoc in diem. C. Cam. Eorum. *Per paruulos* cum eo quod inſertum, vſque ad. Sed hoc *ſi placet* in diem.
20. Reſeruetur. Dominus. C. Cam. Reſeruetur, *ne morali* & quod ſequitur vſquo ad *Dominus.*
21. Regnat Deus. C. Cam. Regnat *vnus* Deus. D

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo tertius Decimus.

DIXIMVS, cum in principio de oneribus tractaremus, duobus modis onus Babylonis [1] vel Philiſtijm, poſſe intelligi, id eſt & ſecundum quod premuntur, & ſecundum quod premunt. Deſcripto igitur onere Babylonis, ſecundum quod tempore antichriſti, ciuitas Diaboli ciuitatem Dei, id eſt Eccleſiam premet;
B ad ipſius oppreſſionem conuertit Propheta ſermonem. [Et erit (inquiens) Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham.] Babylone mundum ſignificari ſæpe iam diximus, ſed hoc loco ipſum ſignat mundum, quem ſemper conſtat eſſe immundum; mundum ſcilicet, qui in maligno poſitus eſt; mundum, pro quo non orat qui vincit mundum; mundum, de quo eliguntur qui vincunt mundum. [Non pro mundo (inquit) rogo, ſed pro his quos dediſti mihi.] de mundo. O munde immunde, quid ſuperbis? Nunc quidem glorioſus es in regnis, nunc inclytus es in ſuperbia dæmoniorum, vel prin-
C cipum peſſimorum. Chaldæi quippe quaſi Dæmones interpretantur. Eia fratres, quam glorioſa ſibi videbitur Babylon, ciuitas illa confuſionis, ciuitas reproborum, quando ei, tempore antichriſti, in omnibus regnis terræ [2] ſæuiendi poteſtas tribuetur? quamque inclyta in ſuperbia, & ſublimitate Principum terrenorum fauentium ſibi, qui, quaſi Dæmones non tam corporum ſtragem, quam animarum quærent perniciem? Sed quid gloriaris ô Babylon? Audi quæſo Prophetam. [Erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham.

Iſai, 13.19. *1.Ioan.5.19.* *Ioan.17.9.*

DE regione illa Sodomorum & Gomorrhæ dictum eſt, quia erat
D quaſi paradiſus Domini antequam [3] ſubuerterentur a Domino; quæ ita ſubuerſæ ſunt, vt nullum ſit in eis priſtinæ venuſtatis veſtigium, ſed adhuc terra quædam mortis effigies ſulphure, ac bitumine, intollerabili fœtore infernalium pœnarũ imaginem præferat; & poma fumo plena, lacuſque [4] nihil viuum in ſe recipiens, ſodomitani ſceleris deteſtando horrori teſtimonium præbeant. Ibi omnia contra naturam, vbi primum lex naturæ legitur corruiſſe. Merito fædum illud contra naturam, deteſtabileque peccatum fæda, & horrenda reliquit veſtigia, vt aduertant homines quibus ſupplicijs ſubdantur in inferis, quos fumus excæcat, quos fætor corrumpit, quos immun-

Gen.13.10.

M diciæ

Digitized by Google

diciæ viſcus, inſtar bituminis, æternis vinculis ligat, quos flamma vorax depaſcit nec conſumit. Hic eſt finis delitiarum tuarum ô Babylon, quæ miſeris mortalibus ibi veneni tui dulcedinem ſpargis, vnde oculus auertitur præ horrore, animus præ pudore, ſermo præ turpitudine. Omnis creatura naturalem ordinem ſuæ conſeruat naturæ, diuerſorum ſexuum coniunctione, ſuo ſingulis generi poſteritatem procreantibus; ſolus homo in contemptum Dei, in contumeliam ſui, in omnium rerum iniuriam, tantæ peruerſitati propriam exponit naturam; vt totum quod Deus inſtituit, quod ratio probauit, quod confirmauit vſus, peruertere non formidet. Væ tibi ciuitas confuſionis, quæ tot hodie huius flagitij tabe corrumpis, vt merito tibi Sodomitana, & Gomorrhæa ſubuerſio a iuſto retributore pareatur; vt eis ſimilis videaris in pœna, quibus te ſimilem exhibuiſti in culpa. Et tu ergo ſicut Sodoma & Gomorrha ſubuertêris, vt gloriæ tuæ, diuitiarum tuarum, potentiæ tuę, immundarumque voluptatum tuarum, nulla tibi ſaltem ſit niſi ad pœnam recordatio; ſed ſit tibi pro ſuaui odore fœtor, vermes pro cultu, pro libidine incendium, pro breui voluptate ęternum ſupplicium. A B

Iſai. 13. 20. [NON habitabitur (inquit) vſque in finem, & non fundabitur vſque ad generationem & generationem.] Sileant hæretici, qui Babylonem a Domino apud inferos viſitandam, poſt multa licet tempora, mentiuntur, cum æternus ſit ei prophetatus interitus, quæ nec vlterius habitari, nec deinceps poſſe fundari Prophetica auctoritate conuincitur. [Nec ponet tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi.] Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine; nunc certe tempus miſerendi, cui tempus iudicandi ſuccedet: nunc tempus conuertendi ad Dominum, cui tempus ſuccedet remunerandi. Ponit in Babylone tentoria ſua Arabs, qui interpretatur occidentalis, vel veſpertinus, Chriſtum vtique ſignificans, qui quos mane conducit C
Matth. 20. 5 ad veſperam remunerat. Non enim primum, id eſt mane bonum
Ioan. 2. 10. vinum ponit, & ad veſperam, cum fuerint inebriati, tunc id quod D
deterius eſt, ſed ſemper mane quod durum eſt prærogans, quod
Ioan. 16. 33. dulce ac iocundum reſeruat in veſperam. [In hoc (inquit) mundo
& 20. preſſuram habebitis,] & [Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini.] Hoc mane, id eſt primum. Quid poſtea? [Triſtitia veſtra
Ecclr. 10. 16. 6 vertetur in gaudium.] Quando? Vtique ad veſperam. Ideo 7 [Væ tibi terræ cuius Principes mane comedunt,] quoniam ob delitias temporales, quibus nunc abutuntur, eas, quæ ad veſperam retribuentur, in fine videlicet temporalis huius diei, amittunt. Dicitur & occidentalis, non tam ad ortum hominis, quam ad occaſum reſpiciens,

A ens, non initium operis, ſed finem ſemper attendens. Habet hic tentoria ſua Arabs, Sanctos videlicet qui peregrinantur in hoc mundo, & inſtar tentorij huc atque illuc a Dei Spiritu transferuntur, non habentes in hac Babylone, vbi ponuntur nunc vt tentoria, manentem ciuitatem, ſed futuram, quæ in cœlo eſt, inquirentes. Ponuntur autem vt Babylonem expugnent, clamentque cum Propheta, [Fugite de medio Babylonis, & ſaluate vnuſquiſque animas veſtras] Ibi etiam modo requieſcunt paſtores, in fide & bonis operibus conuerſorum gloriantes. *Heb.* 13. 14. *Ierem.* 51. 6.

IGITVR nunc tempus eſt fugiendi de medio Babylonis, nunc
B tempus ad cæleſtia tentoria tranſmigrandi, nunc etiam [8] tempus paſtorum ſe doctrinæ ac legibus ſubmittendi : Subuerſa autem vrbe futoris ſubuerſione finali, ſanctiſque ad cæleſtia regna tranſlatis, non ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requiſcent ibi ; quia fruſtra apponitur medicamentum, vbi nullum poteſt ſperari remedium. [Sed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus.] Et cetera. Hæc ſi ad vltimam Babylonis euerſionem, qua detrudetur in ſtagnum ſulphuris cum pſeudoprophetis, ſicut ſcribitur in Apocalypſi, referre voluerimus, vis litteræ videtur inferenda, vt oſtendi poſſit quomodo in Babylone iam damnata beſtię ſiue vitia, ſiue
C maligni Spiritus intelligantur, valeant requieſcere; niſi forte ideo dæmones in damnatis dicantur requieſcere, quia cum a bonis maliſque tentandis ceſſauerint, in [9] eorum ceſſabunt ſupplicijs, quos ad ſuæ nunc voluntatis conſenſum illexerint. Si autem domus [10] vniuſcuiuſque conſcientia propria eſt, tunc replebuntur domus illorum draconibus, quando vitia, quæ nunc iocunda videntur & dulcia, in hominis conſcientia draconis ſpeciem præferent, cuius & faciem horreat, & flammam non ferat. Dicuntur enim hæ beſtiæ terribilis eſſe vultus, naturæ tam igneæ, vt flammas ex ſe emittere videantur. Ita profecto vitia & peccata, quæ nunc delectant, damnatis appare-
D bunt horrenda, & materiam æterni incendij amminiſtrantia. *Iſai.* 13. 21. *Apoc.* 19. 20.

SED & ſingula quæque crimina, quibus hic homines delectabiliter implicantur, ſpeciali recordatione miſerorum conſcientiam contorquebunt. Vnde & habitare ibi ſtruthiones, & ſaltare ibi piloſi, & reſpondere ſibi [11] vlulę, ſed & ſirenes in delubris voluptatis perhibentur. Per ſtruthiones igitur ſimulatio hypocritarum, per piloſos incentiua libidinum, per vlulas ſuſurratio detrahentium vel murmurantium, per ſirenes fallacias intellige adulantium. Struthio quippe pennas habet, quibus tamen a terra non eleuatur, quia hinc pondus corporis, hinc raritas pennarum ſimilitudinem quidem volandi pręſtant,

ſtant,ſed vſum negant. Exprimit ergo natura ouis vitium ſimulatoris, A
qui in facie quidem pręfert ſigna virtutum,cum in occultis prematur
pondere vitiorum; qui magna loquens,& parua operans, cœleſtia ſonans,
ſed terrena cogitans,ſcientia ſplendens,intentione ſqualens,in
altum alas erigit quaſi iam volaturus ad ſidera,ſed mens ſuis cupiditatibus
vincta,totum corpus deprimit in ima. Sed piloſus [11] qui incubo
dicitur, animal petulcum, & hiſpidum,& ſemper ad coitum æſtuans,
libidinum ſignificat incentiua; quibus Eſau pilis obſitus vitiorũ, poſt
illecebras gulæ, quibus primogenita ſua vendidit incitatus, alienigenarum
ſe illicita coniunctione fœdauit, & ſimul patris & matris offendens
oculos, benedictionem primogenitis debitam amiſit. Videat B
Gen. 25.27. charitas veſtra; primo venationi deditus exteriora interioribus, vana
& 34. ſerijs,inquietudinẽ quieti pręt ulit; deinde gulam non frenans primo-
Gen.26.34. genita perdidit; poſtmodum in vtriuſque parentis offenſam pudici-
Gen.27.37. tiam perdidit; poſtremo a paterna benedictione excludi promeruit.

HÆC cum plurimis hodieque actitari vtinam neſciremus, qui
ſpiritualem dulcedinem, quæ ab intus tantum ſentitur, faſtidientes,
& exteriores conſolationes, vagaſque diſcurſiones curioſe ſectantes,
primum ſe ventris ſubijciunt ſeruituti, ob eius delitias primogenitorum
ſuorum gloria,abrenunciationis ſcilicet ſe meritis deſtaudantes,
& ſic libidinis adulti incendio, ad benedictionem patris, quæ in fructu C
virtutum expectatur, non attingunt. Vlulæ coruinæ dicuntur
magnitudinis, protenſo collo, reſperſæ maculis, quę, roſtro in palude
defixo, dirę vocis vel ſtridoris ſonum emittunt. Rogo quid
[13] detractoribus maculoſius? Habent quippe detractores hoc proprium,
vt ſemper vituperationibus, quibus alios infamare nituntur,
paruas aliquas laudes admiſceant: & ita omnem derogationis ſuæ
ſermonem maculoſum, contrarijs ſententijs [14] reddant. Quid murmuratores?
Nonne ſemper murmurationes ſuas quibuſdam excuſant
rationibus, nunc ſe zelo bono id agere proclamantes, nunc non
pro ſuis, ſed pro alienis negotijs obloqui mentientes, nunc iuſtam D
neceſſitatem quaſi alijs compatiendo prætendentes, & ſic quia non
ex toto candidum delicti huius neuum, ſaltem faciant maculoſum.
Iſti ergo in terra figentes roſtrum, obliti cœleſtia terrena loquuntur,
ſtridentes in angulis, ſuſurrantes in tenebris, audientibus horrorem
ingerentes. Porro adulatores ſirenis congrue comparantur,qui blando
quidem, ſed mortifero ſono audientis aurem demulcent, & niſi
prudentius aure obturata tranſierit, in ſcopulos ſuperbiæ, vel in pręſumptionis
charybdim inducent. Laudatur [15] enim peccator a talibus
in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Infelix qui ſe talibus

libus

Digitized by Google

A libus credit, relictoque propriæ conſcientiæ teſtimonio, alieno ſe
iudicio deludendum [16] exponit. Nemo ſcit hominum quid agatur in
homine niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Popule meus qui beatum
te dicunt ipſi te decipiunt. Miſeri quibus Dominus per Prophetam
exprobrat dicens, [Prophetę prophetabant mendacium & Sacerdo- *Ierem.* 5.31.
tes applaudebant manu, & populus meus [17] dilexit talia.]

Hic eſt populus cuius vox alias ita deſcribitur; [Videte nobis *Iſai.* 30.10.
vana, & loquimini nobis placentia.] Quanto rectius Sanctus Dauid,
[Corripiet me (inquit) iuſtus in miſericordia & increpabit me, oleū *Pſal.* 140.5.
autem peccatoris non impinguet caput meum.] Hoc eſt oleum *Matth.* 25.8.
B quod in fatuarum virginum lampadibus deficit, quoniam laus hypo- *Iob.* 20.5.
critæ breuis. Si igitur ad vltimam Babylonis euerſionem, qua æternis
ignibus deputabitur, hæc omnia referamus, violenta forte & ex-
torta nimis videbitur expoſitio. Quomodo quæſo in Babylone, iam
vltricibus flammis expoſita, aut ſtruthiones habitabunt, aut piloſi ſal-
tabunt, aut vlulæ in ædibus eius reſpondebunt, vel ſirenæ in delubris
voluptatis? An quia ad confuſionem illorum, qui ſe his vitijs pollue-
runt, ipſa vitia eorum quodammodo oculis, ac memoriæ ingerentur,
vt ſicut in corpore pœna, ita peccatum, pro quo puniuntur, verſetur
in conſcientia. Erit ergo in illa ciuitate damnata ſicut pœna æterna,
C ita & peccatorum, quæ fecerunt, æterna memoria. Habitabunt ita-
que ibi ſtruthiones, id eſt ſimulatio hypocrytas torquens; ſaltabunt
piloſi, quia turpes & turbidi libidinum motus, quibus nunc homi-
nes agitantur, a conſcientia non recedent. Reſpondebunt & vlulæ.
Cui? forte ipſi animo in pœnis laboranti, vel conquerenti, vt ad de-
tractionum ac murmurationum recordationem, quam in latebris
cordis ſui, quaſi in ædibus ſuis ſentit, iuſtam ſibi irrogari pœnam fa-
teri compellatur. Iam vero ſirenarum cantus, qui dulcis videbatur
in abdito pectoris, quaſi in delubris voluptatis, cum audiretur ab
adulante; tunc amariſſimus apparebit in repræſentatione. Delubra
D ſunt templa dæmoniorum, in quibus præferebant quandam ſpeciem
pietatis, occulte exercentes negotia voluptatis, quibus conuenienter
coaptantur ea pectora, quæ adulationibus impiorum, quaſi virtuti-
bus adornantur, cum in occultis ſuis veris ſemper vitijs maculentur.
Quid vobis videtur? non eſt adeo, vt putabamus, inepta expoſitio
hæc. Non omittamus tamen ſi qua alia occurrerit.

Poteſtne credibile videri dæmones, æterno iam igne dam-
natos, aliquod ex eorum, quos ſibi illexerant, miſera ſocietate ha-
bere poſſe ſolatium, vt per has beſtias ſpiritus prædictorum vitio-
rum incentores intelligamus? quos in ipſa perdita ciuitate libentius

cum hominibus habitaturos, quaſi ſtruthiones, vel ſaltaturos vt pi- A
loſos, vel reſponſuros ardentibus vt vlulas, vel ſyrenes dicamus. Saltus autem iſte non plaudentium debet æſtimari, ſed impetu quodam de pœna in pœnam tranſeuntium, ſecundum illud, de aquis ni-
Iob. 24. 19. nium tranſient ad calorem nimium. Nam liquor, qui vehementer igneſcit, ſalire videtur, & in aliqua lingua ſalire dicitur aqua, cum bullit. Quod ſi ordinem ſequentes ad Antichriſti tempora omnia transferamus, cogitemus illa vltima perſecutione ſeparatam a bonis reprobatam illam ciuitatem, quæ vtique glorioſa videbatur & inclyta in regnis mundi, glorians & exultans in ſuperbia Principum
ſæculi huius, ſicut Sodomam & Gomorram euertendam, vt æternis B
vitiorum flammis ac fœtoribus tradita, nullum virtutum habeat retinere veſtigium, Nec, inſtante tunc extremo iudicio, a bonis vlterius habitabitur, nec a Sanctis prædicatoribus in ea fundamentum illud, quod Chriſtus eſt, vlterius collocabitur, nec ponet ibi tentoria Arabs, Chriſtus ſcilicet tabernacula ſua, id eſt perfectos ſæculo abrenunciantes, nec inuenient ibi requiem Sancti Angeli, vel viri perfecti animatum noſtrarum paſtores, quorum requies eſt optima vita bonorum, pax & concordia ſubditorum. Sed requieſcent ibi beſtiæ vel dracones, habitabuntque ſtruthiones, ſaltabunt etiam piloſi, & reſ-
pondebunt vlulæ, & ſirenæ. Per has beſtias vel ipſa vitia ſicut ſupe- C
rius diximus, vel ipſos dæmones intellige, qui aduerſus perfidos tunc maxime præualebunt, liberam in eis habitationem ſibi vendicantes, & liberos ad flagitia ſaltus dantes, & ſibi inuicem reſpondentes. In perdita enim illa ſocietate nequam conuenient Angeli, nequitiarum diuerſarum incentores, & alij in alijs habitabunt, alij ad alios ſaltu pernici tranſmigrabunt, alij alijs ſupra modum fauentes, ad ſingula quæ deſiderauerint, ad explenda quæ voluerint reſpondebunt; quamuis hæc omnia in vno quolibet homine actitari manifeſtum ſit. Cum enim anima quælibet paſſionibus vitijſque confuſa,
ab omni fuerit virtute euerſa, vt digna ſit quæ Sodomæ & Gomorræ D
comparetur, intrabunt in eam peſſimi quique Spiritus, vt eam omnium faciant receptaculum vitiorum. Verum nequis murmuret tamdui florere nequitiam, & tempus donec omnia complecantur longum eſſe cauſetur, proſequitur Propheta & dicit.

Seqvitvr. [Prope eſt vt veniat tempus eius & dies eius non elongabuntur.] Omne quod nobis videtur longum, Deo breuiſſi-
Iſai. 14. 1. mum eſt, quoniam. [Mille anni ante oculos eius tanquam dies he-
Pſal. 89. 4. ſterna quæ præterijt.] Et certe breue eſt omne quod tranſit, breue totum quod aliquando finis concludit. Vult proinde Spiritus Sanctus,

vt

A vt in æternitatem oculos figamus, nec tempus [18] fugax vllius longi-
tudinis æſtimemus. [Prope eſt (inquit) vt veniat tempus eius.] Cu-
ius eius ? Illius certe de quo præmiſerat. [Ecce dies Domini venit *Iſai. 13. 9.*
crudelis,] & cetera. Dies igitur Domini tempus Domini eſt, in quo
boni probantur, ficti prodentur, perfecti coronabuntur, reprobi
punientur. Quando iſtud erit ? Quæ dilationis huius cauſa ? differtur
ſane, donec plenitudo Gentium introeat, & ſic omnis Iſrael ſaluus *Rom. 11. 25.*
fiat. Itaque antequam [19] iſta cœperint actitari, miſerebitur Domi-
nus, & eliget adhuc de Iſrael. Eia fratres, ſtat adhuc ſententia illa
grauis ſuper Iacob, quam idem iſte Propheta, in priori huius parte,
B ab ipſo Domino dicit eſſe prolatam. [Excæca (inquit) cor populi *Iſaiæ 6. 10.*
huius & aures eius aggraua, & oculos claude, ne forte videant ocu-
lis ſuis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur &
ſanem eos.] [20] Veniet dies, cum auferetur ab eis velamen, vt & ipſi *2. Cor. 3. 18.*
reuelata facie gloriam Domini mei IESV Chriſti ſpeculentur; cum
nuntiatum fuerit Iacob. [Ioſeph filius tuus viuit, [21] & dominatur *Geneſ. 45. 26.*
in tota terra Ægypti.] Tunc quaſi de graui ſomno infidelitatis euigi- *& 28.*
lans. [Vadam (inquit) & videbo eum antequam moriar.] Miſere-
bitur enim Dominus Iacob, cui nunc in fide Gentium aduerſari
videtur, vocans non plebem ſuam plebem ſuam, & non dilectam di- *Roman. 9. 25.*
C lectam, & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam [22] conſe-
cutam, miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſrael.]

ADHVC inquit [23] eliget de Iſrael. Elegit primum Apoſtolos &
Diſcipulos & multitudinem credentium de Iſrael, vt primitiua Ec-
cleſia fundaretur; eliget & in fine ſæculi plures, quibus [24] vltima
ſæculi tempora adornentur. Nomine autem electionis intelligimus
nunc omnes Iudæos, quos tempus illud inuenerit eſſe [25] ſaluandos:
quibuſdam Antichriſtum recipientibus, ſicut Dominus ait in Euan-
gelio. [Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me, alius *Ioan. 5. 43.*
veniet in nomine ſuo, & illum recipietis.] Si quæritis vobis diſtingui
D inter Iacob & Iſrael, & inter miſerationem & electionem; infirmi-
ores intellige per Iacob, quorum miſeretur ne pereant; perfectiores
in Iſrael, de quibus eligit ad alios docendos & regendos. Sequitur.
[Et requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.] Quæ eſt iſta humus?
An terra illa promiſſionis quæ eorum quondam fuit, a qua euulſi ſunt
& diſperſi per orbem [26] terrarũ ? Poteſt autem fieri vt in vltimis tem-
poribus Chriſtiani effecti in terra illa requieſcant, aliquibus ibi cor-
pore habitantibus, cæteris eos, qui habitauerint, vtpote Chriſtianis
Chriſtianos diligentibus. Sed multo melius de Eccleſia intelligitur,
ad quam fide & moribus accedentes Iudæi tunc demum humum
ſuam

Digitized by Google

ſuam eam æſtimabunt gaudentes in bonis eius, & requieſcentes in A
vbertate fructus illius. Sed & nos chariſſimi, cum deſtructa fuerit in
nobis Babylon, cum fuerimus Iacob, Babylon inquam, id eſt amor
Pſal. 73. 19. mundi, vbi profectò ſunt beſtiæ ſpiritales de quibus Propheta. [Ne
tradas (inquit) beſtijs animas confitentes tibi.] Vbi dracones, immundi
ſcilicet ſpiritus locum habent, vbi ſimulatio regnat, libido inquietat,
detractio laniat, diſſoluit adulatio; cum, inquam hæc omnia mundialis
amoris fuerint deleta, miſerebitur noſtri Dominus. Iacob
Galat. 5. 17. quippe luctator interpretatur. Quæ eſt iſta luċta? [Caro concupiſcit
Epheſ. 6. 12. aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem.] Quæ lucta? [Non eſt
nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus mun- B
Matth. 11. 12. di rectores.] Quæ lucta? [Regnũ cœlorum vim patitur, & [27] violenti
Ioan. 15. 18. rapiunt illud.] Quę lucta? Ne miremini ſi odit vos mundus, quoniam
me prius odio habuit. Habemus igitur luctam cum carne, luctam
cum Dæmone, luctam cum mundo, cum Deo. Prima incipientium,
ſecunda proficientium, tertia eorum qui probantur, quarta eorum
qui perficiuntur. [28] Prima laborioſa, ſecunda periculoſa, tertia tædioſa,
quarta fructuoſa.

ROGO, quid tam laborioſum, quam in ſeipſo, & contra ſeipſum habere conflictum? Intus eſt ignis, quem nos & fouere oportet, & cauere. Nam ſi non fouetur, natura obruitur; ſi non cauetur, caſtitas periclitatur. C Hinc timor, hinc luctus, hinc lachrymæ ignorantibus metas neceſſitatis, expaueſcentibus negotium voluptatis, non audentibus negare debitum naturæ, volentibus gulæ frenum ſobrietatis imponere. Cum putant conſulere neceſſitati, fomentum præſtant voluptati, & cum ſubtrahunt quod putant neceſſarium, in alijs, quæ æque diligunt, bonis ſuſtinent detrimentum. At contra ſpiritales nequitias periculoſa nimis lucta eſt, quibus [29] mille nocendi ſunt artes, vtpote tot annorum millibus in tali negotio exercitatis. Inter [30] omnes Dæmonum inſidias illa tamen periculoſior eſt, qua ſe transformant in angelos lucis, ſimilitudine virtutum vitia palliantes, & in D calice aureo venenum miſeris propinantes. Tunc non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, quando carne iam ſuperata, dæmonum nos calliditas iniqua deludit, ſuadentes vitia per virtutes, vel propter virtutes ſuperbiam. Porro duobus brachijs mundus iſte contra nos luctatur [31] proſperitate & aduerſitate. In parte proſperitatis eſt rerum temporalium abundantia, in abundantia pax, in pace ſecuritas; ſimiliter & laudes hominum, amicitia diuitum, beniuolentia & fides ſociorum, fauor & gratia ſubditorum. Nihilominus & ſanitatem corporis, & bonam valetudinem membrorum quidam

proſperis

Digitized by Google

A proſperis æſtimant adiungenda. Eia fratres quantum hoc brachio
ſuo mundus nos premat, quam aduerſum [12] nos luctetur, quam ſæpe
miſeros incautoſque deijciat, quis facile dixerit?

QVAM [13] rarus, qui non in proſperis vel modice relaxet animum
a ſolita grauitate, qui non in abundantia ſit parum remiſſior, &
in humana laude modicum hilarior, in principum beneuolentia ali-
quantulum elatior, in amicorum [14] gratia diſſolutior, in fauore ſub-
ditorum inſolentior, in corporis virtute auſterior? Quicunque igitur
Iacob ſpiritalis eſſe voluerit, contra hæc in proſperis continua lucta
ſe nouerit exercendum. At brachium aliud mundi, quod aduerſita-
B tem diximus, moleſtum magis eſt, ſed minus periculoſum; ad quod
ſpectat rerum penuria, detractiones, opprobria, perſecutiones diui-
tum, odia principum, amicorum proditio, ſubditorum rebellio,
corporis ægritudo. Qualis eſt nobis, fratres, contra hæc omnia col-
luctatio? Quis eſt qui in aduerſis forte non puſillanimior inueniatur,
qui ad opprobria non moueatur, vel non contriſtetur ad detractio-
nes, qui non in perſecutionibus [15] iracundior, contra amicum pro-
ditorem impatientior? Felix animus qui in omnibus inuenitur ſupe-
rior, ſicut in proſperis temperans, ita & conſtans in aduerſis. Felix
nihilominus ille, qui etſi vincere iſta [16] non valet, optime tamen
C luctando ſatagit ne vincatur. Miſerebitur enim Dominus Iacob, id eſt
luctatori, vt ſi plenam non obtinuerit in hac vita victoriam, finito
certamine coronam mereatur [17] habere in cælis perpetuam. Sane
qui in his luctis victor extiterit, incipiat luctari cum Deo, tranſiens *Gen. 28. 5.*
de [18] Meſopotamia Syriæ in montem Bethel, de inferioribus ad ſu-
periora, de humanis ad diuina, de corporalibus ad ſpiritualia. Por-
rige ergo in altum brachia duo o anima, orationem & meditatio-
nem, infer ea in ipſa ſecreta cæli, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſe-
dens; inſta opportune, importune, vt contempleris faciem eius, vt
deſcendat ad te vel te trahat ad ſe, vt guſtes quam dulcis eſt, & quam
D mitis & miſericors experiaris.

ITAQVE ſi in oratione tua, vel meditatione exarſerit cœleſtium
deſideriorum ignis, ſi amorum incentiua flammeſcant, ſi æſtuans &
anhelans cœleſtibus quibuſdam mouearis affectibus, & modo quaſi
comprehenſum, quem diligis, ſentias eſſe præſentem, modo elapſum
de manibus doleas, & ſuſpires abſentem; lucta ſpiritalis eſt, nomen
tibi Iſraelis imponens, vt non ſolum miſeratione, ſed etiam electi-
one dignus habearis. Miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget ad-
huc de Iſrael, quia qui pugnans in gemitu ſuo laborat contra vitia, &
lauat lacrymis lectum ſuum, dignus eſt cui miſericordia impendatur;

Digitized by Google

qui autem vitijs ſuperatis, in virtutum perfectione gloriatur, quaſi A
Iſai. 14. 1. granum purgatum, & electum, ad horrea ſuperna transferetur. [Et requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.] Beatitudo magna promittitur. Humus noſtra, caro noſtra eſt; multi ſunt ſub ea, multi in ea, [13] pauci vero ſuper eam. Sub ea ſunt, quibus carnis concupiſcentia dominatur. In ea ſunt, qui ſemper ea, quæ carnis ſunt, agunt & meditantur. Supra eam ſunt, a quibus, ne ipſa inſoleſcat, laboribus, & vigilijs, atque ieiunijs caſtigatur. Primus carnalis eſt, ſecundus animalis, tertius ſpiritualis. Et a carnis dominatu nos prohibet Pau-
Roman. 6. 12. lus, cum dicit, [Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore vt obediatis concupiſcentijs eius.] Quid eſt obedire concupiſcentijs B
carnis, niſi eſſe ſub carne? Vult etiam nos non in carne eſſe, qui ait,
Roma. 13. 14. [Carnis curam ne feceritis in deſiderijs.] Audi & hominem ſupra
1. Cor. 9. 27. carnem, eius deſideria viriliter prementem. [Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo;] Verumtamen quamdiu eſt contra quod pugnet, labor eſt non requies. Si vero extinctis vitijs, ſuperatiſque paſſionibus ita ſupra carnem ſit, vt iam non ſit in ea quod premat; profecto ſuper humum ſuam requieſcet. Hæc eſt beatitudo mitibus
Matth. 5. 4. repromiſſa, dicente Domino, [Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram.] Sed quia iamdiu laborantes loquendo, ad eum locum ſcripturæ venimus vbi requies commendatur, iuſtum eſt vt in portu ſilen- C
tij modicum quieſcentes, animum ſimul & vocem reparemus, & ſic magis idonei inueniamur ad perſcrutanda ſacramenta Dei, & Domini noſtri IESV Chriſti, qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Vel Philiſtijm poſſe. C. Cam. Vel Philiſtijm, ***vel ceterorum*** poſſe.
2. Sæuiendi poteſtas. C. Cam. Sæuiendi ***in Sanctos*** poteſtas.
3. Subuerreretur a. C. Cam. ***Subuerterentur a.***
4. Nihil viuum in ſe recipiens. C. Cam. Nihil ***in ſe viuum*** recipiens. D
5. Ad veſperam remunerat. C. Cam. ***Remunerat ad veſperam.***
6. Verteretur in gaudium. C. Cam ***Conuerteretur*** in gaud.
7. Væ tibi terra. C. Cam. ***Væ terra.***
8. Paſtorum tempus. C. Cam. ***Tempus paſtorum.***
9. Eorum ceſſabunt ſupplicijs. C. Cam Eorum ***exultabunt*** ſuppl.
10. Vniuſcuiuſque conſcientia propria eſt. C. Cam. Vniuſcuiuſque, ***vt ſupra diximus, propria eſt conſcientia.***
11. Vlulæ, ſed & ſirenes. C. Cam. ***Vlula & ſirena.***

12. Qui

Digitized by Google

A 12. Qui incubo dicitur, animal petulcum, &c. C. Cam. Qui *&* incubo dicitur, animal petulcum, hiſpidum, &c.

13. Detractoribus maculoſius? C. Cam. Detractoribus *& murmuratoribus* maculoſius?

14. Reddant. Porro. C. Cam. Reddant. *Quid murmuratores*, & cetera, vſque ad *Porro*.

15. Enim peccator a talibus in deſiderijs animæ ſuæ, & qui iniqua agit benedicitur. C. Cam. Enim *a talibus peccator* in deſ. an. ſuæ & *qui iniqua agit* benedicitur.

16. Exponit. Miſeri. C. Cam. Exponit. *Nemo ſcit* & reliqua vſque ad *Miſeri*.

B 17. Dilexit talia. Sequitur, Prope eſt. C. Cam. Dilexit talia. *Hic* eſt *populus cuius vox*, & alia quæ adiecimus vſque ad. *Proſequitur Propheta & dicit, Prope eſt*.

18. Fugax vllius longitudinis. C. Cam. Fugax *nullius* longit.

19. Iſta cæperint. C. Cam. Iſta *plene* cæperint.

20. Veniet dies. C. Cam Veniet, *veniet* dies.

21. Et dominatur. C. Cam. Et *ipſe* dominatur.

22. Conſecutam. Adhuc inquit. C. Cam. Conſecutam. *Miſerebitur enim*, & quod ſequitur vſque ad. *Adhuc inquit*.

C 23. Eliget de Iſrael. Elegit. C. Cam. *Eliget. Elegit primum*.

24. Vltima ſæculi tempora. C. Cam. Vltima *Eccleſiæ* tempora.

25. Saluandos. Si quæritis. C. Cam. Saluandos, *quibuſdam Antichriſtum* & cetera vſque ad. *Si quæritis*.

26. Terrarum. Sed & nos chariſſimi cum deſtructa fuerit in nobis Babylon, cum fuerimus Iacob, Babylon inquam id eſt amor &c. C. Cam. Terrarum. *Poteſt autem fieri*, & quæ inſeruimus vſque ad. Sed & nos *fratres chariſſimi ſi fuerimus Iacob, cum deſtructa fuerit in nobis Babylon* id eſt amor.

27. Violenti capiunt illud. C. Cam. Violenti *diripiunt* illud.

D 28. Prima laborioſa, ſecunda. C. Cam. *Et* prima *quidem lucta* laborioſa *eſt*, ſecunda.

29. Mille nocendi ſunt artes. C. Cam. Mille *ad nocendum* ſunt artes.

30. Omnes Dæmonum inſidias, illa tamen periculoſior. C. Cam. Omnes *tamen* Dæmonum inſidias *vel verſutias*, illa periculoſior eſt.

31. Proſperitate & aduerſitate. C. Cam. Proſperitate *ſcilicet* & aduer.

32. Nos luctetur. C. Cam. Nos *violenter* luctetur.

33. Rarus qui non. C. Cam. Rarus *eſt* qui non.

54. Gratia diſſolutior, in fau. ſub. inſol. in corp. vir. auſterior. C. Cam. Gratia *parum* diſſolutior, in fau. ſub. *paululum* inſol. in cor. virt. *modicum* auſterior. A

55. Iracundior, contra amicum proditorem impatientior? Felix. C. Cam. Iracundior, *in odijs Principum deiectior*, con. amic. prod. impa. *& in rebellione ſubditorum non probetur crudelior?* Felix.

56. Non valet optime. C. Cam. Non *poteſt*, optime.

57. Habere in cælis perpetuam. C. Cam. *In calis habere perpetuam.*

58. Meſopotamia Syriæ in montem. C. Cam. *Meſopotamia in montem.*

59. Pauci vero ſuper eam. C. Cam. *Pauci ſuper eam.* B

Sermo quartus Decimus.

SANCTVS Iſaias conuerſionem Iudæorum, quam
Iſai. 14 1. in nouiſſimis diebus futuram credimus, ſancto ſpiritu illuminatus deſcribens, [Miſerebitur (inquit) Dominus Iacob, & eliget de Iſrael, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.] Et addidit. [Adiungetur aduena ad eos & adhærebit domui Iacob.] Per C aduenam populum intellige nationum, qui vocatione Iudeorum oracula Prophetarum videntes impleri, ad eandem fidem ſuſcipiendam eis coniungi feſtinabant. Vel certe ipſa plebs fidelis, quam ipſi eatenus vt aduenam exhorruerant, eis dilectione iungetur, quando
*Ezech.*37.17. illæ duæ virgæ, quæ fuerant in manu Ezechielis Prophetæ diuiſæ,
*Oſea.*1.11. erunt in vnionem; &, ſecundum alium Prophetam, Iuda & Iſrael facient ſibi caput vnum, & aſcendent de terra. Ita populus Gentium adhærebit populo Iudæorum, id eſt domui Iacob, vt ſit illis vnus
Iſai. 14.2. Deus, vna fides, vnum baptiſma. [Et tenebunt eos populi,] Iudæos D ſcilicet Chriſtiani tenebunt charitate, tenebunt ſollicitudine, tenebunt affectione. [Et adducent eos in locum ſuum] id eſt Eccleſiam; locus quippe Chriſtianorum Eccleſia eſt, quam ille præfigurabat lo-
Exod. 3.5. cus, de quo dixit Dominus ad Moyſen [Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.] de qua terra Propheta ſubiunxit, [Et poſſidebit eos domus Iſrael ſuper terram Domini in ſeruos & ancillas,] Receptis quippe in Eccleſia Iudæis, quæ vtique terra Domini eſt, tanta erit [1] populis exultatio, tam mira circa eos deuotio, vt quos nunc habent perſecutores & Dominos, tunc

A tunc in caritate ſeruos habeant & ancillas, ſecundum illud Apoſtoli, [Per caritatem ſeruite inuicem.] [Et erunt capientes eos qui ſe ceperant.] Vt mihi videtur, mutua illa deſcribitur Prophetico ſermone dilectio, qua ſe alterutrum capient Iudæi, & Gentes, & quibuſdam quaſi brachijs amoris ſe inuicem complectentur, de qua captione Paulus ait. [Capite nos] vel [Erunt capientes eos qui ſe ceperant.] Cum ſicut fideles ex Gentibus, ſanctæ prædicationis reti plebem Iſraeliticam ad ſinum trahunt Eccleſiæ; ita & ipſi conuerſi ad Dominum, plures ex gentibus, verbo ſimul & exemplo Chriſtianis legibus ſubiugabunt. Vnde ſequitur. *Galat.5.13.* *2.Cor.7.2.*

B [ET ſubijcient exactores [2] ſuos.] Poteſt per exactores populus Chriſtianus intelligi, quibus nunc miſera illa plebs & tributa pendit, & degeneri ſe ſemper virtute proſternit. At in fine ſæculi fidelibus ſociati; habebunt in charitate ſubditos, quos prius habuerant multimoda exactione moleſtos. Exactores Iudæorum ſunt immundi ſpiritus, quos diuerſis erroribus implicatos ad maledicta, & multorum generum vitia compellunt; quos nimirum ſigno Crucis muniti in fine ſæculi ſubijcient; [3] & cum illis data fuerit virtus calcandi ſerpentes & ſcorpiones, & omnem poteſtatem inimici. [Et erit in die illa: cum requiem tibi dederit Deus a labore tuo, & a confuſione tua, & a ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti: ſumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices. Quomodo ceſſauit exactor.] & cetera. Deſcriptus eſt a Propheta ſtatus Eccleſiæ vſque ad tempora Antichriſti; deſcripta etiam ipſa perſecutio Antichriſti, deſcripta Babylonis ſpiritalis euerſio, deſcripta & Iudæorum conuerſio. Nunc ad ipſius Antichriſti, vel certe diaboli in Antichriſto, vel cum Antichriſto ſubuerſionem, Sanctorumque requiem & exultationem, myſticum vertit eloquium: & qui de ijs, quaſi de tertia [4] perſona, dura prædixerat, annunciaturus proſpera ipſos alloquitur, dicens. [Et erit [5] cum requiem tibi dederit Deus] Hæc ad Eccleſiam, quæ tunc temporis de Iudæis conſtabit & gentibus, & ad vniuerſam Sanctorũ multitudinem, quæ ad requiem perueniet ſempiternam, poſſunt non inconuenienter aptari. [Et erit (inquit) cum dederit Deus tibi requiem.] Nam per hanc requiem poteſt pax illa intelligi, quam forte, deſtructo Antichriſto, vſque ad diem iudicij habebit Eccleſia: vel illa certe, qua nouiſſime inimica morte deſtructa, non erit qui impugnet, vel terreat. Notantur hic tria genera miſerarium, quibus ſubijcietur genus humanum, ab eis, ante tempus illud, non facile eruendum, Labor, Confuſio, Seruitus. Labor ad corpus proprie pertinet, ad mentem confuſio, ſer- *Iſai.14.3. & 4.*

C

D

uitus ad vtrumque. Tempore quippe Antichriſti laborabit Eccleſia A
in alijs, ſubacta tormentis; confundetur in alijs, expoſita contumelijs; premetur ſeruitute afflicta tributis.

SED cum ab his omnibus (inquit) illo filio perditionis extincto
Iſaie. 14. 4. requieueris, ſumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis [6] & dices. Regem Babylonis diabolum accipe, cuius maxime poteſtas apparebit in Antichriſto, vnde & ipſe Antichriſtus, quem ſingulare ſibi habitaculum antiquus hoſtis elegit, Rex Babylonis poteſt appellari; quamuis ob imperium ipſum, quo peſſimis ſibi conſentientibus dominabitur, eo nomine etiam in propria poſſit perſona cenſeri.
Itaque verbis eorum, qui ab eius tyrannide liberati, ſubitam eius poſt B
tantam gloriam mirabuntur perditionem, Propheta iniqui deſcribit
Iſaia 14. 4. interitum dicens. [Quomodo ceſſauit exactor? quieuit tributum?] Obſtupeſcent ſane electi, quod importunus ille exactor tam ſubito perierit, & ſit deletus de terra; qui tam per ſe, quam per ſatellites [7] ſuos mundum vexabat, tributis ac tormentis depopulans omnia, &
Iſai. 14. 5. ad ſui conſenſum ſceleris trahens. [Contriuit Dominus baculum impiorum virgam [8] dominantium.] Dicitur ipſe Antichriſtus baculus impiorum, cui nimirum impij innitentur, vt quaſi eius ſuffulti præſidio, tanto crudelius, quanto liberius, nequitiam ſuam in bonos exerceant. Dicitur & virga dominantium, id eſt poteſtas, quia C
quicunque eo tempore dominabuntur, ex Antichriſti poteſtate dominabuntur, quibus dabitur poteſtas calcandi terram ſanctam, id eſt Eccleſiam, per tempus, & tempora, & dimidium temporis. Hanc itaque poteſtatem inſperato euacuatã admirantes, qui his malis ſupererunt fideles, Quomodo (inquient) ceſſauit exactor, quieuit tributũ?
Iſai. 14. 5. *& 6.* [Contriuit Dñs baculum impiorum, virgam dominantiũ, cędentem populos in indignatione, plaga inſanabili.] Plaga iſta mors æterna eſt, qua multi, Antichriſto cędente, id eſt perſequente, ferientur; quæ quidem plaga inſanabilis eſt, quia in inferno nulla eſt redemptio; ibi nec
locus pœnitentię, qua peccata purgentur; nec cõfeſſionis remedium, D
quo curentur; nec acceptabilis ſatisfactio, qua ſanentur. [Subijcientem (inquit) in furore gentes, & perſequentem [9] crudeliter.] Hæc omnia ſuperius, vbi eius eſt deſcripta perſecutio, ſatis manifeſte poſita ſunt, & a nobis, qua potuimus manifeſtatione, expoſita. Sequi-
Iſai. 14. 7. tur. [Conquieuit & ſiluit omnis terra, gauiſa eſt & exultauit] Regnante Antichriſto vbique labor, vbique clamor, vbique dolor: quo diuina virtute proſtrato, videbuntur quieſcere omnia, ſilere omnia,
Apocal. 21. 4. exultare omnia, quia iam non erit luctus, neque clamor, neque vllus
Iſai. 14. 8. dolor, quia priora tranſierunt. [Abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te, &

Digitized by Google

A & cedri Libani.] Per abietes accipe ſublimes in ſapientia, per cedros excellentes potentia. Hæc ligna ad conſtructionem templi, vel ornatum, a ſapientiſſimo Salomone aſſumpta ſacræ ſcripturæ prodit hiſtoria. *3.Reg. 5. 8.* Sicut autem templum illud figuram præferebat Eccleſiæ, ita per abietes & cedros, quæ ceteras arbores & proceritate vincunt, & odore præcellunt, [10] ſublimes in Eccleſia, qui bonæ opinionis odore pluribus innoteſcunt, intellige. Qui tunc temporis tanto habebuntur ſublimiores, quanto perſecutionis tempore inuenti fuerint [11] fortiores; Qui profecto ſuper Antichriſti interitu gloriabuntur, & in pace diu deſiderata lætabuntur, quorum vox exultantium & gloriantium a Propheta ſubiungitur.

B [Ex quo dormiſti, non aſcendit qui ſuccidat nos.] Somnus iſte mortem ſignificat; mortuo quippe Antichriſto non erit qui cedros, abieteſue ſuccidat. Non aſcendit. Aſcenſus ſuperbiam, vel potentiam, vel prudentiam exprimit, vt intelligas nullum poſt eum tanta ſuperbia erigi, vel exaltari potentia, vel callere prudentia, vt in paradiſo Dei, in Eccleſia videlicet quoſlibet perfectos, quaſi cedros, & abietes a fidei poſſit fundamento ſuccidere, ſiue per ſuperbiam ſæuiendo, ſiue per potentiam opprimendo, ſiue per prudentiam ſeducendo. Bene ergo dicitur. [Ex quo dormiſti non

C aſcendit qui ſuccidat nos.] Sequitur, [Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum tui, ſuſcitauit tibi [11] gigantes.] *Iſai. 14. 9.* Per infernum malignorum ſpirituum ſocietas intelligitur, qui ex iniqui illius interitu, vicinum Dei iudicium ſentientes turbabuntur, ſcientes quia modicum tempus habent. Sane ſi his, qui modo perdite viuunt deſcendentibus, miniſtri tartarei & pœnarum ſpiritus præpoſiti, vt eos ad debita ſupplicia trahant, creduntur occurrere, multo magis perditiſſimo mortalium ab hac luce ſubtracto, totus vt ita dixerim occurret infernus; Gigantes, id eſt crudeliſſimos ei tortores ſuſcitans, vt cuius fuerat ſceleratior vita, eius ſit & intollerabilior pœna. [Omnes

D principes terræ ſurrexerunt de ſolijs ſuis, omnes principes nationum.] Principes terræ vel nationum contrarias fortitudines æſtimo interpretandas, quæ in hominibus terrena ſapientibus, vel Gentibus ab Antichriſto ſeductis, ſingulæ in ſingulis quaſi principes in ſolijs, tunc temporis reſidebunt. Quorum omnium potentiſſimus, quaſi cęterorum Rex, Antichriſti corpus & animam, quaſi omnibus alijs excellentius, ſibi ſolium vendicabit. Hi igitur principes cum Regis ſui conatum, quem per organum illud ſuum moliebatur, Chriſti virtute euacuatum conſpexerint, territi de ſolijs ſuis, his videlicet quibus præſidebant, fugabuntur, & ruinam eius admirantes quaſi reſpondebunt

Iſai.14.10. debunt, & dicent. [Et tu vulneratus es ſicut & nos, noſtri ſimilis A
factus es.] Hoc eſt illud vulnus doloris,quo tota illa ſocietas immundorum ſpirituum ferietur, cum deſtructo imperio Antichriſti, extremum eorum in die iudicij exterminium imminebit; quod profecto vulnus nec ipſe poterit euadere, quem totius malitiæ primum principem dicimus. Ideo dicunt.

Iſai.14.10. & 11. [ET tu vulneratus es ſicut & nos noſtri ſimilis effectus es, detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.] Et eſt ſenſus; quanto altius te extuliſti, tanto profundius corruiſti. [Concidit cadauer tuum.] Cadauer principis tenebrarum ipſe antichriſtus poteſt non inconuenienter intelligi [13] quem præ omnibus ſuæ malitiæ animabit, & peſſimæ eius voluntati quaſi vitalem flatum effectum malitiæ miniſtrabit. Quod eius B
2.adThеſ.2. cadauer tunc concidet, quando eum Dominus IESVS interficiet Spiritu oris ſui,& deſtruet illuſtratione aduentus ſui. [Subter te ſternetur tinea, & putredo, & operimentum tuum erunt vermes.] Pœna æterna, quæ totam vel diaboli, vel antichriſti ſubſtantiam occupabit, ſatis manifeſte deſcribitur. A parte inferiori tinea demolietur, a parte ſuperiori vermes corrodent ; putredo intus conſumet. Tinea pro iocunditate,vermes pro crudelitate ; putredo pro libidine. Vel tinea pro illicita locutione, putredo pro illicita cogitatione, vermes pro illicita actione. Vel tinea, quæ occultè & quaſi inſenſibiliter conſumit ; diaboli eſt ſuggeſtio ; putredo, quæ horrorem, & fætorem generat, immunda delectatio ; vermes, qui manifeſte corrumpunt, conſenſio. Ex his autem omnibus materia naſcitur ſuppliciorum, ſiue intus in conſcientia, ſiue exterius in pœna. Hæc breuiter exponendo tranſcurrimus [14] animo ſcilicet ad alia feſtinante. Tempus eſt enim vt iter arripiamus, ad quod nos lex ordinis cogit, deſiderium incitat, inuitat affectus. ſed quomodo vel tantum temporis ſeparabor a viſceribus meis? Separabor inquam corpore, non ſpiritu, & ſcio quia affectu & ſpiritu tanto ero præſentior, quanto abſentior fuero C
Rom.6.19. corpore Humanum dico propter infirmitatem carnis meæ, voluntas mea eſt vt inter vos deponam tabernaculum carnis meæ, vt in manibus veſtris refundam ſpiritum meum, vt claudatis oculos patris veſtri, & ſub oculis veſtris reponantur omnia oſſa mea. Orate proinde o dulcia viſcera mea, vt deſiderium animæ meæ tribuat mihi Dominus. Recolite chariſſimi, quia de Domino IESV præſentiam ſuam D
Act.1.4. diſcipulis ſubtracturo ſcriptum eſt. Conueſcens præcepit eis ab Ieroſolymis ne [15] diſcederent: Eius itaque vtentes exemplo, quoniam poſt dulce cõuiuium iam a menſa ſurreximus, poſt modicum diſceſſuri præcipimus, obſecramus, monemus, ne diſcedatis ab Ieroſolymis.

Digitized by Google

A mis. Pacem enim Ieruſalem ſignificat. Pacem itaque commendamus vobis, pacem præcipimus vobis. Ipſe enim Chriſtus, qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum, conſeruet vos in vnitate Spiritus, & in vinculo pacis, cuius vos protectioni & conſolationi ſub alis Spiritus Sancti commendo, vt ipſe vos mihi, & me vobis cum pace & incolumitate [16] reſtituat. Accedite nunc filij mei dulciſſimi & in ſignum pacis, & charitatis, quam commendaui vobis, date oſculum patri, ſimulque omnes oremus, vt Dominus proſperum iter nobis faciat, & vt redeuntes vos in hac ipſa pace inuenire concedat. Qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. *Epheſ. 2. 14.*

B

Variæ Lectiones.

1. Populis exultatio. C. Cam. Populis *chriſtianis* exultatio.
2. Suos. Exactores Iudæorum ſunt immundi Spiritus, quos diuer. err. impl. ad maledicta &. C. Cam. Suos. *Poſſit per exactores*, & quod ſequitur vſque ad, exactores *præterea* Iudæorum *modo immundi Spiritus ſunt* quos diuer. err. impl. ad *blaſphemias &* maledicta &.
3. Et cum illis. C. Cam. *Cum & illis.*
4. Perſona, dura. C. Cam. Perſona *loquens* dura.

C 5. Cum dederit tibi Deus requiem. Per hanc. C. Cam. *Cum requiem tibi dederit Dominus, Hac & ad Eccleſiam.* Et quę inſeruimus vſque ad, *Nam per hanc.*
6. Et dices. Quomodo ceſſauit. C. Cam. Et dices. Regem Babylonis, & reliqua vſque ad *interitum, dicens.* Quomodo ceſſauit.
7. Suos mundum vexabat C. Cam Suos *diuerſis exactionibus* mundum vexabat.
8. Dominantium, cædentem populos. C. Cam Dominantium. *Dicitur ipſe Antichriſtus*, & quæ ſequuntur vſque ad, *cædentem populos.*

D 9. Crudeliter. Conquieuit. C. Cam. Crudeliter. *Hæc omnia ſuperius*, & cetera vſque ad, *Conquieuit.*
10. Sublimes in eccleſia. C. Cam. Sublimes *quoſque* in eccleſia.
11. Fortiores, quorum vox exultantium & glorantium. C. Cam. Fortiores *Qui Profecto ſuper* & reliqua vſque ad, Quorum *etiam* vox *glorantium & exultantium.*
12. Gigantes. Omnes Principes terræ. C. Cam Gigantes *Per infernum*, & quæ adijciuntur vſque ad, *Omnes Principes terræ.*
13. Quem præ omnibus ſuæ malitiæ animabit. C. Cam. Quem *omnibus artibus* ſuæ malitiæ animabit.

Digitized by Google

14. Animo ſcilicet ad alia feſtinante. Recolite chariſſimi quia de Domino IESV præſentiam. C. Cam. Animo *videlicet* ad alia *dicenda* feſtinante. *Tempus enim eſt vt iter* & cetera vſque ad. Recolite *autem* chariſſimi quia de Domino IESV *iam iamque* præſentiam. &c. A

15. Diſcederent. Pacem vt. ſig. Ieruſ. Eius vten. exem. præ. obſ. ne diſce. ab Ieruſ. Ipſe enim. C. Cam. Diſcederent. *Eius itaque vtentes exemplo*, & cetera vſque ad, Ipſe *autem* Chriſtus.

16. Reſtituat. Quod ipſe concedat. C. Cam. Reſtituat. *Accedite nunc filij mei dulciſſimi* vſque ad, *Concedat qui*.

B

Sermo quintus Decimus.

ECCE adſum filij mei [1] chariſſimi, gaudium meum & corona mea [2] in Domino. Ecce adſum poſt multos labores, iterque ſatis periculoſum redditus vobis, redditus affectionibus veſtris. Dies iſte dies eſt mihi exultationis & [3] lætitiæ quam in terra aliena poſitus, quam etiam ventis marique oppoſitus, diu deſideraui vt viderem, & deſiderium pauperis exaudiuit Dominus. O amor quam ſuauiter vris abſentes, quam delectabiliter paſcis præſentes, nec tamen ſatias eſurientes, donec [4] ponas Ieruſalem pacem, & adipe frumenti ſatias eam. Hæc eſt pax cuius primitijs interim refocillati, guſtatis quam bonum & quam iocundũ ſit habitare fratres in vnum. Hæc eſt [5] pax quam vt meminiſtis commendaui vobis, cum me lex ordinis cogeret ad tempus ſeparari à vobis, quam nunc rediens ad vos, Deo gratias, inueni in vobis, pax vtique Chriſti, quæ quodam prægustu charitatis vos paſcit in via, eius plenitudine ſatiandos in patria. Eia fratres dulciſſimi, totum quod ſum, totum quod viuo, totum quod [6] ſcio veſtris profectibus offero, veſtræ deuoueo vtilitati. Vtimini me vt libet, nec parcatis labori meo vbicumque ſeruire poterit profectui veſtro. Redeamus ergo ſi placet, imo quia placet ad opus quod intermiſimus, & cœleſtes theſauros quos ſub tegimine parabolarũ Sanctus recondidit Iſaias, lumine nos [7] veritatis Sancto ſpiritu perfundente rimemur; deſcribens quippe parabolam, quam contra Regem Babylonis populus ab eius tyrannide liberatus aſſumet, [Et erit inquit in die illa cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, & a [8] confuſione tua, & a ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti, ſumes parabolam hanc contra Regem Babylonis.] Itaque parabolam intel-

C ... D (margin letters); *Iſai. 14. 3.*

A intelligamus vt parabolam, non arbitrantes eam contra Nabuchodo-
nozor terrenæ illius principem Babylonis, ſed potius contra eum
qui ab Aquilone eſt, principem confuſionis eſſe prolatam. Sed quia
hæc vltimo illo ſermone, quem de his ad vos habuimus, allegorica
interpretatione tranſcurrimus, ea ipſa nunc moraliter proſequamur.

Si quis igitur noſtrum aliquando in confuſione vitiorum poſitus,
ac iugo iniquitatis oppreſſus, iam ſe gaudet & a labore quieſcere, &
pro tranſactis nihil confuſionis habere, iugum quoque peſſimæ ſer-
uitutis abieciſſe, ſumat parabolam hanc contra Regem Babylonis.
Labor in vitijs eſt, requies in virtute; confuſio in libidine, ſecuritas
B in caſtitate; ſeruitus in cupiditate, libertas in charitate. Eſt quippe la-
bor in vitijs, labor pro vitijs, labor contra vitia. Labor in vitijs, quan-
do vt peſſima deſideria expleantur, laborem [9] multis hoſtis antiquus
importat. Labor pro vitijs, quando quis pro malis quæ fecit, vel inui-
tus affligitur, vel volens labore pœnitentiæ maceratur. Labor contra
vitia, quando conuerſus ad Deum diuerſis tentationibus fatigatur.
Eſt etiam confuſio in vitijs, confuſio pro vitijs, confuſio contra vitia.
Confuſio in vitijs, quando homo peſſimis paſſionibus diſſipatus, non
ratione regitur, ſed vitiorum tumultu confuſe agitatur. Confuſio
pro vitijs, quando quis deprehenſus, & conuictus criminis alicuius
C confunditur, vel pœnitens, & confitens quę commiſit, ſalubri [10] con-
fuſione, confeſſione purgatur. Porro confuſio contra vitia, quando
homo conuerſus ad Deum tentationi, quam patitur ex parte, confu-
ſionis recordatione reſiſtit. Clamat Dominus in Euangelio. [Venite *Matth.11.28.*
ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.] Habes alias ſcriptum de
quibuſdam [Vt inique agerent laborauerunt.] [11] Quis labor latroni- *Ierem. 9.5.*
bus furibuſue, vt vel viatorem opprimant, vel patrem familias domo
perfoſſa deſpolient? Quis labor adulteris vel fornicatoribus, vt male
cupitis patiantur amplexibus? ſed & auaro agris vel theſauris inhi-
anti alienis, labor non modicus [12] eſt etſi non corporis, tamen cordis.
D HVNC laborẽ ſequitur [13] confuſio, quia ſicut in virtutibus ordinis
eſt pulchritudo: ita in peccatis tumultus & confuſio. Si autem legen-
dum eſt quod in pleriſque codicibus inuenitur (concuſſio) ſcit qui ex-
pertus eſt, quomodo vitijs ſubditus miſerabiliter ab ipſis concutitur,
& quaſi obſeſſus vndique lapidatur. Omnis enim qui facit peccatum, *Ioan. 8.34.*
ſeruus eſt peccati. O dura ſeruitus! quæ etiam animum renitentem
plerumque cogit ad vitia, cum violentia malæ conſuetudinis ad illud
impellitur vitium, quod iam deteſtatur; vt mirum in modum [14] &
peccatum ita velit, vt faciat; ita nolit vt ploret. A quibus om-
nibus cum homo fuerit liberatus, ſumet parabolam hanc contra

Regem Babylonis,& dicet. [Quomodo ceſſauit exactor,quieuit tributum?] Audi Dominum noſtrum IESVM in euangelio dicentem A
*Mat.*17.25. Petro, Reges Gentium a quibus accipiunt tributum, a ſuis an ab alienis? Et Petrus, Ab alienis. Cui Dominus,Ergo inquit liberi ſunt filij. Sunt igitur tres exactores tributa exigentes, Cęſar,diabolus, & Deus. Cæſar imaginem ſuam impreſſam nummo, quam homini in ſignum ſuæ dominationis impoſuit, quaſi exactor importunus extorquet. Diabolus ſimilitudinem ſuam,quam conſentienti ſibi animæ affectu vitiorum, ſtylo conſuetudinis vitioſæ inſeruit, durus ac crudelis exactor,quotidianæ turpitudinis ſolutione requirit. Deus imaginem ſuam, quam naturæ animæ rationalis impreſſit, a ſua rationabiliter B
*Gen.*1.26. exigit creatura. Ad imaginem quippe & ſimilitudinem Dei creatus homo, quamdiu ſe alterius non ſubdidit poteſtati, non cogebatur ſoluere, quod conſtabat eum non debere. Sicut [15] autem Dei quædam ſimilitudo lucet in virtutibus, ita ſimilitudo diaboli in vitijs æſtimatur; a qua eius ſimilitudine tamdiu homo liber eſt, quamdiu non præbet crimina ſuadenti conſenſum. Conſenſus quippe in anima, ipſam quodammodo diaboli ſimilitudinem, leui, vt ita dicam, tractu depingit. Quando vera conſenſus prorumpit ad actum, iam plenam eius imaginem affectu peccandi ſibi miſer [16] imponit: ſicut in homine, peccato mediante, diabolus poteſtatem accipiens, cum eum C iugo malæ conſuetudinis oppreſſerit, quotidianum peccati tributum ab eo intolerabilis exactor extorquet.

*Exod.*5.14. SED ſicut Pharao plebem Iſraeliticam in luto affligens & latere, plures ſub ſe legitur habuiſſe exactores, ita princeps ille tenebrarum ad hoc tributum exigendum, ſingulis ſuorum [17] ſingulos imputat impulſores, qui eis labores indicant, & ſuggeſtionibus incautos concutiant, duraque peccati ſeruitute depreſſos, in ſordidis operibus deſudare compellant. Sed o quæcunque es anima, quam ab hac infelicitate Dei pietas liberauit, præſtans tibi requiem a labore tuo, & concuſſione tua, & a ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti, miraris certe D quod tam facilis tibi eſt continentia, quæ tibi impoſſibilis videbatur; miraris quod inolitæ conſuetudinis iugum euanuit, ad quod deponendum,etiam conatum omnem deſperatio innata [18] ſubtraxerat;miraris quod tam facile ſuggeſtio inimica contemnitur, cui hactenus obedire ineuitabilis quædam neceſſitas compellebat. Sume ergo parabolam contra Regem Babylonis; exulta cum tremore; clama cum ſtupore,[Quomodo ceſſauit exactor,quieuit tributum?] Inſtitit quotidie ſpiritus fornicationis alicuius turpitudinis, & immunditiæ tributum exigens, nec erat repellendi facultas, vel virtus reſiſtendi:

quomodo

Digitized by Google

A quomodo ergo ceſſauit exactor quieuit tributum! Inſurgens in me
ſpiritus iræ ad verba furoris crebrius compellebat, nunc amarum ſi-
lentium nunc furibundũ clamorem, nunc quaſi debitũ penſum iurgij
& litis indicebat horrorem: Quomodo ergo nunc ceſſauit exactor,
quieuit tributum? Spiritus gulæ ad negatos vel illicitos cibos exci-
tans appetitum, quotidiani murmuris & detractionis a me exigens
nummum; magiſtris intractabilem, impatientẽ me ſocijs exhibebat:
Quomodo ergo nunc ceſſauit exactor quieuit tributum? Spiritus aci-
diæ omnem ſtatum meæ tranquillitatis euertens, & horrorem ſoli-
tudinis, & quietis odium ingerens, diſcurſiones inordinatas ſigna
B vana vel periculoſa me ſibi ſoluere compellebat: Quomodo autem
nunc ceſſauit exactor, quieuit tributum? Spiritus triſtitiæ totam a-
nimę meæ depaſcens lætitiam, rancoris vel deſperationis tributum
mihi imponere nitebatur: Quomodo ergo ceſſauit exactor, quieuit
tributum? Spiritus ſuperbiæ ipſam interiorẽ cordis mei ſedem perua-
dens, nunc ſubiectionis impatientem, nunc cupidum dominationis
faciebat, nunc ambulare in magnis & mirabilibus ſuper me, deſpe-
ctis ceteris compellebat, nunc meipſum præferre melioribus, cun-
ctorumque profectibus inuidere perſuadens * penſimentum quoti- *An legendũ
diani doloris & indignationis imponebat: Quomodo ergo ceſſauit *penſum?*
C exactor, quieuit tributum? numquid in virtute mea? numquid in
gladio meo? Abſit. Quomodo ergo? Certe Dominus contriuit ba-
culum impiorum, virgam dominantium, Dominus conterens bella;
Dominus [19] nomen eſt illi.

GLORIA tibi Domine IESV, quod non permittis nos tentari *1.Cor.*10.13.
ſupra quam poſſumus. Non dediſti gladium in manum hoſtis, ſed
baculum vel virgam; gladius enim extinguit, virga vel baculus affli-
git. Denique vox tua eſt ad Sathan de beato Iob. [Ecce in manu tua *Iob.*1.12.
ſunt cuncta quæ [20] poſſidet, tamen ne in eum extendas manum.]
Deinde cum dediſſet ei in corpus eius poteſtatem. [Verumtamen *Iob.*2.6.
D (inquit) animam illius ſerua.] Data [21] eſt virga, datus eſt baculus,
ſed negatus eſt gladius. Virga data eſt, quando conceſſum eſt ei adi-
mere temporalia; datus eſt & baculus, quando in ipſum corpus eius
ſæuire permiſſus eſt; negatus eſt gladius, quando ab animæ extin-
ctione prohibitus eſt. Percutit itaque virga, quando ea quæ foris
ſunt tangit; percutit baculo, quando corpus ipſum affligit; percutit
gladio, quando a corpore animam excutit. Hac triplici [22] tentatione
aduerſum martyres iamdudum deſæuit diabolus, quibus etiam in
fine ſæculi aduerſum fideles per diabolum ſæuiet antichriſtus. Contra
nos, qui quaſi in medio duum temporum poſiti ſumus; quoniam

Digitized by Google

gladius ei ademptus eſt, virga baculoque contendit. Itaque quando A
rerum temporalium damno percutimur, virga eſt; quando ægritu-
dine vel alia carnis afflictione, baculus eſt. Virga quoque percutit,
quando ſuadet [13] delectatione; baculo, quando trahit ad conſenſio-
nem; gladio, quando compellit ad actum. A quibus omnibus cum
Iſai. 14. 5. fuerimus liberati; ad nos vox iſta pertinebit, [Contriuit Dominus
baculum impiorum.] Impij ſunt dæmones, qui non amore iuſtitiæ,
nec corrigendi affectu, ſed ex ſola malitia plagas mortalibus, [14] qui-
bus Dei iuſto iudicio dominari permittuntur, vel ad tempus vt pur-
gentur, vel in æternum vt puniantur, inferre non ceſſant; de quo-
rum malitia apte ſubiungitur. B

Iſai. 14. 6. CÆDENTEM populos in indignatione plaga inſanabili.] Plaga
iſta inſanabilis ad reprobos pertinet, qui in baculi virgæue percuſ-
ſione murmurantes, affligi poſſunt, ſed ſanari non poſſunt. Et addi-
dit. [Subijcientem in furore gentes, & perſequentem crudeliter.]
Multis quippe tentationibus ſubiecit ſibi Gentes ſpiritus nequam,
non amore iuſtitiæ, ſed in furore perſequens eos crudeliter, non ſi-
1. Reg. 2. 6. cut Chriſtus miſericorditer, qui percutit vt ſanet, mortificat vt viui-
ficet, deducit ad infernos vt [15] reducat. Eia fratres chariſſimi cauete
a murmuratione & a detractione parcite linguæ. Ecce viſitat domus
in virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra. Defecit C
meſſis, pecus multum interijt. Oportebit nos forte ſub hoc infor-
tunio aliquam conſuetæ conſolationis ſuſtinere iacturam. Suſtinete
quæſo cum patientia virgam Domini, numquid enim mea eſt? nullus
ſibi blandiatur & dicat. Abſit. Non murmuramus contra Dominum,
ſed contra illos quorum interfuit iſta cauere. Cauete vobis filij mei
chariſſimi, cauete vobis in hac parte. Murmurabant filij Iſrael contra
Exod. 16. 8. Moyſen & Aaron. Et illi, [Non eſt (inquiunt) murmur veſtrũ contra
nos, ſed contra Dominum, nam nos quid ſumus?] Felix anima quæ
Iſai. 14. 7. tranſiens per ignem & aquam poteſt dicere quod ſequitur. [Conqui-
euit & ſiluit omnis terra, gauiſa eſt [16] & exultauit.] Redit quippe ad D
id quod præmiſerat. [Quomodo ceſſauit exactor quieuit tributum?]
Deinde cum reſpondiſſet. [Contriuit Dominus baculum impiorum,]
& cetera, Non ſolum inquit ceſſauit exactor & quieuit tributum, ſed
inſuper conquieuit & ſiluit omnis terra. In terra cordis noſtri & in
terra carnis noſtræ quando diuerſis tentationibus fatigamur, qualis
tumultus eſt, qualis clamor [17] vitiorum, clamantium alterius ad al-
terum? Felix anima quæ in ſe hunc clamorem non audit; adhor-
tationem ducum, & vlulatum exercitus. Ipſi ſunt duces, quos paulo
ante commemorauimus, capitalium incentores vitiorum, quos ſe-
quitur,

Digitized by Google

A quitur innumerabilium exercitus peccatorũ. Quanta felicitas quan-
do conquieſcit & ſilet omnis terra! quando in carne noſtra quieſ-
cunt incentiua libidinum, aculei delectationum, ſpinæ immundarum
[18] paſſionum, quando in corde ſilent tumultus cogitationum ſug-
geſtio delectationum, ſuperbiæ tumor, iræ impetus, murmurationis
horror, ſuſpicionis vel indignationis ſuſurrium. Cum autem quieue-
rit & ſiluerit clamor vitiorum, ſequitur iocunditas exultatioque vir-
tutum. [Gauuiſa eſt (inquit) & [19] exultauit]de terra loquitur quæ
conquieuit & ſiluit. Ideo caro noſtra quam terram dixit gaudere di-
citur, quia animam, cuius eſt terra, gaudentem facit & exultantem.
B Nam & lætus dies dicitur qui lætos facit, & triſtis qui plurimis triſti-
tiam ingerit. [Gauuiſa eſt (inquit) & exultauit]O quale gaudiũ qualis
exultatio, quando in hominis conſcientia omnia læta ſunt, omnia
pacifica, quando contrito ſub pedibus Satana, omnique macula vitio-
rum expulſione deleta, in ſolis virtutibus anima gloriatur! Vnde ſe-
quitur. [Abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te & cedri Libani.] Per *Iſai.* 14.8.
abietes & cedros, arbores ſublimes & odoriferas, virtutes intellige,
quarum cacumen cælum tangit, mundum bonæ [10] opinionis odore
perfundit. Tunc vere virtutibus lætatur conſcientia, quando & ſu-
blimes ſunt cæleſtium intentione, & famæ integritate odoriferæ.
C Hoc eſt quod ait Apoſtolus. [Prouidentes bona non tantum coram *Rom.* 12.17.
Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.]

CVM igitur abietes & cedri lætatæ fuerint, id eſt cum virtutes
vitijs ſuccedentes ſalutari lætitia mentem perfuderint,[ex quo dor-
miſti (inquiunt) non aſcendit qui ſuccidat nos.] Ad regem Babylo-
nis, principem ſcilicet tenebrarum vox iſta dirigitur. Obdormiſti o
Satana non interijſti ; nulla ſecuritas, fratres mei, nulla ſecuritas.
Dormit hoſtis, non perijt. Facile excitatur qui dormit. Pax eſt,
requies eſt, quia ipſo dormiente non aſcendit qui ſuccidat virtu-
tes. Verumtamen, fratres, perfectorum vox iſta eſt, quibus iam non
D eſt colluctatio aduerſus carnem, que plerumque innata ſibi concu-
piſcentia vitutes ſuccidit, ſed aduerſus ſpiritales nequitias ; quibus *Epheſ.* 6.12.
dormientibus, id eſt a tentationibus ceſſantibus, requieſcunt per-
fecti, nullam [11] ex ſeipſis in ſeipſis pugnæ materiam habentes. Scien-
dum plane eſt, fratres mei, quia pax iſta nec continua poterit eſſe,
[12] nec perfecta, donec nouiſſima inimica deſtruatur mors: id eſt, mor- 1. *Cor.* 15.26.
tis auctor diabolus, cui non iam dormienti, ſed quaſi morienti ſan-
ctorum ſocietas inſultabit, [Vbi eſt (inquiens) mors victoria tua 1. *Cor.* 15.55.
vbi eſt mors ſtimulus tuus Quod Iſaias alijs verbis, [Quomodo (ait)
ceſſauit exactor, quieuit tributum? Infernus ſubter conturbatus eſt, *Iſai.* 14.9.
in

in occurſum tui ſuſcitauit tibi gigantes.] Superato a Sanctis diabolo A
turbatus occurrit infernus, ſpirituum ſcilicet ſocietas immundorum,
Matth. 12. 44. & 45. ſuſcitans illi gigantes, quoſlibet de ſuis ſocijs fortiores, cum quibus
rediens ad domum, de qua fuerat expulſus, ſi copia fuerit reintrandi,
faciat nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Hęc viciſſitudo tentationis & pacis nobiſcum agitur, donec omnes principes terræ, id
eſt terrena ſectantium, omnes etiam principes nationum, principes
Dan. 10. 20. videlicet regni Perſarum, vel Græcorum ſicut habes in Daniele; vel
certe principes nationum, id eſt vitiorum, de ſuis fugari ſedibus, Principis ſui interitum lugeant. Cuius cadauer, id eſt omnis ſocietas reproborum, cum eo æternis ſupplicijs data, tinea demolietur, putredine corrumpetur, vermibus corrodetur. Non miremini ſi vos hodie B
» diutius tenui quam ſolebam, quoniam auidus veſtri poſt diuturnam
famem, non facile potui veſtra præſentia ſatiari. Nec putetis quod
vel nunc ſatiatus ſim, cum ſermonem omittam fatigatus, non ſatiatus. Satiabor cum apparuerit gloria Chriſti, in quo vos nunc amplector delectabiliter, * quibus me ſpero futurum in ipſo feliciter,
cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

* *Forte cum quibus.*

Variæ Lectiones.

1. Chariſſimi, gaudium. C. Cam. Chariſſimi *& deſideratiſſimi.* gaudium. C
2. In Domino. Dies iſte dies eſt mihi exulta. C. Cam. In *Chriſto. Ecce adſum poſt*, & reliqua vſque ad, Dies iſte dies *mihi eſt* exult.
3. Lætitiæ quam diu deſideraui. C. Cam. Lætitiæ *dies* quam *in terra aliena*, & quod adijcitur vſque ad, *expoſitus deſideraui.*
4. Ponas Ieruſalem. C. Cam. Ponas *fines* Ieruſalem.
5. Pax, quæ quodam præguſtu charitatis vos paſcit. C. Cam Pax, *quam vt meminiſtis* & cetera vſque ad, quæ quodam *vos præguſtu charitatis paſcit.* D
6. Scio veſtris profectibus. C. Cam. Scio, *totum quod ſentio*, veſtris profect.
7. Veritatis ſancto Spiritu. C. Cam. *Veritatis ſpiritu perfundente.*
8. Confuſione tua. C. Cam. Confuſione *vel a concuſſione* tua.
9. Multis hoſtis antiquus. C. Cam. Multis *antiquus hoſtis.*
10. Confuſione, confeſſione purgatur. C. Cam. *Confuſione purgatur.*
11. Quis labor. C. Cam. Quis *rogo* labor.
12. Eſt etſi non corporis, tamen cordis. C. Cam. Eſt *vt* ſi non corporis

Digitized by Google

A corporis, *cordis tamen.*

13. Confuſio. Omnis enim qui fa. pec. ſeruus. C. Cam. Confuſio, *quia ſicut in virtutibus,* & cetera vſque ad. Omnis qui fa. pec. *ait* IESVS ſeruus eſt.

14. Et peccatum ita velit. C. Cam. Peccatum *facere* ita velit.

15. Autem Dei quædam ſimilitudo. C. Cam Autem *quadam Dei* ſimilitudo.

16. Imponit: ſicut in. C. Cam. *Imponit: ſic* in homine.

17. Singulos imputat impulſores, qui eis labores indicant, & ſuggeſtionibus incautos concutiant. C. Cam. *deputat* qui eis *laborem* indicant, & ſuggeſtionibus *ac tentationibus* incautos concutiant.

B

18. Subtraxerat. Sume ergo. C. Cam. Subtraxerat. *Miraris quod* & quæ addidimus vſque ad, *Sume ergo.*

19. Illi. Gloria tibi. C. Cam. Illi. *Gratia* tibi Domine.

20. Poſſidet, tamen ne. C. Cam. Poſſidet, *tantum* ne.

21. Eſt virga, datus eſt baculus. C. Cam. Data eſt *ei* virga, datus *&* baculus.

22. Tentatione aduerſum martyres. C. Cam. Tentatione *aduerſus* martyres.

C 23. Delectatione. C. Cam. *Delectationem.*

24. Quibus iuſto Dei iudicio. C. Cam. *Quibus Dei iuſto iudicio.*

25. Reducat. Conquieuit. C. Cam. Reducat. *Eia fratres* & reliqua, vſque ad *Conquieuit.*

26. Et exultauit. In terra C. Cam. Et exultauit. *Redit quippe*, & quod ſequitur, vſque ad, *In terra.*

27. Vitiorum, quos ſequitur. C. Cam. Vitiorum *clamantium alterius* & cetera vſque ad, *Quos ſequitur.*

28. Paſſionum, ſuperbiæ tumor, iræ impetus, ſuſpicionis vel indig. C. Cam. Paſſionum, *quando in corde* & cetera vt notauimus vſque ad, *vel indig.*

D

29. Exultauit. O quale gaudium. C. Cam Exultauit. *De terra loquitur,* & quod interiectum vſque ad, *O quale gaudium.*

30. Opinionis odore perfundit. C. Cam. Opinionis *odor* perfundit.

31. Ex ſeipſis in ſeipſis pugnæ. C. Cam. *In ſeipſis, ex ſeipſis pugnâ.*

32. Nec perfecta donec. C. Cam. Nec *plena* donec.

33. Diutius tenui quam. C. Cam. Diutius *detinui* quam.

Sermo ſextus Decimus.

POST ſacra Dominicæ natiuitatis ſolemnia, ad indaganda Propheticæ viſionis myſteria reuertentes, ſpiritales delitias, fratres cariſſimi, non omittimus ſed mutamus: ſed nec mutamus quidẽ, cum ea: quæ de his ſanctis diebus impleta recolimus, in verbis propheticis prænunciata agnoſcimus. Vbique autem vno Dei
Ioan.1.14. verbo paſcimur [1] & potamur, quod ideo caro factum eſt & habitauit in nobis, vt a carnalibus poſſet audiri, quos erudiret verbis, con- B
firmaret miraculis, attraheret exemplis, poſtremo proprij effuſione ſanguinis redimeret. Sicut igitur natiuitatem eius, paſſionem & reſurrectionem, in cœlis etiam aſcenſionem, fidem quoque gentium, & ſanctæ Eccleſiæ regnum, quæ omnia gaudemus impleta, in Prophetis inuenimus prænunciata; ita profecto tyrannidem antichriſti, eccleſiæ in omnibus perſecutionẽ & perditi illius deſtructionem, futurum Dei iudicium, & diaboli cum omnibus [3] membris ſuis interitum, quæ in ipſis ſcripturis narrantur futura, nullus chriſtianus ambigat eſſe complenda. Itaque deſcripta antichriſti perſecutione, vſque C
ad eius interitum, in quo & ipſius Sathanæ poteſtas, & principatus deijcitur, Propheticus ſermo peruenit, in quem adhuc ſub typo regis Babylonis inuehitur dicens, [Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer qui mane [4] oriebaris. [De his fratres chariſſimi tractaturi; vtile arbitror Beatiſſimi Auguſtini verba præponere, & quid hinc ipſe ſenſerit proferre in medium, vt præcedente tantæ auctoritatis lumine, profundiſſimam ſcripturæ huius abyſſum, quanto luminoſius, tanto ſecurius perſcrutemur. Quod per Iſaiam inquit dicitur, Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer mane oriens, & cetera, quæ in figura Regis
Babylonis, quaſi in diabolum dicta intelliguntur: Plura in eius corpus D
conueniunt, quod de humano genere congregat, & in eos maxime, qui ei per ſuperbiam cohærent, apoſtatando a mandatis Dei. Sicut enim corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, dicitur Chriſtus, eodem modo corpus diaboli, cui caput eſt diabolus, id eſt ipſa impiorum multitudo, maximeque eorum, qui a Chriſto, vel de eccleſia ſicut de cœlo decidunt, dicitur diabolus; & in ipſum corpus figurate multa dicuntur, quæ non tam capiti quam corpori conueniunt. Itaque lucifer qui mane oriebatur & cecidit, poteſt intelligi Apoſtatarum genus vel a Chriſto, vel ab Eccleſia: quod ita conuertitur ad tenebras amiſſa luce

A luce quam portabat: quemadmodum qui conuertuntur ad Deum a
tenebris ad lucem tranſeunt, id eſt qui fuerunt tenebræ lux fiunt.
Itaque ſecundum beatiſſimum Auguſtinum, hæc verba non tam de
perſona diaboli, quam de eius membris dicuntur. Nec tam primus
ille diaboli caſus, vnde Dominus ait, Vidi[5] Satanam quaſi fulgur de *Luc.* 10. 18.
cœlo cadentem, quam membrorum ipſius apoſtaſia, ab eccleſia re-
cedentium, myſtico ſermone deſcribitur.

QVONIAM autem omnium membrorum[6] eius peſſimum di-
citur antichriſtus, cuius tempore Apoſtatarum maxima erit multi-
tudo, ſecundum ordinem Prophetiæ, ipſius ſequaciumque eius hic
B ruina monſtratur. Verum quia vnum corpus conſtat eſſe malorum,
quicunque non ad eam redituri de eccleſia corruerunt, huius ruinæ
participes non dubitemus; in quibus omnibus ipſius corporis caput,
diabolus videlicet, confunditur, ad quem exprobrantis Prophetæ ſer-
mo dirigitur, [Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oricba- *Iſai.* 14. 12.
ris?] lucifer poteſt dici antichriſtus vel pro ſplendore gloriæ tem-
poralis, vel pro ſimulatione ſanctitatis, vel certe pro ſingulari quo-
dam, vt putabitur, lumine ſæcularis ſapientiæ, vel pro fallacium mi-
raculorum exhibitione, quibus omnibus ortus eius, id eſt oſtenſionis
initia præfulgebunt. Per hoc quod mane ortus dicitur, initium o-
C ſtenſionis eius declaratur; vel per mane præſens vita deſignatur, quæ
vergens in ſenium quaſi in veſperam, morte quaſi nocte ſuperueni-
ente extinguitur. Vnde Salomon de his, qui in præſenti vita ſpretis
futuris, quibus poſſunt voluptatibus perfruuntur, Væ (inquit) terrę *Eccle.* 10. 16.
cuius Principes mane comedunt. Ideo antichriſti gloria temporalis
erit, non æterna; breuis, & non diuturna; non ſtabilis, ſed caduca.
Ideo ait, [Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oriebaris].
Cœlum hic[7] templum intellige, de quo ait Apoſtolus loquens de
Antichriſto, [Qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur *2. Theſ.* 2. 4.
Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tan-
D quam ſit Deus;] Quibus verbis oſtenditur habiturus[8] in eccleſia
Dei poteſtatem, quam primo forte ingredietur ſpecie quaſi recturus
eam, re autem impugnaturus. Vnde non abſurde quidam exiſtimant,
quod aliquam in eccleſia ſedem excelſi nominis, aut formam regiæ
dignitatis obtenturus ſit, & ita paulatim tum ſignis & prodigijs men-
dacibus, tum Regum & Principum fauore ſubnixus, in tantam pro-
ficiet potentiam, gloriam, & opinionem, vt facile Iudæis & Genti-
bus ſe Chriſtum eſſe perſuadeat, Dei ſe filium mentiatur, oſtendens
ſe tanquam ſit Deus.

QVOD vero ait Apoſtolus. [Aduerſatur & extollitur ſupra

 omne

omne quod dicitur Deus,] Ipſas excellentiæ cogitationes, quibus ad A
illam excellentiam aſpirabat, ſanctus Iſaias prophetando ſubiunxit.
Iſai. 14. 13. [Qui dicebas in corde tuo, In cœlum aſcendam] & cetera. Hoc eſt cœlum de [9] quo improperando eum dixerat corruiſſe, [Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oriebaris? corruiſti in terram qui vulnerabas gentes?] Quod antichriſtus vulneraturus ſit gentes vulnere graui, plaga crudeli, non poterit dubitare qui Apoſtolum audit
2. Theſ. 2. 9. dicentem, [Eum, cuius eſt aduentus ſecundum poteſtatem Sathanæ, in omni ſeductione, ſignis & prodigijs mendacibus his qui pereunt.] Corruiſti (inquit) in terram, proſtratus quippe ſpiritu oris Dei, pro cœlo inferos poſſidebit, cuius [10] corpus etiam datum terræ, putredine corrumpetur. B
Septuaginta interpretes, non qui vulnerabas Gentes, ſed qui mittebas ad omnes gentes, interpretati ſunt, nuncios antichriſti ad omnes Gentes ſignificantes eſſe mittendos, & vbique [11] contra Chriſti eccleſiam ſæuituros. [Qui dicebas in corde tu, In cœlum aſcendam.] Poſſunt hæc intelligi verba diaboli loquentis in antichriſto, & vniuerſam Chriſti ciuiuitatem per eum ſibi ſubdere cupientis. Igitur antichriſtus diabolico afflatus ſpiritu, cernens ſe in ſapientia ſæculari, in ſignis & prodicijs, ab ipſo principe tenebrarum accepiſſe virtutem ad id, quo nihil ſublimius in hoc mundo habetur,
Apoc. 13. eccleſiæ videlicet ambiet principatum; acceptaque ſecundum Apo- C
Danie. 7. calypſim, vel Danielem a beſtia, id eſt illius temporis regno, decem Regibus quaſi decem cornibus præfulgente, in omnibus poteſtate, iniquitatem meditabitur in cubili ſuo dicens. [In cœlum conſcendam.] id eſt, obtinebo in eccleſia dominatum. [Supra aſtra Dei,] eos videlicet, qui velut ſidera ſapientiæ claritate, vel religionis ſplendore præfulgent, [exaltabo ſolium meum] [12] eos decretis meis iudicijſque ſubijciens. Et addidit.

[SEDEBO in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis.] Mons teſtamenti poteſt dici Ieruſalem illa terrena, in cuius ciuitatis templo antichriſtum quidam exiſtimant regnaturum, de quo pſalmiſta D
Pſalm 47. 3. [Mons Sion (inquit) latera aquilonis ciuitas regis magni.] Quæ omnia melius de Chriſti eccleſia intelliguntur, quæ vtique eſt mons & Sion mons teſtamenti, cuius latera aquilo, id eſt frigida ſemper amabit reproborum vel perſequentium [13] multitudo. Poſſunt & per montem teſtamenti excellentiores, & perfectiores qui ſunt in eccleſia deſignari, qui nouum teſtamentum ſuper legis ordinant ſacrificia: in quibus ſibi ſedem antiquus hoſtis, per illum perditionis filium præparare nitetur. Hoc igitur quod ait, [In cœlum conſcendam,] vel illud, [Sedebo in monte teſtamenti.] Paulus exponens, [Ita (in-

Digitized by Google

A (inquit vt in templo Dei ſedeat.][Aſcendam ſuper altitudinem nubiũ: *Iam.14. 14.*
Nubes prędicatores ſunt Euangelij,de quibus Dominus per hunc ipſũ
Iſaiam,[Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper (vineam) illam im- *Iſaiæ 5. 6.*
brem.] Et alias, [Qui ſunt iſti qui vt nubes volant?] Super [14] hu- *Iſai 60.8.*
iuſmodi nubes aſcenſurum ſe, diabolus per antichriſtum gloriatur,
vt ſuperior inferioribus dominetur, & ad ſuæ voluntatis conſenſum
vel volentes illiciat, vel incautos decipiat, vel nolentes cogat, vel
puniat reſiſtentes. Sequitur, [Similis ero altiſſimo.] [15] Hoc ait
quod ait Paulus, Oſtendens ſe tanquam ſit [16] Deus. Sed & cuilibet
hæretico, vel certe hæreticorum vniuerſitati hæc cuncta conueniunt,
B qui primo Lucifer, id eſt lucem ferentes ſcientiæ, in tenebras labun-
tur errorum, ſicque corruentes de eccleſiæ firmamento, peruerſo-
rum dogmatum efficiuntur magiſtri. Cuius apoſtaſiæ principium ſu-
perbia eſt, qua in eccleſia dominari, quaſi in cœlum aſcendere; ſan-
ctis præeſſe, quaſi ſuper ſidera exaltari; ſublimiores quoſque ſibi
ſubeſſe, quaſi ſedere in monte teſtamenti; ceteris omnibus prædica-
toribus veritatis videri in ſapientia celſiores, quaſi ſuper altitudinem
nubium conſcendere affectent. Quia vero ſuperbi ſic ſemper volunt
præeſſe, vt dedignentur ſubeſſe, eius per ſuperbiam appetunt ſimili-
tudinem, qui omnibus præeſt, ſubeſt autem nulli. Cauete ſuperbiã
C fratres chariſſimi, cauete. Quam multi enim, quod dolens dico, ſi
forte vident ſe in luce ſapientiæ profeciſſe, verbo & exemplo alijs
profuiſſe, vt merito luciferi nomine digni habeantur, ita vt mane, id
eſt initio ſuæ conuerſionis, ceteris eiuſdem vitæ conſortibus clario-
res habeantur; occulta primum intentione tumeſcunt, prælatos
ſuos deſpiciunt; & nunc eos ſimplicitatis & inſcientiæ arguunt,
nunc, quod in temporalibus occupantur, derident & detrahunt, in-
feriores ſe cunctos * aſpiciunt, habentes ſemper præ oculis quicquid ** forte deſpi-*
in alijs reprehenſibile inueniunt, & cum non inuenerint fingunt, & *ciunt.*
hoc, quod ipſi ante oculos hominum laudabile agunt, ad memoriam
D reuocantes, ſua ſe vanitate interius paſcunt.

DEINDE quiſquis talis eſt, omnes prælatione indignos iudi-
cans, [Aſcendam (inquit) in cœlum.] O lucifer qui mane oriebaris,
iniquitatem meditaris in cubili tuo. Quid dicis? quis ille, vel ille eſt vt
præſit nobis, homo idiota & ſine litteris, homo tota die ſe tradens &
intricans [17] terrenis, homo nec eloquentia clarus, nec in ſcripturis
exercitatus, nec diſcretus in opere, nec in arte ſpiritali peritus. Hæc
dicens in corde ſuo, inſtar Abſolon parricidium parat. Quis me (in- *2.Reg.15.4.*
quiens) conſtituat iudicem ſuper populum iſtum? In cœlum con-
ſcendam, dignus [18] qui ſpiritalibus id eſt cæleſtibus præſim, cum

Digitized by Google

mea conuerſatio ſemper in cœlis ſit. Vt quid perditio hæc ? perditio A
(inquam) tantæ ſapientiæ, tantæ virtutis, & eloquentiæ quæ ita prodeſſent, ſed quia in inferioribus ſedeo, prodeſſe non poſſunt. Super ſidera igitur Dei ego, inſtar luciferi, ceteris [19] exaltabo clarior ſedem meam, in monte teſtamenti ſedens ſimilitudinem mihi Dei, alijs proficiendo, acquiram. Cum enim teſtamentum ſacra appellatur ſcriptura, mons teſtamenti non incongrue charitas dici poteſt, quæ omnibus excellentior virtutibus, in ſe totam legem continet & Prophetas. Nihil ergo magis arrogans & ambitioſus, quam in [10] charitate ſe præeſſe, pollicetur: vbique contra prælatum ſuum in angulis ſuſurrans, & maximæ eum duritiæ, & inhumanitatis accuſans deſ- B
cribit, & quaſi ante fratrum depingit oculos, qualis debeat eſſe Abbas, quam modeſtus, quam pius, quam amans ſubditos, quam eorum compatiens [11] laboribus, condeſcendens infirmitatibus. Tunc ita charitate ordinandum eſſe refectorium, de infirmitorio tam miſericorditer diſponendum, ſcripturarum auctoritate confirmat; vt audientes in cordibus ſuis reſpondeant, O ſi [12] iſte Abbas eſſet! Qualis Abbas iſte! quam ſapiens, quam eloquens, quam miſericors quam humanus? Et ille hoc animaduertens, Quis inquit ſimilis mihi in nubibus cœli? quis in ſcripturis ita eruditus vt ego? quis prædicationi tam aptus? C

Ascendam ergo ſuper altitudinem nubium, vt prædicatoribus cunctis ſupereminens oſtendam ſapientiam meam, ne vlterius lateat, quod ad profectum multorum poterit apparere. Ita in me Dei ſimilitudo reparata luceſcet, quæ maxime in ſapientia, & charitate conſiſtit. Talis aliquando cum [13] ſui compos fuerit voti; & ad prælationem, quam ambierat, aut propria machinatione, aut aliorum factione promotus, Dei gratia ſpoliatus, de virtutibus fictis ad vitia manifeſta prolabitur, & ſic omnibus exoſus proijcitur, vt mereatur audire, [Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oriebaris, corruiſti in terra,] qui de cæleſti conuerſatione gloriabaris, vt [14] ap- D
pareat inferioribus tuis non medicinam alijs præbuiſſe, ſed peccatorum potius vulnera inflixiſſe. Hi omnes, quoniam ad corpus illius nephandi capitis eos certum eſt pertinere, quali pœna digni habeantur, Propheticus ſermo non tacet. Sed quia in longũ ſermonem iſtum protraximus, ea quæ ſequuntur alio tempore tractanda reſeruemus, ipſo iuuante [15] qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Sermo

Digitized by Google

A

Variæ Lectiones.

1. Et potamur, quod ideo factum eſt caro, &c. C. Cam. Et *nutrimur*, quod ideo *caro factum eſt* vt.
2. In omnibus perſecutionem. C. Cam. *In nouiſſimis perſecutionem.*
3. Membris ſuis. C. Cam. *Suis membris.*
4. Oriebaris, Quæ in fig. qua. Reg Baby. in diab. dic. intell. Et ſecundum Beatiſſimum. C. Cam. Oriebaris. *De his fratres chariſſimi.* Et quæ ſubiecimus vſque ad, *Itaque ſecundum beatiſſimum.*

B

5. Satanam quaſi fulgur. C. Cam. Satanam *ſicut* fulgur.
6. Eius peſſimum dicitur. C. Cam. Eius *peſſimum peſſimumque* dicitur.
7. Templum intellige. C. Cam. Templum *illud* intellige.
8. In eccleſia Dei poteſtatem quam primo forte ingredietur. C. Cam. In *ipſa Dei eccleſia* poteſtatem, quam *forte primo* ingredietur.
9. Quo improperando eum dixerat. C. Cam. Qui *eum improperando* dixerat.

C

11. Contra eccleſiam Chriſti ſæuit. C. Cam. Contra *Chriſti eccleſiam* ſæuit.
12. Eos decretis meis. C. Cam. Eos *meis decretis.*
13. Multitudo. Aſcendam ſuper. C. Cam. Multitudo. *Poſſunt & per montem* & reliqua vſque ad. *Aſcendam ſuper.*
14. Huiuſmodi nubes. C. Cam. Huiuſmodi *igitur* nubes.
15. Hoc ait quid. C. Cam. Hoc eſt quod.
16. Deus. Cauete ſup. fra. char. caue. Quam multi quod dolens. C. Cam. Deus. *Sed & cuilibet hæretico*, & cetera, vſque ad, *Cauete fratres chariſſimi, cauete ſuperbiam.* Quam multi *enim* dolens.

D

17. Terrenis, nec eloquentia. C. Cam. Terrenis, *homo* nec eloquentia.
18. Qui ſpiritalibus id eſt cæleſtibus præſim. C. Cam. Qui *cæleſtibus id eſt ſpiritualibus* præſim.
19. Clarior exaltabo. C. Cam. *Exaltabo clarior,*
20. Charitate ſe præeſſe. C. Cam. Charitate *præeſſe* ſe.
21. Laboribus, condeſcendens infirmitatibus. C. Cam. Laboribus *infirmitatibus condeſcendens.*
22. Iſte Abbas eſſet! C. Cam. Iſte *eſſet Abbas*!

23. Suis

Digitized by Google

23. Sui compos fuerit voti. C. Cam. Sui *fuerit compos* voti. A

24. Appareat inferioribus tuis. C. Cam. Appareat *te in ſermonibus* tuis.

25. Qui viuit & reg. per omnia ſæcula ſæculorum. C. Cam. Qui *eſt ſuper omnia Deus benedictus in* ſæcula ſæculorum.

Sermo Decimus-ſeptimus.

HESTERNA die, fratres, de caſu diaboli, quem in corpore ſuo patitur vel paſſurus eſt, pro ingenij no- B
ſtri paupertate tractauimus: ſed quia multi in ipſius perſonam diaboli, ac primum eius caſum, quo effe-
ctus diabolus de angelo, de lucifero veſper a cœleſti corruit manſione, Prophetica hæc verba putant eſſe prolata, ſi quid in hac parte poſſumus, vobis non arbitror ſubtrahendum. Deſcripſerat Propheta, ſub nomine Regis Babylonis, diaboli vel in ſe, vel in membris ſuis interitum. [Detracta eſt vſque ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum. Subter te ſternetur tinea, & putredo, & operimentum tuum erunt vermes.] Deinde ad
pristinam eius gloriam, qua quondam fuerat in cæleſtibus glorioſus, C
retorquens oculos, & tantam ac tam miſeram mutationem ammitans, [Quomodo inquit cecidiſti lucifer qui mane oriebaris?] lucifer ideo dictus æſtimatur, quod ſicut ſtella illa matutina ceteris ſideribus lucis ſerenitate præcellit, ita ille archangelus, cunctis angelis
Ezech. 28. 13. lucidior fuiſſe putatur. Cui ait Propheta Ezechiel, [Omnis lapis pretioſus operimentum tuum.] deinde nouem lapidum ſubiungit nomina, vt, ſecundum quoſdam, nouem ordinibus angelorum probaretur ornatus, clarior ceteris ſapientia, & decore ceteris eminentior. Quod autem mane ortus deſcribitur, hoc eſſe arbitror quod in
Iob. 40. 14. libro Iob de diabolo ſcriptum intelligimus, [Ipſe eſt principium via- D
rum Dei.] Mane quod eſt diei principum, initium omnis creaturæ ſignificat: dicitur ergo mane ortus, vel viarum Dei initium, quia ſicut natura ceteris dignior extitit, ita creatione cunctos præceſſit. Alia tranſlatio id manifeſtius declarat, qua dicitur. [Ipſe eſt initium figmenti eius.] Quod autem de cœlo ceciderit, ipſius Domini teſti-
Luc. 10. 18. monio comprobatur, [Vidi (inquit) Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.] Sequitur [Corruiſti in terram qui vulnerabas gentes.] Terram vocat aërem hunc caliginoſum, qui exhalationes contrahit e terra, in quem detruſos dæmones quaſi in carcerem, Apoſtolus Petrus

trus

Digitized by Google

A ttus manifeſte declarat dicens. [Qui Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reſeruari.] Corruiſti in terram qui vulnerabas gentes.] Gentes, ſi abſurdum vobis non videtur, Angelorum illam intelligimus portionem, qui eius exemplo telo ſuperbiæ percuſſi, ſicut peccati illius participes, ita facti ſunt pœnæ conſortes. *2. Pet. 2. 4.*

HACTENVS cucurrimus liberum habentes in expoſitione progreſſum. De his ſane, quæ ſequuntur, quid dicam? [Qui dicebas in corde tuo. In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum.] Quærendum primum quod iſtud cœlum, quæ aſtra Dei
B hæc, quis mons iſte teſtamenti, quæ aquilonis latera, quæ iſta Dei ſimilitudo? Cum enim credatur ante caſum in cælo fuiſſe, aliter quippe de cælo non corruiſſet, in quod cælum aſcendere cupiebat? Sed & ſi angeli per aſtra intelligi debent, cum ille excellentior prædicetur quomodo ſuper eos ſolium ſuum exaltare deſiderat? Obſcura ſunt hæc, tangenda potius à nobis, quam exponenda Itaque opinando, non affirmando procedamus. Videndum ergo primum, omnem creaturam mutabilem eſſe creatam, mens autem rationalis, quæ omnibus præeminet creaturis, ſi non eſſet facta mutabilis, creatoris ſui non egeret auxilio, quippe quæ nec proficere in melius, nec in deterius
C poſſet deficere. Oportuit autem vt ei ſua mutabilitas innoteſceret, vt ipſa experientia doceretur ſe, ſine ſui conditoris auxilio, nec in eo bono, in quo conditus fuerat ſtare, nec ad ſublimius aliquid poſſe conſcendere; ſic intelligens quod ſcriptum eſt, [Mihi autem adhęrere Deo bonum eſt,] vt omne os obſtrueretur, & fieret omnis creatura ſubdita Deo. Itaque vt angelo, & homini naturæ ſuæ mutabilitas oſtenderetur, neceſſe fuit vt vterque tentaretur; tentatus probaretur; probatus confirmaretur; quatenus in eis, qui vincerent, commendaretur gloria; in his, qui propria iniquitate delinquerent, appareret iuſtitia: quia nimirum ad gloriam rationalis ſpectabat creaturę,
D vt ad beatitudinis plenitudinem, quæ ei fuerat creatoris ſui beneficio conferenda, ex ipſius Domini ſui gratia, aliquod eius procederet meritum, vt felicitas ipſa & donum eſſet, & præmium. *Pſalm. 72. 28.* *Rom. 3. 19.*

ET tentationem hominis manifeſte ſacra ſcriptura declarat. Propoſitum eſt ei lignum pulchrum viſu, aſpectuque delectabile, & ad veſcendum ſuaue, & dictum eſt ei ne tangeret. Hæc ei tentationis materia, vt ſi vinceret, ei eſſet abundantioris gloriç cauſa. Forte igitur ſicut homini lignum illud pulchrum, ita & angelo aliquid, in quo & ipſe tentaretur, conſtat eſſe propoſitum, vt ipſa tentatione & naturæ mutabilitas probaretur, & libertas arbitrij commendaretur, cum in *Geneſ. 2. 15. 16. 17.*

Digitized by Google

alijs gratia conferret præmium, in alijs iuſtitia irrogaret ſupplicium A
Vide ergo ne forte propoſitum ſit illis cœlum illud, & mons ille teſtamenti, cuius dominatum, amori & obedientiæ ſui creatoris, cum ſuis ſequacibus ſolus ille præpoſuit, qui dixit in corde ſuo. [In cœlum conſcendam] & cetera. Sed quale hoc cœlum? & quomodo
Eccle. 18. 1. illi propoſitum eſt? Eia fratres mei, [Qui viuit in æternum creauit
Iſai. 46. 10. omnia ſimul,] de quo etiam ſcriptum eſt. [Qui fecit quę futura ſunt.]
Ioan. 1. 1. 3. Audi beatiſſimum Euangeliſtam Ioannem. [In principio erat Ver-
& 4. bum.] Et paulo poſt. [Quod factum eſt, in ipſo vita erat.] Omnia igitur, antequam in ſe fierent, quantum ad creatorem facta perhibentur, quæ etiam in ipſo creatore mirabiliter & ineffabiliter dicuntur B
ſubſiſtere. Ibi loca ſine loco, ibi ſine temporibus tempora, ibi ſine corporibus corpora, ibi omnia ſenſibilia inſenſibiliter, omnia mutabilia immutabiliter, omnia moritura immortaliter viuunt. Ibi iſte Iſaias incarnationem Verbi, quæ necdum facta fuerat, quaſi factam conſpi-
Iſai. 9. 6. ciens. [Paruulus (inquit) natus eſt nobis.] Ibi etiam paſſionem eius
Iſai 53. 2. ammirans. [Vidimus (ait) eum, & non erat aſpectus.] Et deinceps.
& 12. [Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt.]
Pſal. 68. 22. Ibi ſanctus Dauid confixum clauis, cibatum felle, aceto potatum, & multa alia quaſi iam facta, pręteriti temporis verbo commemorat.

NON eſt ergo mirum ſi angeli iam creati, quibus erat natura C
ſublimior, ipſius etiam Dei natura præſentior, in ipſo creatore aliqua futura, quaſi iam facta perſpexerint; quæ alij ſuperbe appeterent, alij omnibus alijs obedientiam ſui conditoris præponerent. Forte ibi electorum paruam quidem multitudinem, ſed humilem, ſed ſuauem, ſed ſuo creatori in omnibus ſubditam conſpexerunt: aliam ex aduerſo maiorem numero, ſed corde elatiorem, repugnantem Deo, minorem illam quamuis beatiorem ſocietatem acrius impugnantem. Tentati ſunt ergo ipſius liberi arbitrij mutabilitate, vtrum mallent ſubdi Deo in humilitate, quam talibus præ-
eſſe in poteſtate. Vnde ille nequiſſimus omnium, qui omnium fue- D
rat ſublimiſſimus, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, in cœlum inquiens conſcendam. Sicut ſocietatem illam ſanctam in qua regnaturus erat Deus, cœlum vidit nominandum, ita ipſos, in quibus ipſe iam dominari affectabat, ſuum cœlum arroganter appellat: quamuis in ipſam ſanctam ſocietatem, quaſi in ipſum Dei cælum, quam à reprobis vidit impugnandam, ipſe in eis, & per eos acrius impugnaturus, nitatur aſcendere. [Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum.] Solium ſuum dicit reprobos quoſque in hoc mundo ſublimes, in quibus maxime diabolus regnat, qui in hoc mundo etiam ſuper aſtra Dei,

A Dei, Sanctos ſcilicet, accipiunt poteſtatem, vt teneant, vt premant,
vt perſequantur, vt puniant. Recolite fratres mei quam paruus erat
Sanctorum numerus, quam abiectus, quam contemptibilis, quando
omnis gloria mundi, Reges, & Principes, & Romani ſuper omnia
Imperatores contempto Deo, & contempti à Deo, idolis ſacrifica-
bant, & paucos Dei cultores qui erant in Iudæa, dura ſeruitute pre-
mebant. Horum itaque ſublimitatem in ſpiritu intuens & poteſta-
tem, Sanctorum etiam paucitatem & abiectionem, omne ſublime
videns, id eſt approbans, & abiecta deſpiciens, ad illorum domina-
tionem [5] iſtorumque oppreſſionem anhelans. [Supra aſtra Dei *Iſai.14.13.*
B (inquit) exaltabo ſolium meum.] Et quaſi diceretur ei. Quid ergo
[6] facies Iudæis, qui mons teſtamenti dicuntur, qui tuis reſiſtunt de-
cretis? impia mox cogitatione reſpondet.

SEDEBO in monte teſtamenti,] & ſi non in omnibus [in late-
ribus,] id eſt in partibus [aquilonis,] illis videlicet, qui aquilonari
frigore vitiorum, in ſuis cordibus mihi ſedem parabunt. Ibi ſubli-
mes illæ perſonæ Anna & Caiphas, id eſt Scribæ & Phariſæi, quibus
ad effectum meæ voluntatis abutar. Intuens deinde Dominum nubes
ſuas vbique terrarum, vbi ſibi reſiſterent mittentem, confidens in
virtute ſua, & in multitudine aſtutiarum ſuarum præſumens. [Aſ- *Iſai.14.14.*
C ſcendam (inquit) ſuper altitudinem nubium.] Id eſt prædicatorum,
eos vel premens, vel fallens, [eroque ſimilis altiſſimo;] vt ſicut Deus
habet Angelos ſuos, Prophetas ſuos, Apoſtolos ſuos, per quos ſuis
conſulat, ſuos [7] regat & attrahat: ita & ego habebo Angelos meos,
refugos ſcilicet ſpiritus, Prophetas & Apoſtolos meos, quos nos
pſeudo-Prophetas & [8] pſeudo-Apoſtolos nominamus, vt meos
mihi attrahant, & [9] meæ per omnia ſubdant voluntati. Hæc non
quaſi verus Propheta ventura prædicit, ſed quaſi deceptus ſuperbia,
talem ſibi dominatum vana cogitatione promittit. Eapropter licet
verum [10] ſit hoc eum dixiſſe, id eſt aſcenſurum in cœlum, & ſolium
D ſuum ſuper cæli ſidera poſiturum, & cetera huiuſmodi, ſi ſano intel-
lectu non poteſt exponi quod hoc euenerit, intelligendum eſt eum
cupidum dominationis in eos, quos in creatore viderat a creatore
relictos, non prædixiſſe ventura, ſed verba iactantiæ [11] protuliſſe:
nec putandum quod ita in corde locutus ſit, quemadmodum nos
per quaſdam verborum imagines, quæ volumus, cogitamus; nec
quod aliqua mora fuerit inter illam, quam diximus viſionem, & ſu-
perbam illam cogitationem; ſed ſicut ſine aliquo momento tempo-
ris, in creatore quod ambiret aſpexit; ita ſimul, ſine aliqua mora tem-
poris omnia, quæ his verbis ſignificantur, mente concepit, & ſic ſine

Digitized by Google

aliquo temporis interuallo corruit: quæ omnia nobis Propheta ſine verbis, cum aliqua mora ſcriptis vel prolatis, notificare non potuit. Nam profectò ſuperbus in cœlo ſtare non potuit, quod quidem aliquamdiu feciſſet, ſi poſt conceptam ambitionem, cum temporis mora tanta ei cogitare licuiſſet. Sed admittamus illam quorundam opinionem, qua dicunt quod ipſe cum his, qui ceciderunt, in inferioribus partibus, id eſt in firmamento poſitus, ad ſublime illud cælum, in quo Deus cum eis, qui non ceciderunt inhabitat, aſpirauerit; vacillabit illa beati Gregorij expoſitio, ſuper Ezechielis verba *Ezech.* 28. 12. dicentis, [Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in paradiſo Dei fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum B tuum.]

VERUM ſi illa eius expoſitio probabilis eſſe putatur, intelligendum eſt primum illum, qui corruit, inter cæteros angelos principatum habuiſſe, in quo ſecundum illum, Dei ſimilitudo expreſſius fuit impreſſa, maxime cum plenus ſapientia, & perfectus decore dicatur. Adijciamus etiam illud, quod idem pater ſuper hæc ipſa verba, quæ habemus in manibus, montem teſtamenti populum dixerit Iudæorum; & quod beatus Hieronymus, hanc ipſam Prophetiam exponens, aſtra cæli eos, qui fulgent in Eccleſia, interpretatus ſit, montem etiam teſtamenti, Eccleſiam. Quomodo ergo ante caſum in C tanto decore poſitus, ſuper eos, qui fulgent in Eccleſia, regnare, vel in ipſa Eccleſia ſedere concupierit, niſi hæc omnia ibi prius vidiſſet, vbi erant etiam antequam facta fuerant? Porro ſi & illa ſententia approbatur, qua dicitur de ſingulis nouem ordinibus aliquos corruiſſe, manifeſtum eſt omnes, qui erant eiuſdem ordinis, quantum ad præſentem ſtatum eiuſdem eſſe perfectionis. Quod ergo eorum peccatum qui corruerunt, niſi ſuperbia? Et vnde iſta ſuperbia, niſi quia aliquid ſublime, quod eis non debebatur, affectabant? Et quid illud, & vbi viderant? Si ſecundum prædictorum ſententias dominatum in Sanctos & in Eccleſiam, vbi illa viderunt, quæ necdum creata erant? niſi ibi, vbi, antequam crearentur erant, hoc eſt in creatore: D ſi autem hæc illi viderunt, qui poſtea corruerunt, quanto magis illi, qui in veritate ſteterunt? Omnes ergo viderunt. Quomodo ergo alij ceciderunt, alij perſtiterunt? Niſi quod illi eleuati per ſuperbiam, non Deo ſubdi, ſed ſuper ea quæ viderant dominari; iſti vero Deo ſubdi magis, quam dominari maluerunt.

HÆC omnia ſi diligenter conſideremus, animaduertimus omnes pares ſecundum ordinum gradus creatos, omnes eſſe eadem tentatione probatos, ſed alios corruptos ſuperbia corruiſſe, & alios ob

tentatæ

A tenuitæ & probatæ humanitatis meritum, in illa, in qua nunc ſunt, beatitudinis perfectione confirmatos fuiſſe. Multa adhuc de his occurrunt animo, quæ quia verbis explicare non valeo, hæc, quæ diximus, veſtris meditationibus examinanda committo, vt deinceps quis huius ſit ſuperbiæ finis, Propheta nos docente, diſcamus. Qui cum verbis, quibus potuit, vel voluit, eius ſuperbiam prodidiſſet, adiecit. [Verumtamen in infernum detraheris, in profundum laci.] Digna retributio, vt qui cœlum conſcendere voluit elatus, in infernum trahatur inuitus, nec ad quamlibet partem inferni, ſed [13] qui ſumma petebat, ad inferni ima deſcendat. Hoc eſt quod ait. [In profundum B laci.] Hoc etiam de membris eius, antichriſto videlicet, & ceteris eius complicibus,*de quibus dici poteſt, quod poſt mundi huius gloriam impiumque dominatum, ad inferos ſint [14] detrahendi, non ad ſuperiores partes, in quibus dicuntur ante Dominicam incarnationem ſancti fuiſſe, ſed in profundum laci, vbi ignis æternus præparatus eſt diabolo & angelis eius. [Qui te viderint ad te inclinabuntur, teque proſpicient] Vere fratres qui viderit oculis cordis, diligenterque conſiderauerit ex quanta perfectione, & gloria corruerit diabolus, & angeli eius; ex quanta ſanctitate, quotidie in barathrum turpitudinis corruant ſuperbi, mirum eſt ſi non inclinatur, ſi non C [15] humiliatur, ſi non ante oculos ſuos, & priſtinam eorum gloriam, & præſentem infelicitatem objicit.

* Deeſſe videtur *intelligatur* vel quid ſimile.

HOC eſt quod dicit, Qui te viderint, ad te inclinabuntur humilitate; teque proſpicient iugi recordatione. Sane quod dicit, Ad te inclinabuntur, ipſos maxime reſpicit, qui poſt lucis opera, poſt bonæ conuerſationis initia, de conſortio Sanctorum, quaſi de cœlo cadentes, ad opera tenebrarum conuertuntur; ad quos boni quadam compaſſione inclinantur, eorum lugentes perditionem, quorum approbauerunt [16] ſanctitatem. Recolite fratres miſerum; qui, ſicut Iudas inter Apoſtolos, ita ille inter nos vixit habens quidem ſpeciem pie- D tatis, ſed virtutem pietatis oppugnans. Quis eius recolens exteriora, & nunc videns interiora, non miretur lupum in oue, in agno leonem, in monacho furem tanto tempore latuiſſe? Felix qui hæc videns inclinatur timens ſibi, compatiens illi, ſicque manus ſuos lauat in ſanguine peccatoris. Sed ad verba Prophetica redeamus. [Qui te (inquit) viderint, ad te inclinabuntur, teque proſpicient.] Sequitur vox inſultantium ei, & poſt tantam felicitatem, tantam eius miſeriam admirantium, [Nonne iſte eſt vir, qui conturbauit terram?] Si placet charitati veſtræ differamus iſta vſque in craſtinum, ne onus iſtud nimis nos oneret. Quod quia vos aliquantulum onerat vt intel-

Digitized by Google

ligatur, rogemus Dominum vt non ſic oneret vt 17 ſentiatur, quod A
ideo vult intelligi, vt per eius gratiam caueatur. Qui viuit & regnat
Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Præceſſit. Hactenus cucurrimus. C. Cam Præceſſit. *Alia tranſlatio*, & quæ ſequuntur, vſque ad, Hactenus cucurrimus.
2. Meum. Quærendum. C. Cam. Meum, *& cetera*, Quærendum.
3. Ille excellentior prædicetur. C. Cam. Ille *ceteris* excellentior prædicetur.
4. Supplicium. Sicut ſocietatem. C. Cam. Supplicium. *Vide ergo ne forte*, & quod ſubijcitur, vſque ad, *Sicut ſocietatem.* B
5. Iſtorumque oppreſſionem. C. Cam. Iſtorum *quoque* oppreſſionem.
6. Facies Iudæis. C. Cam. Facies *de* Iudæis.
7. Regat, & attrahat. C. Cam. Regat, *ſuos ſibi ſubdat*, & attrahat.
8. Pſeudo-apoſtolos nominamus, vt meos. C. Cam. Pſeudo-apoſtolos *dicimus* vt meos.
9. Meæ per omnia ſubdant voluntati. C. Cam. Meæ *ſubdant per omnia* voluntati.
10. Sit hoc eum dixiſſe, id eſt, aſcenſurum in cœlum. C. Cam. Sit *eum hoc dixiſſe*, id eſt *ſe* aſcenſurum in cœlum. C
11. Protuliſſe. Nam profecto. C. Cam. Protuliſſe. Nec putandum quod ita & quæ ſubſequuntur vſque ad, *Nam profecto.*
12. Fuerant, Veruntamen in infernum. C. Cam. Fuerant. *Porro ſi & illa ſententia*, vſque ad, *Veruntamen in infernum.*
13. Qui ſumma. C. Cam. Qui *cæli* ſumma.
14. Detrahendi, vbi ignis. C. Cam. Detrahendi, *non ad ſuperiores partes*, & reliqua vſque ad, vbi ignis.
15. Humiliatur, ſi non ante. C. Cam. Humiliatur, *ſi non timet, ſi non pauet*, ſi non ante. D
16. Sanctitatem. Sequitur vox. C. Cam. Sanctitatem. *Recolite fratres miſerum*, vſque ad, *Sequitur vox.*
17. Sentiatur. Qui viuit. C. Cam. Sentiatur, *quod ideo vult intelligi*, & quæ adiecimus vſque ad, Qui viuit.

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Decimus octauus.

VERBA Prophetica, quæ contra Principem Babylonis figurate [1] dicuntur primum ſecundum ordinem Prophetiæ ad antichriſtum, & ipſius diaboli corpus retulimus; [2] deinde quomodo ipſi capiti poterant conuenire diſſeruimus, & ſic [3] vtriuſque ruinam a ſancto Propheta deſcriptam docuimus. Eun-
B dem itaque ordinem in his, quæ ſequuntur, ſeruantes, dicamus virum nominari antichriſtum, non pro virtute, ſed pro poteſtate. [Numquid iſte ex vir qui conturbauit terram?] Potuit tamen eum Propheta exprobrando virum appellare, ſicut de quolibet ignauo dicitur, O [4] qualis vir?[Numquid iſte eſt vir qui conturbauit terram qui concuſſit regna.]Conturbabit certe antichriſtus terram, & regna concutiet, quando ſecundum Apocalypſim, homines terram inha- *Apoc.* 13.3.
bitantes mirabuntur poſt beſtiam, & Reges, & regna quodam terrore concuſſi, ad illius pauebunt [5] potentiam. Vel per terram, illorum intellige conuerſationem, qui non quæ ſurſum ſunt ſapiunt, ſed
C quæ ſuper terram, qui profecto viſa eius potentia, in fide Chriſti conturbati ſcandalizabuntur. Porro regna, illorum Regum interpretare imperium, quorum cor in manu Dei eſt, de quibus ait Dominus[Per *Prou.* 21. 1.
me Reges regnant,] quorum conuerſatio in cœlis eſt. Ipſi ſunt tunc temporis Sancti, atque perfecti, qui concuti quidem poſſunt, ſed ſubuerti non poſſunt, de qua concuſſione Dominus in Euangelio, Surgent (inquit) pſeudoprophetæ, & pſeudoapoſtoli : & dabunt *Mat.* 24.24.
ſigna multa, ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt, etiam electi. Sequitur [Qui poſuit orbem deſertum & vrbes eius deſtruxit.] Or- *Iſai.* 14.16.
bem vocat eccleſiam de qua ſcriptum eſt. [Etenim correxit orbem *Pſal.* 95.10.
D qui non commouebitur.] Hunc orbem deſertum quodammodo faciet antichriſtus, quando per eum deſeretur [6] a multis. In alia tranſlatione ſcriptum eſt, Qui poſuit orbem quaſi deſertum. Non enim vere deſerta erit eccleſia, qua tot continebit perfectos, ſed quaſi deſerta, quia in comparatione illius multitudinis, qua nunc inhabitatur, quaſi derelicta tunc videbitur & deſtructa. Cuius etiam vrbes deſtruet, conuenticula vtique eorum, qui in vna viuunt ſocietate, quos vrbium nomine appellari poſſe, cum de antichiſti perſecutione tractaremus, ſufficienter oſtendimus. Deſtruet etiam ille nequam conuenticula ſanctorum, diſſipabit congregationes fidelium vel ſuis

decretis

Digitized by Google

decretis ſubdendo, vel tormentis & proſcriptionibus perſequendo. A

ET vinctis eius, id eſt orbis, non aperuit carcerem. Vincti orbis ſunt hi, qui in eccleſia ignorantiæ tenebris incluſi, vinculis malæ
Pſal. 118.61. conſuetudinis conſtringuntur, de quibus Propheta, [Funes (inquit) peccatorum circumplexi ſunt me.] His vinctis peſtilens ille non aperiet carcerem, quos ab errore docendo non extrahet, ſed arctius ſuæ iniquitatis, & perfidiæ tenebris inuoluet Si autem per virum 7 diabolum velis intelligi, non erit abſurdum, cum & in pſalmis, & in euangelio, & multis alijs ſanctæ ſcripturæ locis, appellatus
Mat. 13.28. ſit homo, ſecundum illud, [Inimicus homo hoc fecit.] Et, [Exurge
Pſalm. 9.20. Domine non præualeat homo.] Ipſe nec adhuc quidem ceſſat conturbare terram, & concutere regna. Terra dici poſſunt amatores mundi, & mundialis gloriæ ſectatores, quos vtique nunc ira, nunc 8 inuidia, nunc bellis ſeditionibuſque conturbat. Quicunque etiam noſtrum fratres terram ſapimus, aliquid etiam terrenum diligimus, huius cõturbationis expertes non erimus, ſed erimus profecto inuicẽ mordentes, & comedentes, & alterutrum inuidentes. Quod ſi cor noſtrum de terrenis ad cœleſtia leuemus, audituri non terra es, & in terram ibis, ſed cælum es, & in cælum ibis; regna noſtra, id eſt virtutes, per quas iam Chriſto cæpimus conregnare, concuti quidem poſſunt, ſed ſubuerti non poterunt : quomodo illius concuſſum eſt regnum, C
Pſalm. 72.2. cuius pæne moti ſunt pedes, cuius pæne effuſi ſunt greſſus. Concuſ-
Geneſ. 39.12. ſus eſt Iob ſed non ſubuerſus. Concuſſus 9 eſt Ioſeph quando pallium reliquit adulteræ, ſed non eſt ſubuerſus, qui carcerem ſtupro prætulit, vincula adulterio. Et nos quidem concutimur, quando tentamur; ſed non ſubuertimur, ſi non conſentiamus.

[QVI poſuit orbem deſertum] Orbis nomine hoc in loco eos poſſumus accipere, qui ita ſunt in orbe quaſi in vrbe, circuitu ſemper laborantes, & ad finem numquam peruenientes. De talibus ait
Pſal. 11.9. Propheta, [In circuitu impij ambulant] id eſt in orbe. Hi tales non ſolum conturbantur vel concutiuntur, ſed ita etiam ſubuertuntur, vt D
nullum in eis remaneat virtutis veſtigium, vt quemadmodum ſolitudo beſtijs, ita & ipſi excluſi virtutibus, a vitijs excludantur. Nota hæc tria genera hominum, quorum primum conturbatur, ſecundum concutitur, tertium ſubuertitur. Primum quia terra ſunt, contrarijs paſſionibus agitati turbantur; ſecundum quia reges ſunt, ſpiritalibus nequitijs impugnantur; tertium 10 quia nihil in ſe habent conſtantiæ, ſed circumferuntur omni vento doctrinæ, ab immundis ſpiritibus conteruntur. Huius orbis vrbes ſunt conuenticula eorum de ſanguinibus, præferentia ſpeciem ſanctitatis, vim eius & virtutes, abnegantia

Digitized by Google

A tia Tales vtrique vrbes princeps deſtruit tenebrarum, omnes eius mu-
nitiones, virtutū videlicet inſtrumenta cum virtutibus ipſis euertens.
[Et vinctis eius[11] non aperiet carcerem.] Qui enim in talibus vrbibus
vincti tenentur funibus peccatorum, Rex confuſionis proſternet eos
in carcerem deſperationis, occludens eis oſtium confeſſionis; vnde
Propheta, [Non me demergat tempeſtas aquæ;] id eſt non me deij- *Pſal.* 68. 16.
ciat vis tentationis, [Neque abſorbeat me profundum,] malæ con-
ſuetudinis, [Neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum,] ſeris deſpera-
tionis claudens oſtium confeſſionis. Exhinc finem ipſius tentationis
deſcribens, onus quo ipſe in nouiſſimis erit opprimendus in pœnis,
B cum his, quos ipſe oppreſſit peccatis, ſubiungit. [Omnes Reges *Iſai.* 14. 18.
Gentium dormierunt in gloria, vnuſquiſque in domo ſuo, tu autem
proiectus es de ſepulchro tuo, ſicut ſtirps inutilis pollutus, & obuo-
lutus cum his, qui interfecti ſunt gladio.]

AVDITE hæc Reges terræ, qui concuſſi a Sathana non potuiſtis
ſubuerti. Hic timor, hic labor, hic gemitus; hic in procinctu belli
continuo poſiti, accipite armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus
inſidias diaboli; eſt enim merces labori veſtro. Quæ merces inquis?
[Omnes Reges terræ dormient in gloria][12] Somnus certe glorioſus,
quo Reges poſt victoriam ſopiuntur, quia ſicut pretioſa eſt in con- *Pſal.* 115. 15.
C ſpectu Domini mors Sanctorum eius; ita eſt nihilominus glorioſa.
Quam glorioſe ille Rex magnus, Paulum dico, occubuit, qui tot vi-
ctorijs coronatus, ſomnum mortis lætus excepit, inter illos præci-
puum obtinens locum, de quibus in Apocalypſi ſcriptum eſt, [Beati *Apoc.* 14. 13.
mortui qui in Domino moriuntur; amodo iam dicit Spiritus, vt re-
quieſcant a laboribus ſuis.] Omnes Reges dormient in gloria] Mag-
num eſt[13] fratres dormire in gloria. Alij quidem obdormiunt in con-
tumelia, alij in miſericordia, alij in gloria; in contumelia in peccatis
perſeuerantes; in miſericordia pœnitentes; in gloria martyres & in-
nocentes. Obdormiunt in contumelia, qui in ſuis ſceleribus mori-
D untur; in miſericordia, qui confeſſione & lacrymis pœnitentiæ, a ſuis
ſceleribus abluti ſopiuntur; in gloria, qui multarum virtutum ſti-
pendijs glorioſi, angelicis manibus ad cæleſtia transferuntur. Ob-
dormiuit[14] diues in contumelia, & ſepultus eſt in inferno; Lazarus
in miſericordia, qui in ſinu deducitur Abrahæ; ipſe Abraham in glo-
ria[15] qui non ſibi, ſed etiam Lazaro potuit eſſe conſolationi. Obdor-
miuit in contumelia Iudas, qui laqueo ſe ſuſpendit; in miſericordia *Matth.* 27. 5.
paraliticus, cui Dominus peccata dimiſit; in gloria Petrus, qui Chri- *Matth.* 9. 2.
ſtum ſua morte glorificauit. [[16] Vnuſquiſque enim in domo ſua.] *Ioan.* 21. 19.
Hæc ſunt illa æterna tabernacula in quibus perfecti recipiunt im-

Luc. 16. 9. perfectos, illos ſcilicet, qui de mammona iniquitatis faciunt ſibi amicos, dando temporalia vt conſequantur æterna. A

Ioan. 14. 2. HÆ ſunt in domo patris beatiſſimæ manſiones, pro varietate virtutum differentiæ habitationum. [17] Licet enim omnes perfecti in gloria dormiant, & ad regna cœlorum omnes perueniant, alia eſt tamen claritas ſolis, & alia claritas lunæ, alia etiam ſtellarum. Et ſtella a ſtella differt in claritate. Ideo omnes reges dormient in gloria, vnuſquiſque tamen in domo ſua. Eſt prȩterea ſomnus contumelioſus iniquitas, ſomnus miſerandus infirmitas, ſomnus glorioſus charitas.

1. Cor. 15. 41.

Epheſ. 5. 14. [18] Contumelioſe dormienti ait Paulus, [Surge qui dormis, & exurge a mortuis] [19] Dormienti in infirmitate vel pigritia dicit ſermo diuinus, [Vſquequo piger dormis? At ſponſæ dormienti inter medios cleros, quæ de amplexibus ſponſi gloriatur, [20] [Lȩua (inquit) eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me;] quȩ inter vbera [21] ſpōſi, ſuper pectus ſponſi ſuauiter requieſcit. Voce ſponſi ſomnus iſte beatiſſimus confirmatur dicentis, Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis [22] dilectam, donec ipſa velit. Rogo quando volet? Quando his carere amplexibus, ab his auelli vberibus, inſuper ſinu vel pectore volet ſeparari? Certe quando charitas ipſa, quæ eam hoc cœleſti ſomno ſopiuit, excitare voluerit ſtans ad oſtium, & pulſans, Aperi mihi ſoror mea [23] ſponſa. Audiens deinde illa caput amici plenum rore, & cincinnos eius guttis noctium, euigilat, ſurgit, aperit oſtium, relictiſque delicijs quibus fruebatur, ad capillos eius, id eſt qui fide illi adhærent, qui ex nocte ignorantiæ aliquid aquilonaris frigoris contraxerunt, erudiendos, charitate ſuggerente, pertranſit. B

Prou. 6. 9.

Cant. 2. 6.

Cant. 2. 7.

Cant. 5. 2. C

Rom. 9. 3. Hinc beatiſſimus Paulus optabat anathema a Chriſto eſſe pro fratribus, ſalutem multorum proprijs, licet ſummis, præponens delitijs. Eia fratres, omnes Reges Gentium, ſiue illi qui populis præſunt in eccleſia, ſiue illi qui cogitationes ſuas, ſenſus ſuos, motus etiam ſiue iraſcibiles, ſiue concupiſcibiles, quaſi diuerſas gentes ſalutari regunt diſciplina, in gloria dormiunt, vel in morte recipientes coronam vitæ, vel extracti a corporalibus, requieſcentes [24] in contemplatione. Quod autem alia tranſlatio habet, Vir in domo ſua, illud arbitror his verbis deſignari, quod quiſque in conſcientia ſua, ſpreta aliorum æſtimatione, lȩtatur, gloriā in ſemetipſo habens & non in altero. D

REGIBVS itaq; ſic dormientibus, quid erit de eo a quo concuſſi ſunt? Quid erit? [Tu autem (inquit) proiectus es de ſepulchro tuo, ſicut ſtirps inutilis.] Ipſius antichriſti, omniumque reproborum ſepulchra eorum ſunt corpora, in quibus anima eorum putredine vitiorum corrumpitur, & omnium immunditiarum ſanie fædatur: De quibus ſepul-

A ſepulchris tunc eijciuntur, quando animæ à corporibus extractæ proijciuntur in tenebras exteriores. Proijciuntur autem quaſi ſtirps inutilis, cui nihil aliud debetur quam ignis. Dicitur etiam ipſe antichriſtus, vel quilibet reprobus Pollutus, & Obuolutus. Pollutus, propter peccati contaminationẽ; Obuolutus, propter irrecuperabilem vitæ emendationem. Suis quippe peccatis dicitur obuolutus, qui in ſceleribus vitam finiens, nulla ſpe euadendi conſolatur. [Tu (inquit) proiectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obuolutus, cum his qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt vſque ad profundum laci.] Sed & ille, omnium iniquorum princeps, proij-
B cietur de ſepulchro ſuo quaſi ſtirps inutilis. Sepulchrum eius omnes reprobi ſunt, a quo tunc proijcietur, quando ipſe quoque mittetur in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Permittitur enim nunc operari in filijs diffidentiæ, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Cum autem impleta fuerit iniquitas peccatorum, & intulerit iniquis iuſtitia diuina ſupplicium, cum non ſit vlterius cui peccatum ſuggerat, ab interioribus expelletur, & cum cæteris perditis in tenebras exteriores & ipſe proijcietur. Qui & pollutus dici poteſt & obuolutus; pollutus ſcilicet ſanguine multorum, quos gladio iniquitatis occidit; obuolutus malitia & deſperatione, vt re-
C parari non poſſit. Cuius ſicut quam cęterorum maior eſt malitia, ita intolerabilior erit & pœna. Licet enim cum cæteris perditis ad fundamenta laci, id eſt ad profunda deſcendat inferni, in ipſo tamen profundo acriora expendet ſupplicia, qui non alieno ſuggeſtu peccauit, & alijs peccata ſuggeſſit. Vnde Sequitur, [Quaſi cadauer putridum, non habebis conſortium, neque cum eis in ſepultura,] Hæc eſt ſepultura diuitis purpurati, de qua dicitur in euangelio, Mortuus eſt & diues, & ſepultus eſt in inferno. *Luc.16.22.*

Hæc ſepultura cum omnium ſit reproborum, in ea tamen non omnes æqualiter torquebuntur, ſed ſicut de zizanijs ſcrip-
D tum eſt, ligate ea in faſciculos ad comburendum, vt qui hic fuerint pares in culpa, æquales quoque efficiantur in pœna. At antichriſtus, vel princeps eius diabolus, ſicut nullus eſt quem non ſuperet in malitia, ita nullus eſt cum quo conſortium habeat in ſepultura. Qui nimirum cadaueri putrido comparatur, vt eius abiectio, fœtor atque confuſio deſignetur. Deinde cauſam, pro qua talia paſſurus ſit, ſubiungens ait, [Tu enim terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum interfeciſti.] Terram antichriſti carnem eius vocat, quam ipſe vitiorum paſſionibus diſperdet vel beſtijs ſpiritalibus diſperdendam committet. Populum quoque eius ipſos in-

 tellige,

telligẽ, qui ſe ei regendos [28] committent, quos profectò non reget, A
ſed deſtruet, nec viuificabit ſed interficiet. Quamuis omnes ferè codices non terram tuam, vel populum tuum, ſed terram tantum, & populum habeant; vt intelligamus vel à diabolo, vel ab antichriſto illos diſperdendos, quos terræ inhærentes inuenerit; populum vero, id eſt populos illorũ, qui ratione honeſtius viuendo regebantur, ab eis ſpiritualiter eſſe necandos. Sequitur, [Non vocabitur in æternum ſemen peſſimorum.] Hæc eſt illa vocatio de qua dicit Apoſtolus,
Rom. 8. 28. [Scimus quoniã diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitũ vocati ſunt Sancti.] Hac vocatione non
vocabitur in æternum [30] ſemen impiorum, illud nimirum ſemen, B
Mat. 13. 25. quod tritico boni patrisfamilias inimicus ſuperſeminauit homo.

& 38. QVAM parabolam ipſe Chriſtus exponens, bonum (inquit) ſemen hi ſunt filij regni, & zizania filij [31] nequam. Hoc ſemen eſt peſſimum vel peſſimorum, quia propria voluntate, & peſſimorum ſuggeſtione facti ſunt peſſimi. Hoc igitur ſemen peſſimum non vocabitur in æternum, id eſt, in electorum numero non computabitur.
Iſai. 14. 21. [Præparate filios veſtros occiſioni in iniquitate patrum ſuorum] Quibus loquitur? Semini nimirum peſſimo, id eſt impiorum multitudini, qui ab antichriſto vel diabolo non creati, ſed per orbem diſ-
perſi, quaſi ſeminati, ſicut ipſi peſſimi ſunt, ita ſibi doctrina & exem- C
plo peſſimos generant; quos alloquens Propheta, Præparate (inquit) filios veſtros [32] occiſioni. Prophetia eſt, non præceptum, ſicut
Amos. 4. 4. alias ſcriptum eſt, [Venite ad Bethel & impie agite.] Acſi diceret, Venietis ad Bethel & impie agetis. Sic & hic, Propheta cernens ſemen illud peſſimum ab Antichriſto, vel a diabolo generatum, & ipſos ſibi filios, errores & vitia ſuggerendo, generare, Præparate (ait) filios veſtros occiſioni in iniquitate patrum ſuorum. Ac ſi diceret, Sicut vos ab impijs generati, æternis eſtis ſupplicijs deſtinati, ita profectò filios, quos vobis veſtris erroribus generaſtis, eidem occiſioni, id eſt dam-
nationi præparatis. [Non conſurgent, nec hereditabunt terram, ne- D
que implebunt faciem orbis ciuitatum.] Ad reprobos arbitror hæc referenda, qui a peſſimis doctoribus internecioni parati, vlterius non conſurgent, ſed in carnis ſuæ ſterquilinio putreſcentes, ad illius terræ
Pſal. 141. 6. poſſeſſionẽ non poterunt peruenire, de qua ait pſalmiſta, [Portio mea
Matth. 5. 4. Domine ſit in terra viuentium,] vnde Dominus in euangelio, [Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Neque implebunt faciem orbis ciuitatum] id eſt non implebunt faciem ciuitatum, quæ ſunt in orbe. Per orbem ſignificari eccleſiam ſuperius diximus, cuius ciuitates ſunt conuenticula fidelium, in vna ſocietate viuentium, qua-

rum

A tum facies eſt ipſa ſpecies ſanctitatis, quæ in habitu, vultu 33 victu ceteriſque huiuſmodi coram hominibus lucet. Itaque cum fuerit princeps tenebrarum cum toto ſuo corpore in infernum ſepultus, filij nequam ex patribus nequiſſimis generati, & iam occiſioni, id eſt extremæ damnationi parati, nec per pœnitentiam conſurgent, nec ad ſpeciem ſanctitatis, quam oculis tantum hominum exhibebant, vlterius aſpirabunt. Putabam me hoc ſermone abſoluendum, ſed quia iam hora præterijt, modicum id quod reſtat, ſequentis diei gaudio reſeruemus, orantes vt ſic in hac vita a Babylonis operibus liberemur, vt cum ea in futurum æternis ſupplicijs non oneremur per
B IESVM Saluatorem noſtrum, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum Amen.

Variæ Lectiones.

1. Dicuntur, primum &c. C. Cam. Dicuntur, *ſicut meminiſtis fratres cariſſimi*, primum.
2. Deinde quomodo ipſi. C. Cam. Deinde *quemadmodum* ipſi.
3. Vtriuſque ruinam. C. Cam. Vtriuſque *etiam* ruinam.
4. Qualis vir! Conturbabit certe. C. Cam. Qualis vir. *Numquid iſte eſt vir*, & quod ſubijcitur vſque ad, *Conturbabit* certe.
5. C Potentiam. Porrò regna. C. Cam Potentiam. *Vel per terram*, & cetera vſque ad, *Porro regna.*
6. A multis. Deſtruet etiam ille. C. Cam. A multis. *In alia tranſlatione*, & reliqua vſque ad, Deſtruet *itaque* ille.
7. Diabolum velis. C. Cam. Diabolum *ipſum* velis.
8. Inuidia, nunc bellis ſeditionibuſque. C. Cam. Inuidia, *Nunc ambitione*, nunc bellis ſeditionibuſque.
9. Eſt Ioſeph. C. Cam. Eſt *&* Ioſeph.
10. Quia nihil in ſe habent. C. Cam. Quia *in ſe nihil* habent.
11. Non aperiet carcerem. C. Cam. Non *aperuit* carcerem.
12. D Somnus certe glorioſus. C. Cam. Somnus *ſane* glorioſus.
13. Fratres dormire in gloria. Alij quidem obdormiunt. C. Cam. Fratres, *magnum eſt obdormire* in gloria. Alij enim obdormiunt.
14. Diues in contumelia. C. Cam. Diues *ille* in contumelia.
15. Qui non tibi. C. Cam. Qui non *ſolum* tibi.
16. Vnuſquiſque enim in domo. C. Cam. Vnuſquiſque (*inquit* in domo.
17. Licet enim omnes. C. Cam. Licet *igitur* omnes.
18. Contumelioſe dormienti. C. Cam. Contumelioſe *quippe* dormienti.

mienti. A

19. Dormienti in infirmitate. C. Cam. Dormienti *autem* in infirmitate.
20. Læua inquit eius ſub. C. Cam. Læua *eius inquiens* ſub.
21. Vbera ſponſi, ſuper pectus ſponſi. C. Cam. Vbera ſponſi, *in ſinu ſponſi*, ſuper pectus ſponſi.
22. Dilectam donec ipſa. C. Cam. Dilectam *quoaduſque* ipſa
23. Sponſa. Audiens. C. Cam. Sponſa *mea*. Audiens
24. In contemplatione. Regibus ſic dormientibus. C. Cam. In contemplatione. *Quod autem alia*, & quæ ſequuntur, vſque ad, Regibus *itaque* ſic dormientibus. B
25. Animæ a corporibus extractæ C. Cam. Animæ *extractæ a corporibus*.
26. Quam ignis. Sequitur. C. Cam. Quam ignis. *Dicitur etiam ipſe*, & cetera, vt expreſſimus vſque ad, *Vnde* ſequitur.
27. Purpurati, de qua dicitur in Euangelio. Mortuus eſt. C. Cam. Purpurati *ſicut ſcriptum eſt* in Euangelio. Mortuus eſt.
28. Diſperdet. Populum quoque. C. Cam. Diſperdet, *vel beſtijs ſpiritalibus diſperdendam committet*. Populum quoque.
29. Comittent. Sequitur non. C. Cam. Committent. *Quos profecto non reget*, & reliqua vſque ad, *Sequitur non*. C
30. Semen impiorum, illud. C. Cam. Semen *peſſimorum*, illud.
31. Nequam. Præparate. C. Cam. Nequam. *Hoc ſemen eſt*, & quod ſequitur, vſque ad, *Praparate*.
32. Occiſioni in iniquitate. C. Cam. Occiſioni. *Prophetia eſt non praeceptum*, & cetera vſque ad, in iniquitate.
33. Victu, ceteriſque. C. Cam. Victu, *ieiunijs, orationibus*, ceteriſque.

D

Sermo Decimus nonus.

DE eo quod ſcriptum eſt [Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer qui mane oriebaris.] Licet vobis ſufficere videantur quæ dicta ſunt, alius [1] tamen ſenſus mihi occurrit ad exponendum breuior & facilior ad intelligendum, quem operæ pretium eſt, antequam ad alia tranſeamus, proferre in medium, vt eligat vnuſquiſque quod vult, cum ea ſit humanæ mentis natura, vt eam ſenten-

A ſententiam ſemper æſtimet veriorem, quam ſuæ capacitati audierit aptiorem. Itaque à verbis beatiſſimi Pauli ſumamus huius expoſitionis exordium, qui de lege peccati & mortis ſalutare texens oraculum, [Regnauit (inquit) mors ab Adam vſque ad Moyſen etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ.] Gerebat itaque mortis præpoſitus, id eſt diabolus, in homine principatũ, ante Moyſi legem videlicet regnans ſine contradictione; lege autem ſubintrante, & peccato diuinis præceptis reſiſtente, tyrannidem exercens. Vbi enim non erat lex, nec præuaricatio. Ideo lex ſubintrauit ut abundaret [2] delictum. Quid igitur ait Paulus, Conſtitutis non B ſub lege, ſed ſub gratia, peccatum (inquit) vobis non dominabitur. Non enim eſtis ſub lege ſed ſub gratia. Dominabatur proinde his qui erant ſub lege. Igitur ab Adam vſque ad gratiam Chriſti dominabatur peccatum, & per peccatum præpoſitus peccati, ius ſibi vendicans non ſolum in reprobos, ſed etiam in electos, necdum vocatos, necdum iuſtificatos, necdum Chriſti ſanguine redemptos. Hos à Propheta cælum vocari poſſe non inconuenienter exiſtimat, qui vim prædeſtinationis, in qua facta ſunt, quæ futura ſunt, non ignorat. Cernens itaque Propheta regnum diaboli mane, id eſt in ipſa mundi exortum initio, totum fere mundum occupaſſe, Reges, & Principes, C & omne hominum genus, præter pauciſſimos, idololatria polluiſſe, electos etiam & prædeſtinatos inuaſiſſe, ammiranſque eius tantam poteſtatem, Chriſti virtute proſtratam, [Quomodo (inquit) cecidiſti de cœlo Lucifer qui mane oriebaris?] Lucifer vocatur, quia lucem ſcientiæ ferre videbatur, cum diceret, Guſtate & eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum.

Rom.5.14. *Rom.5.20.* *Rom.6.14.* *Gen.3 5.*

CECIDIT de cœlo & in terram corruit, quando ab electis eiectus, in ſolis reprobis, quaſi in carcere incluſus, terram more ſerpentis [3] comedit Qui quidem Gentes vulnerabat, telo peccati mortalis confodiens. Qui dicebat in corde ſuo, In cœlum conſcendam. Videns certe diabolus inſtante iam Chriſti aduentu, totum humanum D genus ſibi ſubiectum nihil niſi terram ſapere, pauciſſimos tamen Iudæorum Deo fide & operibus adhærentes cæleſtia meditari, elatus ſuperbia, etiam ipſis ſe poſſe dominari confidit, In cœlum (inquiens) conſcendam. Vnde in beato Iob legitur, [Abſorbebit fluuium & non mirabitur, & habebit fiduciam quod influat Iordanis in eos eius.] Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum, id eſt ſuper Sanctos [4] qui ſunt in Iudæa. Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis, vt ſicut in omnibus templis mundi ſacrificatur, ita & in templo Ieroſolymitano, de quo ſcriptum eſt. [Latera aquilonis ciuitas Regis magni,]

Iob.40.18. *Pſal.47.3.*

mea

mea maleſtas quaſi diuina colatur. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, id eſt omnium Prophetarum excellentiam, & exiſtimationem tranſcendam. Similis ero altiſſimo, vt cum mihi fuerit Iudæa ſubiecta, tota terra mea ſit, ſicut totum cœlum Dei. Hinc eſt quod dominum tentans, de mundi totius Dominatu præſumpſit dicens, [Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.] Optime ait ſcriptura, [Ante ruinam exaltatur cor.] Eo quippe tempore quo ſibi maiora promittebat, etiam [5] amiſit quæ poſſidebat. Quaſi ſecure poſſidebat atrium ſuum fortis armatus, ſed ſuperuenit fortior, Dominus videlicet fortis & potens in prælio, a quo fortis ille nectitur vinculis ſuis, & in infernum detruditur vnde dicitur, [Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.] De hac eius ruina Dominus in euangelio, [Nunc (inquit) iudiciũ eſt mundi, nunc princeps huius mundi, eijcietur foras.] Qui te viderint oculis fidei ſic eiectum, inclinabuntur humilitate, teque proſpicient, id eſt cognoſcent, vt qui te prius putauerunt fortem & magnum, ſciant te in comparatione Chriſti infirmum.

Matth. 4. 9. *Prou. 16. 18.* *Ioan. 12. 31.*

A B

NVMQVID iſte eſt vir qui conturbauit terram, qui concuſſit regna? faciens gentem conſurgere contra gentem, & regna aduerſus regna, qui orbem fecit Dei cultoribus deſertum, qui tot deſtruxit vrbes, tot vinctos incluſit? Quæ omnia eius ſuggeſtu ante Domini aduentum facta, nemo qui hiſtorias legit [6] ignorat. Expulſus itaque, ab electis diabolus, & in cordibus reproborum quaſi in carcere infernali incluſus, eos quos poſſidebat, ad perſequendum Chriſti prædicatores & cultores, commouebat, de quibus ſubditur, [Omnes Reges Gentium dormierunt in gloria ſua] & cetera. Quæ omnia, ſecundum quod ſuperius expoſuimus, intelligenda ſunt. Itaque ab eo loco, in quo clauſimus heſternum ſermonem, deinceps procedamus. Et conſurgam ſuper eos, filios ſcilicet peſſimos a peſſimis patribus generatos, & perdam Babylonis nomen, & reliquas, & germen, & progeniem dicit Dominus. Nomen Babylonis eſt gloria mundi, reliquiæ Babylonis amor mundi, germen Babylonis affectus peccandi, progenies Babylonis cognitio, conſenſuſque peccati Nihil enim magis appetunt homines quam magnum nomen, quod ſibi Babylonici vel diuitijs, vel ſtulta virtute, [7] vel ſcientia ſæculari conquirunt. Quæ, cum acquirere non potuerint, vel acquiſita amiſerint, habent quaſdam omnium horum in corde reliquias, ipſum videlicet mundi amorem, qui ex iniquo germine peſſimus affectus proceſſit. Quorum progenies peſſimę ſunt cogitationes, quaſi paruuli filiæ Babylonis, de quibus Pſalmiſta ait, [Filia Babylonis miſera; Beatus qui tenebit & allidet

C D

Pſalm. 16. 8. & 9.

A alliđet paruulos ſuos ad petram.] Quæ omnia in fine ſæculi a Domino deſtruentur, quando nominis Babylonici nulla erit gloria, nulla in eius amore delectatio, nullus peccandi affectus: quando etiam ſecundum pſalmiſtam [Peribunt omnes cogitationes eorum.] Sequitur, [Et *Pſal.145.* ponam eum in poſſeſſionem ericij, & in paludes [8] aquarum.] Ergo in fine mundi ciuitatem confuſionis ericij, & paludes poſſidebunt aquarum, vt ſpina peccati ſemper coſcientia pungatur, & libidine & voluptate, inſtar cænoſę paludis, fumum & fætorem exhalante, cæcetur. [Et ſcopabo eam in [9] ſcopa terens, dicit Dominus exercituum] Sicut domus ſcopis mundatur & euacuatur, ita omnem Babylonis gloriam, B diuitias & delectationes diſperdam, terens eam tormentis, & doloribus contereńs.

SED & nos, fratres chariſſimi, a quibus per aduentum Domini diabolus eiectus eſt foras, præparemus filios peſſimi ſeminis occiſioni, vt gladius Domini deuorans carnes, omnes carnales affectiones illicitaſque delectationes, cogitationes etiam peruerſas, ex carnali affectu quaſi de peſſimo ſemine generatas occidat, vt nec conſurgant [10] vlterius, neque impleant faciem orbis ciuitatum, Ciuitates orbis memoriæ noſtræ meditationes intellige, quæ vtique memoria orbi comparatur, quia quicquid in orbe corporaliter haberi poteſt, totum C a memoria imaginaliter comprehendi poteſt. Facies autem orbis vel ciuitatum, meditationum noſtrarum intentio eſt, ſecundum quam omnia, quæ fiunt vel cogitantur a nobis, ab eo, quem nihil latet, iudicantur. Adeſto ergo Domine IESV, & ſuper filios Babylonis miſericordi ſæueritate conſurge; vt in anima mea nomen pereat Babylonis, omnique confuſione deleta, Ieruſalem nomine [11] cenſeatur. Sed & antiquæ confuſionis reliquias, id eſt vitiorum imagines, quæ ipſis vitijs iam expulſis, in mentis meæ ſecretario reſederunt, annihilate digneris, vt nec germen quidem vnde oriantur ſuperſit, ne ipſius progenies germinis, peſſimæ videlicet cogitationes & affectiones vlteri- D us pullulent. [Et ponam (inquit) eas in poſſeſſionem ericij, & paludes aquarum] Fiat Domine cor meum ericius plenus ſpinis, vt ſingulorũ peccatorum meorum memoria, quaſi ſpinis ſingulis compungatur, & ſicut totam animam meam vitia poſſidebant, ita totam occupet compunctio ſalutaris, ſicque libidinum ſuarum recordatione, quaſi cœnoſis paludibus ſtercorata, pœnitentiæ fructus producere mereatur.

SEQVITVR, [Et ſcopabo eam in ſcopa terens.] Scopa terens cordis contritio eſt, qua Babylon in anima noſtra teritur & conteritur, & omnes eius ſpurcitiæ egeruntur. Prope eſt enim Dominus his qui contriuerunt cor, quia cor contritum & humiliatum Deus non *Pſal.50.19.*

Digitized by Google

ſpernit. Ssd & flagellum Dei ſcopa terens dici poteſt, quo viſitat in A
virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra, vt vitia
conterens virtutes inducat, & ſuam a nobis miſericordiam non
diſpergat. Poteſt etiam per ſemen peſſimum hypocriſis intelligi,
cuius filios ſimulatas dicimus eſſe virtutes, quas hypocrita quilibet
occiſioni parat, non mercedi. Qui profecto filij conſurgere non
poſſunt, quos peruerſa intentio in ima demergit; nec terram heredi-
tare viuentium, qui animam, vel ipſius animæ conſcientiam exina-
nire poſſunt, implere non poſſunt. Super hos igitur filios conſurget
Dominus in malum,& non in bonum,vt perdat nomen Babylonis,id
eſt famam,quam falſis virtutibus acquiſierat; & reliquias eius,& ger- B
men,& progeniem, vt nec ipſa virtutũ ſpecies reſideat; nec fructum,
qui quærebatur in laudibus hominum, obtineat, imo quicquid hu-
iuſmodi ſimulando quæſierant, totum perdat. Ponitur deinde.[In
poſſeſſionem ericij,& in paludes aquarum.]Hęc ſunt duo vitia,in quę
Dei iudicio hypocritarum genus ſæpiſſime ruit, Auaritia & Luxuria.
22. Nam ſecundum ſententiam Saluatoris, ſpinis diuitiæ & ſollicitudi-
nes ſæculi comparantur,quarum amore cum fuerit anima purgata,
inſtar ericij ſuis armatur ſpinis, confidens in virtute ſua, & in multi-
tudine diuitiarum ſuarum ſuperbiens.

AT paludes infertiles & lutoſæ, in quibus coeno gaudentia rep- C
tant animalia, luxuriæ immunditiæ comparantur,quæ vtique ſordidę
ſunt & lutoſæ, in quibus ſpiritus inſultant immundi, quorum prin-
ceps libentius ſub vmbra dormit, in virore calami & iunci, quæ ma-
xime naſcuntur in paludibus, & locis humentibus. Talis anima ſco-
patur,non vt munderur ſed vt conteratur. Sequitur,[Iurauit Domi-
nus exercituum dicens, Si non vt putaui ita erit, & quomodo mente
tractaui ſic eueniet.]Omnia quę de onere Babylonis ſanctus Prophe-
ta deſcribit, Domini iurantis auctoritate confirmat, vt nemo du-
bitet eſſe ventura,quæ ab ipſo Deo ſub iureiurando conſtat eſſe præ-
dicta. Quod autem Dominus iurare dicitur, cui etiam non iuranti
credendum eſſe nemo qui dubitet, maximum veritatis & certitudinis D
inditium eſt. [Si non vt putaui ita erit, & quomodo mente tractaui
ita veniet.] Humano more loquitur hominibus, quia ſi loqueretur
diuino, non intelligeretur ab hominibus. Verbum hoc (puto) non
ſemper in ambiguis ponitur, cum Dominus iratus ſeruo ſuo ſæpiſ-
ſime dicat, Puto quod Dominus tuus ſim. Quod itaque dicit ſeſe pu-
tare vel mente tractare, nulla dubitatio, nulla ſollicitudo,nulla men-
tis diſtenſio in Dei natura cogitetur, ſed æterna & incommutabilis
eius diſpoſitio verbis, quibus à nobis poſſet intelligi, inſinuata cre-
datur.

A datur. Ideo autem exiſtimatio vel tractatio poſita ſunt, vt ſicut homines ea, quæ non præcipitantur, ſed cum quadam hæſitatione & tractatu faciunt, finem optimum ſortiuntur; ita Deus nullo mentis impetu, nullo fortuito caſu, ſed æterno ſuo conſilio attingit à fine *Sapien.8.1.* vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Igitur ſicut diſpoſuit, ſicut putauit, ſicut voluit, ſicut tractauit, ſic eueniet. Quid eueniet?

VT conteram (inquit) Aſſyrium in terra mea, & in montibus meis *Iſai.14.25.* conculcem eum.] Per Aſſyrium totam illam multitudinem ſpirituum ſuperborum intellige, qui conteruntur in [13] in terra Domini, & in B eius montibus conculcantur. Refer hoc ſi placet ad primum Domini aduentum, in quo contritus eſt Diabolus in terra Domini, vt per terram paruuli & carnales intelligantur, quos ad ſolidi cibi per- *1.Cor.3.2.* ceptionem minus idoneos lacte potat Apoſtolus, nihil (inquiens) iu- *1.Cor.2.2.* dicaui me ſcire inter vos, niſi Dominum IESVM & hunc [14] crucifixum. In tali terra cõtriuit Aſſyrium Dominus, quando omnem eius aſtutiam, luce fidei coruſcante, denudans, in eorum cordibus caput eius, quod eſt perfidia, diuina virtute comminuit. Porro per montes Apoſtolos atque perfectos intellige, quibus dedit Dominus poteſta- *Luc.10.19.* tem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem virtutem ini- C mici. A quibus etiam ipſius diaboli iugum grauiſſimum ablatum eſt, quando computruit iugum a facie olei, & ille vnctus oleo lætitiæ *Iſai.10.27.* præ conſortibus ſuis, ligato forti illo, captiuam duxit captiuitatem, & onus, quo eorum humeri premebantur, ſua virtute depoſuit. [Et anferetur iugum eius ab eis, & onus illius ab humeris eorum tolletur] Eſt iugum ſiue onus iniquitatis, quod homo proprijs ceruicibus, diabolo ſuadente impoſuit. Eſt quoque iugum, ſiue onus malæ conſuetudinis, cui ſe homo male viuendo ſupponit. Eſt & iugum ſiue onus infelicitatis, cui hominem peccantem iuſtitia diuina proſtrauit. Eſt graue quidem iugum vel onus peccati, quod vſque ad dominicam D paſſionem ita mortales premebat, vt nullius iuſtitia, nullius virtute amoueri potuerit, ſed cunctos non ſolum reprobos, ſed etiam electos in infernum demerſit, quamuis inter eos magnum chaos firmatum ſit; iſtis, etſi non in gloria, in requie tamen conſtitutis, illis, locis pœnalibus infeliciter deputatis. At per paſſionem Chriſti contrito diabolo & conculcato, iugum iſtud onuſque ſublatum eſt, vt libero exhinc volatu, iuſti quique atque perfecti ad cœlum vſque aſcendere potuerint.

VERVMTAMEN fratres chariſſimi, adhuc nos iugum vel onus premit Aſſyrij, ſentientes nimirum aliam legem in membris noſtris, re-

Rom. 7. 23. pugnantem legi mentis noſtræ, & captiuos nos ducentem in lege A
peccati, quæ eſt in membris noſtris. Graue hoc iugũ fratres, graue hoc
Rom. 7. 24. onus & intolerabile. Quis nos liberabit de corpore mortis huius?
Quid de onere conſuetudinis dicam? quod quicunque humeris ſuis
incaute ingeſſit, ſine graui dolore, nimioque labore deponere non
Eccle. 40. 1. poterit. Sed & graue iugum ſuper filios Adam a die ortus ſui, vſque in
diem reditus ſui in ventrem matris omnium. Onerat paupertas, onerat infirmitas, ſomnolentia premit, pigritia deijcit, triſtitia grauat, ira perturbat, fames & ſitis affligit, ſuſpicio confundit. Taceo perſecutiones, orbitates, proſcriptiones, diuerſique generis innumerabiles morbos, terrores etiam & timores, ineuitabileſque labores, B
iniurias, calumnias, oppreſſiones, tentationes, murmurationes, detractiones, odia, maledicta, blaſphemias, rebelliones, falſa iudicia, naufragia, quibus omnibus plenus eſt mundus, ſicut ait beatus Iob,
Iob. 14. 1. [Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs.] Quæ omnia cum ipſa, quæ omnium grauiſſima & vltima eſt, morte, vno infelicitatis iugo, vel onere contineri manifeſtum eſt. Hoc eſt onus Babylonis, quo non ſolum illa premitur, ſed quo ciues quoque Ieruſalem, in ea peregrinantes premit. Felix, qui quamuis premątur his, non tamen opprimitur. Veniet certe dies, quo Aſſyrius penitus conteretur in terra, & in montibus conculcabitur: non in C
qualibet terra, nec in quibuſlibet montibus, ſed ſicut Dominus ait, [Sicut cogitaui ſic eueniet, vt conteram Aſſyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem illum.] Eia fratres, contritus eſt Sathanas dominica paſſione, conculcatus eſt apoſtolica præ dicatione. Contritus eſt in terra infirmorum, conculcatus eſt in montibus perfectorum, quando primum ipſo Domino, deinde Apoſtolis prædicantibus ab omnibus Gentibus atrociſſimis renunciatum eſt eius legibus, quando fide credentium, per ſanctæ Crucis ſignaculum vbique, & a corporibus & a cordibus hominum eiectus eſt foras. An non con-
Matth. 8. 31. tritus & conculcatus videbatur, quando nec in porcos quidem per D
ſe habere potuit poteſtatem?

VERVM fratres non penitus contritus eſt nec conculcatus, cui adhuc relicta eſt tentandi facultas, cui in antichriſto dabitur etiam ſæuiendi, & perſequendi poteſtas. At tunc plene conteretur & conculcabitur, quando nouiſſima inimica deſtruetur mors, quando in terra Domini, carne ſcilicet noſtra iam ęterna reſurrectione glorificata, nullum diabolicę poteſtatis remanebit veſtigium, nec in montibus Domini, ſpiritibus ſcilicet noſtris in excellentia contemplationis diuinæ ſuſpenſis, nullus eſſe poterit tentationis acceſſus. Conteretur (inquam

A inquam) tunc penitus, quando ei tota tentandi, vel perſequendi poteſtate ſublata, in abyſſum æternis ignibus cruciandus detrudetur. Tunc certe iugum hoc grauiſſimum infelicitatis, onuſque ponderoſiſſimum, quod multifarie, multiſque modis in hac vita portamus, a noſtris ceruicibus vel humeris auferetur, quando omni mortalitate, omnique infirmitate virtute reſurrectionis abſorpta, erumpemus in hanc vocem exultationis, [Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?] Hic eſt certe huius oneris finis, quo ciuitas confuſionis, id eſt Babylon cum principe ſuo diabolo, æternis pœnis oneranda in infernum demergetur; & ciuitas pacis, id eſt Ieruſalem cum ſuo prin- *1. Cor. 15. 55.*

B cipe Chriſto, quę onus Babylonis, quo onerata eſt, vel prudẽter cauit, vel magna virtute ſuſtinuit, vel potenter euaſit, in cœlum coronanda transferetur. Cauit quidem ne vitijs eius opprimeretur; ſuſtinuit cum eius [16] perſecutionibus vrgeretur; euaſit cum excedens e corpore a requie exciperetur. Ne quis vero exiſtimet de vna aliqua regione, vel ciuitate prophetam tam diuinum oraculum texuiſſe, omnem hinc ambiguitatem Dominus ipſe excludens ſubiecit. [Hoc conſilium, quod cogitaui ſuper omnem terram, & hæc manus extenta ſuper omnes gentes.] Quid manifeſtius? Oſtendit quippe ea, quæ dicta ſunt in hoc onere, ad vniuerſum orbem, omneſque gentes *Iſai. 14. 26.*

C pertinere, quæ quoniam in electis & reprobis diuiſæ ſunt, ad illos conſilium, ad iſtos manum extentam æſtimo pertinere.

PROFVNDVM ſane altumque conſilium, quod electi cum reprobis in eadem ſocietate viuentes, eodem miſeriarum onere premuntur, & mirabiliter adiuuantur ne opprimantur; quod plerumque eiſdem peccatis & criminibus [17] prægrauati, conuerſione, & emendatiori conuerſatione ab eis ſeparantur; quod ſiue vitijs, ſiue doloribus, ſiue tentationibus onerentur, omnia eis in bonum cooperantur. At quam extenta manus Domini ſuper reprobos, eorum non acceptans bona, nec mala diluens? quam extenta manus, qua

D omnia eis cooperantur in malum, cum & pœnis onerentur, vt delitijs corrumpantur; ſuperbiant in virtutibus, ne quid ex eis mercedis conſequantur; in peccatis non humilientur, vt veniam mereantur. Si malum deſerunt, ad id denuo redeunt, ſi bonum quid inchoant, non perſeuerant. Poſtremo reprobi æternaliter condemnantur, electi in vitæ æternæ gaudijs [18] coronantur. Quæ omnia in hoc onere deſcripta, & a nobis vtcunque expoſita meminiſſe debetis. Poſt verba autem Domini ea, quę dicta ſunt, confirmantis, ipſe Propheta ex propria perſona ſubiungit, [Dominus enim exercituum decreuit, & quis poterit infirmare?] De electis hoc dictum intelligo, de quorum ſalute *Iſai. 14. 27.*

Digitized by Google

diuini decretum conſilij nullus poterit infirmare: ſi enim Deus pro nobis quis contra nos? Audi & ſtabile æternumque decretum, cui obuiare nemo qui audeat, quod mutare nemo poſſit vel debeat. [Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc, Nouit Dominus qui ſunt eius.] Quod autem ſequitur, [Et manus eius extenta, quis auertet eam?] ad reprobos vt ſuperius diximus arbitror referendum. Sicut enim certa, & ſtabilis eſt eius de electorum ſalute miſericordia, ita pro certo ſtabilis eſt, & incommutabilis de reproborum damnatione iuſtitia. Sed iam in fine huius oneris, finem faciamus huius ſermonis, obſecrantes Dominum & Deum noſtrum, vt onus quod in vitijs eſt caueamus, onus quod in tentationibus, & miſerijs eſt, viriliter ſuſtineamus, vt illud, quod in pœna erit æterna, euadere mereamur, Per dominum noſtrum IESVM [13] Chriſtum cui honor & imperium per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

1. Tim. 2. 19.

A

B

Variæ Lectiones.

1. Tamen ſenſus mihi occurrit; ad. C. Cam. Tamen *mihi ſenſus* occurrit, *&* ad
2. Delictum. Ab Adam igitur vſque. C. Cam. Delictum. *Quid igitur ait*, & cetera vſque ad, *Igitur ab Adam* vſque.
3. Comedit. Qui dicebat in cor. ſuo. In cœlum aſcendam. C. Cam. Comedit; *qui quidem gentes*, & ſequentia vſque ad, Qui dicebat in corde ſuo, In cœlum conſcendam. C
4. Qui ſunt in Iudæa. C. Cam. Qui *erant* in Iudæa.
5. Amiſit quæ poſſidebat vnde dicitur. C. Cam. Amiſit *quod* poſſidebat. *Quaſi ſecure*, & reliqua vſque ad, Vnde dicitur.
6. Ignorat. Et conſurgam. C. Cam. Ignorat. *Expulſus itaque ab electis*, vſque ad, Et conſurgam.
7. Vel ſcientia clara conquirunt. C. Cam. Vel ſcientia *ſæculari* conquirunt.
8. Aquarum vt ſpina peccati. C. Cam. Aquarum, *Ergo in fide mundi*, vſque ad, *vt ſpina*. D
9. Scopa terens. Sicut domus. C. Cam. Scopa terens, *dicit Dominus exercituum*. Sicut domus.
10. Vlterius, neque impleant. C. Cam. Vlterius, *neque terram cordis noſtri hereditent*, neque impleant.
11. Cenſeatur. Et ponam. C. Cam. Cenſeatur. *Sed & antiqua confuſionis*, & cetera vſque ad, *Et ponam*.
12. Diſpergat. Ponitur exinde. C. Cam. Diſpergat. *Poteſt etiam per ſemen peſſimum*, vſque ad, Ponitur deinde.

13. Terra

Digitized by Google

A 13. Terra Domini, vt per terram. C. Cam. Terra Domini *& in eius montibus* vſque ad, *vt per terram.*

14. Crucifixum. Porro per. C. Cam. Crucifixum. *In tali terra,* & quod ſequitur, vſque ad, *Porro per.*

15. Prædicatione. An non. C. Cam. Prædicatione. *Contritus eſt in terra,* & quod ſubijcitur vſque ad, *An non.*

16. Perſecutionibus vrgeretur. C. Cam. Perſecutionibus *premeretur.*

17. Prægrauati, conuerſione &c. C. Cam. Prægrauati, *morum* conuerſione &c.

B 18 Coronantur. Poſt verba. C. Cam. Coronantur. *Quæ omnia in hac,* vſque ad, *Poſt verba.*

19. Chriſtum, cui honor &c. C. Cam Chriſtus, *qui viuit & regnat* per omnia &c.

Sermo vigeſimus.

ONERE Babylonis expoſito, onus Philiſtijm exponendũ ſuſcepimus, veſtris multo magis orationibus
C quam noſtris viribus freti. Propheta igitur nomine Babylonis generaliter mundum, qui in electis reprobiſque diuiditur, intelligens, quo fuerant onere vel premendi vel opprimendi, myſtico ſermone deſcripſit, Domino atteſtante qui ait, [Hoc conſilium quod cogitaui ſuper *Iſai. 14. 26.*
omnem terram, & hæc manus extenta ſuper omnes gentes.] Nunc de genere ad ſpeciem tranſiens, ſingularum Gentium ſingula deſcribit onera, vt quod paucis verbis de toto prophetauerat, per partes enucleatius exequatur. Et primum quidem contra Philiſtijm diuini iudicij pandit conſilium, qui cadentes poculo interpretantur. Per
D quos Iudæos arbitror deſignari, qui legis littera quaſi vino veteri debriati, a gratia exciderunt. [Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & ſuam *Rom. 10. 3.*
uolentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.] Qui enim in lege iuſtificari ſe arbitrantur, a gratia exciderunt. Hoc eſt vinum illud *Ioan. 2. 3.*
vetus, quod defecit in nuptijs, quoniam Dominus noſter IESVS Chriſtus procedens de vtero virginis, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, legalibus ſacramentis quaſi vino veteri finem dedit, & euangelij vinum nouum omnibus, ad magni Regis filij nuptias vocatis propinauit. Iudæi igitur legis litteræ inhærentes, & legiſlatorem ignorantes, quaſi potati, & inebriati clamauerut dicentes. [Nos legem ha- *Ioan 19. 7.*
bemus

bemus & ſecundum legem debet mori.] O ruina! O caſus! Non habemus Regem niſi Cæſarem. Magnus caſus, magna ruina a Chriſto cadere, & Cæſari adhærere. Et congrue ſatis de plurimarum Gentium tractaturus interitu, a Iudæis ſumit exordium, qui primi omnium Chriſtum ſuſcipientes, ab eius fide primi omnium corruerunt. Sic ergo incipit. A

Iſai. 14. 28. IN anno quo mortuus eſt Rex Achaz, factum eſt onus iſtud.] Achaz Rex peſſimus & ſuperbiſſimus, diuinæ legis contemptor, & idolorum venerator, diabolum ſignificat. Vita autem eius regnum eius poteſt intelligi, quod in genere humano ob culpam primæ præuaricationis obtinuit. Quando igitur mortuus eſt Rex Achaz? B Quando certe impletum eſt quod ait Dominus per Prophetam, *Oſea. 13. 14.* [Ero mors tua o mors.] Denique traduxit in Cruce principatus & *Coloſſ. 2. 15.* poteſtates, palam triumphans eos in ſemetipſo. Itaque fratres quamdiu diabolus in omnes gentes habuit poteſtatem, populus Iudæorum ſua proſperitate gaudebat, habens templum, altare, ephod, Saraphim, Sacerdotes & ſacrificia. At in anno, id eſt in tempore, quo mortuus eſt rex Achaz, quo videlicet diaboli deſtructum eſt imperium, cæpit plebs illa graui miſeriarum onere prægrauari. Addidit quippe onus oneri, peccata peccatis, & qui prius Dominum crucifixerant, poſtmodum in eius diſcipulos C graſſabantur. Vnde & infelicitas infelicitati ſucceſſit, donec abraſi de terra viuentium, a terra etiam morientium, quæ illis fuerat in hereditatem conceſſa, penitus delerentur. Hoc ergo onus cæpit ſpiritaliter fieri, cum intelligibilis ille Achaz ſuos in homines amiſit imperium, quod factum eſt, id eſt reuelatum prophetæ in anno, quo *Iſai. 14. 29.* Rex Iſrael Archaz mortis debitum ſoluit. [Ne læteris philiſtæa omnis tu, quoniam comminuta eſt virga poſſeſſoris tui.] Recordamini fratres conſilium illud, quod contra Dominum populus ille legitur collegiſſe, in quo a Caipha pontifice decretum eſt, oportere vnum mori *Ioan. 11. 50. & 48.* hominem ne gens tota pereat [Si enim (inquiunt) dimittimus eum D ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum *Pſalm. 13. 5.* locum & gentem.] Trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vi- *Gen. 37. 9.* derat in ſomnis Sanctus patriarcha Ioſeph quod eſſet a fratribus adorandus, quod ne fieret venditur in Ægyptum, per quod tamen accidit vt fieret. Occidendum itaque Chriſtum autumant, ne credentibus in eum populis, Romani eis & locum auferrent & gentem, cum ideo quia occiſus eſt, totus in eum crediderit mundus, nihilominuſque venerint Romani, & gentem eis abſtulerint & locum. Veruntamen ab hoc timore ſibi videbantur liberati, quando poſito in cruce

Digitized by Google

A cruce IESV, & in mortem reſoluto, nomen eius & virtutem ſe extinxiſſe gaudebant.

REVOCEMVS ad memoriam ea, quæ de Philiſtæis & Sampſon ſacra narrat hiſtoria, vbi manifeſte Philiſtæi Iudæorum, Sampſon autem Domini Saluatoris tenet imaginem, qui miſſus ad oues quæ perierant domus Iſrael, meretricis Dalidæ, eccleſiæ videlicet de gentibus concupiuit amplexus. Hic igitur Sampſon a Philiſtęis quot paſſus ſit iniurias & inſidias, quibus appetitus vinculis, quibus etiam minis pulſatus ⁴ ſacra produnt euangelia. Obſeruant os eius Scribæ & Phariſæi, quæſtiones obijciunt, diuerſarum cauſarum ſententias exigunt, multa de lege, multa de Prophetis opponunt, vt eſſet vnde accuſaretur, vnde iudici, vnde morti ex ſententia traderetur. Veniunt autem cum quæſtionibus quaſi cum vinculis, quibus ruptis toties liber exiuit, quoties ab ipſis fuerat impetitus. [Licet (inquiunt) cenſum dare Cæſari an non?] Laqueum parauerunt pedibus eius, ſed inciderunt in illum [Reddite (inquit) quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.] Sic & de adultera, Moyſes præcepit huiuſmodi lapidare, quid tu dicis? Ille ſic vincula rupit, vt adultera liberata, illi ſua ſententia ferirentur, & propriæ conſcientiæ acccuſationibus lapidarentur. Tandem ille Sampſon amore meretricis reſolutus in ſomnum, nudatus crine, fortitudine pariter ſpoliatur, Philiſtinorumque traditus poteſtati, irriſioni patuit & dolori. Sic & meus Sampſon amans meretricem, quæ ſub omni ligno frondoſo, & in omni colle nemoroſo proſtrata, quot idola venerabatur, tot quaſi adulterijs polluebatur, crinem depoſuit, fortitudinem abſcondit, vincula ſuſcepit. Elapſis diſcipulis quaſi caluus aſcendit locum Caluariæ, & Iudæorum traditus voluntati, irridetur pendens in Cruce.

Iudic.16.4. B *Matth.22.17. & 21.* *Ioan. 8.5.* C

CERNENS autem Propheta in ſpiritu lætitia væſana perfuſos ante Crucem agitare caput, improperare miracula, ſuadere deſcenſum, hanc ineptam compeſcit lætitiam dicens, [Ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia comminuta eſt virga ⁵ percuſſoris tui.] Percuſſorem ſuum putabant ipſum IESVM, qui percutiebat terram virga oris ſui, terram cogitantes, & terram ſapientes ſalutaribus verbis corripiens, Scribas & Phariſæos, nunc ſuperbiæ arguens, nunc hypocriſis notans, nunc auaritiæ condemnans; Væ vobis (inquit) Scribæ & Phariſæi qui eſtis ſicut ſepulchra dealbata. Et iterum, Væ vobis Scribæ & Phariſæi qui decimatis mentam & anetum, & omne olus, & grauiora legis dimittitis. De parabola quoque qua coloni, quibus commiſſa eſt vinea, primum ſeruos, poſtremo autem occiderunt here-

Matth.27.39. D *Matth.23.27.* *Matth.23.23.*

dem, quomodo percuſſi ſunt, cum interrogante Domino, quid factu- A
Matth.21.41. ctu*rus eſſet Dominus vineæ talibus agricolis; reſponderent. [Malos male perdet & vineam ſuam locabit alijs agricolis.] Quorum ſententiam Saluator non ingrate accipiens, ideo [(inquit) auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quomodo præterea percuſſi ſunt, quando de cenſu Cæſaris rogatus ſententiam,
Matth.22.21. [Reddite (inquit) quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.] Sed & de adultera iudicium exigentes, vt vel Moyſi obuiaret, vel leges miſericordiæ præteriret, virga oris ſui quaſi grauiter percuſſi, cum
Ioan 8.7. diceret, [Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidẽ mittat] vnus poſt vnum exierunt, cum ſola miſericordia ſolam miſeram relinquentes. Itaque velut percuſſionibus eius liberati, inſultant in B
Mat.27.42. Cruce pendenti, præ lætitia caput mouentes & dicentes, Si [filius Dei eſt deſcendat de Cruce,] O Philiſtæa! O ebria! O potionata! O væſana! Cadis, ruis, proſterneis. Comminuta tibi videtur virga, id eſt poteſtas percuſſoris tui; capto inſultas Sempſoni, cui capilli abraſi ſunt, cui eruti ſunt oculi; ne læteris Philiſtæa omnis tu. Morietur Sampſon, comminuta videbitur poteſtas eius; ſed mors eius tua eſt deſolatio, filiorum oppreſſio, gloriæ veſtræ diminutio, ruina templi, ſublatio ſacerdotij, totius plebis diſperſio. Ideo ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia comminuta eſt virga percuſſoris tui. Quod autem C dicit (omnis tu,) magnitudinem gaudij, quo in Chriſti morte exultabant, expreſſit Ne læteris, ne gaudeas, ne exultes, ne inſultes, non
2.Theſ.2.10. enim tantum ſcelus diuina iuſtitia dimittet inultum. Quoniam enim characterem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, mittet illis Deus operatorem erroris, vt credant mendacio. Hinc Dominus in
Ioan.5.43. Euangelio, [Ego veni (inquit) in nomine patris mei, & non recepiſtis me; alius veniet in nomine ſuo, illum recipietis.] Ipſe eſt operator erroris, a Iudæis in fine ſæculi ſuſcipiendus, digno Dei iudicio, vt qui contempſerunt Chriſtum, habeant antichriſtum. Vnde ſub-
Iſai.14.29. iungitur, [De radice colubri egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens volucrem.] D

CVM ſanctus patriarcha Iacob filios benediceret, & inter cete-
Gen.49.17. ros Dan benedicendus accederet, ait de eo, [Fiar Dan coluber in via, ceraſtes * in ſemita.] Colubrum eum quidam idcirco æſtimant appellatum, quod ſerpentis illius tortuoſi machinamento, de eius
Iſai.11.1. ſemine Antichriſtus ſit naſciturus. Sicut igitur exijt virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit, id eſt Chriſtus, ita nimirum de radice Dan qui dictus eſt coluber, egredietur regulus, id eſt antichriſtus. Regulus, qui & baſiliſcus, rex ſerpentium dicitur, afflatu ſuo atque conſ-

A conſpectu homines perimens. Comparatur autem ſerpens iſte antichriſto, qui eius virtute & malitia plenus erit, & rex eſt ſerpentium, id eſt princeps dæmoniorum; cuius afflatus nequitia, & illuminatus ſcientia, plures a fide veritatis occidet. Quos enim fallit aſtutia, aſpectu eius puta eſſe percuſſos; quos autem malitia cogit, eius afflatu ſcias eſſe occiſos. [Et ſemen (inquit) eius abſorbens volucrem.] Singularem numerum ponit pro plurali. Sicut bonum ſemen verbum Dei, ita profecto ſemen peſſimum verbum antichriſti. Verbum itaque eius, prædicatio eius, doctrina eius, quaſi ſemen eius abſorbebit Iudæos, non omnes tamen, ſed illos, qui ſuperbia tumidi, nec ad
B cœlum poſſunt aſcendere, nec in terram per humilitatem volunt deſcendere, ſed ſicut volucres in hoc inani inter cœlum pendentes & terram, eorum merentur conſortium, qui proiecti de cœlo, in hoc aëre caliginoſo ſortiti [7] ſunt locum. Poteſt & per radicem colubri diaboli malitia ſignificari, quam iuſto Dei iudicio, contra Iudęos permiſſus eſt exercere, ad eorum interitum Gentes incitans, & ne ſuæ ſaluti conſulerent, eorum corda obdurans. De radice enim colubri, id eſt ex ſuggeſtione diaboli egreſſus eſt regulus ſuperbia, odium, indignatio Romanorum, quorum tunc Imperator peſſimus Nero, regulo venenoſo non immerito comparatur; cuius ſemen, id
C eſt voluntas, quam ex colubri afflatu concepit, Veſpaſianum miſit in Iudæam, qui cum filio ſuo Tito omnem potentiam, & ſuperbiam, & gloriam Iudæorum abſorbuit. [Et paſcentur primogeniti pauperum.] Improperat ſermo propheticus infelici populo odium, quod non ſolum in Chriſtum, verumetiam in eius diſcipulos exercebant. Quamdiu enim eorum durabat imperium, non ceſſabat a diſcipulis Chriſti perſecutio Iudæorum, a quibus alij occiſi, alij lapidati, alij ſuis fugati ſunt ſedibus, alij flagellis attriti.

CERNENS itaque Propheta in ſpiritu, poſt hæc omnia Iudæos multis malis affectos, Chriſti vero diſcipulos, poſt eorum perſecuti-
D onem, imo & in ipſa eorum perſecutione, bonæ conſcientiæ confidentia alacres, [Et paſcentur (inquit) primogeniti pauperum.] Pauperes ſunt de quibus Dominus in euangelio, [Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.] Iſti ſunt pauperes *Matth.5.3.*
qui abrenunciantes mundo, & omnibus diuitijs eius, valefacientes etiam patri & matri, fratribus & ſororibus, agris & poſſeſſionibus, nudi nudum Chriſtum ſequuntur. Quorum omnium primogeniti ſancti fuerunt Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti, qui hanc primo doctrinam ex eius ore audientes, ſecura conſcientia dicebant, [Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te. Quid ergo [8] erit nobis ? Hi *Matth.19.27.*

Digitized by Google

ergo primogeniti pauperum cum viderent Iudæos fame verbi Dei **A**
laborantes, & Romanis eorum metropolim oppugnantibus, ſub ma-
ximo timore viuentes, ipſi diuini verbi dapibus, & multorum fide ad
Deum quotidie conuertentium paſcebantur, & in bonæ conſcien-
tiæ tranquillitate, & ſpei ſanctæ certitudine quieſcentes, cum magna
Rom.8.35. fiducia proclamabant, Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti, tribu-
latio, an anguſtia, an fames, an periculum, an gladius? Ait ergo [Et
paſcentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requieſ-
cent.] Vere fiducialiter in Chriſto requieuit Petrus, quando præcipi-
entibus ſacerdotibus, ne loquerentur in nomine IESV, reſpondit,
Act.5.29. [Obedire oportet Deo magis quam hominibus.] Quanta etiam fidu- **B**
cia quieſcebat Paulus, quando in conſpectu iudicis ſtans, tam fortia
de Chriſto eiuſque præceptis diſſeruit, vt tonitruum verborum eius
Act.26.24. Feſtus non ſuſtinens, [Inſanis (inquit) Paule, multæ literæ te ad inſa-
niam prouocant. Sane quies iſta tranquillitatem mentis ſignificat,
qua nec ſuis perſecutoribus iraſcebantur, quia nullo, aduerſus odi-
entes ſe, odio mouebantur, quia pro inimicis orare, malefacientibus
benefacere, pro eorum vita, qui [9] eorum vitam ſitiebant, didicerant
[a] *Act.7.59.* laborare. Hinc eſt quod [a]Stephanus pro lapidantibus intercedit, [b]Pe-
[b] *Act.5.40.* trus verberantibus verbum ſalutis non ſubtrahit, [c] Paulus pro eis
& 42. qui ſemel eum lapidauerant, quinquies verberauerant, plures a qui- **C**
[c] *2.Cor.11 24.* bus occideretur parauerant, triſtitiam magnam habet, & continuum
& Rom.9.2. dolorem cordis.

SED illis fiducialiter agentibus, & in charitatis ſuauitate quieſ-
centibus, quid Philiſtæis factum eſt, à quibus Sampſoni noſtro illu-
ſum eſt? audi quod ſequitur, Et interire faciam fame radicem tuam, &
reliquias tuas [10] interficiam. Radicem populi illius ipſam ciuitatem
poſſumus intelligere, cui vrbes cæteræ, omniaque ſuburbana innite-
bantur; ſicut rami a radice, ſic ab ea ſtatus ſui proſperitatiſque ex-
pectantes viriditatem. Et certe cum plures in ipſa ciuitate obſidio-
nis tempore peſte ſæuirent, fames tamen ceteris præualebat, per **D**
quam defenſoribus vacuata captioni facile patuit, & Romano exer-
citui victoriam miniſtrauit. Interijt fame radix eius, quando incenſo
templo ciuitas pariter ruit, & tota illa nobilitas aut fame, aut gladio
[11] perijt. Superfuerunt tamen in eodem loco paruæ reliquiæ, quæ
nihil correctionis de tanta calamitate ſumentes, ab Ælio Hadriano
vel interfectæ ſunt, vel diſperſæ, ita vt ne adhuc quidem in ea terra,
quæ eis data fuerat quaſi in perpetuum poſſidenda, vel vnus inue-
niatur Iudæus. Poſſunt Pontifices & Sacerdotes radix gentis appel-
lari, quoniam ſicut vitalis ſuccus a radice procedens, per totum ar-
boris

Digitized by Google

A boris corpus ramoſque diffunditur, ita per legis doctrinam à Sacerdotibus miniſtratam, reliquæ plebi ſalutis remedia parabantur. Qui quoniam verbum Chriſti repulerunt, & indignos ſe iudicabant regno Dei, ipſis fame pereuntibus, eorum reliquiæ, id eſt cetera multitudo vitam, quæ Chriſtus eſt, deſerentes, æterna morte puniti ſunt. Hæc ſecundum futurorum prænunciationem dicta, moraliter ſunt repetenda, vt fidem, quam prophetiæ veritas confirmat, ornent mores, vita commendet, finis coronet. Et hoc quidem onus Philiſtijm, non ſecundum id ſolum intelligendum eſt, quo premitur Philiſtijm vel opprimitur, ſed etiam ſecundum hoc, quod vel premit vel opprimit. *Actor.13.46.*

B Caueamus proinde fratres chariſſimi a Philiſtæis opprimi, quoniam vt non premamur cauere non poſſumus. Simus ergo ſicut Sampſon Nazaræi, id eſt Domino conſecrati, & creſcente capitis noſtri cęſarie, ſancti efficiamur. Crines noſtri, in quibus eſt noſtra maxima fortitudo, non prodantur meretrici, & ſic nec vinculis conſtringi, nec gladijs terreri, nec includi carcere, nec a multitudine poterimus ſuperari. Et ſi forte exultent Philiſtæi, & ſi aliquando capti videamur, eorum iam vinculis mancipandi, audient a Propheta, Ne læteris Philiſtæa omnis tu, quoniam comminuta eſt virga percuſſoris tui. Sed quia hæc latius & manifeſtius proſequenda ſunt, reparemus ſilentio

C vires, ſenſum oratione, & ad hæc indaganda myſteria craſtino conueniamus, ad laudem & gloriam Domini noſtri IESV Chriſti[11] cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Prægrauari. Vnde infelicitas. C. Cam. Prægrauari. *Addidit quippe onus* & cetera vſque ad, Vnde *&* infelicitas.
2. Delerentur. Ne læteris. C. Cam. Delerentur. *Hoc ergo onus*, & reliqua vſque ad, Ne læteris.
3. Paſſus ſit iniurias & inſidias. C. Cam. *Paſſus ſit inſidias.*
4. D Sacra produnt Euangelia. C. Cam. Sacra *nobis* produnt Euangelia.
5. Percuſſoris tui. Velut percuſſionibus. C. Cam. Percuſſoris tui. *Percuſſorem ſuum putabant eum*, & quod ſubijcitur vſque ad. *Itaque* velut percuſſionibus.
6. In ſemita. Sicut igitur exijt. C. Cam. In ſemita. *Colubrum eum quidam* & quod adiacet vſque ad. Sicut *ergo* exijt.
7. Sunt locum. De radice enim colubri. C. Cam. Sunt locum. *Poteſt & per radicem colubri* & quæ ſequuntur, vſque ad. *De radice enim colubri.*

8. Erit nobis? Vere fiducialiter. C. Cam. Erit nobis? *Hi ergo primogeniti pauperum*, & reliqua vſque ad. *Vere fiducialiter.* A
9. Eorum vitam ſitiebant. C. Cam. Eorum *mortem* ſitiebant.
10. Interficiam. Interijt fame radix eius quando incenſo C. Cam. Interficiam. *Radicem populi illius.* & cetera vſque ad. *Igitur* interijt fame cadix eius, *quoniam* incenſo.
11. Perijt. Poſſunt pontifices &c. C. Cam. Perijt. *Superfuerunt tamen in eodem loco*, & reliqua, vſque ad, *Poſſunt etiam.*
12. Cui honor & gloria C. Cam. Cui *eſt* honor & gloria.

B

Sermo vigeſimus Primus.

ONVS Philiſtijm, quod poſt onus Babylonis cum veſtra charitate tractandum ſuſcepimus, paucis quidem verbis Propheta comprehendit, qui tamen ſenſuum profunditate multorum verborum materiam miniſtrauit. Itaque fratres de Allegoricis montibus, ad plana tropologica deſcendentes, ad ipſius oneris principia redeamus, dicamuſque per Philiſtijm ſuberbos quoſque intelligi, qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine gratiarum C ſpiritualium gloriantur. Hi ſunt, qui cum Lot egreſſi de Sodomis, & montem virtutum conſcendentes, inebriantur a duabus ſororibus ſuperbia, & vana gloria, & ſic inſenſibiliter ad turpiora illecti, etiam in abominationes peſſimas dilabuntur, vt merito dicantur Philiſtijm, id eſt cadentes potione. Videat charitas veſtra fratres. Cum naturaliter ſingulis expulſis vitijs ſingulæ virtutes ſuccedant, hæc ſuperbia, vicinior virtutibus quam vitijs, quanto magis quiſque profecerit, tanto aduerſus eum acrius conualeſcit. Eſt autem multiformis hæc beſtia, quæ vix caueri poteſt, extingui autem in hac vita nullo modo poteſt; quippe cum mors ſua vitæ materia ſit, indeque robuſtius ſurgat, quo certius putatur extincta. Intelligitis? quę dico. Qui honores D appetit, manifeſte ſuperbit: qui vero honoris contemptu ſuperbiam extinxit, plerumque ex ipſa eius extinctione ſuperbiens, pernitioſius euaneſcit. Cum bonum aliquid facis, latebras quæris vt ſuperbiam caueas, quam quia caues mox acrius toleras. Hinc autem fratres quanta ſit eius vehementia, quantumue in ea periculum, æſtimate, quod mens mortifero hoc toxicata veneno, non niſi alterius veneni æque lętiferi, quamuis minus periculoſi, curatur antidoto. Quis enim neſciat luxuriam æque vt ſuperbiam æternam animæ mortem inferre?

Digitized by Google

A ferre? Attamen periculoſior iſta, quæ vt expellatur admittitur illa. Vix enim ſuperbus libidinis euadit voraginem, quæ ei vel erroris mercede iuſte attribuitur, vel ad peſſimum illud vulnus ſanandum, miſericorditer adhiberi permittitur. Quoſdam enim qui euanuerunt in cogitationibus ſuis, dicentes ſe ſapientes cum ſtulti fuerint, tradidit Deus in paſſiones ignominiæ, in immunditiam David quoque cum forte ſubditis ſibi alienigenis, animum ab innata ſibi humilitate altius extuliſſet, in Bethſabee reſultans amorem, quaſi de cœlo in cænum ruit, tanto felicius erigendus, quanto fuerat propriam infirmitatem expertus. In anno itaque quo mortuus eſt Rex Achaz, fa- *Rom.* 1. 24. *2. Reg.* 11. 2.

B ctum eſt onus iſtud. Quamdiu viuunt in te vitia, quorum incentor eſt Achaz, & colluctatio grauis eſt tibi cum carne & ſanguine, crebraque tibi, licet optime pugnanti, vulnera infliguntur, non [2] audet beſtia illa caput erigere, non audet aduerſus timidum & pauidum in procinctu poſitum, & quotidie mori formidantem, exitialem inire conflictum. At ſi mortuo Achaz, quieuerint incentiua [3] libidinum, anaritiæ æſtum, iræ impetum, horrorem triſtitiæ, voracitatem gulæ, liberalitas, tranquillitas, lætitia ſpiritalis, ſobrietaſque ſuppreſſerit, mox coluber tortuoſus caput erigit virulentum, ac veneni ſui ſuggeſtione animam inflans, primo virtutibus reddit inanem, deinde

C ſub ipſo tumore vitiorum putredinem generans, in ea, quæ ſe euaſiſſe gloriabatur, vitia proſternit.

IGITVR quaſi in virtutum culmine poſitos, & iam non in Domino, ſed in ſe gloriari incipientes alloquitur ſermo propheticus. Ne læteris inquiens Philiſtęa omnis tu, quia comminuta eſt virga percuſſoris tui. Ne læteris Philiſtæa, quæ iam potionaris calice ſuperbię, quę inebriaris vino lætitiæ, quæ iam incipis ad inferiora de ſuperioribus ruere. Ne læteris quia comminuta eſt virga percuſſoris tui. Iſte Achaz percuſſor noſter eſt, cui plerumque dat Dominus virgam in manu vt percutiat, vt flagellet, affligens tentationibus, & ſuggeſtioni-

D bus quatiens. Quæ quidem virga tunc comminuitur, quando ei tentandi poteſtas ſubtrahitur. [4] Veruntamen ne læteris o Philiſtæa quaſi iam euaſeris, ne glorieris quaſi colubrum illum venenoſum tuis [5] viribus extinxeris. Caue proinde radicem eius, quam ſi altius in te infixerit, genimina tibi peſſima procreabit. Scitis fratres quia initium omnis peccati eſt ſuperbia, quaſi illius peſſimæ arboris radix, quam corpus peccati appellat Apoſtolus, quæ multos ex ſe generat ramos, ipſo nimirum, qui ex tali radice procedit, lætali humore perfuſos. Caue proinde tu eſſe Philiſtæa, caue radicem colubri, quia de radice colubri egredietur regulus; de ſuperbia, Dei contemptus. Regulus

Regulus rex ſerpentium eſt, & Dei contemptus omnium potentior A vitiorum, quæ tunc magis damnabilia iudicantur, quando non ex ignorantia vel infirmitate, ſed potius ex contemptu generantur. Naſcitur autem contemptus ex ſuperbia, quia niſi prius mens humana tumuerit, ad ſui creatoris iniuriam non erumpit. [Et ſemen eius abſorbens volucrem.] Semen contemptus, deſperatio eſt, quę confeſſionem excludit, irridet pænitentiam, ſatisfactionem abiurat. Impius *Prou.18.3.* cum venerit in profundum malorum contemnit, blaſphemus in Deum, iniquus in proximum, pernitioſius ſæuiens in ſemetipſum, qui quoniam de venia deſperat, vitia vitijs cumulans, ipſi deſperationi vehementiora fomenta miniſtrat. Per volucrem animal pennatum, & celeri volatu ſuperiora petentem, ſpes ſignificatur; per B quam terrenis cœleſtia, æterna temporalibus, humanis diuina præponimus; per quam etiam iam nunc ſalui facti ſumus, & Chriſto in cæleſtibus conregnamus. Hanc itaque volucrem deſperatio abſorbet, quando auulſis pennis, quibus ad cæleſtia volatur, anima declinat ad infima, vt contemnens futura amplectatur terreſtria, nihilque vltra deſideret, quæ nihil quod vltra ſit ſperat.

SED & hoc quod dicitur, Ne læteris philiſtæa omnis tu, ad ipſos congrue ſatis dirigitur, qui minus grate diuina flagella ſuſcipiunt, in proſperitate effuſi, in aduerſitate queruloſi, quos fauor eleuat, perſecutio conturbat. Eia fratres vt ait Apoſtolus, Quis eſt filius, quem C *Heb.12.6.* non corripit? [6] flagellat quippe omnem filium quem recipit. Poteſt *1.Reg.2.6.* itaque & ipſe dici percuſſor, qui percutit & ſanat, mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Ipſe certe emittit virgam virtutis ſuæ ex Sion, vt viſitet in virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra [7] Magnum eſt fratres diuinæ miſerationis inditium, quando non parcit in præſenti, quando non miſeretur, *Oſea.2.6.* quando ſepit vias noſtras ſpinis, & occludit maceria, vt quærentes mortem non inueniamus, quando omnes dulcedines quibus inhiamus, multimoda aſpergit amaritudine ne inhæreamus. Quid tu D Philiſtæe cadens potione? Repleuit & inebriauit te amaritudine Dominus, potionauit te calice iræ eius, & ſagittæ eius infixæ ſunt tibi, quarum indignatio ebibit ſpiritum tuum? Certe ſi iraſceris, ſi murmuras, ſi indignaris, ſi manum repellis medici, ſi patris virgam deteſtaris, philiſtæus es, cadens potione, inde ruinam incurrens, vnde ſperare poteras erectionem. Væ tibi ſi auerterit zelum ſuum a te, vt vltra non iraſcatur tibi, ſicut ad quoſdam loquitur per Prophetam, *Oſea 4.14.* [Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fuerint fornicatæ, neque ſuper vxores veſtras cum adulterauerint.] Infelices ergo ſunt de quibus cōqueritur

queritur

A queritur in pſalmis, [Non audiuit populus meus legem meam, & Pſalm.80.12.
Iſrael non intendit mihi] non audiuit docentem, non ſuſtinuit cor-
ripientem, illinc rebelles & increduli, [8] hinc iniurioſi, vtrobique
ingrati: Qua igitur pœna plectentur, quibus pro his afficientur tor-
mentis? Audi quod ſequitur, [Et dimiſi eos ſecundum deſideria & 13.
cordis eorum.]

INTELLIGAT charitas veſtra fratres mei. Multi pro peccatis
ſuis corripiuntur a Domino, affliguntur inopia, perſecutionibus at-
teruntur, debilitantur membris, diuerſis tormentorum generibus
excruciantur. Qui ſi nihil correctionis admiſerint, ſed ſicut in proſ-
B peris ſuperflui, ita in aduerſis inueniuntur blaſphemi, ſuſpendit vir-
gam, gladium mittit in vaginam, tradens eos in deſideria cordis ſui,
vt eant in adinuentiones ſuas. Tunc lætantur cum male fecerint, & Prou.2.14.
exultant in rebus peſſimis. Talibus ergo loquitur Propheta dicens.
[Ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia comminuta eſt virga percuſſoris
tui.] Ne læteris quod a percuſſione ceſſauit, qui te erudiuit, cuius
virga caput ſerpentis excluſit, reguli venena depulit, & ſemen eius
peſſimum [9] arefecit. Ne lęteris itaque quia comminuta eſt virga per-
cuſſoris tui, facile enim ex hinc infiget tibi radicem ſuam coluber
tortuoſus. Qui vtique eſt voluntatis corruptio, ex qua velut ex ra-
C dice peſſima rami peſſimi oriuntur. De radice enim colubri egredie-
tur regulus, ex [10] voluntate ſcilicet corrupta delectatio immunda,
cuius ſemen ſunt opera peſſima, quæ totum, quod prius in anima no-
ſtra altum ſapiebat, & inſtar volucris pennatæ deſiderio & affectu ſu-
periora petebat, obruunt & abſorbent. Sed Philiſtæis, id eſt ſuperbis,
tali onere depreſſis, quid pauperes facient, id eſt humiles? Sequitur,
[Et paſcentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requi-
eſcent.] Hi ſunt pauperes quibus Dominus ait, [Beati pauperes ſpi- Matth.5.3.
ritu, quoniam veſtrum eſt regnum cælorum.] Paupertas iſta ſecun-
dum affectum æſtimatur, non ſecundum cenſum, cum abundans di-
D uitijs regnoque ſublimis dicat. [Ego vero egenus & pauper ſum.] Pſalm.69.6.
Sunt autem quædam virtutes a quibus incipimus, quædam in quibus
proficimus, quædam in quibus perficimur. Prima autem virtutum
fides, quam ſpes corroborat, charitas remunerat. Illa autem fides
virtus eſt, quæ per dilectionem operatur, cum ſine ſpe remuneratio-
nis nemo bene operetur. Hi ſunt primogeniti pauperum, id eſt hu-
milium, qui non in ſe ſed in Domino [11] gloriantur.

HI primogeniti neceſſe eſt vt paſcantur, ne deficiant in via. Paſ-
cuntur autem ratione, auctoritate, experientia. Ea enim, quæ cre-
dimus vel ſperamus, & ratio commendat, & auctoritas confirmat,

Digitized by Google

& experientia probat. Nam quod dicitur, fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum, de illa intelligitur ratione, quæ non inueſtigare nititur quid credendum ſit vel ſperandum, ſed certis argumentis comprehendere hoc quod creditur, & patentibus
Rom. 8. 24. oculis cernere quod ſperatur. Sed ſpes quæ videtur, non eſt ſpes, & fides ſi tranſierit in ſcientiam, fides non eſt: fidei tamen noſtræ cooperatur ratio, quando ita credendum naturalium rerum probat conſideratio. Verbi grâtia, ex conſideratione naturalis mutabilitatis creaturæ, probat ratio credendum eſſe, hoc, quod mutatur, aliquando non fuiſſe, ideo & eſſe cœpiſſe, nec a ſeipſo cœpiſſe vt eſſet, quia ſe creare non potuit, cum non eſſet. Suadet proinde ratio vt credamus B
aliquid quod ſit, nec eſſe cœperit, ac per hoc ſemper extiterit, & ceteris omnibus quæ ſunt, dediſſe vt ſint; quæ profectò omnia non eſſent, niſi multa eſſent. Multa vero in vnam concordiam conuenire non poſſent, niſi vna vnius ſapientia illa multa regerentur; vni vnius potentiæ illa omnia ſubderentur. Credendum quocirca ratio docet, quod omnis creatura voluntati ſubditur creatoris aut volens, aut nolens, aut naturaliter parens. Sed volens mercedem, pœnam nolens meretur, cum ea, quæ voluntatis expertia ſunt, nec pœnam metuant, nec mercedem expectent, quæ omnia hic creduntur & ſperantur, ſed in futuro melius in ipſa charitate ſentiuntur. Paſcimur C
& auctoritate, quando fidei noſtræ & ſpei, quam in Chriſto habemus, tales producimus teſtes, quibus tanto ſecurius credimus, quanto manifeſtius videmus impleta, quæ ab ipſis conſtat ante fuiſſe prædicta. Et hæc eſt in præſenti fidei noſtræ quædam, qua nutritur, experientia, qua ea quæ legimus in Prophetis, ipſis oculis noſtris vera probamus.

Est alia quædam in hac vita experientia quæ fidem probat, & ſpem corroborat nutrit autem charitatem, vnctio ſcilicet illa ſpiritus, quæ nos docet de omnibus, quę quaſdam nobis futurę beatitudinis infundit primitias, cor noſtrum ſimul illuminans & accendens, vt videat & D
Rom. 8. 16. amet, guſtet & intelligat; quando ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quoniam ſumus Filij Dei. Hæ igitur virtutes ſi ſic paſcantur, ſi ſic nutriantur, in ceteris facilius proficimus, quæ ab his introducuntur; cum fidei timor adhæreat, patientia ſpei, caſtitas charitati. Deinde timor parit prudentiam, patientia fortitudinem, temperantiam caſtitas, charitas iuſtitiam. Per has poſtremo aſcenditur ad ſapientiam, quaſi per riuulos ad fontem, in qua fides tranſit in ſpem, ſpes in poſſeſſionem, charitas in plenitudinem. Tunc profectò fiet quod ſequitur. [Et pauperes fiducialiter requieſcent.] Cum enim humiles

A humiles quique, qui neſciunt in ſuis meritis gloriari, quos pauperes vocat Propheta, ad virtutum culmen peruenerint, fiducialiter requieſcent, quibus ſe non ingerit pes ſuperbiæ, & ideo nec manu peccatoris moueri poſſunt, nec ſuperueniente turbine illidi. Ibi enim, id eſt in ſuperbia, ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Ibi ſunt Philiſtæi cadentes potione, quibus coluber radicem ſuam inſerit, ex qua regulus procreatur, cuius ſemen abſorbet volucrem, de quibus ad huc Propheta ſubiungit, [Et interire faciam radicem tuam fame, & reliquias tuas interficiam]. Tam ſuperbi, qui in ſuis virtutibus extolluntur, quam humiles, qui in B Domino gloriantur, fidei Catholicæ, quaſi virtutum omnium radici innituntur. Quæ ſi fuerit erroris cuiuſlibet infecta veneno, quaſi radice iam mortua, tota illa virtutum arbor quadam ariditate marceſcit. Sed quemadmodum, vt prædiximus, in Sanctis & humilibus corde, vnctione ſpiritus fides paſcitur & nutritur, ita & in ſuperbis & tumidis, ob ſpiritalis gratię famem, facile etiam ipſa fides obruitur, & ita in diuerſos errores & blaſphemias dilabuntur. Qui enim dixerunt ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, & commutauerunt veritatem Dei in mendacium. Ait ergo. [Et interire faciam fame radicem tuam.] Vt quia non mereris gratiam, qua nutriatur, in ariditatem in- C cidat qua moriatur. [Et reliquias tuas interficiam.] Interfecta radice quidni rami pariter moriantur, vt pereunte quod primum eſt, etiam vltima quæque deleantur. Fides radix, ceteræ virtutes reliquiæ; itaque vbi fides corrumpitur, omnes pariter virtutes euaneſcunt, quia [omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.]

Pſalm. 35. 13.

Iſai. 14. 30.

Rom. 14. 23.

QVID igitur? nihil remedij, nihil ſpei ſupereſt Philiſtæis. Eſt, ſi quidem fecerint quod ſubiungitur. [Vlula porta, Clama ciuitas.] Sed quia hæc nondum allegorice expoſita ſunt, moralem hanc expoſitionem nunc interim differamus. Verum quia onus Philiſtijm, non ſolum hoc quod premitur, ſed ſecundum hoc quod premit D poteſt intelligi, dicamus Philiſtæos immundos eſſe ſpiritus, qui inebriati ſuperbia, a cæleſti illa manſione corruerunt. Hi ſunt, qui nos ſuis fatigant ſuggeſtionibus, tentationibus premunt, onerant doloribus. Aduerſus hos nobis eſt colluctatio, a quibus nonnunquam vulneramur & percutimur, quos nos viciſſim & percutimus & vulneramus. Induite proinde vos fratres armatura Dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Cuſtodite maximam fortitudinem veſtram, quam inſtar Sampſon, ſeptem vobis crines conſeruant. Inſtant Philiſtæi, dormientibus funes inijciunt, ſed, niſi prius radantur ſeptem crines, nihil proficiunt. De his funibus ait Propheta [Funes peccatorum

Iſai. 14. 31.

Epheſ. 6. 11. & 13.

Iudic. 16. 8.

Pſal. 118. 61.

circumplexi ſunt me.] Sed quia fecit Deus quod ſequitur [Et legem tuam non ſum oblitus,] in alio pſalmo[14] confidenter proclamat, A
Pſalm.115.16. [Dirupiſti vincula mea.] Sunt autem tres funes quibus nos appetunt Philiſtæi, concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum & ſuperbia vitæ. Vide o Sampſon ne dormias, vide ne otio diſſoluaris vide ne meretricis, vanæ videlicet gloriæ, ſeducaris illecebris. Otioſitas inimica eſt animæ, in deſiderijs enim eſt omnis otioſus. Audiant hoc qui occaſiones quærunt vagandi, quibus commune opus manuum oneri eſt; qui, fratribus neceſſarijs operibus intentis, otio vacant & fabulis. Hi ſunt, quos ſæpe cernimus Philiſtinorum innexos funibus, nunc carnis ſtimulis agitari, nunc ſtultis occupationibus infeliciter B irretiri, nunc quaſi quibuſdam furijs actos, girouagando multis detractionibus exponi, quos Philiſtæi fune carnalis concupiſcentiæ trahunt ad libidinem, fune concupiſcentiæ oculorum ad vanitatem, fune ſuperbiæ ad ſuperſtitionem. Crines procedunt ex capite, cogitationes ex corde. In ſeptem itaque cogitationibus conſeruatur fortitudo tua, quarum duæ ſunt de præteritis, duæ de futuris, tres de præſentibus.

AD præterita pertinet recordatio creationis, & redemptionis; ad futura horror damnationis, & contemplatio æternæ remunerationis; ad[15] præſentia conſideratio noſtræ infirmitatis, & diuinæ C bonitatis, cum memoria illius, quam ſæpius experimur, conſolationis. Has ſane cogitationes ſi lætali ſomno ſopitus prodideris meretrici, id eſt vanæ gloriæ abſcidendas tradideris, quaſi impotens & infirmus Philiſtæis, nequam videlicet ſpiritibus tradêris illudendus. Quibus tamen exultantibus dici poteſt. Ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia contrita eſt virga Sampſon, cuius poſſunt iterum crines creſcere, per quos & radicem colubri, & partum reguli poterit declinare; ſi tamen vt pauper in loco paſcuæ collocatus verbi Dei famem vitare potuerit, & in ſpe diuinæ miſericordiæ fiducialiter requieuerit. Fiet enim ex Dei gratia vt cadix colubri, cum ei ſubtracta fuerit pec- D cati materia, quaſi fame intereat, non habens vnde viuat, & ſic cetera vitia, quæ ex peſſima radice pullulauerant, moriente radice marceſcant. Sed iam tandem ſermoni huic demus finem, obſecrantes Dei miſericordiam, vt interius illo verbo paſci mereamur, quod non habet finem, quod eſt Chriſtus IESVS, cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Quæ dico. Quamdiu viuunt. C. Cam. *Quæ dico. Qui honores appetit,*

Digitized by Google

A *appetit*, & quod ſubditur vſque ad, *Quamdiu viuunt.*

2. Audet beſtia illa. C. Cam. Audet *bellua* illa.

3. Libidinum. Mox coluber tortuoſus caput erigit virulentum, ac veneni ſui ſuggeſtione animam inflans. C. Cam. Libidinum, *auaritiæ æſtum, ira*, & cetera vſque ad, Mox *virulentum caput coluber erigit tortuoſus*, ac veneni ſui *infuſione* animam inflans.

4. Veruntamen ne læteris o Philiſtæa. C. Cam. *Veruntamen o Philiſtæa ne læteris.*

5. Viribus extinxeris. Caue proinde radicem colubri, quia. C. Cam. Viribus *iam* extinxeris. Caue radicem *eius, quam ſi altius in te*, vſque ad. *Caue radicem colubri.*

B

6. Flagellat autem omnem. C. Cam. Flagellat *quippe* omnem.

7. Magnum eſt fratres. C. Cam. *Magnum fratres, magnum eſt.*

8. Hinc iniurioſi, vtrobique. C. Cam. Hinc *murmuroſi* vtrobique.

9. Arefecit, de radice enim C. Cam. Arefecit. *Ne læteris itaque*, vſque ad, de radice enim

10. Voluntate ſcilicet corrupta. C. Cam. Voluntate *videlicet* corrupta.

C 11. Gloriantur. Eſt alia quædam. C. Cam. Gloriantur. *Hi primogeniti neceſſe eſt vt paſcantur*, & cetera vſque ad, *Eſt alia quædam.*

12. Interficiam. Interfecta radice. C. Cam. Interficiam. *Tam ſuperbi qui in ſuis virtutibus extolluntur*, vſque ad, *Interfecta radice.*

13. Solum hoc quod premitur, ſed ſecundum hoc quod premit. C. Cam. Solum *ſecundum* hoc quod premitur, ſed *etiam* ſecundum *id* quod premit.

14. Confidenter proclamat. C. Cam. Confidenter *clamat.*

D 15. Præſentia conſideratio noſtræ. C. Cam. Præſentia *autem* conſideratio noſtræ.

Digitized by Google

 A

Sermo Vigeſimus Secundus.

PEr Philiſtæos qui cadentes patione vel poculo in-
terpretantur, ſecundum typum futurorum Iudæos
diximus deſignari, qui ob necem Domini Saluatoris
a Romanis depreſſi & oppreſſi, effuſi ſunt & diſperſi,
Pſalm. 52. 6. quoniam Deus ſpreuit eos. Vnde Propheta [Et in-
terire (inquit) faciam fame radicem tuam, & reli-
quias tuas interficiam.] Adhuc quoque calamitatem deſcribens, B
ſubiungit. [Vlula porta, Clama ciuitas, proſtrata eſt Philiſtæa om-
nis.] Quod ciuitatem Ieruſalem obſidentibus Romanis, & clauſos
armis & machinis fatigantibus, ſæpe vlulatus in porta fuerit, cla-
mor in ciuitate, maxime cum turres arietatæ corruerent; & irrum-
pens exercitus obuios quoſque proſterneret, hiſtoriæ non tacent.
Tunc ſane omnis Philiſtæa videbatur proſtrata, quando incenſo
templo, Principibus & Sacerdotibus vel interfectis, vel ad trium-
phum ſeruatis, maxima plebis multitudo gladio cecidit, pars maxi-
ma fame interijt, pars non modica a victoribus deſtructa, degenerem
ſeruitutem ſubijt, pars quoque haud minima aut beſtijs tradita eſt, C
aut deputata arenis, aut mutuis concidere vulneribus. Poſſunt etiam
portæ nomine doctores intelligi, per quos alijs ad ſacra, & ad ſa-
Pſalm. 86. 2. crificia patebat ingreſſus. Nam portæ dicuntur Eccleſiæ, noui præco-
nes teſtamenti, ſecundum illud. [Diligit Dominus portas Sion ſuper
omnia tabernacula Iacob.] At nomine ciuitatis deſignatam intel-
lige ſynagogam, quæ primo quidem Ciuitas Dei, nunc autem dicitur
ſynagoga Satanæ. Prophetatur itaque tam Prælatorum quam Subdi-
torum in illa plebe clamor & vlulatus, quibus dolor & labor, anxie-
tas cordis, & vocis lamentatio expreſſa ſunt. Ait ergo [Vlula porta,
Clama ciuitas.] Cur autem vlulare habeat vel clamare, manifeſtat di- D
cens [Proſtrata eſt Philiſtæa omnis.] Hæc eſt illa ciuitatis & gentis il-
lius deſolatio, quam & ſanctus Ezechiel deſcribit, loquente ad eum
Ezechi. 5. 1. Domino. Et tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, & duces eum
per caput tuum & barbam. Et aſſumes tibi ſtateram ponderis, & diui-
des eos. Tertiam partem combures igni, tertiam partem concides
gladio, tertiam vero partem diſperges in omnem ventum, & gladium
denudabis poſt eos. Quæ omnia expoſitione non indigent, ſed
conſideratione.

EST & alia populi illius ruina, tanto vtique grauior, quanto anima
carne

Digitized by Google

A carne eſt precioſior. Cogitate ergo oliuam illam vberem & fructiferam, cuius radix Abraham & cæteri Patriarchæ, de qua rami inutiles, imo & pernicioſi exciſi ſunt, & ab illa fidei & charitatis pinguedine, quæ ab optima radice procedens, omnibus ſe ramis infuderat, penitus arefacti, æternis ignibus deputati ſunt. Ruina hæc grauis de fide in perfidiam, de veritate in mendacium, de cœlo in infernum. Pro hac eorum ruina vlulat porta, clamat ciuitas. Intellige hic ſi placet portam Apoſtolum Paulum, per quem cognouerunt omnes gentes gratiam Dei. Huic enim triſtitia magna fuit, & continuus do- *Rom.* 9. 2.
lor pro fratribus ſuis ſecundum carnem. Quem etiam luctum cete-
B ros credo habuiſſe Apoſtolos, quamuis eum vehementiorem Paulus habuerit. Nec ſolum ipſi, ſed & tota ſancta ciuitas Dei, id eſt Eccleſia, ruinam deplorat Iudæorum, & eorum deſiderat conuerſionem. Verum qua de cauſa hæc paſſa ſit plebs illa, Propheta non tacet. [Ab aquilone enim fumus veniet, & non eſt qui effugiat agmen eius.] Fumus qui oculos obſcurat vel excæcat, ignorantiam ſignificat, quæ eis Saluatoris aduentum abſcondit, & abſtulit cognitionem, ſicut Dominus per hunc ipſum prophetam ait, [Cogno- *Iſai.* 1. 3.
uit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem non cognouit me.] Et poſt multa, [Excæca cor populi huius.] *Iſai.* 6. 10.
C Iſti ſunt qui ignorantes Dei iuſtitiam, corruerunt in inſipientiam. Hic autem fumus vnde proceſſit? Ab aquilone, vbi ſedes eſt Satanæ, vnde etiam malum procedit ſuper faciem terræ. Hæc eſt cæcitas, quæ *Ierem.* 1. 14.
contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Venit autem fumus iſte cum agmine, quoniam multæ abominationes ſecutę ſunt ignorantiam, odia, maledicta, blaſphemię, in quibus miſer ille populus quotidie creſcit in pœnis, ita vt nullus ſit reproborum, qui fumi illius agmen effugiat.

SEQVITVR. [Et quid reſpondebitur nuntijs Gentium?] Nuntij Gentium ſunt Prædicatores, Apoſtoli, & Apoſtolici viri, qui pulſi *Iſai.* 14. 32.
D a Iudæa, tranſierunt ad populum nationum, quibus eorum ruinam lugentibus, & cæcitatis illius cauſam ammirantibus, reſpondetur a Spiritu Sancto [Quia Dominus fundauit Sion] Hoc eſt quod reſpondit Paulo Spiritus Sanctus, quod multis alijs reſpondit Paulus, [Quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium introiret,] Ipſa eſt eccleſia de gentibus Sion, ſcilicet quam fundauit *Rom.* 11. 25.
Dominus, & fundamenta eius in montibus ſanctis. Ideo cæcitas *Pſal.* 86. 5.
contigit in Iſrael, vt ramis naturalibus a naturali oliua exciſis, locus & 1.
eſſet ramis alijs, licet ſecundum carnem minus naturalibus inſerendis.

Digitized by Google

*Matth.*10.16. dis. Ex ipſis ramis fundata eſt Sion id eſt Eccleſia. Verum quia multi vocati, pauci vero electi, in ipſa ſoli illi ſperabunt, qui fuerint pau- A
Pſalm. 39. 6. peres populi eius, id eſt Syon. [Annunciaui (inquit) & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum.] Itaque reprobi cum ele-
*Matth.*13.47. & 48. ctis Eccleſiam intrant, Apoſtolicaque ſagena bonos congregat piſces & malos, donec in littore, fine videlicet mundi, exeuntes angeli ſeparent malos de medio iuſtorum. Itaque diuites confidunt in diuitijs ſuis, ſapiens in ſapientia ſua, fortis in fortitudine ſua; pauperes
*Matth.*11.29. vero, id eſt hi qui didicerunt a Domino eſſe mites, & humiles corde, reuelant Domino miſericordiam ſuam, & ſperant in eo, dicentes
Pſalm. 90. 9. cum Propheta. [Quoniam tu es Domine ſpes mea.] Sed & ſuperbi B quique, in quibus ſerpens antiquus radicem impietatis infixit, ſi radice fidei areſecta, cæteræ virtutes interierunt, non habent quo fugiant niſi ad pænitentiæ humilitatem; quoniam ſicut a mortuo, quaſi qui non ſit, perit confeſſio, ita confitens, & pænitens, vitæ redditur benificio. Vlula ergo o porta, Clama ciuitas, proſtrata eſt Philiſtæa omnis. Proſternitur omnis Philiſtæa, quando ratio in errorem, memoria in Dei obliuionem, voluntas ruit in libidinem. Proſternitur omnis, quando cor verſatur in turpitudine, ſermo in duplicitate, opus in ſordibus, & in iniquitate. Ideo vlula cordis contritione,
*Matth.*15.19. clama confeſſione. Nam cor ipſum porta dicitur, ex qua exeunt cogitationes malæ, homicidia, furta, blaſphemiæ, falſa teſtimonia. C

Qvod ſi per portam os hominis velis intelligi, dignum videbitur vt os ipſum ad alios terrendos, vlulatum diræ vocis emittat in pænitentiam, quod alios hortando, illexit ad vitia. [Clama (inquit) Ciuitas.] Ciuitatem animam appellat, quæ pro diuerſo ſtatu diuerſa ſortitur nomina, nunc Iericho, nunc Ieruſalem, nunc Babylonis digna vocabulo. Huius muri, ſunt virtutes vel vitia; domus, dona naturæ: populus, affectiones & cogitationes. Clamat autem hæc ciuitas aliquando Deum laudando, aliquando ſeipſam accuſando, nonnunquam conquerendo, ſæpe quoque aliquid petendo. Tunc D autem ciuitas clamare dicitur, quando anima totam ſe in ſe, & ad ſe colligit, & ita in vocem vel laudis, vel confeſſionis, vel doloris, vel
*Pſalm.*102. 1. orationis erumpit. [Benedic (inquit Propheta) anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius.] Non pars aliqua, ſed tota ciuitas benedictionem Dei perſonabit. Vlula proinde porta, Clama ciuitas, vt in corde ſit contritio, & in ore ſit confeſſio & ſic quæ proſtrata fuerat per culpam, erigatur per pænitentiam, fiatque quod ſcriptum eſt, Reſtituetur Sodoma in antiquum. Sequitur, Ab aquilone fumus veniet. Quid tu vides ait Dominus ad Iere-

Digitized by Google

A ad Ieremiam, Quid tu vides? Et ille, [Ollam, inquit, ſuccenſam, & facies eius a facie aquilonis.] Noſtis quis ſit ille, cui pars placuit aquilonaris, frigida ſcilicet, & a Dei calore aliena corda mortalium, per quos ollam tentationis ille, qui in eis ſedet, plerumque ſuccendit, ex qua fumus egrediens multorum excæcat oculos, & a veritatis lumine alienat. Dicit enim quomodo ſit Philiſtæa proſtrata; qua etiam ratione ſecurus quis poſſit eſſe de venia, ſi digna præceſſerit pœnitentia. Ait quippe Paulus in infidelitate proſtratus, fide erectus, perſecutor in infidelitate, doctor in fide, [Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate] *Ierem.1.13.* *1.Timo.1.13.*

B IGNORANTIA ipſa quaſi fumus erat, quæ nimirum ab aquilone procedens, erroris tenebris mentem eius obuoluerat. Ideo facilius veniam conſequitur, quia ſecundum æmulationem perſecutus eſt Eccleſiam Dei, fumo ignorantiæ cæcatus, non malitia prouocatus. Et tu quoque non deſperes de venia, quia etſi forte non te tetigit fumus ignorantiæ, tetigit tamen fumus ſuggeſtionis alienæ, tetigit fumus carnalis concupiſcentiæ. Ille itaque qui cognoſcit figmentum noſtrum, tanto citius miſeretur, quanto in nobis ipſis portamus, quod ollæ illius ſuccenſæ fumo facilius obfuſcatur. Ideo proſternitur certe Philiſtæa, id eſt anima quælibet elata, quia ab aquilone, id

C eſt diabolica tentatione, aut ignorantiæ, aut concupiſcentiæ fumus procedens, aut circumuênit incautam, aut infirmam illexit. Sed tu vlula contritione, clama confeſſione, vt fiat quod in hoc ipſo Propheta ſcriptum eſt. [Sume citharam circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita. Bene cane, frequenta canticum, vt memoria tui ſit] Canta ergo & tu canticum doloris cum cithara mortificationis, vt memoria tui ſit apud miſericordiam redemptoris; Ipſe enim ſcit, quia non eſt qui fumi huius peſſimi agmen effugiat. Quis enim eſt, cuius carnem vel mentem, inſtar ollæ feruentis, hoſtis ille aquilonaris aliquando non ſuccendat, ignitiſque iaculis concupiſcentiæ fu- *Iſai.23.16.*

D mum non excitet? [Quid igitur reſpondebitur nuncijs Gentium?] Si placet, per nuncios Gentium angelos contrarię fortitudinis intellige, qui diuerſis tentationibus fatigatis, virtutis arduam viam opponunt, carnis fragilitatem & corruptionem obijciunt, vt quadam deſperatione deiecti, viam ſalutis refugiant. Expertis loquor. In initijs conuerſionis noſtræ, inter graues tentationes carnis & ſpiritus, cum nos aliquando ſpiritus fornicationis vreret, nunc inflammaret ira, nunc gula deſiderijs agitaret, quaſi impoſſibilis videbatur in his omnibus tolerantia, maxime cum adoleſcentiæ lubricus ſtatus, tentationis multiplex aſtus, ex infirmitate facilis caſus proponeretur.

Digitized by Google

SPIRITIBVS itaque talia ſuggerentibus quid reſpondebitur? A
Quæ ſpes noſtra, quod refugium? Quia Dominus fundauit Sion, fratres, fundamentum Dei firmum ſtat, habens ſignaculum hoc, nouit Dominus qui ſunt eius. O Sion, o anima, quæ quaſi in ſpecula poſita, Domini tui præſtolaris aduentum, non metuas, non conturberis; quoniam ſi irruant venti, & fluant flumina, fatigari potes, ſed ſubuerti non potes. Fundata es enim ſupra firmam petram; Dominus enim fundauit Sion, qui non permittet nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed faciet cum tentatatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere. Hæc miſerorum in hac vita conſolatio, hæc in tentationibus fortitudo, hæc in tribulatione ſecuritas, hæc conſtantia in aduerſis. B
Dominus certe ſundauit Sion, animam Dei contemplatione ſublimem, in veræ humilitatis eam fundamento conſtituens, quæ tanto ſane ſolidius atque ſecurius locatur, quanto crebris probata tentationibus nec falli poteſt incauta, nec illici iam probata, nec exercitata ſuperari. Sic itaque Dominus fundauit Sion, & in ipſa ſperabunt pauperes eius. Eia fratres chariſſimi ſi præoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vel præter ſolitum tentatione pulſatus, videat ne forte ante ruinam exaltatum ſit cor, quoniam ſi ipſius peccati cauſam defleuerit, facilius pro commiſſo veniam impetrabit. Efficietur enim pauper ſpiritu, humilis mente, quia non hi, qui confidunt in diuitijs C
ſuis, ſed qui in Chriſtiana paupertate glorientur, ſperabunt in Domino. Veruntamen poteſt per ſpeculam, quod interpretatur Sion, ſpiritalis ſcientia exprimi, in qua anima conſtans, virtutum fructus a furibus beſtijſue conſeruat Sed in hac ſcientia, quam in anima ſancta fundat Dominus, non ſuperbi confidant, non ſperent elati, ſed pauperes populi eius, id eſt humiles, qui apponentes ſcientiam apponunt & dolorem, vt in illa beatitudine quandoque glorientur, quam in euangelio Dominus dicit, [Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur,] in Chriſto IESV Domino noſtro, cui eſt cum Deo patre in vnitate Spiritus Sancti Deus, honor & gloria in ſæcula ſæ- D
culorum. Amen.

2. *Tim.* 2. 19. — 1. *Cor.* 10. 13.

Variæ Lectiones.

1. Philiſtæa omnis. Hoc eſt. C. Cam. Philiſtæa omnis. *Quod ciuitatem Ieruſalem*, & cetera vſque ad, *Hoc eſt*.
2. Sed conſideratione. Verum qua de cauſa. C. Cam. Sed conſideratione. *Eſt & alia populi illius ruina.* vſque ad, *Verum qua de cauſa.*
3. Agmen eius, fumus venit cum agmine, C. Cam. Agmen, eius

Fumus

Digitized by Google

A *Fumus qui oculos*, vſque ad, *Venit autem fumus iſte cum agmine.*

4. Effugiat. Quod tu vides. C. Cam. Effugiat. *Sequitur. Et quid reſpondebitur*, vſque ad, *Quid tu vides?*

5. Tui ſit apud miſericordiam. C. Cam. Tui ſit. *Canta ergo & tu.* vſque ad, *apud miſericordiam.*

6. Pauperes eius, id eſt humiles qui. C. Cam. Pauperes *populi* eius. *Eia fratres chariſſimi*, & quod ſubſequitur vſque ad, *id eſt humiles qui.*

B

Sermo Vigeſimus Tertius.

EXPLICITO onere Philiſtijm contra Moab armatur ſermo propheticus, cuius nominis rationem primum vobis video eſſe reddendum. Sanctus Lot, vt bene noſtis fratres cariſſimi, egreſſus de Sodomis, cum vxor eius retro reſpiciens in ſalis eſſet mutata figmentum, cum duabus ſolis filiabus aſcendit in montem, & poſt incolatum vrbis immundæ, nouus ſpeluncæ factus eſt habitator. Ibi vtraque filia ebrij patris furata concubitum, pri- *Gen.19.16. & 30. deinceps.*

C mogenita Moab, altera Ammon filios ex inceſtu concepit. Moab autem de patre, ſiue aqua paterna interpretatur, quem nimirum de filia pater neſciens genuit, non ex affectu amoris, qui in quadam dulcedine ſpiritus legitime coëuntes coniungit, ſed ex eo fluxu, qui ex dormiente, vel ebrio inſtar aquæ, ſine amoris ſapore emanare conſueuit. Quid dicam fratres chariſſimi? blaſphemum ne putabitis ſi in his ſanctum Lot Domini Saluatoris imaginem dixero tenuiſſe? Recordamini quæſo Iudam concubitu Thamar, quam putauerat meretricem, & Dauid in illicito Berſabeæ amplexu, Domini IESV, ſecundum ſanctos patres, expreſſiſſe figuram, & hic quoque IESVM ſa- *Gen.38.15. 2.Reg.11.4.*

D cerdotem magnum, ſicut in Zacharia monſtratus eſt, in ſordidis veſtibus non miremini. Chriſtus, vt ſcitis, Dei virtus eſt & Dei ſapientia; ex Dei autem ſapientia duplex ſcientia, quaſi duæ filiæ procreantur, practica ſcilicet & theorica. Has itaque filias cum in ſpeluncam, corda videlicet tenebroſa Gentilium, Dei ſapientia induxiſſet, non ex voluntario patris ſemine, quod eſt charitas, ſed ex propria curioſitate & vanitate, quaſi ex inceſtu, quandam diuinarum & humanarum rerum ſcientiam, ex bono quidem patre, ſed non ordine legitimo conceperunt. Nam quod etiam mundi huius ſapientes, Deo reuelante, multa de humanis, multa & de diuinis didicerunt, Paulus *Zachar.3.3. 1.Cor.1.24.*

Digitized by Google

Rom. 1.19. teſtis eſt qui ait, Quod notum eſt Dei manifeſtum eſt in illis, Deus A
enim [1] illis reuelauit. Sed quia non ordine legitimo Dei ſapientiæ inhæſerant, non humiliati, ſed inflati dicebant ſe eſſe ſapientes, & ſtulti facti ſunt. Itaque Moab, qui de patre vel aqua paterna interpretatur, ſapientes huius ſæculi, vel ipſam mundi ſapientiam ſignificat; quæ licet ex Deo proceſſit, non ea tamen philoſophi vſi ſunt ad ſaporem diuinæ charitatis, ſed ad timorem mundanæ vanitatis. Hi ſunt qui contra Crucem Chriſti, in ſapientia verbi gratia reuelata pugnauerunt; contra quos, poſt Iudæorum interitum, vel conuerſionem, præclaram aciem Apoſtoli direxerunt. Vnde congrue poſt onus, quo Iudæorum correcta eſt, vel compreſſa veſania, Sapientium hu- B
ius mundi, vel ipſius ſapientiæ ſæcularis onus, id eſt depreſſio, prophetatur dicente Propheta, [Quia nocte vaſtata eſt Ar Moab, conticuit,] Nox aduerſitatem tribulationemque ſignificat, quam Saluator ipſe, in hac valle poſitus tenebrarum, ſpontanea voluntate ſcribitur eſſe perpeſſus.

RECOLITE quæſo quod Deus nocte traditus, & nocte illuſus, inſtante iam nocte noſcitur de cruce depoſitus. In hac nocte vaſtata eſt Ar, quod interpretatur aduerſarius, de quo beatiſſimus Petrus
1. *Petr.* 5.8. [Sobrij (inquit) eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens [2] quem deuoret.] Huius ciuitas C
non inconuenienter infernus dicitur, quam Dei ciuitati aduerſariam, per Chriſti mortem, cum principe ſuo conſtat eſſe vaſtatam, ſicut
Oſea. 13.14. ipſum infernum Dominus alloquens ait. [Ero mors tua o mors, morſus tuus ero inferne.] Deſcendit quippe ad inferos, & multo-
Epheſ. 4.8. rum ſolutis doloribus, aſcendit in altum, & captiuam duxit captiuitatem. Vnde Eccleſia vocibus altiſonis ipſum alloquens, cum magna exultatione proclamat, Inferni clauſtra penetrans, tuos captiuos redimens, victor triumpho nobili ad dextram patris reſidens. Iſta
Luc. 11.21. eſt aduerſaria ciuitas illa, atrium videlicet illius fortis armati, qui a fortiori ſuperueniente deuictus, & ſpolia perdidit, & [3] arma pro- D
iecit. Intelligens igitur quiſlibet mundi huius ſapiens, Chriſti paſſione quaſi nocte, diaboli potentiam eſſe deſtructam, ex nimia admiratione conticuit, neſciens quid obijceret, quomodo contra iret. Quamuis & ipſa hominum multitudo Ar ciuitas poſſit intelligi, quæ Deo aduerſa, ligna lapideſque colebat: quæ quodammodo nocte vaſtata eſt, quia paſſione ſanctorum, & patientia ſtupefacti quamplures, aduerſariam ciuitatem ſua abſentatione vaſtauerunt. Tunc certe Moab, id eſt ſapientia huius mundi conticuit, nihil virtutis habens in voce, qua vel ſuam aſtruere, vel Chriſti poſſit [4] doctrinam

euacuare

A euacuare. Nam ipſa philoſophorum doctrina Ar poteſt appellari, quæ Dei ſapientiæ aduerſa ab ipſa probatur eſſe vaſtata, ſicut ſcriptum eſt, [Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.] Sequitur, [Quia nocte vaſtatus eſt murus, Moab conticuit.] Murus aduerſariæ ciuitatis, id eſt inferni, idololatria fuit, quam per vniuerſum orbem, virtute dominicæ paſſionis, cernimus ⁵ eſſe vaſtatam. Vel certe murus impiæ multitudinis, ſæculi potentia fuit, quam, per ſanctæ Crucis myſterium, virtus diuina proſtrauit. Murus præterea aduerſæ doctrinæ dialectica fuit, & verſutia diſputandi, quam in nocte, id eſt in perſecutionibus, poſita ſimplicitas Chriſtiana ſubuertit, & omnia eius argumenta, fidei ſinceritate vaſtauit. *1.Cor.1.19.*

B Tunc certe Moab, id eſt mundi huius ſenſus conticuit, quando intonans Dominus ſuper aquas multas, obſtruxit os loquentium iniqua, & euacuauit omnem, ſcientiam extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Ideo factum eſt quod ſubiungitur. [Aſcendit domus, & Dibon ad excelſa in planctum.] Domus non ſolum parietes cum tecto, fundamentoque vocantur, ſed etiam ea, quæ in ipſa domo eſt, familia, ſecundum bonos maloſue mores, bona domus vel mala appellatur. *Iſai.15.2.*

IGITVR per domum Moab cor ſapientium huius mundi intellige, in quo non parua familia ſenſuum, cogitationum, affectionumque verſatur. Porro Dibon, quæ interpretatur fluxus, eorum ipſorum ſenſuum, vel cogitationum, vel etiam ſententiarum diuerſitatem, ⁶ laſciuiamque ſignificat. In Dibon ciuitate erat locus excelſus idolo conſecratus, ad quem immolaturi, cum clamore & lætitia aſcendere conſueuerant. Erat & in doctrina philoſophorum locus excelſus, id eſt ſuperbia, in qua pro Deo idolum venerabantur, commutantes gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem corruptibilis hominis, & quadrupedum, & ſerpentium. Cum enim cognouiſſent Deum per ſcientiam, deuoluti ſunt in idololatriam per ſuperbiam. *Rom.1.25.*

C

D Cernentes autem per ſtultitiam Apoſtolicæ prædicationis, doctrinam conticeſcere vanitatis, totum cor ſuum, omneſque cogitationes, quaſi domum vel familiam, totamque ſenſuum ſublimitatem ſuorum, quaſi Dibon ad ſublimia tranſtulerunt; in ſuperbia, & in indignatione ſpiritus, ſuam euerſum iri doctrinam plangentes, & quomodo ſanæ doctrinæ aduerſarentur, ſubtiliter inquirentes. Ideo aſcendit domus, & Dibon ad excelſa in planctum. Poteſt etiam ſic intelligi, quod Chriſti coruſcante doctrina, domus Moab, ideſt familia philoſophorum, diſcipuli videlicet; & Dibon ciuitas, id eſt multitudo magiſtrorum, qui cum gaudio idolorum ſolebant intereſſe

culturæ, ad ipſa idola cum planctu aſcenderint, & contra euangelium, dæmonum reſponſa & auxilia flagitauerint. Verum quia ſapientium huius mundi plures conuerſi ad Chriſtum, ſuis abrenunciauerunt erroribus, plures in innata ſibi malitia perſtiterunt, onus iſtud vtroſque tangit in his verbis, illos pænitentia, iſtos cordis anguſtia docens eſſe grauatos. Multi enim philoſophorum, tam diſcipuli quam magiſtri, quaſi domus & ciuitas, relicta valle erroris, ad excelſa conſcendere virtutis, cum planctu & lacrymis peccata ſua confitentes, & de priſtinis erroribus, & blaſphemijs humiliter pænitentes. Et addidit Propheta. [Super Nabo, & ſuper Medaba, Moab vlulabit.] Nabo interpretatur ſeſſio, Medabo de ſaltu. Ad magiſtros B pertinet ſeſſio, ſecundum illud, [Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.] Per ſaltum, vbi ſunt arbores infructuoſæ & ſteriles, vbi non hominum ſed ferarum habitatio eſt, inculta exprimuntur corda Gentilium, qui magiſtris errorum adhærentes, eorum dogmata multitudinis auctoritate tuebantur. Vlulatus igitur Moab ſuper illos doctores, plebeſque deſcribitur, quos a ſuo conſortio recedentes, ad catholicam fidem conuerti, ſine graui dolore, quod ſignificat vlulatus, videre non poterant. Vnde ſubiungitur, [In cunctis capitibus eius caluitium.]

A

Matth.23.2.

C CAPITA Moab nominatiſſimos diuerſarum ſectarum magiſtros intellige, Socratem, Platonem, Diogenem, & ceteros tales. Hi ſunt profecto capita Moab, principes [7] videlicet ſcientiæ ſæcularis. Quis horum eſt cuius per Chriſti gratiam non ſint raſi capilli, diſcedentibus ab eorum ſecta diſcipulis, qui eis tanquam capitibus ſuis adhærere conſueuerant, & ſe ad Saluatoris noſtri gratiam conferentibus? Certe ipſi videmus iam philoſophos decaluatos, quorum ſapientiæ piſcatorum doctrina præfertur, quorum ſectam nemo qui profiteatur, nemo qui ſequatur. Nam etſi legantur a multis, omnes tamen eorum blaſphemias deteſtantur. Ideo Propheta conuenienter ſubiungit, [Omnis barba radetur.] Quamdiu imberbis eſt D homo, puer æſtimatur, barbatus autem viri nomen ſortitur. In puero timetur laſciuia; a viro expectatur ſapientia. Quaſi barbati erant philoſophi, cum eorum ſapientia & doctrina populi regerentur; cum vero perſonante vbique Chriſti euangelio, & eorum confutante errores, inſipientes & væcordes ab omnibus crederentur, quaſi raſis barbis deformes, & inhonori, & velut in puerilem redacti [8] ſtultitiam videbantur. In eo tamen quod ait. [Super Nabo & ſuper Medaba Moab vlulabit.] Eorum poteſt accipi vlulatus, qui de ſapientia ſæculi, ad ſtultitiam Crucis conuerſi, aliorum, qui in ſua ſuperbia perſtiterunt,

Digitized by Google

A ſtiterunt, inſaniam perditionemque luxerunt. Cum enim cernerent in cunctis capitibus eorum caluitium, omnemque barbam Chriſti nouacula raſam, plures qui crediderant, paucorum qui ſupererant compatiebantur errori, qui nec fractis ceruicibus poterant inclinari, nec raſi, vel decaluati confundi. Naturale quippe eſt, vt homo conuerſus ad dominum, eos præ cæteris lugeat, eiſque quodam ſpeciali compatiatur affectu, cum quibus ijſdem vitijs tenebatur, vel implicabatur erroribus. Sed videamus ſequentia. [In triuijs eius accincti ſunt ſacco, & ſuper tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum.] Tria hic proponuntur, triuia, tecta, plateæ. In *Iſai. 15. 3.*
B triuijs Philoſophorum diuerticula, in tectis ſuperbia, in plateis vita perdita figuratur. Diuerticula habebant in ſophiſmatum deceptione, ſuperbiam ex hominum æſtimatione, vitam perditam ex carnis & mentis corruptione; quorum multi conuerſi ad Dominum, in omnibus quæ peccauerunt puniti ſunt. Nam pro dolis & fallacijs, quæ in triuijs exprimuntur, accincti ſacco in ſignum pænitentiæ perhibentur; & pro ſuperbia, qua buccis crepantibus ſententias de diuinis & humanis, quaſi in tecto poſiti promulgare conſueuerant, vlulatum confeſſionis, & contritionis emittere oſtenduntur; & pro lata illa via, qua tendebant ad mortem, humiliati & ſuis lacrymis loti, ad
C viam arctam & auguſtam, quæ ducit ad vitam, regredi nunciantur.

AIT ergo, In triuijs eius, haud dubium quin Moab, accincti ſunt ſacco, qui ad memoriam reuocantes quibus diuerticulis, & fallacijs humanæ ſimplicitati deluſerunt, accincti ſacco, id eſt pænitentiæ aſperitate afflicti, eum, cui peccauerant, digna ſatisfactione placare curarunt. [Et ſuper tecta eius & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum.] Ait Dominus in euangelio, [Quod in aure auditis predicate ſuper tecta,] In tecto ſiquidem altitudo quædam, & manifeſtatio declaratur. Qui enim ſuper tectum aſcendens aliquid prodicat, & ſublime cernitur, & manifeſte auditur. Per plateas quo- *Mat. 10. 27.*
D que, quæ latitudinem ſignificant, latam perditionis viam accipe, per quam & ipſi incedebant, & alijs per eam gradiendi exempla præbebant. Sed qui in tectis aſcenderant per elationem, humiliati deſcendunt per compunctionem; & qui errores ſuos publice, quaſi in plateis prædicauerant, vlulatum vocis miſerandæ in auribus omnium emittebant. Sequitur, [Clamabit Heſebon & Eleale, vſque Iaſa audita eſt vox eorum.] Heſebon cogitationes, Eleale aſcenſio, Iaſa factum, ſiue mandatum interpretatur. Cernentes Philoſophi, multa hominum millia quotidie ad Chriſti fidem, & ſacramenta concurrere, conturbabantur, nec facile dici poteſt, quantus fuerit tunc in *Iſai. 15. 4.*
eorum-

Digitized by Google

eorum cogitatione tumultus, quomodo nunc mirabantur, nunc indignabantur, nunc erecti in ſuperbia aduerſabantur. Quæ omnia per clamorem Heſebon & Eleale, videlicet cogitationis & elationis, exprimuntur; nec iſte clamor murmurque ceſſauerunt, donec de voce in opus procederent, vel manifeſte perſequendo, vel fidei & diuinis mandatis obediendo. Ideo vſque Iaſa audita eſt vox eorum. A

Pſal.54.6. *Pſal.68.10.* *Pſal.118.139.* *Cant.1.5.*

HÆC fratres moraliter fuerant exponenda, ſed timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ, inſuper & zelus domus Dei comedit me, vrget indignatio, dolor impellit, erumpunt lacrymę, quas tamen ira comprimit, abſorbet æmulatio. Tabeſcere me fecit zelus meus, & ſæuire iam geſtit ſermo meus, ſed luctum mihi magis matris meæ Romanæ Eccleſiæ indicit, quæ vtraſque manus extendens in cœlum, miſerabili voce videtur clamare. [Filij matris meæ pugnauerunt contra me.] Licet enim vna ſit illa columba Chriſti, formoſa Chriſti, perfecta Chriſti, cui eſt vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma, propter diuerſos tamen populos & nationes, multæ dicuntur Eccleſiæ, conuenientes in vna, ſubiectæ vni, vni obedientes. Ipſa eſt ſancta Romana Eccleſia, cuius filij, ſicut audiſtis, pugnauerunt contra eam. Alienati enim ſunt quidam a vulua, errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa. Inſuper iniquitatem in excelſo locuti ſunt. Papiæ quippe aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Alexandrum Chriſtum eius. Ibi circundederunt eum canes multi, concilium malignantium obſedit eum; ibi inſurrexerunt in eum teſtes iniqui, Ioannes & Guido, ſcilicet mentita eſt iniquitas ſibi. Infelices & miſeri, qui deſcendentes ab Ieruſalem in Iericho, inciderunt in latrones. Ipſe eſt ſceleſtiſſimus Octauianus, qui inſtar latronis, multo tempore in inſidijs latitans, Papatum prædam, ſpolia eccleſiam æſtimauit. Infelix qui aſcendit cubile patris ſui, & maculauit ſtratum eius. Iſte eſt ſuperbiſſimus ille Aman, qui crucem parauit Mardochæo, qui Regem compulit ferre ſententiam mortis in Iſrael. O quando vigilabit Rex, quando conſurget de regno ſuo, quando noctem iſtam tenebroſam, & opertam mortis caligine ducet inſomnem? Quando audiet in annalibus ſuis, quanta bona ei fecerit noſter Mardochæus? Quando animaduertet quod ipſam Reginam, eo præſente, ille nequiſſimus nititur opprimere? Iſta eſt Regina, non vxor Artaxerxis, Regis, ſed Chriſti, de qua Propheta, [Aſtitit regina a dextris tuis.]

B (margin) — *Pſal.57.4.* *Pſal.72.8.* *Pſal.2.2.* C (margin) — *Pſal.21.17.* *Pſal.26.12.* *Luc.10.30.* *Gen.49.4.* *Eſther.6.4.* *Eſther.3.8.* D (margin) — *Pſal.44.10.*

HÆC eſt quæ hodie in infirmis membris ſuis, & minus ſcientibus legem, clamat & dicit, [Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie] Merito terrendo, & exprobrando reſpōdet, [Si ignoras te egredere.] Quam multi, fratres, hodie neſcientes ſcripturas,

Cant.1.6. & 7.

A turas, neque virtutem Dei, egreſſi ſunt de Eccleſia, & ſeparantes ſe
a vicario Chriſti, ſequuntur præambulum antichriſti. Fratres nemo
vos ſeducat inanibus verbis. Nemo vobis dicat ecce hic Chriſtus, vel
ecce illic, cum in fide Petri ſemper ſit Chriſtus, quam ſancta Romana
Eccleſia ſpecialiter mutuauit a Petro, & ſeruat in petra quæ eſt
Chriſtus. Hæc igitur Eccleſia vbi cæperit, a quibus cæperit, quo
proceſſerit inſpiciamus. [Oportet (inquit) Dominus prædicari hoc *Luc.* 24. 47.
euangelium in vniuerſo mundo, incipientibus ab Ieruſalem.] Igitur
in Ieroſolymis initia eius. Ipſa erat, quæ tunc parua & quaſi lactens,
cum complerentur dies pentecoſtes erat in eodem loco, quam Spi- *Act.* 2. 1.
B ritus Sanctus in linguis igneis viſitans, & illuminauit ſapientia, &
dilectione igniuit. Ex hinc omnium gentium voces factæ ſunt in Eccleſiæ
ore communes, & quod poſtea factum eſt in omnium gentium
conuerſione, præceſſit in linguarum omnium vnione. Huius
Eccleſiæ primus princeps Petrus fuit, cui dictum eſt. [Super hanc *Matth.* 16. 18.
petram ædificabo Eccleſiam meam] Et iterum, [Paſce oues meas.] *Ioan.* 21. 17.
Et [Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper *Matth.* 16. 19.
terram, erit legatum & in cælis.] Et cetera. Hæc eſt Eccleſia, quam
primitiuorum ſanctus vocat Apoſtolus, cuius plenitudo poteſtatis, *Hebr.* 12. 23.
in ipſius principe, primo de Oriente tranſmigrans in Occidentem,
C auctoritate Spiritus Sancti in Romana reſedit Eccleſia.

ECCLESIAM ſane Romanam non parietes, & ſaxa, ſed Clerum
a beatiſſimo Petro primo Romæ ordinatum, nemo ſani capitis dubitat
appellandum; ſicut igitur Petro Clemens, Anacletus Clementi,
Euariſtus Anacleto ſucceſſit, ita profecto Cleri illius, quem ordinauit
& inſtituit Petrus, alius ab alijs ordinatus, locum & dignitatem
obtinuit. Sic ſemper pro patribus nati ſunt nobis filij; qui tandem,
dante Conſtantino, cum Eccleſia quoque terrenum ſuſcepiſſet
imperium, etiam iure humano conſtituti ſunt principes ſuper omnem
terram. Ex hinc ob ſpecialem excellentiam ipſius Eccleſiæ,
D Epiſcopi, Præsbyteri, Diacom appellati ſunt Cardinales, ab his vocabuli
huius mutuantes honorem, de quibus ſcriptum eſt, [Domini 1. *Reg.* 2. 8.
enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.] Sicut enim
ſummus pontifex ex legitima, & vt ita dicam hereditaria ſucceſſione,
Petri obtinet principatum, ita cæterorum Apoſtolorum poteſtas in
Cardinales conſtat eſſe transfuſa. Hæc eſt Eccleſia Romana, cui qui
non communicat, hæreticus eſt. Illius intereſt conſulere omnibus,
iudicare de omnibus, omnibus prouidere, ad quam in Petro vox
iſta dirigitur, [Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.] *Luc.* 22. 32.
Quicquid ipſa ſtatuerit, ſuſcipio, approbo quod approbauerit, &

 quod

Digitized by Google

quod damnauerit damno. Ipſius eſt eligere nobis paſtorem, & epiſcopum animarum noſtrarum. Quod enim fuit in veteri teſtamento, in conſtitutione pontificis, carnalis generatio, hoc eſt in nouo regularis electio, quæ eſt quædam ſpiritalis generatio: quaſi enim generat qui eligit, quaſi generatur qui eligitur. A

ITAQVE fratres quod Aaron fuit filios procreare, hoc fuit Chriſto Apoſtolos eligere. Ceteris filijs Aaron vnus præfertur Eleazarus, ceteris Apoſtolis vnus præponitur Petrus. Et Petrus cum ſpiritaliter plures genuiſſet, Clementem prætulit ceteris. Qui cum & ipſe filijs abundaſſet, ipſius Curiæ electione, quaſi ſpiritali quadam generatione, ſolus defuncto ſucceſſit Anacletus. Sicut igitur illi legitimi ſemper fuerunt Petri ſucceſſores, quos Eccleſia ipſa elegit, ſic & illi, quos ſ[illegible] ſingulis temporibus ſibi elegerunt adiutores, veri cæterorum Apoſtolorum fuerunt ſucceſſores. Itaque a B. Syluestro & Cardinalibus eius, vſque ad huius noſtri temporis Adrianum & Cardinales eius, nulla nobis eſt de legitima ſucceſſione cunctatio. Ecce defuncto Adriano legitimo Petri ſucceſſore, ſtat in Cardinalibus ceterorum Apoſtolorum legitima ſucceſſio. Cogitate nunc conſtitutos in medio eorum Rolandum & Octauianum, ſic interim nominemus eos, quaſi in vtero matris ſuæ Eccleſiæ Romanæ iam laborantis in partu. Rogo fratres mei, nonne partus iſte ſimilis eſt partui Rebeccæ? Ecce infelix Eſau rufus & hiſpidus, quomodo ipſa viſcera materna contorquet, & ſimplicem illum Iacob, quem totus ille interaneorum omni effectu concentus complectitur, manibus furibundis inuadit. Audiſtis enim quomodo de collo ſanctiſſimi viri, infelix ille mantum dæmone plenus extraxit. Et cum ei non pro voto ceſſiſſet, cum ſummo matris dolore egreſſus ab vtero, cupiditatis & ambitionis ſuæ pilis, ſummum cernentibus horrorem incuſſit. Secuti ſunt eum duo, qui & ipſi alienati ſunt a vulua errauerunt a ventre, ceteris omnibus Alexandrum eligentibus, Alexandro adhærentibus, Alexandrum ſequentibus. Cernite nunc Ioannem, nunc Widonem in parte vna, & inter eos Octauianum, cernite & reliquam Curiam ex parte altera, & Alexandrum inter eos. Rogo cuius vox iſta eſt, Exierunt a nobis, ſed non fuerunt ex nobis? Certe aut in illis tribus Curia Romana eſt, aut in his omnibus; aut perijt de terra, & inaniter fuſa eſt illa Saluatoris oratio, de qua dicit, [Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua.] Quod dementis eſt opinari. Quis enim ita deſipiat, vt tot Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus Cardinalibus excluſis, Romanæ vim Curiæ in his duobus æſtimet reſediſſe? B C D

Luc. 22.32.

Sic

A Sic nunc fratres, ſic loquor de iſtis, quaſi adhuc in Eccleſia B. Petri, vbi electionem fecerant, conſtitutis, & ab inuicem ſeparatis. Certe Eccleſia Romana non perijt, certe, ceteris reprobatis, vt in illis tribus remanſerit, nulla ratio, nullus ſenſus humanus admittit. Reſtat proinde, vt in illa multitudine, quæ Alexandrum elegit, vim Apoſtolicæ dignitatis reſeruauerit. Abſit enim vt dicamus quinque Cardinales Epiſcopos, & quindecim, vel eo amplius Cardinales Presbyteros, ſiue Diaconos, a tribus illis exijſſe, & non potius illos ab iſtis, quorum fama celebrior, vita ſanctior, ſenſus profundior, multitudo numeroſior, auctoritas ſublimior. Cum igitur conſtet Eccle-
B ſiam eſſe Romanam, quæ Alexandrum elegit, de qua certum eſt illos exijſſe, quicunque poſtea illis adhæſit, ſiue ipſiſſimus Ymarus, ſiue alius, non ad Chriſtianos, ſed ad hæreticos; non ad Catholicos, ſed ad Schiſmaticos; non ad eccleſiam, ſed ad ſynagogam Satanæ, & ipſe hæreticus ſchiſmaticuſque acceſſit. Dicant inimici quicquid volunt, mentiantur quantum volunt, fingant quæcunque volunt, vbi Eccleſia eſſe Romana oculis cernitur, ratione probatur, confirmatur auctoritate; ibi cor meum, ibi animus meus ibi affectus meus. Ab eius fide, quæ Chriſto orante non deficiet; ab eius vnitate, quam Schiſmaticorum prauitas, Chriſto conſeruante, non diuidet; ab eius
C ſubiectione, cuius mihi Princeps cælum apiriet, me neque mors, neque vita, neque alia creatura, Dei adiuuante gratia, ſeparabit. Hæc ad cautelam veſtram fratres, propter labia iniqua & linguas doloſas, quibus hæc patria feruet, dixiſſe ſufficiat, vt deinceps reparatis paululum per ſilentium viribus, ad delitias verbi Dei redeamus, cuius eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Illis reuelauit. Sequitur. Quia noc. vaſ. eſt Ar Moab, cont. Recolite quæſo. C. Cam. Illis reuelauit. *Sed quia non ordine*
D *legitimo*, & quæ ſequuntur vſque ad, *Recolite quæſo.*
2. Quem deuoret. Iſta eſt aduerſaria. C. Cam. Quem deuoret. *Huius ciuitas non inconuenienter*, vſque ad, *Iſta eſt aduerſaria.*
3. Arma proiecit. Quamuis & ipſa. C. Cam. Arma proiecit. *Intelligens igitur quiſlibet.* Et cetera vſque ad, *Quamuis & ipſa.*
4. Doctrinam euacuare. Sequitur, Quia nocte. C. Cam. Doctrinam euacuare. *Nam ipſa philoſophorum.* vſque ad, *Sequitur quia.*
5. Eſſe vaſtatam. Murus præterea. C. Cam. Eſſe vaſtatam. *Vel certe murus*, vſque ad, *Murus præterea.*

Digitized by Google

6. Laſciuiamque ſignificat. Poteſt etiam ſic. C. Cam. Laſciuiamque ſignificat. *In Dibon ciuitate locus*, & quod ſubditur, vſque ad, *Poteſt etiam ſic*. A
7. Videlicet ſcientiæ ſæcularis. C. Cam. Videlicet *ſapientia ſæcularis*.
8. Stultitiam videbantur. Iam videamus. C. Cam. Stultitiam videbantur. *In eo tamen* & reliqua, vſque ad. Iam videamus.
9. Declaratur. Per plateas. C. Cam. *Declaratur. Qui enim ſuper tectum*, vſque ad, Per plateas.

B

Sermo Vigeſimus Quartus.

SICVT meminit charitas veſtra, principia oneris Moab ſecundum prophetiam, ſicut potuimus, heri expoſuimus, moralem vero expoſitionem, quam tunc exequi timor interueniens prohibuit, in diem hodiernum diſtulimus. Primum igitur ſecundum leges tropologicas, quis ſit iſte Moab inquiramus, vt manifeſtius quomodo vel oneret, vel oneretur, perſcrutari valeamus. Interpretatur autem Moab de patre, ſignificans nimirum aliquid, quod de patre procedit in filium; vel ipſos, qui ſecundum hoc C
viuunt, quod ex patre ſuo naturaliter mutuauerunt. Multis ſane modis in ſacra ſcriptura patrem nouimus appellari, videlicet ſecundum naturam, ſecundum creationem, ſecundum adoptionem, ſecundum imitationem, ſecundum ætatem, ſecundum dignitatem. Secundum naturam, quando homo illius hominis, qui ab eo carnaliter genitus eſt, pater nuncupatur, ſicut Abraham pater Iſaac, & Iſaac pater Iacob, & Iacob pater dicitur duodecim Partriarcharum. Vel certe quando vnus aliquis omnium, qui de eius ſtirpe geniti
Matth. 3. 9. ſunt, pater appellatur. Vnde Dominus ad Iudæos, Ne glorìemini D
quia patrem habetis Abraham. Secundum creationem, ſicut Deus
Epheſ. 3. 15. omnis creaturæ ſuæ pater pronunciatur, a quo nimirum omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur. Secundum adoptionem, ſi-
Rom. 8. 15. cut omnes electi filij Dei vocantur, dicente Apoſtolo, [Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.] Omnes enim, qui de hac adoptione gloriantur, conſtanter clamant ad Deum, Pater noſter qui es in cælis. Secundum imitationem, ſicut perfidos
Ioan. 8. 44. Iudæos diaboli filios ipſe Chriſtus appellat, Vos (inquiens) ex patre diabolo eſtis: quod pro imitatione dictum ſententia illa declarat, ait

Digitized by Google

A aitenim, [Et opera patris veſtri vultis facere.] Hinc etiam imitando fidem Abrahæ, filij dicuntur Abrahæ, quos nimirum de lapidibus *Matth*. 3. 9. Dominus ſuſcitauit. Secundum ætatem, ſicut Paulus loquitur ad Timotheum, [Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.] Se- 1. *Tim*. 5. 1. cundum dignitatem, ſicut ſerui Naaman, cum indignaretur aduerſus 4. *Reg*. 5. 12. Heliſæum, quod non viſu, oratione, & tactu, ſed mandato, lepræ, quam patiebatur, mederi videretur, recedenti tamen cum indignatione dicunt, [Pater et ſi grandem rem tibi dixiſſet propheta, vtique facere debueras, quanto magis cum dixit tibi, Lauare & mundaberis?]

B ITAQVE patri omnium qui nos creauit, debemus quod ſumus; patri qui nos adoptauit in filios, debemus quod boni ſumus; patri qui nos in carne genuit, debetur quod mortales, quod corruptibiles, quod diuerſis paſſionibus obnoxij ſumus. De patre itaque carnali, id eſt de natura corruptibili, nobis inſunt incentiua libidinum, motus concupiſcentiarum, iræ impetus, triſtitiæ languor, metus inordinatus, ſuperbiæ tumor. Hæc eſt gens illi nimirum contraria, quam bonus pater, qui nos adoptauit, non genuit, nobis benignus infundit, quæ eſt charitas, gaudium, pax, patientia, humilitas, caſtitas & cetera. Illa igitur Moab, iſta Iſrael myſtice nuncupatur. Contra hunc Moab C iugiter nobis pugna, qui etiam congrue aqua paterna interpretatur, quia hæ corruptiones nobis ex fluxu paterni ſeminis inſeruntur. Adſit nobis Dominus IESVS & huius Moab tale onus importet, vt quamuis ex toto deſtrui non poſſit in nobis, ſic tamen deprimatur, vt regnare non poſſit in nobis. Audiamus igitur onus huius Moab, [Quia nocte veſtata eſt Ar Moab, conticuit. Quia nocte vaſtatus eſt *Iſai*. 15. 1. murus Moab, conticuit.] Nox vero vt ſcitis, tribulationem ſignificat. Interpretatur autem Ar aduerſarius, & erat ciuitas Moabitarum. Gens illa naturalium paſſionum, in anima noſtra conſtruunt ciuitatem, quando originalia erumpunt in actualia, dum prebemus mem- *Rom*. 6. 13. D bra noſtra arma iniquitatis peccato, & quæ prius patiebamur ad pœnam peccati, vertimus ad voluntatem vſumque peccandi, & quot peccatis manus damus, tot ciues peſſimos in hac ciuitate ſuſcipimus. Eſt autem hæc ciuitas illi ciuitati aduerſa; quæ de virtutibus fundata, huic, quæ de vitijs eſt, probatur eſſe contraria. Murus autem Moabiticæ vrbis obſtinatio eſt, quæ pænitentiæ humilitatem excludit, vocem obturat confeſſionis.

EIA! fratres quando omnia nobis eueniunt proſpera, quando læta arrident tempora, quando luxuriam omnium rerum abundantia parit, Moab iſte inſurgit acrius, afficit vehementius, incendit carnem,

nem, mentem diſſoluit, noxia quæque ac voluptuoſa ſuggerit, fit quidam in animo clamor vitiorum, clamantium alterius ad alterum, & dicentium, [Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea,] Agit proinde benignitlimus Saluator vt optimus medicus, & prius morborum reſecat cauſam, ſubtractiſque paululum lætis, dum dura triſtiaque ſuccedunt etiam voluptuoſa euaneſcunt. Ita homo compulſus redire in ſe, nihil ibi lucidum, nihil ſerenum, nihil quod placeat, nihil inuenit quod delectet: ſed omnia tenebroſa, omnia obſcura, omnia plena horroris, noctis, & tenebrarum. In hac nocte vaſtatur Ar, quando & delectationes vileſcunt, & pereunt voluptates, non delitioſa conuiuia, non potationes illicitæ blandiuntur. Vaſtatur etiam murus, id eſt mentis obſtinatio, & omnia eius propugnacula, quæ ſunt vtique excuſationes in peccatis, [2] deſtruuntur. Quidni tunc conticeſcat Moab? tali quippe nocte ipſis vitiorum materijs amputatis, & vitiorum pariter incentiua conticeſcunt. Errant fratres chariſſimi qui in gula & ebrietate, in otio & diſſolutione, in mulierum vel paraſitorum contubernijs, aut ſæpe aut iugiter permanentes, ſibi de pudicitia blandiuntur. Expertus ſum chariſſimi, credo quia & vos, quod crebris ieiunijs, vigilijs aſſiduis, laboribus continuis, quaſi quibuſdam malleis verberatus noſter Moab, etiam contritum erigit caput, & poſt multi temporis ſilentium, rediuiuis clamoribus vrget incautos, [3] premit improuiſos. Hinc eſt quod multi Moab iſtum adeo horruerunt, vt mallent ipſum corpus immoderatius conterendo in diſcrimen adducere, quam ſub hoc timore huic eſſe obnoxij ſeruituti. Ideo, fratres, quoties gula ingerit cibi vilioris faſtidium, quoties ſomnolentia vel corporis calor vigiliarum infundit horrorem, quoties tepor mentis intermittere cogit ſacrum quotidiani operis exercitium, cogitentur quæſo incentiua libidinum; turpitudo immunditiarum; inquietus & turbulentus motus membrorum: econtra caſtitatis ſuauitas, affectionum puritas, membrorum tranquillitas, & mox omnia, quæ prius æſtimabantur grauia, inuenientur [4] eſſe facillima.

Pſalm. 136. 7.

A B C D

Sic vero cum ſiluerit Moab, & naturalis illa corruptio, nocte tribulationis vel doloris ſuperueniente, aduerſus bonæ voluntatis initia pugnare ceſſauerit, aſcendet profecto domus Dibon ad excelſa in planctum. Domum animæ intellige conſcientiam, in qua omnes mentis theſauros reponit, vbi locum quietis inuenit, quam a tumultu ſæculi, mundique perturbationibus fugientem, læto ſinu ſuſcipit, & omnes, qui exterius ſentiuntur, lenit ſua tranquillitate dolores. Quid horum non agit ſana ac ſecura conſcien-

A ſcientia? in qua vaſtata eſt Ciuitas vitiorum, & murus corruit paſſionum. Dibon quæ interpretatur fluxus eorum, teneritudinem exprimit affectionis, quæ per illicita quæque defluens denaricabat pedes ſuos omni tranſeunti. Hæc a colluuie Moabiticæ corruptionis purgata in ipſa conſcientia, de imis ad alta conſcendit, de vitijs ad virtutes, de initijs bonæ voluntatis ad effectum boni operis. Aſcendit autem in planctum; deſerens quippe in inferioribus riſum ſtulti, in ſuperioribus luctum & planctum inuenit ſapientis. Plangit ſtatim ſe tamdiu Moabiticis erroribus fuiſſe deluſum, plangit ſe tamdiu illicitis eius ſuggeſtionibus præbuiſſe conſenſum. Plangit ſe ea dulcedine, quam incipit iam guſtare, tamdiu caruiſſe. Plangit ſe tempus in vanis, vel in noxijs tamdiu conſumpſiſſe. Felix anima cui ſic ſiluit Moab, ſicut Nabo & Medeba de quibus ſubiungit. *Ezech. 16. 25.*
B

SVPER Nabo & Medeba Moab vlulabit] Nabo interpretatur ſeſſio; Medaba de ſaltu. Seſſio hæc ſecuritatem ſignificat, quæ mater eſt negligentiæ, & incuriæ generatrix. Quidam enim, quod dolens dico, qui poſt multa crimina pœnitentialem hanc vitam profeſſi ſunt, ita ſe otio & pigritiæ tradunt, ita neceſſaria ordinis contemnunt exercitia, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & quæ legem Dei ſui non dereliquerit. Alij quos quotidianæ paſſiones dehoneſtant, cum hoſtium tela frequenter accipiant, ita tamen ſecure ſedent & rident, quaſi iam inimicus occubuerit, vel omnis interior pugna quieuerit. Hi etiam de ſaltu quod eſt Medeba eſſe dicuntur, quia infructuoſi, vagi, inſtabiles, in quibus ſpirituales illæ beſtiæ commorantur, de quibus Propheta, [Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi.] His nimirum non conticeſſit Moab, ſed frequenti vlulatu vitia ſuggerit, immundas ingerit affectiones, & quæque peſſima ſuadet. Per vlulatum vero Moab, vehemens tentatio naturalium paſſionum exprimitur. Et additur, [In cunctis capitibus eius caluitium, omnis barba radetur.] Capita Moab, vt mihi videtur, tres naturales motus, qui in homine ſunt, non incongrue dicuntur, id eſt Iraſcibilis, Concupiſcibilis, Rationabilis. Ex horum, vt æſtimo corruptione, omnium naturalium paſſionum incentiua procedunt. Capilli capitis ſunt ornamentum, barba virilis virtutis eſt inditium. Itaque quaſi ornatur iræ motus, quando aduerſus propria vitia homo mouetur, ſecundum illud, [Iraſcimini & nolite peccare.] Ornatur etiam quando in zelum Dei, contra legis contemptores diſcrete aſſumitur, ſecundum illud. [Tabeſcere me fecit zelus tuus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.] Vere ornatur, quandoquidem zelus iſte a Domino multifariam ſæpius muneratur. Nam Phinees ob meritum huius

Iſaia. 15. 2. *Iſai. 58. 2.* C *Pſalm. 73. 19.* D *Pſalm. 4. 5.* *Pſal. 118. 138.*

Digitized by Google

Num. 25. 8. & 13. huius quam dicimus iræ, qua fornicantes pugione confodit, æternum **A**
ſacerdotium meruit, & Iehu filius Namſi, ob zelum quo aduerſus
4. Reg. 10. 30. domum Achab exarſit, regnum Iſrael vſque ad quartam generationem ad poſteros, Deo fauente, tranſmiſit. Sic & motus concupiſcibilis turpitudo quodam ornatu celatur, quando eo quis ad liberos tantum procreandos vtitur, vel quando ad neceſſariam tantum corporis ſuſtentationem, in cibi potuſue perceptione admittitur.

HINC eſt quod quidam ſanctus coniugium Abrahæ, virginitati beati Ioannis non dubitauit æquare, reſpiciens nimirum ad obedientiam, qua in ipſo opere coniugali diuinæ paruit voluntati, reſpiciens & ad honeſtatem intentionis in liberis procreandis, qua motus ille concupiſcibilis, ſine quo non redditur debitum coniugale, **B**
quaſi præclaro quodam velamine tegebatur. Sed & motus rationalis ſic ornatur, ſi contra rationem non vtimur ratione. Nam contra leges rationis furta, latrocinia, adulteria & cetera vitia perpetrantur, quæ tamen ſine opere rationis non exercentur. Nam latro locum aptum inſidijs, vel tempus ad id negotij opportunum, ſine rationis viuacitate non prouidet. Sic adulter ex vi rationis aſtutiam mutuans, nocte cubiculum, mariti quoque abſentiam aucupatur. Itaque qui in vitijs ratione abutuntur, ipſum motum rationalem deturpant: at qui eam circa virtutes, & ſcientiam [5] ſalutarem ſemper exercet, pulcherrimo eam ornatu decorat. De Moab ergo, in quo corrupta ſunt **C**
omnia, bene dicitur, [In cunctis capitibus eius caluitium,] quia motus illi; ex quorum corruptione vitia vniuerſa procedunt, quibus bene vtitur ſapiens, in his, quibus naturalia dominantur incentiua, turpes, & deformes, & omni virtute nudati, & decaluati apparent. Bene etiam ſubditur, [Omnis barba [6] radetur.] Barba vt diximus virilis virtutis initium eſt. Eſt autem virtus permaxima, opuſque virile, ipſis naturalibus reſiſtere incentiuis, ipſoſque motus, ſine quibus eſſe non poteſt, ad virtutum exercitia retorquere. Porro qui ipſis paſſionibus manus dederit, & ſe ſeruituti tradiderit vitiorum, **D**
omni virtute ſpoliatus, imberbis & quaſi in feminam reſolutus agnoſcitur. Videat charitas veſtra fratres. Multo facilius eſt ante lapſum vitia declinare, quam datam eis ſemel manum, eorum poteſtati ſubducere. Quod [7] ſi vinculis conſuetudinis quis fuerit irretitus, in omnibus debilis, & inermis, & quaſi femineus inuenitur.

Iſai. 15. 3. SEQVITVR, [In triuijs eius accincti ſunt ſacco: ſuper tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum.] De Moabitis alij ſunt in triuijs, alij in plateis, alij ſuper tecta. Qui in triuio eſt, poteſt diuertere hac atque illac, ne ab omnibus videatur. Platea oculis

A oculis omnium patet, nec aliquid poteſt in ea eſſe celatum. Moris eſt in terra Hieroſolymitana, vbi tecta domorum non in ſublime eriguntur, ſed ſternuntur in latum, vt qui voluerint populo aliquid denuntiare vel prædicare, ſuper tecta conſcendant. Itaque in triuijs Moab ſunt, qui occulte peccant; in plateis, qui ſe manifeſte ſceleribus fœdant; ſuper tecta, qui non ſolum peccant, ſed etiam peccata excuſant & prædicant. Qui igitur occulte peccat, ſimplex ei ſufficit cordis corporiſque contritio, quę per ſaccum non inconuenienter accipitur. At qui manifeſte flagitia quæque committit, eget vlulatu, vt eius vera non lateat conuerſio, cuius non latuit ſcelerum magnitudo. Porro qui B peccatum ſuum, ſicut Sodoma, tumens ſuperbia prædicat, neceſſe eſt vt deſcendat in fletum, vt ſicut peccans in monte conſcenderat elationis, ita humiliatus ad vallem deſcendat plorationis. Præterea quia triuium dicitur vbi tres viæ conueniunt, poteſt [8] per triuium triplex concupiſcentia figurari, concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi. Poteſt etiam triuium appellari triplex modus peccandi, cogitationis, locutionis, operis. Sed & tripartita vis animæ, per quam fit omne peccatum, memoria ſcilicet, voluntas, & ratio, poteſt triuium non incongrue dici. Igitur qui triplici concupiſcentiæ cedit; qui cogitatione, ſermone, opereque C delinquit; cuius etiam memoriam cogitatio fœdat, voluntatem delectatio maculat, rationem peccati conſenſus eneruat, iſte in triuijs Moab miſera ſorte verſatur.

SACCVS luctus inditium eſt. Iſte eſt luctus de quo dominus in Euangelio, [Væ vobis (inquit) qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis vos,] *Luc.6.25.* Quia itaque in triuijs Moab lętantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, *Prou.2.14.* accingentur ſacco, id eſt luctu miſerabili contabeſcent. Per tecta etiam ſi placet, intellige potētiam & excellentiam mundi; in plateis vero, in quibus ludi & ſpectacula exhibentur, libertatem peccandi. Eis itaque, qui in ſæculi huius ſublimitate gloriD antur, vel nullo diſciplinæ fræno cohibiti præcipites in vitia feruntur, ſanctus Iſaias deſcenſum, fletumque prophetat; vt ſcilicet pro potentia, qua ſe ſuper ceteros, quaſi ſuper tecta poſiti extollunt, & nullo prohibente, quaſi in plateis poſiti peccant; ſciant cum vlulatu ad inferos deſcenſuros, proijciendoſque in tenebras exteriores, *Matth.7.12.* vbi erit fletus & ſtridor dentium. Quomodo autem ad hanc infelicitatem peruenerint, docet ſermo propheticus. [Clamabit (inquit) *Iſai.15.4.* Heſebon & Eleale, vſque Iaſa audita eſt vox eorum.] De his quæ præmiſſa ſunt, duplicem poſuimus ſenſum; primum ſecundum conuerſorum pænitentiam, alterum ſecundum impiorum perpetuam

Digitized by Google

tuam pænam. Hunc ordinem & in hoc ſenſu ſeruemus. Heſebon interpretatur cogitationes, Eleale aſcenſio. Si igitur quæras, quomodo de triuijs ad vitæ ſimplicitatem, de tectis ſuperbiæ ad humilitatem, de plateis propriæ voluntatis ad anguſtias peruenerint ſanctæ neceſſitatis, induti ſacco pænitentiæ & doloris, emittentes vlulatum confeſſionis, & deſcendentes ad lacrymas contritionis, ſi, inquam, quæras qua via huc vſque proceſſerint, dicit tibi ſermo diuinus [Clamauit Heſebon & Eleale] Hæ ſunt cogitationes inuicem accuſantes & defendentes, quæ in cordibus eorum qui in noua vitæ pertractatione laborant, quaſi in aſcenſione, quod interpretatur Eleale clamare non ceſſant, donec ab ipſa voluntate cui clamant audiatur vox earum, & ita audiatur vt perueniat vſque Iaſa. Iaſa interpretatur mandatum, ſiue factum. Multi ſunt fratres in quibus perſæpe cogitationes clamant, & inchoata quędam hominis interioris aſcenſio, vt relictis triuijs peccatorum, conferant ſe ad ſimplicitatem virtutum, ſed non auditur vſque Iaſa vox eorum, quia etſi concipiunt boni affectum, non eum tamen perducunt ad effectum. A B

Qvoties fratres chariſſimi cum noſtri propoſiti immemores in vana quæque & noxia dilabimur, & nos huius ſæculi triuijs implicamus, clamant ipſæ cogitationes noſtræ aduerſum nos, clamat aſcendendi, id eſt proficiendi deſiderium, ſed quamdiu eadem iteramus, nec voluntatem conſequitur effectus, non auditur vox eorum vſque Iaſa. Clament tamen aſſidue, clament importune, non ſileant, non fatigentur, donec tædio victi, vel timore compulſi, tandem aliquando impleamus mandatum, appareatque in opere, quod diu fuit in cotatione. Sed ſicut cogitationes bonæ bonos excitant ad profectum, ita malæ malos ſemper prouocant ad defectum. Clamant ergo & in ipſis Heſebon & Eleale, id eſt cogitationes peruerſæ, & timor ſuperbiæ, nec ceſſant miſeram animam diuerſis tentationibus fatigare, donec voluntas illiciatur ad actum, quod eſt vſque Iaſa vocis ſuę perduxiſſe clamorem. Diſcernendæ proinde ſunt cogitationes noſtræ fratres chariſſimi, vt ſi peruerſa ſuggeſſerint, ſtatim obturata aure tranſeamus; ſi vtilia vel honeſta, vſque ad actum ea, quæ ſuggeſſerint, proſequamur. Vtrobique autem onus animaduertatur, quia ſiue voluntarie puniendo quæ commiſimus, vel peruerſis reſiſtendo, vel optimis quibuſque conſentiendo, ſine onere vel præmente, vel opprimente non euademus Sed quia nos nec mala cauere, nec bona exercere noſtris viribus poſſumus, rogemus Deum, vt ipſe nobis & virtutem reſiſtendi, & facultatem tribuat operandi, Per dilectum filium ſuum Dominum noſtrum, qui cum eo & Spiritu ſancto C D

viuit

Digitized by Google

A viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Fratres quando omnia nobis. C. Cam. Fratres *chariſſimi* quando *cuncta* nobis.
2. Deſtruitur. Errant, errant fratres. C. Cam. Deſtruitur. *Quidni tunc conticeſcat*, & quæ ſequuntur vſque ad, Errant, errant fratres.
3. Premit improuiſos. Ideo fratres. C. Cam. Premit improuiſos. *Hinc eſt quod* & cetera vſque ad, Ideo. Fratres.

B 4. Eſſe facillima. Felix anima. C. Cam. Eſſe facillima. *Sic vero cum ſiluerit Moab*, & quod deinceps vſque ad, *Felix anima.*
5. Salutarem ſemper exercet. C. Cam. *Salutarem exercet.*
6. Radetur. Porro qui ipſis. C. Cam. Radetur. *Barba vt diximus*, & reliqua vſque ad, *Porro qui ipſis.*
7. Si vinculis conſuetudinis C. Cam. *Si vinculo conſuetudinis.*
8. Per triuium apellari. C. Cam. Per triuium *triplex concupiſcentia*, & cetera vſque ad, *appellari.*
9. Et Eleale. Non ceſſant peruerſæ cogitationes miſeram animam diuerſis tentationibus C. Cam. Et Eleale. *Hæ ſunt cogitationes inuicem*, & quæ ſubiecimus vſque ad, diuerſis tentationibus.

C

Sermo Vigeſimus Quintus.

ADHVC fratres onus Moab in manibus vertitur, in quo myſtica quædam in vrbium, vel locorum nominibus exprimuntur. Diximus autem per Moab ſapientiam ſæcularem, vel ipſos certe mundi huius D ſapientes, qui euangelicæ doctrinæ reſiſtunt, prophetice figuratos, de quibus dicitur [Clamauit Heſebon & Eleale, vſque Iaſa audita eſt [1] vox eorum.] In his verbis nudiuſtertius propheticæ expoſitioni finem dedimus; quæ iſta ſequuntur, quæ hodie, cum veſtra charitate tractanda ſuſcepimus. Sequitur. [Super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit ſibi.] Erat in cogitationibus ſapientium clamor magnus, cum hinc arguerentur a manifeſta per Euangelium veritate; hinc ſuperbia tumidi, aduerſarentur diuinæ ſapientiæ. Extunc huius certaminis fuit finis, quando alij volentes placere hominibus, confuſi ſunt, quoniam

Pſalm. 52. 6. niam Deus ſpreuit eos; alij humiliantes ſe ſub potenti manu Dei, A
quanto fuerant ad credendum tardiores, & ad inquirendum ſubtiliores, tanto facti ſunt in ipſa fide, & doctrina expeditiores. Iſti ſunt expediti Moab, vel quia ſe à retibus fallacis ſapientiæ expliduerunt, vel quia expedite per viam euangelicam inceſſerunt. Iſti ſuper hoc quod prius egerant, vlulauerunt, non ſolum vocis ſtrepitu, ſed etiam intimo cordis affectu. Per hoc enim quod dicit, [Super hoc expediti Moab vlulabunt,] exterior confeſſio; per hoc vero quod ſequitur, [Anima eius vlulabit ſibi,] interior contritio exprimitur. Contigit autem, vt qui Moabiticæ ſapientiæ renunciantes, Crucis ſunt ſecuti ſtultitiam, tanto fierent diuinę ſcientię capaciores, quanto B
fuerant in humana perſpicatiores. Vnde ex perſona Domini Propheta ſubiungit.
Iſai. 15. 5. [Cor meum ad Moab clamabit.] Cor Dei ſacræ ſcripturæ ſecretus dicitur intellectus, quia in ipſo voluntas eius, conſiliorumque arcana myſteria reuelantur. Cor ergo Dei clamat ad Moab, quando mens illius, qui de philoſophia mundi tranſit ad Deum, ſpiritalis ſcientiæ lumine copioſius illuſtratur. Quod ſi vocem hic Prophetæ velis intelligere, ab hoc eodem ſenſu non diſcrepat, cùm cor Prophetæ, ipſius Prophetiæ ſecreta poſſint non incongrue nuncupari.

VECTES eius vſque Segor vitulam conternantem.] Vectes C
Moab dialectica argumenta intellige, quæ in conuerſis ſapientibus Eccleſiæ, cui obfuerant, cæperunt prodeſſe; vſque Segor enim vectes Moab peruenerunt, quando Philoſophorum ſubtilia argumenta Eccleſiæ profuerunt. Eccleſia quippe in eo ſtatu, quo tunc fuerat,
Canti. 8. 8. iure dicitur Segor, id eſt parua de qua dicitur in Canticis, [Soror noſtra parua, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ,] Quia paruula eſt? Paruula plane erat, quando nec fines Iudæorum exceſſit; & in ipſis parua, & contemptibilis latuit. Parua (inquam) erat
1. Reg. 1. 6. non merito, ſed numero. Vnde ſterili Annæ fœcunda Phenenna, Ec-
1. Reg. 2. 5. cleſiæ inſultat ſynagoga, [Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ D
multos habebat filios, infirmata eſt.] Pulchre autem Segor, id eſt Eccleſia, vitula dicitur conternans, id eſt tertium agens annum; vt primus annus ſit ante legem, ſecundus ſub lege, tertius ſub gratia; vel vt primus annus intelligatur ſub Patriarchis, ſecundus ſub Prophetis, tertius ſub Apoſtolis. Sane genus hoc animalis abundans eſt lactis, & nimiæ circa fœtum affectionis; niſi enim arte fallatur, nec ad vbera alienum fœtum admittit, nec lac emittere, niſi proprio præſente, conſueuit. Hæc matri Eccleſiæ conuenienter aptantur, quæ lacte charitatis, & doctrinæ ſuauioris exuberans, quos ipſa per lauachrum

A chrum aquæ ſalutaris non regenerat, quaſi alienos, ſacroſanctis myſterijs indignos exiſtimat. Quæ & idcirco poteſt dici conternans, quia fide, & ſpe, & charitate robuſta proficit in ætatem perfectam, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Cum ergo vectes Moab ad Segor vſque peruenerint, id eſt cum ſapientes huius ſæculi omnia ſcientiæ ſuæ firmamenta, & argumenta, ad Eccleſiam contulerint, tunc fit quod mox Propheta ſubiungit, [Per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in viam Oronaim clamorem contritionis leuabunt.] *Epheſ. 4. 13.*

LVITH interpretatur genæ. In genis vero, interioris hominis qualitas plerumque deprehenditur. Has quippe timor pallore, pudor rubore, dolor horrore, gaudium hilaritate, amor ſuauitate perfundit. Sunt autem duo quædam, ſecundum quæ de humanæ mentis ſtatu iudicamus, opus ſcilicet, & ſermo: nam ex abundantia cordis os loquitur, & ſecundum quod quiſque diligit operatur. Aſcendit igitur flens Moab per aſcenſum Luith, quando ſapiens quilibet Eccleſiam intrans, compunctus pro peccatis præteritis, verbo ſimul & opere ad virtutum alta aſcendit. [Et in via (inquit) Oronaim clamorem contritionis leuabunt.] Oronaim interpretatur mœroris foramen. Hæc eſt arcta illa via quæ ducit ad vitam, foramen videlicet illud acus per quod camelus, animal gibboſum, tranſire non poteſt. Quod bene foramen mœroris dicitur, quia quicunque anguſto huic foramini ſeſe contulerit, nihil dulcius mœrore æſtimabit. Mœret enim pro his, quæ commiſit, illicitis; mœret pro his, quæ in præſenti ſentit, aduerſis; mœret pro his, quæ timet imposterum mala; mœret pro his, quæ in futurum deſiderat bona. In hac proinde via Oronaim poſiti mundi ſapientes, clamorem leuant contritionis, ſcientes quia ſacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. [Aquæ enim Nemrim deſertę erunt.] Interpretatur enim Nemrim pardus ſiue præuaricatores. In pardis varietas, in varietate intelligitur impietas. Aquas igitur Nemrim philoſophiam accipe ſæcularem, in qua eſt tanta ſectarum, ſententiarumque varietas, vt quod vna aſtruit altera deſtruat, & quod iſta probat, improbet illa, & quod altera optimum, altera peſſimum arbitretur. In omnibus autem vna regnat impietas, commutantibus veritatem Dei in mendacium, & ſeruientibus creaturæ potius quam creatori.

B *Matth. 12. 34.* — C *Matth. 7. 14.* *Matth. 19. 24.* *Pſal. 50 19.* *Iſai. 15. 6.* — D *Rom. 1. 25. & 25.*

SED in his qui conuerſi ſunt ad Dominum, deſertæ ſunt aquæ Nemrim, quia doctrina euangelica imbutis, quæ prius fuerunt lucra, videntur propter Chriſtum detrimenta. [Quia aruit herba defecit germen, viror omnis interijt.] Herba grex irrationabilis paſcitur, *Philip. 3. 7.*

quam ſi forte aruerit, nec ipſe tangere curat. Herbæ igitur nomine illa philoſophorum ſententia exprimitur, qua imperitum vulgus alloqui & docere conſueuerant. Sed aruit fœnum & cecidit flos, quia Dominus ſufflauit in eum. Flante enim vbique Dei Spiritu, & mortalium cordibus cæleſtem inſpirante doctrinam, adeo tota illa ſcientia aruit, vt nec ruſticanam quidem ſimplicitatem iam delectet. 4 Areſcente autem herba germen quoque defecit, quia ceſſante prædicatione peruerſa, & germen pariter, quod inde pullulare conſueuerat, auditore deficiente ceſſauit. Viror etiam omnis interijt, quia viror gloriæ, quam ex opinione vulgi habebant, confeſtim emarcuit. Si autem id magis placet, intelligatur in herba rerum manifeſtarum ſcientia; in germine ſubtiliorum & profundiorum intelligentia, in virore exteriori eloquentia. Quæ omnia in his, qui euangelio adhæſerunt, aruerunt, defecerunt, interierunt, vt falſis vera ſuccederent, excluſiſque noxijs, vtilia ſubintrarent. Sequitur, [Secundum magnitudinem operis, & viſitatio eorum.] Viſitatio & ſecundum pœnam, & ſecundum profectum dici poteſt. [Viſitabo (inquit) ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.] Et alias. [Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fuerint fornicatæ, nec ſuper vxores veſtras cum adulterauerint.] Sed & viſitauit nos in ſalutari ſuo Deus, viſitanſque nos Oriens ex alto, illuminauit eos qui in tenebris ſederant & vmbra mortis. Hic quod magis delectat intellige. Si pœnam ſecundum magnitudinem operis iniqui, ſic viſitatos intellige, vt peccatorum ſuorum receperint aut interiori contritione, aut exteriori afflictione dignam retributionem. Si vero profectum, quantum ſibi videbantur magni in oculis ſuis & ſublimes, tantum eos Spiritu viſitante humiles factos aduerte. Vel certe ita viſitati ſunt, vt ſecundum menſuram qua menſi ſunt, mundiali gloriæ abrenunciando pro nomine Chriſti, metiretur eis abundantia gratiæ Chriſti. 5 Sic ergo viſitati ducentur ad torrentem ſalicum. Hoc genus arboris talis fertur eſſe naturæ, vt ſemen eius potatum virtutem auferat generandi, vnde non incongrue virtutem ſignificat caſtitatis, vel illos quos ob pudicitiæ ſuauitatem, ſpreta liberorum propagine, in torrentibus ſpiritualibus habitare delectat.

Iſai. 40. 8. · *Iſai. 15. 7.* · *Deuter. 32. 23.* · *Oſee. 4. 14.*

A · B · C · D

IGITVR Moab id eſt ſapiens quiſque conuerſus ad Dominum, ambulat de virtute in virtutem, de ſui cognitione ad pœnitentiam, de pœnitentia ad humilitatem, de humilitate ad caſtitatem. Poſſunt etiam per ſalices homines ſteriles & infructuoſi accipi, qui in voluptatibus huius ſæculi, quaſi in torrentibus habitantes, ab omni fructu ſpiritali redduntur immunes. Ad quos poſt conuerſionem

A nem ſuam, Oratores & Philoſophi regendos & erudiendos, magiſtris eccleſiæ quibus adhæſerant, vel a Spiritu ſancto ducti, vt fidem docerent,quam impugnauerant, doctrinamque aſtruerent quam ante fuerant deteſtati. Poſſunt etiam per torrentes ſalicum tribulationes & [6] paſſiones intelligi, quas cum perditis hominibus ipſi etiam ſiſtinuerunt, imitantes eum qui de torrente in via bibit,& propterea exultauit caput. Oſtendens deinde propheta quomodo iſta omnia euenerint [Quoniam (inquit) circuiuit clamor terminum Moab.] Iſte eſt clamor apoſtolicæ prædicationis; pænitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum, qui nullum ſapientium huius ſæculi latere poterat, quando in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ [7] verba eorum. Ideo circuiuit clamor terminum Moab. Si vero hic clamorem ipſius Moab intelligere placet, tunc circuiuit terminum Moab clamor eius, quando Moab in omnibus clamans, alij aduerſus alios, conuerſi contra auerſos, contra iuſtos impij, contra pænitentes obſtinati multiplici diſputatione certarunt. Vnde ſubiungitur [Vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad Puteum Elim clamor eius.] Gallim interpretatur arenarum tumuli; Vlulatus itaque Moab in his, qui pænitentes, & conuerſos ab errore ſuo,ſtulta pietate luxerunt, peruenit vſque ad tumulos arenarum, in quibus nihil firmum,nihil ſtabile, vtpote quę omni vento facile diſſipantur. Et clamor eius in ipſis conuerſis peruenit vſque ad Puteum Elim, quod interpretatur Arietes; quia & illorum obduratio diſſipationem, & iſtorum pęnitentia ex puteo arietum, id eſt doctrina Apoſtolorum meruit conſolationem. Ait ergo [Vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad Puteum Elim clamor eius,] vt idem hominum genus in alijs ſterili vlulatu, in alijs ſalubri clamore doceat eſſe compunctos.

Iſai. 15. 8.
Matth. 3. 2.
Pſal. 18. 5.

HABET enim hunc morem ſacra ſcriptura, vt de eadem gente loquens, nunc de eadem optima, nunc peſſima quęque pronunciet, ſicut Apoſtolus de Iudęis ſcribens ad Romanos ait, [Secundum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem chariſſimi propter patres.] Ipſos dixit inimicos & chariſſimos, quia in ipſa gente alij inimici inuenti ſunt Chriſtum perſequentes, alij chariſſimi Chriſto fideliter adhærentes. Hanc loquendi regulam ſępius inuenies in Iſaia, quam niſi diligenter aduertas, omnia tibi videbuntur confuſa & diſſidentia. Sic ergo cum vno nomine, vel vna gente Moab, mundi huius ſapientes intelligas figuratos, quorum alij reprobi, alij electi inuenti ſunt, ita ſubtiliter tractat de ſingulis, vt nomine non mutato de ſingulis quaſi de vno contrarias

Rom. 11. 28.

Digitized by Google

..s ſententias videatur proferre. Quia igitur Moab in reprobis A
profecit, vlulans & clamans aduerſus ſanam doctrinam, ſed ſi-
arenarum tumuli, vento vanitatis vel vniti ſunt, vel diſperſi, con-
uenienter dicitur de Moab, [Vſque ad Gallim [8] vlulatus eius.] Quia
vero Moab in electis pænitendo, vel prædicando, vel certe orando, ſa-
lutaris doctrinæ meruit ſcientiam adipiſci, recte etiam de Moab ſub-
15. 9. iungitur, [Et vſque ad puteum Elim clamor eius.] Sequitur. [Quia
aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine.] Dibon interpretatur fluens,
illos ſignificans, qui dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, & in
vana quæque, & turpia defluxerunt. Quorum aquæ, id eſt doctrina
repleta eſt ſanguine, illo nimirum de quo Propheta ſe poſtulat libe- B
Pſalm. 50.16. rari dicens, [Libera me de ſanguinibus Deus;] & de quo iſte ipſe Iſaias
Iſai. 1.15. [Manus (inquit) eorum ſanguine plenæ ſunt.] Eia fratres, Quotquot
philoſophi ſuæ ſectæ aſſociauerunt, tot impietatis gladio perculſe-
Pſalm. 13.3. runt; veloces enim pedes eorum ad effundendum ſanguinem, quo-
niam linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labijs eo-
rum. Sic igitur lætandum eſt. Nemo miretur, quod plurimi philoſo-
phorum puteum Elim, arenarum tumulis prætulerunt, doctrinam
ſcilicet Apoſtolicam, ſapientiæ ſæculari, quia aquæ Dibon repletæ
ſunt ſanguine; peruerſa enim doctrina, non eorum, quos decipit,
animas viuificat, ſed mortificat, nec eas a ſordibus mundat, ſed pec- C
cati ſanguine fœdat. Et addidit Propheta. [Ponam enim ſuper Di-
bon additamenta; his qui fugerint de Moab leonem, & reliquis
terræ.]

IAM manifeſte ſeparat pretoſum a vili. [His (inquit) qui fugerint de Moab leonem;] id eſt ad eorum vtilitatem, ad eorum conſolatiomen, ad eorum profectum, ponam ſuper Dibon additamenta; addam enim plagas plagis eorum, dolores doloribus eorum, anxietatibus anxietates, timoribus timores, quoniã & hic in fluxu ſuo, quod interpretatur Dibon, computreſcent, & ad extremum pænis perpetuis cruciandi
ad inferna deſcendent. Et hoc proderit his qui fugerint de Moab, & D
1. *Petr.* 5.8. fugiendo leonem euaſerint, qui circuit quærens quem deuoret. Nec ſolum illis qui fugerint de Moab leonem, ſed etiam reliquis terræ, qui ſcilicet leonem fugerint id eſt diabolum, terrena quæque vitia deſerentes, & virtutibus ſtudentes, eorum proderit pæna, qui inter perditos Moabitas perſeuerantes, pro fluxu rerum temporalium accipient additamenta pænarum. Poteſt legi & ſic. [Ponam ſuper Dibon additamenta.] Et quaſi quęreres quam diceret Dibon, exponens ſubiungit, [His qui fugerint de Moab.] Quoniam enim & Dibon ſufficiens mæror interpretatur, illos ſignificat qui eo modo, quo ſuperius
diximus

Digitized by Google

A diximus, flentes & mœrentes fugerunt de Moab, infidelium ſocieta-
tem deſerentes, & chriſtiano populo adhærentes. Super quorum
anguſtiam, quam habuerunt in pœnitentia, poſuit Dominus perſe-
cutionum additamenta, quia illis datum eſt, non ſolum vt crederent *Philip.1.29.*
in Chriſtum, ſed etiam vt paterentur pro Chriſto. Exponens quippe
quæ additamenta fuerat poſiturus, Leonem inquit, perſecutionem
exprimens, quam leo ille rugiens fidelibus ſuſcitauit, non ſolum de
ſapientia ſæculari conuerſis, ſed ſicut ſuperius diximus reliquijs terrę.
Quod ſi reliquijs terræ legendum eſt, ſicut in Moab Gentes, ita & in
reliquijs terræ, Iudæos intellige, de quibus Apoſtolus, [Reliquiæ (in- *Rom.11.5.*
B quit) ſecundum electionem gratiæ ſaluæ factę ſunt;] tam enim Gentes
quam Iudæos, qui fidem Chriſti ſuſceperunt, hæc leonis perſecutio
fatigauit. Eia fratres, obſcuriſſimum Prophetæ locum, propter pro-
priorum nominum copiam, idcirco breuiter & continuatim, ſicut
potuimus, enodauimus, vt & facilius intelligeretur, & a memoria
difficilius laberetur, & moralis expoſitio, quæ ſequi debet, gratius au-
diretur, quam volo vos in craſtinum differre, ne vel ſatiatos cibo, vel
fatigatos labore videar onerare. Veſtris autem orationibus munitus,
quicquid ille Spiritus, qui reuelat myſteria, ſuggeſſerit, ad veſtram
ædificationem cras in medium proferemus, ad laudem & gloriam
C Domini noſtri IESV Chriſti, qui cum Deo patre & eodem Spiritu
ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Vox eorum. Sequitur. C. Cam. Vox eorum. *In his verbis*, & reliqua, vſque ad, *Sequitur. Super.*
2. Illuſtratur. Vectes eius. C. Cam. Illuſtratur. *Quod ſi vocem hic Propheta* & quod ſubiecimus vſque ad, Vectes eius.
3. Cum ergo vectes. C. Cam. Cum *igitur* vectes.
4. Areſcente herba, viror omnis deperijt, quia viror gloriæ, quam ex opinione vulgi habebant, ſtatim emarcuit. Sequi-
D tur. C. Cam. Areſcente *autem* herba, *germen quoque defecit*, & reliqua vſque ad, Viror *etiam omnis interijt*, quia viror glo. q. ex op. vul. habebant, *confeſtim* emarcuit. *Si autem id magis*, & quæ ſequuntur, vſque ad, *Sequitur.*
5. Sic ergo viſitati. C. Cam. Sic *igitur* viſitati.
6. Paſſiones deſignari, quas. C. Cam. Paſſiones *intelligi* quas.
7. Verba eorum. Sequitur. Vſque. C. Cam. Verba eorum. *Ideo circuiuit clamor*, & cetera vſque ad, *Subiungitur vſque.*
8. Vlulatus eius, & vſque ad Puteum. C. Cam. Vlulatus eius.

Digitized by Google

Sermo Vigeſimus Sextus.

ADESTOTE nunc fratres chariſſimi, & vt intente audiatis, & vt mente oretis, quatenus ea, quæ heſterno die ſecundum propheticam explanationem percurrimus, tropologice ad morum ædificationem exponere valeamus. Profunda quippe ſunt nimis, & propriorum nominum obtecta velamine, & idcirco B
vterque, tam auditor quam expoſitor non parua egent intentione. Satis meminit charitas veſtra quod Moab, qui interpretatur de patre, ſecundum legem moralem dixerimus figurari ea, videlicet vitia, quæ ex carnali generatione de patre procedunt in filium, ſicut ſunt incentiua libidinum, & iræ ſtimuli, & cetera huiuſmodi; vel certe eos, qui his vitijs manum dantes, ſecundum ea viuere delegerunt. Sed & eos, qui ipſa vitia deſerentes, aduerſus ea ſpiritalem iniere conflictum, quamdiu huiuſmodi tentationibus fatigantur, ſecundum aliquid Moab poſſumus appellare, quorum alij, quia minus expediti ſunt, ſuperantur, in quibus impletur quod ait, [Clama- C
bit Heſebon & Eleale] & cetera; alij, quia expediti concertant, cla-
Pſal. 106. 6. mant ad Dominum cum tribulantur, & de neceſſitatibus eorum eripit eos, de quibus ſubiungit [Super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit ſibi.] Dicendum primo videtur qui ſint expediti Moab. Occurrit hic Patriarchæ noſtri Abrahæ opus memorabile,
Geneſ. 14. 14. quo numeratis trecentis decem & octo vernaculis expeditis, hoſtem inuaſit, fugauit, proſtrauit, omnem inſuper, quam de Sodomis tulerant
Iudic. 7. prædam, potenter eripuit. In quo fere numero ſanctuſque Gedeon Madianitarum fudit exercitum, lumine lampadarum, & tubarum ſono perterritum; quos ego ſimiliter dixerim expeditos, om- D
nibus nimirum, quos aliquod impedimentum inhabiles bello reddiderat, non minus prudenter quam audacter excluſis. Nam quos timor pauidos, & amor fecerat diſſolutos, quos cupiditas eneruauerat, vel abſorbuerat voluptas, diuino edoctus oraculo dux ſagaciſſimus iuſſerat a bello diſcedere. Quibus remotis, ceteri ad aquas ducuntur probandi. Mox quidam proſtrati toto ore aquas hauriunt, quidam paululum inclinati neceſſitati conſulunt, ſuperſedent ſuperfluitati.

VIDETIS igitur quod non ſolum vitia, ſed & ſuperflua quæque impedimento ſunt proficientibus, pugnantibus oneri. Multi igitur
qui

A qui naturalibus incentiuis illecti, in turpia quæque prolapſi ſunt, in ipſis, in quibus peccauerunt, diuitijs & delicijs, mundique occupationibus, & pænitere pro præteritis, & continere a futuris proponunt, & quandam morum conuerſionem arripiunt, ſed ad hoc non modico quidem tempore ſufficiunt, non enim ſunt expediti Moab. Tam diu enim in illis clamat Heſebon, id eſt iniqua cogitatio, & Eleale, id eſt mentis elatio, donec vſque ad Iaſa vox eorum audiatur, vt cogitationem peſſimam, opus peſſimum conſequatur. Volens proinde dux noſter, ad bellum hoc ſpiritale ſuos milites reddere expeditos, [Qui non (inquit) renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non *Luc.* 14. 33.
B poteſt meus eſſe diſcipulus.] Et iterum, [Qui non odit patrem aut *&* 26.
matrem, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.] Itaque expediti Moab illi dicuntur, qui vt vitijs moabiticis, in quibus deciderant, ſecurius poſſint reſiſtere, ab omnibus mundi huius negotijs & diuitijs, ab omnibus affectibus, & proprijs ſuis voluntatibus, ſeſe expediunt, & nudum Chriſtum nudi ſequuntur. Hi cum ſe ſenſerint aut naturalibus incentiuis, aut dæmonum ſuggeſtionibus, aut certe proprijs cogitationibus infeſtari, vehementem cordis vlulatum, & miſerabilem vocis eiulatum, cum lacrymis & ſuſpirijs emittunt ad dominum, dicentes cum Pro-
C pheta, [Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebam a gemitu *Pſal.* 37. 9.
cordis mei.] Hoc ipſum eſt quod ait Iſaias, [Super hoc expediti Moab vlulabunt.] Quod vero ſequitur, [Anima eius vlulabit ſibi.] occultam cordis exprimit contritionem, quæ oculos hominum reſpuit, diuinum aſpectum requirit. Culpantur proinde illi, qui in angulis pla- *Matth.* 6. 5.
tearum orantes, vt videantur ab hominibus, non habent mercedem apud patrem, qui in coelis eſt. Sed nec eorum anima vlulat ſibi, qui tempus congruum, nec locum quærentes, aures circumſtantium quibuſdam clamoribus, & ſingultibus replent, ſibi nihil vtilitatis, impedimenti plurimum alijs afferentes.

D SEQVITVR, [Cor meum ad Moab vlulabit.] Gratias tibi IESV bone; vere miſerationes tuæ ſuper omnia opera tua. Si ibi intus vbi Deus videt, ad Deum cor hominis conuertitur, & conteritur, mox cor dei ad ipſum conuertitur. Per cor Dei affectus pietatis, & compaſſionis eius exprimitur. [Cor meum ad Moab clamabit.] Moab vlulat timendo, Chriſtus clamat miſerando; Moab vlulat confitendo, Chriſtus clamat remittendo. Moab videns ventum validum venien- *Matth.* 14. 30.
tem, timet & vlulat, Chriſtus manum porrigens & clamans, titubantem & trepidantem increpat, Modicæ fidei quare dubitaſti? Reſ- *&* 31.
pondet itaque clamor vlulatui, reſpondet affectus affectui, reſpon-

 det

det miſericordia miſerò, medicus ægro, laboranti & dolenti A
Pſalm. 93. 19. compaſſio. Vere Domine ſecundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lętificauerunt animam meam. Clamas Domine, Clamas ibi intus in anima mea, quandò deſperatum in ſpem erigis; quando timenti & trementi, mira pietate & ſuauitate blandiris; quando animo iam ſe corporeis caloribus inclinanti, rorem refrigerij ſalutaris infundis; quando mentem aduerſus iram, odia, vindictam, & cetera huiuſmodi laborantem, interiori quadam tranquillitate componis. Sic quotiens in his, & pro his anima mea vlulat ſibi, totiens cor Dei mei clamat, compatiendo mihi.
Ioan. 11. 43. Sic IESV meus Lazarum ſuſcitaturus, voce magna clamaſti, magno B
clamore, magnum tuæ pietatis exprimens affectum. O Domine quamdiu aduerſum me, iſtarum paſſionum tentatio moleſta deſæuiet? Quamdiu Moab, quem in ipſo conuerſionis meæ initio me euaſiſſe putaueram, rediuiua contra me ſemper bella reſtaurabit? Audi quod ſequitur. [Vectes eius vſque ad Segor vitulam conternantem.] Segor interpretatur parua, humilitatem vtique ſignificans, quæ de diuite pauperem, de magno paruum, de ſuperbo [2] humilem facit. Quæ congrue vitula dicitur, quod genus animalis lactis abundat,
Iacob. 4. 6. quia ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Et ſuper
Iſai. 66. 2. quem (inquit) requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & timentem ſermones meos? C

DICITVR autem vitula conternans, id eſt tertium agens annum, quæ ætas in bobus & apta iugo, & ad foetum [3] habilis inuenitur. Per vitulam igitur trimam, vel conternantem, humilitatis perfectio figuratur. Vectes fortitudinem, roburque ſignificant, quod vitijs peccandi tribuit conſuetudo. Quod eorum robur tunc primum experimur, quando conuerſi ad Dominum, reſiſtere conſuetudini inueteratæ proponimus. Qua ſine dubio tamdiu fatigamur, donec ſæuiſſima illa beſtia, ſuperbia ſcilicet, profunda fuerit humilitate deleta. Ideo vectes vſque ad Segol vitulam conternantem. Poſſunt etiam per vitulam conternantem tres gradus, quibus humilitas perfecta cognoſcitur, exprimi, quæ in triplici contemptu conſiſtit. Primum igitur eſt, vt homo ſeipſum contemnat, ſubdens ſe maiori ſecundum Deum. Deinde addat nullum contemnere, nullum ſe inferiorem æſtimare, & ita ſubditus ſit omni creaturæ propter Deum. Poſtea ab omnibus ſe contemni, vel libenter, vel certe patienter ſuſtineat, & ſolum ſuſpiret ad Deum. In his tribus perfecta conſiſtit humilitas, ad quam quicunque Dei miſeratione fuerit prouectus, ita omnia ei tranquilla erunt, atque pacata, vt non ſit in carne quod repugnet D

pugnet

A pugnet ſpiritui,nec in ſpiritu,quod Dei obuiet voluntati. Certi proinde eſtote, fratres chariſſimi, quia quotiens nos concupiſcentia carnis vrget ad vitia, aut ſuperbia occulta arguitur, aut manifeſta confunditur; aut ne pro virtutis cuiuſlibet conſcientia nefandum erigat caput, præcedentis titillatione vitij deprimitur. Quocirca quicunque a carnalium paſſionum dominatu cupiunt liberari,circa humilitatis acquiſitionem, vel conſeruationem ſummum ſtudium, & laborem impendant,in cuius perfectione,& caſtitatis,& tranquillitatis perfectio tota conſiſtit. Vectes quippe Moab, id eſt robur carnalium paſſionum,vſque ad Segor vitulam conternantem perue-
B niunt, quia vbi humilitas perfecta fuerit, tota illius vis feruorque tepeſcit.Vt ſciamus autem,quia ad hanc valeamus conſcendere perfectionem, audiamus quid Propheta ſubiungat. [Per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt.]Luith interpretatur genę,Oronaim foramen mœroris. Nonne lacrymæ viduæ, ait ſcriptura, ad maxillam deſcendunt, & Dominus Deus non delectabitur in illis. Per genas quippe lacrymæ deſcendunt,ſed ipſarum vis,& cauſa,pro qua funduntur, ſecreta ad cęlum conſcendunt. *Eccli.35.10. & 19.*

RECOGITANS igitur homo priſtinos annos ſuos in amaritu-
C dine animæ ſuæ, in lacrymas ſæpe reſoluitur, lauanſque per ſingulas noctes lectum ſuum, & ſtratum lacrymis rigans,dicit cum Propheta, [Exitus aquarũ deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam]Itaque per Luith, id eſt genarum lacrymas, flens aſcendit, donec ad foramen moeroris, id eſt Oronaim perueniens, clamorem leuet contritionis. Eia fratres, non perfunctorie tranſeundum eſt quod ait,[In via Oronaim.]Eſt via quippe quæ ducit ad Oronaim, id eſt foramen moeroris. Quale hoc foramen? Quis vidit? Quis audiuit? Quis cognouit? Quis expertus eſt! Habet moeror ſalutaris oſtium ſuum, habet feneſtram, habet & foramen. Per oſtium fre- *Pſal.118.136.*
D quens eſt in quamlibet domum ingreſſus; per feneſtram patens aſpectus,foramen nihil corpulentum admittit, luci, ſoli & aeri peruium, prebens oculo explorandi libertatem, ſed perſcrutandi adimens facultatem. Per oſtium igitur fidem, ſpem per feneſtram, per foramen intellige ſpeciem. Per fidem ſecreta Dei rimamur, per ſpem odoramus, per ſpeciem tangimus. Fides docet omnia, ſpes promittit futura, ſpecies * exhibet promiſſa. Eia fratres chariſſimi, quo non peruenit fides noſtra? quo non per ipſam peruenit anima? Per fidem quippe non me latet ipſa diuinæ Trinitatis vna,indiuiſibiliſque ſubſtantia, vna ſapientia, vna maieſtas, vna poteſtas, vna eademque

bonitas. Per ipſam mihi eſt de angelorum beatitudine, de dæmonum iniquitate & infelicitate, de mundi creatione & humana generis conſtitutione, de ortu, & progreſſu, & caſu, certa ſententia, de Chriſti incarnatione, & per eam hominis reparatione, ſalubris & vera doctrina. Per fidem nihilominus didici quæ pœna improbos, quæ præmia maneant iuſtos. Hæc omnia fide comprehendimus, cum ſpe pauca de his, quæ futura ſunt, quaſi de longe odoramur. Quid ſpecies? numquid mihi adhuc oſtium eſt, numquid ſaltem feneſtra? Vtinam vel paruo foramine mihi lux illa reſplendeat, liceatque vel vno oculo cæleſte illud explorare ſecretum, haurire mihi inde diuinæ dulcedinis vel modicam ſtillulam, & exploratæ iucunditatis ſuauem memoriam. Quis mihi, vel quid mihi hoc foramen aperiat, per quod id, quod credimus & ſperamus, ſaltem raptim & ex parte vel modica, quaſi vno oculo valeam contemplari? Quis rogo, niſi IESVS? Quid niſi mœror? Aſcendat proinde quæſo anima mea per aſcenſum Luith, id eſt compunctionis, vt in via diuini timoris vocem leuet contritionis, vt ſic perueniat per foramen mœroris, ad modicum aliquod lumen contemplationis. Eſt igitur triplex moeror, primus per quem homo tranſit ad fidem, ſecundus per quem erigitur ad ſpem, tertius per quem illuminatur ad ſpeciem: primus eſt timoris, ſecundus conſolationis, tertius deſiderij, & delectationis. Cum enim fides ſine operibus mortua ſit, mortua autem fides, fides non ſit, tunc iterato homo tranſit ad fidem, quando ſalubri mœrore compunctus, de peſſima vita ad morum tranſit emendationem. Primum moeret homo, vt remiſſionem peccatorum conſequi mereatur; deinde moeret, vt in ſpe diuinæ promiſſionis conſoletur, & ſic in hac via vocem leuet contritionis, vt moerenti foramen ei, per quod quaſi per ſpeculum appareat ipſa ſpecies, aperiatur. O moeror dulcis & deſiderabilis! per quem mortuus ſuſcitatur, infirmus ſanatur, illuminatur cœcus, cœli ianua aperitur. Non ſic hypocritarum fictus moeror, de quo Propheta, [Aquæ enim Nemrim deſertæ erunt.]

NEMRIM pardus interpretatur; eſt autem pardus animal maculoſum & varium, quod vitæ & moribus congruit hypocritarum, qui foris candidi, intus ſunt obſcuri, in quibus foris lucet pudicitia, intus fætet luxuria, qui foris gloriantur in humilitate, intus paſcuntur vanitate, in quorum veſte vilitas, in quorum mente cupiditas, in quorum verbis veritas, in quorum vita impuritas. Exitus aquarum deducunt oculi eorum, ſed aquæ iſtæ deſertæ erunt, quando veniens ille qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium,

A cordium, lacrymas ſteriles & infructuoſas, ob hominum oculos tan-
tum extortas, omni gratia & remuneratione oſtendet eſſe priuatas.
[Quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interijt] Quaſi
herba initium bonæ conuerſationis, quaſi germen fructus boni ope-
ris, quaſi viror puritas bonæ intentionis. Sed in hypocritis aruit
herba, quando bonæ conuerſationis principium vanitate corrumpi-
tur; deficit germen, quando in laudabili opere non perſeueratur:
omnis viror interijt, quando intentionis puritas, arridente cupiditate,
deſeritur. Sequitur. [Secundum magnitudinem operis & [5] viſitatio
eorum] Si de hypocritis hoc ſentiendum exiſtimas, dura in eos pro-
B fertur ſententia, vt ſcilicet ſecundum magnitudinem ſcelerum, me-
tiatur eis magnitudo pœnarum. Quod ſi placet ad eos iſta referri,
de quibus præmiſerat, [Per aſcenſum Luith flens aſcendet,] & cetera,
facta de damnatione hypocritarum interpoſitione, redit ad eos. [Se-
cundum magnitudinem (inquiens) erit & viſitatio eorum.] Viſita-
tio hæc in bono accipienda eſt, quia ſcilicet corda ſanctorum præ-
ſentia ſua ſancta lætificans, vnicuique copiam ſui, ſicut quiſque me-
retur, iuſta æquitate largitur. Ideo ſecundum magnitudinem operis,
& viſitatio eorum. [Ad torrentem ſalicum ducent eos;] Moabitas ſci-
licet, qui de vitijs ad virtutes tranſeunt, & locum, vbi virtutes ipſas
C exerceant, auidiſſime quærunt. Hi igitur ad torrentes ſalicum ducen-
tur. Torrentes ſalicum diuerſi ordines ſunt ſæculo abrenuncian-
tium, qui torrentes dicuntur, vel propter lacrymarum inundatio-
nem, vel propter tentationum violentiam. Talis erat torrens de quo *3. Reg. 17. 6.*
bibit Helias, quando deferebant ei corui panem, & carnes mane, &
panem, & carnes vſpere. Dicitur autem torrens Carith quod inter-
pretatur caluus. Quoniam capilli corpori ſuperfluunt, calui ſunt
qui ſuperfluis renunciant, neceſſariorum vſu contenti. Iſti ſunt ex-
pediti Moab, quorum vnus fuit Heliſæus, cui pueri inſultantes, [Aſ- *4. Reg. 2. 23.*
cende (inquiunt) calue, aſcende calue.] Iſti in via bibunt de torrente,
D donec fluminis impetus lætificet ciuitatem Dei, & dedicet domum
ſuam altiſſimus; non enim continue fluit torrens, ſed tunc cum for-
te Auſtro flante glacies ſoluitur, aut pluuia vberius deſcendente, a-
quis valles implentur.

TALIS eſt in præſenti hæc viſitatio, qua nos Deus [6] aqua ſapi-
entiæ ſalutari perfundit, nunc, flante ſpiritu, ſoluens noſtram ſuaui
compunctione duritiam, nunc humiles quoſque ſcientia ſpiritali,
quaſi aquis cæleſtibus, rigans. In huiuſmodi torrentibus ſalices creſ-
cunt, hi videlicet, qui ſpreta carnalium propagine liberorum, abſci-
derunt ſe propter regnum coelorum, habentes in domo Dei nomen *Iſai. 56. 5.*
melius

Digitized by Google

melius a filijs & a filiabus. Hæc eſt caſtitatis & munditiæ virtus gratiſſima, ad quam poſt moleſtias corporis, poſt innumeras tentationes libidinis, poſt crebra incendia carnis, poſt periculoſas ſuggeſtiones immundiſſimi dæmonis, per aſcenſum Luith & viam Oronaim, anima ſancta, Spiritu Sancto ducente, & comitantibus Angelis, peruenire meretur. [Quoniam circuiuit clamor terminum Moab.] Hic eſt clamor de quo ſuperius ait, [Cor meum ad Moab clamabit.] Clamor iſte circuit terminum Moab, quia vox Dei loquentis in nobis, fines vitiorum diſcutit, & ipſorum nobis horrorem infundit. Quam ſæpe fratres, hunc eius clamorem aure cordis audiui, cum circumſtrepente vndique tumultu vitiorum, ipſe ſingulis obuiaret, & illis narrantibus delectationes, eorum clamorem ſuo clamore compeſceret, terminum, id eſt finem huiuſcemodi delectationis obijciens, & turpitudinem pandens, & ſpiritualium delectationum dulcedinē menti captiuatæ proponens? Sed iam quis ſit vtriuſque clamoris finis audiamus. [Vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad puteum Elim clamor eius.] Si placet reddantur ſingula ſingulis, vt intelligatur vlulatus Moab, hoc eſt vitiorum, de quo ſuperius dixerat. [Super Nabo & ſuper Medaba Moab vlulauit;] clamor autem, ille de quo præmiſerat, [Cor meum ad Moab clamabit.] Sed vlulatus ille ad tumulos peruenit arenarum, quod interpretatur Gallim, & clamor iſte ad Elim, quod interpretatur puteus arietum.

Iſai. 15. 8. (margin) — A, B, C (margin letters)

QVASI arenæ cogitationes vagæ ſunt & inſtabiles, quæ in vnum hoc vlulatu, quaſi flante vento coactæ, vitiorum tumulos faciunt. Porro arietum puteus profunditas eſt ſcripturarum, quæ per arietes, Prophetas ſcilicet & Apoſtolos, miniſtratæ ſunt, quarum nobis, Domino in cordibus noſtris clamante, ſecreta referantur. Itaque, fratres, quantum nos aut exterior perſecutio, aut interior perturbatio contriſtat, tantum nos ex ſacris literis conſolatio diuina lætificat. [Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeamus.] Dico vobis fratres, nihil poteſt aduerſi contingere, nihil tam triſte vel amarum emergere, quod non mox, vt nos pagina ſacra exceperit, aut euaneſcat citius, aut facilius toleretur. Hic eſt ager, in quem ſanctus Iſaac, inclinata iam die, pergit ad meditandum, vbi ei occurrens Rebecca, illum, qui acciderat, ſua lenit ſuauitate dolorem. Quotiens mihi IESV bone dies vergit in veſperam, quotiens paruæ alicui conſolationi, quaſi diurnæ luci, intolerabilis dolor velut nocturna caligo ſuccedit, vertuntur in faſtidium omnia, oneri ſunt cuncta quæ video! Si quis loquitur vix audio; ſi quis pulſat

Rom. 15. 4. — D — *Gen.* 24. 63. & 67. (margin)

A ſat vix ſentio; in modum ſilicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena ſiccatur. Quid tunc? Exeo certe ad meditandum in agro, ſacrum reuoluo codicem, meditationes meas ceris imprimo, cum ſubito mihi occurrens Rebecca, tua ſcilicet gratia, IESV bone, ſua luce tenebras diſcutit, pellit faſtidium, duritiam frangit, mox ſuſpirijs ſuccedunt lacrymæ, lacrymas cæleſte gaudium comitatur. Infelices, quos cum triſtia quęque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Scitis fratres, cum triſte aliquid acciderit mundi amatoribus, aut in vanis aut in noxijs conſolationes requirunt, vt merito de talibus Propheta ſubiungat, [Quoniam aquę *Iſai.15.9.*
B Dibon replctę ſunt ſanguine.]

AQVÆ Dibon quę interpretatur fluxus eorum, lacrymas ſignificat illorum, qui pro fluxu temporalium, aut rident ſi habeantur, aut plorant ſi amittantur. Ideo aquę Dibon repletæ ſunt ſanguine, quia ſicut hi, qui pro temporalibus rident, malo ſuo rident, ita & qui pro temporalibus plorant, malo ſuo plorant. Nihil enim purgationis afferunt huiuſmodi lacrymæ, ſed inſuper eos peccati fœdant ſanguine: ideo ſequitur. [Ponam ſuper Dibon additamenta.] Addit quippe Dominus dolores doloribus eorum, vt de lacrymis ad lacrymas tranſeant, ingrediantuque terram duabus vijs, & duplici
C contritione conterantur. Quam miſera ſors eorum, qui nati de muliere breui viuunt tempore, & hic replentur multis miſerijs, & poſt hanc vitam pœnis traduntur perpetuis? Felices è contra qui, in huius mundi laboribus, in verbi Dei viſitatione & lumine conſolantur, & tranſeuntes è mundo, æternis gaudijs perfruuntur. Quocirca & his quoque ponet additamenta, qui fugerint de Moab leonem, qui fugientes vitia, ipſum inuentorem vitiorum pariter euaſerunt. Sed & reliquijs terræ ponet additamenta. Notantur hic tria genera hominum, vnum eorum, qui ſe totos vitijs & ſæculo dederunt; alterum eorum, qui ſæculo abrenunciantes Chriſti iugum ſuſcipiunt; tertium
D eorum, qui in ſæculo criminibus abſtinent, operibus tamen terrenis incumbunt. Primum per Dibon; ſecundum per eos, qui fugerunt de Moab; tertium per reliquos terræ, vel reliquias terræ ſigurantur. Quibus omnibus ponet Dominus additamenta, nam reprobis pro peccatis, temporales in hac vita dolores, & poſt hanc vitam æternos animæ, & corporis retribuet cruciatus; abrenunciantibus vero huic mundo, quæ additamenta congeminet, Euangelica probat hiſtoria dicente Domino. Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem & cetera *Matth.19.29.* propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Porro hi qui plumbum, ferrum, ſtannumque vitantes, ædificant ſuper fidei

Iſai. 40. 2. Catholicæ fundamentum lignum, fœnum, ſtipulam, ſuſcipient de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. Nam hi qui multis incommoditatibus conteruntur, & ad vltimum excepti ignibus A
1. *Cor.* 3. 15. detrimentum patientur, ipſi autem ſalui erunt ſic tamen quaſi per ignem. Quibus omnibus congruit nomen Moab, quia primi Moabiticis vitijs abſorbentur, in alijs vitia Moabitica aut penitus deſtruuntur, aut magnifice comprimuntur, reliqui nonnunquam ipſis vitijs fœdantur, ſemper autem fatigantur. Vbique animaduertitur onus Moab, qui in alijs premitur, in alijs opprimit. Sed iam huic ſermoni terminum demus, obſecrantes [8] miſericordiam Dei noſtri, vt Moabiticis expiatos ſuæ voluntati nos reddat acceptos. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. B

Variæ Lectiones.

1. Requirit. Sequitur. C. Cam. Requirit. ***Culpantur proinde illi***, & quod ſequitur vſque ad. ***Sequitur. Cor meum.***
2. Facit humilimum. C. Cam. ***Humilem facit.***
3. Habilis inuenitur, Poſſunt etiam. C. Cam. Habilis inuenitur ***Per vitulam igitur trimam***, & reliqua, vſque ad, Poſſunt etiam
4. Exhibet promiſſa. Eſt enim triplex mœror Primus timoris. C. Cam Exhibet promiſſa. ***Eia fratres chariſſimi***, & cetera quæ inſeruimus, vſque ad, Primus ***eſt*** timoris. C
5. Viſitatio eorum. Viſitatio hæc in bono. C. Cam. Viſitatio eorum. ***Si de hypocritis***, & ſequentia, vſque ad, ***Viſitatio hae in bono.***
6. Aqua ſapientiæ ſalutari. C. Cam. ***Aqua ſalutari.***
7. Sancta Spiritu ſancto ducente. C. Cam. Sancta ***Dei*** Spiritu ducente.
8. Miſericordiam Dei noſtri. C. Cam. ***Miſericordiam Domini noſtri.***

D

Sermo

Digitized by Google

A

Sermo Vigeſimus Septimus.

DEVS ab auſtro veniet, & ſanctus de monte vmbro-
ſo & condenſo. Ecce fratres chariſſimi, Dominus
noſter IESVS ex condenſiſſima allegoricorum ver-
borum ſilua, in cuius opaca denſitate hactenus latuit,
ſubito manifeſtus erumpit, dicente Propheta, [Emitte *Iſai.16.1.*
agnum Domine dominatorem terræ, depetra deſerti
B ad montem filiæ Sion.] Vere dilectus meus ſtat poſt parietem no- *Cant.2.9.*
ſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. Quis neſ-
ciat Dominum IESVM in ſcripturis eſſe quærendum, qui ipſum
dicentem audit in Euangelio. [Scrutamini ſcripturas] & cetera. Sed *Ioan.5.39.*
inter nos & ipſum, quaſi quidam paries eſt ipſius ſcripturæ obſcuri-
tas, verborum ænigmata, & figuræ hiſtoriarum. Verum ſpiritales
illi artifices, qui hunc nobis parietem condiderunt, feneſtris illum ac
cancellis variarunt, per quos plerumque dilectus ille ſuis ſe præbet
amatoribus intuendum, vt nemo ambigat ipſum eſſe vbique in his,
quæ latent, quem ſic manifeſte exhibent ea, quæ patent. Ait ergo,
C [Emitte agnum Domine dominatorem terræ.] Diximus in exordio
aliquando narrando, aliquando iubendo, aliquando etiam orando
[1] Prophetas locutos fuiſſe. Cernens ergo Propheta in ſpiritu, etiam
mundi ſapientes Crucis eſſe virtuti ſubdendos, per ſtultitiam quoque *1.Cor.1.21.*
prædicationis credentes eſſe ſaluandos, perdendam nihilominus ſa- *& 19.*
pientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobandam, &
cetera, quæ in hoc onere præmiſſa ſunt; æſtuat deſiderio, cauſatur
moram, iamiamque Chriſtum optat adeſſe, implere promiſſa, exhi-
bere prænunciata; conuerſuſque ad patrem, filij ſui aduentum ar-
denti exigit affectu, [Emitte (inquiens) agnum Domine domina-
D torem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion.] Iſte eſt agnus
qui per Ieremiam loquitur dicens. [Et ego tanquam agnus innocens *Ierem.11.19.*
qui portatur ad victimam.] De quo & iſte idem Iſaias. [Tanquam *Iſai.53.7.*
ouis ad occiſionem ducetur & tanquam agnus coram tondente ſe ob-
muteſcet.] Quem Spiritu Sancto reuelante, Sanctus Baptiſta cog-
noſcens, [Ecce (inquit) [1] Agnus Dei;] Hunc ergo mittendum a *Ioan.1.29.*
patre, venturum in mundum, ſubditurum ſibi omnia, Propheta op-
tantis vaticinatur affectu dicens. [Emitte agnum Domine domina-
torem terræ.] De quo & Dauid cecinit dicens, [Dominabitur a mari *Pſal.71.8.*
vſque ad mare & a flumine vſque ad terminos orbis terrarum.]

De petra deſerti ad montem filiæ Sion.] Petram deſerti vt æſtimo, A
Gen. 19. 30. ſpeluncam illam appellat, quæ in locis deſertis natura, vel arte exciſa in petra, Loth excepit de Sodomis fugientem. De hac petra deſerti, cum magna admiratione agnum dicit proceſſurum, quia in ea generatus eſt Moab, de cuius genere nata eſt Ruth, cuius filius Obed, cuius filius Ieſſe, cuius filius Dauid, de cuius genere natus eſt Chriſtus. Emittitur autem de petra deſerti ad montem filiæ Sion, quia natus de Virgine in Bethleem, Ieruſalem (in qua eſt mons Sion ad litteram, vel mons, id eſt excellentia, & gloria filiæ Sion, id eſt Synagogæ, quæ in templi nobilitate intelligenda ſunt) ſua preſentia viſitauit. Allegoricè petra deſerti dicitur Synagoga, quę educta de Ægypto, & quadraginta B annis eremi habitatrix effecta, bibebat de ſpiritali conſequente eos petra: quæ idcirco petra deſerti dicitur, quia tanti temporis exilio multis in infidelitate pereuntibus, in perfectioribus fidei firmitatem ſeruauit. Ex hac fuere Apoſtoli, qui agnum illum, qui abſtulit peccata mundi, vt dominaretur vniuerſo mundo, prædicatione ſua ad Gentium populos tranſtulerunt, vt de ſynagoga naſceretur Eccleſia, quaſi filia Sion, cuius mons eſt altitudo fidei, ſublimitas ſpei, via ſu-
Luc. 24. 47. perexcellentior charitatis. Vnde Dominus in Euangelio, [Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionē peccatorum in omnes gentes, C incipientibus ab Ieroſolymis.] Vel certe tunc emiſſus eſt agnus dominator terrę, de petra deſerti ad montem filię Sion, quando Chriſtus ab vmbra legis, ad veritatem tranſiuit Euangelij; quando de petra deſerti, de qua bibebant filij Iſrael, ſacramentum noſtrę redemptionis, ad veritatem ſui Sacro-ſancti corporis & ſanguinis tranſtulit, quando amoto velamine litteræ, ſpiritalis intelligentiæ, noui teſtamenti præconibus, reſerauit arcanum.

Et erit, Quid? Cum emiſſus fuerit agnus dominator terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion, [Sicut auis fugiens, & pulli de nido volātes, ſic erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.] Filias Moab car- D nales, & infirmas intellige animas, Moabiticis erroribus deceptas. Quæ cernentes impletum iri vaticinia Prophetarum, Chriſtumque vbique regnantem, de tenebris ad lucem conuerſæ, ruptis diaboli laqueis, quibus captiuæ tenebantur, ad lumen veræ ſcientiæ, ignorantiæ decuſſa caligine, tranſcenderunt. Sicut (inquit) auis fugiens accipitrem, nunc alta petendo, nunc latitando in imis, nunc volucri penna aëris plana ſecando, raptoris declinat inſidias; & ſicut pulli, ſi ſubito nidum ſerpens inuaſerit, territi auolant, & nidi ſuauitate contempta, hac & illac præcipiti volatu feruntur; ſic erunt filiæ Moab

in

Digitized by Google

A in tranſcenſu Arnon. Arnon interpretatur [6] illuminatio eorum. Licet intueri volucres illas rapaces, quas, ſecundum Domini Saluatoris interpretationem, dæmonia dicimus, quantis egerint eum nouiter ad fidem Christi conuerſis, etiã in tranſcenſu cæleſtis ſapientię, quaſi Arnon poſitis, vt relicta veritate, malitiæ ſuæ vnguibus raperentur; quibus & ipſi modis fallacijs eorum obiuantes, duce gratia, in fide, quam ſuſceperant, perſeuerauerint. Oportuit enim & hæreſes eſſe, vt & probati manifeſti fierent, & exploratiori indagine ipſius fidei veritas innoteſceret. Cum itaque vel per hæreticos, vel per Philoſophos, Christianæ ſimplicitati illuderet inimicus, & humanam in- *Luc.* 8. 12. *1. Cor.* 11. 19.

B firmitatem Domini Saluatoris, Cruciſque ſcandalum, & ſitis, & famis, & ipſius mortis iniuriam callida inſultatione obijceret, mox ad ipſius diuinitatis ſublimia, fideles quique mentis contemplatione volantes, ſcandalorum laqueos declinabant. Sed & adhuc eos hæretici inſequentes, ex majeſtatis excellentia, diſſuadebant carnis humilia, quæ vel in Deo non eſſe, vel phantaſtice fuiſſe aſſerebant. Tunc quoque Sancti de ſublimibus ad ima tranſmiſſi, & in Saluatore famem, ſitim, ſomnum, triſtitiam, in veritate ſcientes ab Euangeliſtis, & Apoſtolis prædicari, ſicut in ſuperioribus veram diuinitatem, ita in inferioribus veram humanitatem confitentes, & hic venantium

C retia deluſerunt. Quod ſi occultis ſuggeſtionibus arduum iter Euangelij callidus hoſtis obijciens, ab arce virtutum quemlibet Sanctorum conabatur deijcere, mox ille vitiorum materiam declinans, & virtutum pennis ſubuectus, medium diſcretionis iter inter cœlum & terram, quaſi aëra ſecans, viſcum mundialium voluptatum ſagaciter contemnebat. Si vero eis, qui in ſilentio & quiete, quaſi in nido reſidentes, publicis diſputationibus intereſſe nolebant, occultum hæreticæ doctrinæ virus tentaret ſerpens ille venenoſus infundere; illi ſtatim otij ſui nidum deſerentes, & ad multorum examen ea, quæ ſuadebantur referentes, moabiticorum ſerpentium * euadebant. Ait *deeſt *morſum*, vel quid ſimile.

D ergo. [Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, ſic erunt filij Moab in tranſcenſu Arnon.]

VERVM vt hæretici, vel falſi Philoſophi facilius ab imperitioribus poſſent caueri, & veritas Catholicæ fidei, ab eorum errore diſcerni, multorum collatione opus fuit, vt omnium Sanctorum iudicio, omnis peruerſa, & fidei aduerſa doctrina condemnaretur, & fidei certa regula omnibus præfigeretur. Vnde ſatis congrue Propheta ipſam Eccleſiam in his, atque huiuſmodi fluctuantem, prophetando alloquitur, [Ini conſilium, coge concilium, pone quaſi noctem vmbram in meridiem.] Hoc primum ab Apoſtolis, deinde a ſanctis pa- *Iſai.* 16. 3.

 tribus

Digitized by Google

tribus ſæpiſſime factum litteræ ſacræ non tacent. Sicut enim in Actibus Apoſtolorum legimus, creſcente Religione chriſtiana, & tam Iudæis, quam Gentibus ad fidem Chriſti certatim confluentibus, Venerunt quidam Antiochiam, vbi erat diſcipulorum maxima multitudo, dicentes, Oportere Gentes circumcidi, & ſecundum legem ingredi; nec poſſe eos ſine legis obſeruatione ſaluari. Ob hanc cauſam initum eſt conſilium ab Apoſtolis apud Ieroſolymam, coactumque concilium, & ſic libertas fidei, quæ quaſi vmbra & nox multos latebat, in claram lucem, quaſi in meridiem poſita, omnibus ſententia veritatis ab Apoſtolis promulgata reſplenduit. Tunc cunctis patuit, quod hactenus latuit, circumciſionem nihil eſſe, & præputium nihil eſſe, ſed fidem & obſeruantiam mandatorum Dei. A *Act.15.1.* *Act.15.6.* B

SIC ergo legendum eſt, Cernens Eccleſia filias Moab, id eſt infirmas animas de Moabiticis vitijs conuerſas, hæreticorum vel philoſophorum aſtutia, & erroribus implicari, vt veritas euangelij omnibus inoteſceret, inijt cum ſapientioribus quibuſque doctioribuſque conſilium, & ſic coacto concilio, de ijs, quę in dubium venerant, certam & elucubratam proferens ſententiam; poſuit vmbram ſuam, fidei videlicet ſecreta myſteria, quæ prius inſtar noctis obſcura videbantur, in meridiem, id eſt in manifeſtationem. Quæ omnia quaſi præcipiendo, vel conſulendo prænuntiat eſſe futura. [Ini (inquit) conſilium, coge concilium: pone quaſi noctem vmbram tuam in meridiem.] Hoc, cum Ebion & Cerinthus, & ceteræ peſtes, exulante ſancto Euangeliſta Ioanne, peruerſo dogmate ſinceritatem fidei corrupiſſent, ab ipſo Apoſtolo actum legimus, qui reuocatus ab exilio inijt conſilium, coegitque concilium, productoque in medium illo, quod Deo reuelante conſcripſerat, euangelio, errorum tenebras luce veritatis depulit, & noctem in meridiem commutauit. Deinde regnante Conſtantino, cum impijſſimus Arrius tam auium quam pullorum, ſpiritalium ſcilicet & carnalium, ſciens animas plurimas veneno ſuæ malitiæ infeciſſet, Patriſque & Verbi vnam eandemque eſſentiam, æqualemque potentiam diuidere ac diſſipare tentaſſet, initum eſt conſilium, coactumque concilium, multorumque ſanctorum collatione & auctoritate, ipſius veritatis indiuidua vnitas, quæ ſimplicioribus hactenus quaſi nox, & vmbra videbatur obſcura, manifeſte omnibus propalatur eſſe credenda. Et hunc ſemper morem Eccleſia ſancta ſeruauit, vt quoties dubium aliquod, vel obſcurum de fidei puritate emerſit, conſilij grauitate, ac concilij auctoritate diſcuſſum certam ſententiam ſortiretur. C D

VERVM cur iſta omnia facienda ſunt? Propheta declarat cum ſubiungit,

A ſubiungit, [Fugientes abſconde, & vagos ne prodas.] Fugientes & vagos, aues & pullos intellige, de quibus præmiſerat, [Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, ſic erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.] Igitur vt fugientes abſcondantur, id eſt vt filiæ Moab, quæ ſicut aues accipitrem, ita fugiunt hæreticum, multorum auctoritate ab eius inſidijs muniantur; & ne vagi quique, id eſt illi, qui ſicut pulli huc & illuc volitant, ita circumferuntur omni vento doctrinæ, diuerſis erroribus exponantur; ineundum eſt conſilium, cogendumque concilium, vt & fugientes certa fidei regula protegantur, & vagi in ipſa fide manifeſtata veritate ſolidentur. Sequitur, [Habitabunt *Iſai.16.4.*
B apud te profugi mei Moab.] Hoc in loco per Moab ſapientes intellige, quos ſuperius diximus tanto in diuinis fuiſſe prudentiores, quanto in ſapientia illa mundiali fuerant perſpicatiores. Iſte eſt Moab, cuius vectes peruenerunt vſque ad Segor vitulam conternantem. Talis fuit beatiſſimus martyr Cyprianus, talis Ambroſius, talis Auguſtinus, atque Hieronymus; qui totum, quod de ſcientia hauſerant ſæculari, ad firmamentum profectumque Eccleſiæ tranſtulerunt. Tales nimirum efficatius hæreticos debellabant, tales infirmos quoſlibet ab infeſtatione pſeudo-apoſtolorum ſua doctrina protegebant, ſub quorum cura, quaſi ſub maternis alis, ne a dæmonibus ſeducerentur
C & raperentur, ſecurius latitabant. Hunc Moab, id eſt tales mundi huius ſapientes Chriſtus alloquitur, [Habitabunt (inquiens) apud te profugi mei Moab; eſto latibulum eorum a facie vaſtatorum.] Profugos ſuos illos appellat, quos a Zabulo quondam ſeductos & abductos, deuicto hoſte, victoris iterum iure receperat; quos nimirum Zabulus ipſe ſibi dolens ereptos, ſuſcitauit hæreticos, commouit philoſophos, falſa dogmata ſæuit, vt ſic ſimplices quoſque decipiens, eorum perditione, illati diſpendij ſolaretur iniuriam. Sed donec tranſiret iniquitas, & manifeſtaretur veritas, in fide perfectorum imperfecti pendebant, & a facie talium vaſtatorum, ſapientes
D ſimplicibus doctrinæ, & prouidentiæ latibulum ſalutare præſtabant. Ait ergo [Habitabunt apud te profugi mei Moab, eſto latibulum eorum a facie vaſtatorum.] Quod ne Zabuli potentiam & aſtutiam conſideranti videretur difficile, protinus ſubiungit, [Finitus eſt enim puluis, conſummatus eſt miſer] Doctrina diaboli pulueri comparatur, quæ tunc quodammodo finem accipit, quando coruſcante euangelio ſalutarem doctrinam mundus ſuſcepit.

ELEGANTER Propheta diabolum miſerum vocat, cui in futurum præparata eſt in æterno igne damnatio, cuius iniquum pectus caſſa nunc vrget ſollicitudo, qui ſemper laborans & nihil proficiens, qui

qui electorum animas ſemper ſitiens,& nullum eorum perpetuo ſibi ſubdere valens, tanto miſerior ab omnibus iudicatur, quanto a terrenis & mortalibus,ſpiritus cæleſtis & immortalis ſuperatur. Vere miſer,qui ab Angelis premitur; cui ab hominibus illuditur: qui a perfectis contemnitur; vincitur ab infirmis. Ait ergo.[Finitus eſt puluis, conſumptus eſt miſer.] quia mox vt doctrina Zabuli a cordibus hominum,ſicut puluis a facie terræ, exſufflata eſt, miſer ille vbique terrarum confuſus eſt,atque conſumptus,& totus eius conatus quantum ad electos,euacuatus eſt,vnde & ſubditur, [Defecit qui conculcabat terram.] Agamus gratias fratres chariſſimi agno illi,qui emiſſus de petra deſerti ad montem filiæ Sion, terram,ab initio ſcilicet a Zabulo conculcatam, tyrannidi eius eripuit, imo ipſum qui conculcauerat,eius, quam conculcauerat, pedibus proſtrauit, dans ei virtutem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem poteſtatẽ inimici. Vnde ad credentes loquitur Apoſtolus, [Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris velociter.] Terra quippe dicitur omnium Sanctorum ſocietas, terra profecto fertilis & fœcunda, afferens fructum aliquando triceſimum, aliquando ſexageſimum, nonnunquam etiam centeſimum. Hanc nimirum, vſque ad Saluatoris aduentum, antiquus hoſtis malitiæ ſuæ pedibus conculcabat,ob primæ præuaricationis reatum, etiam in electos ius iniquæ dominationis exercens; donec chirographum,cui innitebatur,excedens, in illum,qui nulla ei peccati cautione tenebatur,impias manus inijceret, addicens eum morti, in quo nulla cauſa mortis poterat inueniri. Vnde non immerito chirographi pactique tranſgreſſor, quia vſurpauit indebitum,& debitum pariter, dictante iuſtitia ſententiam, auarus nimis, & iniuſtus exactor amiſit. Idcirco defecit qui conculcabat terram. Delens quippe Dominus chirographum,quod erat contrarium nobis, affigenſque illud cruci ſuæ, traduxit principatus, & poteſtates,palam triumphans eos in ſemetipſo. Sic, hoſte deuicto,captiuam duxit captiuitatem, accipiens dona in hominibus. Propter quod(inquit)exaltauit illum Deus, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, & cetera.

Iſai.16.4. — *Rom.16.20.* — *Coloſ.2.14 & 15.* — *Philip.2.9.*

EXINDE iam cæpit impleri quod Propheta ſubiungit, [Et præparabitur in miſericordia ſolium eius, & ſedebit ſuper illud in veritate in tabernaculo Dauid,iudicans & quærens iudicium,& velociter reddens quod iuſtum eſt.] Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Accedamus fratres cum fiducia ad ſolium miſericordiæ, quod interius preparauit in tabernaculo Dauid,id eſt in Eccleſia, quia nunc tempus miſerendi, quod profecto ſequetur tempus iudicandi.

Iſai.16.5.

Sed

A Sed quia hæc latius tractanda ſunt, cum hæc ipſa, quæ hodie dicta ſunt, moraliter[8] cæperint pro modulo noſtro latius explicari; demus iam & huic ſermoni terminum, & die craſtina, ſi Deus voluerit, hoc ipſa capitulo repetito, quod ipſe ſuggeſſerit proferemus in medium, ad laudem & præconium Domini noſtri IESV Chriſti cui honor & imperium per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Prophetas locutos fuiſſe. Cernens ergo Propheta. C. Cam. Prophetas *futura ſcripſiſſe.* Cernens *igitur* Propheta.
2. B Agnus Dei, de quo & Dauid. C. Cam. Agnus Dei. Hunc ergo mittendum, & cetera vſque ad, *de quo Dauid cecinit.*
3. In ea generatus eſt Moab, de cuius genere natus eſt Chriſtus. C. Cam. In ea *genitus* eſt Moab, de cuius *ſemine nata eſt Ruth,* & quod ſequitur vſque ad, *natus eſt Chriſtus.*
4. Petra deſerti dicitur quia. C. Cam. Petra deſerti *congrue appellatur* quia.
5. Erroribus deceptas. Arnon interpretatur. C. Cam. Erroribus deceptas; *quæ cernentes impletum iri,* vſque ad, Arnon interpretatur.
6. C Illuminatio eorum. Talis fuit beatiſſimus. C. Cam. Illuminatio eorum. *Libet intueri, volueres illa,* & reliqua inſerta vſque ad, *Talis fuit beatiſſimus.*
7. Eſt miſer, vnde & ſubditur. C. Cam. Eſt miſer, *quia mox vt doctrina,* & reliquum, vſque ad, *vnde & ſubditur.*
8. Cæperint *pro modulo no. lat. explicari,* demus iam & hu. ſer. term. & *die craſtina* ſi De. vo. hoc ip ca. rep. quod ip. ſug. pro. in med. ad laud. & *præconium* Do. no. IE. Chr. *cui honor & imperium* per omnia. C. Cam. Cœperint *explanari* de. iam & hu. ſer. termi. & *cras* ſi Do. vo. hoc ip. cap. rep. quod ip. ſug. pro. in med ad laud. & *gloriam* Do. no. IE. Chr. *qui viuit & regnat* per omnia.

D

Digitized by Google

Sermo Vigeſimus Octauus.

MANIFESTA de Domino prophetia nec allegoricis inuolucris obuoluenda, nec tropologicis eſt extenuanda figuris, cum nihil magis fidem nutriat, vel mores ædificet, quam vt ea, quæ cernimus euidenter impleta, a ſanctis Prophetis legamus tanto ante prædicta. Quid enim manifeſtius quam ag-
num, quem a Propheta legimus eſſe venturum, in Euangelio audia- B
Iſai. 16. 1. mus a beato Baptiſta monſtratum, illo dicente [Emitte agnum Do-
Ioan. 1. 29. mine dominatorem terrę] & iſto clamante, [Ecce agnus Dei, ecce qui
Ioan. 3. 29. tollit peccata mundi.] de quo alias idem Baptiſta, [Qui habet (inquit
ſponſam, ſponſus eſt.] Quæ ſponſa hæc? Illa nimirum, quam pater in
Pſal. 44. 11. pſalmo alloquitur dicens. [Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, &
obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui,] Illa itaque eſt, quæ
nunc habens patrem Deum, primo habuit patrem diabolum, quæ di-
Ierem. 2. 27. cebat lapidi, Pater meus es tu, & ligno, Tu me genuiſti. Eccleſia eſt
hæc de gentibus congregata, quæ primo Moab, id eſt de patre dia-
bolo genita, tranſiuit in adoptionem filiorum Dei. Cuius filiæ Sion, C
omnes animæ Chriſtianæ, & ipſæ ſecundum naturam filiæ Moab, ex
gratia filiæ Dei. Verum quia moraliter per Moab naturalem, quam
ex patre contrahimus, corruptionem diximus figurari, congrue illas
animas filias eſſe dicimus Moab, quæ vel carnalibus vitijs implican-
tur; vel eorum ſuggeſtionibus, deſiderijſque fatigantur. De his ergo
Iſai. 16. 2. dicitur, [Sicut auis fugiens, & pulli de nido volantes, ſic erunt filiæ
Moab in tranſcenſu Arnon.] Arnon interpretatur illuminatio eorũ.
Vt igitur filiæ Moab agno illi, qui emiſſus eſt de petra deſerti, & pec-
cata abſtulit mundi, ſalutaribus nuptijs copulentur; neceſſe eſt a de
inferioribus ad ſuperiora conſcendant, & relictis erroribus, & ig- D
norantię tenebris, ſalutari lumine perfundantur, dicantque cum Pro-
Pſal. 4. 7. pheta, [Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.] Sic autem
aſcendentes aui fugienti, pulliſque de nido volantibus comparantur,
Prou. 1. 17. quia fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.

Ierem. 50. 8. HÆC eſt fuga quam nobis Ieremias Propheta ſuadet, fugite (in-
quiens) de medio Babylonis. Sed ſunt diuerſa genera auium, quarum
ſicut natura diuerſa eſt, ita earum multitudinem, ſecundum diuer-
ſam morum vel naturæ qualitatem, animæ ſortiuntur. Vnde ſancta
quædam anima tenebrarum, quas patiebatur, impatiens, cum præ-
miſiſſet,

Digitized by Google

A miſiſſet, [Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ] fugam meditata, [Quis (inquit) dabit mihi pennas ſicut columbę, & volabo & requieſcam?] Ipſe idem nunc pellicano, nunc nycticoraci, nunc paſſeri, nunc aquilæ comparatur. Animaduertat charitas veſtra. Euenit plerumque vt in multitudine conſtitutus, vitijs peccatorum vndique circumſeptus, virtutum concipiat affectum, & deſideret effectum. Conatur aſcendere, ſed premitur conſuetudine; erigitur ſpiritus nouitate, ſed trahitur peccati vicinitate; in virtutum ſerenitate delectatur, ſed exemplo malorum illectus, quaſi inuitus cogitur repetere quod deteſtatur. Hinc dolor ſi ceciderit, timor ſi reſtiterit, tremor ne in his pereat, deſiderium vt fugiat. Verſantur tenebræ in conſcientia, in corde triſtitia, anguſtia in cogitatione. Ita loquens in amaritudine animæ ſuæ, [Quis (inquit) dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?] Et ſubiungit dicens, [Ecce elongaui fugiens.] Acceperat quod petierat iſta, quondam filia Moab, & inſtar auis volans, & publicũ fugiens, materiaſque peccatorum declinans, ſolitudinis ſecreta delegit, in qua mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, ſimilis fit pellicano ſolitudinis. Pellicanus pallidi fertur eſſe coloris, qui pullos, mox vt excluſerit, roſtro occidit, rurſumque gemitu miſerabili, & ſanguinis ſui effuſione reſuſcitat. Felix anima [1] quæ mutuans ſibi alas columbæ, ad ſolitudinis ſecreta volauit, in qua mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, opera ſua priora, quaſi proprios pullos interficit; deinde in nouam vitam dolore ac ſudore, quaſi ſanguinis effuſione, gemitibuſque inenarrabilibus, ac ſalutari compunctione viuificat.

Pſal. 54. 6. & 7.

B

Pſa. 54. 8.

C

DEINDE cibos ſibi cæleſtes mutuans ſcripturarum, nycticorax efficitur ſpiritualis, in nocte [2] æque & in die, in aduerſis ſcilicet & in proſperis, in lætis & in triſtibus, in tentationibus & conſolationibus exultans, & volans, & de virtute in virtutem proficiens, donec myſticus paſſer effectus, & a tenebris huius infelicitatis, in illam inacceſſibilem lucem euigilans, tranſeat in locum tabernaculi admitabilis, vſque ad Dominum Dei, in voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis. Igitur anima Moabiticis vitijs implicata, de tenebris ad lucem, quaſi in tranſcenſum Arnon progrediens, aui comparatur fugienti, pulliſque de nido volantibus; vt ea hic intelligatur fuga, quę ad abrenunciantium ſpectat conuerſionem, & volatus, qui ad perfectorum pertinet contemplationem; in nido quippe, donec plumeſcant, pulli auium reſidentes, a matre ſimul & patre paſcuntur. Quibus cum plumæ ſuccreuerint, & alis pennæ firmius inhæſerint, liberas auras nido præferunt, & propria ſibi induſtria victualia quæritantes,

D *Pſal. 41. 5.*

tantes,

tantes, nunc ſublimia cæli volatu petunt, nunc pennis demiſſis ſe in A
inferiora deponunt. Eſt autem nidus concupiſcentiæ, nidus torporis & inertiæ, nidus etiam diſciplinæ. Sunt vero volucres, quæ volare conantur nec valent, & dum pennis velle videntur anniti, mox carnis
Num.11.31. pondere preſſæ ad infima delabuntur. Tales fuere coturnices, quæ vno tantum cubitu a terra ſuſpenſæ, ſed mox inſtar lapidis in terram deiectæ, Iſraelitarum gulæ deſiderata ſatietate ſatisfecerunt. Hæc ſunt vitia carnis, voluptatiſque corporeæ, quæ in vanam quandam lætitiam animam extollunt, ſed expleta libidine, conſcientiam in ima detrudunt. Hæc in nido concupiſcentiæ nutriuntur, ſed volatum cæleſtem nullo modo ſortiuntur. Sunt & aliæ aues, quas nidi ſua- B
uitas intantum delectat, vt vix etiam parentum morſibus expellantur. Tales ſunt animæ pigræ & inertes, quæ infelici quadam quiete adeo diſſoluuntur, vt ad nulla virtutum opera, vel correptæ quidem, vllatenus accingantur.

NON ſic columba, non ſic pellicanus, non ſic nycticorax, non ſic paſſer, non ſic anima, quæ ſe ad nidum contulit diſciplinæ, vt in eo ſub patre ſpirituali, a matre gratia cibis ſalutaribus paſta plumeſceret, & ſic alis innocentiæ & ſimplicitatis elata, de tenebris vitiorum ad ſplendorem conſcenderet virtutum, de publico ad ſolitudinem, per ſolitudinem ad ſcientiam, per ſcientiam ad ſapientiam. Præterea co- C
gitationes noſtræ auibus comparantur, quæ huc atque illuc mira celeritate feruntur, & volitant, nunc ſublimia, nunc humilia, nunc ſordida, nunc munda quæque petentes. Nam ſunt aues, quæ circa cadauera, & carnes putreſcentes occupatæ, cœnum cœlo præferunt. Tales ſunt cogitationes ſordium ſectatrices, amatrices libidinum, fœtentis carnis voluptates, delectationibus animæ præferentes. Hæ tota die in immunditia verſantes, de turpibus ad turpia volitant, & per diuerſas libidinum, & flagitiorum imagines diſcurrentes, perniciosiſſimis, & contaminatiſſimis vitiorum epulis ſe reficiunt. Hæ in nido concupiſcentiæ miſerabiliter enutritæ, pennas, non quibus ad D
alta vehantur, ſed quibus deprimantur ad ima, infelici auſpicio ſortiuntur. Sunt & aliæ aues, quæ ita vagæ ſunt & inſtabiles, vt fere ſemper in motu ſint, per ventoſa huius aeris volitantes, nunc pendentes, non aliunde quam ex ipſo inani viuentes. Comparantur his volucribus cogitationes vana quæque ſomniantes, ad honores & mundi huius gloriam aſpirantes, & ſe huiuſmodi imaginatione, & elatione, quaſi vento paſcentes. Infelix qui his auibus nidum in ſuo pectore parat, vt Chriſti veſtigijs, etiamſi velle videatur, adherere non
Matth 8.20. poſſit, reprobante eum Domino, ac dicente, [Vulpes foueas habent,
&

Digitized by Google

A & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.] Beatus præ his omnibus ille, qui in nido ſapientiæ ſuas cogitationes enutrit, vt inſtar aquilæ volantis in ipſum cœlum empireum, pennis contemplationis ſubuectus, ad ipſius ſolis ſplendorem cominus intuendum irreuerberatos oculos aperiat.

ITAQVE filiæ Moab, id eſt cordis cogitationes, quæ naturali illa corruptione ad vitia illectæ, mæchatæ fuerant cum amatoribus multis, cum de carnali amore ad ſpiritualem, quaſi de tenebris ad lucem tranſcendere nituntur, aui fugienti, & pullis de nido volantibus comparantur; quia primum neceſſe eſt, vt & vitia, & ipſas materias vitiorũ
B fugiant, & ſic in nido diſciplinæ, & poſtmodum in nido ſapientiæ plumeſcentes, de inferioribus ad altiora, de humanis ad diuina, de terrenis ad cæleſtia traſcendant. Iam vero, quia multos de Moabitica vanitate, & voluptate conuerſos, non ſolum regulari diſciplina, ſed etiam in contemplatione diuina perfectos, multorum vidit saluti profecturos, ipſos alloquitur ſermo diuinus. [Ini conſilium, coge concilium, pone ſicut noctem vmbram tuam in meridiem:] ac ſi *Iſai.16.3.*
diceret. O Moab, iam conuerſus in Iſrael, qui hactenus in nido diſciplinæ priſtina vitia & errores depoſuiſti, & in nido ſapientiæ, inter virtutes ac ſcripturarum delitias, quaſi in abſcondito vultus mei la-
C tuiſti, ſurge, egredere, vola, diſcurre, vt qui hactenus audiſti, deinceps dicas, Veni. Sed quia adhuc in his exterioribus minus es exercitatus, Ini conſilium, id eſt diſcretionis diſce virtutem, & ſic coge concilium, multos videlicet colligens ad ſalutem, ad multorum profectum, qui cum Helia, ſub vmbra iuniperi, angelico delectaris collo- *3.Reg.19.5.*
quio, vbi omnia opera tua quaſi in nocte celebrantur. Educ quaſi lu- *Pſalm. 36.6.*
men iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem, vt luceat *Matth.5.16.*
lux tua corã hominibus & videant opera tua bona, & glorificent patrem tuum, qui in cœlis eſt. Eia fratres mei, diligenter attendite quibus gradibus, ad curam aſcendendum eſt paſtoralem, vt facilius humani
D generis peſtem, dominandi ſcilicet libidinem caueatis, magiſque tuti velitis, vt dicitur, conſiſtere in imo, quam periclitari in ſummo.

AC primum nolite æmulari in malignantibus, qui cum ſint fornicatores, adulteri, molles, maſculorũ concubitores, imprudenter & irreuerenter aſcendunt cubile patris ſui, & maculant ſtratũ eius, thalamum Chriſti vertentes in proſtibulũ, & ſanguinẽ eius adeo cõculcantes, vt preciũ eius non ſolũ in vana & noxia, ſed quod horribile dictu eſt, etiam in mercedẽ turpitudinis depoſito pudore profligent. Nolite ęmulari in talibus, licet proſperentur in vijs ſuis, quoniã tanquam fœ- *Pſalm.36.2.*
num velociter areſcent, & quemadmodũ olera herbarũ cito decident.

Digitized by Google

Qui enim inutilem ſeruum iubet proijci in tenebras exteriores; quid A
faciet de indigno, de impudenti, de peſtilenti, de ſe in cathedra turpiter ingerenti? Sed his omiſſis, notate viam, quam nobis ſermo Propheticus deſcribit. Primum eſt, vt homo fugiens mundum, & vitia cuncta declinans, a ſæculi actibus ſe faciat alienum. Deinde omni obedientia ſe ſubdat maiori, & quicquid ſe meminerit deliquiſſe, in fame & ſiti, in vigilijs & laboribus, in paupertate & nuditate purget & puniat; & ſic conſuetudini conſuetudine, peſſimæ videlicet optima ſuccedente, in nido diſciplinæ virtutum alas obtineat, quia nunquam bene poteſt præeſſe, qui prius ſubeſſe non didicerit. Sic igitur purgatus a vitijs, ornatuſque virtutibus, ad indagationem tranſeat B
ſcripturarum, vt ſicut eſt informatus ad vitam, ita quoque illuminetur ad ſcientiam: cumque didicerit in ſcripturis omne quod viuit, & ſapit, ad Dei dilectionem referre & proximi, duabus pennis, ſcientiæ ſcilicet & charitatis ſubuectus, ad montem contemplationis conſcendens, diſcat ſecundum exemplar tabernaculi cœleſtis, terreni huius tabernaculi formare ſtructuram; audiatque cum Moyſe. Vide

Exod. 25. 40. omnia; fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt. Eſt igitur primus gradus conuerſionis, ſecundus purgationis, tertius virtutis, quartus ſcientiæ, quintus contemplationis, ſextus charita-

3. Reg. 10. 18. & 19. tis. Hi ſunt forte ſex illi gradus in throno Salomonis ſicut Salomon loquitur, Thronum ſibi fecit rex Salomon, & cetera. Et vt ſapienti demus occaſionem, vt ſapientior fiat, Thronus Salomonis aperte dicitur cathedra ſacerdotalis, ad quam ſi quis ſine his gradibus nititur, non tam ſeſſurus quam ruiturus aſcendit. C

VTRVM autem duodecim leunculi illius magni leonis de tribu

Math. 9. 15. Iuda, duodecim filijs de quibus dicit, Non poſſunt filij ſponſi ieiunare quamdiu cum ipſis eſt ſponſus; Vtrum etiam aurum ſapientiæ, æternitati rotunditas, fini poſteriora, duæ manus duplici charitatis actioni, poſſint conuenientiſſime coaptari, veſtris meditationibus

Iſa. 16. 3. & 4. diſcutiendum relinquo. Sequitur [fugientes abſconde, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab, eſto latibulum eorum a facie vaſtatoris.] Moab ſic conuerſum, ſic mutatum, ſic purgatum a vitijs, ſic adornatum virtutibus, ſic ad ſublime promotum, ſermo diuinus alloquitur, mandans ei facere, quod eum, gratia comitante, præuiderat eſſe facturum. Sicut enim ipſum fugientem oportuit ab alijs abſcondi, ita dignum eſt, vt ipſe iam alios fugientes abſcondat. Et ſicut ipſe cum vagus adhuc eſſet, ab his, a quibus ſuſceptus eſt, non eſt proditus, ita ei conuenienter imperatur vagos, quos ipſe ſuſceperit, perſequentibus non exponere. Fugientes igitur fornicationem D

Digitized by Google

A tionem ſecundum Apoſtolum, neceſſe eſt vt abſcondantur, & qui adhuc vagi & inſtabiles corde ſunt, & ad vitia proni, cauendum eſt ne facile malis doctoribus, vel vitiorum incentoribus prodantur. Eia fratres mei, venientes nouiter de ſæculo alij idiotæ ſunt, & ſimplices, alij docti & ſubtiles, alij vitiorum peſſima conſuetudine ſ obligati, alij licet peccatores, ab omni tamen crimine alieni, alij aſſueti delitijs, alij dura conuerſatione attriti, alij otioſi, alij laborioſi, alij talis naturæ, vt vix ad libidinem moueantur, alij tales vt modica occaſione tententur, alij naturali conſperſione iracundi, alij naturaliter manſueti. Conſiderare proinde, & diligenter explorare oportet ſingulo-
B rum, a ſæculo fugientium, qualitatem atque naturam; quid magis poſſit obeſſe vni, quid alteri, quo inſuper ſpiritu quis tentetur, quo agitetur affectu, ſicque prouidere, vt ſiue a vitijs, ſiue a dæmonibus, ſiue a ſuiipſius vel natura, vel corruptione, vel affectu, vel conſuetudine, ſiue ab alicuius hominis ſocietate, vel ſuggeſtione, vel exemplo impugnetur, congruum ſingulis prebeatur latibulum.

ALII abſcondendi ſunt ab omni exteriori occupatione, alij a quorundam familiaritate & cohabitatione, alij ſub vmbra ſilentij, ab ira & indignatione vtiliter abſconduntur, alij ſub victus paupertate, a naturalibus incentiuis ſalubriter proteguntur, alij laborum & vi-
C giliarum vmbra, a cordis peruagatione, & ſpiritus inſtabilitate abſconduntur, alij pſalmis & orationibus, meditatione & lectione, a ſpirituum immundorum inſidijs defenduntur. Ait ergo, [fugientes abſconde, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab. Eſto latibulum eorum a facie vaſtatorum.] Vaſtator eſt ſpiritus fornicationis; vaſtator ſ ſuperbiæ dæmon, vaſtator incentiuum gulæ, vaſtator auaritiæ æſtus, iræ impetus, triſtitiæ languor, inuidiæ peſtis, faſtus ambitionis. Fugientibus itaque huiuſmodi vaſtatores, Moab ſalubre præſtat latibulum, quando prælatus quiſque quondam Moab, ſed poſtmodum Iſrael, ſingula virtutum exercitia vitijs ſingulis, qui-
D bus ſibi ſubditi impugnantur, opponit. Quod autem ſequitur, [finitus eſt puluis, conſumptus eſt miſer] & cetera, ſermone, quem ante hunc vobiſcum habuimus ſuper ipſo vitiorum principe, expoſita ſunt. In morali autem expoſitione, nihil aliud dicendum occurrit, niſi forte per puluerem peccata, quæ ex incuria, vel cordis peruagatione, vel exteriorum occupatione contrahimus, velimus intelligi: per miſerum ea, in quæ per carnis huius corruptibilis legem, quæ nos miſeros facit, incidimus; per eum qui conculcat terram, facinora, vel flagitia quæ totum hominem, terram videlicet infructuoſam ita conculcant, & omnino conterunt, vt inſtar areæ poſt trituram, ab omni ſpiritali humore

humore frugumque ſuauitate, ſterilem eam reddant & vacuam. Cum igitur iſte puluis per humilem conuerſationem fuerit finitus, & carnis huius naturalis quidem, ſed fere intolerabilis feruor fuerit vigilijs, & ieiunijs laboribuſque conſumptus, & digna cordis contritione, & oris confeſſione, & operis ſatisfactione flagitia, vel facinora commiſſa defecerint, tunc certe iſtis taliter fugientibus & latentibus, præparabitur ſolium Chriſti in miſericordia, in quo ſedet in tabernaculo Dauid, id eſt in Eccleſia, quæ adhuc peregrinatur in terra, in qua miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Ibi etiam iudicat & quærit iudicium, iudicans eos, qui ſeipſos non iudicant, & quærens de nobis iudicium noſtrum, ne compellamur ſentire ſuum, quia ipſe reddet velociter quod iuſtum eſt, retribuens vnicuique ſecundum opera ſua, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

A B

Variæ Lectiones.

1. Quæ mutuans ſibi alas columbæ. C. Cam. Quæ *mutatis* ſibi *alis* columbæ.
2. Æque & in die. C. Cam. Æque *vt* in die.
3. Nullo modo ſortiuntur. C. Cam. *Nullatenus ſortiuntur.*
4. Sicut Salomon loquitur. C. Cam. Sicut *ſacra ſcriptura* loquitur. C
5. Obligati, alij talis naturæ. C. Cam. Obligati, *alij licet peccatores*, & quod deinceps vſque ad, *alij talis natura.*
6. Superbiæ dæmon. Fugientibus itaque. C. Cam. Superbiæ dæmon, *vaſtator incentiuum gulæ*, & quod ſequitur vſque ad, fugientibus itaque.

Sermo Vigeſimus Nonus. D

HACTENVS de his, qui Moabiticæ ſapientiæ & vanitati renunciantes, Chriſti iugum ſuaue, & onus leue philoſophicæ ſuperbiæ prætulerunt, Sanctus Iſaias oraculum texuit; nunc contra eos, qui propria ſuperbia excæcati, in erroris ſui tenebris perdurauerunt, ſententiam dirigit Prophetalem. Ait

Iſai. 16. 6. ergo, [Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde] Quid philoſophis illis ſuperbius, qui ad ea, quæ de Chriſto diuina creduntur, quaſi ad cælum aſcendere non valentes: ea vero, quæ de humanitate eius

Digitized by Google

A eius aſſeruntur, quaſi vile aliquid & terrenum dedignantes, in ventoſo hoc aëre, inter cælum & terram, ſocij dæmonum pependerunt. Quid illis ſuperbius, qui dicentes ſe ſapientes eſſe, veram ſapientiam contempſerunt, elati, inflati, [1] vultu irreligioſi, cultu ſuperſtitioſi? [Superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius pluſquam fortitudo eius.] Tria quædam propoſuit, ſuperbiam, arrogantiam, indignationem. Superbia in corde, arrogantia in ſermone, indignatio in actu notatur. Superbia arrogantiam parit, arrogantia indignationem. Ex ſuperbia proceſſit contemptus Chriſti, ex arrogantia blaſphemia in Chriſtum, ex indignatione diſputatio contra [2] Chriſtum. *Iſai. 16.6.*

B Quid Porphyrio ſuperbius, qui Prophetice Apoſtoliceque Doctrine, ſuam ſapientiam prætulit? Quid arrogantius eo, qui Chriſtianam doctrinam dialecticis argumentis, ſe euerſurum iactitauit? Quid indignantius, qui literis, verbis, maledictis ſimplicitatem chriſtianam inſectabatur, & quos ſubuertere non potuit infamauit? In his autem nihil proficientibus philoſophis, quia nihil poterant, iraſcebantur, dentibus ſuis fremebant, & tabeſcebant, & adinuicem dolebant, & murmurabant. Et hoc eſt quod ſequitur. [Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuerſus vlulabit.] De hoc vlulatu latius diſputauimus ſuper loco vbi ſcriptum eſt, [Propter hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit ſibi.] Vniuerſus Moab vlulat ad vniuerſũ, contra bonum peſſimus, contra conuerſum auerſus, contra humilem [3] ſuperbus. Vel adinuicem vniuerſa illa nequam ſocietas vlulat, non valentes reſiſtere fidei, & ſequi non volentes. Poteſt præterea per hunc vlulatum, dolor ille ſignificari, quem illos in æterno igne eſſe paſſuros non dubitamus. *Iſai. 16.7.* *Iſai. 15. 4.* C

VNDE Propheta ſanctos prædicatores alloquitur dicens. [His qui lætantur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius.] O prædicatores mei, loquimini plagas Moab, ſi forte videant & intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. Loquimini autem his maxime, qui lætantur ſuper muros cocti lateris. Filij Adam quondam diſcedentes ab Oriente, in campo Sennaar turrim inchoarunt, cuius altitudo ad cælum vſque pertingens, diluuij, ſi forte iterum demerſiſſet, arceret periculum. Habebant autem lateres pro lapidibus, & pro cæmento bitumen. Pharao quoque filios Iſrael, quos dura ſeruitute premebat, latericijs muris vrbes ædificare coëgit. At Salomon ex precioſis lapidibus templum inſtruit, ſic quadratis, ſic politis, ſic complanatis, ſic ſibi inuicem conformatis, vt cum parietibus insererentur, nec auditus ſit in templo aut malleus tundens, aut ſecuris incidens. Reuocate nunc oculos veſtros chariſſimi ad lapides illos viuos, quos cæmentarij Salomonis, noſtri ſcilicet Doctores, & Paſtores Eccleſiæ, in *Iſai. 6. 10.* D *Gen. 11. 1. & ſeqq.* *Exod. 5.7. & ſeqq.* *3. Reg. 6. 7.*

hoc atrio illius Ieruſalem cœleſtis, & correptionibus tundunt, & A
verberibus incidunt, & doctrina complanant, & moribus ſibi ac fide
conformant, & virtutibus quadrant, vt de imis ad ſuperiora tranſ-
lati, illius templi ſacris parietibus inſerantur, de qua cecinit ſanctus
Pſal. 46. 6. Dauid [Sanctū eſt templū tuum, mirabile in æquitate.] Hi ſtructores
ſuper huiuſmodi lapidibus iucundantur, & in eorum, quos cęlo proſ-
piciunt inſerendos, plurimum delectantur profectū. Porro errorum
magiſtri, qui a vero recedentes oriente, in campo Sennaar, quod inter-
pretatur fœtor eorum, quaſi in lata via illa, quæ ducit ad mortem, in
qua luxuria fœtet, ſuperbiæ erigunt turrim, lateres quærunt, qui de
molli luto compacti in igne durantur, habentes quidem lapidum ſi- B
militudinem, ſed virtutem ignorantes. Talia ſunt lutea corda carna-
lium, quæ peccandi conſuetudine, & mentis obſtinatione durantur,
repellentes ſagittas acutas, quibus, ad debellandas vrbes Moabiticas,
Chriſti milites armantur.

Exod. 3. 6. & ſeqq. DE huiuſmodi lateribus Pharao vrbes conſtruit, & filios Iſrael,
quos in ſeruitutem redegerit, in luto & paleis deſudare compellit.
De talibus etiam lateribus ſapientes huius ſæculi, & peruerſorum
dogmatum aſſertores, contra Chriſti Eccleſiam murum erexerunt,
creantes ſibi diſcipulos, qui & errorem defenderent obſtinatius, &
ea, quæ obijcerentur, ſubtilius propulſarent. Super itaque cocti late- C
ris murum lætantur ipſi, qui erigunt, quibus optimum eſt, vt ſancti
prædicatores ipſius muri ruinam plagaſque loquantur, vt timore
corrigantur, qui ſecuritate nimia periclitabantur. Ait ergo Propheta,
Iſai. 16. 7. & 8. [His qui lætantur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius,
quoniam ſuburbana Heſebon deſerta erunt, & vinea Sabama.] Heſe-
bon interpretatur ⁴ cogitationes. Significat itaque Heſebon, vt
mihi videtur, ſectam philoſophorum, quam miro ſtudio, anxijſque
cogitationibus condiderunt, in quam plures conſenſu vnanimi con-
uenientes, quaſi vrbem, dialecticis argumentis, velut muris turribuſ-
que munitam, aduerſus aliter ſentientes conſtruxerunt. Vnaquæque D
autem ſecta proprias ſcholas, quaſi vrbiū ſuburbana creauit, quibus ſe
Deut. 22. 23. diſcipuli plurimi tradentes, inſtar vineę dilatati ſunt. Sed de vinea So-
domorum, vinea eorum & de ſuburbanis Gomorrhę, vua eorum vua
& 33. fellis, & botrus amariſſimus. Fel draconū vinum eorum. Quod ex eo-
rum erroribus, quaſi vuis peſſimis expreſſū, multorū inebriauit corda
mortalium, & ſenſum alienauit. Conuenienter autem dicitur vinea
Sabama, quod interpretatur attollens altitudinem, inflatilem illam
1. Cor. 8. 1. ſcientiam exprimens, de qua dicit Apoſtolus, [Scientia ᶠ inflat.] Hanc
namque ſcientiam attollebant aduerſus ſcientiam Dei, ſed infirma
mundi

Digitized by Google

A mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes. 1. Cor. 1. 27.

HI ſunt Domini Gentium, a quibus peſſimæ vineæ ſunt exciſa flagella, ſicut ſubiungitur, [Domini Gentiũ exciderunt flagella eius.] Hos Gentium dominos Propheta conſpexit, eorumque principatum admirans, [Mihi (ait) nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.] Pſal. 138. 17. Hi deſertas fecerunt philoſophorum ſcholas, euerterunt ſectas diſcipulorum eorum, quaſi vineæ illius flagella verbi Dei gladio ſucciderunt, & quod magis mirandum eſt, [vſque Iaſa peruenerunt,] quod interpretatur fortitudo eorum.

B Quoniam enim non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam requirunt, nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum. Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam. 1. Cor. 1. 21. & 22. & 23. Agamus ergo gratias Domino Deo noſtro, fratres, qui per verbum Crucis, quod pereuntibus ſtultitia eſt, ſtultam fecit ſapientiam huius mundi, & omnem doctrinam nequam, & argumentorum vim, in qua ipſius erat maxima fortitudo, chriſtianæ fidei ſimplicitate ſubuertit. Vbi famoſa illa academia, in qua Socratici & Platonici gloriantes, eam, quaſi ipſum diuinæ ſapientiæ fontem, mi-

C rabantur? Vbi ſecta illa Peripatetica, vbi Epicurea dogmata, vbi Stoicorum tunc plurimis accepta ſcientia? Contemnuntur omnia, deſeruntur, exſufflantur, & ad piſcatorum ſimplicem doctrinam, Cruciſque ſtultitiam, de terrarum orbe concurritur.

SEQVITVR, [Errauerunt in deſerto.] De flagellis vineæ hoc dictum puto, errorum ſcilicet diſcipulis, qui videntes vbique ſapientiam deſeri ſæcularem, per diuerſas Philoſophorum ſectas cogitatione, & animo diſcurrentes, quaſi per deuia quæque errantes, quam fugerent, quam tenerent, quam defenderent, neſciebant. Sed Domini [Gentium, ſicut ſubſequenter oſtenditur, tranſierunt mare,] quia

D non ſolum mundi huius ſapientes, ſed etiam ad omnes Gentes, quæ maris nomine figurantur tranſeuntes, Chriſti eas iugo, & doctrinæ Euangelicæ ſubdiderunt. Ipſi quippe deſcenderunt mare in nauibus, & facientes operationes in aquis multis, id eſt miracula in Gentium populis, viderunt opera Domini, qualis, videlicet in Gentium conuerſione, mutatio fuerit dexteræ excelſi, & mirabilia eius in profundo, quibus tenebroſis hominum cordibus, ipſis foris plantantibus & rigantibus, interius incrementum præſtiterit gratia Chriſti. Pſal. 106. 23. Eia fratres chariſſimi, quam multi Sanctorum cernentes tantam ingenij ſubtilitatem, tantam in rebus humanis, & diuinis ſenſus viuacitatem

 perditum

perditum iri, qua pietate commoti ſunt, ? quam compaſſione ſoluti, A
quot pro eis fuderunt lacrymas miſericordia affecti? Verum hanc
affectionem operari in eis ſpiritum Sanctum quis dubitet? Hoc eſt
Iſai. 16. 9. quod per ſanctum Iſaiam ipſe proſequitur dicens. [Super hoc plo-
Rom. 8. 26. rabo in fletu Iaſer, vinea Sabama.] [Quid oremus (ait Paulus) ſicut
oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus gemitibus inenarrabilibus inter-
pellat pro nobis.] Dicitur itaque plorare Spiritus ſanctus Iaſer,
id eſt vim & fortitudinem ſcientiæ ſæcularis, & vineam Sabama,
errantium ſcilicet multitudinem, qui ſanctos ob deſiderium ſalutis
eorum, vel ob perditionis illorum dolorem, gementes facit & flen-
tes, quamuis ipſe Propheta, vel in ſuam, vel in Sanctorum perſonam, B
hoc dixiſſe potuerit. Vnde ſequitur, [Inebriabo te lacryma mea He-
ſebon, & Elcale.]

LACRYMA dixit, id eſt lacrymis, ſingularem numerum ponens
Pſal. 104. 34. pro plurali, ſicut eſt illud in pſalmo, [Dixit & venit locuſta & brucus.]
Itaque ploratu, fletu, lacrymiſque Sanctorum illi inebriantur, qui
luctu precibuſque eorum, ab errore vitijſque conuerſi, & ſalubri
Pſal. 3. 13. quadam mentis alienatione, quæ retro ſunt obliuiſcentes, & ſe in ea,
quæ ante ſunt extendentes, deficiunt ab eo quod erant, & incipiunt
eſſe quod non erant. Hæc ebrietas ſpiritalis in cogitationibus fit,
quibus mens de imis ad ſuperiora, ad virtutes de vitijs, quodam ſpi- C
ritus feruore conſcendit. Heſebon quippe cogitationes, Elealc
vero aſcenſio interpretatur, cogitationibus enim aſcendimus, & deſ-
cendimus. Deſcendimus recordatione in imaginationem, imagina-
tione in delectationem, delectatione in conſenſum, conſenſu in
actum; cui cum ſeſe mens conſuetudine vitioſa ſubdiderit, turbatur
& mouetur vt ebrius, & eius omnis honeſtas deuoratur. Si enim
primum cogitationes veſtras ſanctificauerit ſpiritus, & ſacra eius
inſpiratione mens, quaſi ex ſpiritali quadam ſeminis infuſione, Dei
timorem conceperit, inde aſcendet ad pietatem, de pietate ad ſcien-
tiam, de ſcientia ad fortitudinem, inde ad conſilium, & ſic ad intel- D
Pſal. 35. 9. lectum, vt tandem ad ſapientiam perueniens inebrietur ab vbertate
domus Dei, & torrente voluptatis eius potetur. Vnde autem ebrie-
tas iſta prouenerit, manifeſtat cum ſubiungit, [Quoniam ſuper vinde-
miam tuam, & ſuper meſſem tuam, vox calcantium irruit.] Vindemia
& meſſis idem ſignificant. Habes Dominum in euangelio ad diſci-
Luc 10. 2. pulos ſuos loquentem, [Meſſis quidem multa, operarij autem pauci.
Rogate ergo Dominum meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam.]
Iſtorum operariorum vox ſuper vindemiam, & ſuper meſſem Moab
irruit, quando Apoſtolica euangelicaque prædicatio, multos de ſecu-
laris

Digitized by Google

A laris ſapientiæ ſectatoribus diſcipulos collegit. Hi ſunt vuæ ſpirituales, quas torculari paſſionis premendas, vel fruges quaſi in area perſecutionis terendas, & a paleis corporum exuendas, de agro vel vinea, Domini Gentium, ſancti videlicet Apoſtoli collegerunt. Qui profecto calcantes dicuntur, ob illam ſpecialem calcandi virtutem, de qua Dominus in euangelio [Ecce (inquit) dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones.] Vnde & cuilibet ſancto, atque perfecto dicit Propheta, [Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.] *Luc.*10.19. *Pſal.*90.13.

POSSVNT & ideo calcantes vocari, quia quos ad fidem conuertunt,
B humiles faciunt & patientes, adeo vt ſe conculcari & abijci, torqueri & irrideri a mundi huius amatoribus, cum mentis tranquillitate ſuſtineant. Horum ſæpe precibus & lacrymis, magiſtri errorum, hi ſcilicet qui lætantur ſuper muros cocti lateris, a Dei ſpiritu viſitati atque compuncti, ſalutari quodam mentis exceſſu debriantur; vel certe ob tantorum amiſſionem ſociorum, in lacrymas reſoluti, triſtitia intollerabili & doloris immanitate, in quandam amentiam vertuntur. Sequitur, [Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo.] Carmelus mons eſt, & interpretatur circumciſio. Eſt autem circumciſio carnalis, circumciſio ſenſualis, circumciſio ſpiritualis. Circumciſio carna- *Iſai.*16.10.
C lis eſt Iudæorum, circumciſio ſenſualis Philoſophorum, ſiue hæreticorum, circumciſio ſpiritualis Chriſtianorum. Iudæis vnum membrum purgabatur, Philoſophus omnium ſenſuum munditia gloriabatur, Chriſtianus ab omni inquinamento carnis emundatur. Itaque Philoſophorum circumciſio monti comparatur, propter mentis elationem, quorum mira abſtinentia vel ſpectata continentia, mundanę vanitati militabat; omnia enim faciebant, vt viderentur ab hominibus. Duplici autem gaudio in illa ſua continentia fruebantur, quia & interius ſibi placentes, in ſeipſis non in Deo gloriabantur, & foris laudes hominum aucupantes, in eorum æſtimatione delectabantur;
D ſed prædicantibus Chriſti diſcipulis, lætitia & exultatio ablata eſt a Carmelo, quia tota illa eorum ſuperſtitio cœpit eſſe contemptui, vnde illa exterior lętitia, non habens cui inniteretur, euanuit, & interior exultatio, deſiderato fructu deſtituta elanguit. [Et in vineis non exultabit, neque iubilabit.] Eadem eſt repetita ſententia, niſi quod expreſſum eſt, hanc eorum exultationē ſiue iubilum, in vineis maxime perſonaſſe; in multitudine namque diſcipulorum poſiti, de contemptu mundi, de voluptatis dedecore, de corporis caſtigatione magnifice diſputabant, & inter diſputandum, vaniſſime tumebant, & mirantibus, laudantibuſque auditoribus quæ dicebantur, & interiori

Digitized by Google

iubilo & exteriori typo iocundabantur; quæ omnia tuba euangelica A
perſonante ſublata ſunt.

Iſai.16 10. AIT ergo de Moab, [In vineis non exultabit neque iubilabit.] Et addidit, [Vinum in torculari non calcabit, qui calcare conſueuerat.] Illi enim de Moab, qui in ſapientiæ ſuæ torcularibus ad hoc deſudabant, vt ab auditoribus eorum exprimeretur vinum perfidiæ, de quo *Deut.32.33.* ſcriptum eſt, [Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.] in illa vinea iam non operantur, quam a peſſimis magiſtris ereptam, pater familias optimis iam commiſit agricolis, vt reddant ei fructum temporibus ſuis. [Vocem calcantium abſtuli.] Metaphoram proſequitur. Vindemiantes ſiue calcantes, ſiue etiam metentes, B
cum frugum, ſiue vuarum arriſerit copia, ſolent cum magna alacritate geſtire atque cantare, & interiorem lætitiam voce, plauſu, ſaltu etiam, & diuerſa membrorum ſinuatione exprimere. At vbi ſucciſa, vel direpta ab hoſtibus, vel grandinata, aut incenſa fulminibus fuerit vinea, aut ager depopulatus, rarus meſſor vel vindemiator apparet, & vix inueniens quod colligat, demiſſo capite, facie ſqualida, mœrens & flens incedit. Ita ergo errorum magiſtri, qui collectis vndique diſcipulis, in eorum multitudine, quaſi in vinea ſterili gloriabantur, buccis crepitantibus, & multifaria vanitate geſtientibus, ab eis fidem dictorum exigebant quaſi ex vuis præmaturis, vinum perfidiæ expri- C
mentes: Apoſtolis vero, Apoſtolorumque ſucceſſoribus Dei euangelium prædicantibus, cum eis iam vel nullus, vel rarus eſſet auditor, & præ dolore mærebant, & tacebant præ pudore. Gratias agamus fratres Domino Deo noſtro, qui ſtultam fecit ſapientiam huius mundi, & ſimplicitate piſcatorum, prudentiam & ſublimitatem euacuauit philoſophorum, vt qui gloriatur, in Domino glorietur, cui honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Vultu irreligioſi. C. Cam. *Vita* irreligioſi. D
2. Chriſtum. In his autem. C. Cam. Chriſtum. *Quid Porphyrio, &* reliqua vſque ad, In his autem.
3. Superbus. Poteſt præterea. C. Cam. Superbus; *vel adinuicem vniuerſa*, & cetera vſque ad, Poteſt præterea.
4. Cogitationes. Conuenienter autem. C. Cam. Cogitationes. *Significat itaque*, & reliqua vſque ad, Conuenienter autem.
5. Inflat Sequitur. C. Cam. Inflat. *Hanc namque ſcientiam, &* quæ ſequuntur vſque ad, Sequitur, Errauerunt.
6. Quam compaſſione ſoluti, quot pro eis fuderunt lachrymas miſeri-

Digitized by Google

A miſericordia affecti? C. Cam. *Qua* compaſſione ſoluti, *qua miſericordia affecti*, quot pro eis ſuderunt lachrymas?

7. Et draconem. Sequitur. C. Cam. Et draconem. *Poſſunt & ideo*, & cetera vſque ad, Sequitur, Et auferetur.

Sermo Trigeſimus.

EIA fratres, de quibus heſterna die allegorice diſputa-
uimus, hodie moraliter exponendo repetimus. Dixe-
B rat de his, qui de uitijs ad Chriſtum conuerſi, profici-
unt in virum perfectum, quantum alijs, a ſimili vani-
tate conuerſis, ſolebant præſtare ſolatij, [Habitabunt *Iſai. 16. 4.*
apud te (inquiens) profugi mei Moab, eſto latibulum
eorum a facie vaſtatoris.] Et ecce pleroſq; reſpiciens, pro collata ſibi
gratia ſuperbire, ignorantes Dei iuſtitiam, in ſe, non in Domino glo-
riari, & ſuas arroganter iactitare virtutes, præſumptionem illorum
ſatis eleganti exprobatu deridens, [Audiuimus (inquit) ſuperbiam *Iſai. 16. 6.*
Moab, ſuperbus eſt valde.] Vtinam fratres, vtinam non inueniamus
tales, qui in Eliud verba quotidie prorumpentes, quicquid videntur
C acquiſiſſe virtutis, iactitando profligunt. Promittunt magna, fortia
quæque proponunt, ambulant in magnis, & in mirabilibus ſuper ſe,
nihil ſibi in operibus graue, nihil in ſcripturis obſcurũ, nihil in actu
difficile, ore tumido proloquentes, de quibus Propheta ſubiungit.
[Superbia Moab, & arrogantia eius, & indignatio eius, pluſquã for-
titudo eius.] Optime. Non æquat arrogãs ſermonibus opera, nec prę-
ſumptionem ſpiritus, qua tumet interius, nec linguã magniloquam,
qua ſemetipſum laudat exterius, nec typum, quo ceteris, velut infe-
rioribus indignans, ſe contendit cunctis euolaſſe ſuperius, aliqua ſe-
quitur in ſanctis operibus fortitudo. [Idcirco vlulabit Moab ad *Iſai. 16. 7.*
D Moab.] Ecce habes Moab, & Moab. Moab cui dicetur. [Habitabunt
apud te profugi mei Moab:] & Moab, de quo dicitur. [Audiuimus ſu-
perbiam Moab.] Primus humilis, alter ſuperbus; primus de ſe præſu-
mens, alter quicquid eſt Deo tribuens; primus opera ſua vento va-
nitatis diſpergens, ſecundus omnia bona ſua, in propriæ conſcientiæ
theſauro recondens; primus omnia faciens, vt videatur ab homini-
bus, ſecundus vt ſolius Dei placeat obtutibus. Primus igitur Moab
vlulat ad ſecundum, quando ob ſuperbię vitium in turpia quęque de-
merſus, ſuum illi [1] cum dolore confitetur errorem. Vlulat ſecundus
ad primum, quando eius plangens ruinam, ſuis eum gemitibus, mo-
nitiſque

nitiſque prouocat ad pœnitentiam. Ita vniuerſus vlulat Moab, bonus & malus, humilis & ſuperbus, conuerſus & auerſus. A

IGITVR fratres, non ſtatim eſt eius laudanda conuerſatio, cuius
Mat. 6. 23. ignoratur intentio, quia ſi oculus tuus nequam fuerit, totum reliquum corpus tenebroſum erit. Quocirca Propheta ſanctus, eorum compeſcit lætitiam, qui parum diſcrete arrogantes quoſque magnificant, omnia, quæ de ſe ipſi iactitant, vera eſſe credentes; iubens eis, qui ſaniore iudicio iſta diiudicant, vt eis, quanta mala ſunt arrogantibus ventura, denuncient, [His (inquiens) qui lætantur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius.] Murum cocti lateris, ſuperborũ & arrogantium, interioris hominis ſtatum appellat, qui non ex quadratis B lapidibus, id eſt veris virtutibus compactus, ſtabile fundamentum ſortitur, ſed ex luto ſordidæ intentionis, falſis ſimulatiſque virtutibus, cupiditatis igne duratus, præfert quidem ſpeciem pietatis, ſed virtutem eius ignorat. Lutum eſt aurum, lutum eſt argentum, Lutum eſt cuiuſlibet voluptatis expletio, lutum de homine hominis æſtimatio: lutea proinde omnis, quæ circa hæc verſatur cogitatio, lutea omnis, quæ ad hæc tendit intentio. Format tamen de his omnibus arrogans cogitationes in corde, coaceruat honorum, voluptatum, diuitiarum imagines, quibus cum ſe voluntas intentioque tradiderit, omnia opera ſua facit, vt videatur ab hominibus, ipſaſque virtutum C ſimilitudines, quibus nititur adipiſci quod optat, ita deſideriorum igne decoquit & obdurat, vt dura ſimul & aſpera, ob peſſimi huius finis conſiderationem, ſibi videantur eſſe facillima. Fiunt tales ad vigilias ceteris promptiores, ad opera manuum paratiores, vultu cunctis ſeueriores, grauiores in verbis, in ieiuniis feruentiores. Indignantur infirmis, ſimplicibus detrahunt, tam magna fortiaque loquuntur, vt his, qui minus ſunt in his exercitati, omnibus eos æſtiment ſanctiores. Hi ſunt qui lætantur ſuper muros cocti lateris, quibus annunciandæ ſunt plagæ Moab. Sed iam ipſas plagas audiamus.

Iſai. 16. 8. QVONIAM ſuburbana Heſebon deſerta erunt, & vineam Sabama D Domini Gentiũ exciderunt.] Heſebon ſignificat cogitationes, Sabama attollens altitudinem. Hæ ſunt cogitationes, de quibus luteus ille murus compingitur, in quo innumerabilium affectionum coaceruantur imagines. Eſt autem quaſi vrbs, ipſa, quæ de his cogitationibus, vel affectionibus formatur, intentio; ſuburbana, ipſa, quæ ſecundum hanc intentionem fiunt, virtutes & opera; quæ profecto in ſuperbo quolibet, Dei adiutorio præſidioque deſerta, etiam ſpeciem boni, qua velata videbantur, amittunt. Sæpe enim cum ſuperbus ſua ſpe fruſtratus, ſuæ caruit cupiditatis affectu, non ſe valens vlterius

A vlterius continere, in manifeſtam prorumpit nequitiam, patiturque quòd per alium Prophetam, tali animæ Dominus comminatur, [Ecce ego nudabo te, & apparebit ignominia tua.] Deſerta igitur erunt ſuburbana Heſebon, deſerta & vinea Sabama. Plures in ſcriptura ſacra legimus diuerſa eſſe genera vini. Eſt quippe vinum dilectionis, quo ſanctus Noe debriatus, in figura Domini ſaluatoris, abſcondit fortia, & nudauit infirma, dormiens irridetur, vigilans illatam ſibi iniuriam vlciſcitur. Eſt vinum exultationis, quo inebriatus eſt [a] Lot, adeo quod Sodomitana euadens incendia, furtiuo maculatur incendio. Eſt præterea vinum ſapientiæ ſalutaris, quo fratres Ioſeph meridie B debriantur, quæ de vinea ſcripturarum expreſſa, vniuerſam lætificat ciuitatem Dei. Habes & vinum amaritudinis, de quo Ieremias, [Inebriauit me (inquit) amaritudine inimicus meus.] Porro de vino libidinis ſcriptura non tacet, dicente Moyſe, [De vinea Sodomorum vinea eorum,] & cetera. Sed & vinum compunctionis pſalmiſta commemorat, [Oſtendiſti (inquiens) populo tuo dura, potaſti nos vino compunctionis.] Eſt poſtremo vinũ doctrinæ Euangelicæ & Apoſtolicæ, vinum profectò nouum, quod ab apotheca cæleſti in Apoſtolorum corda deſcendens, per vniuerſum orbem germinat virgines, & corda fidelium deſiderio perfectionis inebriat.

Ezech. 16. 37.
Gen. 9. 21. 22. & 24.
Gen. 19. 32.
Gen. 43. 34.
Thren. 3. 15.
Deut. 32. 23.
Pſal. 59. 5.

C ITAQVE ſuperbus quis vel arrogans, ad vineam ſcripturarum accedens, & inde diuerſarum ſententiarum transferens plantas, in agro ſui collocat cordis, & multis meditationibus colens, vineam ſibi creat inflatilis cuiuſdam ſcientiæ, ex qua vinum ſibi exprimens, quærit cui proferat ſpiritum ſuum, & oſtendat ſapientiam ſuam. Vnde non immerito vinea hæc, vinea dicitur Sabama, id eſt extollens altitudinem. Quicquid enim altum ſapit, qui eiuſmodi eſt, non quieſcit ſpiritus eius, donec efferatur in publicum; ita vt modo quodam loquendi, & typo nutibuſque oculorum proclamare videatur. [En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas D nouas dirumpit.] Sed vinea hæc deſeritur, quando ſuperbus fructu, quem de ſua ſperabat ſcientia, deſtitutus, & opera faſtidit, & ſtudium negligit, & ita tota eius doctrina marceſſit. Sequitur, [Domini Gentium exciderunt flagella eius.] Principes Gentium aduerſarias legimus fortitudines, vnde in Daniele Principem regni Perſarum, Principem etiam regni Græcorum. Sicut igitur ſpiritus illi nequam Gentibus illis, ob quædam forte vitia, in quibus eas ſuis ſuggeſtionibus maculari maxime delectantur, earum dominos vel principes eſſe ſcribuntur; ita forte etiam alij ſpiritus aliarum gentium, antequam Domini ſaluatoris fidem ſuſciperent, verbi gratia Græcorum, Gal-

Iob. 32. 19.
Dan. 10. 20.

Digitized by Google

lorum, Germanorum ſe Dominos, ac principes gloriabantur. Huiuſmodi Gentium principes vel Domini, exciderunt flagella vineę Sabama, ramos videlicet ex quibus botri procedunt, quando nequam ſpiritus meditationes, quibus ex vinea ſcientiæ ſcripturarum, vinum doctrinæ arrogans quiſlibet exprimere conſueuit, falce ſuggeſtionũ, immundarumque cogitationũ, ab animo ſuperbientis excludit. Quia vero bonis affectionibus vel cogitationibus, peſſimis quibuſque ſuccedentibus, aliquando etiam fides ipſa turbatur, in quibus omnium virtutum forditudo cõſiſtit, recte ſubiungitur, [Vſque ad Iaſer peruenerunt.] Iaſer enim fortitudo eorũ interpretatur. Cum enim nequam ſpiritus animam poſſederit captiuatam, primũ omnes virtutes excludit, & ſic inſerens vitia etiam ipſam fidem eius labefactare contendit. A B

SEQVITVR. [Errauerunt in deſerto] vbi erat vrbs & ſuburbana, vbi vinea, vbi Iaſer, vbi deſertum, locus ſcilicet omni virtute vacuus, omni humore charitatis areſactus. Et ſicut tranſiens per deſertum nec vineis, nec ſegetibus, nec domibus, nec muris impedientibus, liberis greſſibus huc illucque vagatur; ita erronei ſpiritus animam, in qua fuerit vinea ſpiritalis exciſa, & excluſis virtutibus fides ipſa turbata, quaſi deſertum locum, nullo obſiſtente, ſecuri perambulant, & in quoſlibet errores ebriam, & nutabundam præcipitant. De principibus ergo vel Dominis Gentium, qui vineæ flagella ſuccidunt, & vſque ad Iaſer perueniunt, recte dicitur. [Errauerunt in deſerto.] Et ſubiungitur, [Propagines eius relictæ ſunt.] Metaphoram vineæ proſequens, non ſolum eam in ſolitudinem aſſerit eſſe redactam, ſed & propagines eius, quę alias transferri poſſent & tranſplantari, [3] aſſerit derelictas. Diximus ſuperbum quemlibet, ex diuerſis ſcripturarum ſententijs, quandam ſibi in animo, inſtar vineæ, formare ſcientiam, quæ ſi fuerit ſpirituum nequam tentatione deciſa, etiam propagines eius, ſententiæ ſcilicet & meditationes, quibus poterat ipſa vinea reparari, a Dei gratia derelictæ depereunt. [Tranſierunt mare.] Mare amaritudinem ſignificat pœnitentiæ. Euenit autem vt poſt ſpeciem ſanctitatis, lapſus quis in barathrum turpitudinis, primum contriſtetur, ploret, expaueſcat, iudicet ſemetipſum & damnet, [4] erigat ſe ſupra ſe, iuret & ſtatuat cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, numquam ſe repetitum iri talia deliberet, ac proteſtetur. Deinde, cum vel illectus concupiſcentia, vel præuentus errore, vel vi diabolicæ tentationis oppreſſus, nequitiam iterans vires dederit voluptati, minuitur affectus boni, materiæque adiectione creſcit ignis malitiæ, donec victus conſuetudine, deſperationis incurrat abyſſum, & ſic præceps feratur in mortem; vt nec timore compungi, nec pudore confundi, C D

nec

A nec aliqua mentis amaritudine, a flagitiorum ſuorum poſſit turpitudine reuocari. De huiuſmodi igitur affectibus hominis, & cogitationibus recte dicitur, [Tranſierunt mare.] Et adiecit Propheta, [Super hoc plorabo in fletu Iazor, vineam Sabama.] *Iſai.16.9.*

Vox Chriſti eſt loquentis in Iſaia. Ipſe eſt, qui videns ciuitatem Ieruſalem fleuit ſuper eam dicens, Quia ſi cognouiſſes & tu, quia venient dies in te, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent, te & cetera. Conuenit Euangeliſtæ Propheta. Videt quippe IESVS ciuitatem pollentem honoribus, affluentem diuitijs, delitijs luxuriantem, extolli ſuperbia, diſſolui lætitia; futuram eius calamitatem proſpiciens plorat ridentem, plangit exultantem, gemitque, quæ ſibi ventura fuerant, neſcientem. Videt & Propheta animum ſuis in ſe virtutibus extollentem, & quanta ſit in ea morum ruina poſtmodum futura proſpiciens, tam in ſua, quam in aliorum ſanctorum perſona, quibus hæc ipſa ſæpe a Dei ſpiritu reuelantur, plorat compatiendo; & cum prius ipſas vitiorum plagas, quæ eis fuerant infligendæ, dinumeraſſet, [Super hoc (inquit) plorabo in fletu Iazer vineam Sabama.] Plorat duo Propheta, Iazer, & vineam Sabama. Dixerat deſertũ iri vineam Sabama, Dominos quoque Gentium eius excidiſſe flagella, & perueniſſe vſque ad Iazer: de quibus ſuperius ſatis dictum eſt. Hæc gemitus huius Prophetici cauſa, de qua ait, [Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sabama.] Plorabat Iazer, id eſt tantam fortitudinem, qua prius mundo, ſibi, dæmonique reſiſtens anima, hominum iudicio ceteris eminentior apparebat, vno ſuperbiæ vitio deperijſſe. Plorabat & vineam Sabama, id eſt doctrinam, quæ multis poterat prodeſſe, ſi ſub humilitatis vmbraculo ſeruaretur, iactantiç farculo deciſam & redactam in ſolitudinem aruiſſe. *Luc.19.41.*

SEQVITVR, [Inebriabo te lacryma mea (inquit) Heſebon & Eleale.] Dolor vehemens multiplicat lacrymas, nec quicquam plangendum illamentatum relinquit. [Inebriabo te (inquit) lacryma mea Heſebon & Eleale.] Iſte dolens, iſte plorans, iſte plangens inebriat. Euenit enim aliquando vt plerique, ob elationis morbum, in illicita quæque prolapſi, ſi ſanctos quoſlibet ſua ſcelera deteſtantes, miſeratione commotos perditionem ſuam, pietatis affectu viderint deplorare, ad ſemetipſos reuerſi pœniteant de præteritis, & vino compunctionis debriati, amaritudinem pro voluptate, laborem pro requie, lacrymas amplectantur pro riſu. Sic ille theſaurorum pietatis & miſericordiæ, qui Chriſti latebant in pectore, conſcius, de diſcipulo furem, de Chriſtiano latronem, poſt Eccleſiæ ſecreta myſteria perniciofiſſimum homicidam, inebriatus charitate etiam vſque ad ſecreta ſolitudinis

inſectatus,& ipſum inebriatum pœnitentia,membris Chriſti,a quibus fuerat auulſus, reſtituit. Alloquitur igitur Propheta Heſebon & Eleale, id eſt peruerſi cuiuſlibet cogitationem & elationem,vt ſicut ipſe inebriatus eſt charitate,propter eorum perditionem,ita ipſe inebrietur compunctione. A

DEINDE doloris ſui cauſam proſecutus adiunxit,[Quoniam ſuper vindemiam tuam,& ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit.] Tempore meſſis & vindemiæ, annui laboris fructus percipiuntur. Calcantes nequam ſpiritus dicuntur,qui tempore,quo anima vanitate deluſa, quæ omnia facit in ſuperbia & hypocriſi, fructum ſe operum ſuorum percipere credit, ſuperuenientes cum clamore irruunt B in eam, & vinum,quod ob virtutum ſimilitudinem, a ſanctis Angelis regnis putabatur cœleſtibus inferendum,ab ea, ad ſuam crudelitatem *Iſai.* 16. 10. paſcendam,extorquent. [Et auferetur (inquit) lætitia,& exultatio de Carmelo .]Carmelus circumciſionem ſignificat, circumciſio continentiam. Quicumque autem hominum æſtimatione paſcuntur,maxime ſolent de ſeruata caſtitate geſtire, ſed tempore meſſis & vindemiæ,cum omnia viderint,ob intentionis peruerſitatem,merito carere virtutis, dolor & triſtitia exultationi,lætitiæque ſuccedunt. Vnde ſequitur. [Et in vineis non exultabit,neque iubilabit.] Quis ? Moab nimirum,qui in vineis ſcientiæ,de quibus ſuperius ſatis egimus,& in- C terius exultare,& exterius iubilare conſueuerat . Et adiungit Propheta,[Vinum in torculari non calcabit,qui calcare conſueuerat:vocem calcantium abſtuli :]Hoc in loco calcantes,qui ex vuis vineę huius vinum exprimere ſolebant,eos ſignificat,qui ex ſcientia arrogantium aliquid ſibi conſueuerant mutuare, qui & cum ipſis doctoribus ſuis in ea gloriari, & quaſi celeuma cantare dulce habebant. Itaque talibus magiſtris pereuntibus,omnia eorum gaudia,æterno damnanda ſilentio,Propheta minatur. Hæc ſuccinctẽ fratres tranſcurrimus, vt omnia,quæ die heſterna ſub allegorica,vel Prophetica explanatione vno ſermone enucleauimus, vno nihilominus ſermone mo- D raliter diſſerta,intelligibiliora redderemus. Reparemus nunc ſenſum ſilentio, & modicum id,quod de onere Moab reſtat inſpiciendum, die craſtina pertractemus , ad laudem & gloriam Domini noſtri IESV Chriſti,qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. Cum mœrore confitetur. C. Cam. Cum *dolore* confitetur.
2. Lot, adeo quod Sodo. eua. incen. fur. ma. incendio. C. Cam.

Lot,

A Lot, *eo* quod Sodo. eua. incen. fur. ma. *inceſtu*.

3. Aſſerit derelictas. Tranſierunt mare. C. Cam. Aſſerit derelictas. *Diximus ſuperbum*, & reliqua vſque ad, Tranſierunt mare.

4. Erigat ſe ſupra ſe, C. Cam. Erigat ſe *contra* ſe.

5. Sabama. Plorabat Iazer. C. Cam. Sabama. *Dixerat deſertum tri*, & cetera vſque ad, Plorabat Iazer.

6. Ceteris eminentior apparebat, vno. C. Cam. Ceteris *ſublimior eminebat*, vno.

B

Sermo Trigeſimus Primus.

PROCESSIMVS fratres in onere Moab vſque ad citharam, cui ventrem ſuum ſanctus Iſaias, vel qui [1] in eo loquitur Chriſtus, credidit comparandum. [Super hoc (inquit) venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.] Sermonis huius principium, cum illius eſt fine continuandum, quem de futurorum vaticinio nudiuſtertius vobiſcum habuimus, vbi a mundi ſapientibus, qui per C Moab Prophetice exprimuntur, Chriſti Euangelio coruſcante, ob multorum conuerſionem, omnem diximus ablatam eſſe lætitiam. Et nunc ſuper hoc (inquit) venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. Vox Prophetæ eſt vel Chriſti loquentis in Propheta. Super [2] hoc (inquit) quod dixi de Moab, de conuerſione eius, de depreſſione eius, vel de damnatione eius, Super [3] hoc (inquit) venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. Venter Chriſti ſancta dici poteſt Eccleſia, in ventre enim viſcera continentur. Ibi cor, vitalem motum vniuerſo corpori præſtans; ibi hepar, calorem corporis nutriens, & vitalem ſanguinem per omnia membra diffundens; ibi cetera inteſtina ſin- D gula, ſingulis officijs ad nutrimentum corporis deputata. Ita in Eccleſia Dominus ordinauit alios quidem Apoſtolos, alios autem Prophetas, quoſdam autem Paſtores & Doctores in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. *1. Cor. 12. 28.* In cithara quoque cum multæ ſint chordę, & vnaquęque proprium habeat ſonum, ita tamen omnes certis proportionibus, & numerorum rationibus diſponuntur, vt in vnam concordiam omnes conueniant, & pulcherimus ſonus fiat vnus de omnibus. Ita ergo, cum in Eccleſia Chriſti diuerſi gradus, & diuerſi ſint ordines, diuerſa inſuper habeant dona virtutum, omnia tamen in vna charitate fundantur, per quam vnum pulcherimum ſonum de

Digitized by Google

multis virtutibus diſputando componunt. Per ventrem etiam Dei, ſacra ſcriptura poteſt intelligi, in qua ſecreta ipſius, quaſi in ventre viſcera continentur. Ibi diuerſæ ſententiæ, præcepta diuerſa, in vna fidei ratione conuenientes, dulciſſimam quandam melodiam ad fidelium corda, ſimul ac aures emittunt. A

DICIT ergo, [Super hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.] Super his omnibus, quæ dicta ſunt contra Moab, id eſt contra ſapientes mundi, ſancta Eccleſia pulcherrimum & concordiſſimum ſonum prædicationis emiſit, nunc docendo, nunc monendo, nunc increpando, nunc blandiendo, nunc omnia dialecticæ artis argumenta, Philoſophicæ ſcilicet ſectæ firmamenta, quaſi murum cocti lateris validiſſimis rationibus debellando. Quod enim ait. [Et viſcera mea ad murum cocti lateris] eiuſdem ſententiæ eſt repetitio. Quia tamen ſuperius expoſuimus, Moab duobus modis dici, ſecundum quorundam videlicet conuerſionem, & ſecundum quorundam auerſionem, videtur expoſuiſſe de quo Moab locutus ſit, illo nimirum, qui inſtar muri ad vocem prædicatorum obduruit. Ideo inquit, Viſcera mea ſonabunt ad murum cocti lateris. Habet præterea ventrem ſanctus quilibet ſpiritalem, ſicut ait Ieremias, [Ventrem meũ, ventrem meum doleo, ſenſus cordis mei conturbati ſunt.] Sicut ea, quæ ventris clauduntur ergaſtulo, ab omnium oculis ſcientiaque celantur; ſic nemo ſcit hominum quid agatur in homine, niſi conſcientia ipſius hominis, quæ in ipſo eſt. Felix anima, in qua, inſtar chordarum citharæ, omnia compoſita ſunt & ordinata, vbi virtutes virtutibus conueniunt, & exterioribus interiora reſpondent. Sunt autem virtutes quaſi chordæ ſpiritales, quæ inter duo ligna, ſuperius ſcilicet & inferius extenſæ, Crucis myſterium præfigurant. Prima omnium chorda Temperantia eſt, per quam homo mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram omnia Chriſto configit. Hæc chorda profundo Crucis infixa eſt, vt inchoans a timore, grauem ſonum compunctionis & confeſſionis emittat. Secunda Iuſtitia a parte ſuperiori Crucem tangit, vt reddens vnicuique quod ſuum eſt, in acutiſſimam vocem charitatis erumpat. At chorda Prudentiæ in tranſuerſo ligno Crucis, inter alias duas conſiſtens, vnius ſubtilitatem, & alterius grauitatem, diſcretionis ſuaui ſono contemperat. Porro chorda quarta Fortitudo, longitudinem Crucis amplectitur, ceteris ſubſiſtendi præſtans virtutem, & gratum patientiæ ſonum emittens. Verum ſingulas has plures e latere virtutum chordæ comitantur, & in multarum chordarum diuerſitatibus, certis ſpiritalium numerorum rationibus, in vnam harmoniam componunt.

Ierem. 4. 19.

B C D

MOAB

A MOAB igitur qui interpretatur de patre, ſicut iam ſæpe diximus, naturalem, quæ membris noſtris inſerta eſt, ſecundum leges tropologicas, corruptionem, vel eos, qui ſecundum eam viuunt, ſignificat. Tunc proinde ad Moab venter prophetæ inſtar citharæ ſonat, quando aliquis perfectus, lubrico cuilibet virtutum concordiam ſuadet, & diſcordiam vitiorum; opponens frugalitatem luxuriæ, patientiam iræ, pudicitiam libidini, charitatem cupidini. Sed & vnuſquiſque noſtrum, cum in ſe viderit Moab nefandum extollere caput, & membra omnia naturalis corruptelæ lege concutere; tangat citharam, & ſtimulos eius meditatione, vel imitatione dominicæ paſſionis B obtundat, & lateritium murum vitiorum, [4] qui in vſum conſuetudinis obduruit, crucis virtute proſternat. Huic profecto vox iſta conuenienter aptatur, [Venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit, & viſcera mea ad murum cocti lateris.] *Iſai. 16. 11.* Hæc eſt cithara Dauid, cuius ſacratiſſimus ſonus fugat dæmones, iram mitigat, extinguit libidinem. *1. Reg. 16. 23.* Felix, qui omnia interiora ſua, quaſi ventris viſcera Cruci dedicat, vt aduerſus carnis concupiſcentias intonans, dicat cum Propheta, [Benedic anima mea Dño, & omnia interiora mea nomen ſanctū eius.] Sequitur, [Et erit: cum apparuerit quod laborauit Moab in excelſis ſuis.] *Iſai. 16. 12.* Tunc certe [f] apparuit quoniam fruſtra laborauit Moab, quan- C do debellatis, a viris Eccleſiaſticis, huius ſæculi ſapientibus, alijs conuerſis, totus inanis & vacuus apparuit, impleto hoc quod ſcriptum eſt [Vbi ſapiens? Vbi ſcriba? Vbi conquiſitor huius ſæculi? Nonne ſtultitiam fecit Deus ſapientiam huius mundi?] *1. Cor. 1. 20.* vnde & præmiſit, prudentium. [Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam reprobabo.] *& 19.* Et pulchre ſatis [In excelſis ſuis] inquit, ſemper enim philoſophi ſe, & ſublimia loqui, & agere perfecta gloriantur; quæ profecto vanitas non paruum eis laborem induxit, cum contra Euangelicam, Apoſtolicamque doctrinam totis viribus niterentur.

SED huius laboris quis finis? [Et erit: (inquit) cum apparuerit quod D laborauit Moab in excelſis ſuis,] id eſt, cum viderent ſapientes huius mundi fruſtra aduerſus eccleſiam deſudaſſe, & excellentiam dogmatum ſuorum, ſimplicitate fidei corruiſſe; ad preces ſe lacrymaſque conuerterunt, quia dæmonum, quos deos putabant, expectabant ſuffragium, quorum facta venerabantur. Ait ergo, [Ingredietur ad ſancta ſua vt obſecret, & non valebit.] Deficientibus quippe argumentis, & omni ſcientia, extollente ſe aduerſus ſcientiam Dei, deſtructa; tentant obſecrationibus & præſtigijs, execrabilibuſque myſterijs demoniorum, reſiſtere Spiritui ſancto, & diuinum labefactare propoſitum. Sed nihil profecit hæc illorum male cauta prouidentia, quia iam in omnem

Pſal. 18. 5. nem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. A
Sed & hi, qui Moabiticæ corruptioni ſe dederunt, cum in explendis
voluptatibus multum temporis inſumpſerint, finis omnium mors
indicat, quam fruſtra, vt inique agerent, laborauerunt. Sed cum fatuæ
Mat. 25. 1. & ſeqq. virgines, quæ in excelſis ſuis, ſuperbia ſcilicet & magnitudine cordis,
ſine oleo lampades portarent, cum extinctis omnibus, ab olei vendi-
toribus nihil ſolatij recepiſſent, quaſi reuertentes ad ſancta, preces
& 11. porrigunt dicentes; [Domine, Domine aperi nobis.] Sed quam nihil
hac obſecratione profecerunt, terribilis illa reſponſio declarat,
& 13. [Amen dico vobis, neſcio vos.] Ex hinc Propheta oneri finē ponens,
Iſai. 16. 13. [Hoc verbum (inquit) quod locutus eſt Dominus ad Moab ex tunc.] B
Totum illud quod de Moab, vel ad Moab declarauerat, verbum ap-
pellat ſermo diuinus. Reſpondet autem finis principio; ſic quippe
cœpit, [Onus Moab.] Ex tunc ergo, id eſt a tempore quo cœpit loqui
de Moab, omnia hæc locutus eſt. Oſtendit Propheta firmum, & ve-
rum eſſe quod dixerat, nec erroneo ſpiritu, ſicut Montanus delirat,
quod loqueretur ignoraſſe, ſed Dei repletum ſpiritu intellecta vati-
cinaſſe. Qua ſententia non inconuenienter inſerta, ea quæ de onere
Moab prophetauerat, quibus fuerant complenda temporibus, my-
Iſai. 16. 14. ſtico ſermone declarat dicens. [Et nunc locutus eſt Dominus dicens.
In tribus annis, quaſi anni mercenarij, auferetur gloria Moab ſuper C
omni populo multo.]

TRIA tempora Eccleſiæ deſcribit ſermo Propheticus, Vocationis, Probationis, Conſolationis. Vocata eſt Apoſtolorum prædicatione, Probata eſt martyrum perſecutione, Conſolata Principum conuerſione. In his tribus temporibus, quaſi in tribus annis, ablata eſt gloria Moab ſuper omni populo multo. Tempore quippe Vocationis glorioſi adhuc Philoſophi videbantur, quando vix peruerſiſſima eorum doctrina, a viris Catholicis fuerat attentata. At tempore, quo Sanctorum patientia multis tentationibus probabatur, tanto videbatur eorum gloria maior, quanto fides [6] Chriſti videbatur expreſſior. D At vbi reges ſæculi, ſalutari fide ſuſcepta, Eccleſiam Chriſti altius extulerunt, ablata eſt gloria eorum deſuper omni populo multo, illo ſcilicet, qui eorum errore fuerat deceptus. Dicuntur autem hi anni, quaſi anni mercenarij, quia ſicut mercenarius præſtolatur finem anni, ac mercedis deſiderio omne tempus longum exiſtimat, ita ſapientes huius mundi his tribus temporibus, quaſi tribus annis, de die in diem deſtructum iri doctrinam Catholicam expectabant. Vnde immundorum ſpirituum oraculis falſi, certum numerum annorū, quem excedere fidem Chriſti non poſſe mentiebantur, [7] con-

ſtruere

A ſtruere præſumpſerunt. Sequitur,[Et relinquetur in eo ſicut racemus paruus & modicus, nequaquam multus.] Cum fuerit finita vindemia, ſicut rarus in vinea reperitur racemus, ita multis, ab illa ſapientia ſæculari, eccleſiaſtica falce ſuccisis, vix quiſquam, qui eam profiteatur, his iam temporibus reperitur.

SED vt ad nos fratres chariſſimi redeamus, conſideremus illum qui nobis inſertus eſt Moab, illam ſcilicet quam ex patre contraximus corruptionem, ipſiuſque auctorem & incentorem diabolum. Eſt autem in vnoquoque noſtrum cogitationum, affectionum, delectationum populus multus, quibus ſe Moab dominari, quamdiu ſuggeſtionibus eius mens illecta conſenſerit, gloriatur. Sed in tribus an-
B nis, quaſi anni mercenarij, auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo. [8] Habemus enim quaſi tres annos, tres profectuum ſtatus, Conuerſionis, Purgationis, Contemplationis. Primus in dolore, ſecundus in timore, tertius in dilectione. Initium igitur noſtræ Conuerſionis, quaſi primi anni, exordium eſt vt voluntas mutetur; Deinde vt conſuetudo peſſima ſuperetur, & ſic quod malum eſt deſeratur, & quod bonum eſt appetatur. Et hic annus primus, in quo non parum adhuc Moab gloriatur, cum eius ſuggeſtione plerumque & voluntas tepeſcat, conſuetudo præualeat, & malum, quod contra propoſitum
C ingeritur, obrepat, & bonum, quod appetit mens, perficere non inueniat. Minuitur ſane gloria eius, cum homo perfecte conuerſus ad Dominum, init cum vitijs ſingulare certamen, & ſecundum ingrediens annum, ſatagit quantum poteſt vt Moabitica corruptio, quaſi vetus inolitum minuatur, & nouum inſolitum augeatur. Habet & in hoc anno aliquam gloriam Moab, quoniam licet non poſſit pugnantem expugnare, vulneret tamen aliquando neceſſe eſt, etiam optime repugnantem. In hoc anno mens ſpiritalibus exercitijs purgata, ad cæleſtem contemplationem, & ad ſcripturarum tranſit meditationem. Tunc ei incipit virtus dulceſcere, vileſcere vitium, & ex qua-
D dam dilectionis infuſione, guſtat quam dulcis eſt Dominus. Tunc auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo, cum quicquid dilectionis immundæ in affectionibus noſtris, cogitationibuſque reſedit, nouæ dulcedinis experientia euacuatur. Relinquitur tamen ſicut racemus paruus & modicus, lex ſcilicet illa in membris noſtris, repugnans legi mentis noſtræ.

SICVT enim vaſtata vinea, rarus in ea reperitur racemus, ita vitiorum multitudine debilitata, ille neceſſe eſt ineuitabilis motus reſideat, quem plerumque & infantes ſuſtinent, & ſenes vitare non poſſunt. Porro mercenarij dicuntur hi anni, quia ſicut mercenarius ad

mercedem ſuſpirat, ſic & quilibet conuerti deſiderans, quamdiu impoſſibilitatem ſuſtinuerit continendi, miro æſtuat deſiderio, ipſam caſtitatis poſſibilitatem, quaſi huius laboris ſui fructum, expectans. Sed & purgationis ſuæ ſollicitus, quamdiu vitijs impugnatur, miro modo a tentationibus abſolui geſtiens, requiem illam pro mercede copioſiſſima præſtolatur. Poſtremo, etiam ipſam naturalem corruptionem faſtidiens, rore pudicitiæ ex omni parte perfundi, omniumque virtutum ſuauitate impinguari, æſtuanti pectore affectat. Poſſunt etiam per Moab hypocritæ deſignari, quos in occultis [9] Moabina corruptio polluit, in manifeſto ficta quædam honeſtas extollit. Horum anni mercenarij anni ſunt, quia omnia faciunt vt videantur ab hominibus, audituri a Domino, quia receperunt mercedem ſuam. Sed cum tres anni tranſierint, quorum primus eſt in hac vita, ſecundus poſt mortem, tertius vero poſt reſurrectionem, tunc profecto auferetur omnis gloria eorum, quando deficiente oleo, & a vendentibus non impetrato audiunt a ſponſo, [Amen dico vobis, neſcio vos.] His igitur, fratres, de tribus oneribus Babylonis, Philiſtijm, Moab, vtcunque digeſtis, ſtilum ſuſpendo, volens ea, quæ dicta, vel ſcripta ſunt, ad eius referre examen, [10] quem in verborum meorum iudicem correptoremque delegi, ſanctum dico G. Lundonienſem Epiſcopum, pro cuius arbitrio vel hæc ipſa delere, vel hic ſubſiſtere, vel [11] vltra progredi propoſui. Interim aliquid meditabimur, quod vtile erit & iucundum, ad veſtram ædificationem & aliorum: quod nobis præſtare dignetur, qui viuit & gloriatur per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Variæ Lectiones.

1. In eo loquitur. C. Cam. In *ipſo* loquitur.
2. Hoc (inquit) quod. C. Cam. Hoc (*ait*) quod.
3. Hoc (ait) venter. C. Cam. Hoc (*inquit*) venter.
4. Qui in vſum conſuetudinis. C. Cam. Qui *vſu* conſuetudinis.
5. Apparuit quoniam fruſtra. C. Cam. Apparuit *quam* fruſtra.
6. Chriſti videbatur expreſſior. C. Cam. Chriſti *putabatur depreſſior.*
7. Conſtruere præſumpſetunt. C. Cam. *Conſtituere* præſumpſerunt.
8. Habemus enim quaſi. C. Cam. Habemus *autem* quaſi.
9. Moabina corruptio. C. Cam. *Moabitanea* corruptio.
10. Quem in verborum meorum iudicem. C. Cam. Quem verborum meorum *vel ſentenitarum* iudicem.

11. Vltra

A 11. Vltra progredi pro. In. ali. meditabimur quod vti. erit & iucun. ad veſ.æd.& aliorum : quod nobis,& cetera.C.Cam. Vltra *procedere* pro. In. aliquid *aliud* quod *vel* vtile erit, *vel* iucundum, ad veſtram, *vel* aliorum ædificationem *attentabimus.* Cetera vſque ad finem deſunt.

Expliciunt ſermones Domni Aëlredi
Rieuallis Abbatis de
oneribus Iſaiæ
Prophetæ.

Digitized by Google

DIVI AELREDI
ABBATIS RIEVALLENSIS

Compendium inſequentis operis, quod inſcripſit, B

SPECVLVM CHARITATIS.

Vt Creator ametur a ſua Creatura.

CAPVT I.

NIHIL dignius, quàm vt Creator a ſua ametur creatura. Igitur ratio, vt ad deſiderium conditoris ſui animum excitet tepeſcentem, tribus innititur argumentis: noſtræ videlicet neceſſitati, vel vtilitati; illius autem dignitati. Suadet ratio Deum eſſe diligendum, quia neceſſarium hoc nobis, quia commodum, quia dignum. Neceſſarium, vt caueamus damnationem; commodum, vt acquiramus glorificationem; dignum, quia ipſe prius diligens nos, merito ipſius dilectionis exigit recompenſationem. Deſiderandus eſt homini Deus tanquam bonum ſuum, ſine quo neceſſe eſt eum ſemper miſerum eſſe; cum quo non poteſt niſi beatiſſimus ſemper eſſe: qui bonorum noſtrorum non indigens, pro nobis voluit miſer eſſe. D

O DOMINE Deus, quanta in tui dilectione iocunditas! quanta in iocunditate tranquillitas, quanta in tranquillitate ſecuritas! non eius qui te amat errat dilectio, quia te nihil melius; non ſpes fallitur, quia nihil amatur fructuoſius; non exceſſus timetur, quia nec modus amandi præſcribitur; non mundialis amicitiæ direptrix mors formidatur. In tui dilectione non timetur offenſio, quæ nulla eſt, niſi ipſa deſeratur dilectio: non interuenit vlla ſuſpicio, quia iudicas ipſius conſcientiæ teſtimonio. Hic iocunditas, qua timor excluditur: Hic tranquillitas, qua ira compeſcitur: hic ſecuritas, qua mundus con-

Digitized by Google

A temnitur. Comparetur quæſo omnibus diuitijs omnibus delitijs mundi, omnibus honoribus hoc vnum famulorũ Chriſti, quod mortem non timent. Quid quæſo in mundo iocundum? cum ipſa eius iocunditas Conſcientiam pungat, cum timorem mortis incutiat, cum amatores ſuos æternæ damnationi addiat;

Quod charitati nihil deſit perfectionis.

CAPVT II.

B DILIGES Dominum Deum tuum & cetera. O Verbum conſummans & abbreuians in æquitate! verbum charitatis; verbum amoris; verbum dilectionis! verbum totius perfectionis. Verbum conſummans, cui nihil poteſt deeſſe. Verbum abbreuians, in quo pendet tota lex & prophetæ. O Iudæe quid tantis opus eſt? hic circumciſio, hic Sabbathum; hic hoſtiæ ſalutares; hic odoriferum ſacrificium; hic totius ſuauitatis incenſum. Tene charitatem, & nihil horum deerit. Charitatem neglige, & nihil horum proderit, hic plane non carnalis vnius membri amputatio, ſed totius exterioris interiorisque hominis vera, & perfecta circumciſio; reſecans voluptatem, extinguens libidinem, coercens gulam, cohibens iracundiam; inuidiam penitus inuertens; omnium vitiorum generatricem expugnans ſuperbiam. Hæc edaces triſtitiæ ſtimulos ſpiritali quadam ſuauitate contemperans, ſegnacis acidiæ occurrit languori. Hęc auaritiæ peſtem liberalitatis gratiſſimo mucrone confodiens, ab idololatriæ vitio animam liberat ac conſeruat. *Mat.22 23.*

C

QVID rogo hac circumciſione perfectius? qua vitiorum membra reſecantur; corpus peccati deſtruitur; protoplaſtorum exuuies villoſa deponitur; totaque antiquæ vetuſtatis tabes ſqualòrque deijcitur? Mentem enim, quam dulcedo charitatis compleuerit, non timor anguſtat, non libido commaculat, non ira dilaniat, non ſuperbia eleuat, non cenodoxiæ inanis fumus euentilat, non exagitat furor, non ſtimulus ambitionis euiſcerat, non auaritia contrahit, non deijcit triſtitia, non inuidia tabefacit; Charitas quippe non ęmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quęrit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate. Vides hanc ſpiritalem circumciſionem, omnium vitiorum eſſe peremptoriam? quæ omnes ſenſus corporis diuino quodam cultro purificat, oculorum abſcidens petulantiam, aurium pruritum eradens, guſtus ſuperfluas ſuauitates propellens, linguæ procacitatem *1.Cor.13.4.*

D

Digitized by Google

detrahens, meretricios odores excludens naribus, tactus pernitioſam mollitiem eradicans. A

Quod amor noſter aduerſum ſe, ex charitate & cupiditate contrario appetitu diuidatur.

CAPVT III.

Galat. 5. 17. APOSTOLVS ait, [Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæ vultis illa faciatis.] Quia charitatis ſiue etiam cupiditatis, ea ſola animæ noſtræ portio capax eſt, quæ vſitatius amor * nuncupatur; ipſe eſt, qui ex noua infuſione charitatis, & ex reliquijs vetuſtæ cupiditatis, quaſi quodam contrario appetitu, aduerſus ſemetipſum conſtat eſſe diuiſus. Vnde intelligendum eſt, Apoſtolum Spiritus, Carniſque nomine, nequaquam duas contrarias in homine vno, vt impuri ſomniant Manichæi, deſcripſiſſe naturas: ſed ſpiritus appellatione, mentis ex charitatis infuſione exprimens nouitatem, carnis quoque vocabulo, ex reliquijs vetuſtatis miſeram animæ inſinuans ſeruitutem; inter vetus noſtrum inolitum nouumque inſolitum, continuum in vna mente aſſerit oboriri conflictum. Hæc itaque concupiſcentia, quam carnis eſſe dicit apoſtolus, non quod omnis concupiſcentia mala ex carne ſit, quippe cum ea nequaquam dæmones careant, qui carne carent; hæc (inquam) concupiſcentia mala, congruentiſſimè cupiditas appellatur. Carnis vero concupiſcentia dicitur, eo quod non ex Deo, ſed ex homine ſit; quem carnem in ſcripturis appellari non eſt ambiguum. Concupiſcentia autem ſpiritus, non immerito charitas appellatur, quæ quidem in cordibus noſtris diffunditur per Spiritum Sanctum. B C D

Rom. 5. 5.

* alias *appellatur.*

Quod rationalis creatura non niſi in beatitudinis adeptione quieſcit; & quare cum beatitudinem optet, viam tamen, qua eam obtineat mira infelicitate refugiat.

CAPVT IIII.

Ipſis

Digitized by Google

A IPſis animantibus irrationabilibus magnus labor eſt tueri ſalutem, vitare perniciem, carnalium appetituum quærere ſatietatem: qua adepta, cum nihil habeant vltra quod appetant, conquieſcunt. Rationis quippe ſcientiæque expertia, quod ſenſum carnis excedat, ne appetere quidem poſſunt. Tibi enim, ô anima rationalis, præ ceteris animantibus hæc prærogatiua ſeruatur, quod te à carnis ſenſibus abſtrahens, ad altiora contendas: nec aliquando ſaties appetitum, donec ad id, quod ſummum eſt, id quod eſt optimum; id quo nihil ſuperius, quo nihil excellentius, felici curioſitate peruenias. Vbicumque infra ſub-
B ſiſtis, tametſi altum, tametſi magnum, tametſi iucundum iudicetur; miſera procul dubio remanebis. Miſera, quia indiga. Indiga, quia reſtat quod petas; reſtat ad quod anheles; reſtat poſtrema ipſa beatitudo, ad quam appetendam, animam rationalem vis quædam naturalis impellit.

SED deploranda ſatis eſt miſeri hominis cœca peruerſitas, qui, cum beatitudinem vehementer exoptet, non modo non agit quibus adipiſcatur optata: verum proniori affectu ea committit, quibus miſeriam magis accumulet ſuam. Non ſecus quam ſi æger quiſpiam ſalutem vehementer exoptet, ſed ob præſentem moleſtiam refugiat
C ſectionem, aduſtionemue exhorreat, ac præſenti quadam ſuauitate pellectus, olei fomenta requirat: quamquam morbus eiuſmodi ſit, vt hac magis lenitate ferueſcat, nec ſine aduſtionis, ſectioniſue dolore lenteſcat. Sic miſer homo; Sic vel deceptus, dum putat eſſe felicitatem, quæ non eſt; vel præſentium ſuauitate illectus, quæ falſa eſt; & ſe ipſum miſeriæ addicit, & beatitudinis appetitum non amittit: ac proinde infelici circuitu laborans, nunquam quieſcit. Enimuero cum animæ rationali ſolus ſit ſuperior Deus, par Angelus, cetera omnia iudicentur inferiora: quid dementiæ tam vicinum, quã relicto ſuperiore, in his, quibus ipſa ſit melior, requiem aucupari? Quod,
D vt mea fert opinio, nequaquam ageret, niſi hinc eam falſa quædam imago felicitatis deluderet; hinc verę miſeriæ ſimilitudo terreret. Nam pauperiem, famem, ſitim, & talia ſuſtinere, miſeria iudicatur: quibus tamen plerumque vera miſeria præcauetur, æterna beatitudo conquiritur. Beati enim pauperes, ait IESVS, quoniam veſtrum eſt *Matth 5. 3.*
regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui nunc eſuritis, quoniam ſaturabimini. Pauperies ergo æternis diuitijs muneratur; luctus æterna iocunditate mutatur; eſurienti ſatietas æterna ſeruatur. Hęc enim omnia, diuitias ſcilicet, iucunditatem, ſatietatem, beatitudini non deeſſe, nemo qui dubitet.

VERVM

Digitized by Google

VERVM quia reprobum quemque, in qualiſcumque ſuę voluntatis affectu, ſpecies quædam iucunditatis eludit, & in deſideriorum expletione delectatio falſa diſſoluit; ignorans miſer, quanta ſit electis & in preſſuris conſolatio, & in ſpe congratulatio, perhorreſcit quidem eam, quæ in facie patet, infelicitatis effigiem: ſed ſub felicitatis colore veram excipit infelicitatem; falſam iocunditatem, quę verum dolorem non effugit, ei miſeriæ præferens, cui vera beatitudo ſuccedit. A

Quod requies, quam rationalis creatura naturaliter appetit, nec in ſalute corporis, nec in voluptate, neque in diuitijs quærenda ſit. B

CAPVT V.

O MIRABILIS creatura, ſolo creatore inferior, quò te deijcis? mundum amas? ſed ipſa es mundo ſuperior. Solem miraris? ſed ipſa es ſole lucidior. De cœli huius volubilis ſitu philoſopharis? ſed tu cœlo ſublimior. Secretas creaturarum cauſas rimaris? Sed te nulla natura ſecretior. Dubitas cum tu de his omnibus iudices, de te autem nihil horum? Sed ſi velis iudicare, noli tamen amare. Sed nec ipſum iudicare ama. Ipſum ama, qui his omnibus te præpoſuit, non ſubmiſit. Præpoſuit, non vt his tu beatior, ſed vt eſſet quo tu eſſes ſuperior: ſubijciens tibi omnia ad cumulum honoris, ſe tibi ſeruans ad fructum beatitudinis. Quid ergo ſequeris fugitiuas pulchritudines? cum tua ipſius pulchritudo nec ſenectute marceſcat, nec paupertate ſordeſcat, nec palleat ægritudine, nec ipſa ſaltem morte depereat. C

QVÆRIS vt voluntati tuæ nihil deſit, & ſic requieſcas? hoc ergo quære. Vbi inquis? noli in ſalute corporis, noli in voluntate carnis, noli in potentia, noli in diuitijs. Quid enim peruerſius, quam rationalis mentis bonum, in ventris ingluuie collocare, ac id quod præcellit in homine, viliſſimæ cuidam carnis ſuæ portioni ſubſternere? maxime cum ſe in his à ſtolidiſſimis belluis nihil videat poſſe differre. Denique & fames cruciatum & ſatietas faſtidium parit. Nam etſi voluptati ſatisfaciat, neceſſitatis metas excedat neceſſe eſt: Si autem naturæ modum exceſſerit, dolorem corporis vitare impoſſibile eſt. Porro libidinum ſordibus oblectari, ac inſtar immundiſſimæ ſuis in cœno turpitudinis volutari, ſicut nihil turpius, nihil fœdius, D

nihil

Digitized by Google

A nihil magis erubeſcendum, nihil tam confuſione dignum: ita profecto nihil magis inquietum, nihil ita omni quiete ac tranquillitate vacuum. Nam de eius fœditate quid dicendum? cum hæc ſordidiſſima lues et carnem contaminet, & mentem effeminet, ac quidquid in animo honeſtum, quicquid decorum, quicquid denique virile eſt, obruat pariter & euertat?

Et quidem cum cetera vitia plerumque ſe quibuſdam virtutum tegumentis oppallient, ác proinde non modo ad humanos non erubeſcant, immo & intumeſcant aſpectus; Hæc ſola in prima fronte tantum ſui præfert horrorem, vt ea maxime hora, qua etiam carnem
B perſtringit ac ſibi vendicat, oculos vehementer refugiat.

Qvid ergo his agendum, qui virginis filium ac virginitatis colunt authorem? Cauendum eſt profecto, ne cuiquam id eueniat, quod de quibuſdam ait propheta: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. *Ioel.* 1. 17. Quibus verbis proprie ſatis finem, modumque huius ſpurciſſimæ paſſionis expreſſit; eum, quem luxuriæ Charybdis abſorbuit, carnis ſuæ colluione, quin proprij ſtercoris egeſtione aſſerens eſſe corruptum; vt eum non modo extinctum æſtimes vel abſorptum, ſed inſtar ſepulti cadaueris, immundiſſimi pruritus ſanie profluente, putreſcentem ſentias & fœtentem. Neceſſe eſt ergo mentem cui ne-
C quam hic ſpiritus inſederit, quibuſdam furijs agitari, & ignitos luxuriæ ſtimulis impetitam, ad quæque flagitia ebriam & vagabundam, ſoluto fræno totius honeſtatis, impelli: reſtinctoque ſemel conceptræ paſſionis incendio, in aliud nihilominus æſtu vehementiore ſuccendi.

De ſuaui iugo charitatis.

CAPVT VI.

D TOLLITE iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.] *Mat.* 11. 29. Iugum iſtud fraterna dilectio eſt. Iugum iſtud non premit, ſed vnit: onus iſtud pennas habet, non pondus. Prorſus qui de huius aſperitate cauſantur, iugum cupiditatis nondum radicitus abiecerunt. Forſitan enim ſub habitu religionis ventrem colunt; ſub tunica pœnitentium, ad mundiales glorias & honores anhelant; ſub agnino vellere, lupinum gerentes animum, inexplebili auaritia æſtuant. Vnde nimirum continuis curis euiſce-

rantur, inflammantur odijs, anxijs cogitationibus diſſipantur; quia A
iugum vtique mundi aſperum eſt, & onus mundi graue eſt. Porro
*Mat.*11.30. Iugum Domini ſuaue eſt, & onus Domini leue eſt.

Quanta ſit in charitate perfectio.

CAPVT VII.

QVID enim ſuauius, quid glorioſius, quam mundi contemptu, mundo ſe cernere celſiorem? ac in bonæ conſcientiæ vertice conſiſtentem, totum mundum habere B
ſub pedibus? nihil videre quod appetat, nullum quem metuat, nullum cui inuideat; nihil, quod poſſit ab alio auferri, ſuum eſſe; nihil, quod ab alio ſibi poſſit inferri, malum eſſe: dum-
*1.Petr.*1.4. que in illam hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis dirigit mentis obtutum, ſæculares diuitias quaſi corruptibiles, carnales illecebras quaſi contaminatas, omnes mundi pompas quaſi marceſſibiles, quadam mentis nobilitate contemnere, & in illud propheticum exultare:
*Iſai.*40.6. [Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos foeni. Ex-
7.8. ſiccatum eſt foenum & cecidit flos, verbum autem Domini manet C
in æternum.]

QVID rogo dulcius, quidue tranquillius, quam turbidis carnis motibus non agitari, carnalium incentiuorum incendijs non aduri, ad nullum illecebroſum moueri aſpectum; ſed tepeſcentem rore pudicitiæ carnem ſpiritui habere ſubſtratam, non iam ad carnales voluptates illectricem, ſed ad ſpiritualia exercitia obedientiſſimam adiutricem? Quid tandem diuinæ tranquillitati tam proximum, quam illatis contumelijs non moueri, nullo ſupplicio, nullaue perſecutione terreri, vnam mentis & in proſperis, & in aduerſis habere conſtantiam, inimicum & amicum eodem oculo intueri, ad eius D
*Matth.*5.45. ſe ſimilitudinem conformare, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Hæc ſimul omnia in caritate, & non niſi in caritate ſimul omnia: ac proinde in illa vera tranquillitas, vera ſuauitas; quia ipſa eſt iugum Domini, quam ſi Domino inuitante tulerimus, inueniemus requiem animabus noſtris,
*Mat.*11.30. quia iugum Domini ſuaue eſt & onus leue.

In quo charitas differat a ceteris virtutibus.

PROINDE ceteræ virtutes ſunt nobis aut quaſi feſſo vehiculum, aut quaſi viatori viaticum, aut quaſi lucerna caligantibus, aut quaſi arma pugnantibus; at caritas, quæ, licet vt aliæ virtutes virtutes ſint, ſit oportet

Digitized by Google

A oportet in omnibus; ſpecialius tamen ipſa & requies fatigato, & viatori manſio, & plena lux peruenienti, & perfecta carona victori. Quid enim eſt Fides niſi vehiculum noſtrum, quo ad patriam vehimur; quid Spes niſi viaticum noſtrum, quo in huius vitæ miſerijs ſuſtentamur; quid quatuor illæ virtutes, Temperantia, Prudentia, Fortitudo, Iuſtitia, niſi arma ſunt noſtra, quibus pugnamus? at vbi Charitate, quę non niſi in Dei viſione perficitur, illis dumtaxat quibus hic in fide inchoatur, * mens fuerit plenius abſorpta; nec fides erit, quia qui cernitur & amatur, non eſt opus vt credatur; nec ſpes erit, quia brachijs caritatis Deum amplectenti, nihil reſtat quod ſperetur.

* alias mors.

B VERVM temperantia pugnat contra libidines, prudentia contra errores, fortitudo contra aduerſitates, Iuſtitia contra inæqualitates: ſed in caritate illa, perfecta caſtitas, ideoque nulla libido, contra quam pugnet temperantia; in caritate, perfecta ſcientia, ideoque nullus error, contra quem pugnet prudentia; in caritate, vera beatitudo, ideo nulla aduerſitas, quam fortitudo deuincat; in caritate, pacata ſunt omnia, ideo nulla inæqualitas, contra quam iuſtitia vigilet. Agit itaque modo vera temperantia, ne illecta; vera prudentia, ne decepta; vera fortitudo, ne oppreſſa mens rationalis normam caritatis excedat. Porro ſi ſubtilius aduertas, quid eſt temperantia C niſi amor, quem nulla voluptas illicit? quid eſt prudentia niſi amor, quem nullus error ſeducit? quid fortitudo niſi amor, fortiter aduerſa ſuſtinens? quid Iuſtitia niſi amor, æquo quodam moderamine inæqualitates huius vitæ componens? in fide ergo charitas inchoatur, in ceteris virtutibus exercetur, in ſeipſa perficitur.

De officijs quatuor virtutum.

VERVM vt ſui ſectatores in regnum ſuæ tranquillitatis charitas perfecta transtulerit, cunctis iam carnis illecebris cum ipſa carnis mortalitate conſumptis; cunctis errorum tenebris diuinæ lucis contemplatione decuſſis; certaque ſecuritate mundi huius ſuccedente moleſtijs; depoſitis, vt ita dixerim, quibus hoc belli tempore D vtitur armis: ſola ſui ſuauitate reficiet ipſa victores. Ita enim tunc ceteræ virtutes in charitatis plenitudinem ſeſe refundent, vt in illa felicitate, nihil aliud temperantia, prudentia, fortitudoue putetur, quam charitas: tam caſta, vt nullis tentetur illecebris; tam lucida, vt nullis interpelletur erroribus; tam valida, vt nullis omnino appetatur aduerſis.

Quod opera ſex dierum ceteris aptentur virtutibus, ſeptimæ vero diei requies charitati aſſignetur.

CAPVT VIII.

SIT ergo Fides nobis quaſi primus dies, quo fideles ab infidelibus, quaſi lux a tenebris, ſeparamur. Sit Spes ſecundus, per quam in cæleſtibus habitantes, & pro fidei meritis ſola ſupercæleſtia ſperantes; ab his, qui terram ſapientes, & a Deo ſola terrena flagitantes, ſub cœli firmamento, aquarum inſtar dilabuntur & fluitant, Deo promouente diſcernimur. B
Temperantia nobis quaſi dies tertius illuceſcat, in quo membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, mortificantibus, ac carnales concupiſcentias, quaſi aquas amariſſimas, neceſſarijs terminis coërcentibus, appareat terra cordis noſtri arida & inaquoſa, ſitiens dominum Deum ſuum. Iam vero Prudentia quaſi diei quarti lumen erumpat, per quam inter facienda & non facienda, quaſi inter diem & noctem diuidamur: cuius adminiculo lumen ſapientiæ, velut ſolis ſplendor effulgeat; lux ſcientiæ ſpiritalis, quæ in aliquibus nobis creſcit, in aliquibus deficit, quaſi lunæ decus appareat: perquam etiam præcedentium patrum exempla, quaſi ſtellarum globos, mens deuota ſuſpiciat; per quam inter dies & annos, menſes & horas diuidat; quid diſtet videlicet inter eos, qui ante legem, & ſub lege; quid inter hos, & illos qui ſub gratia, quid ſingulis conueniat; quæ præcepta, quæ tempora, qui mores, quæ ſacramenta, æqua examinatione diſcernat. Sit nobis Fortitudo quaſi dies quintus, per quam huius maris magni & ſpacioſi, ſæculi videlicet huius procellas toleremus: ac piſces ſpiritales, Deo operante effecti, vitam noſtram inter vndas tempeſtateſque ſeruemus: ac mentis noſtræ deſideria, ſimul & affectus, quaſi volatilia pennata, ad cæleſtia erigentes, & ea, quæ ſurſum ſunt ſapientes, multiplices bonorum operum fructus, Deo benedicente, reddamus. C D

PORRO diem ſextum nobis Iuſtitia dictet, per quam diuinam ſimilitudinem reinduti, atrociſſimis vitiorum beſtijs terreniſque deſiderijs, quaſi reptilibus; corporiſque motibus, quaſi iumentis, generoſa auctoritate imperemus; agentes vt corpus menti, mens Deo ſubdatur, ſicque, iuſtitia dictante, cuique quod ſuum eſt tribuatur.

Reſtat

A Reſtat ſeptimus dies, id eſt ſabbatum, in quo omnia iſta opera conſummantur, in quo requies vera ſuſcipitur, in quo labori noſtro terminus ac finis indicitur. Ipſa eſt Caritas virtutum omnium conſummatio, ſanctarum animarum ſuauis refectio, honeſta morum compoſitio. Ipſa radix, ex qua omnia bona opera, vt bona ſint, oriuntur; in qua omnia bona opera perficiuntur. Ipſa ſeptimus dies diuina nos gratia reficit: ipſa ſeptimus menſis, in quo poſt tentationum diluuium, arca cordis ſuauiter requieſcit. Huic ſeruit Temperantia, Prudentia vigilat, militat Fortitudo, Iuſtitia famulatur.

B

De diſtinctione trium ſabbatorum

CAPVT XV.

LEGIMVS in veteri teſtamento, quaſdam ſabbatorum diſtinctiones: habes nempe in lege tria tempora ſabbati requie conſecrata, ſeptimum videlicet diem, ſeptimum annum, & poſt ſepties ſeptem, quinquageſimum annum. Primum ergo ſabbatum dierum; ſecundum annorum; tertium non immerito dicitur ſabbatum ſabbatorum. Conſtat namque
C ex ſeptem annorum ſabbatis, addito vno; vt ſeptenarius numerus in vnitate concludatur, qui & ab vnitate progreditur, & in vnitate perficitur. Nam & omne opus bonum ab vnius Dei fide inchoatur, quod ſeptenario Spiritus ſancti munere promouetur, vt ad ipſum, qui vere vnus eſt, veniatur; vbi totum quod ſumus, vnum cum ipſo efficiatur. Habemus interim ſabbatum dierum, ſabbatum annorum, & in quodam prægustu ſabbatum ſabbatorum.

D

Quod in dilectione triplici, iſtorum ſabbatorum ſit quærenda diſtinctio.

CAPVT X.

IN lege ſic ſcriptum eſt. [Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex omni mente tua, & proximum tuum tanquam teipſum. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ.] Neceſſe eſt ergo, vt in his duobus præceptis, has ſabbatorum quæramus diſtinctiones; nam & ipſæ ex lege ſunt. Porro hæc duo præcepta ſi diligen- *Mat. 22. 37.*

Digitized by Google

ter inſpicias, tria quædam inuenis diligenda, te videlicet, proximum A
Mat.22.39. & Deum. Vbi enim dicitur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, manifeſtum eſt quia debes diligere & teipſum. Hoc tamen non eſt
Epheſ.5.29. præceptum, quia naturæ eſt inſitum. Nemo enim vnquam (teſte Apoſtolo) carnem ſuam odio habuit: & ſi non carnem, multò minus vtique mentem, quam quilibet, etiam neſciens, magis diligit quam carnem. Nemo eſt enim qui non malit infirmus carne, quam inſanus viuere mente. Sit ergo homini dilectio ſui, ſabbatum primum; dilectio proximi, ſit ſecundum; Dei autem dilectio, ſabbatum ſabbatorum.

EST autem, vt ſuperius diximus, ſabbatum ſpiritale requies B animi, pax cordis, tranquillitas mentis. Et hoc ſabbatum nonnunquam in propria dilectione ſentitur; aliquando ex dulcedine fraternæ dilectionis hauritur; in diuina dilectione abſque vlla ambiguitate perficitur. Hoc ſane prouidendum, vt homo, ſicut oportet, diligat ſemetipſum, proximum vero tanquam ſeipſum, Deum ſupra ſeipſum; quia nec ſe, nec proximum, niſi propter ipſum. Porro
1.Ioan.4.20. Deum non amare conuincitur, à quo proximus non amatur. Qui enim non diligit fratrem quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Præcedit ergo quodammodo dilectionem Dei, dilectio proximi; dilectionem vero proximi, dilectio ſui. Præcedit inquam ordine, non dignitate. Præcedit, ſed illam perfectam C
Mat.22.37. de qua dictum eſt, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nam profectò quædam huius dilectionis portio etſi non plenitudo, & ſui, & proximi dilectionem præcedat neceſſe eſt: ſine qua mortua illa vtraque eſt, ac proinde nulla eſt. Videtur enim mihi Dei dilectionem, quaſi aliarum dilectionum animam eſſe, quæ & in ſeipſa pleniſſime viuit, & alijs ſui eſſentiam vitalem impertit, abſenti mortem inducit.

VT ergo homo ſe diligat, in ipſo Dei dilectio inchoatur; vt diligat proximum, capaciori quodammodo ſinu concipitur, vbi diuinus D ille ignis paululum coaleſcens, ceteras tandem, quaſi ſcintillulas quaſdam, in ſui plenitudinem miro modo abſorbeat: totam animi dilectionem ad illud ſublime, & ineffabile bonum abducens, vbi nec ipſe à ſe, nec proximus diligatur, niſi inquantum vterque deficiens à ſe, totus transfertur in Deum. Interim tres hi amores & abinuicem concipiuntur, & abinuicem nutriuntur, & abinuicem accenduntur, porrò ſimul omnes perficiuntur. Agitur autem miro & ineffabili modo, vt quanquam hi tres amores omnes ſimul habeantur, neque enim aliter poteſt: non tamen ſemper aeque ſentiantur: ſed nunc

requies

Digitized by Google

A requies illa, illa iocunditas in propriæ conſcientiæ puritate ſentiatur; nunc ex fraternæ dilectionis dulcedine mutuetur; nunc in Dei contemplatione plenius acquiratur. Sicut enim rex aliquis diuerſas aromatum poſſidens apothecas, nunc hanc, nunc illam ingreditur; nunc huius, nunc illius ſpeciei odore perfunditur: ita mens, cellaria quædam ſpiritualibus referta delicijs, intra ſuæ conſcientiæ ſepta retentans, nunc hoc, nunc illud inambulat, ac iocunditatis ſuæ materiam, pro diuitiarum diuerſitate, diuerſo modo compenſat.

B *Quomodo ſabbatum ſpirituale in ſui dilectione ſentiatur.*

CAPVT XI.

CVM enim homo ab exteriori tumultu, intra ſecretarium ſuæ mentis ſeſe receperit, nihilque occurrerit inquietum, nihil inordinatum, nihil quod remordeat, nihil quod oblatret, ſed omnia iocunda, omnia concordantia, omnia pacifica, omnia tranquilla, & inſtar ordinatiſſimæ, ac pacatiſſimæ cuiuſdam
C familiæ, omnis cogitationum, ſermonum, operumque turba ipſi animo, quaſi patrifamilias domus arriſerit; oritur hinc ſubito mira ſecuritas, ex ſecuritate mira iocunditas, ex iocunditate autem iubilus quidam, eo deuotius in laudes Dei erumpens, quo perſpicatius conſpicit eius eſſe muneris, quicquid in ſe boni recognoſcit. Hæc eſt ſeptimi diei iocunda ſolemnitas, quam neceſſe eſt ſex dies, id eſt operum præcedat perfectio; vt primum in bonis operibus deſudemus, & ſic demum in conſcientiæ tranquillitate pauſemus. Ex bonis namque operibus, puritas conſcientiæ naſcitur: ſecundum quam ſui dilectio iudicatur. Sicut enim is qui operatur,
D vel diligit iniquitatem, non diligit, ſed odit animam ſuam; ita profecto qui diligit, & operatur Iuſtitiam, non odit, ſed diligit animam ſuam. Hæc eſt primi illius ſabbati iocunda ſolemnitas, in qua ſeruilia mundi opera minime exercentur, in qua nec ignis concupiſcentiæ turpis accenditur, nec paſſionum onera comportantur. *Pſal. 10. 6.*

Quale

Quale ſabbatum ex fraterna dilectione capiatur; & quomodo ſex anni, qui præcedunt ſeptimum, charitati coaptentur.

CAPVT XII.

PORRO ſi ab hoc ſecretiori cubiculo, in quo primum hoc ſabbatum celebrauit, ad illud pectoris ſui diuerſorium B
Rom. 12. 15. ſeſe contulerit, vbi ſolet gaudere cum gaudentibus, flere
2. Cor. 11. 29. cum flentibus, infirmari cum infirmis, vri cum ſcandalizatis; ſenſeritque ibi animam ſuam cum omnium fratrum ſuorum animabus glutino charitatis vniri; nullis inuidiæ ſtimulis agitari, nullis indignationum æſtibus inflammari; non iaculis ſuſpicionum atteri, non edacis triſtitiæ morſibus conſumi; ſicque ad quendam tranquilliſſimum mentis ſuæ ſinum omnes rapiat, vbi dulci quodam affectu omnes amplectatur & foueat, ac ſecum vnum cor & vnam animam faciat: ad huius mox dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, omnis cupiditatum ſilet tumultus, ac vitiorum ſtrepitus conquieſcit; & C
ſit ibi intus ab omnibus noxijs abſoluta vacatio, & in fraternæ dilectionis dulcedine grata, & iocunda pauſatio. Huius ſabbati requie ac dulcedine, Propheta Dauid in ſonum gratulabundæ ſolemnitatis
Pſal. 132. 1. erupit dicens: [Ecce quam bonum, & quam iocundũ, habitare fratres in vnum.] Vere bonum, vere iocundum. Bonum plane, quia nihil vtilius; Iocundum, quia nihil ſapidius.

QVOD ſi ex ſex illis annis, qui ſabbatum hoc ſpirituale præcedunt, aliquid myſticum velis exſculpere, ſcito ſex eſſe genera hominũ in quorum dilectione neceſſe eſt animus exerceatur. Primo ergo dilectio noſtra, naturali ordine, ad domeſticos ſanguinis noſtri deriuatur. Quæ dilectio vt habeatur, quia ipſi naturæ eſt inſitum; ſi non D
1. Tim. 5. 8. habeatur, nimis eſt inhumanum. Vnde Apoſtolus, [Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit & eſt infideli deterior. Hæc autem dilectio, quoniam ab ipſa natura proficiſcitur, in præceptis, quæ ad dilectionem pertinent proximi, primo loco ſan-
Exod. 20. 12. citur; ita Deo proteſtante, [Honora patrem tuum & matrem.] Hinc ad eos, qui nobis ſpecialis amicitiæ fœdere, vel officij viciſſitudine copulantur, dilectio noſtra progreditur, & quodammodo ſinu ampliore laxatur. Sane vtraque hæc dilectio, quanquam parum præmij

A ſeruata conquirat, quippe cum ad illā lex naturalis impellat, ad iſtam gratia impertita nos prouocet, neglecta tamen cumulum damnationis importat. De his Dominus in Euangelio, [Si diligitis (inquit) eos, *Matth.5.46.* qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?] & ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? vt ergo in aliquid amplum dilectio noſtra tendatur, amplectatur & eos, qui nobiſcum eidem iugo profeſſionis ſubduntur. Hæc plane dilectio præmio non fraudabitur, quia Deus cauſa eſt cur exhibetur.

RESTANT adhuc duo hominum genera eorum qui foris ſunt, gentilium videlicet, & Iudæorum, hæreticorumque vel ſchiſmaticorum, B quorum neceſſe eſt vt ignorantiam doleamus, compatiamur infirmitati, malitiam defleamus, ac pio affectu ſolatium illis noſtræ orationis impertiamur, vt & ipſi inueniantur nobiſcum in Chriſt IESV Domino noſtro. Inde ad illud tranſeundum eſt, in quo fraternæ charitatis ſumma conſiſtit, in quo homo Dei filius efficitur, in quo diuinæ bonitatis ſimilitudo plenius reparatur, ſicut ait Saluator in Euangelio: [Diligite inimicos veſtros benefacite his qui oderunt vos, *Matth.5.44.* & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt.] Exinde quid ſupererit niſi annus ſeptimus, in quo debitores repetere non permittimur, in quo ſeruus libertate *Deuter.15.* C donatur? qui enim nouit etiam inimicos ſimplici oculo intueri, ille *2.& 12.* eſt qui veraciter dicere poteſt, Dimitte nobis, ſicut & nos dimitti- *Matth.6.12.* mus. Omnis (inquit) qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, cui deplo- *Ioan.8.34.* randæ ſeruituti tamdiu quiſque addicitur, donec ipſe dimittens & diligens, dimittatur & diligatur: & de ſeruo non modo liber, ſed etiam amicus efficiatur.

Quomodo perfectum ſabbatum in Dei dilectione D reperiatur, & quomodo quinquageſimus annus huic dilectioni comparetur.

CAPVT XIII.

VERVM hac gemina dilectione purgata mens, tanto deuotius, quanto ſecurius ad ipſius diuinitatis felices geſtit amplexus; ita vt nimio deſiderio ſuccenſa velamen carnis excedat, iamque ab illo ineffabili lumine, ab illa inuſitata dulcedine penitus abſorbeatur: factoque ſilentio ab

Digitized by Google

omnibus corporalibus, ab omnibus ſenſibilibus, ab omnibus mutabilibus, in id quod eſt, & ſic ſemper eſt, & idipſum eſt, in illud vnum perſpicacem figat intuitum, vacans & videns quoniam Dominus ipſe eſt Deus, & inter caritatis illius ſuaues amplexus, ſabbatizans ſine dubio ſabbatum ſabbatorum. Hic annus Iubilęus, in quo homo ad ſuam poſſeſſionem reuertitur, ipſum videlicet autorem ſuum, vt nimirum poſſideatur & poſſideat, habeatur & habeat, teneatur & teneat. Ipſa eſt poſſeſſio, quæ diſtracta vili peccati pretio, amore hominis defluente ab eo, a quo factus eſt, & inhærente rei, quæ facta eſt. Huic ſabbato non immerito quinquagenarius numerus dedicatur, in quo ſeruilis timor expellitur, carnis non ſolum concupiſcentia, ſed & memoria conſopitur, ſpiritus plenitudo concipitur. Ante (inquit) id eſt ante pentechoſten Spiritus non erat datus: quia IESVS nondum erat glorificatus, non omnino non datus ſed non tanta plenitudine, non tanta perfectione. Datur profecto in ſabbato primo, datur & in ſecundo: ſed in ſabbato ſabbatorum eius infunditur plenitudo.

Ioan. 7. 39.

VERVM quia charitas diffunditur in cordibus noſtris, non alias niſi per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, vbique ſeptenarius numerus cuſtoditur: ſed in ipſius ſeptenarij multiplicatione, profectus ipſius charitatis dignoſcitur. Nam ſeptimus dies, quaſi charitatis eſt inchoatio, ſeptimus annus promotio, quinquageſimus annus, qui eſt poſt ſepties ſeptem, eius eſt plenitudo In ſingulis requies, in ſingulis vacatio, in ſingulis ſpiritalis quædam ſabbatizatio. Primo requies in puritate conſcientiæ, deinde in multarum mentium dulciſſima coniunctione, poſtremo in ipſius Dei contemplatione. In primo ſabbato vacatur a crimine, in ſecundo a cupiditate, in tertio ab omni prorſus diſtenſione. In primo mens colligitur ad ſe, in ſecundo extenditur extra ſe, in tertio rapitur ſupra ſe. In primo guſtat quam dulcis eſt IESVS in humanitate; in ſecundo videt quam perfectus in charitate; in tertio quam ſublimis in deitate.

Quomodo vtraque dilectio, ſui videlicet & proximi, Dei dilectione ſeruetur.

CAPVT XIIII.

QVONIAM

A QVONIAM, vt ſuperius diximus, vtrumque amorem quo vel nobis ipſis conſulimus, vel quo proximis vnimur, quadam diuini amoris portione neceſſe eſt animari, ſciendum, quod ad hanc geminam dilectionẽ, Dei nos dilectio mouet & promouet, ſecundum id quod verbum caro factum eſt & *Ioan.1.14.*
habitauit in nobis. Siquidem in hac gemina dilectione acquiritur innocentia, quæ in duobus eſt. Innocens quippe eſt, qui nec ſibi, nec alteri nocet. Sibi autem nocet, qui ſemetipſum vitij alicuius, aut turpitudinis labe corrumpit. Ad quam corruptionem, quia maxime voluptas ac delectatio carnis impellitur, ſic eam facile quilibet reſpuit
B vel euitat: ſi erga carnem noſtri Saluatoris pium indutus affectum, gaudet ſpiritualibus oculis intueri Dominum maieſtatis, vſque ad præſepis inclinatum anguſtias, virgineis inhiare vberibus, maternis amplexibus ſtringi, tremuli ſenis, ſancti videlicet Simeonis felicibus labijs oſculari. Qui mentis ſuæ obtutibus imaginari dulce habet, quam mitis aſpectu, quam dulcis affatu, quam peccatoribus compatiens, quam infirmis & miſeris condeſcendens. Quis eſt, cui ad hoc dulce ſpectaculum, omnis fœtentis carnis delectatio non ſordeſcat? Inde ſuaues quædam lachrymæ facile oriuntur, quibus omnis concupiſcentiarum æſtus extinguitur, tepeſcit caro, gulæ voracitas tem-
C peratur, omnis vanitatum titillatio ſedatur.

PORRO ad inimicorum dilectionem, in qua fraternæ charitatis conſiſtit perfectio, nihil nos ita animat, vt illius miræ patientiæ grata conſideratio, qua ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, venuſtam faciem ſuam impijs præbuit conſpuendam; qua oculos illos, quorum nutu reguntur omnia, velamini ſubdidit iniquorum; qua latera illa ſua flagellis expoſuit; qua caput tremendum principibus & poteſtatibus, ſpinarum aſperitati ſubmiſit; qua ſemetipſum opprobrijs ac contumelijs addixit; qua crucem, clauos, lanceam, fel, acetum patienter ſuſtinuit, in omnibus lenis, mitis, tranquillus. Denique tanquam ouis *Iſai.53.7.*
D ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Conſidera, o humana ſuperbia, o ſuperba impatientia, quis ſuſtinuit, quare ſuſtinuit, quomodo ſuſtinuit. Cogitentur rogo hæc, non ſcribantur. Quis eſt, cuius ad hunc mirabilem intuitum, ſtatim ira non deferueat? quis illam audiens mirabilem vocem, plenam dulcedinis, plenam caritatis, plenam tranquillitatis, Pater ignoſce illis: non ſtatim omni affectu ſuos amplectitur ini- *Luc.23.34.*
micos? Pater (inquit) ignoſce illis. Quid lenitatis, quid charitatis huic addi potuit orationi? Addidit tamen. Parum fuit orare, voluit & excuſare. Pater (inquit) ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt. Pu-

tant legis præuaricatorem, putant diuinitatis præſumptorem, putant A
populi ſeductorem. Abſcondi ab eis faciem meam, non agnouerunt
maieſtatem meam; Ideo pater ignoſce illis, quia neſciunt quid fa-
ciunt. Igitur vt homo ſe diligat, nulla ſe carnis delectatione corrum-
pat; vt vero carnali concupiſcentiæ non ſuccumbat, omnem affectum
ſuum ad ſuauitatem dominicæ carnis extendat. Porro vt perfectius
ac ſuauius in fraternæ charitatis delectatione quieſcat, etiam inimi-
cos brachijs veri amoris aſtringat. Sed ne diuinus hic ignis iniuria-
rum flatu tepeſcat, Domini ac ſaluatoris ſui tranquillam patientiam,
oculis mentis ſemper aſpiciat.

B

In quibus amorem Dei conſtare credendum ſit.

Capvt XV.

Ioan.14.21. DEvs in Euangelio ait [Qui habet mandata mea, & ſeruat
ea, ille eſt qui diligit me.] Non enim ſecundum momen-
taneos affectus Dei æſtimandus eſt amor, ſed potius ſecun-
dum continuam ipſius voluntatis humanæ qualitatem.
Suam enim voluntatem Dei voluntati coniungere, vt quælibet volun- C
tas diuina præſcribat, his voluntas humana conſentiat; vt nulla ſit alia
cauſa, cur hoc aut illud velit, niſi quia hoc Deum velle cognoſcit,
hoc vtique Deum amare eſt. Nam ipſa voluntas nihil eſt aliud quam
amor; nec aliud dicendæ ſunt bonæ, aut malæ voluntates, quam boni
vel mali amores. Sane hæc voluntas ſecundum duo quædam iudi-
canda eſt, paſſionem videlicet & actionem; ſi videlicet ea, quæ Deus
intulerit, vel inferri permiſerit patienter ſuſtineat, & ea quæ iuſſerit,
feruenter adimpleat. Ceterum vt ait beatus Gregorius, Nemo cre-
dat quicquid ſibi mens ſine operibus de Dei amore reſpondeat. Cu-
iuſcunque ergo voluntas Dei voluntati concordat, eaque quæ Deus D
intulerit ſuſtinet patienter, & ea quæ iuſſerit exequitur feruenter,
qui quantumcumque poteſt inſiſtit vt Deum habeat, mandatis vide-
licet illius obtemperando, ſobrie, & iuſtè, & pie viuendo, Deum dili-
gere ſine omni cunctatione dicendus eſt. Eius enim eſt ſententia qui
Ioan.14.21. non mentitur, [Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit
me.] Habet ſiquidem amor iſte inchoationē ſuam, profectum ſuum,
perfectionem ſuam. Intereſt ſane quantum fuerit quis in hac di-
lectione affectuoſus, diſcretus, fortis. Affectuoſus, vt dulciter; diſcre-
tus, vt prudenter; fortis, vt diligat perſeueranter. Affectuoſus, vt quod
elegit

A elegit,in deſiderio ſapiat; diſcretus,ne in actu modum excedat;fortis, ne inde aliqua eum tentatio auertat. Affectus prodeſt contra peruerſas dulcedines;diſcretio contra deceptiones; fortitudo contra perſequutiones.Si quis autem in his tribus noſcitur eſſe perfectus,non ſolum feliciter, ſed & ſuauiter amat. Sane ſi non poterit affectuoſus, ſit tamen diſcretus & fortis; & ſi non ad præſentem ſuauitatem, non minus tamen ad futuram proficiet felicitatem.

In quibus conſtet amor rectus, ſiue peruerſus.

B

CAPVT XVI.

CONSTAT autem amor iſte in tribus, in electione, in motu, in fructu.Eſt autem electio ex ratione,motus in deſiderio & actu,fructus in fine.Habet nempe amor ſemper comitem rationẽ,non qua ſemper rationabiliter amet,ſed qua ea,quæ eligit,ab his,quę reprobat,viuaci circumſpectione diſcernat. Denique rationis eſt inter creatorem & creaturam, inter temporalia & æterna, inter amara & dulcia, inter aſpera & delectabilia

C diſcernere : amoris autem,qnod voluerit ad fruendum eligere. Nam ſi experientia cuiuſlibet delectationis illecta, vel certè quolibet errore decepta mens,ea,quibus minime fruendum eſt,eligat ad fruendum,profecto infeliciter amat. Frui autem dicimus,cum delectatione ac gaudio vti. Ipſam ſane electionem ſtatim ſequitur, vel etiam comitatur ipſius amoris motus occultus, excitans quodammodo & mouens animum in illius rei deſiderium,quam eligendam putauit:at ſi eam rem, quam ad fruendum elegerit, electam deſiderauerit, pro votó adeptus fuerit, in illius mox vſu cum gaudio, ac delectatione quieſcit, quem vſum fructum vocamus.

D IN his igitur tribus charitas, ſiue cupiditas conſtare videtur, in animi ſcilicet electione,in motu,in fructu. Sed electio,amoris ſiue boni,ſiue mali eſt inchoatio; motus amoris ipſius curſus; fructus amoris ipſius eſt finis. Si itaque mens ad fruendum eligat quod oportet,ſi ad id ſic moueatur vt debet,vel eo fruatur vt decet; & tam ſalubris electio, & tam cõpetens motus, & tam vtilis fructus,non immerito charitatis cenſeri vocabulo iudicatur. Sed in hac electione charitas inchoatur,motu extenditur,in fructu vero perficitur. At ſi animus eligat inſipienter,per deſiderium moueatur indecenter, turpiter abutatur; his quaſi gradibus cupiditatem conſummari facile ad-

Digitized by Google

uerti poteſt. Hi ſunt duo fontes, bonorum ſcilicet & malorum ori- A
1. Tim. 6. 10. gines, quandoquidem radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum charitas. Hoc ſane dicendum, quia non omne quod in vſum noſtrum eligimus, diligere dicendi ſumus, ſed ſolum id quod ad fruendum eligimus.

Quid debeamus ad fruendum eligere.

DEVS igitur nobis præ omnibus eligendus eſt, vt eo fruamur, quod eſt amoris inchoatio; ipſe præ omnibus deſiderandus, quod eſt ipſius amoris quaſi curſus quidam, atque promotio: in cuius adeptione, quia perfecti boni perfecta erit dilectio, perfecta erit & beatitudo. Patet igitur duo nobis eligenda ad diligendum, Deum ſcilicet & proximum, quanquam diſſimiliter. Nam Deus diligendus, vt eo fruamur in ſeipſo, & propter ſeipſum. Proximus, vt ipſo fruamur in Deo, B immo & Deo fruamur in illo. Nam licet verbum hoc frui diſtrictius ſoleat accipi, vt videlicet nulla re alia, ſed ſolo Deo fruendum eſſe
Philemo. 20. dicatur, ad hominem tamen loquens Paulus, [Ita frater (inquit) ego te fruar in Domino.] Cum igitur hæc duo ratio eligenda perſpexerit, & ceteris omnibus horum contemplatione contemptis, mentis conſenſus elegerit, inchoata eſt profecto Dei proximique dilectio, quia ad id quod debet, fit ipſius amoris conuerſio.

C

Quod ad actum & deſiderium amor noſter moueatur, & quod aliquando affectu, aliquando ratione ad hæc duo moueatur.

CAPVT XVII.

FIT autem motus amoris ad duo, vel interius ad deſiderium, vel exterius ad actum: ad deſiderium, cum ad id, quo fruendum iudicauerit animus, ſe motu quodam interno D & appetitu extendit; ad actum, cum mentem ad id etiam exterius agendum, amoris ipſius vis quædam occulta compellit. Proinde inueſtigandum arbitror, quænam ſint illa, quibus quaſi incentiuis, amor ipſe ad hæc duo excitetur ac moueatur; quæque ei curſum ſuum ordinent quodammodo, atque præſcribant. Deinde quid eorum ſequi debeat, vel quantum ſequi debeat, quid reſpuere, quid admittere, quid minuere, quid augere oporteat, vt ipſe motus competens ſit, ſubtilius inquirendum. Sunt autem duo, vt mihi videtur, quibus animus ad duo illa, quæ præmiſimus, mouetur ac excitatur

A excitatur, id eſt affectus & ratio Aliquando enim affectu tantum, aliquando tantum ratione amor noſter vel exterius ad actum, vel in occultum ſuccenditur appetitum. Vt igitur de omnibus motibus, quibus amor noſter multipliciter variatur, quis maxime ſequendus ſit videamus; primo de bifaria ipſius motus origine, id eſt de affectu & ratione breuiter exequamur.

Quid ſit affectus, & quot ſint affectus declaratur; quod ſpiritualis affectus dupliciter accipiatur oſtenditur.

B

CAPVT XVIII.

EST igitur affectus ſpontanea quædam, ac dulcis ipſius animi ad aliquem inclinatio. Affectus autem, aut ſpiritalis eſt, aut rationalis, aut irrationalis aut officialis, aut naturalis, vel certe carnalis. Spiritalis affectus dupliciter poteſt intelligi. Nam ſpiritali quidem affectu animus excitatur, cum C occulta, & quaſi improuiſa Spiritus ſancti viſitatione, in diuinæ dilectionis dulcedinem, vel fraternæ charitatis ſuauitatem, mens compuncta reſoluitur. Item ſpiritalis affectus dici poteſt, qui ex diaboli immiſſione generatur. Hoc affectu Amnon filius Dauid in propriæ 2. *Reg*. 13. 1. ſororis exarſit amplexus. Hoc quoque affectu ad quàm turpia conſtat illectos, de quibus propheta, Spiritus (inquit) fornicationis decepit *Oſea*. 4. 12. eos. Gemino enim tormento, ſanctorum pudicitiam, immundiſſimus hoſtis inſequitur: nunc carnem intollerabili flamma ſuccendens, nunc mentem pernitioſæ dulcedinis affectu diſſoluens.

D

De affectu rationali & irrationali.

CAPVT XVIIII.

RATIONALIS affectus eſt, qui ex conſideratione alienæ virtutis oboritur, videlicet cum oculis noſtris cuiuſlibet virtus, vel ſanctitas explorata, vel fama diuulgante, vel certa lectione comperta, mentem noſtram quadam dulcedinis ſuauitate perfundit. Hic eſt affectus qui nos, audita triumphali

phali

phali martyrum paſſione, ſuauiſſima deuotione compungit, ac memorabiles præcedentium actus quaſi ſub oculis, delectabili meditatione depingit. Huic affectui contrarius eſt irrationalis, quo quilibet erga aliquem, comperto eius vitio, quadam mentis inclinatione mouetur. Multi enim vel ob vaniſſimam philoſophiam, vel ob ſtultiſſimam in negotio militari audaciam, vel ob quamlibet nequitiam, aliquorum ſibi illiciunt & inclinant affectum. A

De affectu officiali.

CAPVT XX. B

OFFICIALEM affectum dicimus, qui munerum vel obſequiorum gratia parturitur. Multi enim vel vtilitate munerum impenſorum, vel obſequiorum exhibitione quorumdam ſibi animos inclinarunt.

De affectu naturali.

CAPVT XXI. C

NATVRALIS affectus ineſt cuilibet ad carnem ſuam, matri ad filium, homini ad domeſticum ſeminis ſui. Nemo enim carnem ſuam odio habuit, & Non poteſt mater obliuiſci infantis ſui, & Qui domeſticorum ſuorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.

Epheſ. 5.29. *Iſai.* 49.15. 1.*Timot.* 5.8.

De affectu carnali dupliciter accipiendo.

CAPVT XXII. D

CARNALIS affectus duplex eſt. Plerumque enim non quidem virtus aut vitium, ſed quædam exterioris hominis habitudo, animum ſibi intuentis inclinat. Facile quippe alicuius & forma elegantior, & ſermo ſuauior, & maturus inceſſus, & venuſtus aſpectus, etiam ignorantis qualis ipſe homo ſit, prouocat & perſtringit affectum. Hæc adeo in Moyſe puero gratia relucebat, vt contra Pharaonis imperium, a parentibus tribus menſibus ſeruaretur, vt ait Apoſtolus, quod vidiſſent infanté.

Hebr. 11.23.

Expo-

Digitized by Google

A Expoſitus quoque periculo, formæ elegantia etiam filiæ Pharaonis ſibi pietatem illexit, cui adoptatus in filium, magnus effectus eſt coram vniuerſis quoque ſeruis Pharaonis. Porro quem ad noxiam voluptatem in quamlibet ſpeciem, ſuauitas male blanda compungit, carnali motum affectu, nemo ſani capitis dubitabit. Hic carnalis affectus ambulantem in ſolario domus ſuæ Dauid, ad ſpeciem Berſabee præuenit incautum, præuentum diſſoluit, obruit diſſolutum. Hic affectus ſapientiam Salomonis abſorbuit, & carnali libidine diſſolutum, in ſpiritalis fornicationis barathrum, nefandiſſima idolorum cultura deiecit. *Exod. 2. 5* *2. Reg. 11. 2.* *3. Reg. 11. 4.*

B

Quid de his affectibus ſentiendum ſit.

CAPVT XXIII.

HI affectus interim meditanti occurrunt, quos amoris origines quaſdam dixerim, ſiue radices, non amorem. Non enim his affectibus excitari, vel pulſari valde laudabile exiſtimamus, ſi boni ſunt, nec exitiabile, ſi mali. Nam etiam carnali affectu, qui ceteris formidabilior
C iudicatur, aliquando viri optimi ad probationis meritum titillantur. Quocirca non his affectibus moueri, ſed his affectibus informari, aut vtile iudicamus, aut noxium. Quando enim hi affectus mouent animum, aut viſitatio in bonis eſt, aut tentatio in malis: quando ſecundum hos affectus diſponitur, plena eſt ipſius voluntatis conſenſio. Conſenſio autem aut occulta eſt, aut manifeſta. Occulta, cum ex conſenſu deſiderij agitatur interius. Manifeſta, cum ipſum deſiderium ad actum prorumpit exterius. Vtrum autem ſecundum hos affectus moueri debeat amor noſter, vel quantum moueri debeat, inueſtigare conabimur:
D ſi tamen prius de ratione, quam aliam amoris cauſam diximus, pauca præmiſerimus.

Quomodo mens ad Dei proximique dilectionem ratione moueatur.

CAPVT XXIIII.

Digitized by Google

NAM animum, quem ad Dei proximique dilectionem nul- A
lus mouet affectus, plerumque mouet ratio, tanto vti-
que ſacratius, quanto ſecurius, quanto defæcatius; tanto
autem defæcatius, quanto rationali amore nihil vtilius
poteſt eſſe vel purius. Suadet ergo ratio primo, vt a rationali creatura
creator ametur, ſine quo neceſſe eſt eam ſemper miſeram eſſe: cum
quo non poteſt niſi beatiſſima ſemper eſſe. Huic igitur rationi ſi
mens conſenſerit, & in Dei deſiderium ſeſe excitauerit, proſequitur
ſtatim ratio negotium ſuum. Neceſſarium probans illius præceptis
adimplendis * grauiter inſiſtendum, ſi adipiſci voluerit deſideratum.
Sic innatum internis viſceribus deſideriū, ratione compellente, pro- B
cedit ad actum. Quia vero inter Dei præcepta id maximum inuenitur,
vt proximus diligatur; Inſtat ratio, vt ad beneficium proximo impen-
dendum animus moueatur. Omnis autem proximus aut amicus eſt,
aut non inimicus, vel etiam inimicus. Amicus, quia prodeſt, vel pro-
fuit; non inimicus, quia non nocet, nec nocuit; Inimicus, quia obeſt,
vel obfuit. Amicus, ex ſanguine vel gratia; non inimicus, ex innocen-
tia; inimicus, ex iniuria. Igitur vt amico ſe impendat homo, tria quæ-
dam proponit ratio; vt non inimico, duo; vt inimico, vnum. Amico
debetur beneficium ex natura, ex officio, ex præcepto. Ex natura, quia
homo, vel etiam domeſticus eſt; ex officio, quia amicus eſt; ex præcep- C
to, quia proximus eſt. Non inimico vero, ex natura, quia homo eſt, ex
præcepto, quia proximus eſt. Inimico, tantum ex præcepto, quia vt
inimicus diligatur, præceptum Domini eſt.

Forte grauiter.

Matth.22.39.

Matth.5.44.

HIS igitur rationibus cedens animus, ſi ad beneficium impen-
dendum non ſolum amico, ſed etiam inimico ſeſe parauerit, etſi non
ſentiat affectum caritatis, tamen meritum non amittet. Diſtinguendi
igitur ſunt duo amores iſti, alter ex affectu, alter ex ratione. Qua di-
ſtinctione id quoque ſolutius quod quæ quidam quid videlicet diſtet
inter amorem qui in Deo eſt, & illum qui exhibetur propter Deum.
Affectus quippe non propter Deum aſſumitur, ſed in ipſa anima aut D
naturaliter, aut accidentaliter oritur. Proinde ſi ei, cui animus quadam
ſpontanea ac dulci inclinatione ſeſe refundit, totus amor ſecundum
ipſum affectum exhibeatur; iſte nec in Deo, nec propter Deum, ſed
potius propter ſe amatur. Si vero is, quem affectus iſte complectitur,
in Dei dilectione pariter aſſumitur, amorque ipſe ex affectu ſapiat, ſed
eius exhibitio ex rationis moderamine pendeat; huius vtique amor
non primo propter Deum aſſumitur, ſed in Deo ſalubriter exerce-
tur. Porro ei, quem affectus iſte reſpuit & euitat, ſi conſideratione di-
uini præcepti noſmetipſos, vt oportet, exhibuerimus; ac quicquid
dictauerit

Quid diſtet inter amorem in Deo, & amorem propter Deum

Digitized by Google

A dictauerit ratio,prout indiguerit, impenderimus;iſte non propter ſe, ſed tantum propter Deum diligitur. Igitur amicus,qui non poteſt non diligi,diligatur in Deo:inimicus,qui non propter ſe poteſt diligi, diligatur propter Deum;ille ex affectu, iſte ex ratione.

Quod affectus non ſint in noſtro arbitrio poſiti.

CAPVT XXV.

B DICENDVM adhuc de his affectibus, quia nequaquam in noſtro arbitrio collocantur,cum quibuſdam aliquando inuitiſſimi moueamur, nec quoſdam etiam ſi velimus, experiri valeamus. Proinde nequaquam tunc amor ex affectu eſt, cum mentem affectus mouerit, ſed cum ipſum motum ſecundum affectum direxerit. Similiter de motu, qui ex ratione generatur ſentiendum eſt.

Quod tres ſint amores, ex affectu, ex
C *ratione, ex vtroque.*

CAPVT XXVI.

EST igitur amor ex affectu,cum affectui animus conſenſerit ex ratione,cum ſe voluntas rationi coniunxerit;poteſt & tertius amor ex his duobus confici, cum ſcilicet hæc tria,ratio,affectus,& voluntas in unum coierint. Primus dulcis,ſed periculoſus; ſecundus durus, ſed fructuoſus; tertius, vtriuſque prærogatiua perfectus. Ad primum ſenſus ex parte dulcedinis illicit, ad ſecundum ratio manifeſta compellit,in tertio ipſa
D ratio ſapit. Differt autem hic vltimus a primo,quia licet illo,& quod amandum eſt,aliquando ametur;magis tamen propter ipſius affectus dulcedinem amatur. Hoc autem amatur,non quia dulce eſt,ſed quia amore dignum, ideo dulce eſt.

Quid ſit amare.

CAPVT XXVII.

Digitized by Google

IGITVR ex his omnibus, quæ dicta ſunt, in quo tota vis conſiſtat amoris, breuiter colligamus. Primo ſi mens aliquid ad fruendum elegerit, deinde ad id quodam interno deſiderio ſeſe extenderit, poſtremo id agat, quo ad denunciatum peruenire valuerit; hic ſine dubio amare dicendus eſt. Hoc autem quanto quiſque feruentius, inſtantiuſque peregerit, tanto magis & diligit. Quod ſi ex affectu id fecerit, dulcius vtique diligit, ac proinde facilius agit. Si autem totum hoc, quod alius ex affectu, alter ex ſola fecerit ratione: minus quidem dulce diligit, ſed non tardius quod deſiderat obtinebit. A

B

In dilectione proximi quæ ſit habenda diſcretio.
CAPVT XXVIII.

SI igitur proximum ad ipſius fructus ſocietatem, quæ in Deo eſt, elegerimus, ſana eſt iſta electio. Sed hanc electionem ſi deſiderium turpe, aut actus inordinatus ſubſequitur, tota electionis ſanitas maculatur. Porro ſi ipſa electio peruerſa fuerit, vt quod non oportet, eligat ad fruendum, & illa, quæ ipſam ſequuntur electionem, peruerſa eſſe conſtabit: & C talis amor peruerſus erit; cupiditatis, non caritatis cenſendus vocabulo. Sed quicquid aliud mens ad fruendum, præter Deum in ſeipſo, proximum autem in Deo, vel illecta, vel decepta elegerit; metas veræ dilectionis excedit. Sit ergo electio ſana, deſiderium competens, actus rationalis; & ſic non excedet limitem charitatis. Sane deſiderium ipſum ad duo debet extendi, & actus nihilominus dupliciter exerceri. Debet quippe deſiderium ad hoc eſſe, vt ſicut decet, mutuo nobis fruamur in Deo; & vt Deo inuicem fruamur in ipſo. Quia homo ex corpore conſtat & anima, actus vtique noſter, quantum facultas ſuppeditat, vtrique debet proſpicere. In his quanto quiſque D feruentior & prudentior tanto vtique & in charitate perfectior: quanto autem affectuoſior; tanto charitas ipſa conſtat eſſe ſuauior. Sicut autem ad hęc aliquando, vt diximus, affectus, aliquando mouet ratio; ita vtrumque ipſius deſiderij modum actuſque, pro ſui qualitate ordinare contendit. Proinde diligenti conſideratione opus eſt, vt de pſis affectibus quis ſequendus ſit, & inquantum ſequendus ſit, videamus.

Digitized by Google

A

Qui affectus admittendi non ſint, & qui ſequendi.

CAPVT XXIX.

B IGITVR ſpiritalis affectus qui ex diabolo eſt, irrationabilis qui pro vitio eſt, carnalis qui ad vitium; tres iſti affectus non ſolum non ſequendi, ſed ne admittendi quidem ſunt: immo quantum fieri poteſt, a cordibus noſtris radicitus eruendi. Porro ſpiritalis affectus qui ex Deo eſt, non ſolum admittendus, ſed & omnibus modis excitandus eſt, & augendus. Habet autem hoc affectus iſte proprium, vt plerumque modum neſciat, humanas non metiatur vires, corporeas paſſiones abſorbeat, ac impetu quodam cœco irruens in amatum, ſolum id meditetur quod appetit, deſpiciat quicquid extra eſt; etiã quod graue, quod arduum, quod impoſſibile quoque, ac ſi leue ac vacuum, laboris opus aggrediens, moleſtiſſimas hominis exterioris iniurias, pręinterni amoris delectatione non ſentiat. Proinde vt voluntas iugi feruore caleſcat, vt illatas
C extrinſecus paſſiones patienter quis, immo gaudenter ſuſtineat vſque ad ipſius deſiderij motum, affectus huius eſt impetus perferendus; ad voluntarios vero actus progrediens, ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat, rationis eſt moderamine coërcendus. Neque enim timenda eſt in interiori ſanctitate nimietas; exterior autem virtutum exercitatio, de qua dictum eſt, Noli eſſe nimis iuſtus, rationis eſt moderamine temperanda. Semper enim in actu ratio conſulenda eſt, non ſequendus affectus. *Eccleſ. 7. 17.*

D

Inquantum rationalis affectus ſequendus ſit.

CAPVT XXX.

RATIONALEM igitur affectum, qui ex alterius contemplatione virtutis oboritur, ceteris, quibus ad proximi dilectionem accendimur, conſtat eſſe perfectiorem. Etenim non modicum virtutis inditium, eſt ipſe amor virtutis. Denique huic conſentire affectui vtiliſſimum eſt, tum pro ipſarum æmulatione virtutum, quæ ipſo affectu facilius excitatur, tum pro horrore

vitiorum, quæ ex virtutum diligenti conſideratione ſordeſcunt. Sed A
& deſiderium noſtrum, ſi ſecundum hunc dirigatur affectum, nec perniciosum arbitror eſſe, nec noxium. Nihil enim obeſt, immo & prodeſt plurimum, ſi eius deſideremus præſentiam, cuius exemplo corrigamur ſi mali ſumus, ſi boni promoueamur, ſi æque perfecti mutua collatione firmemur. Eſt autem præſentia ſanctorum temporalis, & ipſa quidem deſideranda, ſed magis illa, quæ cum Christo erit æterna in cœlis; ad quam tendimus, non terrarum ſpatia peragrando, ſed ſancte, & iuſte, & pie viuendo.

B

Officialis affectus in quo cauendus ſit, in quo admittendus.

CAPVT XXXI.

SEQVITVR officialis affectus, ceteris, qui admittendi ſunt, periculoſior. Siquidem admittendus eſt, ſed permaximè cauendus. Admittendus, ne ſis ingratus officio; cauendus, ne non tam homini impertiatur, quam vitio. C
Quid enim cauendum magis, quam ne delinitus obſequijs, vel muneribus illectus, aut foueas vitia, aut faueas vitioſo? Proinde, quamuis in muneribus vel obſequijs ſuſcipiendis, magna ſit habenda diſcretio; hoc attentendum, vt ipſius perſonæ dignitas diligentius inſpiciatur, vt ſi forte eius meriti ſit, affectus ipſe officialis tranſeat in rationalem; & quem cœpimus diligere, quia nobis gratus, diligi incipiat, quia virtutibus adornatus. Ipſa ſane obſequiorum, vel munerum redibitio, ſecundum rationem, non ſecundum affectum impendatur. Sed & deſiderium, quo amati præſentia deſideratur, vel actus, quo ipſa præſentia comparatur, rationem ſequantur, non affectum. D Ipſe quoque affectus, qui hominem, ſine alterius cauſæ reſpectu, ſponte complectitur, per omnia temperandus.

Quis modus in naturali ſit ſeruandus affectu.

CAPVT XXXII.

IAM

A IAM nunc in naturali affectu, quis modus ſeruandus ſit, diligentius inquiramus. Hunc ſane affectum, ſicut non admittere impoſſibile eſt, ita non ſequi, ſummę virtutis eſt. Semper etenim affectus iſte mollia ſuggerit, & ſuauia, quod iocundum, quod tenerum, quod voluptuoſum, quod delicatũ, libenter amplectitur: quod vero arduum, quod aſperum, quod voluntati contrarium, omni horrore refugit, & euitat. Quocirca huius affectus exequutio, amor peruerſus eſt. Hic amor Saluatoris auctoritate interdicitur, cum dicit [Qui amat animã ſuam perdet eam, & qui *Ioan.* 12. 25.
oderit animam ſuam in hoc mundo, in vitam ęternam inueniet eam.]

B Proinde, vt ait ſanctus ille, Si male amaueris, tunc odiſti; ſi bene oderis *Aug. tract.*
tunc amaſti. Qui eam amat ſecundum affectum, vtique odit: quia *51. in Ioan.*
Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui vero odit ſecundum *Pſal.* 10. 6.
affectum, ſecundum rationem diligit. Ad hoc enim addidit [in hoc
mundo] quia quicquid in mundo eſt, aut cõcupiſcentia carnis eſt, aut 1. *Ioan.* 2. 16.
concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Qui itaque animam ſuam ſecundum effectum amat in hoc mundo, amat quia in concupiſcentia carnis, in concupiſcentia oculorum, in ſuperbia vitæ, quæ omnia affectus ſuggerit, amat. Diſtinguendi ſunt ergo illi amores, de quibus ſuperius loquuti ſumus, alter ſecundum affectum, alter

C ſecundum rationem. Naturale quidem eſt, quod homo erga ſe & ſuos affectum habet, ſed amorem ſecundum affectum habere non debet, ſecundum rationem vero habere debet. Affectus ipſe oſtenditur, cum per Apoſtolum dicitur [Nemo vnquam carnem ſuam odio *Epheſ.* 5. 29.
habuit.] Amor autem ſecundũ affectum, ipſius Saluatoris voce inter
dicitur, qui ait; [Qui venit ad me, & non odit patrẽ & matrem, adhuc *Luc.* 14. 26.
autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.] Amor ſecundum rationẽ indicitur, cum idem Apoſtolus dicit; [Qui ſuorum, 1. *Timot.* 5. 8.
& maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.] Amor ſecundum affectum arguitur, cum futura

D mala prænuncians idem Paulus, ait inter cætera, [Erunt homines ſe- 2. *Timot.* 3. 2.
ipſos amantes, cupidi, elati, voluptatum amatores, magis quam Dei.] Hic itaque modus in naturali ſeruetur affectu, vt habeatur quidem, & ſentiatur, ſed in omnibus, & per omnia, rationis moderamine temperetu.

De affectu carnali, quod nec omnino reſpuendus, nec plene ſit admittendus.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

CARNALIS affectus, quem parturit quidem exterioris hominis ornatus, nec omnino reſpuendus eſt, nec ita vt ſe profuderit admittendus. Vicinus enim illi eſt affectus ille, qui ducit ad vitia; & niſi iſte prudentius caueatur, ille ſine ſenſu pęne patientis illabitur. Ad hoc igitur affectus iſte ſalubriter admittitur, ſi tamen ſuſpenſe, & temperate quodammodo admittatur, vt videlicet, ſi virtus in eo claruerit, facilius amplectatur: ſi vero vitium, correctioni eius vehementius inſiſtatur. Sicut enim in ſuauiloquio non eſt falſitas admittenda, ſicut in duro ruſticoque ſermone non eſt veritas aſpernenda; ſimili modo nec in homine exterius ornato vitium placeat, nec in homine duro & auſtero virtus diſpliceat. Quicquid enim de officiali affectu diximus, de carnali quoque ſentiendum nihilominus arbitremur. Ab his tamen, qui adhuc carnalibus vitijs appetuntur, conſulte affectus iſte reſpuitur, a quibus rariſſime, ſine vitij titillatione ſentitur. Proinde cum affectus noſter quanquam rationalis, vel etiam ſpiritalis, vſque ad ſuſpectam ætatem vel ſexum ſeſe protenderit conſultiſſimum eſt vt infra ipſum mentis ſinum cohibeatur, nec ad inania quædam blandimenta, molleſque teneritudines patiatur effluere: niſi forte ob id aliquando mature, ac temperate progrediatur, vt virtus amata & laudata feruentius exerceatur.

Quod diuerſi affectus in vna ſæpius mente luctentur.

CAPVT XXXIIII.

DICENDVM adhuc de his affectibus, quod plures aliquando in vna mente compugnent, ac quodammodo inuicem ſe expugnare contendant. Quod cum contigerit, magna diſcretione opus eſt, vt quis cui præponendus ſit agnoſcatur; virtuſque neceſſaria, ne ab inferiore ſuperior expellatur. Denique Abraham proprium filium immolare iuſſus, nequaquam ad propria viſcera expers naturalis affectus obduruit, ſed cum naturalis, quo filium, ſpiritalis quo Deum amplectebatur, in ſancti viri pectore compugnarent, ſuperiorem inferiori præpoſuit: immo ob ſuperiorem inferiorem contempſit. Ipſe etiam Apoſtolus cum ait, [Optabā
Rom. 9. 3. aliquando

Digitized by Google

A aliquando anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis ſecundum carnem] vt eos, propoſita mirabili charitate ſua, traheret ad ſalutem, affectum quidem, quem ſentiebat, prodidit; conſilium non expreſſit. Verum vtique dixit, quia quod affectu ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet, mallem totum mundum perire, quam me ſolum à Chriſto ſeparari, verum nihilominus dixiſſet; quia rationis conſilium prodidiſſet. Saluator etiam noſter, cum ex affectu naturali, quo nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, proclamaſſet, [Pater ſi fieri poteſt *Mat. 26. 39.* tranſeat à me calix iſte,] ſpiritali, quo patri ſemper inhæſit, rationis eum ſub iure ſubmiſit, [Veruntamen (inquiens) non ſicut ego volo.]

B IPSE itaque ex affectu, quem a nobis & pro nobis, voluntarie ſuſcepit, vt tranſiret hora paſſionis, optauit, ſed ex conſilio rationis ipſe, ne tranſiret, effecit. Proinde in his affectibus hæc ratio ſeruanda eſt, vt is, quo animus noſter excitatur in Deum, ceteris omnibus præponatur: deinde rationalis officiali, officialis naturali, naturalis carnali.

De vtilitate horum affectuum.

CAPVT XXXV.

C HIS itaque, quæ de affectuum diſtinctione dicta ſunt, diligenter inſpectis, patet, ni fallor, quæ in illis ſit quærenda vtilitas. Illa nimirum, vt in eorum deſiderium quæ diligenda ſunt, ipſis affectibus, quaſi amoris quibuſdam aculeis excitemur; vt ipſum amorem, ipſorum affectuum infuſa dulcedine, ſuauius, ac perinde diligentius teneamus: vt actus ipſos, quibus ad deſiderata tendimus, quanto affectuoſius, tanto delectabilius; quanto autem delectabilius, tanto feruentius exerceamus. Ipſum ſane deſiderium, etſi ſecundum affectum excitari habet, tariſ-
D ſime tamen ipſum affectum ſequi debet. Similiter ad bonorum operum exercitia affectu excitari, & in ipſis operibus ex affectu teneri, vtiliſſimum eſt; ſed ipſa opera ſecundum affectum ordinari, præter ordinem eſt. Nam ipſum deſiderium ſecundum rationem vniforme eſt, quod in eo tantum amore, qui ex affectu eſt, ſentitur; in eo autem, qui ex ratione, in ſola voluntate computatur.

Digitized by Google

A

De vſu amoris.
CAPVT XXXVI.

PATET ex præmiſſis in hoc conſtare charitatem, ſi mens ad fruendum eligat quod oportet, moueatur vt decet, competenter vtatur. De electione & motu ſatis ad præſens egimus, ſed de vſu adhuc aliquid dicamus. Si ergo electio ſana, motus integer fuerit, nunquid vſus peruerſus erit? Sed in ipſius quem diligit adeptione, & motus variari poteſt, & æſtimatio falli. B Poteſt enim aliquis etiam intentione recta, & competenti motu, eius, quem ad fruendum elegit, præſentiam comparare, in ipſo tamen fructu & intentionem mutare, & variare* motum, & modum excedere. Verum quia in diuerſis gradibus, meritiſque diuerſis proximi ordinantur, dicendum ſane eſt vtrum omnibus, vel certe aliquibus frui debeamus, aut valeamus. Sed eſt fructus temporalis, quo inuicem in hac vita frui poſſumus, ſicut Paulus fruitus eſt Philemone: & eſt fructus æternus, quo inuicem fruemur in cœlo, ſicut ſe fruuntur Angeli pura mentium vnitate. Proinde cum frui ſit cum gaudio ac delectatione vti, manifeſtum arbitror, in præſenti nequaquam nos omnibus frui poſſe, ſed admodum paucis. C Nam, vt mihi videtur, vti quidem poſſumus quibuſdam ad probationem, quibuſdam ad eruditionem, quibuſdam ad conſolationem, quibuſdam ad ſuſtentationem. Inimicis ſiquidem ad probationem, magiſtris ad eruditionem, ſenioribus ad conſolationem, neceſſaria miniſtrantibus ad vitæ ſuſtentationem: ſolis autem his, quos ſuaui quodam affectu complectimur, de quocunque modo horum genere ſint, ad vitæ dulcedinem, ac ſpiritus delectationem. His igitur etiam in præſenti frui poſſumus, id eſt cum gaudio ac delectatione vti. Quocirca charitas in hac vita, quantum ad electionem, & motum, qui in actu eſt, exhiberi D omnibus ab omnibus poteſt; quantum vero ad fructum, a paucis, vel certe a nullo exhiberi omnibus poteſt. Pauci enim ſunt, ſi tamen aliqui ſunt, a quibus omne hominum genus non ſolum rationali, ſed etiam affectuoſa dilectione colatur. Denique ipſi Deo, a multis, & electione; & motu charitas exhibetur quibus ipſius dilectionis fructus non in hac vita conceditur, ſed poſt hanc vitam in eius beatiſſima viſione ſeruatur. Nam & hi, quibus in contemplationis lumine, compunctionis dulcedine quidam huius dilectionis fructus inchoatur, ſi ad futura gaudia ſpectes, non ipſi Deo frui dicendi ſunt, ſed potius vti.

* alias deſiderium.

Philem. 20.

Quibus in hac vita frui valeamus.

A vti. Nam illius dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, non tam pro fructu
dilectionis, quam ſuſtentatione infirmitatis, pleriſque largiri ſatis ma-
nifeſtum eſt.

PORRO non modicum huius vitæ ſolatium eſt, habere cui
affectu quodam intimo, ac ſacratiſſimi amoris vniri poſſis am-
plexu; habere in quo requieſcat ſpiritus tuus; cui ſe refundat animus
tuus; ad cuius grata colloquia, quaſi ad conſolatoria quędam carmina,
inter triſtia quæque confugias; ad cuius amicitiæ gratiſſimum ſinum,
inter tot ſæculi ſcandala, ſecurus accedas; cuius amantiſſimo pectori,
acſi tibi ipſi, omnium cogitationum tuarum viſcera ſine cunctatione
B committas; cuius ſpiritalibus oſculis, quaſi medicinalibus quibuſdam
fomentis, languores tumultuantium curarum exſudes: qui tibi colla-
crymetur in anxijs, collætetur in proſperis, tecum quærat in dubijs;
quem in ſecretarium tuæ mentis inducas, vt licet abſens corpore, ſpi-
ritu tamen præſens ſit; vbi ſolus cum ſolo tanto dulcius, quanto ſe-
cretius fabuleris; ſolus cum ſolo conferas, ac interfluente ſpiritus
ſancti dulcedine, ſolus cum ſolo repauſes; immo ita te ei adiungas &
applices, & animum animo miſceas, vt de pluribus vnum fiat. His
igitur in præſenti frui poſſumus, quos non ſolum ex ratione, ſed e-
tiam ex affectu diligimus: inter quos his maxime, qui nobis ſpiritalis
C amicitæ gratiſſimo fœdere, ceteris familiarius arctiuſque iunguntur.
Cuius charitatis ſacratiſſimus guſtus, ne cui improbandus videatur,
ipſe IESVS noſter, per omnia nobis condeſcendens; vni, non omnibus, *Ioan. 13. 23.*
ſuauiſſimi pectoris ſui reclinatorium, in ſignum præcipuæ dilectionis
indulſit: vt virgineum caput virginei pectoris floribus fulciretur, ac
thalami cæleſtis odorifera ſecreta, fragantiam ſpiritualium vnguen-
torum virgineis affectibus, quanto vicinius, tanto copioſius inſtilla-
rent. Hinc eſt, quod licet à pijſſimo magiſtro, diſcipuli omnes ſummæ
charitatis dulcedine fouerentur; huic tamen hoc cognomen familia-
rioris affectus prærogatiua conceſſit, vt diceretur diſcipulus ille
D quem amabat IESVS.

Quomodo inuicem frui debeamus.

CAPVT XXXVII.

QVI igitur amico frui dulce habet, videat vt fruatur in
Domino, non in ſæculo, non in carnis voluptate, ſed in
ſpiritus iocunditate. Sed quæris, quid ſit frui in Domino.
Dicit de Domino Apoſtolus Paulus. [Qui factus eſt nobis *1. Cor. 1. 30.*

à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio.] Cum igitur Dominus A ſapientia ſit, ſanctificatio, & iuſtitia; in Domino frui, eſt frui in ſapientia, frui in ſanctificatione, frui in iuſtitia. Sapientia vanitas ſecularis excluditur; Sanctificatione ſpurcitia carnis abſciditur; Iuſtitia aſſentatio omnis adulatioque compeſcitur. Tunc enim charitas eſt, ſi
1. Timot. 1. 5. ſit, vt ait Apoſtolus, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Purum cor ſuſcipit ſapientiam, pudicitia ſerenat conſcientiam, fides non ficta exornat iuſtitiam. Sunt qui ſe fruuntur in vanis & ludicris, in ſæculi pompis & mundi ſpectaculis, in ſtudio vanitatis & gaudio falſitatis. Hi non ſe fruuntur in ſapientia, ac proinde non in illo, qui eſt Dei virtus & Dei ſapientia. Alij, quibus pæne de homine B nihil eſt, quos obſcæna turpitudo transformauit in beſtias, qui ſe in luxurioſis conuiuijs, & immundis fruuntur deſiderijs, quia ſe non in ſanctificatione, quę in caſtitatis ſuauitate conſiſtit fruuntur; vtique in Domino, qui factus eſt nobis à Deo ſanctificatio, non fruuntur. At hi, qui ſe aſſentatorie fruuntur, inuicem palpantes, inuicem conſentientes; qui dum alterutram cauent offenſionem, mutuam incurrunt perniciem; quia non ſe in libertate fruuntur iuſtitiæ, in Domino non
1. Theſſ. 4. 4. fruuntur. Fruamur itaque inuicem in ſanctificatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere, id eſt proprium corpus in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij. Fruamur in iuſtitia, vt in ſpiritu C
Prouer. 27. 6. libertatis mutuo cohortemur, mutuo corripiamus; ſcientes quia meliora ſunt vulnera amici, quam fraudulenta inimici oſcula. Ergo ſi mutua delectat verborum collatio, ſit ſermo de moribus, ſit ſermo de ſcripturis, nunc de miſerijs hujus vitæ congemiſcamus, nunc in ſpe futurorum bonorum congaudeamus, nunc mutui ſecreti reuelatione recreemur, nunc ſimul ad illam beatam viſionem IESV, ac bona cœleſtia ſuſpiremus. Si vero, quod nonnunquã vtile eſt, tenſum animum ad inferiora quædam, ac iocunda laxemus; ſint laxamenta ipſa plena honeſtatis, vacua leuitatis; & ſi careant nimio pondere, D non tamen careant ædificatione.

Quibus actibus nos oporteat ad Deum tendere, proximiſque conſulere.

CAPVT XXXVIII.

RESTAT

A RESTAT vt de actibus noſtris, quibus vel ſpecialiter ad Deum tendimus, vel noſtræ neceſſitati, proximorum neceſſitati ſimul & ſaluti conſulimus, quemadmodum ſecundum rationem ordinandi ſint, pro poſſe noſtro breuiter dicamus. Videtur Apoſtolus omnem perfectæ vitæ ſtatum paucis inſinuaſſe ſermonibus, [Sobrie (inquiens) & iuſtè, & pie viuamus in hoc ſæculo.] Eſt enim ſobrietas, humanæ vitæ modus quidam ac temperantia, vtramque nimietatem prudenter euitans, & regia via, inter dextram & ſiniſtram, curſum noſtrum deducens. Cum enim ille, ad quem ſumme tendimus, ſummus quidam modus ſit, cui nihil B deeſt, nihil ſuperfluit, nihil deficit; ad quem cum peruenerimus, nihil erit exterius quod appetamus, nihil interius quod faſtidiamus: neceſſe profecto eſt, vt noſmetipſos in quadam menſura modoque ſeruemus, nec infra quam neceſſe eſt dilabamur, nec ſupra quam oportet, peſtifera præſumptione feramur. Iuſtitiam ſane ab Apoſtolo illam hic æſtimo nominari, qua proximorum neceſſitati ſiue ſaluti conſulentes, & in ipſis beneficijs quid cui conueniat, quis cui præferendus ſit diſcernentes, quod iuſtum eſt cuique tribuimus. His autem duabus virtutibus ſobrietatis & iuſtitiæ, ne de his philoſophi, vel quilibet à Chriſti fide alieni glorientur, conſultiſſime addidit pieta- C tem, quæ in fide ſincera, & pura intentione conſiſtit. Porro ipſa intentio in amoris electione, de qua iam diſputatum eſt, conſtare videtur. Hic fortaſſe lector exiget, vt viuendi modum vnicuique præſcribamus. Quod quam ſit arduum, difficileque tractatu quis non videat? cum tot ſint hominum qualitates, quot homines; nec ſaltē duo inueniantur, quibus cuncta æque conueniant. Nam quod vni ſatis eſt, hoc alteri parum eſt; quo iſte proficit, ille deficit; & quod alteri neceſſarium eſt, alteri conſtat eſſe ſuperfluum. Dicendum tamen aliquid videtur quod conueniat omnibus, quod quiſque ſibi poſſit aptare, &
D vtrum neceſſarium viuendi modum excedat, diſtricta poſſit ratione conijcere.

Tit. 2. 12.

De tribus ordinibus humanæ conuerſationis, & primo de naturali ordine.

CAPVT XXXIX.

IGITVR tres ordines humanæ conuerſationis occurrunt, primus naturalis, ſecundus neceſſarius, tertius volũtarius. Primus conceditur, ſecundus indicitur, tertius offertur. Primus ex poteſtate, ſecundus ex neceſſitate, tertius ex voluntate. Primo debetur gratia, ſecundo miſericordia, tertio gloria. Eſt autem ordo naturalis, vt qui nulla commiſit illicita, ſi velit ipſe, licitis vtatur, licite tamen. Eſt autem licitus, verbi gratia, vſus carnium vini potus vſus coniugij diuitiarum poſſeſſio. Modum ſane quendam ſeruandum omnibus, nec a quolibet pacto quolibet A
*Luc.*21.34. excedendum, Saluator ipſe præſcribit dicens. [Videte ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.] In vſu igitur B
cibi & potus, hic modus ſeruandus eſt; vt in eorum perceptione, infra crapulam & ebrietatem, ſe quiſque contineat. In vſu ceterorum, quibus licite vtuntur homines, quis modus ſeruandus ſit, diligens inquiſitor per ſe inueniet. Iam nunc de ordine neceſſario aliqua perſtringamus.

De neceſſario ordine.

CAPVT XL. C

EST quippe ordo neceſſarius, vt qui commiſit illicita, ab vſu licitorum ſeſe reſtringat. In qua reſtrictione duo conſideranda ſunt, modus ſcilicet ſatisfactionis, & neceſſitas purgationis. Modus ſatisfactionis, vt ſecundum modum culpæ, rigor continentiæ extendatur; quatenus ſecundum Baptiſtæ
*Matth.*3.8. vocem, dignos pœnitentiæ fructus faciamus. Verum non ſatisfactionis modus tantum ſeruandus eſt, ſed etiam purgationis neceſſitas perquirenda. Nec pro ſola ſatisfactione a licitis continendum, ſed etiam pro expellendis, vel minuendis paſſionibus, quæ vitioſa conſuetudine inoleſcunt, laborioſis operibus inſiſtendum. Sunt enim exterioris hominis exercitia, interioris hominis inſtrumenta, quibus & D
paſſiones vitioſæ, quæ ipſam inficiunt animam, facilius abſciduntur; & interiores faciei ſordes, quaſi confectione quadã aſperiori plenius diluuntur. Proinde ſuæ purgationis ſollicito, primo neceſſe eſt vt paſſiones, quibus impugnatur, attendat; deinde quæ ſint, quibus maxime fatigatur, inſpiciat; poſtremo quę inſtrumenta, quibus paſſionibus magis obuient, ſagaciter perquirat. Quibus inſpectis, congruum inſtrumentum cuilibet paſſioni obijciat, & quæ magis impugnat, frequentiori inſtantia, vt ipſa obruatur, inſiſtat. Denique paſſionem

Digitized by Google

A nem libidinis facile comprimit ventris reſtrictio; vagum cor & inſtabile vigiliarum confirmat afflictio; iram ſilentium mitigat; tædium mentis operis ſollicitudo caſtigat. Nec ſic tamen vnius paſſionis extinctioni, tota vehementia inſiſtendum eſt, vt ad cetera comprimenda inſtrumentum corporale deficiat; nec importunius laborandum eſt, ut non quælibet paſſio ſentiatur; ſed cum ſurrexerit, vt ſecundum rationis iudicium compeſcatur.

De ordine voluntario, & quis in eo
B
ſeruandus ſit modus.

CAPVT XLI.

SEQVITVR ordo voluntarius, a nobis deinceps inſpiciendus, de quo Pſalmiſta. [Voluntarie (inquit) ſacrificabo *Pſal.* 53. 8.
tibi.] Eſt quippe holocauſtum gratuitum, acceptabilis hoſtia, ſacrificium voluntarium; cum quis ab his, quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ præcepta ſunt, ad ea, quæ potioris gloriæ præmia ſuſpirantibus propoſita ſunt, ſpiritus libertate conſcendit. Ad
C quod perfectionis culmen, feruentiores quoſque Saluator inuitans, *Math.* 19.21.
[Si vis (inquit) perfectus eſſe, vade & vende quæ habes, & da pauperi- *Math.* 19.12.
bus, & veni, ſequere me.] Et alias. [Sunt ſpadones (inquit) qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat.] Itaque ſæculi abrenunciatio, caſtitatis propoſitum, cuiuſlibet arctioris vitæ profeſſio, inter voluntaria ſacrificia computantur. Abſit enim vt iſta vitæ perfectio, quam voluntarie ſubijt quis, non coactus; inter neceſſaria & coactitia, & non potius inter voluntaria numeretur: cum & ipſa neceſſitas, quam inuito nullus impoſuit, ſed cui ipſe ſe, deſiderio perfectionis, ſponte ſubiecit, voluntaria dicenda ſit, non
D coactitia.

QVI igitur ad hæc excelſa & ſublimia ſeſe contulerit, primo voti vel propoſiti ſui normam, in quibus & in quantis conſtet, diligenter inſpiciat; deinde interioris, & exterioris hominis vires, experientiæ libra trutinet & diſcernat. Vires dico interiores, quibus contra tentationum bella, exercitatione quotidiana confligat; vires exteriores, quibus corporalium laborum onera infatigabili longanimitate toleret. Licet autē in quemlibet ſtatum proficienti, neceſſarius ſit & interioris, & exterioris hominis labor, ei tamen, quem adhuc carnis paſſiones impugnant, neceſſaria magis eſt hominis exterioris afflictio. Ipſis

ſis autem paſſionibus ſopitis vel extinctis, licet ab exterioribus modicum temperare; ipſa autem ſpiritalia inſtantius, & feruentius exercere. Nec ſic tamen, vt profeſſionis ſuæ normam præſumptuoſus excedat; nec temporum diſtinctiones, quæ in regula, cui ſe ſubdidit, præſcribuntur, deſtruat vel confundat; ſed ſeruato cuilibet operi tempore præſtituto, in ipſis ſe vel ſedatius, vel feruentius, ſicut vtile ſibi norit, exerceat. A

Item modus in ipſis exercitijs ſeruandus deſcribitur. B

CAPVT XLII.

HVNC ſane modum in ipſis exercitijs, quemlibet ſeruare vtile eſt, quatenus ſic ſe in vno habeat, vt in ceteris non deficiat: illud tamen, in quo ſe magis proficere ſentit, maiori feruore exerceat. Habeo ad manum de hac re cuiuſdam verba ſapientis. Meditatio (inquit) in moribus primo conſiderat quæ debita ſunt, ſiue ex præcepto, ſiue ex voto, & ea primum agenda iudicat, quæ ſic facta habent meritum, vt non facta generent C reatum. Hæc ergo primum facienda ſunt, quæ ſine culpa dimitti non poſſunt. Poſt hæc, ſi quid voluntarie ſuperadditur, ſic faciendum eſt, vt debitum non impediatur. Alij volunt quod non debent, qui non valent id quod debent: alij & ſi valent quod debent, voluntaria impedimenta adducunt, volendo quod non debent. Item duo mala in bona actione præcipue cauenda ſunt, afflictio ſcilicet, & occupatio. Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur, per occupationem tranquillitas diſſipatur. Afflictio eſt quando pro his, quæ non valet, per impatientiam vritur. Occupatio quando in his, quæ valet, agendis, D per intemperantiam agitatur. Ne igitur male amaricetur animus, ſuam impoſſibilitatem patienter ſuſtineat; ne autem male occupetur, poſſibilitatem ſuam extra menſuram ſuam non extendat.

Quid homo proximo ſuo debeat oſtenditur.

CAPVT XLIII.

Hæc

A HÆc de modo, in ſingulis ſeruando gradibus, dicta ſint; quo ad eum, qui ſumme diligendus eſt, contendentes, & animæ ſaluti conſulimus, & corpori debita naturæ concedimus. Quoniam autem proximum, æque vt ipſi, à nobis diligi diuina tradit auctoritas, primo neceſſe eſt, vt, cui quis ordo conueniat, nos minime lateat, deinde ſummopere elaborandum, ne quis in quolibet ordine præſcriptum viuendi modum excedat. Sed quia quoſdam præeſſe, quoſdam ſubeſſe, quoſdam coëſſe manifeſtum eſt, cum à quolibet horum legitima menſura tranſgreditur, debet quidem inferior ſuperiori ſuggerere, par parem corripere, ſuperior
B inferiorem etiam, ſi ſit neceſſe, compellere.

IPSA ſane correptio ſiue compulſio, ſecundum qualitatem ſingulorum temperetur; vt in ſuggeſtione ſubiectio, & in correptione dilectio, & in compulſione ſentiatur compaſſio. Qui in inferiori ordine legitime obuerſatur, vt ad ſuperiora conſcendat, moneri poteſt, cogi autem non poteſt. Qui ſuperiori ſua ſe ſponte ſubmiſit, ſecundum profeſſionis ſuæ modum tractari debet, ad arctiora vero compelli, eius inconſulta voluntate, non debet.

C *Quomodo ſibi & proximo exhibenda ſit dilectio.*

CAPVT XLIIII.

SCRIPTVRA ait, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. *Matth. 22. 39* Conſulte non ait, Diliges proximum tuum quantum teipſum, ſed ſicut teipſum. Modum ergo diligendi præſcripſit, non quantitatem indixit. Sic autem ſua ſibi exhibeatur dilectio, vt primo animæ ſuæ, quæ potior ſui pars eſt, conſulat ad ſalutem, deinde corpori ad neceſſitatem. Quod ſi aliquando incumbat neceſſitas alterum contemnendi, etiam corporis patiatur interi-
D tum, dum tamen animæ non ſuſtineat detrimentum. Nec hoc eſt corpus odire, ſed animã corpori in dilectione præferre. Ab hac ergo ſui dilectione nunquam recedat, & ad conſulendum proximo ſecurus accedat. Agat ergo cum proximo, quantum poteſt, vt & ſaluus corpore, & ſanus ſit mente. Nam ſi alterum horum negligit, profecto proximum, qui ex vtroque conſtat, non diligit. Nulla ſane ratione vel præcepto compellitur, ſuæ animæ perditione, animæ fraternæ comparare ſalutem, nec ſui corporis interitu, fraterni corporis interitum propulſare. Nam quod præcipimur animas pro fratribus ponere, ad vitæ contemptum, non ad animæ pertinet detrimentum. Sic

Digitized by Google

enim non ad perditionem, ſed potius ponitur ad ſalutem. Vnde ſic A
animam ponere, ipſi vtique animæ conſulere eſt. Sed & illud forte
laudabiliter fieri poteſt, vt ex ſola dilectione quis, pro alterius corpore,
ſuum corpus obijciat: vt autē, non dico pro vnius animæ, ſed etiam
pro totius mundi ſalute, ſuæ animæ detrimentum ſuſtineat, ſaluo verę
Matth.16.26. dilectionis ordine, fieri non poteſt. Quam enim dabit homo commutationem
pro anima ſua? Quid prodeſt ei, ſi lucretur vniuerſum
mundum etiam ad ſalutem, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur?
Eſt enim detrimentum animæ, ab eius, qui ſumme diligendus eſt, dilectione
recedere. A Dei dilectione receditur, cum vel aliquid dignum
damnatione committitur; vel aliquid, ſine quo non eſt ſalus, B
prætermittitur.

QVICQVID autem, præmiſſa ratione, fraternæ dilectioni adijcitur, totum profecto diuinæ dilectioni ſubtrahitur. Cum enim ſecundum modum, quo Deum diligit, ſui dilectio metiatur, tunc ſolum minus diligit ſeipſum, quando minus diligit Deum. Porrò ſeipſum qui diligit, cuius perditioni non parcit? Quomodo ergo alium diliget ſicut ſeipſum, qui non diligit nec ſeipſum? Nam &
Rom. 9. 3. Apoſtolus cum ait, [Optabā aliquando anathema eſſe a Chriſto, pro fratribus meis] affectum quidem prodidit, conſilium non expreſſit.
At quam diuerſa in vna mente ſuggerant affectus & ratio, ſuperius C
ſatis oſtendimus. Vnde Apoſtolus cum illud diceret, verum quidem dixit, quia affectum, quem ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet mallem totum mundum perire, quam me ſolum a Chriſto ſeparari: verum nihilominus dixiſſet, quia rationis conſilium prodidiſſet. Illud tamen quod ait, Optabam anathema eſſe a Chriſto, pro fratribus meis, ſic quoque non inconuenienter poteſt intelligi, vt ab illo orationum ſuarum ſecreto, quo inter amplexus IESV ſuauiter quieſcebat; ab illa ineffabili contemplationis eminentia, qua coëleſtium myſteriorum ſecreta, puriſſimis oculis perluſtrabat; ab illa gratiſſimæ
compunctionis dulcedine, qua animam illa cæleſtia ſitientē, ſpiritua- D
lium affectuum ſuauiſſimis ſtillulis perfundebat; ad mundi ſtrepitum, ob fratrum ſalutem, optauerit euocari. Quam euocationē, a Chriſto ſeparationem, ille non ambigit nominandam; qui pro modulo ſuo guſtat & videt, quoniam dulcis eſt Dominus; quam beatus omnis qui ſperat in eo. Porro qui ſic a Chriſto ſeparari, vel fraterna dilectione prouocatus elegit, vel ſuperiorum auctoritate coactus conſenſit; prouidendum ſibi eſt ne obruat iſta neceſſitas, & pereat illa ſuauitas.

De

Digitized by Google

A

De quibus diſpenſatio fieri poſſit.

CAPVT XLV.

SVNT itaque media quædam, vtpote Lectio, Meditatio, Labor corporis, Ieiuniũ ventris, Suauitas orationis, ceteraque huiuſmodi; quæ omnia pro fraterna ſalute diſpenſanda, varianda, mutanda, nonnunquam etiam ſunt prętermittenda: de quibus Apoſtolus, Non quę ſua ſunt (inquit) ſinguli quęrentes, ſed quæ aliorum. Et item, [Sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.] Verum quod de lectione, vel oratione diximus, etiam de commodis corporis, immo de ipſo corpore ſentiendum eſt: vt quicquid pro ſua ſalute contemnendum, impendendum, variandumque perſpexerit; pro ſalute quoque proximi, idipſum faciendum agnoſcat. Hoc ſane prouidendum vt ipſa mutatio vel variatio, diſpenſatio ſit, non omnimoda deſtructio. Cum cuſtodia charitatis vitiorum emendatio, vt ipſe beatus Benedictus inſinuat, ipſius inſtitutionis cauſa ſit; ſic profecto ipſa diſpenſatio rationabilis erit, ſi cauſæ huic diſpenſatio ipſa profecerit. Si autem diſpenſatione magis, quam inſtitutione nutriuntur vitia, charitas violatur, certe * periculoſa ipſa diſpenſatio comprobatur.

B *Philip.* 2.4. 1. *Cor.* 10. 33.

C

* alias *periculoſe.*

De modo diſpenſationis.

CAPVT XLVI.

D ERGO qui ordine voluntario ad culmen perfectionis aſpirat, primo charitatem, qua Deo maxime propinquamus, immo qua Deo inhæremus, eique conformamur, in qua totius perfectionis plenitudo conſiſtit; quaſi deſtinatum finẽ, quo curſum ſuum dirigat, indeſinenter aſpiciat: deinde via, quam ei voti, vel profeſſionis ſuæ norma præſcribit, ad eius plenitudinem infatigabilis ſpiritus alacritate contendat. Huic itaque fini militet abſtinentia, famulentur vigiliæ, inuigilet lectio, quotidianus labor inſudet. Quod ſi aliquo horum charitas, cuius cauſa inſtituta ſunt, violari cognoſcitur; tunc demum ei, cui diſpenſatio credita eſt, incumbit neceſſitas, vt ſic omnia temperet ac diſponat, quatenus non

horum cauſſa charitas deſeratur, ſed eius fructus in omnibus requiratur: nec ſic tamen vt aliqua eorum, quæ inſtituta ſunt, prætermittantur, aut certa tempora, certis quibuſque exercitijs attributa confundantur, niſi extrema cogat neceſſitas; alioquin non erit diſpenſatio ſed deſtructio: ſed vt certis temporibus certa exercitia pro cuiuſque qualitate ac mentis ſtatu, modificentur. Hoc eſt quod ipſe Sanctus, cum de opere manuũ legem poneret, Sic (inquit) omnia temperet atque diſponat, quatenus animæ ſaluentur, & quod faciunt fratres, abſque murmuratione faciant. Et alias. Omnia tamen menſurate fiant propter puſillanimes. Nunquid dixit hoc, aut illud prætermittatur propter puſillanimes? Immo & infirmis (inquit) & delicatis talis ars iniungatur, vt nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur. Ergo & infirmi & delicati operentur, ſed eorum opus ſic temperetur, vt non opprimantur. Quem rogo de opere abſoluit, ad quod etiam infirmos & delicatos compellit? A B

De optima lege clauſtralium.

CAPVT XLVII.

Pſalm. 72. 23. VT iumentum factus ſum apud te. Vere vt iumentum facti ſumus, quocunque ducimur ſine contradictione euntes, quodcunque imponitur, ſine reluctatione ferentes. Propriæ voluntati nullus locus, otio aut diſſolutioni nullum tempus. Eſt quidem cibus parcior, veſtis aſperior, potus e fonte, ſomnus plerumque in codice. Quam illud quoque mirandum, quod innumeris hominibus, vnius hominis voluntas eſt lex? Adeo vt quod ſemel ex eius ore elapſũ fuerit, tanta cura ſeruetur ab omnibus, ac ſi in id omnes coniurauerint, vel ab ipſius Dei ore audierint. Et quod miro modo delectat, nulla eſt perſonarum acceptio, nulla natalium conſideratio. Sola neceſſitas parit diuerſitatem, ſola infirmitas diſparilitatem. Quod enim in communi laboratur, diſtribuitur ſingulis, non vt carnalis affectus aut priuatus amor dictauerit, ſed prout cuique opus fuerit. C D

Quare laborent aliqui ſub iugo Chriſti.

CAPVT XLVIII.

INVITAT

Digitized by Google

A INVITAT nos Dominus ad requiem dicens, [Venite ad ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego vos reficiam. Tollite iugum meum ſuper vos,]& cetera. Sane charitas eſt iugum illud ſuaue,& onus leue, ad quod nos Saluatoris inuitat clemētia [& inuenietis(inquiens) requiem animabus veſtris.] Verum quia plerique noſtrum, qui videmur huic iugo ſuppoſuiſſe ceruices,in multis conuincimur laborare,conemur oſtendere cupiditatis iugum hunc parturire laborem. Radix enim omnium malorum cupiditas, ſicut e diuerſo radix omnium virtutum charitas. Proinde quamdiu in ipſis animæ præcordijs,radix hæc virulenta reſeditlicet ſummatim quidem ramuſculi recidantur,germine rediuiuo neceſſe eſt alios pullulare, donec radix ipſa euulſa radicitus,vnde perniecioſiſſima vitiorum ſoboles oriatur,vlterius non relinquatur. *Matth.11.29.*

B

Quod labor exterior pro interioris qualitate formetur.

CAPVT XLIX.

C SANE labor iſte,de quo cauſamur, non carnis ſed cordis eſt;ſicut & requies, de qua hic agimus, cordis conſtat eſſe non carnis, quanquam exterior labor pro interioris qualitate formetur,nec dicendus ſit exterior labor vllus, ſi interior fuerit nullus: verbi gratia,attende venatores,vel aucupes,vel quoſlibet talium vanitatum ſectatores. Si exteriores corporis motus perſpexeris,quid laborioſius? Si mentis qualitatem, quid delectabilius? Idipſum etiam in laudabilibus videre facillimum eſt. Quantus Apoſtolis labor exterior,cum in carcerem truderentur,cum aſtringerentur vinculis,cum flagris acerrime cæderentur? & tamen ibant gaudentes a conſpectu concilij,quoniam digni habiti ſunt pro nomine IESV contumeliam pati. Quam multis tunc ſacrilegis ſimilis pæna? ſed quia diſſimilis conſcientia, illi vtrobique miſeri,& interius & exterius laborabant;iſti ad interiorem requiem in pænis exterioribus exultabant. *Actor.5.41.*

D

HIs igitur diligenter inſpectis,patet profecto nequaquam exteriores corporis paſſiones, interiorem parturire laborem, ſed radicem internis viſceribus reſidentem,quicquid exterius accidit,pro ſui conformare natura. Quid enim eſt,quod duobus ad eandem menſam reſidentibus,eiſdem appoſitis cibis,alter exultat,murmurat alter?

Digitized by Google

Quid quod eiſdem exceptis vulneribus,alter triſtitiæ languore deij- A
citur,alter mira iocunditate perfunditur? Duo ſimul orbitatis ſiue
paupertatis infortunio feriuntur, & tamen iſte blaſphemat, gratias
agit ille. Eadem ſpecies vtriuſque ingeritur oculis, & vnus turpiter
commouetur,alius ſolita ſibi pace perfruitur. Oblata occaſione ho-
noris cuiuſlibet, alter dominandi libidine inflammatur, alter aſper-
natur.

Quod omnia accidentia charitas ſua temperet tranquillitate; cupiditas omnia corrumpat ſua peruerſitate. B

CAPVT L.

NONNE & in corporibus idipſum accidere manifeſtum
eſt, vt pro ſanitatis vitijue qualitate,ea,quæ exterius acci-
dunt,aut moleſta experiantur aut grata? Nam cibus qui
morbum auget alterius,alterius proficit ſanitati;& ſol qui
lumen oculo eripit lippienti,ſano iocundius illuceſcit. Sicut ergo in C
corporibus pro interioris naturæ modo,ea,quæ exterius adhibentur,
aut ſalubria inueniuntur,aut noxia; ita perſpicuum eſt ex interna
mentis qualitate,huius requiem, iſtius pendere laborem. Mentem
enim,quam ſuauiſſimum ac tranquilliſſimum Domini iugum,chari-
tas videlicet perfecta poſſederit; in ſuæ tranquillitatis ſtatum acci-
dentia quæque transfundit: non ſinens eam vllis rerum perturba-
tionibus commoueri, ſed ipſas rerum perturbationes, ad ſui pro-
fectus vſum prouenire compellens. At ſi mens grauiſſimo fuerit iugo
cupiditatis addicta,quamdiu quidem nulla fuerit commotionis oc-
caſio,dominici iugi ſuauitatem requies remiſſa mentitur; ſed cauſa D
cuiuſlibet indignationis oborta, mox de cordis receſſibus, quaſi de
abditiſſimis cauernis,beſtia ſæua prorumpens, duriſſimis paſſionum
morſibus miſeram animam lacerat & cruentat,nullum pacis,nullius
*Iſai.*10.27. ei requiei tempus indulgens. Computreſcat itaque iugum a facie
olei,iugum ſcilicet cupiditatis a præſentia charitatis,& ſtatim experi-
tur ſarcina Chriſti quam ſit leuis,quam ſuauis,quam iocunda,quam
in cælum rapiens,& à terra eripiens. Quocirca ſi requiei huius dul-
cedinem volumus experiri, laboris noſtri cauſas & radices ſollicite
exquiramus;non affectu tepido,quaſi ferro retuſo,exteriora tantum
reci-

Digitized by Google

A recidentes,ſed ad ipſas morborum origines,vehementiori deſiderio penetrantes.

Quod a triplici concupiſcentia omnis labor interior oriatur.

CAPVT LI.

PVTO autem quia,ſi ſubtilius indagemus, quicquid nobis B laboris oboritur,vel a carnis concupiſcentia,vel a concupiſcentia oculorum,vel ſuperbia vitæ, quaſi quibuſdam venenoſis fontibus deriuari,manifeſtiſſime cognoſcemus. Si ergo adhuc cibus me contriſtat aſperior, laborem mihi concupiſcentia carnalis indicit; nec ideo laboro quia iugum Chriſti ſuſcepi, ſed quia non plene iugum cupiditatis abieci.

QVOD ſi lautioris edulij inflammatus ardore, vilioris appoſitione conturbor,vel ſi ſolito minus,ſi vel tardius,vel negligentius præparetur, murmurationis peſte conſumor; Quis mihi has parit anguſtias, paſſio cupiditatis, an ſuauitas charitatis?

C

De concupiſcentia oculorum.

CAPVT LI.

CONCVPISCENTIAM oculorum,curioſitatem ſancti patres appellant,& eam non ſolum ad exteriorem,ſed etiam ad interiorem hominem æſtimant pertinere. Ad exteriorem curioſitatem pertinet omnis ſuperflua multitudo,quam amant oculi in varijs formis, in nitidis & amoenis co-
D loribus,in diuerſis opificijs,in veſtibus,calceamentis, vaſis,picturis, ſculpturis,diuerſiſque figmentis, vſum neceſſarium & moderatum tranſgredientibus:quæ omnia amatores mundi ad illecebras expetunt oculorum,foras ſequentes quod faciunt intus,relinquentes a quo facti ſunt, & exterminantes quod facti ſunt. Inde etiam in clauſtris quorundam monachorum, grues & lepores, damulæ, & cerui, picæ & corui, non quidem Antoniana vel Machariana inſtrumenta, ſed muliebria oblectamenta;quæ omnia nequaquam monachorum paupertati conſulunt, ſed curioſorum oculos paſcunt.

De interiori curioſitate.

CAPVT LIII.

CVRIOSITAS interior in tribus conſiſtit, in appetitu ſcilicet noxiæ, vel inanis ſcientiæ; in petueſtigatione alienæ vitæ, non ad imitandum, ſed ad inuidendum ſi bona eſt, vel inſultandum ſi mala, vel certe ſola curioſitate tantum, vt ſciatur, ſiue mala ſit ſiue bona; poſtremo in curioſa quadam ſæcularium rerum, vel actuum agnitione. Ex quibus omnibus, mentibus captiuatis non modicus labor innaſcitur. Inde eſt etiam, quod cum tota die inanibus ſpectaculis dediti, vel rumoribus audiendis intenti, a nobis quodammodo exierimus, reuertentes iterum ad nos, vanitatum imagines introducimus; & cor plenum ſimulacris, ad locum quietis ferentes, noctes ducimus inſomnes, variaque negotia in ipſa pſalmodia, vel orationibus noſtris, otioſis diſcurſibus ordinamus. Eſt adhuc aliud curioſitatis peſſimum genus, quo tamen hi ſoli, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, attentantur; exploratio ſcilicet ſuæ ſanctitatis, per miraculorum exhibitionem, quod eſt Deum tentare. Vnde, Non tentabis Dominum Deum tuum. B C

Deuter. 6. 16.

De quorumdam ſententia, qui exteriores labores charitati, & interiori dulcedini dicunt eſſe contrarios.

CAPVT LIIII.

D

SED aſſiduis (inquies) vigilijs corpus tabefacere, quotidianis laboribus carnem affligere, viliſſimis cibis membrorum labefactare vigorem, non ſolum non modici laboris, ſed & ei, quam tantopere niteris commendare, adeo charitati conſtat eſſe contrarium; vt totam mentis ſuauitatem euacuans, omni eam ſpiritali dulcedine reddat effœtam. Hæc eſt illa ridenda quorumdam opinio, qui ſpiritalem dulcedinem in carnis quodammodo ſuauitate conſtituunt, aſſerentes corporis afflictionem contrariam eſſe ſpiritui, exteriorisque hominis paſſiones, interioris minuere ſanctitatem. Cum enim (inquiunt) caro ac ſpiritus affectu ſibi naturali

A naturali cohæreant, neceſſe eſt ſuas inuicem communicent paſſiones, ac ſic impoſſibile vt non huius oppreſſione alterius hilaritas perturbetur, ita vt in illud gaudium ſpiritale, mœroris quadam anxietate deiectus, ſpiritus nullatenus valeat reſpirare: Acute hæc vel inueſtigari videntur, vel probari. O rem pudendam! ſecundum regulas Hipprocatis gratia quæritur ſpiritalis. Sic nimirum, ſic errant, qui phyſicis argumétis magis, quã præceptis apoſtolicis innituntur. Ipſius namque ſunt hæc, qui ſuper ventrem repit, qui terram comedit, qui ſub vmbra dormit in locis humentibus, qui negotium ventris & libidinis, ſub colore actitat ſanctitatis. Sic enim facilius ſimplices
B quoſque, ab Apoſtolica paupertate & Euangelica puritate cogitat exterrendos, ſi maiorem diuinæ dulcedinis gratiam, in remiſſiori vita ſibi æſtiment affuturam.

PLANE hæc eſt ſapientia non deſurſum deſcendens, ſed prorſus terrena, animalis, diabolica. Hæc eſt * prudentia verbi, ſapientia carnis, quæ cum ſuauitatem doceat carnis, crucem Chriſti euacuare contendit: in qua profecto, quantum ad carnem, nihil eſt ſuaue, nihil molle, nihil tenerum, nihil omnino delicatum. Sed non illa euacuatur. Illa potius hanc delicatam doctrinam euertit, quam claui ſacris inditi membris expugnant, quam lancea illa,
C dulcibus impreſſa viſceribus, acumine ſalutari debellat. Ergo prorſus contra ſentio, audacterque pronuncio carnis afflictionem, ſi ſana præcedat intentio, & fuerit ſeruata diſcretio, quam tamen non propria coniectura, ſed exemplis maiorum capere oportet, ne forte remiſſio & diſſolutio ſub colore ſe diſcretionis oppalliét, ſic (inquam) carnis afflictionem non ſpiritui contrariam, ſed neceſſariam; ſed nec diuinam minuere conſolationem, ſed potius ſentio prouocare; adeo vt hæc duo ſemper æquari in hac duntaxat vita exiſtimem, exteriorem ſcilicet tribulationem, & interiorem conſolationem. Quid enim? Forte Deus huic diuitijs, & delicijs affluenti, ſuæ conſolatio-
D nis dulcedinem impertit, quam a pauperculo ſuo, pro ſe quotidie moriente, rigida cenſura ſuſpendit? Abſit, abſit. Abſit hoc de illo dulciſſimo, ſuauiſſimo, compatientiſſimo ſentire vel credere: ſed ſi ego dico, potes forſitan dubitare; ſi autem Chriſtus dicit, hęreticum eſt non credere. Quid ergo (inquis) tuęne ſententię magis, quam propriæ credam experientię? Et quid ſi alius, longe aliud, ſe teſtetur expertum? Certe ille, quo magis affligitur, eo maiorem diuinæ dulcedinis gratiam experitur. Plane cui vult miſeretur.

* Lego *prudentia non verbi, ſed ſapientia carnis.*

A

Apoſtolica & prophetica auctoritate, præmiſſa ſententia confutatur.

CAPVT LV.

ACCEDAT ergo ille athleta fortiſſimus, teſtis fideliſſimus, diſputator egregius in quo Chriſtus loquitur, qui quotidie pro Chriſto moritur, qui omnem tribulationem patitur, cui foris pugnæ, intus timores, qui caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit, qui non gratis panem B ſuum manducat, ſed in fatigatione nocte & die operatur, cuius manus & ſibi, & qui cum eo ſunt, neceſſaria ſubminiſtrant, qui denique in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſub ſignis IESV, acerrimus miles inſudat: ille (inquam) hanc dirimat quæſtionem, & vtrum tanta tribulatio, tam mira fatigatio, conſolationem ei ſubtraxerit ſpiritalem, oſtendat. Dicat ergo Paulus, vtrum ſuos in præſenti tribulatione, pius ille conſolator ſine conſolatione relinquat, & hæreſim Iouiniani iterum pullulantem, ſua auctoritate præoccupet. Pernicioſior tamen hæc hæreſis, quam C Iouiniani videtur; nam cum illa epulas abſtinentiæ æquarit, iſta præponit. Ergo qui maiorem diuinæ dulcedinis conſolationem, in carnis ſuauitate quam tribulatione conſtituunt, Paulum audiant dicen-

2. Cor. 1. 3. tem. [Benedictus Deus, & pater Domini noſtri IESV Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.] Siue ergo ieiunijs maceremur, ſiue afficiamur vigilijs, ſiue laboribus atteramur; benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Etſi lapidibus obruamur, etſi vinculis aſtringamur, etſi cædamur virgis, etſi carceris toleremus anguſtias; benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. D Fremat diabolus, ſæuiat mundus, inſectetur odijs, aggrediatur maledictis, diripiat ſubſtantiam, commaculet famam; benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, vt poſſimus (inquit) & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt. Et hic non his qui in diuitijs & delicijs, ſed his qui in omni preſſura ſunt, ſuam conſolationem promittit. Et nihil quæſtionis relinquens ad-

2. Cor. 1. 5. iecit. [Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.]

QVID manifeſtius? Hoc eſt planè quod paulò ante diximus, duo ſcilicet

Digitized by Google

A ſcilicet hæc coæquari, exteriores paſſiones, & interiores conſolationes. Denique Salomon, quibus diuina conſolatio ſit infundenda, myſticis verbis declarat dicens. [Date ſiceram mœrentibus, & vinum his qui amaro animo ſunt. Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur amplius.] Aperte his verbis vinum illud, quod lætificat cor hominis, non otio diſſolutis, non diem in cachinno, & fabulis expendentibus, ſed his, qui amaro ſunt animo repromittit: ſiceramque illam, quæ de pomis nouis & veteribus, quæ in ſponſi delicijs ſponſa conſeruat, conficitur; non epulantibus & potantibus, ſed propter anguſtias huius vitæ mœrentibus, & egeſtate & dolore B laborantibus, pronunciat eſſe donandam. Bibant (inquit) & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ; laboris videlicet magnitudinem, diuina conſolatione aſſerens minuendam. Cui ſententiæ apertiſſime concinit Pſalmiſta. [Secundum multitudinem (inquiens) dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.] *Prouer.31.6.* *Pſalm.93.19.*

O CONSOLATIO quæ infirmos ſanat, debiles roborat, alleuat deſperatos! Ipſa eſt conſolatio gementibus, pauſatio laborantibus, tentatis protectio, viaticum itinerantibus. Quam quidem conſolationem illi ſibi adimunt, qui ſtatim ad primos ſudores reſilientes, vel in priſtinum torporem deuoluuntur, vel viles quaſdam conſolatio- C nes in crebra confabulatione, vel amicorum viſitatione, vel certe in propriæ voluntatis libertate conquirunt. Quas conſolationum ſordes ſanctus Propheta contemnens, [Renuit (inquit) conſolari anima mea.] Quid ergo? Sine omni conſolatione relictus es? Abſit. [Memor fui Dei, & delectatus ſum.] Nemo ergo arduam illam viam, quæ ducit ad vitam, exhorreat. Nemo remiſſionem, quam ſemel abiecit, timida infelicitate repetat, ſed ſicut ait noſter legiſlator, ſuſtinens non laſſeſcat nec diſcedat, ſciens, quia ſecundum multitudinem laborum, quos tolerat pro Chriſto, conſolationes eius lætificabunt animam illius. Verum guſtata dulcedine ſpiritali, non ſtatim otio diſſol- D uaris, mox enim è latere ſpiritalis inſurget Amalech, non armis, ſed orationibus euincendus. Quoties enim in tentationibus animus plus nimio fatigatur, ſolicita orationum deuotione ad materna vbera IESV properandum, ex quorum abundantia lac tibi miræ conſolationis eliciens, dicas cum Apoſtolo. [Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.] Et [Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.] *Pſal.76.4.* *2.Cor.1.3.* *2.Cor.1.5.*

 A

Quomodo charitas & cupiditas in proficiente operentur

CAPVT LVI.

HACTENVS hæc forte non inutiliter præmiſimus; quæ omnia ſi attente, ſi diligenter, poſtremo ſi humiliter inſpiciantur, erit ni fallor perfacile intueri, conuerſum quemlibet ex noua charitatis infuſione, alacri conatu, B ac leuiſſimis quibuſdam mentis ſuæ motibus ad altiora ſuſtolli: ſed cupiditate deorſum premente, & omni, cui inhæſerit, naturali pondere ad ima ſemper vrgente, in ipſo ſuo conatu nonnihil laborare; & quanto frutex pernicioſa altius, in ipſis animæ receſſibus, radices infixerit, tanto in earum auulſione maior difficultas, perinde in aſcenſione minor facilitas. Sed ſicut piger quis, ac deſidioſus, ac agriculturæ imperitus agrum ſuum, parua licet ex parte tribulis, ac ſpinis obſitum tardius euacuat, & emundat; impiger autem ac ſollicitus, ac huius diſciplinæ induſtrius, etiamſi omnem agri ſuperficiem occupauerit, veprium denſitatem citius eradicat, ac de ſterili & infœ- C cundo, pinguem reddit & vberem: ſic nimirum abrenuncians quis mundo, ſi tardus, ſi tepidus, ſi ſuæ purgationis minus fuerit curioſus, quanquam in ſæculo minus extitit inquinatus, tardius in conſcientiæ ſerenitatem, ac charitatis proficiet libertatem: at ſi feruens ſpiritu, ſi diligens ac ſollicitus, ſi diſcretionis virtute fundatus, aſſumptis ſpiritalium exercitiorum inſtrumentis, vitiorum germina ab agro cordis ſui potenter euellat; in auras conſcientię purioris citius reſpirabit, ac iugo cupiditatis excuſſo, ac onere depoſito paſſionum, inueniet quia iugum Domini ſuaue eſt, & onus eius leue eſt.

D

Quanta ſit in voluptatum contemptu, victoriaque iocunditas.

CAPVT LVII.

SICQVE probabit expertus, non modo nullius laboris, immo ſummæ eſſe iocunditatis, pudicitiæ ſuauitate perfundi; quanquam oneroſum ſit naturalia incentiua, immundaque deſideria, quæ de concupiſcentia carnis emer-

guunt,

Digitized by Google

A gunt, fræno temperantiæ cohibere. Similiter non ſolum iocundum, ſed inſuper glorioſum, cum gulæ fuerit concupiſcentia ſuperata; non ſe ſeruum ſui ventris, ſed Dominum intueri: illa mira exultatione tripudians. [Ego autem didici in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio humiliari, ſcio & abundare; (vbique & in omnibus inſtitutus ſum) & eſurire, & ſatiari, & abundare, & penuriam pati.] Sed & amor carnis ſi fuerit perfectè ſopitus, vel certè igne diuini amoris abſorptus, nullus erit in exterioribus labor; quia non poterit mens eius afflictione turbari, cuius non poteſt dilectione diſſolui. Suauitas ergo iugi Dominici, &

Philip. 4. 11.

B leuitas oneris eius, in voluptatum contemptu conſiſtit. Nemo ergo æſtimet maiorem in vitijs, quam in virtutibus eſſe delectationem.

C

D

 A

DIVI AELREDI
ABBATIS RIEVALLENSIS
SPECVLVM CHARITATIS.
B

Epiſtola cuiuſdam ad Aëlredum de ſequenti opere.

EST quidem Sanctorum virtus permaxima humilitas; ſed ſi vera, ſed ſi diſcreta: neque enim humilitas in parte conſtituenda eſt mendacij, nec inobedientiæ ſacrilegio conſeruanda. Rogaui fraternitatem tuam, imo præcepi, C
imo ſub atteſtatione diuini nominis adiuraui, vt mihi pauca quædam ſcriberes, inter quæ etiam quorundam quærimonijs, qui de remiſſioribus ad arctiora nituntur, obuiares. Non damno, non reprehendo excuſationem; ſed prorſus obſtinationem accuſo. Fuerit humilitatis excuſaſſe; ſed numquid humilitatis eſt non obedire? numquid humilitatis eſt non acquieſcere? Imo quaſi
1.*Reg.* 15. 23. peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Sed clamas femineos humeros graui ſarcinæ ſubducendos, cautiuſque onus oblatum non ſubire, quam ſub faſce, cum ſub- D
ieris, ruere. Sit ergo graue quod iubeo, ſit arduum, ſit impoſſibile. Sed nec ſic excuſationem habes. Perſiſto in ſententia mea; præceptum ingemino. Quid facies? Nonne is, in cuius verba iuraſti, Sciat, (inquit) iunior hoc ſibi expedire, & confidens de adiutorio Dei obediat? feciſti vtique quantum debuiſti, ſi non plus quam debuiſti: quouſque licuit, proceſſiſti. Cauſas tuæ impoſſibilitatis oſtendiſti, dicens te minus grammaticum, imo pæne illiteratum, qui de coquinis, non de ſcholis ad eremum veneris: vbi inter rupes & montes, agreſtis & ruſticus victitans, pro diurno pane in ſecuri deſudes & malleo; vbi magis

Digitized by Google

A magis diſcitur ſilere quam loqui; vbi ſub habitu pauperum piſcatorum, cothurnus non admittitur Oratorum.

ACCIPIO gratiſſime excuſationem tuam, qua deſiderij mei ſcintillam augeri potius ſentio, quam extingui; cum dulcius mihi debeat ſapere, ſi id proferas, quod non in cuiuſlibet grammatici, ſed in ſchola didiceris Spiritus Sancti: cum forte theſaurum ob id *2. Cor. 4. 7.*
habeas in vaſe fictili, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex te. Id quoque quam iocundum, quod quodam præſagio futurorum, de coquina ſis tranſlatus ad eremum? cui forte ad horam in Regia domo carnalium ciborum fuit credita diſpenſatio, vt aliquando in
B domo Regis noſtri, ſpiritalibus ſpiritalia comparares, ac cibo verbi Dei eſurientes reficeres. Sed nec ardua montium, nec aſpera rupium, nec vallium concaua perhorreſco, cum in diebus iſtis montes *Ioël. 3. 18.*
ſtillent dulcedinem, & colles fluant lac & mel; in quibus valles abundant *Pſal. 64. 14.*
frumento, in quibus ſugitur mel de petra, oleumque de ſaxo *Deut. 32. 13.*
duriſſimo, & in rupibus & in montibus ſunt paſcua ouium Chriſti. Vnde arbitror, quod malleo illo tuo, aliquid tibi de rupibus illis excuderis, quod ſagacitate ingenij, de magiſtrorum ſcrinijs non tuliſſes; & nonnumquam tale aliquid in meridiano feruore, ſub vmbris arborum ſenſeris, quale numquam didiciſſes in ſcholis. Non tibi
C ergo, non tibi, ſed nomini eius da gloriam, qui non ſolum de lacu miſeriæ & luto fæcis, de proſtibulo mortis & cœno turpitudinis eripuit deſperatum; ſed & memoriam faciens mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus, ad peccatorum ſpem cumulatius erigendam, illuminauit cæcum, indoctum erudiuit, docuit imperitum.

PROINDE cum id quod exigeris, tuum non eſſe nouit omnis, qui te nouit; cur erubeſcis, cur trepidas, cur diſſimulas, cur ad eius vocis imperium qui dedit, renuis erogare quod dedit? An præſumptionis notam, vel aliquorum formidas inuidiam? Quaſi aliquid vtile quis vnquam ſine inuidia ſcripſerit; aut præſumptionis poſſis argui,
D qui Monachus Abbati parueris. Præcipio itaque in nomine IESV Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri, quatenus ea, quæ tibi diuturna meditatione nota ſunt, de excellentia charitatis, de fructu eius, de ordine eius, ſtylo adnotare non differas: vt & quid ſit charitas; & quanta in eius poſſeſſione habeatur dulcedo, quanta in cupiditate, quæ ei contraria eſt, ſentiatur oppreſſio; quam non ipſam dulcedinem charitatis minuat, vt quidam putant, ſed potius augeat hominis exterioris afflictio; poſtremo qualis in eius exhibitione ſit habenda diſcretio, in ipſo opere tuo, quaſi in quodam ſpeculo agnoſcamus. Verum vt pudori tuo parcatur, hæc ipſa epiſtola in fronte operis præfigatur:

Digitized by Google

gatur: vt quicquid in Speculo charitatis,(hoc enim libro nomen imponimus,) lectori diſplicuerit, non tibi, qui parueris, ſed mihi, qui inuitum coegerim, imputetur. Vale in Chriſto dilecte frater. A

Incipit prologus Aëlredi.

VERE Sanctorum vera, & diſcreta humilitas virtus eſt; mea autem, & mei ſimilium defectus virtutis;
Pſal. 118.153. de qua Propheta,[Vide humilitatem meam,& eripe me.]Neque enim a virtute aliqua ſe eripi poſtulabat, B
aut de humilitate extollebat, ſed deiectioni ſuæ ſubuentionem implorabat. Quam miſeram humilitatem meam,& vtinam ſicut humilitatem veram, ſic quoque virtutem diſcretam, ne aliqua inobedientiæ importunitate velare videar.; tantæ dignationis petitioni, iuſſioni, atteſtationi, quia dignum eſt, minus digne,licet, quod quidem mea intereſt, tamen pareo. Suſcipio itaque opus impoſſibile, inexcuſabile, dignum accuſatione: ex mea puſillanimitate impoſſibile, ex præceptione veſtra inexcuſabile, accuſationi ſubiacens ex cuiuſuis inſpectione. Quis enim digne ferat prima fronte, quadam auctoritate Apoſtolica, de excellentiori via charitatis C
ſcribere præmittentem, non ſolum ſcribendi rudem, aut ſicut vobis placuit illiteratum, ſed etiam elinguem, & lactis potum nondum idonee lingentem? Aut qualiter rerum portio vna, aut certe nulla, de charitatis eminentia; incompoſitus, de eius ordine; ſterilis, de fructu diſſerat; infatuatus & inſipidus, eius dulcedinem eliciat; cupiditate victus, contra eam ſe erigat? denique qualiter carnis contritione charitas augeatur, & eius diſcretam exhibitionem, quis ego qui explicem? qui ſecus ac vobis videtur, quod tamen pace veſtra dico, de coquinis ad eremum veniens, locum non officium mutaui?

ATQVI dicetis, Excuſare non debes. Scio Domine mi, ſcio. Sed D
quia excuſare non licet, libet accuſare; vt adueniens lector minus gratus non cogatur vlterius progredi, dum in ipſo limine cernit, quo iure poſſit offendi. Illud tamen ad ſcribendum quantam fiduciam præſtat, quod ſanctiſſimum charitatis affectum, ad ſuſcipiendas moleſtias, quæ mihi digne irrogari poterunt, incunctanter obieciſtis? Itaque ſpem perficiendi vix habens, de charitate quę iuſſiſtis, illo malleo noſtro, cui alluſiſtis, vt Speculum perficeretur, vt potui, compe-
1. Cor. 13.13. gi: in hoc certiſſimum eſſe reperiens, quod, cum ſpes & cetera exciderint, ſemper maneat charitas. Præſtitit autem gratiam, qui artem

non

Digitized by Google

A non tribuit. Et quidem in hoc charitatis ſpeculo, nulli, niſi in dilectione manenti, vultus ſe charitatis infundet: ſicut nec niſi in luce exiſtenti, ſua cuique in quouis ſpeculo, redditur facies. Sane * autem præſentis operis ſuſcipiendi propoſitum, quædam ipſe mecum meditando, quędam vero quaſi mecum, imo magis mecum, quia illa vnanimi meo reuerendiſſimo Priori Hugoni, qui plus mecum, quam ego ipſe mecum, communicanda epiſtolarum more ſparſim dictaueram: ex quibus præſenti intentioni materiam ſumens, ſed & ipſa eadem vt congruere videbantur inſerens, tribus inciſionibus totum diſtinxi. Quarum licet de qualibet in ſingulis mentionem fecerim, ſpecialiter B tamen in prima parte charitatis excellentiam, tum ex eius dignitate, tum ex aduerſę ei cupiditatis improbatione commendare; in ſecunda ineptis quorundam quærimonijs obuiare; in tertia qualiter exhibenda ſit charitas, monſtrare laborat intentio. Si quid igitur in hoc ſudore noſtro propoſito congruens proceſſit, gratiæ largitori, & veſtræ orationi debetur: ſi quid vero aliter, mihi artem, aut vſum non habenti donetur. Verum ne occupationem veſtram terreat operis huius tanta prolixitas, capitula, quæ ſubiecta ſunt, primo percurrite; & eorum inſpectione quid legendum, quid vero negligendum ſit diſcernite.

*Lego ante

C

Incipiunt Capitula Primi libri.

I. Quod nihil dignius, quam vt Creator a ſua ametur creatura.

II. De natura, ſpecie, vſu, quæ omnibus creaturis communiter collata ſunt.

III. Quod homo ad imagem ſui Creatoris conditus, etiam beatitudinis capax ſit.

IIII. Quod amore, in quo plenius ipſius erat beatitudinis guſtus, a Deo receſſerit, & ſic miſer effectus, Dei in ſe imaginem corruperit, nec tamen aboleuerit.

D

V. Quod poſt Saluatoris aduentum, Dei in homine renouetur imago, & quod non hic, ſed in futuro ſperanda ſit ipſius renouationis perfectio.

VI. Diſputatio contra inſpientem, qui dicit in corde ſuo, Non eſt Deus.

VII. Quod mentis affectu homo a Deo receſſerit.

VIII. Quod ex charitatis affectu, homo in Dei imaginem reformetur.

IX. Quod amor noſter aduerſum ſe, ex charitate & cupiditate,

contrario appetitu diuidatur. A

X. Quod liberum arbitrium in anima locum medium teneat, nec tamen ad bonum & malum æque ſufficiat.

XI. Quod gratia liberum non tollat arbitrium.

XII. Quod nec ſaluatis, nec damnatis liberum arbitrium auferatur, & quod gratia non niſi in libero arbitrio operetur.

XIII. Ratio cur non ad bonum & ad malum, liberum arbitrium æque ſufficiat.

XIV. Quid ſit inter gratiam, quam primi homines in paradiſo, & illam, quam habent prædeſtinati in mundo; & quod iuſte imputetur homini mala voluntas, licet ad illam obtinendam, liberi arbitrij non ſufficiat facultas. B

XV. Quod iuſtiſſima ſit etiam paruulorum damnatio.

XVI. Quod charitati nihil deſit perfectionis.

XVII. De ſpiritali circumciſione, quæ in charitate continetur.

XVIII. Quod verum ſabbatum, ac ſpiritale in charitate quærendũ ſit.

XIX. Quantum dies ſeptimus ceteris præferatur, & quod in eo Dei charitas commendetur.

XX. Cur ſenarius in Dei opere, ſeptenarius in eius requie commendetur. C

XXI. Quod in omnibus creaturis quoddam veſtigium diuinæ charitatis appareat, & ideo quaſi ad ſabbatum, id eſt requiem omnia tendant.

XXII. Quod rationalis creatura non niſi in beatitudinis adeptione quieſcit, & quare cum beatitudinem optet, viam tamen, qua eam obtineat, mira infelicitate refugiat.

XXIII. De prerogatiua rationalis creaturæ, & quod requiem, quam naturaliter appetit, nec in ſalute corporis, nec in mundi huius ſit quærenda diuitijs.

XXIV. Quid ſit inter diuites electos, & reprobos. D

XXV. Quod nec in mundiali amicitia requies ſit quærenda.

XXVI. Quod nec in corporis voluptate, nec mundi potentia, requies inueniatur.

XXVII. Quod charitas ſit illud iugum ſuaue, ſub quo vera requies, quaſi verum ſabbatum inuenitur.

XXVIII. Exemplum de ſeipſo & ſua conuerſione.

XXIX. Quantum errent, qui de Dominici iugi aſperitate cauſantur, cum quicquid laboris ſentitur, ex reliquijs ſit cupiditatis; quicquid requiei, ex infuſione charitatis.

XXX. Quod

A XXX. Quod hi, qui de Dominici oneris grauitate queruntur, mundi potius onere comprimuntur.

XXXI. Quanta ſit in charitate perfectio, & quid ipſa a ceteris virtutibus diſtet, & quod ceteræ virtutes ſine, ipſa, virtutes non ſint.

XXXII. Quomodo opera ſex dierum ceteris aptentur virtutibus, ſeptimi vero diei requies charitati aſſignetur.

XXXIII. Quod in hac vita ceteræ virtutes charitati famulentur, poſt iſtam vitam in charitatis plenitudinem transfundentur

B XXXIV. Interueniente morte amici triplicis concupiſcentiæ conſideratio differtur, & in eius epitaphium primus hic liber terminatur.

DIVI AELREDI
SPECVLVM CHARITATIS
C LIBER PRIMVS.

Quod nihil dignius, quam vt Creator a ſua ametur creatura.

CAPVT I.

D EXTENDISTI Domine ſicut pellem cœlum tuum, ponens in eo ſtellas vt luceant nobis in hac nocte, in qua pertranſeunt beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant nos eſcam ſibi : qui etiam tegis aquis ſuperiora eius, quibus per quoſdam ſecretiſſimas cataractas compluas terram cordis noſtri, vt multiplicetur a fructu frumenti, vini & olei ſui, & non caſſo ſudore quæramus panem noſtrum, ſed quærentes inueniamus, inuenientes paſcamur, & guſtemus quoniam tu dulcis es Domine. Anima mea, anima arida, anima ſterilis & infructuoſa, ſitit his ſuauiſſimis complui ſtillicidijs, vt & illi appareat panis ille cæleſtis, qui Angelos

Digitized by Google

gelos paſcit, quem paruulus ſugit, & ſapiat interiori palato meo A omne oblectamentum, nec amplius ſuſpirem ad ollas carnis quas reliqui in Ægypto, vbi exigente Pharaone, etiam ablatis paleis, lateres luteos exoluebam. Sonet ergo vox tua in auribus meis bone IESV, vt diſcat quomodo te amet cor meum, amet te mens mea, ament te ipſa viſcera animæ meæ, amplectatur te intima medulla cordis mei, vnum & ſolum verum bonum meum, dulce & delectabile gaudium meum.

SED quid eſt amor, Deus meus? mira in fallor animi delectatio, eo dulcior, quo caſtior; eo ſuauior, quo ſincerior; eo iocundior, quo latior: & eſt palatum cordis cui ſapis, quia dulcis es; oculus quo B videris, quia bonus es; & eſt hic locus capax tui, qui ſummus es. Qui enim amat te, capit te; & tantum capit, quantum amat, quia ipſe amor es, quia charitas es. Hæc eſt illa vbertas domus tuæ, qua inebriabuntur dilecti tui, deficientes a ſe, vt tranſeant in te. Et quomodo Domine, niſi amando te? Sed hoc ex toto ſe. Deſcendat, quæſo Domine, in animam meam aliqua portiuncula huius tantæ dulcedinis tuæ, qua dulceſcant ei panes amaritudinis ſuæ. Prægustet cuiuſdam ſorbitiunculæ experientia, quid deſideret, quid concupiſcat, ad quid ſuſpiret in hac peregrinatione ſua. Prægustet eſuriendo, bibat ſitiendo. Qui enim edunt te, adhuc eſurient, & qui bibunt te, adhuc C ſitient: ſatiabuntur autem cum apparuerit gloria tua, cum manifeſta fuerit illa magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te, quia non reuelas niſi diligentibus te. Interim Domine, quæram te, & amando quæram te, quia qui proficit amando te, vtique Domine quærit te: & qui perfecte amat te, ipſe eſt Domine, qui iam inuenit te. Et quid iuſtius quam vt creatura tua amet te, qui hoc ipſum accepit a te, vt poſſit amare te? non enim irrationabilia, aut inſenſibilia poſſunt amare te; non enim eſt iſte modus eorum. Habent nempe & ipſa modum ſuum, ſpeciem ſuam, ordinem ſuum; non quo beati ſint, aut eſſe poſſint amando te, ſed quo pulchra, & bona, & D bene ordinata ex te, ad illorum gloriam proficiant, qui poſſunt beati eſſe, quia poſſunt amare te.

De natura, ſpecie, vſu, quæ omnibus creaturis communiter collata ſunt.

CAPVT II.

DEVS

Digitized by Google

A DEVS enim noſter, cui eſt ſummum & incommutabile eſſe, cui eſt ſemper idem eſſe dicente Dauid. [Tu idem ſemper es,] omnibus creaturis ſuis communiter hæc tria diſtribuit, Naturam, Speciem, Vſum: Naturã qua bona ſunt; Speciem, qua pulchra ſunt; Vſum, vt bene ordinata alicui rei proficiant. Qui enim fecit vt eſſent, fecit etiam vt bona eſſent, vt pulchra, vt ordinata. Quoniam enim ab ipſo ſunt, qui ſumme & incommutabiliter eſt, ideo ſunt omnia: quoniam ipſe, a quo ſunt ſumme & incommutabiliter pulcher eſt, pulchra ſunt omnia; ab ipſo qui ſumme & incommutabiliter bonus eſt, bona ſunt omnia; ab ipſo qui ſumme & incommutabiliter ſapiens eſt, bene ordinata ſunt omnia. Sunt ergo bona per naturam, pulchra per ſpeciem, bene ordinata ad ipſius vniuerſitatis decorẽ. [Vidit (inquit) Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.] Inquantum itaque ſunt, bona ſunt; inquantum vnaquæque pars toti ſuo congruit, pulchra ſunt; inquantum in ipſa vniuerſitate, vnaquæque res conuenientem ſibi & locum, & tempus, & modum obtinet, optime ordinata ſunt. Locum quippe qui ſibi congruat, quæque res habet in quo ſit, verbi gratia Angelus cælum, irrationabilia ſolum, homo medius medium paradyſum. Tempus itidem quando, vel quamdiu ſint; vt videlicet in ipſius vniuerſitatis pulchritudine, aliud quidem ſimul totum incipiat, ſed nunquam deſinat, vt natura angelica; alia vt ſimul omnia nequaquam incipiant, cæpta tamen nequaquam vel ipſa deſinant vt homines; alia vt nec ſimul incipiant, & eſſe quandoque deſinant vt irrationabilia.

Pſal. 101. 28. B *Geneſ.* 1. 31. C

PORRO ne de modo, quemadmodum quæque creatura ſubſiſtat, quam congruentem ſibi modum ſortiantur omnia, tacuiſſe videamur, quid rationali creaturæ magis congruum quam beatitudo, ſi iuſta eſt? quid ei magis conuenit quam miſeria, ſi iniqua eſt? Denique irrationali, itemque inſenſibili creaturæ quis modus aptior? Quæ cum ipſa nec beata, nec miſera eſſe poſſit, illorum ſaluti ſubſeruiat, horum infelicitatem accumulet. Veriſſime quidem a quodam ſapiente dicitur, [Aqua, ignis, & ferrum, lac, & panis, & mel, botrus vuæ, oleum, & veſtimentum, hæc omnia ſanctis in bona, ſic impijs & peccatoribus in mala cõuertentur.] Nec cauſetur homo quod iam communem locum ſortiatur cum belluis, qui in honore poſitus non intellexit, & ideo comparatus eſt iumentis, & ſimilis factus eſt illis. Nec loco ſolum: quis enim facile dixerit, abolita in mente rationali etſi non imagine, diuina tamen ſimilitudine, quanta irrationabilium iumentorum ſimilitudo ſuccreuerit? Sed * hinc alias. Nunc animad-

D *Eccli.* 39. 31. *Pſalm.* 48. 13. * Lego hac.

uertenda ſimul,& prædicanda creatoris ſapientia, qui cum non ſit A
malorum creator aut incentor, eſt tamen ipſorum malorum prudentiſſimus ordinator. Cur ergo non ſineret dulciſſimus ſimul, & omnipotentiſſimus Dominus meus malum eſſe? quod nequiret vel modice æternum ſuum labefactare propoſitum; quo inſuper manifeſtior appareret ipſa eius omnipotentia, ſapientia mirabilior, ſuauior miſericordia, cum de malis bona faceret omnipotenter, inordinata ordinaret ſapienter, miſeris conferret beatitudinem miſericorditer.

Quod homo ad imaginem ſui creatoris conditus, etiam beatitudinis capax ſit. B

CAPVT III.

HOMINI ergo in ipſa vniuerſitatis creatione dedit non ſolum eſſe, nec vt ceteris bonum tantum eſſe, nec ſolum pulchrum aut ordinatum quid eſſe, ſed inſuper beatum quid eſſe. Sed quemadmodum nulla creatura nec a ſeipſa eſt, nec a ſeipſa pulchra aut bona eſt; ſed ab ipſo qui ſumme eſt, qui ſumme bo- C
nus & pulcher eſt, & ideo bonitas bonorum omnium, pulchritudo pulchrorum omnium, cauſa exiſtentium omnium: ita nec a ſeipſa beata eſt, ſed ab ipſo qui, ſumme beatus eſt, ac per hoc beatitudo beatorum omnium. Huius beatitudinis ſola rationalis creatura capax eſt. Ipſa quippe ad imaginem ſui Creatoris condita, idonea eſt illi adhærere, cuius eſt imago, quod ſolum rationalis creaturæ bonum eſt, vt ait
Pſalm. 72. 28. ſanctus Dauid, [Mihi autem adhærere Deo bonũ eſt.] Adhæſio plane iſta non carnis, ſed mentis eſt, in qua tria quædam naturarum auctor inſeruit, quibus diuinæ æternitatis compos efficeretur, particeps ſapientiæ, dulcedinis deguſtator. Tria hæc memo- D
riam dico, ſcientiam, amorem ſiue voluntatem. Æternitatis quidem capax eſt memoria, ſapientiæ ſcientia, dulcedinis amor. In his tribus ad imaginem Trinitatis conditus homo, Deum, quem memoria retinebat ſine obliuione, ſcientia agnoſcebat ſine errore, amore amplectebatur ſine alterius rei cupiditate. Hinc beatus.

Quod

A

Quod amore, in quo plenius ipſius erat beatitudinis guſtus, a Deo receſſerit, & ſic miſer effectus, Dei in ſe imaginem corruperit, nec tamen aboleuerit.

CAPVT IV.

B VERVM licet in his tribus, ipſa perficiatur beatitudo, in hoc tamen tertio proprie eſt ipſius beatitudinis guſtus. Quanquam enim in peſſimis delectari miſerrimum ſit, vbi tamen nulla delectatio, nec vlla beatitudo. Porro vbi amor nullus, nulla delectatio. Denique ipſius ſummi boni quanto maior dilectio, tanto maior delectatio, tanto maior & beatitudo. Pariat licet multa memoria, capiat licet profunda ſcientiæ, nulla tamen delectatio, ſi non ad parta vel nota, ipſius fiat voluntatis conuerſio. At primus parens noſter libero muneratus arbitrio, poterat quidem, Dei tamen adiu-
C tus gratia, ipſum Deum perpetuo amando, in eius memoria notitiaque perpetuo delectari, perpetuoque beatus exiſtere; potuit & ipſum amorem ſuum ad aliquid minus reflectere, ſicque ab eius amore recedendo frigeſcere, ſeſeque miſeriæ addicere. Sicut enim rationalis creaturæ nulla alia eſt beatitudo, quam Deo adhærere; ita hoc eius miſeria, a Deo recedere. Verum ille in honore poſitus non intellexit. Quid? fortaſſis id, quod quidam ingrediens ſanctuariũ Dei, & intelli-
gens non modo in præſentia, ſed etiam in nouiſſima. [Quoniam ecce, *Pſal. 72. 27.*
(inquit) qui elongant ſe a te peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.] Non intellexit, quia qui fornicantur a Deo per ſuperbiam,
D deuoluuntur in inſipientiam; & qui per rapinam Dei vſurpat ſimilitudinem, merito iumentorum induit diſſimilitudinem.

LIBERO ergo male vſus arbitrio, amorem ſuum ab illo incommutabili bono deflexit, & ad id quod minus erat, propria cupiditate cæcatus reflexit: ſicque a vero bono recedens, & ad id, quod ex ſe bonum non erat, deficiens, vbi aucupabatur profectum, inuenit defectum; peruerſeque diligendo ſeipſum, & ſe perdidit & Deum. Sicque iuſtiſſime actum eſt, vt, qui contra Deum Dei appetebat ſimilitudinem, quo voluit fieri curioſitate ſimilior, eo cupiditate fieret diſſimilior. Corrupta eſt itaque in homine Dei imago, non abolita penitus.

penitus. Proinde habet memoriam, ſed obnoxiam obliuioni; ſcientiam quoque, ſed ſubditam errori; nihilominus & amorem, ſed pronum cupiditati. Perſeuerat adhuc in anima rationali, in hac trinitate etſi miſera, ipſius beatæ Trinitatis impreſſio, quæ ad ipſam animæ relata ſubſtantiam, quæ & ſui reminiſcitur, ſe nouit, ſe diligit; quæ ipſam ſui memoriam diligit, nouit, reminiſcitur; ipſam ſui ſcientiam reminiſcitur, nouit, & diligit; item ipſam ſui dilectionem diligit, reminiſcitur, nouit; & in ſubſtantia vnitatem, & in his tribus, quæ per A
Pſalm.38.7. ſtrinximus, vocabulis præfert trinitatem. Vnde Pſalmiſta, [Verumtamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur.] Breuiter quidem, ſed expreſſe ſatis, his verbis ſanctus Dauid vtrumque inſinuat animę non deeſſe humanæ, & ex natura imaginem, & ex peccato corruptionem. Nam & memoriam corrumpit obliuio, ſcientiam error obnubilat, amorem cupiditas coanguſtat. B

Quod poſt Saluatoris aduentum, Dei in homine renouetur imago, & quod non hic, ſed in futuro, ſperanda ſit ipſius renouationis perfectio. C

CAPVT V.

PORRO iam per mediatorem Dei & hominum hominem Chriſtum IESVM, ſoluto debito, cui obnoxia tenebatur humana natura; deleto chirographo,
Coloſſ.2.14.15. cuius cautione obſtrictos nos tenebat antiqui hoſtis dira ſuperbia; expoliatis Principibus & poteſtatibus, quibus nos addixerat diuina iuſtitia; pacato denique Deo patre, illa ſingulari in Cruce hoſtia; reparatur tandem memoria per ſacrę ſcripturæ documentum, intellectus per fidei ſacramentum, D
amor per charitatis quotidianũ incrementum. Perfecta imaginis reformatio, ſi memoriam obliuio non interpolet; ſcientiã nullus error obnubilet; nulla amorem cupiditas interpellet. Sed vbi iſtud? & quomodo iſtud? Hæc pax, hęc tranquillitas, hęc in patria ſperatur felicitas; vbi nullus locus obliuioni, viuentibus in ęternitate; nulla erroris ſubreptio, fruentibus veritate; nulla cupiditatis impulſio, diuina abſorptis charitate. O æterna & vera charitas! o vera & chara æternitas! o chara & æterna veritas! o æterna, & vera, & chara trinitas! Hic, hic requies, hic pax, hic felix tranquillitas, hic tranquilla felicitas, hic felix

Digitized by Google

A & tranquilla iocunditas. Quid agis o anima humana, quid agis? quid per diuerſa raptaris? Porro vnum eſt neceſſarium. Vt quid multa? Quicquid appetis in multis, in vno eſt. Si excellere, ſi ſcire, ſi delectari, ſi abundare; totum hic, & perfecte hic, & nuſquam niſi hic. Numquid enim in hoc lacu miſeriæ, & luto fæcis vera excellentia? Numquid in hac regione vmbræ mortis perfecta ſcientia? Numquid in hoc loco horroris & vaſtæ ſolitudinis vera delectatio? inter tot ærumnas vera abundantia?

PORRO quæ in mundo excellentia, quam timor non deijcit? quanta hominis ſcientia, qui nec ſeipſum capit? Denique ſi delectaris in carne, hoc & equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Si in gloria, ſi in diuitijs, Cum interieris non ſumes omnia, neque deſcendet tecum gloria tua. Ibi ergo vera excellentia, vbi nihil ſuperius quod ambiatur; ibi vera ſcientia, vbi nihil ignoratur; illa vera delectatio, quæ faſtidio non minuitur; illa vera abundantia, quæ numquam exhauritur. Væ nobis quia receſſimus a te Domine! Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt? Quando veniam & apparebo ante faciem tuam? Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Plumeſcat interim Domine IESV, plumeſcat queſo anima mea in nido diſciplinæ tuæ; pauſet in foraminibus petræ, in

B — *Pſalm.* 31. 8. *Pſal.* 48. 81. *Oſeæ* 7. 13. *Pſalm.* 119. 5. *Pſal.* 41. 3. *Pſal.* 54. 7.

C cauerna materiæ. Amplectatur te interim crucifixum, ſumat tui dulciſſimi ſanguinis hauſtum. Occupet interim memoriam meam hæc ſuauis meditatio, ne ex toto eam obliuio obſcuret. Iudicem me interim nihil ſcire niſi Dominum meum, & hunc crucifixum, ne ſcientiam meam a ſoliditate fidei vanus error abducat. Vendicet ſibi totum amorem meum hæc tua mira dilectio, ne illum cupiditas mundialis abſorbeat. Quid ergo? mihi ſoli id optauerim? Impleatur quæſo Domine, impleatur illud propheticum, Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ. Reminiſcentur inquit. Abſconditam ergo, non ſepultam omnino in mente rationali, Dei intellexit memoriam,

1. Cor. 2. 2. *Pſalm.* 21. 28.

D vt non tam nouum aliquid inſertum, quam illud antiquum ſentias reparatum. Niſi enim naturaliter quodammodo in ipſam Dei memoriam, vel modicum ratio ſcintillaret humana, puto non eſſet vnde vel inſipiens diceret in corde ſuo Non eſt Deus.

 A

Diſputatio contra inſipientem, qui dicit in corde ſuo, Non eſt Deus.

CAPVT VI.

DIc, inquam, quicunque es adeo inſipiens, vt dicas in corde tuo, Non eſt Deus; Aliquemne putas ſapientem? forte teipſum. Ita ſit. Itane tamen ſapiens, vt fieri non poſſis & inſipiens? Aut ſi inſipiens, euſque vt non poſſis fieri & ſapiens? Si quid horum ab- B
nuas, iam non te deſipere, ſed potius non viuere dixerim. Ergo ſi tu deſipueris, perire æſtimas ſapientiam? Sed fieri potes & ſapiens. Aliunde quæſo quam a ſapientia? Erit ergo & te deſipiente, ſapientia. Erit, inquis, ſed in homine ſapiente. Sed quis eſt homo qui non poſſit deſipere? Si ergo omnes homines deſipiant, erit nihilominus ſapientia; aliquin non poſſent denuo ſapere. Sed in Angelis inquis. Sed & ipſos poſſe natura duntaxat deſipere, indicat illa inſipientium Angelorum tanta multitudo; quibus quidem cum ceteris par natura, ſed impar gratia. Nulla ergo creatura ex ſe ſapiens. C
Vnde ergo niſi a ſapientia? Et illam vbi inuenit inſipiens, vt denuo ſapiat? Si eam inuenit, eſt vtique ſapientia, quæ inueniatur ab inſipiente, vt ſit ſapiens: alioquin quomodo inuenitur, quod non eſt, niſi prius cæperit eſſe? Non (inquis) eam ita inuenio; ſed meditando, & exercendo facio meipſum ſapientem. Ergo facis ſapientiam tuam? Quare non fecerim? Ego te propoſueram inſipientem, & ecce adeo factus es ſapiens, vt & ſufficias, tibi facere ſapientiam. An hoc eſt parum ſapere, ſapientem facere? Sed & ſi quis dicat, ſtultum facere poſſe ſapientem, quis audiens non ridebit? Vnde ergo ſapientia ſtulto? forte a quolibet homine ſapiente. Et ipſe vnde ſapiens? An D
ipſe ſe fecit ſapientem? Sed antequam ſe faceret ſapientem, quid erat niſi inſipiens? Prædicta igitur ſequetur abuſio, vt inſipiens fecerit ſapientem. Si & Angelum dixeris poſſe facere ſapientem; Et ipſe vnde ſapiens? Si & ipſe ſe fecit ſapientem, prædicta nihilominus ſequetur abuſio.

RESTAT ergo vt non ſit facta ſapientia, quæ ceteros faciat ſapientes. Ipſa non poteſt deſipere, quia ſapientia non poteſt eſſe inſipientia, ſicut nec mors vita, quamuis mors Chriſti, noſtra ſit vita, ſi-
Ephef.5.8. cut lux tenebræ: quamuis fuerimus aliquando tenebræ, nunc autem lux

Digitized by Google

A lux in Domino. Nam nec Ioannes erat lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat enim lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ipſa eſt ſapientia, quæ in animas ſanctas ſe transfert, vt & ipſæ ſint ſapientes. Parumne hoc tibi, o inſipiens? Quæro iterum, vtrum ſcias te eſſe; Quis, inquis, hoc ignoret? Plane nec Academicus. Semperne fuiſti? Vnde ergo accepiſti vt eſſes? An teipſum feciſti? Sed quomodo qui non eras aliquid, facere potuiſti tam magnum aliquid? Vnde ergo tibi eſſe? An ab alio homine? Et ipſe vnde? numquid ab Angelo? Et Angelus vnde? Reſtat ergo vt non ſit facta eſſentia, a qua cetera omnia habent eſſe: ſi- *Ioan. 1. 8.*
B cut nec facta eſt ſapientia, vnde cetera omnia habent ſapere. Sileat ergo tibi, ſic & ſic ſapere; ſic & ſic eſſe: loquatur tibi in corde ipſum ſapere, & ipſum eſſe, & iam non dices in corde tuo, Non eſt Deus, in ipſo plane perſpiciens nec poſſe ſaltem te eſſe, qui diceres in corde tuo, Non eſt Deus, niſi eſſet & Deus. Iterum quæro, Vtrum velis te eſſe & ſapere? Puto quia non abnuis. Iunge igitur hæc tria, Eſſe, Sapere, Velle. Redi ergo prævaricator ad cor. Conſidera in his tribus quanta vnitas, quanta ſit æqualitas, & cum inueneris hæc tria in te eſſe, & a te non eſſe; cogita æternam eſſentiam, æternam ſapientiam, æternæ ſapientiæ & eſſentiæ æternam voluntatem, & ne dicas in
C corde tuo, Non eſt Deus, ſed potius reminiſcens conuertere ad Dominum Deum tuum, cum omni fine terræ.

Quod mentis affectu homo a Deo receſſerit.

CAPVT VII.

MIRABILIS facta eſt Domine ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam. Amplectar
D interim te Domine IESV, paruus paruum, infirmus infirmum, homo hominem, amplius dicam, pauper pauperem. Nam & tu Domine pauper, ſedens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Sic ergo te amplectar Domine. Nam tota magnitudo mea, non niſi quod paruum eſt tui; tota fortitudo mea, quod infirmum eſt tui; tota ſapientia mea, quod ſtultum eſt tui. Curram Domine in odorem vnguentorum iſtorum. Miraris quod vnguenta appellem, quæ infirmum ſanant, roborant debilem mœſtum lætificant? Sequar ergo te, Domine IESV, horum vnguentorum excitatus odore, refocilla- *Pſal. 138. 6.* *Mat. 21. 5.*

tus aſpergine. Sequar te Domine, & ſi non in montibus aromatum, A
vbi te inuenit ſponſa tua, vel in horto, Domine, vbi ſeminata eſt caro
tua. Illic quidem ſalis; hic dormis. Hic Domine, hic dormis, hic cu-
bas, hic dulce quoddam ſabbatum ſabbatizas. Conſepeliatur tibi
Domine caro mea, vt quod iam viuo in carne, non viuam in me, ſed
in te, qui tradidiſti temetipſum pro me. Coungatur tibi Domine
pudicitiæ myrrha, vt iam non regnet peccatum in meo mortali cor-
pore, nec fiam velut iumentum in proprio computreſcens ſtercore.
Sed vnde veniſti in hortum? Vnde, niſi de Cruce? Vtinam Domine
& ego accipiam Crucem tuam, & ſequar te. Sed quomodo ſequar te?
Quomodo (inquis) receſſiſti a me? Puto Domine quia non pedum B
paſſu, ſed mentis affectu. Nollens enim ſubſtantiam animę meę ſer-
uare ad te, accepi eam ad me, & volens meipſum poſſidere ſine te,
perdidi & me. Et ecce factus ſum mihimet ipſi grauis; factus ſum
mihimet locus miſeriæ & tenebrarum; locus horroris & regio æge-
Luc. 15. 18. ſtatis. Surgam ergo, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater pec-
caui in cœlum & coram te.

Quod ex charitatis affectu homo in Dei imaginem reformetur. C

CAPVT VIII.

PATET, ni fallor, quia ſicut non pedum paſſu, ſed
mentis affectu, a ſummo bono recedens, & in ſeipſa
inueteraſcens humana ſuperbia, Dei in ſe corrupit
imaginem; ita mentis affectu ad Deum accedens hu-
mana humilitas, renouatur in imaginem eius, qui cre-
Ephes. 4. 23. auit eum. Vnde Apoſtolus, [Renouamini (inquit) ſpi-
ritu mentis veſtrę, & induite nouum hominem qui ſecundum Deum D
creatus eſt.] Quomodo autem fiet iſta renouatio niſi nouo charitatis
Ioan. 13. 34. pręcepto, de quo ait Saluator, [Mandatum nouum do vobis?] Proinde
hanc charitatem ſi mens perfecte induerit, profecto duo illa, quæ
æque corrupta diximus, memoriam ſcilicet & ſcientiam ipſa refor-
mabit. Ideo ſaluberrime nobis indicitur iſtius vnius præcepti com-
pendium, in quo & veteris hominis expoliatio, & mentis renouatio,
& diuinæ imaginis conſiſtit reformatio. Amor quippe noſter veneno
cupiditatis infectus, tenacique voluptatis viſco miſerabiliter irreti-
tus, quæ in ima ſemper, id eſt de vitio in vitium proprio pondere fe-
rebatur,

Digitized by Google

A rebatur, charitate deſuper influente, ac innatum torporem ſuo calore diſſoluente, ad altiora ſe ſubrigit: ſicque exuens vetuſtatem ac induens nouitatem, ſortitur pennas columbæ deargentatas, quibus ad illud ſublime & purum bonum euolet, de quo & genus ducit, beato Paulo id apertius Athenienſibus profitente. Cum enim de Deo ſubtiliter diſſeruiſſet, & ex Philoſophorum quoque libris Deum vnum inſtantiſſime comprobaret, in quo viuimus, mouemur & ſumus, ait inter cetera, [Cuius & nos genus ſumus.] Et addidit, [Genus ergo cum ſimus] Dei. Nec quis exiſtimet genus nos Dei ita dixiſſe Apoſtolum, vt eiuſdem naturæ ſubſtantiæue probarit, cuius & Dei, Act.17.28.
B alioquin nec mutabiles, quin nec corruptibiles, ſed nec miſeri aliquando eſſe poſſemus; ſicut nec eius vnigenitus, qui de eius ſubſtantia natus, in omnibus ipſi patri comprobatur æqualis: ſed ideo nos genus aſſerit Dei, vel potius non negat, quia ad eius creata imaginem anima rationalis, ipſius ſapientiæ ac beatitudini participari poſſe cognoſcitur. Animam itaque noſtram ad id, ad quod facta eſt, charitas ſubleuat; ad id vero, ad quod illa ſponte defluxit, premit cupiditas.

C *Quod amor noſter aduerſum ſe, ex charitate & cupiditate, contrario appetitu diuidatur.*

CAPVT IX.

VERVM quia charitatis, ſiue etiam cupiditatis, ea ſola animæ noſtræ portio capax eſt, quæ vſitatius amor nuncupatur, ipſe eſt qui ex noua infuſione charitatis, & ex reliquijs vetuſtæ cupiditatis, quaſi quodam contrario appetitu, aduerſus ſemetipſum conſtat eſſe diuiſus: de quo & Apoſtolus, [Non quod volo ago.] Et item, [Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis illa faciatis.] Intelligendum ſane Apoſtolum, ſpiritus carniſque nomine, nequaquam duas contrarias in homine vno, vt impuri ſomniant Manichæi, deſcripſiſſe naturas: ſed ſpiritus appellatione, mentis ex charitatis infuſione exprimens nouitatem, charitas quippe Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis; carnis quoque vocabulo, ex reliquijs vetuſtatis miſeram animæ inſinuans ſeruitutem: inter vetus noſtrum inolitum, nouumque inſolitum

Compendij. cap.3.

D — Rom.7 15. Gal.5.17. Rom.5.5.

tum, continuum in vna mente aſſerit oboriri conflictum. A

Quod liberum arbitrium in anima locum medium teneat, nec tamen ad bonum & malum æque ſufficiat.

CAPVT X.

Compendij capite. 3.

INTER hæc duo, concupiſcentiam ſcilicet, quam B carnis eſſe dicit Apoſtolus, non quod omnis concupiſcentia mala ex carne ſit, quippe cum ea nequaquam dæmones careant, qui carne carent; ſed quod non ex Deo, ſed ex homine ſit, quem carnem in ſcripturis appellari non ambiguum eſt: inter hanc ergo concupiſcentiam, quæ cupiditas congruentiſſime appellatur, & illam ſpiritus, quam charitatem non immerito dicimus, quæ vtrique ſpiritus eſt, non noſtri, ſed Dei; charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: inter hæc inquam duo, id quod in homine liberum dicitur arbitrium, medium C quodammodo locum tenet, vt ad quodlibet eorum ſe verterit anima, libero nimirum fiat arbitrio. Nemo ſane ita deſipiat, vt æqualem homini & ad bonum & ad malum, ex libero arbitrio aſcribere audeat facultatem; cum non ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, cum Deus ſit, qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate; cum denique neque volentis, neque currentis, ſed miſerentis ſit Dei. Quid ergo? His omnibus liberum in homine negatur ineſſe arbitrium? Abſit. Eſt quippe liberum arbitrium ea animæ vis, ſiue natura, vel, ſi quid aliud congruentius dici poteſt, id hominis, quo cuilibet rei non ſine iudicio rationis conſentit: non huius aut illius rei, boni maliue conſenſus, ſed id quo conſentitur. D

Rom. 5. 5.

2. Cor. 3. 5.
Philip. 2. 13.
Rom. 9. 16.

SICVT enim aliud eſt viſus, aliud viſio, nam viſus quidem ſenſus eſt corporis vnus de quinque, viſio autem ipſius ſenſus actus; ita aliud dicimus ipſum conſenſum, aliud id quo conſentitur. Nam conſenſus quidem quædam animæ actio eſt; liberum arbitrium quædam animæ vis atque natura, qua conſentit, habens iudicium ſibi inſitum, quo eligit cui rei conſentiat. Sed quia conſenſus fit voluntate, iudicium ratione, hæc duo voluntas & ratio liberum conſtituunt

Digitized by Google

A ſtituunt arbitrium. Ratio, bona vel mala, iuſta & iniuſta, ſiue ea quæ media ſunt, quaſi proponit; voluntas conſentit: cuicunque autem rei conſentiat, non niſi voluntate; vbi autem voluntas, ibi & quædam libertas. Ex his ergo duobus, vt diximus, liberum videtur conſtare arbitrium, ex libertate ſcilicet voluntatis, & arbitrio rationis. Vides igitur quam non libero præſcribat arbitrio, vndecunque homini bona oriatur voluntas; quandoquidem nec in bona, nec in mala voluntate amittit voluntatem, ac per hoc nec libertatem, ſed nec rationem, ideo nec iudicium. Quid enim? Quia Deus eſt, qui operatur in nobis velle, ideo amiſimus velle? aut quia Dei eſt, quod ra-
B tione bene vtimur, ideo ratione non vtimur? vel quia ex Deo nobis eſt quicquid boni perficimus, ideo bonum non perficimus? aut quia non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, 2. *Cor.* 3. 5.
quoniam ex Deo eſt noſtra ſufficientia, ideo non eſt ſufficientia? Hæc omnia, licet ex Dei gratia eſt quod agimus, tamen agimus: nec ſine voluntate, nec ſine ratione agimus, ac per hoc non ſine libero arbitrio agimus.

Quod gratia liberum non tollat arbitrium.

C

CAPVT XI.

NAM qui & voluntate carent ac ratione, ac per hoc libero arbitrio, nihil huiuſmodi Deus in eis operatur, vt ſunt pecora, ac per hoc, nec ipſi aliquid huiuſmodi operantur. Quicquid autem boni Deus per nos, vel de nobis ſine noſtra operatur voluntate, tantum Dei eſt, non etiam noſtri; quicquid autem cum noſtra voluntate, & illius eſt, & noſtrum. [Si enim volens id facio, 1. *Cor.* 9. 17.
(ait Apoſtolus) mercedem accipio; ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi
D credita eſt.] Quocirca vt opus quod in nobis, ſiue per nos operatur, etiam noſtrum ſit, inclinat voluntatem vt conſentiamus; ſicque ex eius gratia, merces fit noſtra: ſi enim volens id facio, mercedem accipio. Vt autem ſim volens in bono opere, Deus eſt, qui operatur & velle: ipſam deinde voluntatem excitans ad petendum, ad quærendum, ad pulſandum, dat gratiam pro gratia, perficere ſcilicet pro bona voluntate. Poſtremo, quia vita æterna bonorum operum merces eſt, ipſam dans coronat dona ſua, quæ voluit eſſe merita noſtra. Vide hoc totum in Paulo. [Qui fui (inquit) blaſphemus, & perſecutor, 1. *Timot.* 1. 13.
& contumelioſus. Hic voluntas, ſed mala; merita, ſed peſſima. Sed miſeri-

Digitized by Google

miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem. Ecce voluntas bona, A
ſed vide vnde. Non quia aliquid boni in me præceſſit, ſed quia eius
miſericordia me præuenit, miſericordiam enim conſecutus ſum, vt
fidelis eſſem. Nempe, vt ait beatus Auguſtinus, ire ad Eccleſiam, audire
verbum Dei, ſacramentum percipere Chriſti aliquis poteſt nolens,
credere nemo poteſt niſi volens.

1. *Cor.* 15.10. AVDI & de opere. Plus illis omnibus laboraui. Hoccine habes Paule quod non accepiſti? Imo accepi; & quidem plus illis omnibus laboraui, non autem ego. Quomodo vtrumque verum, ego, & non ego? Non ego, quia non ex me, non viribus meis, non ſapientia mea, non denique meritis meis ſed gratia Dei. Quid ergo? B itane vt liberum tibi tollat arbitrium, deſtruat voluntatem, iudicium rationis abſumat? Abſit. Dixi non ego, quia gratia Dei; ſed tamen ego, quia gratia Dei mecum. Quomodo mecum? Agens ſcilicet vt conſentiam operanti, & ſic ipſe cooperer, & volens cooperer, ne ſi me inuito, de me aut per me operetur, non ſim qui dicam, 1. *Timot.* 4. 7. [Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui.] Non ergo liberum arbitrium ad aliquod bonum ſufficit, ſed in ipſo, vel cum ipſo vel per ipſum, Deus multa bona perficit. In ipſo, quando illud occulta inſpiratione ad aliquod bonum erigit; cum ipſo, quando ipſum liberum arbitrium ſibi per conſenſum iungit; per ipſum, quando, Deo C operante, alter per alterum proficit. [Repoſita eſt mihi (inquit) corona iuſtitiæ.] Quæ corona, niſi vita æterna? Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die. Reddet (inquit) Ergo quia redditur, merces eſt vita æterna, merces plane, quia bonum opus præceſſit; bonum enim certamen certaui. Sed hoc opus vnde? Non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Merita itaque noſtra Dei eſt gratia, propter quæ merita dat vitam æternam; gratiam pro gratia. *Rom.* 2.6. Denique reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Sed illa tantum opera cæleſti mercede donantur, quæ prius eius munere largiuntur. Nam quod vita æterna gra- D *Rom.* 6.23. tia ſit, ipſum iterum audi; Stipendium enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Gratia inquam vita ęterna, & duplex gratia. Gratia, quia pro gratia data; gratia, quia meritis *Rom.* 8.18. pręponderat gloria: Non enim ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Quod

A

Quod nec ſaluatis, nec damnatis liberum arbitrium auferatur, & quod gratia non niſi in libero arbitrio operetur.

CAPVT XII.

B SED numquid in illa gloria aut ſine voluntate erimus, qua tanto bono conſentiamus, aut ſine ratione, qua hoc bonum noſtrum iudicemus? Ergo nec ſine libero arbitrio: non quo vllum malum poterimus, ſed quo illius boni capaces exiſtamus. Non enim pecora aut damnationi obnoxia, aut ſalutis poſſunt eſſe capacia; vtique quia ſunt rationis ac voluntatis expertia. Nam infantes quidem, in quibus etſi non maior, tamen gratia eſt euidentior, in quibus nec ex dono vlla ſunt merita, licet ob infirmitatem, quæ ex peccati pœna accidit, ſine libero & viuant & moriantur arbitrio; exuti tamen hoc, quo impediuntur, carnis inuolucro,
C nequaquam credendi ſunt, abſque rationali voluntate, æternæ felicitatis, vel debitæ damnationis eſſe participes. E quibus quotquot ſaluantur, euidentiori fit gratia, quippe quibus liberum deeſt arbitrium, cui poſſint aſcribi merita: ceterum illa mihi videtur cumulatior, qua & merita donantur, & præmia. Igitur in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil eſt. Quis enim te diſcernit o homo? liberum arbitrium? Ita plane: ſed a iumentis, non ab iniuſtis. Nam & iniuſti liberum habent arbitrium, ſine quo non poſſent eſſe vel iniuſti: excepto duntaxat originali peccato, quod alia ratione etiam inuitos quoſque conſtringit; nemo niſi voluntate iuſtus; nemo niſi voluntate poteſt eſſe iniuſtus, ac proinde nec ſine libero arbitrio.
D

SED voluntatem ad iuſtitiam ſola gratia erigit, in iniuſtitiam ipſa ſe deijcit. Porro vbicunque voluntas, ibi & libertas. Vbicunque enim voluntate eſt, ibi non cogitur vt ſit neceſſitate. Habet ergo innatam ſibi quodammodo voluntas libertatem, quia nullam poteſt pati neceſſitatem. Vis audire quandam etiam in iniuſtitia libertatem? Audi Apoſtolū [Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ.] *Rom.6.20.*
Videſne quod non deſit libertas voluntati, etiam in ſeruitute peccati? Sed numquid in libertate iniuſtæ voluntatis, iudicium deeſt rationis, quo id quod vult, diſcernat ab eo quod non vult? quo ſibi com-

Pp modum,

Digitized by Google

modum, vel bonum, vel voluptuoſum iudicet etiam id, quod male A
vult? Nam ſi vtrumlibet horum deeſſet, poſſet forte voluptuoſa tantum appetere, carne more iumentorum ſentire; non autem illis rationali quodam iudicio conſentire vel diſſentire, quod eſt liberi arbitrij. Nam quod ratione etiam ad malum abuti poſſit homo, probat
Ierem.4.22. illud propheticū, [Sapientes ſunt vt faciant mala.] Nam nec in pœnis inferni liberum deeſt arbitrium, quo voluntarie, ac per hoc libere a malis diſſentiant, quę patiuntur; nec iudicium rationis, quo ſeipſos accuſent, & iudicent, quia ſuis meritis talia patiuntur. Pater ni fallor ratio, quod nec gratia liberum arbitrium deſtruat, nec liberum arbitrium gratiam minuat. Quomodo enim gratia liberum arbitrium B
auferat, cum gratia non niſi in libero operetur arbitrio? Neque enim gratia iſta de qua loquimur, aut in brutis animalibus, aut in rebus operatur inſenſibilibus, ſed in his tantum, quæ præceptionis, aut prohibitionis capaces audiunt, fac hoc, & fac illud, & noli hoc, & noli illud: quæ proculdubio non dicuntur niſi his, quibus ineſt liberum arbitrium, quo poſſint velle hoc aut illud. Vt autem bonum velint, Dei gratia operatur, non liberum deſtruens arbitrium vt nihil velint, ſed ad hoc inclinans vt bonum velint. Quocirca cum aliquid boni facis, non exiſtimes hoc tuis viribus agere, nec tamen a tua id alienes voluntate; quandoquidem non dicendum eſt opus bonum, niſi ſit C
& voluntarium.

Ratio cur non ad bonum & ad malum liberum arbitrium æque ſufficiat.

CAPVT XIII.

SED dicet aliquis, Aſſentio iam, & quidem ſatis probatum eſt, Dei gratiam ita poſſe omnia in omnibus D
operari, vt nihil arbitrij præiudicet libertati. Sed vtrum ita ſit quis nouit? Quæ ratio, vt cum nullius adminiculo ad malum egeat, ad bonum ſibi non ſufficiat? Et quis eſt cui ſatis non ſit, quod huic aſſertioni conſentiat fides catholica, probet quotidiana vniuſcuiuſque bene proficientis experientia, affirment inſuper prophetica ſimul & Apoſtolica teſtimonia, & quod his maius eſt, illa illius veridici oris
Ioan.15.5. ſententia qua dicit, [Sine me nihil poteſtis facere?] Porrò oculis hac fide purgatis ratio deeſſe non poterit, aderit intelligentia, lumen ſe ingeret

Digitized by Google

A ingeret veritatis. Videat ergo qui poteſt; credat qui videre non poteſt. Qui videt, gaudeat, ſed humiliter; qui non videt, credat, ſed perſeuetanter, quia niſi credideritis, non intelligetis. Videat inquam, quia cum omnis creatura de nihilo ſit facta, & mutabilis facta, naturali quodam ſuæ mutabilitatis impulſu, ſemper ad id, de quo facta eſt, id eſt ad nihilum vergit. Et reuera perfacile eſt videre omne, quod natura mutabile eſt, quodam incommutabili indigere, vt non mutetur. Nullum ſiquidem mutabile in ſe habet incommutabilitatem, alioquin ne mutabile quidem eſſet; quanto minus alteri confert? Si vero nullius fulcita præſidio creatura mutetur, quis non facile videat eam
B naturalius, vt ita dicam, & expreſſius ad id, de quo facta eſt, impetu quodam neceſſario commutari? Quapropter vt in inferiora ſua mutabilitate non defluat; vt in eo quod eſt, ſuam mutabilitatem cohibeat; vt ad altiora auſpicio feliciori ſe ſubrigat; ſemper illius eget gratia, cuius eſt creata potentia.

Quid ſit inter gratiam, quam primi homines in paradiſo, & illam, quam habent prædeſtinati in mundo; & quod iuſte imputetur homini mala voluntas, licet ad illam obtinendam liberi arbitrij non ſufficiat facultas.

C

CAPVT XIV.

VNDE & ſi in cœlis Angelo, & homini in paradiſo, licet nulla eos coartaret infirmitas, quibus nulla dominabatur iniquitas, quia tamen vterque mutabilis
D natura, vtrique hæc gratia neceſſaria; quæ vtique ſi collata non eſſet, excuſabiliter vterque peccaſſet. At quia ex creante gratia, bona eis erat collata voluntas, ex adiuuante gratia, ſi ipſi vellent, in ea perſeuerandi* facilitas; nulla ſupereſt de mutabili natura cauſatio, cui ſuſtentandæ, ac promouendæ non deeſſet diuina bonitas, ſi eam propria illorum non deſeruiſſet iniquitas. Verum autem reprobis aliquando etiam nunc talis gratia conferatur, vt & bona eis inſpiretur voluntas, addatur gratia qua non deſit, ſi tamen ipſi velint, perſeuerandi facultas, non audeo præcipitare ſententiam. Sane electis, quia maior quam primis in

* Forte facultas.

Digitized by Google

paradiſo hominibus, incumbit miſeria, maior confertur & gratia : A
& quo maior impugnat infirmitas, eo vberior præſtatur reſiſtendi
facultas. Illis enim, vt dictum eſt, datum nouimus poſſe perſeuerare
ſi vellent, iſtis inſuper vt perſeuerent. Sed quod (inquis) hominis vitium,
ſi bonam non habuerit voluntatem, quam nec proprijs viribus
acquirere, nec adeptam ſuis poterit viribus retentare? At qui bonæ
voluntatis conditus, cuius eſt vitio peioratus? Cur non iuſtiſſime
ipſa ei impotentia imputetur, quam non ei creator impoſuit, ſed cui
ipſe ſe ſponte ſubmiſit? Et ſi forte æquum non videtur vt hinc culpetur,
ſi nunc bonam non habeat voluntatem, quam quidem habere
non poterit ſi non acceperit; iniuſtumne vt imputetur ei, quod ac- B
ceptam amiſit? iniuſtum *vt imputentur mala, quę nullo cogente deliquit?

*An legendũ *vt imputetur mala, qua nullo?*

Quod iuſtiſsima ſit etiam paruulorum damnatio.

CAPVT XV.

AT hæc (inquis) ratio iuſtiſſime illos condemnat, qui C
rationis capaces, nec iudicio eligendi, nec voluntate
carent conſentiendi: ceterum paruulos quæ
ratio addicit damnationi, quos nec creatio malos,
nec propria voluntas fecit iniuſtos? Quid enim? Iniuſtum
æſtimas vt lignum inutile, & infructuoſum
ignis depaſcat? Cogita quæſo totum humanum genus
quaſi lignum aridum, lignum infructuoſum, lignum in ipſa radice
vitiatum, vtpote veneno antiqui ſerpentis inficiatum, iuſtiſſime
addictum flammis, igni deſtinatum, adiudicatum damnationi. Quid
ergo? Ingratum te prebes o lignum inutile, quod quidam ramuſculi D
a tua præmortua præciſi radice, eripiuntur incendio, quatenus ſtipiti
cuidam fructuoſo inſerti, priſtinę venuſtati donentur? Vide lignum
illud viride, lignum vitæ, lignum cuius non defluunt folia, cuius
omnia facta proſperantur, in ipſo ſuo dulciſſimo latere, quod idcirco
voluit in Cruce aperiri, ramis, ab illa damnata radice, ſola ſua miſeratione
diſcretis, dediſſe locum; vt ſibi inſerti & complantati, & vnum
cum eo effecti, non ſua virtute, quæ nulla eſt, ſed, illius ſpiritus participatione
reuiuiſcant & vireſcant, ſuſceptaque pluuia illa voluntaria,
quam ſegregat Deus hęreditati ſuę, ſole quoque diuinæ charitatis
inca-

Digitized by Google

A incaleſcente, reſumpto nouo cæleſtis gratiæ ſucco, fructus afferant ſpirituales, ſupernis nimirum horreis recondendos. Sed relictus ſum ego, ait ramus ille inutilis. Relictus plane. Quid cauſaris? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Multis quidem dedi, quod nulli debui; & tu hinc nequam, hinc inuidus, hinc opponis, hinc calumniam ſtruis. Sed cum vtroſque (inquis) paruulos, par teneat inuolutos damnatio, cur ille eligitur, iſte reſpuitur? Audi quare, Quia [Iacob (inquit) dilexi, Eſau autem odio habui.] Iniuſtū clamas. [Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, Quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulum luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem B vas in honorem, aliud in contumeliam?] *Mat.20 15.* *Rom.9.13. & 21.*

SI ergo homo ex vaſis quæ facit, quæ voluerit deputat honori, quæ voluerit exponit contumeliæ, nec quiſquam eſt qui cauſetur iniuſtum; tu calumniaris ſi Deus, ex vaſis omnibus iuſtiſſimæ contumeliæ expoſitis, quæ voluerit aſſumat, quæ voluerit relinquat, quæ voluerit in priſtinum reformet honorem, quibus voluerit debitam inferat damnationem? Si (inquam) figulus in vaſis, quæ de eodem luto compingit diſcernendis, ipſa eius voluntas iuſtitia eſt; quomodo non multo magis in omnibus, quæ ex nihilo creauit omnipotens, diſcernendis, ordinandis, ſumendis, deſerendis, ſaluandis, damnandis, ipſa C eius voluntas ſumma iuſtitia ſit? Ergo miſeretur cui voluerit, & miſericordiam præſtat, in quem ſibi placuerit, & quem vult obdurat iuſtiſſime deſerendo, & quem vult emollit pijſſime miſerando; & quicquid vult facit, nec iniuſtum aliquid facit, quandoquidem inter iuſtum & iniuſtum, ſola eius diſcernit voluntas, quæ non eſt aliud quam ipſa æquitas: nec eius voluntas ex alia pendet lege iuſtitiæ, ſed lex iuſtitiæ ex eius vtique pendet voluntate. Hæc diximus ne iniuſta videatur damnatio paruulorum. Itaque, o homo, noli altum ſapere ſed time. Si enim ramis, cum quibus tibi eſt æqua conditio, par meritum, non parcit Deus, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo ſeueritaD tem & bonitatem Dei; in his quidem, qui deſeruntur ſeueritatem, in te autem bonitatem, ſi tamen permanſeris in bonitate. Alioquin & tu relinqueris. Porro vt non relinquaris, ſed a relictis potius diſcernaris, noli de te præſumere, noli de Dei bonitate deſperare, noli eſſe negligens ad operandum, noli eſſe ſegnis ad orandum cum Propheta, qui ait, [Diſcerne cauſam meam de gente non ſancta] Verū vt in bonitate hac perſeueres, non tibi de tuis viribus blandiaris, ſed de illo præſume, cui item clamat Propheta, [Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos a generatione hac in æternum] illa ſcilicet generatione, de qua ſtatim ſubiecit, [In circuitu impij ambulant.] Hi ſunt qui inſtar *Rom. 9.15. & 18.* *Rom.11.20.* *Pſalm.42.1.* *Pſal. 11.8. & 9.*

 Samp-

Sampſon deciſis virtutum crinibus, defoſſiſque ſcientiæ rationiſque luminibus, deputantur ad molam, vt deſerentes compendium charitatis, circuitum teneant cupiditatis. A

Quod charitati nihil deſit perfectionis.

CAPVT XVI.

Pſal.139.10. QVID tu, o anima mea, ſatiſne es hoc intricata circuitu? [Caput (inquit) circuitus eorum, labor labiorũ ipſorum operiet eos.] Quod, quæſo, huius laboris B emolumentum? Aliudne quam porcorum ſiliquæ? Nec hinc quidẽ ſatietas; & ſi forte ſatietas, qualis? O quam ſuauior, quam iocundior, quam denique gratior eſuries charitatis, quam ſatietas cupiditatis? Ceterum de beatitate nulla comparatio. Quanto enim quiſque ſaginatior cupiditate, tanto veritate inanior, tanto proinde & miſerior. Audiens quapropter, o anima mea, vituperationem multorum commorantium in circuitu, eſto quaſi vas perditum, quatenus a temetipſa deficiens, & tota in Deum tranſiens, neſcias tibi viuere, nec tibi mori, ſed ei, qui pro te mortuus eſt & reſurrexit. O quis dabit mihi hoc ſalutari poculo debriari, hoc mentis ſtupore perfundi, hoc ſuauiſſimo lethargo ſopiri! vt diligens Dominum Deum meum ex toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex omni virtute mea, nunquam quæram quæ mea ſunt, ſed quæ IESV Chriſti: diligenſque proximum tanquam meipſum, non quæram quod mihi vtile eſt, ſed quod alteri. O verbum conſummans & abbreuians in æquitate! verbum charitatis; verbum amoris, verbum dilectionis, verbum totius perfectionis. Verbum conſummans, cui nihil poteſt deeſſe; verbum abbreuians, in quo pendet tota lex & Prophetæ. O Iudæe, quid tantis opus eſt? Hic Circumciſio, hic Sabbatum, hic Hoſtiæ ſalutares, hic odoriferum ſacrificium, hic totius ſuauitatis incenſum. Tene charitatem, & nihil horum deerit; charitatem neglige, & nihil horum proderit.

Pſal.30.13.14. (beside "ter, o anima mea")

C (beside "pro te mortuus eſt")

Compendij cap. 2. (beside "ſum, non quæram")

D (beside "Circumciſio")

De ſpiritali circumciſione, quæ in charitate continetur.

CAPVT XVII.

Hic

A HIc plane non carnalis vnius membri amputatio, ſed totius interioris, exteriorisque hominis vera & perfecta circumciſio, reſecans voluptatem, extinguens libidinem, coercens gulam, cohibens iracundiam, inuidiam penitus euertens, omnium vitiorum generatricem expugnans ſuperbiam. Hæc edaces triſtitię ſtimulos ſpiritali quadam ſuauitate contemperans, ſequacis accidiæ occurrit languori. Hæc auaritiæ peſtem liberalitatis gratiſſimo mucrone confodiens, ab idololatriæ vitio animam liberat, ac conſeruat. Quid rogo hac circumciſione perfectius, qua vitiorum *Compendij cap. 2.*

B membra reſecantur, corpus peccati deſtruitur, protoplaſtorum exuuies villoſa deponitur, totuſque antiquę vetuſtatis ſqualor, tabeſque reijcitur? Mentem enim, quam dulcedo charitatis oppleuerit, non timor anguſtat, non libido commaculat, non ira dilaniat, non ſuperbia eleuat, non cenodoxiæ inanis fumus euentilat, non exagitat furor, non ſtimulus ambitionis euiſcerat, non auaritia contrahit, non deijcit triſtitia, non inuidia tabefacit. Charitas quippe non æmulatur, *1. Cor. 13. 4.* non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate. Vides hanc ſpiritalem circumciſionem, omnium vitiorum eſſe

C peremptoriam, quæ omnes ſenſus corporis diuino quodam cultro purificat, oculorum abſcidens petulantiam, aurium pruritum eradens, guſtus ſuperfluas ſuauitates propellens, linguæ procacitatem detrahens, meretricios odores excludens naribus, tactus pernicioſam mollitiem eradicans?

Quod verum Sabbatum, ac ſpiritale in charitate quærendum ſit.

D

CAPVT XVIII.

IAm quale hoc Sabbatum aduertat Iudæus, ſi tamen vilis homuncio, gemens ſub ſarcina peccatorum, vinculatus retibus paſſionum, qui certe nihil aut perparum huius dulcedinis deguſtauit, hinc aliquid loqui potuerit. O ſi daretur mihi vel modica requies ab exactoribus Pharaonis, vt liceret animam meam, dimidia ſaltem hora, in huius ſilentij ſabbato repauſare! profecto in pace inidipſum dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem

Digitized by Google

Iob.3.13.14. cerem cum Regibus & Conſulibus, qui ædificant ſibi ſolitudines, & A
15. replent domos ſuas argento. Sed vnde miſero tanta ſpes? Quæram,
quæram ſabbatum iſtud, ſi forte deſiderium pauperis audias Do-
Pſal. 39. 3. mine, & eductum aliquando de lacu miſeriæ, & luto fæcis, dones
Pſal. 30. 20. vel ſtillulæ alicuius experientia, videre quam magna multitudo dul-
cedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te, quia non reuelas niſi
diligentibus te. Qui enim diligunt te, requieſcunt in te, & ibi vera re-
quies, vera tranquillitas, vera pax, verum mentis ſabbatum.

Gen.2.2. TIBI autem Iudæe vnde ſabbatũ? Quia requieuit (inquis) Dominus
die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. Quid ergo? in præcedenti-
bus ſex non requieuit? Imo (inquis) ſex diebus fecit Deus cælum & B
terram, ſeptimo requieuit. Hinc ergo tibi præcipitur vacare; vacare
inquam, non ſaltare. O ſi ſcires vacare, & videre quoniam IESVS
ipſe eſt Deus, ſublato certe mox infidelitatis obſcuro, reuelata facie
in charitate perfectum cerneres ſabbatiſſimum; nec magnopere iam
Pſal.41.5. carnales carnalis tui ſabbati epulas affectares, qui ingreſſus locum ta-
bernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei, in voce exultationis &
confeſſionis ſonus epulantis, in illud canticum gratulabundus erum-
Canti.1.3. peres, [Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum
ſuper vinum] Sed & illud Abacuch in cumulum tuæ iucunditatis aſ-
Abacuc.3.18. ſumeres, [Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo IESV C
meo.]

Quantum dies ſeptimus ceteris præferatur, & quod in eo Dei charitas commendetur.

CAPVT XIX.

SED iam ſeptimi diei prærogatiuam paucis aduerta-
Gen.1.3. mus; & quidem magnus dies ille, in quo decuſſis te- D
& 7. nebris, lux Deo iubente reſplenduit: magnus & ille,
quo aquas inferiores & ſuperiores, interiecto firma-
& 9. mento vox diuina diſcreuit. Pretioſus nihilominus
& 11. ille, quo aquis Dei verbo in vnum congregatis, terra
arida veſtitur herbis, venuſtatur arboribus, decoratur floribus, fructi-
& 14. bus fœcundatur. Nec ille inferior, in quo cælum luminibus adorna-
tur, quibus dierũ ſucceſſus, temporum vices, anni curſus, ſigno-
& 20. rum ordines diſponuntur. Illius quoque quæ eminentia, quo aqua
diuerſorum animantium genus emittens, partem ſuis merſit gurgi-
tibus,

A tibus, partem tranſmiſit in aëra. Nec vacat admiratione dies ſextus, quo quadrupedia & ſerpentia producuntur e terra, quo demum homo formatus e limo, diuino flatu animatur. At nullus horum diei ſeptimo videtur comparandus, in quo nulla quidem naturæ creatio, ſed ipſius Dei requies, omniumque creaturarum commendatur perfectio. Sic enim habes, [Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat, & requieuit ab vniuerſo opere quod patrarat.] Magnus hic dies, magna requies, magnum ſabbatum. O ſi intelligas! Ni fallor dies iſte non huius viſibilis ſolis curſu peragitur, non eius inchoatur exortu, nec terminatur occaſu; denique non habet mane, non veſ- *Gen.1.24.25 & 26.27.* *Gen.2.2.*
B pere. Porro de die primo, ſi tamen primus dicendus eſt, non enim eum ſcriptura primum appellat, ſed vnum. Sed quomodo (inquis) ſequens dicitur ſecundus, ſi non iſte primus? Vide ne forte ſecundo dicatur dies vnus, dicatur & tertio; vt vno die ſexies repetito, ſenarius nobis numerus commendetur. *Gen.1.5.*

VERVM quoquo modo ſe habeat iſta obſcuritas, Factum eſt (inquit) veſpere & mane, dies vnus. Et infra, Factum eſt veſpere & mane dies ſecundus. Idipſum & de reliquis. Puto his verbis omnium creaturarum mutabilitatem eſſe ſignatam, defectum & profectum, initium & finem. De die ſeptimo nihil tale. Non ei aſcribitur veſpere, *Gen.1.5.* *Gen.1.8.*
C non mane, non finis, non initium; ergo dies requietionis Dei, non temporalis ſed æternus. Tu paulo ante Deum tibi finxeras temporaliter laborantem, quaſi fatigatum temporaliter quieſcentem. Hoc non erat Deum cogitare, ſed idolum fabricare. Cauendum tibi eſt ne non habens idolum in templo Hieroſolymitano, habeas illud in corde tuo. Non aliquid laborans fecit, quia dixit & factum eſt. Non fatigatus vno aliquo tantum die requieuit, quia dies requietionis eius æternus eſt, ergo requies eius æternitas eius, quod non eſt aliud quam diuinitas eius. Putaueras eum tibi ſimilem, ideo quaſi indigentem aliquid creaſſe, quo oblectaretur aſpiciendo, vel in quo requieſ-
D ceret fruendo: idcirco non in aliqua creatura requies eius deſcribitur, vt ſcias nullius indigentem, ſed ſibi in omnibus ſufficientem, nec creaſſe aliquid, vt ſuæ conſuleret egeſtati, ſed vt ſatisfaceret ſuæ pleniſſimæ charitati.

PORRO creauit vt eſſent omnia, ſuſtentat vt maneant, quæ manent omnia, ipſe ad debitos fines perducit vniuerſa. Nec id agit vlla neceſſitate, ſed ſola ſua ſuauiſſima voluntate. Denique attingit a fine vſque ad finem fortiter, præſentiſſima & omnipotentiſſima maieſtate, ſed diſponit omnia ſuauiter, quietus ſemper, & quieſcens in ſua placidiſſima charitate. Ipſa incommutabilis & æterna requies, *Sapien. 8.1.*

eius, æterna & incommutabilis tranquillitas eius, æternum & incommutabile ſabbatum eius; ipſa ſola cauſa cur creauit creanda, regit regenda, adminiſtrat adminiſtranda, mouet mouenda, promouet promouenda, perficit perficienda: ideoque aptiſſime vbi eius requies commemoratur, ibi omnium rerum perfectio demonſtratur. Charitas enim eius, ipſa eſt voluntas eius, ipſa eſt & bonitas eius, nec hoc totum aliud quam eſſe eius. Hoc eſt enim ei in ſua dulciſſima charitate, in ſua placidiſſima voluntate, in ſua abundantiſſima bonitate ſemper quieſcere, quod ſemper eſt eſſe. Quocirca ſicut diebus ſuccedentibus, & quaſi vices ſuas mane ac veſpere variantibus, in quibus creata narrantur omnia, creaturæ mutabilitas deſignatur; ſic die hoc, die cui nihil aduenit, nihil præterit, nihil ſuccedit, qui nec initio anguſtatur, nec fine concluditur, ipſa eius æternitas non immerito commendatur, in qua eius requies aptiſſime deſcribitur, ne indigens aut laborans aliquid creaſſe putetur. Sed cur ibi ſenarius numerus, hic ſeptenarius? Et hinc accipe quale poſſumus documentum.

Cur ſenarius in Dei opere, ſeptenarius in eius requie commendetur.

CAPVT XX.

SENARIVS ſane numerus perfectionem maximam continere videtur; ex omnibus quippe ſuis partibus conſtat, nec eas excedit. Partes eius ſunt vnum, duo, tres. Nam ſi quæras vnum quota pars ſit ſenarij, reſpondetur ſexta; quota duo, reſponderi poteſt tertia; quota tres, reſpondetur media. Iam in ſenario nullus alius eſt numerus, de quo poſſet reſponderi quota ſit pars eius. Omnes igitur partes ſenarij, vnum, duo, tres. Hos coniunge, nec plus, nec minus inuenies quam ſexies. Is ergo numerus in mundi creatione ſeruatus eſt, vt in vniuerſitate creaturæ nihil ſuperfluum, nihil æſtimes imperfectum. Porro ſeptenarius numerus in Dei requie dedicatur. Requiem Dei eius diximus charitatem. Nec immerito. [Pater (inquit) diligit filium, & omnia monſtrat ei quę ipſe facit.] Et iterum, [Sicut ego præcepta patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione.] Et ipſe pater, [Hic eſt (inquit) filius meus dilectus, in quo mihi complacui.] Hæc mutua patris filijque dilectio, amor ſuauiſſimus, gratus complexus, charitas beatiſſima, qua pater in filio, filius repauſat

Ioan. 5. 20. *Ioan. 15. 10.* *Matth. 3. 18.*

A repauſat in patre. Hæc plane, hæc vtriuſque imperturbabilis requies, ſincera pax, æterna tranquillitas, incomparabilis bonitas, vnitas indiuiſibilis; hoc vtriuſque vnum, imo in quo vterque vnum, dulce, ſuaue, iucundum, ſanctum dicimus ſpiritum, qui & idcirco creditur hoc ſibi vocabulum proprie aſſumpſiſſe, quod eſſe conſtat vtriſque commune. Nam cum pater & filius vterque ſit ſpiritus, vterque ſanctus; hic tamen qui vtriuſque eſt, charitas ſcilicet, & vnitas conſubſtantialis amborum, proprie dicitur ſpiritus ſanctus. Qui licet ſit vnus, & cum patre & filio vnum; propter ſeptiformem tamen gratiam, quæ ex illius fontis plenitudine creditur emanare, in ſcripturis
B ſeptenario numero deſignatur. Vnde & in lapide vno, iuxta Zachariam, ſeptem cernuntur oculi, & ſecundum Apocalypſim, ſeptem ſunt ſpiritus ante thronum Dei. Vides ergo quanta præſtantia charitatis, in qua omnium Creator & rector, perenne quoddam, & ineffabile ſabbatum ſabbatizat. *Zachar.3.9.* *Apocal.1.4.*

Quod in omnibus creaturis quoddam veſtigium diuinæ charitatis appareat, & ideo quaſi ad C *ſabbatum, id eſt requiem omnia tendant.*

CAPVT XXI.

PORRO ſi omnem creaturam, a prima vſque ad nouiſſimam, a ſumma vſque ad imam, a ſummo angelo vſque ad minimum vermiculum, ſubtilius contempleris; cernes profecto diuinam bonitatem, quam non aliud dicimus quam eius charitatem, non locali infuſione, non ſpacioſa diffuſione, non mobili diſ-
D curſione, ſed ſubſtantialis præſentiæ ſtabili, & incomprehenſibili, & in ſe permanente ſimplicitate omnia continentem, omnia ambientem, omnia penetrantem, ima ſuperis coniungentem, contraria contrarijs, frigida calidis, ſiccis humida, lenibus aſpera, duris mollia, concordi quadam pace fœderantem: vt in ipſa creaturæ vniuerſitate nihil aduerſum, nihil poſſit eſſe contrarium, nihil quod dedeceat, nihil quod perturbet, nihil ſit quod ipſam vniuerſitatis pulchritudinem decoloret, ſed in ipſius ordinis tranquillitate, quem ipſi vniuerſitati præfixit, cuncta quaſi tranquilliſſima quadam pace quieſcant. Vnde id quod tumeſcens foras, ordinem excedit diuinæ bonitatis, exci-

excipitur mox ab ordine eius inuictiſſimæ poteſtatis; vt quanquam A
in ſe inquietum ſit, & inordinatum, tranquillitati tamen ipſius vniuerſitatis non modo non obſit, ſed etiam proſit plurimum: dum comparatione eius, quæ pulchra ſunt, pulchiora; quæ bona ſunt, iudicentur eſſe meliora.

HINC eſt quod ſingula quæque ad ſuum ordinem tendunt, ſua loca petunt, extra ordinem ſuum inquieta ſunt, ordinata quieſcunt. Nam ſi lapidem libres in aëra, nonne mox quaſi vim paſſus proprio pondere ſe deponit ad ſolida, ibi tantum requiem habiturus, vbi nec deflectet in latera, nec in ima, ſolidi alicuius oppoſitione, labatur? At
ſi oleum ceteris ſubfundas liquoribus, continuo ſuæ deiectionis B
impatiens penetrat ad ſuperna, nec alias deponit conatum, quam ceteris ſupereminens ordinis ſui quiete potiatur. Quid olera? quid arbuſta? nonne quo feracius vberiuſque fructificent, hæc ſolidiorem, hæc molliorem, hæc pinguiorem, hæc argilloſam, hæc arenoſam quaſi appetunt terram? Quæ cum fuerint, ſecundum naturæ ſuæ ordinem, poſita vel tranpoſita, plantata vel tranſplantata, nihil ſe vlterius affectare, ipſius incrementi ſui voce teſtantur. Denique ſi ſingula quæque corpora diligenter attendas, cernes nimirum ſingula ſuis conſtare partibus, partes partibus quaſi vnitatis quodam vinculo col-
ligari, ordinem ſuę ſeruare naturę, in eo quaſi quadam pace quieſcere; C
ita vt ſi velis ab eo modo, in quo quæque res eſt, eam transferre, pax partium quodammodo perturbetur, donec adductæ in eum, quem velint modũ, quadam iterum aſſumpta tranquillitate quieſcant. Porro animantibus irrationabilibus quis labor eſt tueri ſalutem, vitare perniciem, carnalium appetituum quærere ſatietatem? qua adepta, cum nihil habeant vltra quod appetant, conquieſcunt. Rationis quippe, ſcientiæque expertia, quod ſenſum carnis excedat, ne appetere quidem poſſunt.

Compendij cap. 4.

D

Quod rationalis creatura non niſi in beatitudinis adeptione quieſcit, & quare cum beatitudinem optet, viam tamen, qua eam obtineat, mira infelicitate refugiat.

CAPVT. XXII.

TIBI

Digitized by Google

A IBI enim, o anima rationalis, præ ceteris animantibus hæc prærogatiua ſeruatur, quo te ſenſibus carnis emergens ad altiora contendas, nec aliquando ſaties appetitum, donec ad id quod eſt ſummum, id quod eſt optimum, id quo nihil ſuperius, nihil excellentius, felici curioſitate perueniàs. Vbicunque infra ſubſtiteris, tametſi altum, tametſi magnum, tametſi iocundum iudicetur, miſera proculdubio remanebis. Miſera, quia indiga; indiga, quia reſtat quod petas, reſtat ad quod anheles, reſtat poſtrema ipſa beatitudo, ad quam appetendam, animã rationalem vis quædam na- *Compendij cap. 4.*
B turalis impellit. Quocirca cum omnes homines beatos eſſe velle, ſingulorum teſtis ſit conſcientia, cum hæc voluntas vllo modo nequeat aboleri, patet rationalem creaturam, optatam omnibus requiem, non niſi in beatitudinis adeptione ſortiri.

PROINDE deploranda ſatis eſt miſeri hominis cæca peruerſitas, qui cum beatitudinem vehementer exoptet, non modo non agit quibus adipiſcatur optata, verum proniori affectu ea committit, quibus miſeriam magis accumulet ſuam. Quod, vt mea fert opinio, nequaquam ageret, niſi hinc eum falſa quædam felicitatis imago deluderet, hinc veræ miſeriæ ſimilitudo terreret. Nam pauperiem, luc-
C tum, famem, ſitim, quis non videat miſeriæ fore non modicam portionem? quibus tamen plerumque vera miſeria præcauetur, æterna beatitudo conquiritur. Beati enim pauperes (ait IESVS) quoniam veſtrum eſt regnum cælorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuritis nunc, quia ſaturabimini. Pauperies ergo æternis diuitijs muneratur; luctus æterna iocunditate mutatur; eſurienti ſatietas æterna ſeruatur. Hæc enim omnia, diuitias ſcilicet, iocunditatem, ſatietatem, beatitudini non deeſſe nemo qui dubitet. *Matth. 5. 3.*

VERVM quia reprobum quemque in qualiſcunque ſuæ voluntatis affectu, ſpecies quædam iocunditatis eludit, in deſideriorum
D expletione delectatio falſa diſſoluit; ignorans, miſer, quanta ſit electis & in preſſura conſolatio, & in ſpe gratulatio, perhorreſcit quidem eam, quæ in facie paret infelicitatis effigiem, ſed ſub felicitatis colore verum excipit infelicitatem: falſam iocunditatem, quæ verum dolorem non effugit, ei miſeriæ præferens, cui vera beatitudo ſuccedit. Non ſecus quam ſi æger quiſpiam ſalutẽ vehementer exoptet, ſed ob præſentem moleſtiam ſectionem refugiat, aduſtionem exhorreat, ac præſenti quadam ſuauitate pellectus, olei fomenta requirat: quanquam morbus eiuſmodi ſit, vt hac magis lenitate ferueſcat, nec ſine aduſtionis, ſectioniſue dolore lenteſcat. Sic miſer homo, ſic vel de-

Digitized by Google

ceptus, dum putat felicitatem eſſe, quæ non eſt, vel præſentium ſuauitate illectus, quæ falſa eſt: & ſeipſum miſeriæ addicit, & beatitudinis appetitum non amittit, ac perinde infelici circuitu laborans numquam quieſcit. Enimuero cum anima rationali ſolus ſit ſuperior Deus, par angelus, cetera omnia inferiora iudicantur; quid dementiæ tam vicinum, quam relicto ſuperiore, in his, quibus ipſa ſit melior, requiem aucupari? A

De prærogatiua rationalis creaturæ, & quod requiem, quam naturaliter appetit, nec in ſalute corporis, nec in mundi huius ſit quærenda diuitijs. B

CAPVT XXIII.

Compendij cap. 5.

O MIRABILIS creatura ſolo creatore inferior, quo te deijcis? Mundum amas? ſed ipſa es mundo ſuperior. Solem miraris? ſed ipſa es ſole lucidior. De cæli huius volubilis ſitu philoſopharis? ſed tu cælo ſublimior. Secretas creaturum cauſas rimaris? ſed te nulla creatura ſecretior. Dubitas, cum tu de his omnibus iudices, de te autem nihil horum? Sed ſi velis iudicare, noli tamen amare. Sed nec ipſum iudicare ama. Ipſum ama, qui his omnibus te præpoſuit, non ſubmiſit. Præpoſuit, non vt ex his tu beatior; ſed vt eſſet, quo tu eſſes ſuperior: ſubijciens tibi omnia ad cumulum honoris, ſe tibi ſeruans ad fructum beatitudinis. Quid ergo ſequeris fugitiuas pulchritudines, cum tua ipſius pulchritudo nec ſenectute marceſcat, nec paupertate ſordeſcat, nec palleat ægritudine, nec ipſa ſaltem morte depereat? Quod quæris, quære; ſed noli ibi. Quæris vt voluntati tuæ nihil deſit, & ſic requieſcas: hoc ergo quære Vbi inquis? noli in ſalute corporis, quæ ſi ſic ametur, vt in ea requies iſta quæratur; cerne ſi deſit, quanto labore acquiritur; quam pænali extio, pænalis plerumque morbus expellitur Porro ſi adſit, quanta neceſſe eſt cura ſeruetur? quot ei inſidiantur morbi, quot febres, quot peſtes, quot denique mortes? Quid ergo? numquid in diuitijs? Sed quis labor in acquirendis, quæ ſollicitudo in ſeruandis, quis timor ne amittantur, quis dolor ſi delabantur? Auxiſti pecuniam, & timorem nihilominus auxiſti. Timetur potens, ne auferat; timetur latro, C D

ne-

A ne minuat; timetur ſeruulus,ne prodat.

DEINDE quam crebro id quoque eueniat quod quidam ſapiens ait,[Diuitiæ conſeruatæ in malum Domini ſui:]quis dixerit? Magis ergorequieſcit pauper. Vacuus enim viator, & nudus, vt quidam ait, non timet latronis inſidias. Securus a nocturnis furibus dormit pauper, etſi clauſtra non muniat. Inde eſt & illud poeticum, Cantabit vacuus,coram latrone,viator. Ceterum mordaces diuitum curas, quidam ſapiens ſatis eleganter irridens, [Saturitas (inquit) diuitis non finit eum dormire.] Quod licet ad literam plerumque contingat, vt diues quiſpiam ſaturatus ad nauſeam, dum prægrauato ſtomacho Eccleſ. 5. 12. Eccleſ. 5. 11.
B ſe colligit ad quietem, crebris ructibus excitetur; intelligendum tamen dictum illud de illo potius ſomno, de quo ſponſa gloriatur in Canticis,[Ego(inquiens)dormio,& cor meum vigilat;de quo & pſalmiſta,[In pace in idipſum,dormiam & requieſcã.]Hic eſt ſomnus, in quo ſopitis ſenſibus carnis, ac temporalibus curis, ac penetralibus ſui cordis extruſis, ſancta anima in Dei ſuauitate quieſcit, guſtans & videns quam dulcis eſt Dominus, quam beatus omnis,qui ſperat in eo. Hoc ergo ſomno abſit vt diuitem quempiam æſtimes conſopiri, qui ſemper lucris inhians, quo plura congeſſerit, eo inexplebiliori ingluuie non habita concupiſcit;vnde Salomon,[Auarus(inquit)non Cant. 5. 2. Pſalm. 4. 9. Pſalm. 33. 9. Eccleſ. 5. 9.
C ſatiabitur pecunijs; & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.] Qui propheticum quoque illud maledictum incurrit, [Væ qui congregat non ſua.] Statimque idem metallorum eius ſubſannans congeriem,[Vt quid aggrauat contra ſe denſum lutum?] Abac. 2. 6.

Quid ſit inter diuites electos & reprobos.

CAPVT XXIV.

D NOTANDVM ſane quod non ait Salomon, Qui habet diuitias,ſed, Qui amat(inquit)diuitias,fructum non capiet ex eis. Nam profecto electi quique, etſi forte diuitias habeant, non tamen eas amant, proinde nec in his requiem quærunt, ſed audientes præcipientem Apoſtolum diuitibus,non ſuperbe ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed facile tribuant, communicent, theſaurezent ſibi fundamentum bonum, vt apprehendant veram vitam; ex ſuis diuitijs non modicum fructum accipiunt, audituri nimirum a Domino, Venite benedicti patris mei, Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Et cetera. Hi ſane non laborant in diuitijs acquirendis, Eccleſ. 5. 9. 1. Timoth. 6. 17. Matth. 25. 34.

1.*Tim*.6.9. quirendis, timentes illud Apoſtoli, Quia qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli: hos in conſeruandis caſſa ſollicitudo non cruciat, ſponſionem Domini altius recitantes, qui & ſollicitudinem prohibet, & neceſſaria ſpondet, [Nolite (inquiens) ſolliciti eſſe dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus?] Et paulo poſt, [Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.] Poſtremo harum amiſſione non murmurant; imo & rapinam bonorum ſuorum cum gaudio ſuſcipiunt, conſiderantes ſe habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.

Mat.6.31. & 33. *Hebr*.10.34.

AT peruerſis in contrarium cedit. Dum enim rationalis animæ appetitum, cui ſolus Deus ſatis eſt, viliſſima mundialiũ rerum copia exiſtimant poſſe ſopiri; quia nihil quantarumlibet rerum ingeſtione proficiunt, nec ad modicum curis ſe infelicibus exuunt, nec aliquando laborem deponunt: & tamen, quod miſerius eſt, talium rerum quæſtu vana cæcitate tumeſcunt. Et hæc quidem in præſenti: At quis horum finis? Vltima eorum verba, quæ ſacra ſcriptura non tacet, potius audiamus. [Dicent (inquit) inter ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes;] eorumque verba ſubnectit, in quibus ſunt hæc, [Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia velut vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, quæ pertranſit fluctuantes aquas, cuius, cum præterierit, non eſt veſtigium inueniri: ita & nos nati continuo deſiuimus eſſe, & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere, in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus. Talia dixerunt in inferno qui peccauerunt, quoniam ſpes impijs tanquam lanugo eſt, quæ a vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ a procella diſpergitur, & tanquam fumus, qui a vento diffuſus eſt, & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis.] Alias ergo hæc requies, & hoc ſabbatum videtur eſſe quærendum.

B C D

Sapien.5.3. & 7.

Quod nec in mundiali amicitia requies ſit quærenda.

CAPVT XXV.

SED

A SED, amare, inquis, & amari quid tranquillius? Si quidem in Deo, & propter Deum, non improbo, imo & probo plurimum. At ſi ſecundum carnem vel mundum, cerne quot inuidiæ, quot ſuſpiciones, quot zelantis animi vrentia flagra quietem mentis excludunt. Quod ſi nihil horum euenerit, mors, quam omnes experiri neceſſe habent, hanc dirimet vnitatem, dolorem viuenti, pœnam importabit diſcedenti. Quanquam & in hac vita, inter amiciſſimos graues inimicitias obortas, nouimus. Sane de ea, quæ inter bonos eſt, dilectione alias diſſeremus.

B

Quod nec in corporis voluptate, nec mundi potentia requies inueniatur.

CAPVT XXVI.

COMPELLIMVR quaſi næuum quendam huic corpori inſerere, de carnali ſcilicet voluptate ſermonem; de qua tacendum quidem foret, niſi pleroſque quaſi C exutos homine, belluina quadam ſimilitudine adeo cerneremus indutos, vt in ventris, eorumque quę ſub ventre ſunt voluptate, omnem vitę ſuę fructum æſtiment collocandum. Ne quis ergo exiſtimet in his mentis ſuę requiem eſſe quęrendam, paucis hinc dicendum. Quid enim peruerſius, *Compendij cap. 5.* quam rationalis mentis bonum in ventris ingluuie collocare, ac id, quod precellit in homine, viliſſimæ cuidam carnis ſuę portioni ſubſternere? maxime cum ſe in his, a ſtolidiſſimis bellius nihil videat poſſe differre. Denique & fames cruciatum, & ſatietas faſtidium parit. Nam etſi voluptati ſatisfaciat, neceſſitatis metas excedat neceſſe D eſt; ſi autem naturę modum exceſſerit, dolorem corporis vitare impoſſibile eſt. Porro libidinum ſordibus oblectari, ac inſtar immundiſſimę ſuis, in cœno turpitudinis volutari, ſicut nihil turpius, nihil fœdius, nihil magis erubeſcendum, nihil tam confuſione dignum; ita profecto nihil magis inquietum, nihil ita omni quiete, ac tranquillitate vacuum. Nam de eius fœditate quid dicendum, cum hęc ſordidiſſima lues & carnem contaminet, & mentem effeminet, ac quicquid in animo honeſtum, quicquid denique virile eſt, obruat pariter & euertat?

ET quidem cum cetera vitia plerumque ſe quibuſdam virtutum

tegumentis obpallient, ac perinde non modo ad humanos non erubeſcant, imo & intumeſcant aſpectus; hæc ſola in prima fronte tantum ſui præfert horrorem, vt ea maxime hora, qua etiam carnem perſtringit ac ſibi vendicat, oculos vehementer refugiat Nempe & ipſis membris, humano corpori a ſapientiſſimo Creatore honeſte inſertis, ob ſui obſcœnitatem tantum turpitudinis ingeſſit, vt is, qui ea maluit cernere, quam reuerentur obtegere, æterna patris maledictione multetur; quibus autem horum nuditas verecundiæ notam inuſſit, benedictionis perpetuæ gratia munerentur. Nec mirandum, iam triumphante, ac vbique coruſcante illa mollitiei debellatrice cruce IESV, huius paſſionis colluuiem proditam ac nudatam; cum in illa dæmonicola plebe, in qua callidiſſima dæmonum factione, falſorum deorum flagitia pro ſacris colebantur, pro eorum quaſi reuerentia in theatris ſaltabatur, nec ſaltem ſub ſpurciſſimo Ioue ſputcus quiſquam notam aliquando confuſionis exuerit. Nam & ab ipſis adulterorũ deorum cultoribus, & adulterium puniebatur, & caſtitas plurimum laudabatur.

QVID ergo his agendum, qui virginis filium, ac virginitatis colunt auctorem? Cauendum eſt profecto ne cuiquam id eueniat,
Ioël. 1. 17. quod de quibuſdã ait Propheta, [Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.] Quibus verbis proprie ſatis finẽ, modumque huius ſpurciſſimę paſſionis expreſſit, eum quem luxuriæ charybdis abſorbuit, carnis ſuæ colluuione, quaſi proprij ſtercoris egeſtione, aſſerens eſſe corruptum: vt eum non modo æſtimes extinctum vel abſorptum, ſed inſtar ſepulti cadaueris, immundiſſimi pruritus ſanie profluente, putreſcentem ſentias & fœtentem. Neceſſe eſt ergo mentem, cui nequam hic ſpiritus inſederit, quibuſdam furijs agitari; & ignitis luxuriæ ſtimulis impetitum, ad quæque flagitia ebriam & vagabundam, ſoluto freno totius honeſtatis impelli: reſtinctoque ſemel conceptæ paſſionis incendio, in aliud nihilominus æſtu vehementiore ſuccendi. Perabſurdum eſt ergo, in eiuſmodi voluptate rationalis mentis requiem aucupari, præſertim cum a diuina iuſtitia numquam maiorem pænam in præſenti vita legimus irrogari, quam cum proprijs deſiderijs quiſli-
Pſalm. 80. 12. bet traditur maculandus, dicente ſcriptura, [Et non audiuit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi. Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum.] Et Apoſtolus manifeſtius de his, qui
Rom. 1. 24. commutauerunt gloriam Dei in idola, [Propter quod (inquit) tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis.] Non quod eos Deus, quaſi malorũ incentor, ad hæc probra compulerit, ſed quod ab eo iuſtiſſime dereli-

licti,

A licti, hæc facinora vitare nequiuerint.

SVPPRIMO multa ſilentio, quæ mihi contra hanc immundiſſimam
luem animo ſuggeruntur, verens nimirum pudiciſſimos oculos tuos,
mi amantiſſime ac deſiderantiſſime, cui præſens opuſculum deſtina-
ui. Videor enim mihi quaſi cernere pudoratam faciem tuem, ad hæc
quæ ſcripta ſunt, honeſtæ verecundiæ nota perfundi, ac ſuauiſſimo
oculorum nutu mihi ſilentium imperare. Noui enim illud caſtiſſi-
mum pectus, tanta charitatis ſuauitate perfuſum, ac ſuaue olentis
pudicitiæ refertum floribus, tam cæleſtem ac diuinum ſpirare odo-
rem, vt huius colluuionis fœtorem ſaltem audire oneroſum ſit. Pro-
B inde ad alia tranſeuntes, de aurium, oculorumue, ac ceterorum ſen-
ſuum voluptate, de dominatu ac potentia, ille Rex ditiſſimus, po-
tentiſſimus, delicatiſſimus, ſed ſapientiſſimus Salomon videlicet
conſulatur, imo in ipſo, ipſa ſapientia intentiſſime audiatur. Primo
igitur ex ſua, ſiue aliorũ perſona pronuncians, [Dixi (inquit) in corde *Eccleſ.* 2. 1.
meo, Vadam & affluam delitijs, & fruar bonis.] Et infra. [Aedificaui *&* 4.
domos, plantaui vineas, feci hortos & pomaria, & conſeui cuncti
generis arboribus.] Multaque huiuſmodi addens adiecit, [Poſſedi ſer- *&* 7.
uos & ancillas, & familiam multam nimis. Coaceruaui mihi argen-
tum & aurum, ſubſtantias Regum & Prouinciarum.] Et cum de vo-
C luptate aurium addidiſſet, [Feci mihi cantores, & cantatrices,] poſt *&* 8.
pauca ſubiunxit; [Quicquid deſiderauerunt oculi mei, non negaui *&* 10.
eis, nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oble-
ctaret ſe in his, quæ parauerant.]

QVID rogo delicatius? Quid ſuauius? Quid ſecundum hanc
vitam iocundius? Sed audi quia nihil vanius. [Cumque conuertiſſem *&* 11.
me (inquit) ad cuncta opera mea, & labores meos, in quibus fruſtra
ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem ſpiritus, &
nihil permanere ſub ſole.] Ideoque generalem ſententiam præmiſe-
rat dicens, [Vidi cuncta quę fiunt ſub ſole, & ecce omnia vanitas, & *Eccleſ.* 1. 14.
D afflictio ſpiritus.] Addamus & illam Saluatoris noſtri ſententiam.
[Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati.] Coniungantur ergo *Ioan.* 8. 34.
hęc tria, Vanitas, Seruitus, Afflictio ſpiritus. Vbi igitur requies? vbi
ſabbatum? maxime cum lex dicat. [Nullum opus ſeruile facietis in *Leuit.* 23. 8.
eo.] Certe omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Vbi ergo ab
hoc ſeruili opere certa vacatio? Vbi cauetur huius ſeruitutis conta-
gio? Vbi ſit vera & perfecta ſabbatizatio? Denique non eſt iuſtus ſu- *Eccleſ.* 7. 2.
per terram qui non peccet. Porro in iniquitatibus conceptus ſum, & *Pſalm.* 50. 7.
in peccatis concepit me mater mea, ait ſanctus Dauid.

Quod charitas ſit illud iugum ſuaue, ſub quo vera requies, quaſi verum ſabbatum inuenitur.

CAPVT XXVII.

Ioan. 8.36. AVDIAMVS quapropter eum qui ait,[Si vos filius
liberauerit,tunc vere liberi eritis.]Ipſum, inquã, au- B
diamus vocantem, clamantem, & ad requiem, & ad
*Matth.*11.28. ſabbatum, laborantes inuitantem,[Venite(inquit)ad
me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos
Comp.c. 6. reficiam.]Ecce refectio, quaſi ſabbati præparatio.Iam
& 29. ipſum ſabbatum audiamus,[Tollite iugum meum ſuper vos,& diſ-
cite a me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem ani-
& 30. mabus veſtris.]Ecce requies,ecce trinquillitas,ecce ſabbatum.[Et in-
uenietis requem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, &
onus meum leue.]Prorſus iugum iſtud ſuaue eſt,& onus leue, ideo
inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum iſtud non premit, ſed C
vnit; onus iſtud pennas habet, non pondus. Iugum iſtud charitas
eſt, onus iſtud fraterna dilectio eſt. Hic requieſcitur, hic ſabbatiza-
1.*Cor.*13.4. tur, hic a ſeruilibus operibus vacatur. Denique charitas non agit per-
Rom. 13.10. peram & non cogitat malum: & dilectio proximi malum non opera-
tur. Vides Iudæe vbi ſabbatum, in quo etſi contingat non quidem
ex charitate, ſed ex infirmitate aliqua peccati ſubreptio, quia tamen
1.*Pet.* 4.8. charitas operit multitudinem peccatorum, non perit ſab-
bati feriatio. Et merito ſeptimo die hæc vacatio dedi-
Rom. 5.5. catur, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. D
Porro ſeptenario numero Spiritum
ſanctum ſignificari, iam ſupe-
rius diximus.

Exemplum de ſeipſo & ſua conuerſione.

CAPVT XXVIII.

A ECce dulcis Domine, perambulam mundum, & ea quæ in mundo ſunt, quia quicquid in mundo eſt (ait *1. Ioan. 2. 16.* ille arcanorum tuorum conſcius) aut concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia occulorum, aut ſuperbia vitæ. Quæſiui in his requiem infelici animæ meæ, ſed vbiq; labor & gemitus, dolor & afflictio ſpiritus. Clamaſti Domine, clamaſti, vocaſti, terruiſti, rupiſti ſurditatẽ meam: percuſſiſti, verberaſti, viciſti duritiam meam; obdulcuiſti, ſapuiſti, prodidiſti amaritudinem meam. Audiui, ſed heu ſero clamantem, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis; Et ego, [Operi (inquam) *Iob. 14.15.*
B manuum tuarum porriges dexteram.] Iacebam enim pollutus & obuolutus, ligatus & captiuatus, irretitus viſco tenacis iniquitatis, oppreſſus mole inueteratæ conſuetudinis. Itaque intendi meipſum quis eſſem; vbi eſſem; qualis eſſem. Exhorrui Domine, & expaui propriam effigiem meam; terruit me tetra imago infelicis animæ meæ. Diſplicebam ipſe mihi, quia tu placebas. Volebam fugere a me, & fugere ad te, ſed retinebar in me. Retinebant me, vt ait quidam, nugæ *Auguſt. li. 8.* nugarum, & vanitas vanitatum, antiquæ amicæ meæ, vinculabat me *Confeſ. c. 11.* catena peſſimæ conſuetudinis meæ, vinciebat amor ſanguinis mei, ſtringebant vincula ſocialis gratiæ, maxime nodus cuiuſdam amici-
C tiæ, dulcis mihi ſuper omnes dulcedines illius vitæ meæ.

SAPIEBANT iſta, placebant iſta, ſed tu magis. Attendens enim ſingula iſta, vidi amaris dulcia, lætis triſtia, aduerſa proſperis eſſe permixta. Placebat amicitiæ grata connexio, ſed ſemper timebatur offenſio, & certa erat futura quandoque diuiſio. Conſideraui iocunditatum illarum initia, attendi proceſſus, finem proſpexi. Vidi nec initia reprehenſione, nec media offenſione, nec finem carere poſſe damnatione. Mors ſuſpecta terrebat, quia talem animam poſt mortem certa pæna manebat. Et dicebant homines attendentes quædam circa me, ſed neſcientes quid ageretur in me. O quam bene eſt
D illi! O quam bene eſt illi! Ignorabant enim quia ibi mihi male erat, vbi ſolum poterat bene eſſe. Valde enim intus erat plaga mea, crucians, terrens, & intolerabili fœtore omnia interiora mea corrumpens; & niſi cito admouiſſes manum, non tolerans meipſum, forte peſſimum deſperationis remedium adhibuiſſem. Cœpi ergo conijcere, quantum inexpertus potui, imo quantum tu dediſti, quanta in tui dilectione iocunditas, quanta cum iocunditate tranquillitas, quanta cum tranquillitate ſecuritas. Non eius qui te amat errat electio, quia te nihil melius: non ſpes fallitur, quia nihil amatur fructuoſius, non modi exceſſus timetur, quia in tui dilectione nullus modus præſcribi-

tur; non mundialis amicitiæ diremptrix mors formidatur, quia vita non moritur. In tui dilectione non timetur offenſio, quia nulla eſt, niſi ipſa deſeratur dilectio; non interuenit vlla ſuſpitio, quia iudicas ipſius conſcientiæ teſtimonio. Hic iocunditas, quia timor excluditur; hic tranquillitas, quia ira compeſcitur; hic ſecuritas, quia mundus contemnitur. A

CÆPISTI interim paulatim ſapere palato meo, quanquam minus ſano, & dicebam, O ſi ſanarer! Et rapiebar ad te; ſed iterum recidebam in me. Et tenebant me quaſi compeditum ea, quæ per carnem delectabiliter ſentiebam, vi quadam conſuetudinis, ſed magis placebant ea, quæ animus conijciebat vi rationis. Et dicebam ſæpe in auribus etiam aliorum, Vbi rogo modo ſunt omnes delitiæ noſtræ, omnes voluptates, omnes iocunditates, quibus vſque in hanc horam vſi ſumus? Iam nunc hoc momento temporis, quid inde ſentimus? Quicquid iocundum fuit, hoc abijt: hoc ſolum de his omnibus ſupereſt, quod conſcientiam pungat, quod timorem mortis incutiat, quod nos æternæ damnationi addicat. Comparetur quæſo omnibus diuitijs noſtris, omnibus delitijs, omnibus honoribus, id vnum famulorum Christi, quod mortem non timent. Vilui ipſe mihi in his verbis ſæpe, & flebam aliquando amariſſima contentione animæ. B

Viluit mihi quicquid aſpiciebam, ſed carnalis delectationis conſuetudo premebat, Sed qui audis gemitus compeditorum, & ſoluis filios interemptorum, dirupiſti vincula mea; & qui meretricibus, & publicanis offers paradyſum tuum, me omnium peccatorum primum conuertiſti ad te. Et ecce reſpiro ſub iugo tuo, & repauſo ſub onere tuo, quia iugum tuum ſuaue eſt, & onus leue eſt. C

Quantum errent qui de dominici iugi aſperitate cauſantur, cum quicquid laboris ſentitur, ex reliquijs ſit cupiditatis, quicquid requiei, ex infuſione charitatis. D

CAPVT XXIX.

ERRANT

A ERRANT Domine, errant, falluntur, qui ignorantes ſemetipſos, & quid in ſe agatur non aduertentes, de iugi huius aſperitate, ac oneris grauitate cauſantur. Quid ergo, inquis, tu, qui videris huic iugo ſuppoſuiſſe ceruices, ac oneri humeros ſubieciſſe, nunquam laboras? Imo perſæpe: nam hodie quoque nonnihil laboraui: Cum enim paulo ante incautius mihi verbum exiliſſet, ita illud amiciſſimus quidam meus moleſte accepit, vt etiam offenſionem ſuam vultu proderet, & proſtratum me ad pedes eius paulo tardius erigeret. Nec plane adhuc exſudauit animus meus mœ-
B rorem illum, Domine tu ſcis, non ideo quia ego tarde erectus, ſed quia ille offenſus, & ego incauto ſermone præuentus. Et forte ob ſingularem familiaritatem, qua ei magis nude loqui conſueui, hic mihi facilius ſermo ſubrepſit, ſecundum id quod vulgo dicitur, Priuatus Dominus ſtultum mancipium facit.

ET nunc Domine inſpector infirmitatis meæ, medicus animæ meæ, vnica ſpes ſalutis meæ, tibi ſoli peccaui, etiam quod in ipſum peccaui. Non enim ideo peccatum eſt, quia illum offendi; ſed quia ne offenderem, tu prohibuiſti. Tibi Domine, tibi ſoli peccat, quicunque peccat; quia cum peccatur, aut non fit quod iubes, aut
C fit quod prohibes. Homicidium Domine peccatum eſt, quia tu dixiſti; Non occides. Et ideo cum tu aliquando diceres, Occide, non ſolum peccatum non fuit occidere, ſed, ſcelus maximum nolle, te iubente, occidere. Fraudem quoque damnat tua lex; & tamen cum te iubente, Hebræi mutuatis vaſis, & veſtibus ſpoliarent Aegyptum, quoniam tibi paruerunt, non vtique peccauerunt. Dicis nihilominus, Non fornicaberis, & idcirco fornicari immaniſſimum ſcelus eſt; nec tamen te iubente, dubitauit Propheta tuus ſumere ſibi mulierem fornicariam, vt faceret filios fornicationis; quod vtique non faceret, ſi vxorio vinculo ſibi eam copulaſſet. Quanquam dubitetur
D vtrum ad litteram ſic factum ſit. Tibi ergo ſoli peccaui. Neque occurrit in ſcripturis, hoc facile homini dictum, Tibi peccaui; quanquã dictum ſit, In te peccaui. Neſcio quid magnum innuit quod dictum eſt, Tibi. Quid eſt ergo, Tibi peccaui? niſi, tuo arbitrio æſtimandum eſt peccatum meum, tuo arbitrio iudicandum, tuo arbitrio puniendum? Tibi ſoli peccaui. Vt quid parat lapidem Iudæus? Tibi ſoli peccaui, Qui ſine peccato eſt (inquit) veſtrum, primo in illam lapidem mittat. Illi ergo ſoli peccaui, cui congruit de peccato iudicare; cuius iudicij eſt, quod hoc conſtat eſſe peccatum. Tu ergo Domine, tu ignoſce quia peccaui, quia tibi ſoli peccaui: quia tamen & in illum peccaui,

1. Reg. 15. 3. & 22.

Exod. 11. 2. & 12. 36.

Oſee. 1. 2.

Ioan. 8. 7.

peccaui, proijciam me adhuc ad pedes eius; tu autem inſpira ei, vt & ipſe ignoſcat quod illum offendi: quanquam, ſicut tu ſcis, tunc eum offendere non cogitaui, non volui. A

SED vt redeam ad priora, numquid hic labor meus de iugo dominico, & non potius de morbo proprio? Sentio profectò, quicquid mihi eſt tranquillitatis, quicquid pacis, quicquid eſt iocunditatis, hoc totum mihi, hoc ſuauiſſimum iugum parturire: quicquid verò laboris, quicquid fatigationis, quicquid denique grauitatis, ex reliquijs mundialis concupiſcentiæ prouenire. Sub iugo enim illo, quod infeliciſſimæ ceruici meæ, Babylonis, id eſt confuſionis, Princeps impoſuit, infirmata eſt virtus mea, contrita ſunt oſſa mea; & B quamuis ex aliqua parte ſit ſoluta captiuitas, reſtat tamen ex antiqua oppreſſione nonnulla infirmitas; ex qua plerumque turbatur, iam aliquantulum ex parte, ſuauitatis ſerenitas, donec ille, qui propitiatur
Pſal.102.3. omnibus iniquitatibus meis, ſanet etiam omnes infirmitates meas, redimenſque de interitu vitam meam, coronet me in miſericordia &
1.Cor.15.53. miſerationibus; cum corruptibile hoc induerit incorruptelam, & mortale hoc induerit immortalitatem, & impleatur ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Interim ex iugi huius ſuauitate non modica conſolatio, & contra inditam infirmitatem nonnulla conflictatio. C

Quod hi, qui de dominici oneris grauitate queruntur, mundi potius onere comprimuntur.

CAPVT XXX.

PROINDE qui de iugi huius aſperitate cauſantur, forte grauiſſimum mundialis concupiſcentiæ iugum, aut non plene abiecerunt, aut abiectum cum maiori confuſione reſumpſerunt; ac aforis iugum dominicum præferentes, sed ab intus humeros ſæcularium negotiorum ſarcinæ ſupponentes, labores & dolores, quibus ſemetipſos addicunt, grauitati dominici oneris imputant: D
1.Ioan.5.3. ſicque præcepta Domini, quæ ſicut dicit Ioannes, grauia non ſunt, faſtidientes, & vt canes proprium vomitum repaſcentes, ſub habitu abſtinentium, ventrem colunt; ſub tunica pœnitentium, ad mundiales glorias & honores anhelant; ſub ſacro amictu continentium, carnis ſordibus maculantur; ſub agnino vellere, lupinum gerentes animum;

A animum, ac inexplebili auaritia æſtuantes, domum ad domũ, agrum
agro copulant, viduis non parcunt, orphanis non miſerentur, pa-
trimonia ſibi pauperum vendicant, pro his ad lites & contentiones
proni, ad iudicia parati, pro his continuis curis euiſcerantur, inflam-
mantur odijs, anxijs cogitationibus diſſipantur, quia iugum non Do-
mini, ſed mundi aſperum eſt, & onus mundi graue eſt. Porro iugum *Matth. 11. 28.*
Domini ſuaue eſt, & onus Domini leue eſt.

Quanta ſit in charitate perfectio, & quid ipſa a ceteris virtutibus diſtet, & quod ceteræ virtutes ſine ipſa virtutes non ſint.

B

CAPVT XXXI.

QVID enim ſuauius, quid glorioſius, quam mundi *Compendij*
contemptu mundo ſe cernere celſiorem, ac in bonæ *cap. 7.*
conſcientiæ vertice conſiſtentem, totum mundum
habere ſub pedibus; nihil videre quod appetat, nul-
lum quem metuat, nullum cui inuideat; nihil, quod
C poſſit ab alio auferri, ſuum eſſe; nihil, quod ab alio ſibi
poſſit inferri, malum eſſe? Dumque in illam hereditatem incorrup- *1. Petr. 1. 4.*
tibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem conſeruatam in
cœlis, dirigit mentis obtutum, ſæculares diuitias quaſi corruptibiles,
carnales illecebras quaſi contaminatas, omnes mundi pompas quaſi
marceſſibiles, quadam mentis nobilitate contemnere, & in illud pro-
pheticum exultare, [Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tan- *Iſai. 40. 6.*
quam flos fœni; exſiccatum eſt fœnum & cecidit flos, verbum autem
Domini manet in æternum.] Quid rogo dulcius, quidue tranquillius,
quam turbidis carnis motibus non agitari, carnalium incentiuorum
D incendijs non aduri, ad nullum illecebroſum moueri aſpectum, ſed
tepeſcentem rore pudicitiæ carnem, ſpiritui habere ſubſtratam, non
iam ad carnales voluptates illectricem, ſed ad ſpiritualia exercitia o-
bedientiſſimam adiutricem? Quid tandem diuinæ tranquillitati tam
proximum, quam ad illatas contumelias non moueri, nullo ſuppli-
cio, nullaue perſecutione terreri, vnam mentis & in proſperis, & in
aduerſis habere conſtantiam, inimicum & amicum eodem oculo in-
tueri, ad eius ſe ſimilitudinem conformare, qui facit ſolem ſuum *Matth. 5. 45.*
oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Hæc
ſimul omnia in charitate, & non niſi in charitate ſimul omnia; ac

Digitized by Google

perinde in illa vera tranquillitas, vera ſuauitas, quia ipſa eſt iugum A
Domini, quam ſi Domino inuitante tulerimus, inueniemus requiem
*Matth.*11.28. animabus noſtris, quia iugũ Domini ſuaue eſt & onus leue. Denique
1. *Cor.* 13. 4. charitas patiens eſt, benigna eſt; non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, & cetera.

PROINDE ceteræ virtutes ſunt nobis, aut quaſi feſſo vehiculum, aut quaſi viatori viaticum, aut quaſi lucerna caligantibus, aut quaſi arma pugnantibus: at charitas, quæ, licet vt aliæ virtutes virtutes ſint, ſit oportet in omnibus, ſpecialius tamen ipſa & requies fatigato, & viatori manſio, & plena lux peruenienti, & perfecta corona victori. Quid enim eſt fides niſi vehiculum noſtrum, quo ad patriam vehimur? B quid ſpes niſi viaticum noſtrum, quo in huius vitæ miſerijs ſuſtentamur? quid quatuor illæ virtutes, temperantia, prudentia, fortitudo, iuſtitia, niſi arma ſunt noſtra, quibus pugnamus? At vbi charitate, quæ non niſi in Dei viſione perficitur, illis duntaxat quibus hic in fide inchoatur, mors fuerit plenius abſorpta; nec fides erit, quia qui cernitur & amatur, non eſt opus vt credatur; nec ſpes erit, quia brachijs charitatis Deum amplectenti, nihil reſtat quod ſperetur. Verum temperantia pugnat contra libidines, prudentia contra errores, fortitudo contra aduerſitates, iuſtitia contra inæqualitates; ſed in charitate perfecta caſtitas, ideoque nulla libido, contra quam C pugnet temperantia; in charitate perfecta ſcientia, ideoque nullus error, contra quem pugnet prudentia; in charitate vera beatitudo, ideo nulla aduerſitas, quam fortitudo deuincat; in charitate pacata ſunt omnia, ideo nulla inequalitas, contra quam iuſtitia vigilet. Sed nec fides virtus eſt, niſi per dilectionem operetur; nec ſpes, niſi quod ſperatur, ametur. Porro ſi ſubtilius aduertas, quid eſt temperantia, niſi amor, quem nulla voluptas illicit? quid prudentia, niſi amor, quem nullus error ſeducit? quid fortitudo, niſi amor fortiter aduerſa ſuſtinens? quid iuſtitia, niſi amor æquus, quodam moderamine inæqualitates huius vitæ componens? In fide ergo charitas inchoatur, D in ceteris virtutibus exercetur, in ſeipſa perficitur.

Quomodo opera ſex dierum ceteris aptentur virtutibus, ſeptimi vero diei requies charitati aſſignetur.

CAPVT XXXII.

SIT

A SIT ergo Fides nobis quaſi primus dies, quo fideles *Compendij cap. 8.*
ab infidelibus, quaſi lux a tenebris ſeparamur; ſit
Spes ſecundus, per quam in cæleſtibus habitantes, &
pro fidei meritis ſola ſupercœleſtia ſperantes, ab his
qui terram ſapientes, & a Deo ſola terrena flagitantes, ſub cœli firmamento, aquarum inſtar, dilabuntur
& fluitant, Deo promouente diſcernimur. Temperantia nobis quaſi
dies tertius illuceſcat, in quo membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram
mortificantibus, ac carnales concupiſcentias, quaſi aquas amariſſimas, neceſſarijs terminis coërcētibus, appareat terra cordis noſtri arida,
B & inaquoſa, ſitiens Dominum Deum ſuum. Iam vero Prūdentia
quaſi diei quarti lumen erumpat, per quam inter facienda & non
facienda, quaſi inter diem & noctem diuidamus; cuius adminiculo
lumen ſapientiæ, velut ſolis ſplendor effulgeat; lux ſcientiæ ſpiritalis,
quæ in aliquibus nobis creſcit, in aliquibus deficit, quaſi lunæ decus
appareat; per quam etiam præcedentium patrum exempla, quaſi ſtellarum globos mens deuota ſuſcipiat; per quam inter dies & annos,
menſes & horas diuidat; quid diſtet videlicet inter eos, qui ante legem, & ſub lege; quid inter hos, & illos qui ſub gratia, quid ſingulis
conueniat, quæ præcepta, quæ tempora, qui mores, quę ſacramenta,
C ęqua examinatione diſcernat. Sit nobis Fortitudo quaſi dies quintus,
perquam huius maris magni & ſpacioſi, ſęculi videlicet huius procellas toleremus, ac piſces ſpiritales effecti, Deo operante, vitam noſtram inter vndas tempeſtateſque ſeruemus: ac mentis noſtræ deſideria ſimul & affectus, quaſi volatilia pennata ad cæleſtia erigentes,
& ea quæ ſurſum ſunt ſapientes, multiplices bonorum operum fructus, Deo benedicente, reddamus. Porro diem ſextum nobis Iuſtitia
dictet, per quam diuinam ſimilitudinem reinduti, atrociſſimis vitiorum beſtijs, terreniſque deſiderijs quaſi reptilibus, corporiſque
motibus quaſi iumentis, generoſa auctoritate imperemus, agentes
D vt corpus menti, mens Deo ſubdatur, ſicque iuſtitia dictante, cuique
quod ſuum eſt tribuatur.

HIC iterum benedictio, non beſtijs, non iumentis, non reptilibus, ſed hominibus. Monemur plane de hac hiſtoria, licet ad literam
facta, ſpiritales carpere fructus, qui piſcibus maris, & volatilibus cœli Dei benedictionem legimus acceſſiſſe, quam tamen beſtijs ac iumentis, ſiue reptilibus terræ, diuinam largitatem non cernimus contuliſſe, quanquam & ipſa creſcant, & multiplicentur; quod muneris
piſcibus & volatilibus cœli, pręfata benedictione Deus cernitur conceſſiſſe. Sic enim ſcriptum eſt, [Benedixit illis Deus dicens, Creſcite *Gen. 1. 22.*

&multiplicamini & replete aquas maris, aueſque multiplicentur A
ſuper terram.] Beſtijs & iumentis nihil horum. Nimirum virtutibus ſanctiſque affectibus, quos piſcibus volatilibuſque credidimus comparandos, debetur benedictio, debetur multiplicatio, debetur ſpiritali generatione ſucceſſio. Verum ſicut homini, ad Dei imaginem & ſimilitudinē creato, beſtię & iumenta, Deo benedicente, ſubduntur: ſic in ipſam imaginem & ſimilitudinem iuſtitiæ, meritis reparato,
Pſal. 73.19. ſpiritales beſtię, de quibus pſalmiſta, Ne tradas (inquit) beſtijs animā confitentem tibi, quibus ſucceſſio non debetur, Dei imperio ſubſternuntur. Reſtat ſeptimus dies, id eſt ſabbatum, in quo omnia iſta opera conſummantur, in quo requies vera ſuſcipitur, in quo labori B
noſtro terminus ac finis indicitur. Ipſa eſt charitas, virtutum omnium conſummatio, ſanctarum animarum ſuauis refectio, honeſta morum compoſitio. Ipſa radix, ex qua omnia bona opera, vt bona ſint oriuntur, in qua omnia bona opera perficiuntur. Ipſa ſeptimus dies diuina nos gratia reficit; ipſa ſeptimus menſis, in quo, poſt tentationum diluuium, arca cordis ſuauiter requieſcit. Huic ſeruit temperantia, prudentia vigilat, militat fortitudo, iuſtitia famulatur.

C

Quod in hac vita ceteræ virtutes charitati famulentur, poſt iſtam vitam in charitatis plenitudinem transfundentur.

CAPVT XXXIII.

CVM enim ſit Temperantiæ vis vt illecebroſos carnis, animiue motus cohibeat ac retundat, ne ſcilicet noxiæ voluptatis dulcedinem, germanæ dilectionis ſuauitati, mens illecta præponat, prudentiæque peruigil D
cura, inter amanda & non amanda diſcernat; ne cor incautum, charitatis colore, cupiditas palliata præueniat, roburque fortitudinis non ob aliud ſe mundi huius aduerſis opponat, niſi vt rebus minus pro voto cedentibus, vel etiam aſperis quibuſque conglobatim irruentibus, nequaquam leges charitatis animus oppreſſus excedat: patet profecto hæc tria, virtutum vocabulo ſic eſſe cenſenda, ſi eorum vſus ad charitatem obtinendam, vel conſeruandam omnimodis dirigatur. Alioquin nec virtus ea temperantia.

A rantia æſtimatur, quæ, etſi carnis pruritum contegat vel refrenet,
dum tamen mens nomine caſtitatis, in auaritiam turpis quæſtus abu-
titur, tam pernicioſam interioris hominis laſciuiam non coërcet Sed
nec virtus ea eſt prudentia iudicanda, qua quiſque fallere doctus, non
inter amanda & non amanda, ſed inter lucra temporalia, damnaque
diſcernit, ac charitatis fine relicto, aliorum pernicie, ſibi commodi
quippiam comparare contendit. Abſit autem vt fortitudo Catilinæ
inter virtutes numeretur, qua licet omnia aduerſa incredibili modo
ferre ſufficeret; pro hac tamen fortitudine, non niſi potentiæ mun-
dialis, vel certe propriæ voluptatis pretium captans, ſemetipſum de-
B bito virtuti præmio defraudauit. Proinde quantulumcunque ſibi
temperans, popularis gloriæ cupidus videatur; quamtumlibet pru-
dens, pecunioſus quiſpiam, & aſtutus vulgi iudicio æſtimetur; quan-
quam etiam immani ſtupore duraſcens philoſophus quis, nullis ad-
uerſitatibus moueatur; quicquid de radice charitatis non pullulauer-
rit, a virtutum fructibus ſequeſtrandum noſtri philoſophi cenſue-
runt; quicquid ſtructuræ recta linea, ad cubitum illum vnum non
dirigitur, extra ſpiritalis arcæ fabricam metiendum ſubtiliter perui-
derunt.

AGIT itaque vera temperantia, ne illecta; vera prudentia, ne de- *Compendij*
C cepta; vera fortitudo, ne oppreſſa mens rationalis normam charitatis *cap. 7.*
excedat. Verum vt ſui ſectatores, in regnum ſuæ tranquillitatis, cha-
ritas perfecta tranſtulerit, cunctis iam carnis illecebris cum ipſa car-
nis mortalitate conſumptis; cunctis errorum tenebris, diuinæ lucis
contemplatione decuſſis, certaque ſecuritate mundi huius ſuccedẽte
moleſtijs, depoſitis, vt ita dixerim, quibus hoc belli tempore vtitur
armis, ſola ſui ſuauitate reficiet ipſa victores. Ita enim tunc ceteræ
virtutes in charitatis plenitudinem ſeſe refundent, vt in illa felicitate
nihil aliud temperantia, prudentia, fortitudoue putetur, quam chari-
tas; tam caſta, vt nullis tentetur illecebris; tam lucida, vt nullis inter-
D pelletur erroribus; tam valida, vt nullis omnino appetatur aduerſis.
Cuius tranquillitatis ſtatum Dominus myſtico nobis ſermone pro-
mittens, Et auferam (inquit) malas beſtias de terra, & dormire vos *Oſea. 2.18.*
faciam fiducialiter. Atrociſſimis namque paſſionum beſtijs a terra
noſtra, carne ſcilicet, quam geſtamus, ablatis, cæleſti nos faciet
ſomno ſopiri; cum immenſo diuinæ illius claritatis pelago abſorpti,
ac ineffabiliter extra noſmet ipſos elati, perfecte vacabimus & vide-
bimus, quoniam Dominus ipſe eſt Deus, perenne illud charitatis
ſabbatum celebrantes, quod ſanctus Iſaias propheta deſcribit, [Et *Ioan. 66.23.*
erit (inquiens) menſis ex menſe, & ſabbatum de ſabbato,] cum ſci-

licet ex hoc ſabbato, quo quædam charitatis initia deguſtantes, quantum diei finit malitia, a negotioſis actibus feriamur, in illud perfectum fuerimus introducti, vbi nulla interpellante moleſtia, nulla A
Matth.22.37. carnis præpediente miſeria, diligemus Dominum Deum noſtrum ex tota anima noſtra, & ex tota virtute noſtra, & ex omnibus viribus noſtris, & proximos noſtros tanquam noſmetipſos.

PORRO iuſtitiam, qua cuique quod ſuum eſt tribuitur, ſecundum
Rom.13.7. illud Apoſtoli. [Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui timorem timorem, cui honorem honorem,] fraternæ dilectionis quoddam dixerim incentiuum; cuius quidem initium eſt, nulli nocere; profectus, ſine querela ſe omnibus exhibere. Plurimum B enim ſibi aliorum mentes beneuolentiæ ſuauitate conciliat, qui quieta ſui conuerſatione offendit neminem, obtemperans ſenioribus, contemperans æqualibus, iunioribus condeſcendens: primis timorem & reuerentiam, medijs honorem & gratiam, poſterioribus humilem exhibens compaſſionem. In re quoque pecuniaria, hæc virtus ad charitatis bonum prouocat intuentes, quæ, ſecundum præmiſſum Apoſtoli præceptum, non differt debitum, donec exigat importunus exactor, ſed cum quadam potius hilaritate præuenit repetentem. Si ergo hæc virtus temporalium tantum diſpenſationes amplectitur, nec ipſam tranquillitati illius feliciſſimi ſtatus vereor abrogare; quo ſumma illa æquitate, ſingulis ſecundum merita, vel præmia, vel ſupplicia diſpenſante, illi irreuocabili damnationis ſententia feriuntur, illi æternæ beatitudinis præmio munerantur; vt cum fuerit vtrobique æternitas, nulla temporalium poſſit eſſe varietas. Verum C ſi altius ipſius iuſtitiæ regulas contempleris, nemo melius, nemo perfectius, vnicuique quod ſuum eſt tribuit, quam is, qui diligit diligenda, & tantum diligit, quantum ſunt diligenda: Deum videlicet ſupra ſeipſum, proximum tanquam ſeipſum, Deum non niſi propter ipſum, ſe, & proximum non niſi propter Deum. Vides ni fallor ex D charitatis perfectione perfectionem pendere iuſtitiæ, vt nihil aliud videatur eſſe iuſtitia, quam charitas ordinata, in qua quantum quiſque profecerit, tantum & requieſcit.

Inter-

Interueniente morte amici, triplicis concupiſcentiæ conſideratio differtur, & in eius epitaphium primus hic liber terminatur.

CAPVT XXXIV.

CONSIDERANDA quapropter illa tria videntur, quæ in mundo eſſe ſanctus deſcribit Apoſtolus, Concupiſcentia carnis, Concupiſcentia oculorum, *1. Ioan. 2. 16.* & Superbia vitæ, ne forte, quicquid minus iocundum ſub dominico iugo perferimus, ex harum paſſionum virulenta radice procedat. Sed vlterius progredi dolor prohibet, & ad flendi magis negotium, recens mors Simonis mei violenter impellit. Hinc forte timor ille nocturnus, mentem exagitans meam. Hinc terror ille ſomniorum neceſſariam mihi quietem eripiens, quia videlicet dilectiſſimus meus ſubito rapiendus erat e terris. Nec mirandum ſi mea mens, quadam ſui perturbatione
C eius præſagiebatur exceſſum, cuius vita tam delectabiliter fruebatur. Ecce iam timor, quem timebam, euenit mihi, & quod verebar accidit. *Iob. 3. 25.* Quid diſſimulo? Cur ſileo? fortaſſe idcirco manet ſuper me iſta tribulatio. Procedat ad oculos, procedat ad linguam, quod corde tegitur, ſi forte, ſi forte lacrymarum guttulis, ſtillulisque verborum, conceptam intimis præcordijs mœſtitiam, cor dolentis exſudet. Miſeremini mei, *Iob. 19. 21.* miſeremini mei, ſi qui eſtis amici mei, quia manus Domini tetigit me. Miramini lacrymantem, imo magis miramini viuentem. Quis enim non miretur Hailredum ſine Simone viuere, niſi is, qui neſcit quam dulce fuit ſimul viuere, quam dulce foret ſimul in pa-
D triam redire? Patienter ergo ferte lacrymas meas, gemitum meum, rugitum pectoris mei.

ET tu dilecte mi, quanquam introductus in gaudium Domini tui, ad menſam illius ſummi patris familias delectabiliter epuleris, illoque nouo genimine vitis in regno patris, cum tuo IESV feliciter debriens; patere tamen vt libem tibi lacrymas meas, reſoluam tibi affectum meum, refundam tibi, ſi fieri poteſt, totum animum meum. Noli has lacrymas prohibere, quas dulcis memoria tui, mi chariſſime frater, educit. Non ſit tibi oneroſus hic gemitus, quem non excitat deſperatio, ſed affectus, nec cohibeas has lacrymas, quas pietas elicit,

non

no? fidei defectus. Et certe ſi meminiſti quo veneris, quid euaſeris, vbi ?am tuum familiarem reliqueris, cernes profectò quam iuſtus ſit dolo? meus, quam flenda plaga mea. Dimitte me ergo vt plangam paululum dolorem meum. Meum. Neque enim tua mors flenda eſt, quam tam laudabilis, tam amabilis, tam omnibus grata vita pręceſſit, quam commendat ill? ſtupenda conuerſio tua, illa prædicanda conuerſatio tua, illa beata per?eueran?ia tua. Vere ſtupenda conuerſio tua! Quis enim non obſtupeat, quis non miretur, puerum teneru? & delicatum, cla?um genere, forma conſpicuum, talem arripuiſſe viam, & ſic arripuiſſe? Receſſiſti, mi dulcis frater, ſcienter neſcius, & ſapienter indoctus; qui inſtar primi illius Patriarchæ egreſſus de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ibas qua ignorabas, veniebas quo neſciebas. A B

Gen. 12. 1.

SED ſciebat ille, qui te ducebat, qui tenerum adhuc cor tuum flamma ſuæ dilectionis ſuccenderat, & tu in odorem vnguentorum illius currebas. Præceſſit te ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, ille vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, vnctus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & tu in odorem vnguentorum iſtorum currebas. Pręceſſit te humilis ille ſpiritalis per ardua & montuoſa, itinera ſpargens ſua aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij, & tu in odorem vnguentorum iſtorum currebas. Præceſſit puerum ſuum puer IESVS, oſtendens ei præſepium paupertatis ſuæ, reclinatorium humilitatis ſuæ, cubiculum charitatis ſuæ, refertum floribus gratiæ ſuæ, pinguefcens melle dulcedinis ſuæ, reſperſum balſamo conſolationis ſuæ, & tu in odorem vnguentorum iſtorum currebas. Neſcio quid magnum, quid ineffabile iam tunc mens illa prægustauerat, quæ corpuſculo fame deficienti, quaſi iumento laceſſenti fæni pabulum credidit miniſtrandum. Fugiebat pius puer a facie patris ſui, ſed magis ad faciem patris ſui. Voluit quidem obliuiſci populum ſuum, & domum patris ſui, vt concupiſceret Rex Regis filius decorem ſuum, & eſſent duo in ſpiritu vno, quatenus eius fieret pater per gratiam, qui illius eſt per naturam. O mira deuotio! O mira ſuiipſius obliuio! Parum fuit æmulatori venerabilis patriarchæ Ioſeph, relicto mulieri Aegyptiæ palliolo, quo tenebatur aſtrictus, nud?m e manibus amplectentis elabi, ſed inſuper euangelicæ perfectionis ſtrenuus executor de craſtino non cogitabat. C D

Pſal. 44. 3. & 8.
Iſaia. 11. 2.
Cant. 3. 6.
Pſal. 44. 11. & 12.
Geneſ. 39. 12.

DENIQVE iter laborioſum ſatis, ſine viatico arripiens, deficientibus iam iamque præ inedia membris, Audiui (inquit) ſeruos Chriſti herbis paſci; Quare non & nos? diuertenſque paulum ab itinere

A itinere cœpit carpere. O (inquit) quam dulce! O bone puer! quid tibi ſapiebat? quid rogo? herba illa, an fides? fœnum, an charitas? Sapiebat plane, ſed IESVS in corde, & ideo fœnum in ore. Vnde quæſo, vnde iſta puero? Tua ſunt iſta, Domine IESV, qui das & accipis, præſtas & exigis. Quis enim ſibi dat aliquid non tuum? Sed etſi quis dare voluerit quod a te non accepit, non dignaris accipere. Accepit ergo, Domine IESV, puer iſte, accepit a te & reddidit, accepit & obtulit. Accepit & obtulit hanc mentis deuotionem, hunc fidei feruorem, hunc dilectionis ardorem. Tua ergo omnia, Domine, qui primordia conuerſionis eius his miraculis dedicaſti, qui piæ conuer-
B ſationis eius gratum poſtmodum ſacrificium ſuſcepiſti, qui nunc holocauſtum illud acceptiſſimum, in ſublime illud templum tuum, miſericorditer tranſtuliſti. Ibi in ſinu Abrahæ requieſcit Simon meus, dulciſſimus amicus meus, tuus autem pauper, Domine IESV, vbi requieſcit tranſlatus de morte ad vitam, de labore ad requiem, de miſeria ad felicitatem. Ecce qui dolere cœperam, inueni vnde gaudeam. Inueni plane, ſed in te, mi dilecte frater, non in me. [Nolite (ait) *Luc.23.28.* flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete.] Tibi, mi dilecte frater, tibi congaudeo, ſed mihi condoleo. Tibi gaudendum eſt: ego flendus, ego dolendus, qui poſſum ſine Simone viuere. Mirum tamen ſi vi-
C uere dicendus ſum, cui ablata eſt tanta portio vitæ meæ, tam dulce ſolatium peregrinationis meæ, tam vnicum leuamen miſeriæ meæ. Quaſi auulſa ſunt viſcera mea, quaſi dilaniata infelix anima mea, & viuere dicor? O miſerum viuere! o dolendum viuere! ſine Simone viuere.

FLEVIT [a]Patriarcha Iacob filium ſuum; fleuit[b]Ioſeph patrem [a]*Gen.37.34.* ſuum, fleuit[c] ſanctus Dauid Ionathan chariſſimum ſuum. Omnia hæc [b]*Gen.50.1.* mihi vnus Simon fuit, filius ætate, pater ſanctitate, amicus charitate. [c]*Reg.1.17.* Plora ergo miſer chariſſimum patrem tuum, plora amantiſſimum filium tuum, plora dulciſſimum amicum tuum. Rumpantur cataractæ
D miſeri capitis, deducant oculi lacrymas per diem & noctem. Plora (inquam) non quia ille aſſumptus, ſed quia tu relictus. Pater mi, frater mi, fili mi, quis mihi det vt ego moriar tecum? nollem enim pro te; hoc enim non eſſet tibi, ſed potius mihi ipſi conſuluiſſe. Dicebat quidem hoc de filio parricida ſanctus Dauid, [Abſalon fili mi, fili mi Ab- *2.Reg.18.33.* ſalon, quis mihi det vt ego moriar pro te?] Numquid hoc dixit de Ionatha amico ſuo? Numquid hoc Ioſeph de patre ſuo? de parricida dici debuit; de peccatore hoc dici debuit, quia mors peccatorum *Pſal.33.22.* peſſima. Pium erat velle mori pro impio, vt eſſet qui pæniteret, eſſet qui fleret, eſſet cui misereretur Deus, ne in æternum periret. At illi

Tt tranſlati

Digitized by Google

tranſlati ad requiem, non erant vlterius in hanc miſeriam reuocandi, A
Ierem. 31. 15. non erant tot doloribus iterum ſubijciendi. Denique & Rachel plorans filios ſuos noluit conſolari. Quid plorabat? Affectus: Affectus autem conſolaretur, ſi filius a mortuis reuocaretur, ſi eius aſpectibus iterum mater frueretur. Hoc noluit Rachel. Quare! Quia ſi ille a mortuis reuocaretur, de beatitudine in miſeriam deuolueretur. Noluit autem vt filius reuocaretur, ſed vt illa ad filium in requiem aſſumeretur. Affectus filios requirebat; ne reuocarentur, affectui ratio obſiſtebat; matris vero aſſumptionem diuina prouidentia differebat. Ideo Rachel plorans filios ſuos noluit conſolari. Similis cauſa mihi. B

DOLEO dilectiſſimum meum, vnicordem meum mihi ereptum; gaudeo eum in æterna tabernacula aſſumptum. Quærit affectus dulcem eius præſentiam, qua delectabiliter paſcebatur, ſed non acquieſcit ratio, vt dilecta mihi anima carne ſoluta, iterum carnis miſerijs addicatur. Optat anima mea, ſimul cum illa ſua portione, frui amplexibus Chriſti, ſed obſiſtit infirmitas mea, obſiſtit iniquitas mea,
Mat. 25. 10. obſiſtit etiam diuina prouidentia. Certe qui paratus erat, intrauit cum ſponſo ad nuptias, mihi miſero adhuc clauſa eſt ianua. Vtinam Domine IESV, vtinam quandoque aperiatur! Spero autem in tua miſericordia, Domine, quod aliquando aperiatur. Præmiſi primitias C
meas, præmiſi theſaurum meum, præmiſi non modicam mei portio-
Matth. 6. 21. nem. Sequatur ad te, quod mei reſtat. Vbi eſt theſaurus meus, ibi ſit & cor meum. Sequar hic, Domine, itinera eius, vt in te fruar conſortio eius. Et poteram quidem, Domine, lento licet pede, cum oculis his objiceretur pia conuerſatio eius; cum ſuperbiam meam retunderet conſpecta humilitas eius; cum inquietudinem meam reprimeret conſiderata tranquillitas eius; cum leuitas mea conſtringeretur freno miræ grauitatis eius. Memini me ſæpe, cum oculis huc illucque diſcurrerem, ad vnum eius aſpectum tanto pudore perfuſum; vt ſubito intra memetipſum receptus, manu grauitatis omnem illam D
compeſcerem leuitatem, ac me ad me colligens, inciperem mecum aliquid vtile actitare. Simul quidem loqui ordinis noſtri prohibebat auctoritas, ſed loquebatur mihi aſpectus eius, loquebatur mihi inceſſus eius, loquebatur mihi ipſum ſilentium eius. Aſpectus pudicus, maturus inceſſus, grauitas in ſermone, ſilentium ſine amaritudine. Denique hoc vltimo anno vitæ ſuæ, quaſi futuræ vocationis ſuæ non inſcius, quanta tranquillitate, quanta pace, quanta circumſpectione vitam exigebat?

VIDEBATVR quaſi omnium exteriorum, etiam mei oblitus, ac intra

Digitized by Google

intra quaſdam ſuæ mentis incluſus anguſtias, virum illum expreſſius depinxiſſe, quem ſanctus Ieremias propheta diſcribens,[Bonum eſt *Thren. 3. 26.*
(inquit) viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia, ſedebit ſolus & tacebit, quia leuabit ſe ſuper ſe].Suſcepit quidem iugum diſciplinæ tuæ, Domine IESV, floreſcente ætate, eligens illam arctam viam quæ ducit ad vitam, in ſudore vultus ſui veſci pane ſuo, & alieno iudicio ſuam ſubdere voluntatem. Portauit etiam graue iugum infirmitatis ab ipſa adoleſcentia, qua eum vſque ad extrema eius, per octennium vt reor, ſine vlla pæne interpolatione paterno flagellaſti affectu Et ideo exterius nihil pæne inueniens, quo oblectaretur, in interiorem ſuæ mentis ſolitudinem ſeſe recluſerat, ſolus ſedens & tacens, non tamen otio torpens. Scribebat enim, vel legebat, vel meditationi ſcripturarum, quippe cui erat vigil ſenſus, ſecretius intendebat. Vix cum Priore, ſaltem de neceſſarijs loquebatur. Incedebat tanquã ſur- *Pſ. 37. 14. 15.*
dus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum, factus ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Verum ſi quis eum, accepta occaſione, quolibet conueniret affatu, tanta mox redolebat in eius ſermone ſuauitas, tanta in vultu, ſine omni diſſolutione, apparebat hilaritas; vt quam fuerit ſilentium eius vacuum amaritudinis, plenum dulcedinis, & modus loquendi, & humilitas proC deret audiendi. Ecce quid perdidi, ecce quid amiſi.

QVO abijſti o exemplar vitæ meæ, compoſitio morũ meorũ? Quo abijſti? quo receſſiſti? Quid faciam? Quo me reuertam? Quem mihi iam ſequendum proponam? Quomodo auulſus es ab amplexibus meis, ſubtractus oſculis meis, ſubductus oculis meis? Amplexabar te, dilecte frater, non carne, ſed corde. Oſculabar te non oris attactu, ſed mentis affectu. Dilexi te, qui me ab ipſo initio conuerſionis meæ in amicitiam ſuſcepiſti; qui te mihi præ ceteris familiarem exhibuiſti, qui in ipſis viſceribus animæ tuæ, tuo me Hugoni aſſociaſti. Tanta enim tibi erat circa vtroſque dilectio, tam ſimilis affectio, tam vna
D deuotio, vt ſicut mihi videtur ex verbis tuis collegiſſe, neutrum alteri tuus præferret affectus, quamuis eius ſanctitatem mihi omnino præferendam, certa ratio iudicaret Cur ergo me abſente tranſiſti? Cur quem ſolum pro duobus præſentem habuiſti, diſcedens præſentem noluiſti? An parcendum vtriſque, ſcilicet & tibi, & mihi æſtimauiſti? ne me conſpectus tuus exitus affligeret, & lætum tuum exitum ac tranquillum, dolor meus vel modice contriſtaret? An forte, quod magis credo, tibi ſoli pietas diuina proſpexit, vt tranquillam ac pacificam illam animam, in deſideratam tibi patriam, ab huius vitę miſerijs cum omni tranquillitate transferret, ac corporei habitaculi

vinculum te pæne neſciente, tanta ſolueret facilitate, vt nec modicus mortis timor dilectam ſibi animam moleſtaret? Denique is qui lectulo accubabat tuo, nullum in te vicinæ mortis deprehendit indicium, imo vultus hilarior, ſermo facilior, ſpem reuocandæ ſolutis augebant. Porro cum caput tuum ſuauiter reclinans ſpiritum reddidiſſes, obdormiſſe te credidit, non obiiſſe. A

TIBI ergo, dilecte mi frater, tibi conſultum eſt, qui cum tanta tranquillitate tranſiſti, qui pacifica tua morte, a pacis miniſtris te fuiſſe ſuſceptum, manifeſtiſſime prodidiſti. Nec mirum. Non enim horam illam horruiſti, ſed potius deſideraſti; qui pridie quam a nobis diſcederes, viſitanti te monaſterij noſtri Præpoſito, nullam te vlterius vitæ induciam optare dixiſti. B Quid igitur profeciſti o amara mors? quid profeciſti? Inuaſiſti certe tabernaculum eius, in quo peregrinabatur, ſed rupiſti vinculum, quo tenebatur. Obruiſti domicilium, quo interim fruebatur, ſed tuliſti ſarcinam, qua premebatur.
2. Cor. 5. 1. [Scimus (inquit Apoſtolus) quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem habemus domum, non manufactam, a deo, æternam in cælis.] Ergo iam illa anima, amica virtutibus, quietis cupida, ſtudioſa ſapientiæ, victrix naturæ, exuto huius carnis inuolucro, liberioribus (vt ita dixerim) pennis, ad illud ſublime & purum bonum euolat, ac diu cupitis Chriſti excipitur amplexibus. C Sed caro (inquis) terræ mandata, in cineres ſoluitur. Ita plane. Sed quid exultas? mortua eſt, vt viuificetur; diſſoluitur, vt melius
1. Cor. 15. 42. reparetur. Seminata eſt in infirmitate, ſed ſurget in virtute. Seminata eſt in curruptione, ſed ſurget in incorruptione. Seminata eſt in ignobilitate, ſed ſurget in gloria. Denique ſeminatum eſt corpus animale, ſurget ſpiritale.

1. Cor. 15. 55. VBI eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? Certe vbi videris in eum aliquid feciſſe, inde conuinceris profuiſſe. In me ergo totum tuum virus euomuiſti, & illum appetens, dira mihi vulnera inflixiſti. Ego, ego tuli quod doloris, quod amaritudinis, quod acerbitatis; D cui ablatus eſt dux itineris mei, magiſterium conuerſationis meæ. Sed quidnam eſt, o anima mea, quod dulce illud funus tamdiu ſine lacrymis aſpexiſti? Quid eſt quod dilectum tibi corpus illud, ſine oſculis dimiſiſti? Dolebam miſer & rugiebam, & ab intimis præcordijs trahebam longa ſuſpiria, nec tamen flebam: tantumque mihi dolendum eſſe peruidebam, vt nec dolere me crederem, etiam cum vehementer dolerem. Sic poſtea ſenſi. Tantus quippe ſtupor mentem inuaſerat meam, vt etiam nudatis iam ad lauachrum membris, tranſiſſe non crederem. Mirabar enim eum, quem arctis dulciſſimi amoris

A amoris vinculis mihi aſtrinxeram, ſubito elapſum manibus: mirabar animam illam, quæ cum mea vna erat, ſine mea, corporeis poſſe exui compedibus. Sed iam ceſſit ille ſtupor affectui, ceſſit dolori, ceſſit compaſſioni. Nunc quid agitis o oculi? quid agitis? Nolite quæſo parcere, nolite diſſimulare. Præbete in exequijs dilecti mei quicquid poteſtis. Quid erubeſco? An ſolus ploro? Ecce quot vndique lacrymæ, quot gemitus, quot ſuſpiria. An hæ lacrymæ reprehendendæ? Sed excuſant nos tuæ lacrymæ, Domine IESV, quas in morte amici tui fudiſti, exprimentes quidem noſtram affectionem, ſed tuam inſinuantes charitatem. Induiſti, Domine, noſtræ infirmi- *Ioan.* 11.35.
B tatis affectum, ſed quando voluiſti; ideo & non flere potuiſti. O quam dulces lacrymæ tuæ! quam ſuaues! O quantum ſapiunt anxiæ menti meę! quantũ conſolantur! [Ecce (inquiunt) quomodo amabat eum.] Et ecce quomodo meus Simon amabatur ab omnibus, amplectebatur ab omnibus, ab omnibus fouebatur. & 36.

SED forte iudicant nunc aliqui fortes lacrymas meas; nimis carnalem exiſtimantes amorem meum. Interpretentur eas vt volent; tu autem Domine vide eas, reſpice eas. Vident alij quid exterius agitur, quid interius patiar, non attendunt. Ibi tui oculi Domine. Certe in oculis meis nihil habuit hic ſeruus tuus, quod vel impedimēto ei ſit
C ad tuos tranſire amplexus. Sed nemo ſcit hominũ, quid agatur in homine, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Tuus autem, Domine, oculus penetrat vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & eſt diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. Et vt ait quidam laudabilis ſeruus, Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota pietate diſcutiatur. Ecce, Domine, vnde timor meus, ecce vnde lacrymæ. Attende eas, o pijſſime, dulciſſime, miſericordiſſime. Suſcipe eas, o vnica ſpes mea, vnum & ſolum refugium meum, finis intentionis meæ, Deus meus, miſericordia mea. Suſcipe eas, Domine, ſacrificiũ, quod tibi offero pro dilectiſſimo amico meo, *1. Cor.* 2.11. *Hebr.* 4.12.
D & ſi quæ in eum maculæ reſederunt, aut ignoſce, aut mihi imputa. Ego, ego percutiar, ego flageller, ego totum pendam; tantum, quæſo, ne illi abſcondas beatam faciam tuam, ne illi ſubtrahas dulcedinem tuam, ne illi differas piam conſolationem tuam. Experiatur, mi Domine, dulcedinem miſericordiæ tuæ, quam tam vehementer optauit, de qua tanta ſecuritate præſumpſit, quam tanto affectu commendauit, quæ ei tam delectabiliter ſapuit nocte illa, cum ceteris ſeſe ad quietem recipientibus, vno ei fratre ad excubias relicto, in hanc vocem gratulabundus erumperet, Miſericordiam, Miſericordiam, Miſericordiam.

Digitized by Google

CONABATVR, vt aiunt, verſiculum illum ex integro pſallere, A
Pſal. 100. 1. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Verum, vt reor, primi illius verbi dulcedine reuocatus, in eius repetitione familiarius immoratur. Denique conuertens ſe ad eum, qui eius lectulo aſſidebat, eundem ſermonem crebro repetit. Cernens quoque illum quodam quaſi ſtupore ſuffundi, velut indignatus tantam eius inſenſibilitatem, quod videlicet ſimili non perfunderetur dulcedine, ſimili ſapore frueretur: cœpit manu quaſi velle excitare ſopitum, & expreſſiori, arctiorique voce ingeminat, Miſericordiam, Miſericordiam. Quid eſt quod intueor mi Domine? Videor mihi certe quaſi oculis cernere mentem illam, ad huius verſiculi hauſtum quodam B ineffabili gaudio reſolutam, dum cerneret peccata ſua, immenſo hoc pelago diuinæ miſerationis abſorpta, nihil reliquiſſe quod premeret, nihil quod eius conſcientiam vel modice obfuſcaret. Libet intueri animam illam, fonte diuinæ miſericordiæ dilutam, depoſito pondere peccatorum, ipſo naturali impulſu leuiſſimis quibuſdam motibus ad ſuperiora conari, carniſque exuuijs iam iamque exui geſtientem,
Pſal. 114. 7. ipſam tantum Dei miſericordiã, cui tota innititur, meditari. Eia conuertere nunc, o anima, in requiem tuam, quia Dominus benefecit
Pſalm. 41. 5. tibi; tranſi ad locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei, in voce exultationis & confeſſionis, ſonus epulantis. Ego te proſe- C quar lacrymis meis, proſequar te qualibuſcunque precibus meis, proſequar te affectu meo, proſequar ipſo ſingulari mediatoris noſtri ſacrificio. Et tu pater Abraham, etiam atque etiam extende, ad ſuſcipi-
Luc. 16. 22. endum hunc pauperem IESV, alium quendam Lazarum, manus tuas, aperi gremium tuum, expande ſinum, & a vitæ huius miſerijs reuertentem pie ſuſcipe, foue, conſolare. Mihi quoque miſero, qualicumque dilectori ſuo, in ipſo ſinu tuo cum ipſo aliquando locum quietis indulge. Amen.

FINIT LIBER PRIMVS.

D

Incipiunt Capitula libri Secundi.

I. Quid in primo libro propoſuerit conſiderandum, & quod manifeſte vitioſi ab hac ſint conſideratione remouendi.
II. Quod labor exterior pro interioris qualitate formetur, & exterior labor interiori aliquando minuatur.
III. Quod omnia accidentia charitas ſua temperet tranquillitate, cupiditas omnia ſua corrumpat peruerſitate.
IV. Quod a triplici concupiſcentia omnis labor interior oriatur.

V. De

Digitized by Google

A V. De quorundam ſententia, qui exteriores labores charitati, & interiori dulcedini dicunt eſſe contrarios.

VI. Apoſtolica & prophetica auctoritate præmiſſa ſententia confutatur.

VII. Quæſtio cur quidam ampliori dulcedine in remiſſiori vita, quam in arctiori compungantur.

VIII. Quod triplex ſit cauſa ſpiritualis viſitationis.

IX. Quod primum genus compunctionis, ſicut aliæ quædam gratiæ, & reprobis ad iudicium, & electis proueniat ad profectum.

B X. De duplici ratione ſecundæ viſitationis, & quod de iſta ad tertiam, quæ ceteris excellentior eſt, tranſitur.

XI. Quid in ſingulis his viſitationibus Deus operetur.

XII. Quod in prima viſitatione ſpecialiter timor; in ſecunda conſolatio; in tertia ſit dilectio.

XIII. Quis ſit fructus in ſingulis, & quare quidam ſecundæ viſitationis conſolatione priuentur.

XIV. Proponuntur quædam diuina teſtimonia, ſecundum quæ ſtatum ſuum quiſque metiatur.

XV. Quibus modis ad ſpiritales conſolationes tranſitur.

C XVI. Quod non ſit deſerendum ab aliquo arctioris vitæ propoſitum, quamuis illum dulcem non experiatur affectum.

XVII. Interrogationes cuiuſdam nouitij, & ſuæ reſponſiones inſeruntur.

XIIX. In quibus amorem Dei conſtare credendum ſit.

XIX. Quis ſit diuerſarum compunctionum fructus, nouitio interroganti exponitur.

XX. Nouitius ille vnde Deum ſe magis amaſſe probat, & inde minus amaſſe conuincitur, &, quibus lacrymarum profuſio proficiat, oſtenditur.

D XXI. Quod ex his quæ inſerta ſunt, quid charitas, quid cupiditas in proficiente operetur, poſſit aduerti.

XXII. Quanta ſit in voluptatum contemptu, victoriaque iucunditas.

XXIII. De vana aurium voluptate.

XXIV. De concupiſcentia oculorum, quæ in exteriori & interiori curioſitate conſiſtit, quæ ad viam perfectiorem conuerſos affligit.

XXV. Tractans de ſuperbia vitæ primo agit de vanitate

XXVI. De dominandi libidine.

Digitized by Google

 A

DIVI AELREDI SPECVLVM CHARITATIS LIBER SECVNDVS.

Quid in primo libro propoſuerit conſiderandum, & quod manifeſte vitioſi, ab hac ſint conſideratione remouendi. B

CAPVT. I.

SVPERIORE opuſcul huius parte, de charitatis perfectione differentes, in ea omnium virtutum ſummam conſiſtere, ſicut valuimus, demonſtrauimus. Neque enim virtus dicenda eſt, quam radix iſta non C protulerit, nec opus perfectum æſtimabitur, quod finis iſte non concluſerit. In hac & legis conſummatio, & euangelica probatur eſſe perfectio; cum in ea & ſpiritalis interioris, exteriorisque hominis circumciſio, vera mentis ſabbatizatio, veritas ſacrificiorum, & omnis ſit plenitudo præceptorum. Et de circumciſione quidem ſuperius pauca perſtrinximus; mentis ſabbatum nuſquam, niſi in charitate, eſſe, aut eſſe poſſe oſtendimus. Ipſa eſt namque iugum illud ſuaue, & onus leue, ad quod nos Saluatoris
Matth.11.29. inuitat clementia, [Et inuenietis (inquiens) requiẽ animabus veſtris.] Verum quia plerique noſtrum, qui videmur huic iugo ſuppoſuiſſe D ceruices, in multis conuincimur laborare, conati ſumus oſtendere, cupiditatis iugum hunc parturire laborem. Vnde tria illa propoſuimus conſideranda, in quibus Euangeliſta Ioannes omnigenam videtur
1.Ioan.2.16. tur comprehendiſſe cupiditatem, Concupiſcentiam ſcilicet carnis, Concupiſcentiam oculorum, & Superbiam vitæ. Sed interueniente morte dilectiſſimi noſtri, interruptum eſt opus, aliquodque tempus lacrymis, & planctui indulgentes, hanc conſiderationem alteri exordio reſeruauimus.

IGITVR vt a Pauli verbis ſumamus initium, dicimus quia radix eſt

A eſt omnium malorum cupiditas, ſicut e diuerſo radix omnium virtu- *Compendij*
tum charitas. Proinde quamdiu in ipſis animæ præcordijs, radix hæc *cap. 48.*
virulenta reſederit, licet ſummatim quidam ramuſculi recidantur,
germine rediuiuo neceſſe eſt alios pullulare, donec radix ipſa euulſa
radicitus, vnde pernicioſiſſima vitiorum ſoboles oriatur, vlterius non
relinquat. Porro ſunt quidam qui manifeſtioribus, & vt ita dicam
craſſioribus implicati vitijs, confuſionis ſuę notam prima mox fronte
prætendunt, quos a præſenti conſideratione æſtimo ſemouendos,
quod eorum mentem omni vacuam requie, ſatis ſuperius demon-
ſtratum ſit. At nos, qui euangelico iugo, quod ſuauiſſimum Saluatoris
B ſententia manifeſtat; dominicoque oneri, quod leuiſſimum eiuſdem
nihilominus probat auctoritas, videmur mentis humeros ſubieciſſe,
& tamen conuicimur laborare; nos (inquam) profeſſores Crucis Chri-
ſti, aſſumpta claue verbi Dei, reſeremus clauſtra pectoris noſtri, &
penetrantes vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum quo- *Hebr. 4. 12.*
que ac medullarum, diſcernamus cogitationes & intentiones cordis,
& ſine adulatoria palpatione, quid in ipſis animæ receſſibus ſecretius
latitet peruidentes, ipſas potius morborum radices eruere cone-
mur.

C

Quod labor exterior pro interioris qualitate formetur, & exterior labor interiore aliquando minuatur.

CAPVT II.

SANE labor iſte non carnis ſed cordis eſt, ſicut & re- *Compendij*
quies, de qua agimus, cordis conſtat eſſe non carnis; *cap. 49.*
D quanquam exterior labor pro interioris qualitate
formetur, nec dicendus ſit exterior labor vllus, ſi inte-
rior fuerit nullus: verbi gratia, attende venatores vel
aucupes, vel quoſlibet talium vanitatum ſectatores.
Si exteriores corporis motus perſpexeris, quid laborioſius? ſi mentis
qualitatem, quid delectabilius? Idipſum etiam in laudabilibus inda-
gare facillimum eſt. Quantus Apoſtolis labor exterior, cum in carce-
rem traderentur, cum aſtringerentur vinculis, cum flagris acerrime
cæderentur? Et tamen ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoni- *Actor. 5. 41.*
am digni habiti ſunt, pro nomine IESV contumeliam pati. Quam

multis tunc ſacrilegis ſimilis pœna? ſed quia diſſimilis conſcientia, A
illi vtrobique miſeri, & interius & exterius laborabant; iſti ad interiorem requiem in pœnis exterioribus exultabant. Nec mirandum, cum plerumque interiore labore exterior minuatur, & grauiſſimi corporis æſtus, æſtibus animi temperentur.

Qvis enim labor adulteris? quæ pœna latronibus? Illis, vt male cupitis excipiantur amplexibus; iſtis, vt alienis ſpolijs perfruantur. Sed ille interius face libidinis ardens, quid exterius patiatur ignorat; hunc auaritiæ flamma ſecretior, manifeſtas facit pœnas corporis non
Ierem. 9. 5. ſentire; de quibus Propheta, [Vt inique agerent, laborauerunt.] His igitur diligenter inſpectis, patet profecto nequaquam exteriores corporis paſſiones, interiorem parturire laborem, ſed radicem internis viſceribus reſidentem, quicquid exterius accidit, pro ſui conformare natura. Quid enim eſt, quod duobus ad eandem menſam reſidentibus, eiſdem appoſitis cibis alter exultat, murmurat alter? Quid, quod exceptis eiſdem vulneribus, alter triſtitiæ languore deijcitur, alter mira iocũditate perfunditur? Duo ſimul orbitatis, ſiue paupertatis infortunio feriuntur; & tamen iſte blaſphemat, gratias agit ille. Eadem ſpecies vtriuſque ingeritur oculis, & vnus turpiter commouetur, alius ſolita ſibi pace perfruitur. Oblata occaſione honoris cuiuſlibet ambiendi, alter tanta dominandi libidine inflammatur, vt ſpe culminis potiundi, nihil ſceleris committere perhorreſcat; adeo alter ab hac peſſima paſſione liber exiſtit, vt oblatas quoque dignitatum infulas aut non, aut vix ſuſcipere acquieſcat.

Quod omnia accidentia charitas ſua temperet tranquillitate, cupiditas omnia ſua corrumpat peruerſitate.

CAPVT III.

NONNE & corporibus idipſum accidere manifeſtum eſt, vt pro ſanitatis vtique qualitate, ea, quæ exterius accidunt, aut moleſta experiantur aut grata? Nam cibus, qui morbum auget alterius, alterius proficit ſanitati; & ſol qui lumen oculo eripit lippienti, ſano iocundius illuceſcit. Sicut ergo in corporibus, pro interioris naturæ modo, ea, quæ exterius adhibentur, aut ſalubria inueniun-

A ueniuntur aut noxia; ita præmiſſis indicijs facile peruidetur, ex interna mentis qualitate huius requiem, iſtius pendere laborem. Mentem enim, quam ſuauiſſimum ac tranquilliſſimum Domini iugum, charitas videlicet perfecta poſſederit, in ſuæ tranquillitatis ſtatum accidentia quæque transfundet: non ſinens eam vllis rerum perturbationibus commoueri, ſed ipſas rerum permutationes ad ſui profectus vſum prouenire compellens. At ſi mens grauiſſimo fuerit iugo cupiditatis addicta, quamdiu quidem nulla fuerit commotionis occaſio, dominici iugi ſuauitatem requies remiſſa mentitur: ſed cauſa cuiuſlibet indignationis oborta, mox de cordis receſſibus, quaſi
B de abditiſſimis cauernis, beſtia ſæua prorumpens; ditiſſimis paſſionum morſibus miſeram animam lacerat & cruentat, nullum paci, nullum ei requiei tempus indulgens. Computreſcat itaque iugum a facie olei, iugum ſcilicet cupiditatis a præſentia charitatis; & ſtatim experitur ſarcina Chriſti, vt ait quidam, quam ſit leuis, quam ſuauis, quam iocunda, quam in cælum rapiens, & a terra eripiens. Quocirca ſi requiei huius dulcedinem volumus experiri, laboris noſtri cauſas & radices ſollicite exquiramus; non affectu tepido, quaſi ferro retunſo, exteriora tantum recidentes, ſed ad ipſas morborum origines vehementiori deſiderio penetrantes.

C

Quod a triplici concupiſcentia omnis labor interior oriatur.

CAPVT IV.

PVTO autem quia ſi ſubtilius indagemus, quicquid nobis laboris oboritur, vel a carnis concupiſcentia, vel a concupiſcentia oculorũ, vel ſuperbia vitæ, quaſi *Compendij cap. 51.*
D quibuſdã venenoſis fontibus deriuari, manifeſtiſſime cognoſcemus. Si ergo adhuc cibus me contriſtat aſperior, laborem mihi concupiſcentia carnalis indicit, nec ideo laboro quia iugum Chriſti ſuſcepi, ſed quia non plene iugum cupiditatis abieci. Quid ſi lautioris edulij inflammatus ardore, vilioris appoſitione conturbor, vel ſi ſolito minus, ſi vel tardius, vel negligentius præparetur, murmurationis peſte conſumor? Quid mihi has parit anguſtias, paſſio cupiditatis, an ſuauitas charitatis? Quid ſi monachus quis pro numero nocturnalium lectionum, a ſuo Præpoſito numerum ſibi exigat ferculorum, & pro ſolemnitatis cuiuſlibet excel-

lentia dapes eſculentiores, ac peregrinos expetat ſapores? Quid ſi A
cum horum aliquid aliqua occaſione defuerit, in lites & contentio-
nes erumpat, ac peſſimæ paſſionis æſtus ferre non ſuſtinens, impor-
tunis clamoribus, occultis ſuſurrationibus fratrum pacem pertur-
bet? Nonne ei iugum huius miſeræ ſeruitutis, ac viliſſimi laboris an-
guſtias concupiſcentia mundialis inuexit? Quos bene Iacobus re-
Iacob. 4. 1. darguens. [Vnde (inquit) lites & contentiones in vobis? nonne ex con-
cupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris?]

De quorundam ſententia, qui exteriores labores charitati, & interiori dulcedini dicunt eſſe contrarios. B

CAPVT V.

Compendij cap. 54.

SED aſſiduis (inquis) vigilijs corpus tabefacere, quo-
tidianis laboribus carnem affligere, viliſſimis cibis
membrorum labefactare vigorem, non ſolum non
modici laboris, ſed & ei, quam tantopere niteris C
commendare, adeo charitati conſtat eſſe contra-
rium, vt totam mentis ſuauitatem euacuans, omni
eam ſpiritali dulcedine reddat effœtam. Hæc eſt illa ridenda quorun-
dam opinio, qui ſpiritalem dulcedinem in carnis quodammodo ſua-
uitate conſtituunt, aſſerentes corporis afflictionem contrariam eſſe
ſpiritui, exteriorisque hominis paſſiones, interioris minuere ſancti-
tatem. Cum enim (inquiunt) caro ac ſpiritus affectu ſibi naturali co-
hæreant, neceſſe eſt ſuas inuicem communicent paſſiones; ac ſic im-
poſſibile, vt non huius oppreſſione alterius hilaritas perturbetur, ita
vt in illud gaudium ſpiritale, mœroris quadã anxietate deiectus ſpi- D
ritus, nullatenus valeat reſpirare. Acute hæc vel inueſtigari videntur,
vel probari. O rem pudendam! ſecundum regulas Hypocratis gratia
quæritur ſpiritalis. Sic nimirum, ſic errant, qui phyſicis argumentis,
magis quam præceptis Apoſtolicis innituntur. Plane hæc eſt ſapien-
tia non de ſurſum deſcendens, quæ primo quidem pudica eſt, deinde
pacifica; ſed prorſus terrena, animalis, diabolica. * Hæc eſt ſapientia
verbi, quæ cum ſuauitatem doceat carnis, Crucem Chriſti euacuare
contendit, in qua profecto quantum ad carnem nihil eſt ſuaue, nihil
molle, nihil tenerum, nihil omnino delicatum. Sed non illa euacua-
tur.

* Lego *Hæc eſt ſapientia non verbi, ſed carnis, quæ.*

A tur. Illa potius hanc delicatam doctrinam euertit, quam claui ſacris
inditi membris expugnant, quam lancea illa, dulcibus impreſſa viſ-
ceribus, acumine ſalutari debellat.

EGO prorſus contra ſentio, audacterque pronuntio, carnis affli-
ctionem, ſi ſana præcedat intentio, & fuerit ſeruata diſcretio, quam
tamen non propria coniectura, ſed exemplis maiorum capere opor-
tet, ne forte remiſſio & diſſolutio, ſub colore ſe diſcretionis obpal-
lient; ſic (inquam) carnis afflictionem non ſpiritui contrariam, ſed ne-
ceſſariam; ſed nec diuinam minuere conſolationem, ſed potius ſen-
tio prouocare; adeo vt hæc duo ſemper æquari in hac duntaxat vita
B exiſtimem, exteriorem ſcilicet tribulationem, & interiorem conſo-
lationem. Quid ergo inquis? Tuæne ſententiæ magis, quam propriæ
credam experientiæ? Et quid ſi alius, longe aliud, ſe teſtetur expertum?
Cui veſtrum potiſſimum credam? Tu, arrepta arctiori conuerſatione,
diminutam tibi autumas gratiam ſpiritalem; ille, quo magis affligi-
tur, eo maiorem diuinæ dulcedinis gratiam experitur. Cuius ergo
ſententiæ accomodanda eſt fides? An & hic phyſicis rationibus diui-
nam gratiam ſubſternendam putabimus? Abſit, abſit. Plane cui vult
miſeretur. Forte ergo Deus huic diuitijs & delicijs affluenti, ſuæ con-
ſolationis dulcedinē impertit, quam a pauperculo ſuo, pro ſe quotidie
C moriente, rigida cenſura ſuſpendit? Abſit hoc de illo dulciſſimo, ſua-
uiſſimo, pijſſimo, compatientiſſimo ſentire. Sed ſi ego dico, potes
dubitare; ſi autem Chriſtus dicat, hæreticum eſt non credere.

Apoſtolica & Prophetica auctoritate præmiſſa ſententia confutatur.

CAPVT VI.

D ACCEDAT ergo ille athleta fortiſſimus, teſtis fide- *Compendij cap. 55.*
liſſimus, diſputator egregius, in quo Chriſtus loqui-
tur, qui pro Chriſto quotidie moritur, qui omnem
tribulationem patitur, cui foris pugnæ, intus timo-
res, qui caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redi-
git, qui non gratis panem ſuum manducat, ſed in fa-
tigatione nocte ac die operatur, cuius manus & ſibi, & qui cum eo
ſunt, neceſſaria ſubminiſtrant, qui denique in labore & ærumna, in
vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, ſub ſignis IESV
acerrimus miles inſudat: ille (inquam) hanc dirimat quæſtionem, &

vtrum tanta tribulatio, tam mira fatigatio, conſolationem ei ſubtraxerit ſpiritalem, oſtendat. Forte caput tot vigilijs & laboribus, ab omni humore naturali ſiccatum, nullam producere lacrymam prævalebat; & cor ob tot preſſuras marcidum, nihil ſpiritualis dulcedinis

2. Cor. 2. 4. hauriebat. Sed video eum ſcribentem quibuſdam, cum multa tribu-
2. Cor. 12. 21. latione & anguſtia cordis, per multas lacrymas; video eum lugentem quoſdam, qui ante peccauerunt, & non egerunt pænitentiam; vi-
Rom. 12. 15. deo eum gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus; audio in-
2. Cor. 5. 4. gemiſcentem eo quod nolit expoliari, ſed ſuperueſtiri. De ſpiritali eius dulcedine quid dicam? cum ad eius ſuauiſſimum guſtum, etiam
Philip. 3. 8. quę ſibi videbantur lucra, arbitratur vt ſtercora. Nonne mira dulce- B
Philip. 1. 23. dine prouocatus, ad ipſos Chriſti geſtit amplexus, [Cupio (inquiens) diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius?] Nonne mira Chri-
Galat. 6. 14. ſti dilectione debriatus, omnem gloriā prorſus abiurat, [Niſi (inquit) in Cruce Domini mei IESV Chriſti?] Nonne feruore nimiæ chari-
1. Cor. 16. 22. tatis excitus, anathematizat non amantes Dominum IESVM, [Si quis (inquit) non amat dominum noſtrum IESVM Chriſtum, anathema ſit Maran Atha?]

IPSE tamen dicat, vtrum ſine conſolatione in ſua ſit tribulatione relictus, & quid in noſtra tribulatione nobis ſperandum ſit manifeſtet; ſicque ſerpentinum caput, quod virus hoc noxium humanis C inſibilat ſenſibus, Apoſtolico mucrone confodiat. Ipſius namque ſunt hæc, qui ſuper ventrem repit, qui terram comedit, qui ſub vmbra dormit in locis humentibus, qui negotium ventris & libidinis, ſub colore actitat ſanctitatis. Sic enim facilius ſimplices quoſque ab Apoſtolica paupertate, & euangelica puritate cogitat exterrendos, ſi maiorem diuinæ dulcedinis gratiam, in remiſſiori vita ſibi æſtiment affuturam. Si ſanctius credant inter epulas & vina, inter regalia fercula & apparata conuiuia, inter otioſas confabulationes & nocturnas potationes, madentia lacrymis ora præferre: quam in labore & ęrumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, & propriæ D voluntatis mortificatione, in diurna fatigatione, in mundi contemptu & carnis deſpectu, pallentia ora ſiccis præferre obtutibus. Dicat ergo Paulus, vtrum ſuos in præſenti tribulatione, pius ille conſolator ſine conſolatione relinquat, & hæreſim Iouiniani iterum pullulantem, ſua auctoritate præoccupet. Pernicioſior tamen hæc hæreſis quam Iouiniani videtur, nam cum illa epulas abſtinentiæ æquarit, iſta præponit.

ERGO qui maiorē diuinę dulcedinis conſolationē, in carnis ſuaui-
2. Cor. 1. 3. tate, quam tribulatione conſtituunt, Paulum audiant dicentem, [Benedictus

A nedictus Deus, & pater Domini noſtri IESV Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.] Siue ergo ieiunijs maceremur, ſiue afficiamur vigilijs, ſiue laboribus atteramur, Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Et ſi lapidibus obruamur, & ſi vinculis aſtringamur, & ſi cædamur virgis, & ſi carceris toleremus anguſtias, Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Fremat mundus, ſæuiat mundus, inſectetur odijs, aggrediatur maledictis, diripiat ſubſtantiam, commaculet famam, Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. [Vt poſſimus 2.Cor.1.4.
B (inquit) & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt.] Et hic non his, qui in diuitijs & delicijs; ſed his, qui in omni preſſura ſunt, ſuam conſolationem promittit. Et, nihil quæſtioni relinquens, adiecit. [Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chri- 2.Cor.1.5.
ſtum abundat conſolatio noſtra.] Quid manifeſtius? Hoc eſt plane quod paulo ante diximus, duo ſcilicet hæc coæquari, exteriores paſſiones & interiores conſolationes.

QVIS eſt ergo tam hebes, tam præſumptuoſus, vt contra manifeſtiſſimam veritatem, & Apoſtolicam auctoritatem, phyſicis rationibus innitens, communicationem paſſionum Chriſti contrariam eſſe
C ſpiritui, & ſpiritualis dulcedinis imminuere gratiam, impudenti vanitate affirmet? Communicare paſſionibus Chriſti eſt regularibus diſciplinis ſubdi, carnem per abſtinentiam, vigilias & labores mortificare, alieno iudicio ſuam ſubdere voluntatem, nihil obedientiæ præferre; & vt breui multa complectar, profeſſionem noſtram, quæ ſecundum regulam beati Benedicti facta eſt, exequi; hoc eſt paſſionibus Chriſti participari, teſte eodem legiſlatore noſtro, qui ait, Et ita in monaſterio vſque ad finem perſeuerantes, paſſionibus Chriſti per patientiam participemur, vt regni eius mereamur eſſe conſortes. Hoc ipſum & Apoſtolus, [Scientes (inquit) quoniā ſicut ſocij paſſio- 2.Cor. 1.7.
D num eſtis, ſic eritis & conſolationis.] Quam ſit autem neceſſaria exterioris hominis afflictio, manifeſtiſſime perdocemur, eodem Apoſtolo ita pronuntiante, [Etſi exterior homo noſter corrumpitur, ta- 2.Cor.4.16.
men is, qui interior eſt, renouatur. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum, in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.]

DENIQVE Salomon, quibus diuina conſolatio ſit infundenda, myſticis verbis declarat dicens, [Date ſiceram mœrentibus, & vinum Prouer.31.6.
his, qui amaro animo ſunt. Bibant & obliuiſcantur ægeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur amplius.] Aperte his verbis vinum illud

quod

Digitized by Google

quod lætificat cor hominis, non ocio diſſolutis, non diem in cachinnis & fabulis expendentibus, ſed his, qui amaro ſunt animo, repromittit; ſiceramque illam, quæ de pomis nouis & veteribus, quæ in ſponſi delicijs ſponſa conſeruat, conficitur, non epulantibus & potantibus, ſed propter anguſtias huius vitæ mœrentibus, & ægeſtate & dolore laborantibus, pronuntiat eſſe donāda. [Bibant (inquit) & obliuiſcantur ægeſtatis ſuę,] laboris videlicet magnitudinem, diuina conſolatione aſſerens minuendam. Cui ſententiæ apertiſſime concinit A
Pſalm. 93.19. Pſalmiſta, [Secundum multitudinem (inquiens) dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.] Nemo ergo arduam illam viam, quæ ducit ad vitam exhorreat, nemo remiſſiorem, quam ſemel abiecit, timida infelicitate repetat; ſed (ſicut ait noſter legiſlator) ſuſtinens non laſceſcat nec diſcedat, ſciens quia ſecundum multitudinem laborum, quos pro Chriſto tolerat, conſolationes eius lætificabunt animam illius. B

Quæſtio cur quidam ampliori dulcedine in remiſſiore vita, quam in arctiore compungantur? C

Capvt. VII.

Sed quid eſt (inquis) quod cum aliquanto remiſſius viuerem, ſaginatioribus vterer cibis, poculis paululum relaxarer, pluſculo ſomno iudulgerem, nec corpus labore, aut tanta veſtium aſperitate attererem, nec ſilentio tanto ſupprimerer; ita compungebar, ita afficiebar, ita quadam mentis dulcedine reſoluebar? at nunc in hac diſtrictione ita aridus & ſiccus incedo, vt nec vi quidem ab oculis meis lacrymas valeam extorquere. Et ego quæro a te, quid de eo æſtimes iudicandum, qui cum immani vitiorum gurgite abſorptus, omni ſe ſpurcitiæ & immunditiæ traderet, nihil prorſus flagitij perhorreſceret; in tali vita ſæpius compungebatur, ſæpius lacrymabat, nec ſolum timore pænæ, & peccatorum ſuorum recordatione, quod forte nemo miraretur, ſed etiam miro affectu in amoris Iesv dulcedinem reſolutus, quodam mentis oſculo ipſum videretur amplecti? D

Qvid ergo? Huiuſne æmulanda vita, hi ſectandi mores, tradenda

A denda caro illecebris, membra ſubdenda libidini, vt ſimul dulcedine perfruamur? Quis hoc dementiſſimus dixerit? Nec ego iſta quaſi ambigua, ſed, ſicut nouit ipſe IESVS, certa & vera pronuntio. Noui & ipſe fratrem, qui cum tota die ſæcularibus viris ac feminis immixtus, fabulis & potationi vacauerit, ſero rediens monaſterium ita in lacrymas ac ſuſpiria erumpit, vt etiam importunis gemitibus multorum aures compellet, nec ideo vel modicum ab huiuſmodi illecebris temperet. Huiuſce igitur ſpe compunctionis regularis diſtrictio deſerenda, & ſimilis eſt ſectanda ſpurcitia? Cuius non hoc abhorret auditus?

B

Quod triplex ſit cauſa ſpiritualis viſitationis.

CAPVT VIII.

NOVERIMVS ergo, quia huiuſmodi viſitatio non ſemper ſanctitatem oſtendit, nam ſæpe prouocat, ſæpe & conſeruat. Eſt autem, quantum inpræſentiarum occurrit, triplex huius viſitationis cauſa. Fit enim aliquando ad excitationem; nonnumquam ad
C conſolationem; plerumque etiam ad præmium. Ad excitationem dormientibus; ad conſolationem laborantibus; pro præmio ad cæleſtia ſuſpirantibus. Prima ergo excitat torpentes; ſecunda reficit laborantes; tertia ſuſcipit aſcendentes. Prima hæc compunctio ad ſanctitatem prouocat; ſecunda ſanctitatem conſeruat; tertia remunerat. Prima terret contemnentem, vel illicita timentem; ſecunda fouet & promouet annitentem; tertia amplectitur venientem. Prima eſt quaſi ſtimulus, deuium corrigens; ſecunda quaſi baculus, debilem ſuſtentans; tertia lectulus, quietum ſuſcipiens. Sicut igitur diuina clementia plerumque verbo, plerumque
D exemplo, nonnunquam correptione, aliquando etiam flagello, tepide vel perdite viuentes prouocat ad ſalutem; ita etiam occulta compunctione, quam vel timor excitat, vel generat affectus, ad melioris vitæ ſtatum inuitat. Huius autem viſitationis cauſa bipartita eſt; fit enim electis ad profectum, reprobis ad iudicium.

Digitized by Google

Quod primum genus compunctionis, ſicut aliæ quædam gratiæ, & reprobis ad iudicium, & electis proueniat ad profectum.

CAPVT IX.

NEc mirandũ hanc gratiã reprobis & electis plerumq;
eſſe communem, cum excellentiora illa chariſmata, B
ſermo videlicet ſcientiæ, prophetia, genera lingua-
rum, gratia miraculorum etiam reprobis nouerimus
*1.Reg.*10.11. impertita. Nam & Saul inter Prophetas; & inter
*Matth.*10.4. Apoſtolos Iudas. [Et multi (inquit) dicent mihi in illa
Matth. 7.22. die, Nonne in nomine tuo ſigna multa fecimus, & tunc confitebor il-
lis, quia non noui vos.] Quod vt ſimiliter de gratia compunctionis vi-
Num. 23.10. deamus, compunctus Balaam, [Moriatur (inquit) anima mea morte
iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.] Qui propriam quo-
*Num.*24.3. que peruerſitatem deplorans ait, [Dixit Balaam filius Beor, dixit au-
ditor ſermonum Dei, qui cadens apertos habet oculos.] Nihil tamen C
*Apoc.*2.14. hac compunctione profecit, qui docuit Balaac ponere ſcandalũ co-
ram filijs Iſrael, fornicari, & bibere, & comedere de idolothitis.

QVAM ſæpe filij Iſrael in eremo, correpti a Moyſe, fleuerunt co-
ram Domino? quibus nihil illa compunctio profuit, priſtinis concu-
piſcentijs denuo reſolutis. Sed & introducti in terram repromiſſionis,
Iudic. 2. 4. cum loqueretur illis Angelus in loco flentium, leuauerunt vocem &
& 11. fleuerunt, & nihilominus poſt hæc addiderunt facere malum co-
Mat. 27. 4. ram Domino. Quid Iudas? nonne compunctus ait. [Peccaui tradens
ſanguinem iuſtum]? Verum quam nihil proſit peruerſitatem iteran-
*Eccli.*34.30. tibus huiuſmodi compunctio, teſtis eſt ſapiens ille qui ait, [Qui bap- D
tizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio
eius?] Baptizatur a mortuo, qui vitam ſuam omni calore feruoris ex-
pertem, vel certe vitijs fœtidam ac ſepultam, compunctus deplorat.
Sed nihil proderit talis lauatio, niſi fuerit ſecuta correctio. Porro
Rom. 8.28. electi, quibus omnia cooperantur in bonum, huiuſmodi compun-
ctione excitantur, non ad iudicium ſed ad profectum; qui hac cæ-
leſti viſitatione perciti, nequaquam ſecurius in remiſſiore vita tor-
peſcunt, ſed quo maiore diuinæ dilectionis dulcedine perfruuntur,
eo ardentius ad fortiora virtutum exercitia accinguntur.

De

Digitized by Google

A

De duplici ratione ſecundæ viſitationis, & quod de iſta ad tertiam, quæ ceteris excellentior eſt tranſitur.

CAPVT X.

B QVI excuſſo tepore, ſtatim vt ſudores & agones pro Chiſto ſuſceperint, ab illo excellentiori compunctionis genere excipiuntur, quæ infirmos ſanat, debiles roborat, alleuat deſperatos. Ipſa eſt conſolatio gementibus, pauſatio laborantibus, tentatis profectio, viaticum itinerantibus. Quam quidem conſolationem illi ſibi adimunt, qui ſtatim ad primos ſudores reſilientes, vel in priſtinum torporem deuoluuntur, vel viles quaſdam conſolationes in crebra confabulatione, vel amicorum viſitatione, vel certe propriæ voluntatis libertate conquirunt. Quas conſolationum ſordes ſanctus Propheta contémens, [Renuit (inquit) conſolari anima mea.] Pſal. 76. 4.
C Quid ergo? ſine omni conſolatione relictus es? Abſit. [Memor fui Dei & delectatus ſum.] Et huius ſimiliter viſitationis ratio duplex. Prouenit enim aliquando tentatis, ne corruant; aliquando tentandis, vt leuius ferant. Prima reficiuntur, altera armantur. Nemo ergo ſecundum primum illud viſitationis genus, ſuam metiatur ſanctitatem, quod & reprobis nonnunquam accidere manifeſtum eſt: ſed neque ſecundum iſtud, quod licet excellentius ſit, ſanctitatem tamen præparat, non oſtendit. In illo enim quaſi parturitur, in iſto nutritur. Sane in hoc ſecundo genere crebra compunctione aſſuefactus, crebris ſorbitiunculis diuinæ dulcedinis paſtus, in illud ſublimius gradu
D excellentiore prouehitur; quod non iam debilem corroborat & confortat, ſed quaſi perfectum victorem, gratia abundantiore remunerat,

Quid in ſingulis his viſitationibus Deus operetur.

CAPVT XI.

IN primo igitur ſtatu anima ſuſcitatur, in ſecundo pu gatur, in tertio ſabbati tranquillitate perfruitur. In primo ſtatu operatur miſericordia, in ſecundo pietas, in tertio iuſtitia. Miſericordia enim quærit perditum, pietas reformat inuentum, iuſtitia munerat iam perfectum. Miſericordia erigit iacentem, pietas adiuuat pugnantem, iuſtitia coronat victorem. Et reuera quid poterit eſſe maius diuinæ miſerationis indicium, quam vt illa ſuauitas, illa iocunditas, illa mira ſerenitas, in qua nihil inquinatum incurrit, animæ inquinatæ adhuc gratiam ſuæ viſitationis impertiat: nec ſolum terrore concutiat, ſed omnia mentis clauſtra, 'eris vitiorum obſerata, ſua penetrabilitate perſcindens, fœdis adhuc labijs quoddam ſuæ dulcedinis imprimat oſculum, ac ineffabili ſuauitate ſua blandiatur auertenti, cunctantem alliciat, animet deſperantem? A B
Pſal. 115.12. O dulcis Domine, quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuiſti
Sap. 12. 1. mihi! O quam ſuauis eſt in omnibus ſpiritus tuus! Vere Domine
Pſal. 85. 13. miſericordia tua magna eſt ſuper me, qui emiſiſti manum tuam de
Pſal. 143. 7. alto, eripiens & liberans me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum, qui eripuiſti animam meam de inferno, inferiori in quo elinxi quandam dulcedinis tuæ ſtillam, & audiui vocem tuam quaſi de longinquo. Quid agis indigne & ſordide? Vt quid in his ſordibus volutaris, in his turpibus delectaris? Ecce quid apud me dulcedinis, quid ſuauitatis, quid iocunditatis. C

AN ſcelerum tuorum immanitate deſperas? Sed qui perſequor fugientem, reijciam venientem? Qui auertentem te faciem tuam a me, amplector & attraho, ſub alas miſeridordiæ meæ fugientem repellam? Et vox tua, Domine, inſpiratio tua. Vnde enim animæ deſperatæ tanta ſpes, niſi te Domine donante, qui miris modis curas infirmitates noſtras, formas deformia noſtra? Sed iam de ſecundo illo ſtatu quid dicendum? in quo diuina pietas tam mirabiliter operatur in homine, vt ex tentatione proficiat, ex infirmitate amplius conualeſcat? Et cum omnis anima naturaliter labores, tentationes, & dolores refugiat, tot conſolationibus in ſuis tentationibus animatur, vt non ſolum ſuſtineat irruentes, ſed etiam retardantes prouocet quodammodo ac requirat. In quem ſtatum ſanctus ille profecerat, qui D
Pſal. 25. 2. ait, [Proba me Domine & tenta me:] Et iterum [Proba me Domine
Pſal. 138. 23. & ſcito cor meum] In hoc ſtatu innumerabilibus cæleſtium affectuum incentiuis aſſuefacta mens, paulatim in illud ſublimiſſimum, ac perpaucis expertum viſitationis genus prouehitur, vbi quaſdam futuræ ſuæ remunerationis primitias incipiat prægustare, tranſiens

in

Digitized by Google

A in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei, &, effundens
ſuper ſe animam ſuam, cæleſtium ſecretorum nectare debrietur, futuræque
quietis ſuæ locum puriſſimis contemplans obtutibus, exclamet
cum Propheta. [Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habi- Pſal. 131. 14.
tabo quoniam elegi eam. [Sicut ergo in illo ſtatu, vbi nulla præcedunt
merita, ſola operatur miſericordia; ita in iſto, in quo coronat
munera ſua, quæ tamen eſſe voluit merita noſtra, cum miſericordia
operatur iuſtitia.

B *Quod in prima viſitatione ſpecialiter timor, in ſecunda conſolatio, in tertia ſit dilectio.*

CAPVT XII.

PORRO notandum arbitror, quia licet in prima illa
viſitatione, nonnunquam timori dulcedinẽ ſuauitatis
admiſceat; in ſecunda vero, cum ſuauitate ſtimulum
plerumque timoris adhibeat; proprie tamen illa
ad timorem, iſta pertinet ad conſolationis dulcedinem,
C nam in tertia perfecta charitas foras mittit timorem.
Initium enim ſapientiæ, timor Domini; conſummatio autem
ſapientiæ, amor Domini. In timore inchoatio; in dilectione perfectio.
Hic labor; ibi præmium. Hoc ad illam aſcenditur, nec tamen
ad ipſam, niſi per ipſam, peruenitur. Menti etenim, quam plerumque
timor afficit, vrget dolor, deijcit deſperatio, abſorbet triſtitia, corrodit
accidia; quædam miræ ſuauitatis gutta deſcendens a balſamo
illius montis pinguis, montis coagulati, quaſi quodam placidiſſimo
ſe ſuperinfundit elapſu: ad cuius radiantis diuini ſplendorem luminis,
omnis illa irrationabilium ſenſuum nebula diſſoluitur; ad cuius
D ſuauiſſimum guſtum, tota illa amaritudo fugatur, dilatatur cor, mens
impinguatur, & aſcendendi facultas miro modo præparatur.

SIC timore, tepor excluditur; timor, guſtu diuinæ dulcedinis
temperatur. Ne mens in infimis torpeat, timor excitat; ne laborando
deficiat, paſcit affectus. His nimirum alternantibus tamdiu eruditur,
donec tota mens illa ineffabili charitate abſorpta, iam non ex dilectione
pingueſcat, ſed illius ſpecioſiſſimi forma præ filijs hominum,
deſideratiſſimos ardens amplexus, incipiat velle diſſolui & eſſe cum
Chriſto, dicens quotidie cum Propheta, [Heu mihi quia incolatus Pſal. 119. 5.
meus prolongatus eſt.] Sic benedictionem dabit legiſlator, admini-

ſtrans incipientibus vinum compunctionis, cum timore eius: profi- A
cientibus lac, ab vberibus conſolationis eius, & cum auulſi fuerint
a lacte, epulabuntur ab introitu gloriæ eius. Igitur prima illa viſita-
tio arguit iniquitatem, ſecunda ſuſtentat infirmitatem, ſane tertia
oſtendit ſanctitatem. Nemo ergo glorietur in prima, in qua conuin-
citur iniquus vel tepidus; ſed nec in ſecunda, in qua probatur infir-
mus; in tertia autem qui gloriatur, in Domino glorietur.

Quis ſit fructus in ſingulis, & quare quidam ſe-cundæ viſitationis conſolatione priuentur. B

CAPVT XIII.

PORRO fructus primæ viſitationis, vera eſt ad Deum
conuerſio; fructus ſecundæ, propriæ voluntatis &
omnium paſſionum mortificatio; fructus tertiæ, per-
fecta eſt beatitudo. Denique, accepto fructu primæ
compunctionis, in excellentia perfectæ conuerſionis,
ceſſante iam illa, quæ ſuum (vt ita dixerim) expleuit
negotium, ſtatim ſequitur tentationum & laborum probatio, vt me- C
rito ſuccedat illa, quæ eſt dulcis in Deum deuotio. Non enim facile
dulcedinis huius affectus ſine præcedente, vel comitante, vel certe
ſtatim ſubſequente labore, aut tentatione donatur; quæ nequaquam
pro vitæ merito, ſed pro infirmitate ſuſtentanda, vel tentatione alle-
uianda donatur. Ideoque hi, qui ad primas mox tentationes & labores
reſiliunt, & inſtar quorundam diſcipulorum Domini ſcandalizati,
communicationem dominici corporis & ſanguinis, id eſt paſſionis
Ioan. 6.61. illius imitationem abhorrrent, dicentes, [Durus eſt hic ſermo, & quis
poteſt eum audire?] ac ſic regno Dei minus apti retro reſpiciunt, vel
certe abiectiſſimas illas terrenas, & humanas conſolationes admit- D
tunt: hi (inquam) ab huius conſolationis dulcedine ſemetipſos exclu-
dunt, & vbique miſeri, nec ad ſublime illud viſitationis genus aſcen-
dunt, & virtutum exercitia ſine huiuſmodi conſolatione faſtidiunt,
ad priſtina vero redire, conſcientia reſiſtente, non præſumunt.

QVI merito forte de diuinæ conſolationis deſertione cauſarent,
ſi perfecte priſtinis abrenuntiantes, ac propriam voluntatem plene
mortificantes, nequaquam viles & abiectas mundi conſolationes, Dei
conſolationi præponerent. Nunc vero, cum ingreſſi arctioris propo-
ſiti viam, ſtatim incipiant neſcio quas dignitatum infulas ſomniare,

ac

Digitized by Google

A ac vaniſſima præſumptione ſui libertatem vſurpare, nec expectent miſeri donec dicatur eis, Amice aſcende ſuperius, ſed ipſi ſe, quantum poſſunt, ad altiora impudenter impingant, appetantque (vt euangelicis ſermonibus vtar) primas cathedras in ſynagogis, primos diſcubitus in cœnis, primas ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, affectantes nimirum eſſe magiſtri, qui ne vna quidem die didicerunt eſſe diſcipuli; cum ergo talium ineptiarum ipſi ſibi conſcij ſint, miror qua fronte, quaue irreuerentia, diuinam ſibi dulcedinem impertiendam, ac animam terrenis affectibus conſtupratam, ſuauiſſimis ac puriſſimis amplexibus IESV æſtiment confouendam. Quibus profectò, ſi qua cæleſtis dulcedinis gutta profluxerit, non ob ſanctitatis nec laboris ſolatium, ſed quaſi in infimis poſitis, ad excitationem certum ſit prouenire. Quanquam poſt acceptam notitiam veritatis, ac arreptam viam perfectæ puritatis, voluntarie peccantibus, vel inertia torpentibus, aut vix, aut nunquam huiuſmodi gratia largiatur. Hoc ſane dicendum; aliud eſſe terrenis illis affectibus attentari ſolum, aliud vix in aliquem rariſſime cadere, aliud cedere & conſentire, vel ſe eis ex toto dedere; aliud, ſi quid huiuſmodi occupationum imponatur, inuitum ſuſcipere. *Luc.14.10.* *Mat.23.6.* *& 7.*

B

C

Proponuntur quædam diuina teſtimonia, ſecundum quæ ſtatum ſuum quiſque metiatur.

CAPVT XIV.

D PROINDE ſi viſitationis tuæ cauſas, ac rationes velis lucidius intueri, primo ſtatum, in quem profeciſti, ſagaci inſpectione diſcutito, ac vitæ morumque tuorum qualitatem, non ſecundum propriam coniecturam, ſed ſecundum regulas ſcripturarum, & cæleſtium præceptorum lineas, propriæque profeſſionis normam, teſte conſcientia, ſubtili inquiſitione examina. Ait nempe Dominus, [Videte ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.] Et item. [Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, & qui dixerit Racha, reus erit concilio, & qui dixerit fatue reus erit gehennæ ignis. Et alias, [Qui voluerit inter vos maior eſſe, ſit omnium ſeruus.] Item, [Quæcunque vultis vt faciant vobis homines bona, & vos facite illis.] Et, [De omni otioſo ſermone, quem locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij.] Ait & Apoſtolus *Luc.21.34.* *Mat.5.22.* *Mat.20.26.* *Mat.7.12.* *Mat.12.36.*

Digitized by Google

Rom.13.13. ſtolus Paulus.[Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cu- A
bilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed in-
duimini Dominum noſtrum IESVM, & carnis curam ne feceri-
2.Timo.2.4. tis in deſiderijs.]Et ipſe,[Nemo militans Deo,implicat ſe negotijs
Galat.5.14. ſæcularibus.]Et ad Galathas,[Si inuicem mordetis & comeditis, vi-
1.Theſ.4.10. dete ne ab inuicẽ conſumamini.] Et ad Theſſalonicenſes,[Rogamus
vos fratres, vt abundetis magis,& operam detis vt quieti ſitis,& vt
veſtrum negotium agatis, & vt operemini manibus veſtris, & vt ho-
neſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis.]
2 Theſ.3.10. In ſecunda quoque epiſtola ad eoſdem,[Quia ſi quis(inquit)non vult
operari, nec manducet.] B

Iacob.2.1. IACOBVS quoque,[Fratres mei (inquit,) nolite in perſonarum
Iacob.3.14. acceptione habere fidem Domini noſtri IESV Chriſti]Item,[Si ze-
lum animarum habetis,& contentiones in cordibus veſtris, nolite
gloriari: vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia,& omne opus
Iacob.4.4. prauum.]Et paulo poſt,[Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſæ-
Iacob.4.11. culi,inimicus Dei conſtituetur.]Idem in conſequentibus,[Nolite de-
trahere alterutrum fratres mei.]Veniamus ad Apoſtolorum Princi-
1.Pet.2.11. pem,[Obſecro vos(inquit)tanquam aduenas & peregrinos,abſtinere
& 1. vos a carnalibus deſiderijs.]Et in eadem epiſtola,[Deponentes omnẽ
malitiam,& omnem dolum,& ſimulationes,& inuidias,& omnes C
1.Pet.4.11. detractiones.]Et infra,[Si quis loquitur,quaſi ſermones Dei.]Et poſt
1.Pet.5.2. pauca ad Paſtores,[Paſcite qui in vobis eſt gregem, non turpis lucri
& 5. gratia, neque dominantes (inquit) in Clero.Similiter adoleſcentes
ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes autem inuicem humilitatem inſi-
2.Pet.1.4. nuate.]Idem in ſecunda epiſtola,[Fugientes eius,quæ in mundo eſt,
1.Pet.5.8. concupiſcentiæ corruptionẽ.]Et item [Sobrij eſtote & vigilate.]Iam
nunc ad illum diſcipulum,quem diligebat IESVS, veniendum eſt.
1.Ioan.2.4. [Qui dicit ſe noſſe Deum,& mandata eius non cuſtodit,mendax eſt.]
& 15. Et,[Nolite inquit diligere mundum,neque ea quę in mundo ſunt.]Et
1.Ioan.3.15. infra,[Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt.]Iudas quoque D
Iudæ.ver.11. Apoſtolus,[Vę illis(inquit)qui in via Cain abierunt,& errore Balaam
mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt. Hi ſunt in
& 16. epulis ſuis maculę conuiuantes.]Et poſt pauca,[Hi ſunt murmurato-
& 23. res, queruloſi,ſecundum deſideria ſua ambulantes.]Et infra,[Odien-
tes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.]

HÆC ergo,& his ſimilia,Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ te-
ſtimonia, tibi quaſi quoddam ſpeculum ſpiritale proponens,vultum
animæ tuæ ſollicitius contemplare, & ſi adhuc inueneris temetipſum
fluitare epulis,mero crebrius incaleſcere, ſæcularibus negotijs im-
plicari,

A plicari; diſtendi curis mundi, ac carnis deſiderijs incubare; litibus & fabulis occupare diem; impuris detractionum morſibus fraternam lacerare carnem; inerti diſſolutum otio, quaſi quibuſlibet ſtimulis inquietatum, mobili diſcurſione huc atque illuc volitare; & non proprio labore, ſed ſanguine & ſudore pauperum ventris delitias comparare; ſi denique ira, impatientia, inuidia, inobedientia crebrius maculari;& ſollicitius curam ventris,quam mentis agere; metas profeſſionis tuæ ſine ceſſatione tranſgredi: ſi igitur in his omnibus nitidus ac craſſus incedas,noli quæſo de tuis lacrymulis multum gloriari; quæ forte, vt & nos aliquid ſecundum phyſicos dicamus, tumeſcen-
B tibus mero venis, ac diuerſis ciborum ſaporumue nidoribus,humore capitis ſuccreſcente, facilius elabuntur: vel certe, ſi Dei timore, vel affectu in hoc ſtatu compungaris, noli tanta Dei gratia tam impudenter abuti, vt ſecurius in tuis ſordibus voluteris, & Deum,qui nequaquam te adhuc a calore viſcerum ſuorum,hoc videtur inditio penitus abieciſſe; tuo tepore compellas ad vomitum, & fiant nouiſſima tua peiora prioribus. Quod multis euenire, quotidianis experimentis perdocemur.

C *Quibus modis ad ſpiritales conſolationes tranſitur.*

CAPVT XV.

CETERVM ſi talibus affectuum aculeis excitatus,ſordidas Ægyptiorum ollas abieciſti, ac paupertatem IESV cunctis mundi opibus prætuliſti; ſi regalia fercula groſſioris panis,& viliſſimi oleris commutaſti edulio; ſi ſubiectionem & abiectionem honoribus
D compenſaſti; ſi mundi curis ac negotijs exutus, non cum ruſticorum maledictione, ſed proprio tuo, ac communi fratrum tuorum labore victum quærere delegiſti; ſi pro loquacitate ſilentium,pro crebris litibus fraternæ dilectionis induiſti affectum; ſi iam cæpiſti reddere vota tua, quæ diſtinxerunt labia tua:ſi(inquam)his atque huiuſmodi inditijs,deprehenderis temetipſum exiſſe de Aegypto, & huius maris magni & ſpatioſi, ſæculi videlicet huius fluctus, quaſi verus Iſraëlita tranſiſſe; ſi non ſtatim cæleſtis dulcedinis tibi manna profluxerit, noli aduerſum Deum murmurare, noli Deum tentare & dicere, Si Deus in nobis eſt, an non; cum præceptorum il-

CVM ante non multum tempus, frater quidam abrenuntians mundo, noſtro ſe monaſterio contuliſſet, traditus a Reuerendiſſimo Abbate noſtro meæ paruitati, diſciplinis regularibus inſtituendus; cœpit aliquando admirans quærere, quænam mihi cauſa videretur, quod in ſæculari adhuc habitu, ac conuerſatione poſitus, ita ſæpius compungebatur, ac in quendam diuini amoris reſoluebatur affectum, tantaque ſpiritus ſuauitate frueretur, quantum (inquit) modo non dicam diutius retinere, ſed ne raro quidem deguſtare ſufficiam. Tum ego. Sanctioremne (inquam) illam tuam conuerſationem, Deoque acceptiorem fuiſſe exiſtimas? Nequaquam (inquit) id dixerim, præſertim cum multa iam agam, quorum ſi vnum aliquid tunc egiſſem, non modo ſanctus, imo ab omnibus crederer (vt ita dixerim) adorandus. Rogo (inquam) in quantis illud A
B
Act.14.21. Apoſtolicum experiebaris, Quia per multas tribulationes oportet *Iob.10.15.* nos introire in regnum Dei? illudque beati Iob, [Si iuſtus fuero, non leuabo caput meum, ſaturatus afflictione & miſeria?] Nihil (inquit) horum ſenſiſſe me memini, ſed plerumque expreſſius, ac dulcius me Chriſtum amare perſenſi. Et ego: Tantane tunc patereris pro Chriſto, quanta nunc pateris? Ne vna (inquit) hora, quanta hic ſine ceſſatione ſuſtineo. Nam vt cetera taceam, nullo modo ſaltem vna die, C tanto me ſinerer premi ſilentio, aut me vlla ratione ab otioſis ac vanis ſermonibus continerem. Quinimo poſt illas, quas præfatus ſum lacrymas, ſtatim ad cachinnos redibã & fabulas, ac pro impetu animi, huc atque illuc mobili diſcurſione ferebar; ac meæ voluntatis poſſidens libertatem, parentum præſentia gratulabar, ſociorum confabulationibus arridebam, conuiuijs apparatis intereram, potationes non abhorrebam, matutinos ſomnos pro libitu carpebam, cibo ac potu ſupra metas etiam neceſſitatis diſtendebar.

TACEO iræ ſtimulos, quibus nonnunquam vrgebar, lites, contentiones, ac mundialium rerum cupiditates, quibus pro poſſe intendebam. At nunc (inquam) qui mores tui, quæ vita, qui actus? Et D ille ſubridens, in promptu (inquit) eſt dicere, non enim ignorari ſe ſinunt. Eſt quidem cibus parcior, veſtis aſperior, potus e fonte, ſomnus plerumque in codice; denique fatigatis membris male mollis matta ſubſternitur, dum ſomnus ſuauior fuerit, ſurgere campana pulſante compellimur. Taceo quod in ſudore vultus noſtri veſcimur pane noſtro, quod tribus ſolum hominibus, & hoc rariſſime, & vix de neceſſarijs loquimur. Nonne iſtud Apoſtolicum maniſeſtiſſime *Coloſ.3.5.* impletur in nobis, [Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram

A ram?] Et illud pſalmiſtæ, [Vt iumentum factus ſum apud te.] Vere vt iumentum facti ſumus, quocunque ducimur ſine vlla contradictione euntes, quodcumque imponitur ſine reluctatione ferentes. Propriæ voluntati nullus locus, otio aut diſſolutioni nullum tempus. Prætereunda non æſtimo quædam, quæ non minus delectant, quam iſta fatigant; nuſquam lites, nuſquam ruſticorum ob diram oppreſſionem querulus planctus, pauperum iniuriatorum miſerandus clamor, placita nulla, ſæcularia iudicia nulla. Vbique pax, vbique tranquillitas, & a mundialium tumultuum mira libertas. Inter fratres tanta vnitas, tantaque concordia, vt ſingula videantur omnium, & omnia Pſal. 72. 23.
B ſingulorum. Et quod me miro modo delectat, nulla eſt perſonarum acceptio, nulla natalium conſideratio. Sola neceſſitas parit diuerſitatem, ſola infirmitas diſparilitatem. Quod enim in communi laboratur ab omnibus, diſtribuitur ſingulis, non vt carnalis affectus aut priuatus amor dictauerit, ſed prout cuique opus fuerit. Quam illud quoque mirandum, quod trecentis vt reor hominibus, vnius hominis voluntas eſt lex? adeo vt quod ſemel ex eius ore elapſum fuerit, tanta cura ſeruetur ab omnibus, ac ſi in id omnes coniurauerint, vel ab ipſius Dei ore audierint.

ET vt breuiter multa comprehendam, nihil prorſus perfectio-
C nis in Euangelicis vel Apoſtolicis præceptis audio, nihil in literis ſanctorum patrum inuenio, nihil in antiquorum monachorum dictis intelligo, quod non huic ordini, & huic conſonet profeſſioni. Tum ego, Nouitius (inquam) es, ideo non hæc iactantiæ, ſed feruori potius aſſignarim. Volo te tamen cautum eſſe, ne vllam omnino profeſſionem eſſe exiſtimes in hac vita, quæ fictos non habeat; ne ſi forte quemquam perſpexeris aut ſermone, aut actu excedere, quaſi præter æſtimationem tuam noui aliquid acciderit, conturberis. Attamen hæc omnia, quæ tam feruenter enumeras, illiſne lacrymis tuis æſtimas comparanda? Abſit inquit, cum ſecuram mihi conſcientiam
D nunquam illa lacrymarum profuſio reddiderit, nunquam metu mortis exuerit. At nunc non multum curo, & opto plurimum, vt poſt modicum tollat me factor meus. Quod licet forte puſillanimitatis ſit, vt exprobrare mihi ſoles, quod videlicet malim his laboribus eximi; nullo modo tamen ſine certa ſpe diuinæ miſerationis id poſſem. Vnde ſatis miror, cur ampliori amore Deum amabam, quando minori ſecuritate fruebar. Rogo (inquam) ſi duo tibi eſſent ſerui, quorum alter præceptis tuis non ſolum obedientiſſime pareret, imo nonnullos labores tui cauſa ſuſtineret; alter præceptorum tuorum quotidianus tranſgreſſor, nihil prorſus aduerſi pro te ferre conſen-

Digitized by Google

quod lætificat cor hominis, non ocio diſſolutis, non diem in cachin- A
nis & fabulis expendentibus, ſed his,qui amaro ſunt animo, repro-
mittit; ſiceramque illam, quæ de pomis nouis & veteribus, quæ in
ſponſi delicijs ſponſa conſeruat, conficitur, non epulantibus & po-
tantibus,ſed propter anguſtias huius vitæ mœrentibus, & ægeſtate &
dolore laborantibus,pronuntiat eſſe donāda. [Bibant(inquit)& obli-
uiſcantur ægeſtatis ſuę,] laboris videlicet magnitudinem,diuina con-
ſolatione aſſerens minuendam. Cui ſententiæ apertiſſime concinit
Pſalm. 93.19. Pſalmiſta,[Secundum multitudinem (inquiens)dolorum meorum in
corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.]Nemo
ergo arduam illam viam,quæ ducit ad vitam exhorreat, nemo remiſ- B
ſiorem,quam ſemel abiecit, timida infelicitate repetat; ſed(ſicut ait
noſter legiſlator)ſuſtinens non laſceſcat nec diſcedat, ſciens quia ſe-
cundum multitudinem laborum,quos pro Chriſto tolerat, conſola-
tiones eius lætificabunt animam illius.

Quæſtio cur quidam ampliori dulcedine in remiſſiore vita, quam in arctiore compungantur? C

Capvt. VII.

Sed quid eſt(inquis) quod cum aliquanto remiſſius
viuerem, ſaginatioribus vterer cibis, poculis paulu-
lum relaxarer, pluſculo ſomno indulgerem, nec
corpus labore,aut tanta veſtium aſperitate attere-
rem, nec ſilentio tanto ſupprimerer; ita compunge-
bar, ita afficiebar, ita quadam mentis dulcedine re-
ſoluebar? at nunc in hac diſtrictione ita aridus & ſiccus incedo, vt D
nec vi quidem ab oculis meis lacrymas valeam extorquere. Et ego
quæro a te, quid de eo æſtimes iudicandum, qui cum immani vitio-
rum gurgite abſorptus, omni ſe ſpurcitiæ & immunditiæ traderet,
nihil prorſus flagitij perhorreſceret; in tali vita ſæpius compungeba-
tur, ſæpius lacrymabat, nec ſolum timore pœnæ,& peccatorum ſuo-
rum recordatione, quod forte nemo miraretur, ſed etiam miro af-
fectu in amoris Iesv dulcedinem reſolutus, quodam mentis oſ-
culo ipſum videretur amplecti?

Qvid ergo? Huiuſne æmulanda vita, hi ſectandi mores, tra-
denda

Digitized by Google

A denda caro illecebris, membra ſubdenda libidini, vt ſimul dulcedine perfruamur? Quis hoc dementiſſimus dixerit? Nec ego iſta quaſi ambigua, ſed, ſicut nouit ipſe IESVS, certa & vera pronuntio. Noui & ipſe fratrem, qui cum tota die ſæcularibus viris ac feminis immixtus, fabulis & potationi vacauerit, ſero rediens monaſterium ita in lacrymas ac ſuſpiria erumpit, vt etiam importunis gemitibus multorum aures compellet, nec ideo vel modicum ab huiuſmodi illecebris temperet. Huiuſce igitur ſpe compunctionis regularis diſtrictio deferenda, & ſimilis eſt ſectanda ſpurcitia? Cuius non hoc abhorret auditus?

B

Quod triplex ſit cauſa ſpiritualis viſitationis.
CAPVT VIII.

NOVERIMVS ergo, quia huiuſmodi viſitatio non ſemper ſanctitatem oſtendit, nam ſæpe prouocat, ſæpe & conſeruat. Eſt autem, quantum inpręſentiarum occurrit, triplex huius viſitationis cauſa. Fit enim aliquando ad excitationem; nonnumquam ad
C conſolationem; plerumque etiam ad præmium. Ad excitationem dormientibus; ad conſolationem laborantibus; pro præmio ad cæleſtia ſuſpirantibus. Prima ergo excitat torpentes; ſecunda reficit laborantes; tertia ſuſcipit aſcendentes. Prima hæc compunctio ad ſanctitatem prouocat; ſecunda ſanctitatem conſeruat; tertia remunerat. Prima terret contemnentem, vel illicita timentem; ſecunda fouet & promouet annitentem; tertia amplectitur venientem. Prima eſt quaſi ſtimulus, deuium corrigens; ſecunda quaſi baculus, debilem ſuſtentans; tertia lectulus, quietum ſuſcipiens. Sicut igitur diuina clementia plerumque verbo, plerumque
D exemplo, nonnunquam correptione, aliquando etiam flagello, tepide vel perdite viuentes prouocat ad ſalutem; ita etiam occulta compunctione, quam vel timor excitat, vel generat affectus, ad melioris vitæ ſtatum inuitat. Huius autem viſitationis cauſa bipartita eſt; fit enim electis ad profectum, reprobis ad iudicium.

Digitized by Google

Quod primum genus compunctionis, ſicut alia quædam gratia, & reprobis ad iudicium, & electis proueniat ad profectum.

CAPVT IX.

NEc mirandũ hanc gratiã reprobis & electis plerumq;
eſſe communem, cum excellentiora illa chariſmata, B
ſermo videlicet ſcientiæ, prophetia, genera lingua-
rum, gratia miraculorum etiam reprobis nouerimus
1. Reg. 10. 11. impertita. Nam & Saul inter Prophetas; & inter
Matth. 10. 4. Apoſtolos Iudas. [Et multi (inquit) dicent mihi in illa
Matth. 7. 22. die, Nonne in nomine tuo ſigna multa fecimus, & tunc confitebor il-
lis, quia non noui vos.] Quod vt ſimiliter de gratia compunctionis vi-
Num. 23. 10. deamus, compunctus Balaam, [Moriatur (inquit) anima mea morte
iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.] Qui propriam quo-
Num. 24. 3. que peruerſitatem deplorans ait, [Dixit Balaam filius Beor, dixit au-
ditor ſermonum Dei, qui cadens apertos habet oculos.] Nihil tamen C
Apoc. 2. 14. hac compunctione profecit, qui docuit Balaac ponere ſcandalũ co-
ram filijs Iſrael, fornicari, & bibere, & comedere de idolothitis.

QVAM ſæpe filij Iſrael in eremo, correpti a Moyſe, fleuerunt co-
ram Domino? quibus nihil illa compunctio profuit, priſtinis concu-
piſcentijs denuo reſolutis. Sed & introducti in terram repromiſſionis,
Iudic. 2. 4. cum loqueretur illis Angelus in loco flentium, leuauerunt vocem &
& 11. fleuerunt, & nihilominus poſt hæc addiderunt facere malum co-
Mat. 27. 4. ram Domino. Quid Iudas? nonne compunctus ait. [Peccaui tradens
ſanguinem iuſtum]? Verum quam nihil proſit peruerſitatem iteran-
Eccli. 34. 30. tibus huiuſmodi compunctio, teſtis eſt ſapiens ille qui ait, [Qui bap- D
tizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio
eius?] Baptizatur a mortuo, qui vitam ſuam omni calore feruoris ex-
pertem, vel certe vitijs fœtidam ac ſepultam, compunctus deplorat.
Sed nihil proderit talis lauatio, niſi fuerit ſecuta correctio. Porro
Rom. 8. 28. electi, quibus omnia cooperantur in bonum, huiuſmodi compun-
ctione excitantur, non ad iudicium ſed ad profectum; qui hac cæ-
leſti viſitatione perciti, nequaquam ſecurius in remiſſiore vita tor-
peſcunt, ſed quo maiore diuinæ dilectionis dulcedine perfruuntur,
eo ardentius ad fortiora virtutum exercitia accinguntur.

De duplici ratione ſecundæ viſitationis, & quod de iſta ad tertiam, quæ ceteris excellentior eſt tranſitur.

CAPVT X.

B QVI excuſſo tepore, ſtatim vt ſudores & agones pro Chriſto ſuſceperint, ab illo excellentiori compunctionis genere excipiuntur, quæ infirmos ſanat, debiles roborat, alleuat deſperatos. Ipſa eſt conſolatio gementibus, pauſatio laborantibus, tentatis profectio, viaticum itinerantibus. Quam quidem conſolationem illi ſibi adimunt, qui ſtatim ad primos ſudores reſilientes, vel in priſtinum torporem deuoluuntur, vel viles quaſdam conſolationes in crebra confabulatione, vel amicorum viſitatione, vel certe propriæ voluntatis libertate conquirunt. Quas conſolationum ſordes ſanctus Propheta contẽnens, [Renuit (inquit) conſolari anima mea.] *Pſal. 76. 4.*
C Quid ergo? ſine omni conſolatione relictus es? Abſit. [Memor fui Dei & delectatus ſum.] Et huius ſimiliter viſitationis ratio duplex. Prouenit enim aliquando tentatis, ne corruant; aliquando tentandis, vt leuius ferant. Prima reficiuntur, altera armantur. Nemo ergo ſecundum primum illud viſitationis genus, ſuam metiatur ſanctitatem, quod & reprobis nonnunquam accidere manifeſtum eſt: ſed neque ſecundum iſtud, quod licet excellentius ſit, ſanctitatem tamen præparat, non oſtendit. In illo enim quaſi parturitur, in iſto nutritur. Sane in hoc ſecundo genere crebra compunctione aſſuefactus, crebris ſorbitiunculis diuinæ dulcedinis paſtus, in illud ſublimius gradu
D excellentiore prouehitur; quod non iam debilem corroborat & confortat, ſed quaſi perfectum victorem, gratia abundantiore remunerat.

Quid in ſingulis his viſitationibus Deus operetur.

CAPVT XI.

Digitized by Google

IN primo igitur ſtatu anima ſuſcitatur, in ſecundo A
purgatur, in tertio ſabbati tranquillitate perfruitur.
In primo ſtatu operatur miſericordia, in ſecundo
pietas, in tertio iuſtitia. Miſericordia enim quærit
perditum, pietas reformat inuentum, iuſtitia mune-
rat iam perfectum. Miſericordia erigit iacentem,
pietas adiuuat pugnantem, iuſtitia coronat victorem. Et reuera quid
poterit eſſe maius diuinæ miſerationis indicium, quam vt illa ſua-
uitas, illa iocunditas, illa mira ſerenitas, in qua nihil inquinatum in-
currit, animæ inquinatæ adhuc gratiam ſuæ viſitationis impertiat:
nec ſolum terrore concutiat, ſed omnia mentis clauſtra, ſeris vitio- B
rum obſerata, ſua penetrabilitate perſcindens, fœdis adhuc labijs
quoddam ſuæ dulcedinis imprimat oſculum, ac ineffabili ſuauitate
ſua blandiatur auertenti, cunctantem alliciat, animet deſperantem?
Pſal. 115.12. O dulcis Domine, quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuiſti
Sap. 12. 1. mihi! O quam ſuauis eſt in omnibus ſpiritus tuus! Vere Domine
Pſal. 85. 13. miſericordia tua magna eſt ſuper me, qui emiſiſti manum tuam de
Pſal. 143. 7. alto, eripiens & liberans me de aquis multis, & de manu filiorum
alienorum, qui eripuiſti animam meam de inferno, inferiori in quo
elinxi quandam dulcedinis tuæ ſtillam, & audiui vocem tuam quaſi
de longinquo. Quid agis indigne & ſordide? Vt quid in his ſordibus C
volutaris, in his turpibus delectaris? Ecce quid apud me dulcedinis,
quid ſuauitatis, quid iocunditatis.

AN ſcelerum tuorum immanitate deſperas? Sed qui perſequor
fugientem, reijciam venientem? Qui auertentem te faciem tuam a
me, amplector & attraho, ſub alas miſeridordiæ meæ fugientem re-
pellam? Et vox tua, Domine, inſpiratio tua. Vnde enim animæ deſpe-
ratæ tanta ſpes, niſi te Domine donante, qui miris modis curas infir-
mitates noſtras, formas deformia noſtra? Sed iam de ſecundo illo
ſtatu quid dicendum? in quo diuina pietas tam mirabiliter operatur in
homine, vt ex tentatione proficiat, ex infirmitate amplius conua- D
leſcat? Et cum omnis anima naturaliter labores, tentationes, & dolo-
res refugiat, tot conſolationibus in ſuis tentationibus animatur, vt
non ſolum ſuſtineat irruentes, ſed etiam retardantes prouocet quo-
dammodo ac requirat. In quem ſtatum ſanctus ille profecerat, qui
Pſal. 25. 2. ait, [Proba me Domine & tenta me:] Et iterum [Proba me Domine
Pſal. 138. 23. & ſcito cor meum] In hoc ſtatu innumerabilibus cæleſtium affec-
tuum incentiuis aſſuefacta mens, paulatim in illud ſublimiſſimum,
ac perpaucis expertum viſitationis genus prouehitur, vbi quaſdam
futuræ ſuæ remunerationis primitias incipiat præguſtare, tranſiens
in

Digitized by Google

A in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei, &, effundens ſuper ſe animam ſuam, cæleſtium ſecretorum nectare debrietur, futuræque quietis ſuæ locum puriſſimis contemplans obtutibus, exclamet cum Propheta. [Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo quoniam elegi eam. [Sicut ergo in illo ſtatu, vbi nulla præcedunt merita, ſola operatur miſericordia; ita in iſto, in quo coronat munera ſua, quæ tamen eſſe voluit merita noſtra, cum miſericordia operatur iuſtitia. *Pſal. 131. 14.*

B *Quod in prima viſitatione ſpecialiter timor, in ſecunda conſolatio, in tertia ſit dilectio.*

CAPVT XII.

PORRO notandum arbitror, quia licet in prima illa viſitatione, nonnunquam timori dulcedinē ſuauitatis admiſceat; in ſecunda vero, cum ſuauitate ſtimulum plerumque timoris adhibeat; proprie tamen illa ad timorem, iſta pertinet ad conſolationis dulcedi-
C nem, nam in tertia perfecta charitas foras mittit timorem. Initium enim ſapientiæ, timor Domini; conſummatio autem ſapientiæ, amor Domini. In timore inchoatio; in dilectione perfectio. Hic labor; ibi præmium. Hoc ad illam aſcenditur, nec tamen ad ipſam, niſi per ipſam, peruenitur. Menti etenim, quam plerumque timor afficit, vrget dolor, deijcit deſperatio, abſorbet triſtitia, corrodit accidia; quædam miræ ſuauitatis gutta deſcendens a balſamo illius montis pinguis, montis coagulati, quaſi quodam placidiſſimo ſe ſuperinfundit elapſu: ad cuius radiantis diuini ſplendorem luminis, omnis illa irrationabilium ſenſuum nebula diſſoluitur; ad cuius
D ſuauiſſimum guſtum, tota illa amaritudo fugatur, dilatatur cor, mens impinguatur, & aſcendendi facultas miro modo præparatur.

SIC timore, tepor excluditur; timor, guſtu diuinæ dulcedinis temperatur. Ne mens in infimis torpeat, timor excitat; ne laborando deficiat, paſcit affectus. His nimirum alternantibus tamdiu eruditur, donec tota mens illa ineffabili charitate abſorpta, iam non ex dilectione pingueſcat, ſed illius ſpecioſiſſimi forma præ filijs hominum, deſideratiſſimos ardens amplexus, incipiat velle diſſolui & eſſe cum Chriſto, dicens quotidie cum Propheta, [Heu mihi quia incolatus *Pſal. 119. 5.* meus prolongatus eſt.] Sic benedictionem dabit legiſlator, adminiſtrans

ſtrans incipientibus vinum compunctionis, cum timore eius: profi- A
cientibus lac, ab vberibus conſolationis eius, & cum auulſi fuerint
a lacte, epulabuntur ab introitu gloriæ eius. Igitur prima illa viſitatio arguit iniquitatem, ſecunda ſuſtentat infirmitatem, ſane tertia oſtendit ſanctitatem. Nemo ergo glorietur in prima, in qua conuincitur iniquus vel tepidus; ſed nec in ſecunda, in qua probatur infirmus; in tertia autem qui gloriatur, in Domino glorietur.

Quis ſit fructus in ſingulis, & quare quidam ſecundæ viſitationis conſolatione priuentur. B

CAPVT XIII.

PORRO fructus primæ viſitationis, vera eſt ad Deum conuerſio; fructus ſecundæ, propriæ voluntatis & omnium paſſionum mortificatio; fructus tertiæ, perfecta eſt beatitudo. Denique, accepto fructu primæ compunctionis, in excellentia perfectæ conuerſionis, ceſſante iam illa, quæ ſuum (vt ita dixerim) expleuit negotium, ſtatim ſequitur tentationum & laborum probatio, vt merito ſuccedat illa, quæ eſt dulcis in Deum deuotio. Non enim facile C
dulcedinis huius affectus ſine præcedente, vel comitante, vel certe ſtatim ſubſequente labore, aut tentatione donatur; quæ nequaquam pro vitæ merito, ſed pro infirmitate ſuſtentanda, vel tentatione alleuianda donatur. Ideoque hi, qui ad primas mox tentationes & labores reſiliunt, & inſtar quorundam diſcipulorum Domini ſcandalizati, communicationem dominici corporis & ſanguinis, id eſt paſſionis
Ioan. 6.61. illius imitationem abhorrrent, dicentes, [Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?] ac ſic regno Dei minus apti retro reſpiciunt, vel certe abiectiſſimas illas terrenas, & humanas conſolationes admit- D
tunt: hi (inquam) ab huius conſolationis dulcedine ſemetipſos excludunt, & vbique miſeri, nec ad ſublime illud viſitationis genus aſcendunt, & virtutum exercitia ſine huiuſmodi conſolatione faſtidiunt, ad priſtina vero redire, conſcientia reſiſtente, non præſumunt.

QVI merito forte de diuinæ conſolationis deſertione cauſarent, ſi perfecte priſtinis abrenuntiantes, ac propriam voluntatem plene mortificantes, nequaquam viles & abiectas mundi conſolationes, Dei conſolationi præponerent. Nunc vero, cum ingreſſi arctioris propoſiti viam, ſtatim incipiant neſcio quas dignitatum infulas ſomniare,

ac

A ac vaniſſima præſumptione ſui libertatem vſurpare, nec expectent miſeri donec dicatur eis, Amice aſcende ſuperius, ſed ipſi ſe, quantum poſſunt, ad altiora impudenter impingant, appetantque (vt euangelicis ſermonibus vtar) primas cathedras in ſynagogis, primos diſcubitus in cænis, primas ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, affectantes nimirum eſſe magiſtri, qui ne vna quidem die didicerunt eſſe diſcipuli; cum ergo talium ineptiarum ipſi ſibi conſcij ſint, miror qua fronte, quaue irreuerentia, diuinam ſibi dulcedinem impertiendam, ac animam terrenis affectibus conſtupratam, ſuauiſſimis ac puriſſimis amplexibus IESV æſtiment confouendam. Luc. 14. 10. Mat. 23. 6. & 7.

B Quibus profecto, ſi qua cæleſtis dulcedinis gutta profluxerit, non ob ſanctitatis nec laboris ſolatium, ſed quaſi in infimis poſitis, ad excitationem certum ſit prouenire. Quanquam poſt acceptam notitiam veritatis, ac arreptam viam perfectæ puritatis, voluntarie peccantibus, vel inertia torpentibus, aut vix, aut nunquam huiuſmodi gratia largiatur. Hoc ſane dicendum; aliud eſſe terrenis illis affectibus attentari ſolum, aliud vix in aliquem rariſſime cadere, aliud cedere & conſentire, vel ſe eis ex toto dedere; aliud, ſi quid huiuſmodi occupationum imponatur, inuitum ſuſcipere.

C *Proponuntur quædam diuina teſtimonia, ſecundum quæ ſtatum ſuum quiſque metiatur.*

CAPVT XIV.

PROINDE ſi viſitationis tuæ cauſas, ac rationes velis lucidius intueri, primo ſtatum, in quem profeciſti, ſagaci inſpectione diſcutito, ac vitæ morumque tuorum qualitatem, non ſecundum propriam coniecturam,

D ſed ſecundum regulas ſcripturarum, & cæleſtium præceptorum lineas, propriæque profeſſionis normam, teſte conſcientia, ſubtili inquiſitione examina. Ait nempe Dominus, [Videte ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.] Et item. [Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, & qui dixerit Racha, reus erit concilio, & qui dixerit fatue reus erit gehennæ ignis. Et alias, [Qui voluerit inter vos maior eſſe, ſit omnium ſeruus.] Item, [Quæcunque vultis vt faciant vobis homines bona, & vos facite illis.] Et, [De omni otioſo ſermone, quem locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij.] Ait & Apoſtolus Luc. 21. 34. Mat. 5. 22. Mat. 20. 26. Mat. 7. 12. Mat. 12. 36.

Digitized by Google

Rom.13.13. ſtolus Paulus.[Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum noſtrum Iesvm, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.] Et ipſe, [Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſæcularibus.] Et ad Galathas, [Si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicē conſumamini.] Et ad Theſſalonicenſes, [Rogamus vos fratres, vt abundetis magis, & operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & vt operemini manibus veſtris, & vt honeſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis.] A

2.Timo.2.4. *Galat.5.14.* *1.Theſ.4.10.*

2 Theſ.3.10. In ſecunda quoque epiſtola ad eoſdem, [Quia ſi quis (inquit) non vult operari, nec manducet.] B

Iacob.2.1. *Iacob.3.14.* Iacobvs quoque, [Fratres mei (inquit,) nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Iesv Chriſti] Item, [Si zelum animarum habetis, & contentiones in cordibus veſtris, nolite gloriari: vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum.] Et paulo poſt, [Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituetur.] Idem in conſequentibus, [Nolite detrahere alterutrum fratres mei.] Veniamus ad Apoſtolorum Principem, [Obſecro vos (inquit) tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos a carnalibus deſiderijs.] Et in eadem epiſtola, [Deponentes omnē malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones.] Et infra, [Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei.] Et poſt pauca ad Paſtores, [Paſcite qui in vobis eſt gregem, non turpis lucri gratia, neque dominantes (inquit) in Clero. Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes autem inuicem humilitatem inſinuate.] Idem in ſecunda epiſtola, [Fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionē.] Et item [Sobrij eſtote & vigilate.] Iam nunc ad illum diſcipulum, quem diligebat Iesvs, veniendum eſt. [Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.] Et, [Nolite inquit diligere mundum, neque ea quę in mundo ſunt.] Et infra, [Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt.] Iudas quoque Apoſtolus, [Vę illis (inquit) qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt. Hi ſunt in epulis ſuis maculę conuiuantes.] Et poſt pauca, [Hi ſunt murmuratores, queruloſi, ſecundum deſideria ſua ambulantes.] Et infra, [Odientes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.] C D

Iacob.4.4. *Iacob.4.11.* *1.Pet.2.11.* *& 1.* *1.Pet.4.11.* *1.Pet.5.2.* *& 5.* *2.Pet.1.4.* *1.Pet.5.8.* *1.Ioan.2.4.* *& 15.* *1.Ioan.3.15.* *Iude.ver.11.* *& 16.* *& 23.*

Hæc ergo, & his ſimilia, Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ teſtimonia, tibi quaſi quoddam ſpeculum ſpiritale proponens, vultum animæ tuæ ſollicitius contemplare, & ſi adhuc inueneris teinet ipſum fluitare epulis, mero crebrius incaleſcere, ſæcularibus negotijs implicari,

A plicari; diſtendi curis mundi, ac carnis deſiderijs incubare; litibus &
fabulis occupare diem; impuris detractionum morſibus fraternam
lacerare carnem; inerti diſſolutum otio, quaſi quibuſlibet ſtimulis in-
quietatum, mobili diſcurſione huc atque illuc volitare; & non pro-
prio labore, ſed ſanguine & ſudore pauperum ventris delitias com-
parare; ſi denique ira, impatientia, inuidia, inobedientia crebrius
maculari; & ſollicitius curam ventris, quam mentis agere; metas pro-
feſſionis tuæ ſine ceſſatione tranſgredi: ſi igitur in his omnibus niti-
dus ac craſſus incedas, noli quæſo de tuis lacrymulis multum gloriari;
quæ forte, vt & nos aliquid ſecundum phyſicos dicamus, tumeſcen-
B tibus mero venis, ac diuerſis ciborum ſaporumue nidoribus, humore
capitis ſuccreſcente, facilius elabuntur: vel certe, ſi Dei timore, vel
affectu in hoc ſtatu compungaris, noli tanta Dei gratia tam impu-
denter abuti, vt ſecurius in tuis ſordibus voluteris, & Deum, qui ne-
quaquam te adhuc a calore viſcerum ſuorum, hoc videtur inditio pe-
nitus abieciſſe; tuo tepore compellas ad vomitum, & fiant nouiſſima
tua peiora prioribus. Quod multis euenire, quotidianis experimen-
tis perdocemur.

C

Quibus modis ad ſpiritales conſolationes tranſitur.

CAPVT XV.

CETERVM ſi talibus affectuum aculeis excitatus, ſor-
didas Ægyptiorum ollas abieciſti, ac paupertatem
IESV cunctis mundi opibus prætuliſti; ſi regalia fer-
cula groſſioris panis, & viliſſimi oleris commutaſti
edulio; ſi ſubiectionem & abiectionem honoribus
D compenſaſti; ſi mundi curis ac negotijs exutus, non
cum ruſticorum maledictione, ſed proprio tuo, ac communi fratrum
tuorum labore victum quærere delegiſti; ſi pro loquacitate ſilen-
tium, pro crebris litibus fraternæ dilectionis induiſti affectum; ſi iam
cæpiſti reddere vota tua, quæ diſtinxerunt labia tua: ſi (inquam) his at-
que huiuſmodi inditijs, deprehenderis temetipſum exiſſe de Aegyp-
to, & huius maris magni & ſpatioſi, ſæculi videlicet huius fluctus,
quaſi verus Iſraëlita tranſiſſe; ſi non ſtatim cæleſtis dulcedinis tibi
manna profluxerit, noli aduerſum Deum murmurare, noli Deum
tentare & dicere, Si Deus in nobis eſt, an non; cum præceptorum il-

Digitized by Google

illius executio, præſentiæ illius aptiſſimum indicium ſit, ipſo dicente, A
Ioan. 14. 23. [Si quis diligit me mandata mea ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.] Noli (inquam) murmurare, incidaſque in illam blaſphemiam vt dicas, [Vanus
Malac. 3. 14. eſt qui ſeruit Deo, & quid emolumenti qui cuſtodiuimus præcepta
Pſ. 72. 13. 14. eius?] Et illud plaſmiſtæ, [Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & caſtigatio
& 11. mea in matutinis,] quandoquidem ipſi peccatores & abundantes in ſæculo, obtinuerunt diuitias, & quod eſt ſummum, diuitias ſpiritales.

SI in amplioribus diuitijs amplior præſtatur & gratia, vt quid
Pſal. 43. 22. mortificamur tota die, æſtimamur vt oues occiſionis? Nonne melius B
eſt manducare & bibere, & frui bonis in iſta vita & in alia? Nonne inſulſi hominis eſt, id ingenti corporis quærere cruciatu, quod facile
Act. 14. 21. poſſit, & ſine labore conquiri? Sed vbi eſt quod ait Paulus, [Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei?] Et ad Theſſa-
1. *Theſſ.* 3. 3. lonicēſes. [Nemo (inquit) moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus.] Sed miraris quod non ſtatim te dulcedo cæleſtis excipiat. Et tamen filij Iſrael, qui in Aegypto quidem crebrius diuinorum miraculorū gloria excitati, ac myſtici illius agni ſacris ſunt carnibus paſti, poſt maris rubri tranſitum non ſtatim An-
Exod. 15. 23. gelici pabuli meruere ſolatium: imo primo ad aquas Mara adducti, C
27 & 16. 1. 4. ibique tentati ſunt, ac inde per duodecim fontes ad ſecretioris eremi abdita peruenientes, cæleſti pane mirabiliter ſaginantur. Et tu ergo egreſſus de Aegypto, ſi intumeſcentes huius ſæculi fluctus ſicco veſtigio pertranſiſti, ducendus es primo ad aquas Mara, id eſt amaras, vt te corporalium laborum amaritudo deterreat, experiariſque illud euan-
Matth. 7. 14. gelicum, Quia arcta eſt via quæ ducit ad vitam: ibique tentaberis a Domino, ſi forte ad illorum merearis tranſire conſortium, quibus
Luc. 22. 28. dicit, [Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.]

INDE ad duodecim fontes, ad Apoſtolicæ videlicet fluenta doctrinæ, gradu excellentiore tranſibis, vt aſſidua ſcripturarum medita- D
tione aſſuefactus, quodammodo extra mundum efficiaris; & e diui-
Pſal. 11. 7. nis eloquijs, quæ ſunt nimirum argentum igne examinatum, mutua-
Pſal. 67. 14. tis tibi pennis columbę deargentatis, quaſi turtur caſtiſſimus ad eremum peruoles ſpiritalem: vbi ſi quid tibi ſtillicidij ſpiritalis pietas conditoris effuderit, ſcito non tui eſſe arbitrij quando colligas, aut quantum colligas, aut quamdiu, quod collegeris, ſerues. Nam ſi
Exod. 16. 27. ſabbato egreſſus aliquid cæleſtis edulij colligere tentaueris, ne inue-
& 18. niri quidem poterit. Ceteris vero diebus certam tibi quantitatem
& 20. Gomor, id eſt Diuini iudicij menſura, præſcribet. Porro ſi quid in craſtinum

Digitized by Google

A craſtinum ſeruare tentaueris, vt ſine labore diurno cæleſti paſcaris alimento, vermes tibi tua expectatio procreabit. Verum guſtata dulcedine ſpiritali, non ſtatim otio diſſoluaris, mox enim e latere ſpiritalis inſurget Amalech, non armis ſed orationibus euincendus. Ita ſuccedentibus ſibi, ex diuina quidem pietate nonnullis conſolationibus, ex proprijs autem concupiſcentijs, multis laboribus: poſt innumeros agones, ad illud ineffabile viſitationis genus munerandus aſcendes, vt ex integro charitatis ardore flammaſcens, ab introitu gloriæ Dei, quaſi ex fructu terræ repromiſſionis, feliciter ſatieris; ac igne diuini amoris iugum concupiſcentiæ penitus abſumente, requieſcas in pal-
B lore auri, in ſplendore ſapientiæ, in ſuauitate contemplationis diuinæ, experiariſque ex toto, quia iugum Dimini ſuaue eſt, & onus eius leue eſt. *Matth.* 11. 30.

Quod non ſit deſerendum ab aliquo arctioris vitæ propoſitum, quamuis illum dulcem non experiatur affectum.

C

CAPVT XVI.

SED eſto nihil tibi huiuſce dulcedinis profluat, nulla te lachrymarum ſuauitas mulceat. Nec ſic tibi eſt ad priſtina redeundum, imo vtriuſque conuerſationis conferendi ſunt fructus, ac libra conſcientiæ æquo examine trutinandi; ne forte in tua æſtimatione præponderent minora maioribus; deteriora melioribus comparentur; ne ſecuris dubia, aut pluribus præiudicent pauciora. Nam ſi aliter non poſſis, ſatius profecto tibi eſt vno membro bebili-
D tato, vel ſi neceſſe ſit amputato, in ceteris validus ac ſanus incedere; quam omnibus artubus arefactis, vnius ſanitati importunius inniti.

Interrogationes cuiuſdam nouitij, & ſuæ reſponſiones inſeruntur.

CAPVT XVII.

CVM ante non multum tempus, frater quidam abre- A
nuntians mundo, noſtro ſe monaſterio contuliſſet,
traditus a Reuerendiſſimo Abbate noſtro meæ par-
uitati, diſciplinis regularibus inſtituendus; cœpit ali-
quando admirans quærere, quænam mihi cauſa vi-
deretur, quod in ſæculari adhuc habitu, ac conuerſa-
tione poſitus, ita ſæpius compungebatur, ac in quendam diuini
amoris reſoluebatur affectum, tantaque ſpiritus ſuauitate frueretur,
quantum (inquit) modo non dicam diutius retinere, ſed ne raro qui-
dem deguſtare ſufficiam. Tum ego. Sanctioremne (inquam) illam
tuam conuerſationem, Deoque acceptiorem fuiſſe exiſtimas? Nequa- B
quam (inquit) id dixerim, præſertim cum multa iam agam, quorum ſi
vnum aliquid tunc egiſſem, non modo ſanctus, imo ab omnibus
crederer (vt ita dixerim) adorandus. Rogo (inquam) in quantis illud
Act.14.21. Apoſtolicum experiebaris, Quia per multas tribulationes oportet
Iob.10.15. nos introire in regnum Dei? illudque beati Iob, [Si iuſtus fuero, non
leuabo caput meum, ſaturatus afflictione & miſeria?] Nihil (inquit)
horum ſenſiſſe me memini, ſed plerumque expreſſius, ac dulcius me
Chriſtum amare perſenſi. Et ego: Tantane tunc patereris pro Chri-
ſto, quanta nunc pateris? Ne vna (inquit) hora, quanta hic ſine ceſſa-
tione ſuſtineo. Nam vt cetera taceam, nullo modo ſaltem vna die, C
tanto me ſinerer premi ſilentio, aut me vlla ratione ab otioſis ac va-
nis ſermonibus continerem. Quinimo poſt illas, quas præfatus ſum
lacrymas, ſtatim ad cachinnos redibã & fabulas, ac pro impetu animi,
huc atque illuc mobili diſcurſione ferebar; ac meæ voluntatis poſſi-
dens libertatem, parentum præſentia gratulabar, ſociorum confa-
bulationibus arridebam, conuiuijs apparatis intereram, potationes
non abhorrebam, matutinos ſomnos pro libitu carpebam, cibo ac
potu ſupra metas etiam neceſſitatis diſtendebar.

TACEO iræ ſtimulos, quibus nonnunquam vrgebar, lites, con-
tentiones, ac mundialium rerum cupiditates, quibus pro poſſe in- D
tendebam. At nunc (inquam) qui mores tui, quæ vita, qui actus? Et
ille ſubridens, in promptu (inquit) eſt dicere, non enim ignorari ſe ſi-
nunt. Eſt quidem cibus parcior, veſtis aſperior, potus e fonte, ſom-
nus plerumque in codice; denique fatigatis membris male mollis
matta ſubſternitur, dum ſomnus ſuauior fuerit, ſurgere campana
pulſante compellimur. Taceo quod in ſudore vultus noſtri veſcimur
pane noſtro, quod tribus ſolum hominibus, & hoc rariſſime, & vix
de neceſſarijs loquimur. Nonne iſtud Apoſtolicum maniſeſtiſſime
Coloſ.3.5. impletur in nobis, [Mortificare membra veſtra quæ ſunt ſuper ter-

Digitized by Google

A ram?] Et illud pſalmiſtæ, [Vt iumentum factus ſum apud te.] Vere vt *Pſal. 72. 23.* iumentum facti ſumus, quocunque ducimur ſine vlla contradictione euntes, quodcumque imponitur ſine reluctatione ferentes. Propriæ voluntati nullus locus, otio aut diſſolutioni nullum tempus. Prætereunda non æſtimo quædam, quæ non minus delectant, quam iſta fatigant; nuſquam lites, nuſquam ruſticorum ob ditam oppreſſionem querulus planctus, pauperum iniuriatorum miſerandus clamor, placita nulla, ſæcularia iudicia nulla. Vbique pax, vbique tranquillitas, & a mundialium tumultuum mira libertas. Inter fratres tanta vnitas, tantaque concordia, vt ſingula videantur omnium, & omnia B ſingulorum. Et quod me miro modo delectat, nulla eſt perſonarum acceptio, nulla natalium conſideratio. Sola neceſſitas parit diuerſitatem, ſola infirmitas diſparilitatem. Quod enim in communi laboratur ab omnibus, diſtribuitur ſingulis, non vt carnalis affectus aut priuatus amor dictauerit, ſed prout cuique opus fuerit. Quam illud quoque mirandum, quod trecentis vt reor hominibus, vnius hominis voluntas eſt lex? adeo vt quod ſemel ex eius ore elapſum fuerit, tanta cura ſeruetur ab omnibus, ac ſi in id omnes coniurauerint, vel ab ipſius Dei ore audierint.

Et vt breuiter multa comprehendam, nihil prorſus perfectionis C in Euangelicis vel Apoſtolicis præceptis audio, nihil in literis ſanctorum patrum inuenio, nihil in antiquorum monachorum dictis intelligo, quod non huic ordini, & huic conſonet profeſſioni. Tum ego. Nouitius (inquam) es, ideo non hæc iactantiæ, ſed feruori potius aſſignarim. Volo te tamen cautum eſſe, ne vllam omnino profeſſionem eſſe exiſtimes in hac vita, quæ fictos non habeat; ne ſi forte quemquam perſpexeris aut ſermone, aut actu excedere, quaſi præter æſtimationem tuam noui aliquid acciderit, conturbetis. Attamen hæc omnia, quæ tam feruenter enumeras, illiſne lacrymis tuis æſtimas comparanda? Abſit inquit, cum ſecuram mihi conſcientiam D nunquam illa lacrymarum profuſio reddiderit, nunquam metu mortis exuerit. At nunc non multum curo, & opto plurimum, vt poſt modicum tollat me factor meus. Quod licet forte puſillanimitatis ſit, vt exprobrare mihi ſoles, quod videlicet malim his laboribus eximi; nullo modo tamen ſine certa ſpe diuinæ miſerationis id poſſem. Vnde ſatis miror, cur ampliori amore Deum amabam, quando minori ſecuritate fruebar. Rogo (inquam) ſi duo tibi eſſent ſerui, quorum alter præceptis tuis non ſolum obedientiſſime pareret, imo nonnullos labores tui cauſa ſuſtineret; alter præceptorum tuorum quotidianus tranſgreſſor, nihil prorſus aduerſi pro te ferre conſen-

 ſiſſet,

Digitized by Google

ſiſſet, dicentibus vtriſque, Diligo Dominum meum, cui potius credere deligeres? Quis(inquit) non videat hunc copioſiſſime munerandum, illum non modo tranſgreſſionis, ſed & nimiæ impudentiæ arguendū? Sic te(inquam) inter hos duos ſtatus tuos oportet te iudicare. Sed vt propriæ(inquit) experientiæ non credam, quæ mihi ratio perſuadere poterit? Si quis(inquam) quærat abs te, quiſnam ſit melior, qui amplius, an qui minus Deum diligit, nonne ſine omni cunctatione eum pronuntiabis meliorem, quem plus noueris diligentem? Inſani capitis eſt(inquit) ſaltem hinc hæſitare. A

QVÆSO nunc(inquam) ſemoueas ſi quid tibi adhuc, vt pote nôuitio, de ſæculari ſuauitate blanditur, ſi quid expertæ delectationis alludit, nec attendas quid caro ſuggerat, ſed quid ratio dictet: reſpondeaſque mihi ſecundum regulas veritatis, ac conſcientiæ tuæ teſtimonium, vtrum malles te in illo ſtatu nunc eſſe, quam in iſto, quo nunc es. Prorſus(inquit) ſi non velim fallere meipſum, nec agere vt ſit mihi proprium os oleum peccatoris, ad impinguandum caput meum, neceſſe habeo confiteri, quia ſi illum ſtatum prælegiſſem, eſſet plane hoc non propter Chriſtum, ſed propter mundum, nec deſiderio maioris perfectionis, ſed faſtidio præſentis laboris, vel certe appetitu maioris delectationis. Iam nunc(inquam) quaſi feruoris tui conſcius non cunctor affirmare, nolle te nunc in eo eſſe ſtatu. Non falleris, inquit. Sed ſi in eo(inquam) ſtatu Deum magis amabas, profecto melior eras. Si tunc melior, quare nunc ſecurior? An eligis ſecurior eſſe, quam melior? Sed & ſi quis dixerit meliorem illum, qui amplius, quam qui minus præceptis Domini adimplendis inſtiterit, puto quia non abnues. Coarctor(inquit) vndique, & quaſi de ſcopulo ad ſcopulum impulſu rationis allidor, nec inuenio exitum. Nam quod tunc Deum magis amauerim, & dulcibus quibuſdam lacrymis in eius amorem ſæpius reſpirauerim, quaſi de re experta dubitare non debeo; at quin is melior ſit, qui in Dei amore fuerit feruentior, negare non audeo. Porro ne vitam illam huic conuerſationi præponam, omnis ſanctarum ſcripturarum repugnat auctoritas, obſiſtit ratio, ipſa conſcientia noſtra reclamat. Vnde eum dubitare meliorem, cuius moribus magis ſcripturæ concordat auctoritas, inſaniſſimum iudico. Sed cum in his non parua repugnantia ſit, conſiderandum mihi eſt, vnde dubitare minus ſit periculoſum, de ſcripturarum veritate, an de manifeſtiſſima ratione, an potius de coniectura propriæ experientiæ. B C D

Pſal. 140. 5.

SED contra ſcripturam(inquam) nemo catholicus, contra manifeſtam rationem nemo pacificus; verum in ſui æſtimatione cui non

facile

A facile ſubrepat fallacia? Denique experimentum fallax, & ſicut
ſcriptum eſt, Non omni ſpiritui credendum eſt, & aliquando ſata- 1. Ioan. 4. 1.
nas transfigurat ſe in angelum lucis. Veruntamen licet (inquit) tunc 2. Cor. 11. 14.
forte Deum magis amauerim, quia tamen nunc eius voluntati ma-
gis obtempero, magis præceptis eius adimplendis inſiſto, amplius
pro eius nomine memetipſum affligo: Hinc mens ſecurior, hilarior
conſcientia, & tot laborum conſcius animus, ad ipſam ſubeundam
mortem, ſpe præmiorum promptior. Duo (inquam) valde ſibi contra-
ria aſſeris, quod ſcilicet amplius Deum amaueris, & minus eius vo-
luntati parueris. Quam opinionem tuam, ſententia ipſius Saluato-
B tis euacuat, ita dicentis, [Si quis diligit me, mandata mea ſeruabit.] Ioan. 14. 23.
Sed & iterum, [Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, hic eſt qui dili- & 22.
git me.] Et iterum [Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.] & 24.
Hinc diſcipulus ille, quem diligebat IESVS, cuius reclinatorium ca-
pitis ſacrum illud pectus factum eſt, [In hoc eſt charitas Dei, vt man- 1. Ioan. 5. 3.
data illius cuſtodiamus.] Proinde vt ait quidam ſanctus, Quicunque
dictu, vel actu, vel etiam cogitatu improbo Dei mandata violaue-
rint, fruſtra ſe Deum diligere credunt. Vnde etiam beatus Grego-
rius. Amor Dei nunquam eſt otioſus; aut enim operatur magna ſi
eſt; aut ſi operari contemnit, amor non eſt. Probatio ergo dilectionis
C exhibitio eſt operis.

QVID ergo (inquit) Vanuſne fuiſſe dulciſſimus ille affectus cre-
dendus eſt, deceptoriaſque illas lacrymas iudicabimus? Minime (in-
quam) imo maximus earum fructus, ſi tamen intelligas. Noueris igi-
tur primo, quod nequaquam ſecundum momentaneum illum, & vt
ita dixerim horarium affectum, Dei penſandus ſit amor, quod ex
contrarijs exemplis perſpicuum eſt intueri. Cum enim in tragædijs
vaniſue carminibus, quiſquam iniuriatus fingitur vel oppreſſus, cu-
ius amabilis pulchritudo, fortitudo mirabilis, gratioſus prædicetur
affectus; ſi quis hæc vel cum canuntur audiens, vel cernens ſi reci-
D tentur, vſque ad expreſſionem lacrymarum quodam moueatur af-
fectu, nonne perabſurdũ eſt ex hac vaniſſima pietate, de amoris eius
qualitate capere coniecturam? Vt hunc fabuloſum illum, neſcio
quem, affirmetur amare, pro cuius ereptione, etiamſi hæc omnia vere
præ oculis gererentur, ne modicam quidem ſubſtantiæ ſuæ portio-
nem pateretur expendi? Similis profecto ineptiæ eſt, imo multo
maioris inſaniæ, ſi quiſquam luxurioſus aut tepidus, occulta Dei diſ-
penſatione, ob quoſdam internos compungatur affectus, ad vana &
ludicra, & ſordes priſtinas denuo reuerſurus; ſecundum ſteriles has
lacrymas, ac momentaneos affectus, de eius dilectione ferre ſenten-

tiam:

tiam, vt hinc Deum plus illo credatur amare, qui adeo ſe diuinæ ſer- A
uituti ſubiecit, vt quicquid eius voluntati nouerit eſſe contrarium,
omni deteſtetur horrore; quicquid fuerit laboris impoſitum, pro
eius nomine omni amplectatur feruore.

Ad hæc verba quodam ille pudore perfuſus, demiſſo capite, fixiſ-
que in terram luminibus, veriſſime (inquit) veriſſime. Nam & in fabu-
lis, quæ vulgo de neſcio quo finguntur Arturo, memini me nonnun-
quam vſque ad effuſionem lacrymarum fuiſſe permotum: vnde non
modicum pudet propriæ vanitatis, qui ſi forte ad ea, quæ de Domino
pie leguntur, vel cantantur, vel certe publico ſermone dicuntur, ali-
quam mihi lacrymam valuero extorquere; ita mihi ſtatim de ſancti- B
tate applaudo, ac ſi magnum aliquid, ac inuſitatum mihi miraculum
contigiſſet. Et reuera vaniſſimæ mentis inditium eſt, pro his affecti-
bus, ſi forte pro pietate contingant, vana gloria ventilari, quibus in
* An forte ſolebam? fabulis & mendacijs* ſolebant compungi. Sed quia non modicum
fructum his ineſſe affectibus paulo ante dixiſti, rogo vt ea, quæ cæpe-
ras, proſequaris. Libentiſſime inquam. Neque enim tibi deneganda
eſt cognitio veritatis, pro qua nec tibi ipſi exiſtimas eſſe parcendum.
Nam plerique, ſi forte audiant aliqua contra ſuam inertiam diſputari,
ſophiſticas quaſdam ratiunculas, quibus veritati reſiſtant, recla-
Pſal. 140. 4. mante etiam conſcientia, moliuntur, ac declinantes cor ſuum in C
verba malitiæ, amant excuſationes in peccatis. Melius eſt profecto
Pſalm. 6. 3. confiteri Domino, & dicere, Miſerere mei quoniam infirmus ſum,
Apoc. 3. 17. quam dicere, Diues ego ſum & locuples, & nullius egeo, cum ſit mi-
ſer, & miſerabilis, & cæcus, & pauper, & nudus. Sed ad propoſitum
veniamus.

In quibus amorem Dei conſtare credendum ſit.

CAPVT XIIX. D

Compendij cap. 15.

IGITVR vt diximus, non ſecundum hos momentaneos affectus, quos minime noſtræ ſubeſſe voluntati, nullus ſpiritalis ignorat, Dei æſtimandus eſt amor, ſed potius ſecundum continuam ipſius voluntatis qualitatem. Suam enim voluntatem Dei voluntati coniungere, vt quælibet voluntas diuina præſcribat, his voluntas humana conſentiat, vt nulla ſit alia cauſa cur hoc aut illud velit, niſi quia hoc Deum velle cognoſcit, hoc vtique Deum amare eſt. Nam ipſa voluntas nihil eſt aliud quam amor; nec aliud di-

cendæ

A dicendæ ſunt bonæ aut malæ voluntates, quam boni vel mali amores.
Denique ipſa Dei voluntas amor eſt eius, qui nihil eſt aliud quam
Sanctus ſpiritus eius, per quem diffunditur charitas in cordibus no- *Rom.5.5.*
ſtris; quæ charitatis diffuſio, diuinæ eſt & humanæ voluntatis con-
iunctio, vel certe diuinæ voluntati humanæ voluntatis ſubiunctio.
Quæ tunc fit, cum Spiritus ſanctus, qui vtique Dei voluntas & amor
eſt, & Deus eſt, humanæ ſe voluntati ingerit & infundit: eamque
ab inferioribus ad ſuperiora ſuſtollens, totam ipſam in ſui modum,
qualitatemque transformat; vt ei indiſſolubili glutino vnitatis adhæ-
rens, vnus cum eo ſpiritus efficiatur. Apoſtolo hoc idem manifeſtius
B intimante [Qui adhæret (inquit) Domino vnus ſpiritus efficitur.] Sane *1.Cor.6.17.*
hæc voluntas ſecundum duo quædam iudicanda eſt, paſſionem ſcili-
cet & actionem; ſi videlicet ea, quæ Deus intulerit vel inferri permi-
ſerit, patienter ſuſtineat; & ea, quæ iuſſerit, feruenter adimpleat.

CETERVM vt ait beatus Gregorius, Nemo credat quicquid ſibi *Homil.30.in*
mens, ſine operibus, de Dei amore reſpondeat. Eius eſt enim ſenten- *euangelia.*
tia qui non mentitur, [Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, hic eſt *Ioan.14.21.*
qui diligit me.] Quocunque igitur modo hos inſuetos affectus, inter-
naſque viſitationes, iudicia Dei, quæ ſunt abyſſus multa, diſpenſent; *Pſal.35.7*
quibuſcunque etiam cauſis, his non quærentibus nec pulſantibus,
C nonnunquam (vt ita dixerim) ſubito infundantur; illis, licet omni co-
natu in earum acquiſitione laborantibus, ſubtrahantur; cuiuſcunque
voluntas Dei voluntati concordat, eaque, quæ Deus intulerit, ſuſtinet
patienter, & ea quæ iuſſerit exſequitur feruenter, Deum diligere
ſine omni cunctatione dicendus eſt. Alioquin ſi ſecundum hos affec-
tus noſter metiendus eſt amor, vt tunc ſolum Deum, vel hominem
quemlibet amare dicamur, cum huiuſmodi affectum experimur;
non vtique continue, ſed per rariſſima quædam interualla amare di-
cendi ſumus. Dicendũ ſane, quod ſi forte homo iuſtus aliquando ve-
lit, verbigratia, ſalutem alicuius, quod tamen nolit Deus, non tamen
D eius voluntas a Dei voluntate diſcordat; quandoquidem vt hoc velit,
Dei vtique operatur voluntas, qui ideo vult omnes homines ſaluos *1.Tim.2.4.*
fieri, quia a ſuis id facit optari.

HABET præterea amor iſte inchoationem ſuam, profectum
ſuum, perfectionem ſuam; de quibus omnibus enucleatius differere
nec huius temporis, forte nec noſtræ eſt facultatis. Proinde affectus
illos ſentire, non ita, vt autumas, Deum amare eſt, ſed oblatam, imo
infuſam menti quandam dulcedinis illius guttam, interioris palati,
quaſi præſentem, ſuaui præſentire attactu. Nam aliud eſt melleæ
dulcedinis cupidum, in eius acquiſitione pro viribus laborare, aliud

ſi cuiuſlibet non quærentis nec amantis infuſa fuerit labijs, ſenſum A
dulcedinis illius non poſſe effugere. Ille non guſtat, amat tamen; iſte non amat, & tamen guſtat. Vt ergo ſimplicioribus verbis vtar quo facilius intelligas; qui, quantumcunque poteſt, inſiſtit vt Deum habeat, mandatis videlicet illius obtemperando, & ſecundum Apoſtolica & Euangelica præcepta ſobrie, & iuſte, & pie viuendo; etſi nihil huius dulcedinis guſtet, Deum tamen diligere dicendus eſt, ipſo atteſtante qui ait. [Qui mandata mea cuſtodierit, ille eſt qui diligit me.] *Ioan.* 14. 21.
Qui vero quotidie hunc experitur affectum, & nihilominus diuinæ voluntati ſua deſideria præponit; non quidem Deum diligere, ſed ingeſtum ſuæ menti diuina diſpenſatione ſpiritalem ſapôrem, non B
niſi ſentire poſſe credendus eſt.

Quis ſit diuerſarum compunctionum fructus nouitio interroganti exponitur.

CAPVT XIX.

HÆc tamen dulcedinis experientia, negligentibus quidem, ad bona opera magna excitatio, in bonis C
operibus deſudantibus, neceſſaria conſolatio; in culmine perfectionis conſiſtentibus, ſuauis, & ſecura refectio eſt. Operatur ergo ille mire miſericors, miris & ineffabilibus modis ſalutem noſtram; ipſe ſapientia illuminans, ipſe iuſtitia terrens, ipſe dulcedo ſuauitatis alliciens. Veluti ſi quemlibet ignarum mellis, ad eius velles appetitum accendere, ſed cernens eum alijs ſpeciebus, minus licet ſapientibus delectatum, nec ſermone, nec eius qualibet laude in illius deſiderium inflammari, ſumpta modica liquaminis illius gutta, eius faucibus inſtillares; illeque ſumpto guſtu, ita in eius æſtuaret appetitum, D
vt pro eius acquiſitione, nec immenſos quidem labores aggredi perhorreret; quoties tamen, immanitate laboris, cerneres fatigatum a cœpto feruiore tepeſcere, ſimili eum dulcedinis ſtilla mulceres: ſic clementia piiſſimi Saluatoris noſtri, illecebris carnis immerſos, quos nec lumen rationis, nec futuri examinis timor, a male blanda præualet ſuauitate compeſcere; quodam internæ dulcedinis guſtu allicit ad ſalutem; donec propria voluptate paulatim attracti ſecundum illud, Trahit ſua quemque voluptas, iugum eis ſuæ ſeruitutis imponat. Sed quia accedens quis ad ſeruitutem Dei, audit ſcripturam dicentem,

x 2

A centem [Sta fortiter, & præpara animam tuam ad tentationem,] neceſſe eſt, vt quoties labor tentationis oppreſſerit, nutanti iam pæneque deſperanti, ſpiritalis quidam ſapor interfluat; cuius recreatus alpergine, vitiorum colluctationem acriori mentis æſtu ſuſcipiat, magnanimiter toleret, facilius ſuperet, vel euitet. Teipſum diligentius intuere. Nonne poſt illam dulciſſimi affectus experientiam, ad ludicra vanaque reuerſus, cum iterum redires in te, confundebaris, ac quodam (vt ita dixerim) odio ſalutari contra teipſum accendebaris? Hinc meditari arctiorem vitam arripere, tantamque tibimet apponere neceſſitatem; vt ſi etiam talibus conſentiret voluntas, nulla tamen foret ad talia redeundi facultas. Omnino (inquit) ita eſt. Ecli.2.1.

B

VIDES ergo quia illa feruens conuerſio tua, iſta diſtricta admodum conuerſatio tua, quaſi illarum lacrymarum fructus eſt? Ad hoc enim datæ ſunt, hoc paulatim operabantur, imo per illas Deus. Quid ergo mirum ſi ſuo (vt ita dixerim) negotio conſummato ceſſarunt? Nunc quidem labores tibi pro Chriſto ſubeundi ſunt, virtus patientiæ exercenda, carnis inſolentia crebris vigilijs, ac ieiunijs caſtiganda, perferendæ tentationes, & ab omni terrena ſollicitudine animus auocandus, præcipue autem virtute obedientiæ propria

C mortificanda voluntas: quoties vero in his animus plus nimio fatigatur, ſollicita orationum deuotione, ad materna vbera IESV properandum, ex quorum abundantia, lac tibi miræ conſolationis eliciens, dicas cum Apoſtolo, [Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione.] Et [Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.] Sic affectus ille pius, qui prius torpentem excitauerat ne periret, conſolabitur laborantem ne deficiat; donec poſt innumeras victorias, quaſi emeritus iam miles effectus, his tentationibus, quibus nunc quaſi nouitius fatigaris, penitus conſopitis, in virtutum ſuauitate repauſes: ad illud quoque 2.Cor.1.3. & 5.

D ſublimiſſimum conſolationis genus, gratia diuinæ pietatis admiſſus, quod quaſi præmium conſtat eſſe iuſtorum, dicas cum Propheta, [Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te?] Tum ille obortis lacrymis, Placet (inquit) & valde placet quod dicis, quia non ſolum hæc ita eſſe ratione magiſtrante conijcio, verum in me ipſo luce clarius perſpicio. Nam primum illud viſitationis genus, ſic prorſus, vt aſſeris, expertus ſum ſecundum vero, quod in me iam incipiat actitari, te inſtruente perſentio; at ſublime illud & ineffabile, quandoque me adepturum confido. Pſal.30.20.

Nouitius ille, vnde Deum ſe magis amaſſe probat, & inde minus amaſſe conuincitur, & quibus lacrymarum profuſio proficiat, oſtenditur.

CAPVT XX.

VIDE igitur (inquam) quam præter opinionem tuam
res acta ſit. Quomodo inquit? Ne forte (inquam) vn-
de te Deum magis amare credebas, hinc minus con-
uincaris amaſſe. Aliquantiſpèr (inquit) & mihi hæc
ratio interlucet, velim tamen plenius eam, te diſpu-
tante, cognoſcere. Nonne (inquam) quanto quiſque
negligentior fuerit, vel mente infirmior, tanto in Dei amore proba-
bitur imperfectior? Negari (inquit) non poteſt. Sed ſicut (inquam) te-
metipſum dicis clarius intueri, primus ille affectus arguebat erran-
tem, ſecundus iſte ſuſtinet infirmantem. Prorſus (inquit) ita. Con-
uincunt igitur (inquam) imperfectius amantem. Tunc ille ſuſpirans. O C
(inquit) quam miſerabiliter falluntur, quam ſunt ſuæ ſalutis proditores,
qui vitijs innumerabilibus, ac damnabilibus implicati, ſi parum quid
huius, de quo loqueris, experiantur affectus; non ſolum ſibi veniam
de præteritis pollicentur, imo ad eadem ſecurius quodammodo re-
uertuntur; nec aliquid hoc ſpiritali incitamento proficiunt, ſed ſan-
ctiores hinc ſemetipſos arbitrantes, in ſuis ſordibus vel negligentijs
Rom. 11. 8. impudentius volutantur. Forte de talibus ait Apoſtolus, Dedit illis
Deus ſpiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt
non audiant. Numquid non genus hoc compunctionis excæcat ocu-
los, aures obturat illorum duntaxat, qui immaniſſimas vitiorum D
ſordes, ſine pænitentiæ fructibus, paucis his lacrymis æſtimant
abluendas?

EST profecto (inquam) gratiſſimum, & acceptiſſimum Deo ſacri-
ficium profuſio lacrymarum, & pro omnibus admiſſis ſufficiens ho-
locauſtum; ſed pænitentibus & confitentibus; ſed ea, vnde pænitue-
rint, non iterantibus; ſed cum ſpiritu humilitatis & animo contrito,
ad pia viſcera IESV fugientibus; ſed dignis pænitentiæ fructibus
pro poſſe inſiſtentibus. Quocirca tibi, omnique ſuæ ſalutis ſollicito
elaborandum eſt, quatenus hæc carnis mortificatio, hæc vigiliarum

ac

Digitized by Google

A ac laborum ſollicitudo, hæc veſtium vilitas, hæc ciborum aſperitas, hæc ſilentij grauitas, hæc(inquam) omnium membrorum interioris & exterioris hominis, quaſi acceptiſſimum holocauſtum, ſagimine (vt ita dixerim) lacrymarum, ac deuotiſſimorum affectuum ſuauitate pingueſcat; vt in ara cordis, igne charitatis admiſſo, ſuaue redoleat, & ſic ſecundum Prophetam, holocauſtum tuum pingue fiat. Ceterum *Pſal. 19. 4.* ſi vtrumque non poſſis, ſatius eſt ſine lacrymis in Apoſtolica paupertate, & Euangelica viuere puritate, quam cum quotidianis lacrymis, quotidie diuinis obuiare mandatis. Nam licet mortuos ſuſcitent, dæmonia eijciant, cæcos illuminent, nihilominus tamen audi-
B ent a Domino, Diſcedite a me, quicunque fuerint operarij iniquitatis. *Matth. 7. 23.*

Quod ex his, quæ inſerta ſunt, quid Charitas, quid Cupiditas in proficiente operetur poſſit aduerti.

CAPVT XXI.

HACTENVS hæc forte non inutiliter inſeruimus, *Compendij cap. 56.*
C quæ omnia ſi attente, ſi diligenter, poſtremo ſi humiliter inſpiciantur, erit ni fallor perfacile intueri, conuerſum quemlibet, ex noua charitatis infuſione, alacri conatu, ac leuiſſimis quibuſdam mentis ſuæ motibus ad altiora ſuſtolli: ſed cupiditate deorſum premente, & omne cui inhæſerit, naturali pondere ad ima ſemper vrgente, in ipſo ſuo conatu nonnihil laborare. Et quanto frutex pernicioſa, altius in ipſis animæ receſſibus radices infixerit, tanto in earum auulſione maior difficultas, perinde in aſcẽſione minor facilitas. Sed ſicut piger quis ac deſidioſus, ac agriculturæ imperitus, agrum
D ſuum, parua licet ex parte, tribulis ac ſpinis obſitum, tardius euacuat & emundat; impiger autem ac ſollicitus, ac huius diſciplinæ induſtrius, etiamſi omnem agri ſuperficiem occupauerit, veprium denſitatem citius eradicat, ac de ſterili & infœcundo, pinguem reddit & vberem: ſic nimirum abrenuntians quis mundo, ſi tardus, ſi tepidus, ſi ſuæ purgationis minus fuerit curioſus, quanquam in ſæculo minus extitit inquinatus, tardius in conſcientiæ ſerenitatem, ac charitatis proficiet libertatem; at ſi feruens ſpiritu, ſi diligens ac ſollicitus, ſi diſcretionis virtute fundatus, aſſumptis ſpiritalium exercitiorum inſtrumentis, vitiorum genimina ab agro ſui cordis potenter euellat,

in auras conſcientiæ purioris, citius reſpirabit; ac iugo cupiditatis excuſſo, ac onere depoſito paſſionum, inueniet quia iugum Domini ſuaue eſt, & onus eius leue eſt. A

Quanta ſit in voluptatum contemptu victoriaque iocunditas.

CAPVT XXII.

Compendij cap. 57. SICQVE probabit expertus, non modo nullius laboris, imo ſummæ eſſe iocunditatis, pudicitiæ ſuauitate perfundi: quanquam oneroſum ſit naturalia incentiua immundaque deſideria, quæ de concupiſcentia carnis emergunt, fræno temperantiæ cohibere. Similiter non ſolum iocundum, ſed inſuper glorioſum, cum gulæ fuerit concupiſcentia ſuperata, non ſe ſeruum ſui ventris, ſed Dominum intueri, illa mira exultatione tripudians, Ego autem didici in quibus ſum ſufficiens eſſe; ſcio & abundare, & penuriam pati. Sed & amor carnis ſi fuerit perfecte ſopitus, vel certe igne diuini amoris abſorptus, nullus erit in exterioribus labor; quia non poterit mens eius afflictione turbari, cuius non poteſt dilectione diſſolui. Illecebris ſane odorum, licet nonnulli turpiter abutantur; quia tamen hi, de quibus nunc ſermo eſt, vel parum, vel nihil in eorum appetitu, vel amiſſione laborant, hinc plura loqui ſuperſedeo. Porro oculorum auriumque voluptas, plurimis non modicum laboris importat; qui nequaquam recte iugo Saluatoris aſcribitur, cum totum peruerſa potius pariat conſuetudo. Quam quia abſcidere ſentiunt oneroſum, de Dominici iugi, cuius non experti ſunt leuitatem, malunt aſperitate cauſari; quæ cum in voluptatum contemptu conſiſtat, non minorem profecto contemnentibus confert libertatem, quam vana illa & ludicra, damnoſam pariunt ſuauitatem.

Philip. 4. 11. & 12.

B C D

De vana aurium voluptate.

CAPVT XXIII.

SED

A SED quia aperte malos ab hac conſideratione putauimus remouendos, de his nunc ſermo ſit, qui ſub ſpecie religionis negorium voluptatis obpalliant: qui ea, quæ antiqui patres in typis futurorum ſalubriter exercebant, in vſum ſuæ vanitatis vſurpant. Vnde quæſo, ceſſantibus iam typis & figuris, vnde in Eccleſia tot organa, tot cymbala? Ad quid, rogo, terribilis ille follium flatus, tonitrui potius fragorem, quam vocis exprimens ſuauitatem? Ad quid illa vocis contractio & infractio? Hic ſuccinit, ille diſcinit; alter ſupercinit, alter medias quaſdam notas diuidit, & incidit.
B Nunc vox ſtringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffuſiori ſonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore depoſito, in femineæ vocis gracilitates acuitur, nonnunquam artificioſa quadam circumuolutione torquetur, & retorquetur. Videas aliquando hominē aperto ore, quaſi intercluſo halitu exſpirare, non cantare; ac ridiculoſa quadam vocis interceptione, quaſi minitari ſilentium, nunc agones morientium, vel exſtaſim patientium imitari. Interim hiſtrionicis quibuſdam geſtibus totum corpus agitatur, torquentur labia, rotant oculi, ludunt humeri, & ad ſingulas quaſque notas digitorum flexus reſpondet. Et hæc ridiculoſa
C diſſolutio vocatur religio; & vbi hæc frequentius agitantur, ibi Deo honorabilius ſeruiri clamatur.

STANS interea vulgus ſonitum follium, crepitum cymbalorum, harmoniam fiſtularum, tremens attonituſque miratur; ſed laſciuas cantantium geſticulationes, meretricias vocum alternationes & infractiones, non ſine cachinno riſuque intuetur; vt eos non ad oratorium, ſed ad theatrum, nec ad orandum, ſed ad ſpectandum æſtimes conueniſſe: nec timetur illa tremēda maieſtas cui aſſiſtitur, nec defertur myſtico illi præſepio, cui miniſtratur, vbi Chriſtus myſtice pannis inuoluitur, vbi ſacratiſſimus eius ſanguis calice libatur, vbi aperiuntur
D cæli, aſſiſtunt Angeli, vbi terrena cæleſtibus iunguntur, vbi Angelis homines ſociantur. Sic quod ſancti patres inſtituerunt, vt infirmi excitarentur ad affectum pietatis, in vſum aſſumitur illicitæ voluptatis. Non enim ſenſui præferendus eſt ſonus, ſed ſonus cum ſenſu, ad incitamentum maioris affectus, plerumque admittendus. Ideoque talis debet eſſe ſonus, tam moderatus, tam grauis, vt non totum animum ad ſui rapiat oblectationem, ſed ſenſui maiorem relinquat portionem. Ait nempe beatus Auguſtinus, Mouetur animus ad affectum pietatis, cantico audito; ſed ſi magis ſonum, quàm ſenſum, libido audiendi deſideret, improbatur. Et alias, Cum me inquit magis *Aug. 10. conf. cap. 33.*

cantus

Digitized by Google

cantus quam verba delectant, pænaliter me peccaſſe confiteor, & A
mallem non audire cantantem. Cum igitur aliquis ſpreta ridiculoſâ illa, & damnoſa vanitate, antiquæ patrum moderationi ſeſe contulerit, ſi ad memoriam nugarum theatricarum, prurientibus auribus, immane faſtidium grauitas honeſta intulerit, ſicque totam patrum ſerenitatem, quaſi ruſticitatem contemnat ac iudicet; modo cantandi, quem Sanctus ſpiritus per ſanctiſſimos patres, quaſi per organa ſua, Auguſtinum videlicet, Ambroſium, maximeque Gregorium inſtituit; Hyberas vt dicitur nænias, vel neſcio quorum ſcholaſticorum nugas vaniſſimas anteponens; ſi ergo hinc crucietur, hinc doleat, hinc ad ea quæ euomuerat anxius anhelet, quæ rogo huius laboris origo, iugum charitatis, an onus concupiſcentiæ mundialis? B

De concupiſcentia oculorum, quæ in exteriori, & interiori curioſitate conſiſtit, quæ ad viam perfectiorem conuerſos affligit.

Capvt XXIV.

C

Compendij cap. 52.

SED iam de concupiſcentia oculorum pauca dicenda ſunt, quam, Curioſitatem ſancti patres viderunt appellandam; nam eam non ſolum ad exteriorem, ſed etiam ad interiorem hominem æſtimant pertinere. Ergo ad exteriorem pertinet curioſitatem omnis ſuperflua pulchritudo, quam amant oculi in varijs formis, in nitidis & amœnis coloribus, in diuerſis opificijs, in veſtibus, calceamentis, vaſis, picturis, ſculpturis, diuerſiſque figmentis, vſum neceſſarium & moderatum tranſgredientibus: quæ omnia amatores mundi ad illecebras expetunt oculorum, foras ſequentes quod faciunt, intus relinquentes a quo facti ſunt, & exterminantes quod facti ſunt. Inde etiam in clauſtris monachorum grues & lepores, damulæ & cerui, picæ & corui, non quidem Antoniana, vel Machariana inſtrumenta, ſed muliebria oblectamenta; quæ omnia nequaquam monachorum paupertati conſulunt, ſed curioſorum oculos paſcunt. Si quis ergo paupertatem Iesv his oculorum illecebris præferens, infra metas neceſſitatis ſeſe recluſerit, & pro ſuperflua illa ædificiorum amplitudine, ac ſuperuacua altitudine, pauperum quorundam fratrum cubilia experierit, cum forte ingrediens oratorium impolite D

conſtructum

A conſtructum lapide, nihil pictum, nihil ſculptum, nihil occurrerit
pretioſum, non marmora ſtrata tapetibus, non veſtiti parietes oſtro,
hiſtorias Gentium, pugnas Regum, vel certe ſcripturarum ſeriem
præferentes, non ille cereorum attonitus fulgor, non in diuerſis
vtenſilibus radiantis metalli ſplendor; cum ergo nihil horum occur-
rerit intuenti, ſi incipiant ei cuncta ſordere quæ cernit, ac ſe quodam
paradyſo excuſſum, ac carcerali quodam ſqualore queratur immer-
ſum, vnde hæc mentis anguſtia, vnde totus hic labor?

ROGO ſi didiciſſet a Domino IESV eſſe mitis & humilis corde,
ac contemplari ſecundum Apoſtolum non ea, quæ videntur, ſed quæ *2.Cor.4.18.*
B non videntur, quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non
videntur æterna, ſi interioris illius gloriæ vel modicum deguſtaſſet,
de qua ſcriptum eſt, [Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus]; illudque *Pſal.44.14.*
Apoſtoli, [Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo glo- *Galat.6.4.*
riam habebit & non in altero:] quod ſi non in homine altero, quanto
minus in muto inſenſibilique metallo? ſi (inquam) interiori ceruice
iugo diuinæ dilectionis ſuppoſito, ibi, ibi intus IESVS ille dulcis
dulciter ſapuiſſet, multumne, quæſo, gloriolas has exteriores affectaſ-
ſet? Nunc de interiori illa curioſitate pauca dicenda ſunt, quæ max- *Compendij*
ime in tribus conſtat, in appetitu videlicet noxiæ, vel inanis ſcientiæ; *cap.53.*
C in perueſtigatione alienæ vitæ, non ad imitandum, ſed ad inuiden-
dum ſi bona eſt, vel inſultandum ſi mala, vel certe ſola curioſitate
tantum vt ſciatur, ſiue mala ſit, ſiue bona; poſtremo in curioſa qua-
dam, pro ſæcularium rerum vel actuum agnitione, inquietudine.
Ex quibus omnibus, mentibus captiuatis non modicus labor innaſci-
tur, cum vel intemperate exercentur, vel libenter exercentibus pro-
hibentur.

HINC eſt quod plerique, qui inani philoſophiæ dedere animum,
quibus etiam moris eſt cum euangelijs bucolica meditari, Horatium
cum Prophetis, cum Paulo Tullium lectitare; tunc etiam metro lu-
D dere, laſciuioſiſque carminibus amatoria texere, vel inuectionibus
inuicem prouocare: cum eo ſeſe contulerint, vbi hæc omnia, quaſi
ſeminaria vanitatis, vel initia iurgiorum, vel libidinis incentiua
regulari diſtrictione damnantur; incipiunt contriſtari, iraſci, & cum
non habeant quibus ſemina conceptæ vanitatis effundant, in illa
Eliu verba videntur prorumpere, [En venter meus quaſi muſtum ab- *Iob.32.19.*
ſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit.] Vnde ergo labor
iſte naſcatur, in promptu eſt iudicare. Inde eſt etiam; quod cum tota
die inanibus ſpectaculis dediti, vel rumoribus audiendis intenti, a
nobis quodammodo exierimus; reuertentes iterum ad nos, vanita-

Digitized by Google

tum imagines introducimus; & cor plenum ſimulachris ad locum A
quoque quietis noſtræ ferentes, pro ineptiſſima vanitate noctes ducimus inſomnes; Regum prelia, victorias ducum, quaſi ſub oculis ſtultiſſima præſumptione depingimus, omniaque regni negotia in ipſa pſalmodia, vel orationibus noſtris, otioſis diſcurſibus ordinamus. Eſt adhuc aliud curioſitatis peſſimum genus, quo tamen hi ſoli, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, attentantur, exploratio ſcilicet ſuæ ſanctitatis per miraculorum exhibitionem, quod eſt Deum tentare.
Deut.6.16. tare. Quod curioſitatis genus lege Moſaica ita prohibetur, [Non ten-
1.Cor.10.9. tabis Dominum Deum tuum] vnde etiam Apoſtolus, [Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam illorum tentauerunt, & a ſerpentibus B
perierunt.] Cui peſſimo vitio ſi quis conſenſerit, ex nimia mentis anguſtia, cum compos non fuerit voti, vel laqueos deſperationis, vel ſacrilegium incurret blaſphemiæ.

Tractans de ſuperbia vitæ, primo agit de vanitate.

CAPVT XXV. C

REſtat noxiæ radicis tertius ramus, quem ſuperbiam vitæ ſanctus Apoſtolus nominauit. Cuius cum
1.Ioan.2.16. multa ſint genera, ad præſentem quæſtionem de duobus pertinet diſputare. Et primum quidem eſt, quod amorem vanę laudis infundit; ſecundum, libidinem inſerit dominandi. Ex his ergo quantus oriatur labor, quanta mentis anguſtia, quis facile dixerit? Quoties plane correptus vel iniuriatus conturbor, vel qualibet detractatione vel oblocutione confundor, aut, quod eſt lugubrius, triſtitię peſte conſumor: ſi velim laboris huius cauſas expreſſius indagare, inuenio in D
ipſis animæ receſſibus radicem vanitatis altius latitantem, qua animus de ſe magna pręſumens, talem ſe deluſa depingit, qui non modo non corripi vel obiurgari, ſed inſuper laudari ab omnibus, & honorari debuerit. Vel certe cum mens, veneno huius nefandę peſtis infecta, in aliorum exiſtimatione ſanctum ſe finxerit & mirandum; ſtatim vt a ſua vanitate alios diſſentire perſpexerit, gloria ſua gaudioque fruſtratus, quod videlicet in aliorum ęſtimatione falſa opinione locauerat, neceſſe eſt triſtitię ſtimulis corrodatur. Ex hoc quoque peſſimo morbo primę cathedræ, ſalutationes primę, prima vox in

Digitized by Google

A in conſilijs, primæ in conuentu ſedes turpiter appetuntur; quæ om-
nia quantum oblata vel acquiſita delectant, tantum negata vel ablata
conturbant.

De dominandi libidine.

CAPVT XXVI.

AT ſi mentem libido dominandi corruperit, quantum
ei laboris imponit, ſolus ille noſſe potuerit, qui hu-
B ius peſſimæ paſſionis expertus tyrannidem, Dei tan-
dem auxilio ab eius eſt dominio liberatus. Statim
enim vt noxium hoc virus mens inſana conceperit,
ei, a quo deſiderij ſui aucupatur affectum, degeneri
vilitate ſubſternitur; & antequam ille alijs præferatur, ipſe omnium,
quos ſibi obeſſe vel prodeſſe poſſe perſpexerit, abiectiſſimus ſeruus
efficitur. Inde ob eorum timorem veritatis ſuppreſſio, ob eorum fa-
uorem turpis adulatio; itaque ei tota vocis libertas admitur, vt laudare
cogatur quæ conſcientia viderit arguenda, arguere quæ ipſa iudica-
uerit approbanda. Denique ſi quemlibet eius, cui innititur familia-
C ritati, propius accedere perſpexerit, mox ſuſpitionum iaculis mens
captiua confoditur, ne is ad eos, quos ipſe ambit, honores citius aſſu-
matur, ægritudine timoris afficitur: itaque inuidiæ virgis ferreis cæ-
ditur, vt nec cibus ad vtilitatem, nec ei ſomnus proueniat ad quie-
tem. Tunc ad detractiones ſuſurrationeſque conuertitur, ac quic-
quid in eo perſpexerit arguendum, prodit & publicat; quicquid pu-
blice arguere non poteſt, ſiniſtra interpretatione commaculat.

VERVM ſi tota ſua ſpe fruſtratus, alius prouehatur; quæ tunc illi
animæ cruces, quæ tormenta? Confunditur, conteritur, conturba-
tur, diſſipatur, internoſque æſtus ferre non ſuſtinens, aut e congre-
D gatione, tot paſſionum ictibus arietatus, excutitur; vel ſi humano pu-
dore deuinctus in congregatione reſederit, totus in contrarium ver-
titur, conceptamque ſemel ambitionis flammam ferre non valens,
anhelat, æſtuat, cruciatur; ita vt in ſilentio eius amaritudo appareat,
& in verbis indignatio, & vaſis teſtei inſtar, ad vim fornacis occultæ,
per exterioris hominis motus infeliciter crepat, mordaciter loquens,
truculenter aſpiciens, & ad omnia, quæ obijciuntur, turgida inflatio-
ne reſpondens. Tunc quibus prius turpiter adulabatur, aperta fron-
te reſiſtit, contradicit, obloquitur; clam malitioſa detractione corro-
dens, palam ſine omni reuerentia & honeſtate obiurgans. Tunc om-

Digitized by Google

nia ſeniorum ſuorum verba male curioſus attendens, ſingulis inſidiatur ſyllabis, explorat facta, & omnes, vt ita dixerim, motus & itinera impudicis oculis perluſtrans, enumerat omnia, de omnibus iudicat, ac pro malitiæ ſuæ liuore omnia interpretatur. Quod ſi forte, vt ſe habet humana infirmitas, exceſſu aliquo præuentus ſenior fuerit, iam tunc ille nactus locum, ſuæ, vt ſibi videtur, iniuriæ vlciſcendæ, erigit ſupercilium, rugat frontem, labia importunis dilatat clamoribus. Verum vt ſe Dei zelo agi intuentibus mentiatur, quaſdam ſibi aliquando extorquet guttulas lacrymarum, doloſa producit ſuſpiria, querulis ſatis vocibus charitatem deſeri queritur, puritatem tranſgredi, conculcari iuſtitiam ingemiſcit: dicas, ſi neſcias, eo ſpiritu agi A B
Ierem. 20. 9. eũ, quo quondã Ieremias propheta flammaſcens, [Factus eſt (inquit) ſermo Domini, quaſi ignis æſtuans in oſſibus meis, & defeci ferre, non ſuſtinens.] Sic ille, igne zeli Dei interiora ſua depaſci proclamans, ſe pro iuſtitia erigi, certare pro ordine, pro charitate etiam odia ſubiſſe mentitur.

QVID plura? Ita tandem rebellis ac contumax experitur, vt vel expelli eum extrema neceſſitas vrgeat, aut certe aliqua propriæ voluntatis libertate leniri. Hinc mira quædam orta abuſio eſt. Cum aliquando ſtatus religionis pure admodum tractaretur, ſicut ſe habet regula veritatis; quicunque humiliores, quietiores ad obedientiam, C ad obprobria promptiores, in omnibus bonis feruentiores, qui honores maxime non appeterent; hi tales vel ad alios regendos, vel ad aliquas adminiſtrationes, non dico promouebantur, ſed compellebantur: nunc e contrario, dum quorundam timetur inſolentia, vel cauetur rebellio, vel improbitas formidatur, quia queruloſi, quia iracundi, quia leues & accidioſi, non valentes in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc intus; quia denique timentur, promouentur, & quæ illis debuit eſſe cauſa deiectionis & humilitatis, fit fomes rumoris. Sed de trimoda hac cupiditate hæc ſatis ſint. In quibus omnibus ſi quis animæ ſuæ vultum, quaſi in quodam ſpeculo D diligenter attenderit; inueniet ni fallor, non modo quid habeat deformitatis, ſed & ipſius deformitatis cauſas occultas ſub veritatis luce cognoſcet: ac ſic non Domini iugi aſperitatem, quæ nulla eſt, ſed propriam arguet peruerſitatem. His ergo paſſionum radicibus, quaſi totius laboris noſtri cauſis, euulſis penitus, ac mentis noſtræ humeris charitatis iugo ſuppoſitis; diſcemus a Domino IESV, quia
Matth. 11. 29. mitis eſt & humilis corde, & inueniemus requiem animabus noſtris, ſabbatizantes non cum Iudæis ſabbatum carnale, ſed in dulcedine charitatis æternum & ſpiritale.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS

A

Incipiunt Capitula libri tertij.

I. Lex de ſabbatorum diſtinctione proponitur.

II. Quod in dilectione triplici, iſtorum ſabbatorum ſit quærenda diſtinctio, & quæ ſit in triplicis dilectionis diſtinctione complexio.

III. Quomodo ſabbatum ſpiritale in ſui dilectione ſentiatur.

IV. Quale ſabbatum ex fraterna dilectione capiatur, & B quomodo ſex anni, qui præcedunt ſeptimum, charitati coaptentur.

V. Quomodo vtraque hæc dilectio Dei dilectione ſeruetur.

VI. Quomodo perfectum ſabbatum in Dei dilectione reperitur, & quomodo quinquageſimus annus huic dilectioni comparetur.

VII. Quid ſit amor, quid Charitas, quid Cupiditas.

VIII. Quomodo in electione, in motu, in fructu, amoris rectus vſus conſtet, ſiue peruerſus.

C IX. Quid nos oporteat ad fruendum eligere.

X. Quod ad actum & deſiderium amor noſter moueatur, & quod aliquando affectu, aliquando ratione ad hæc duo moueatur.

XI. Quid ſit affectus, & quot ſint affectus declaratur, & quod ſpiritalis affectus dupliciter accipiatur, attenditur.

XII. De affectu rationali & irrationali.

XIII. De affectu officiali.

XIV. De affectu naturali.

XV. De affectu carnali dupliciter accipiendo.

D XVI. Quid de his affectibus ſentiendum ſit.

XVII. Quomodo ad Dei proximique dilectionem ratione moueatur.

XIIX. Diſtinctio gemini amoris, inter quos animus fluctuat proficientis.

XIX. Quid ſit quod homo beneuolus ac ſuauis, quamuis minus perfectus, maiori, quam auſterus & perfectior, & dulciori diligatur affectu gemina comparatione probatur, & quomodo vtriuſque amor non ſit periculoſus oſtenditur.

XX. Quod tres ſint amores, ex affectu, ex ratione, ex vtroque. A

XXI. Recapitulatio eorum quæ dicta ſunt, & quomodo vera Dei cognoſcatur dilectio.

XXII. In proximi dilectione quæ ſit habenda conſideratio.

XXIII. Qui affectus admittendi non ſunt, & quantum ſpiritalis, qui ex Deo eſt, ſit ſequendus affectus.

XXIV. De rationali affectu, inquantum & ipſe ſequendus ſit.

XXV. Officialis affectus in quo cauendus ſit, in quo admittendus.

XXVI. Quis modus in naturali ſit ſeruandus affectu, & quid ſit diligere in Deum, & quid propter Deum. B

XXVII. De affectu carnali quod nec omnino reſpuendus, nec plene ſit admittendus.

XXVIII. Quod affectum non ſolum origo, ſed etiam proceſſus & finis ſcrutetur, & quod affectus tranſeat in affectum exemplis oſtenditur.

XXIX. Quod diuerſi affectus in vna ſæpius mente luctentur, & ideo quis cui præponendus ſit exemplis manifeſtatur.

XXX. In affectibus quæ ſit quærenda vtilitas.

XXXI. Quibus actibus nos oporteat ad Deum tendere, quibus nobis proximiſque conſulere. C

XXXII. De modo humanæ vitæ tractare incipiens, quæ ſit in naturali ordine ſeruanda ſobrietas oſtendit.

XXXIII. Modum ſatisfactionis in ordine neceſſario, purgationiſque deſcribit.

XXXIV. Quis ſit ordo voluntarius, & quis in eo ſeruandus ſit modus.

XXXV. Diſputatio contra cuiuſdam epiſtolam, de monachorum regula & profeſſione.

XXXVI. Item modus in ordine voluntario ſeruandus deſcribitur. D

XXXVII. Quid homo ſibi, quid proximo debeat oſtenditur; & vtrum ſe proximo, an proximum ſibi præferre debeat declaratur.

XXXVIII. Inter ipſos proximos, quis cui præponendus ſit, diſtinguitur.

XXXIX. Qui ſint, quibus in hac vita frui valeamus.

XL. Quomodo inuicem frui debeamus.

XLI. Epilogus totius operis, & auctoris excuſatio ſui.

DIVI

A

DIVI AELREDI SPECVLVM CHARITATIS LIBER TERTIVS.

B

Lex Sabbatorum diſtinctione proponitur.

CAPVT I.

LEGIMVS in veteri teſtamento quaſdam ſabbato- *Compendij*
rum diſtinctiones, quorum conſiderationi libri *cap.9.*
huius dedicamus exordium. Habes nempe in lege
tria tempora ſabbati requie conſecrata, ſeptimum *Levit.23.3.25.*
videlicet diem, ſeptimum annum, & poſt ſepties *4.& 8.*
ſeptem quinquageſinum annum. Primum ergo ſab-
batum dierum, ſecundum annorum, tertium non immerito dicitur
C ſabbatum ſabbatorum; conſtat namque ex ſeptem annorum ſabbatis,
addito vno, vt ſeptenarius nnmerus in vnitate concludatur, qui &
ab vnitate progreditur, & in vnitate perficitur. Nam & omne opus
bonum ab vnius Dei fide inchoatur, quod ſeptenario Spiritus ſancti
munere promouetur, vt ad ipſum, qui vere vnus eſt, veniatur, vbi to-
tum quod ſumus, vnum cum ipſo efficiatur. Et quia in vnitate nulla
diuiſio, nulla ſit ibi per diuerſa mentis effuſio, ſed ſit vnum in vno,
cum vno, per vnum, circa vnum, vnum ſentiens, vnum ſapiens; &
quia ſemper vnum, ſemper requieſcens, & ſic perenne ſabbatum ſab-
batizans. Interim habes ſabbatum dierum, ſabbatum annorum, & in
D quodam prægustu ſabbatum ſabbatorum. Quis ita illuminatus eſt
Dei ſpiritu, vt has ſabbatorum diſtinctiones non ex aliorum verbis
mutuet, memoria mediante, ſed in ſeipſo agi ſentiens, loquatur non
ſolum ex memoria, ſed etiam ex ſententia? Adeſto tu bone IESV,
adeſto huic pauperculo tuo, mendicanti non micas diuitis purpurati, *Luc.16.21.*
ſed inſtar catuli micas, quę cadunt de menſa dominorum meorum fi- *Matth.15.27.*
liorum tuorum. Magnus enim ille filius tuus, & quia filius tuus, Do-
minus meus, ſanctus ſcilicet Moyſes, admiſſus nimirum ad menſam
tuam, epulatus eſt in ferculo Salomonis panem tuum. Et ſcio, mi dul- *Cantic.3. 9.*
cis Domine, dixiſti enim. [Non eſt bonum ſumere panem filiorum & *Math.15.26*
mittere

Digitized by Google

mittere canibus. Sed quia catelli edunt de micis quę cadunt de menſa A
dominorum ſuorum, tu frange catulo tuo panem iſtum, vt micas colligat, qui non ſufficit ad cruſtulam.

Quod in dilectione triplici, iſtorum ſabbatorum ſit quærenda diſtinctio: & quæ ſit in triplicis dilectionis diſtinctione complexio.

CAPVT II. B

Comp. cap. 10. Mat. 22. 37. 39. 40.

AVDIAMVS ergo frangentem. [Diliges inquit Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni mente tua, & proximum tuum tanquam teipſum.] In his duobus pręceptis tota lex pendet & prophetę. Si igitur credimus, imo quia credimus veritati, neceſſe eſt in his duobus præceptis has ſabbatorum quęramus diſtinctiones, nam & ipſę ex lege ſunt. Porro hæc duo præcepta ſi diligenter inſpicias, tria quædam inuenis diligenda, te videlicet, proximum, C
Deum. Vbi enim dicitur, [Diliges proximum tuum tanquam teipſum,] manifeſtum eſt quia diligere debes & teipſum. *Mat. 22. 39.* Hoc tamen non eſt præceptum, quia naturæ eſt inſitum. Nemo enim vnquam (teſte Apoſtolo) carnem ſuam odio habuit; *Ephes. 5. 29.* & ſi non carnem, multo minus vtique mentem, quam quilibet homo, etiam neſciens, magis diligit quam carnem. Nemo eſt enim qui non malit infirmus carne, quam inſanus viuere mente. Sit ergo homini dilectio ſui ſabbatum primum, dilectio proximi ſit ſecundum, Dei autem dilectio ſabbatum ſabbatorum.

EST autem, vt ſuperius diximus, ſabbatum ſpiritale requies animi, pax cordis, tranquillitas mentis. D
Et hoc ſabbatum nonnunquam in propria dilectione ſentitur, aliquando ex dulcedine fraternæ dilectionis hauritur, in Dei autem dilectione abſque vlla ambiguitate perficitur. Hoc ſane prouidendum, vt homo ſicut oportet diligat ſemetipſum, proximum vero tanquam ſeipſum, Deum autem ſupra ſeipſum, quia nec ſe, nec proximum, niſi propter ipſum. Sed hæc dilectio, quemadmodum vel ſibi, vel proximo exhibenda ſit, ſi Dominus voluerit, poſtea adnotabimus. Nunc vero conſiderandum eſt, quia licet in hac trina dilectione manifeſta ſit diſtinctio, ineſt tamen

eis

Digitized by Google

A cis mira quædam complexio, ita vt ſingulæ in omnibus, & omnes inueniantur in ſingulis, nec vna ſine omnibus habeatur, & vna vacillante, ab omnibus recedatur. Nam neque ſe diligit, qui vel proximum, vel Deum non diligit, nec proximum diligit tanquam ſeipſum, qui non diligit ſemetipſum. Porro Deum non amare conuincitur, a quo proximus non amatur. Qui enim non diligit fratrem, quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Præcedit ergo quodammodo dilectionem Dei dilectio proximi, dilectionem vero proximi dilectio ſui; præcedit (inquam) ordine non dignitate. Præcedit, ſed illam perfectam, dequa dictum eſt, [Diliges Dominum B Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.] Nam profecto quædamhuius dilectionis portio, etſi non plenitudo, & ſui, & proximi dilectionem præcedat neceſſe eſt, ſine qua vtraque illa mortua eſt, ac proinde nulla eſt. *Ioan. 4. 24.* *Mat. 22. 37.*

VIDETVR enim mihi Dei dilectionem, quaſi aliarum dilectionum animam eſſe, quæ & in ſeipſa pleniſſime viuit, & alijs, ſua præſentia, eſſentiam vitalem impertit, abſentia, mortem inducit. Vt ergo homo ſe diligat, in ipſo Dei dilectio inchoatur; vt diligat proximum, capaciori quodammodo ſinu concipitur: vbi diuinus ille ignis paululum caleſcens, ceteras tandem, quaſi ſcintillulas quaſdam, in ſui ple- C nitudinem miro modo abſorbeat: totam animi dilectionem ad illud ſublime, & ineffabile bonum abducens, vbi nec ipſe a ſe, nec proximus diligatur, niſi quantum vterque deficiens a ſe, totus transfertur in Deum. Interim hi tres amores & ab inuicem concipiuntur, & ab inuicem nutriuntur, & ab inuicem accenduntur, porro ſimul omnes perficiuntur. Agitur autem miro & ineffabili modo, vt quanquam hi tres amores ſimul omnes habeantur, neque enim aliter poteſt, non tamen ſemper æque ſentiantur: ſed nunc requies illa, illa iocunditas, in propriæ conſcientiæ paritate ſentiatur; nunc ex fraternæ dilectionis dulcedine mutuetur, nunc in Dei contemplatione plenius acqui- D ratur. Sicut enim Rex aliquis diuerſas aromatũ poſſidens apothecas, nunc hanc, nunc illam ingreditur, nunc huius, nunc illius ſpeciei odore perfunditur: ita mens cellaria quædam, ſpiritualibus referta diuitijs, intra conſcientiæ ſuæ ſepta retentans, nunc hoc, nunc illud inambulat; ac iocunditatiss ſuæ materiam, pro diuitiarum diuerſitate, diuerſo modo compenſat.

 Quomodo

 A

Quomodo ſabbatum ſpiritale in ſui dilectione ſentiatur.

CAPVT III.

Compendij cap.11.

CVM enim homo ab hoc exteriori tumultu intra ſecretarium ſuæ mentis ſeſe receperit, & contra circumſtrepentium turbas vanitatum clauſo oſtio, interiores gazas perluſtrauerit; nihilque occurrerit inquietum, nihil inordinatum, nihil quod remordeat, nihil quod oblatret; ſed omnia iocunda, omnia concordantia, omnia pacifica, omnia tranquilla, & inſtar ordinatiſſimæ cuiuſdam familiæ, omnis cogitationum, ſermonum, operumque turba ipſi animo, quaſi patrifamilias domus arriſerit: oritur hinc ſubito mira ſecuritas, ex ſecuritate mira iocunditas, ex iocunditate autem iubilus quidam, eo deuotius in Dei laudes erumpens, quo perſpicatius conſpicit, eius eſſe muneris, quicquid in ſe boni recognoſcit. Hæc eſt ſeptimi diei iocunda ſolemnitas, quam neceſſe eſt ſex dies, id eſt operum præcedat perfectio; vt primum in bonis operibus deſudemus, & ſic demum in conſcientiæ tranquillitate pauſemus. Ex bonis namque operibus puritas conſcientiæ naſcitur, ſecundum quam ſui dilectio iudicatur. Sicut enim is qui operatur vel diligit iniquitatem, non diligit ſed odit animam ſuam; ita profecto qui diligit & operatur iuſtitiam, non odit ſed diligit animam ſuam. Hæc eſt primi illius ſabbati iocunda ſolemnitas, in qua ſeruilia mundi opera minime exercentur, in qua nec ignis concupiſcentiæ turpis accenditur, nec paſſionum onera comportantur.

Pſal.10.5.

B C D

Quale ſabbatum ex fraterna dilectione capiatur, & quomodo ſex anni, qui præcedunt ſeptimum, charitati coaptentur.

CAPVT IV.

PORRO

Digitized by Google

A PORRO ſi ab hoc ſecretiori cubiculo, in quo primum hoc ſabbatum celebrauit, ad illud pectoris ſui diuerſorium ſeſe contulerit, vbi ſolet gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, infirmari cum infirmis, vri cum ſcandalizatis; ſenſeritque ibi animam ſuam, cum omnium fratrum ſuorum animabus, glutino charitatis vniri; nullis inuidiæ ſtimulos agitari, nullis indignationum æſtibus inflammari, non iaculis ſuſpicionum atteri, non edacis triſtitiæ morſibus conſumi; ſicque ad quendam tranquilliſſimum mentis ſuæ ſinum omnes rapiat, vbi dulci quodam affectu omnes
B amplectatur & foueat, ac ſecum vnum cor, & vnam animam faciat: *Act.4.32.* ad huius mox dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, omnis cupiditatum ſilet tumultus, ac vitiorum ſtrepitus conquieſcit, & fit ibi intus ab omnibus noxijs abſoluta vacatio, & in fraternæ dilectionis dulcedine grata & iocunda pauſatio. Nam quod in huius ſabbati quiete, nullum prorſus vitium reſidere charitas fraterna permittat, teſtis eſt huius ipſius ſabbati continuus feriator Apoſtolus Paulus; ſic enim ait, [Non adulterabis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, *Rom.13.9.* & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum tanquam teipſum.]

C HVIVS ſabbati requie ac dulcedine perfuſus propheta Dauid, in ſonum gratulabundę ſolemnitatis erupit dicens, [Ecce quam bonum, *Pſal.132.1.* & quam iocundum, habitare fratres in vnum.] Vere bonum, vere iocundum. Bonum plane, quia nihil vtilius; iocundum, quia nihil ſapidius. Sicut autem primo illi ſabbato vnus tantum dies dedicatur, quia videlicet ſingulare eſt, quod in propriæ cuiuſque conſcientiæ tranquillitate conſiſtit; ita non immerito huic annus integer conſecratur: quia ſicut ex multis diebus annus efficitur, ita ex multis animabus vnum cor, & vna anima charitatis igne conflatur. Quod ſi ex ſex illis annis, qui ſabbatum hoc ſpirituale præcedunt, aliquid myſti-
D cum velis exſculpere, ſcito ſex eſſe genera hominum, in quorum dilectione neceſſe eſt animus exerceatur. Sicut autem annus multos dies complectitur, ita in ſingulis illis generibus, multi nobis homines dilectionis copula coniunguntur. Primo ergo dilectio noſtra, naturali ordine, ad domeſticos ſanguinis noſtri deriuatur. Quæ dilectio vt habeatur, quia ipſi naturæ eſt inſitum; ſi non habeatur, nimis eſt inhumanum. Vnde Apoſtolus, [Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.] *1.Tim.5.8.*

NEC hanc Apoſtolicam ſententiam, dominicis verbis quiſque æſtimet eſſe contrariam, quibus dicit, [Qui venit ad me, & non odit *Luc.14.26.*

Ca... ca... R... 2.Cor...

patrem & matrem, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus A
eſſe diſcipulus.] Sed de his in conſequentibus videbimus. Igitur quia
ſunt nonnulli, qui immaniores beſtijs, nec domeſticos attendunt;
iam aliquantulum ad ſabbatum hoc ſpiritale procedit, qui ſuos, ita
vt oportet, diligit. Hæc autem dilectio quoniam ab ipſa natura profi-
ciſcitur, in præceptis, quæ ad dilectionem pertinent proximi, primo
Exod. 20.12. loco ſancitur, ita Deo proteſtante; [Honora patrē tuum & matrem]
Hinc ad eos, qui nobis ſpecialis amicitiæ fœdere, vel officij viciſſitu-
dine copulantur, dilectio noſtra progreditur, & quodammodo ſinu
ampliori laxatur. Sed hæc dilectio Phariſæorum iuſtitiam non tranſ-
Matth. 5.43. cendit, quibus dictum eſt, [Diliges amicum tuum, & odio habebis B
inimicum tuum.] Sane vtraque hæc dilectio, quanquam parum præ-
mij ſeruata conquirat, quippe cum ad illam lex naturalis impellat, ad
iſtam gratia impertita nos prouocet, neglecta tamen cumulum dam-
Matth. 5.46. nationis importat. De his Dominus in Euangelio, [Si diligitis (inquit)
eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Ethnici
hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius
facitis?] Vt ergo in aliquid amplum dilectio noſtra tendatur, am-
plectatur & eos, qui nobiſcum eodem iugo profeſſionis ſubduntur.
Hæc plane dilectio præmio non fraudabitur, quia Deus cauſa eſt cur
exhibetur. C

IN hoc ſtatu mens veſtimentis adglutinata IESV, aliquid ſibi
Pſalm. 132.2. illius vnctionis elingit, quæ diſcendens a capite, etiam barbæ influit
veri Aaron, & ad oram vſque veſtis attingit, cuius vncta pinguedine
aliquantiſper extenditur; & primum omnes, ad quos vnctio ipſa per-
tingens, participium illius nominis IESV, vt ab vncto vncti, id eſt, a
Chriſto Chriſtiani vocentur, impertit, & laxiori ſinu recipit diligen-
dos. Reſtant adhuc duo hominum genera, quæ ſi pectori noſtro
amoris vinculo aſtringantur, nihil profecto obſtabit, quin veri illius
ſabbati requie perfruamur. Nam & eorum qui foris ſunt, Gentilium
videlicet & Iudæorum, Hæreticorum vel Schiſmaticorum neceſſe eſt D
vt ignorantiam doleamus, compatiamur infirmitati, malitiam de-
fleamus, ac pio affectu ſolatium illis noſtræ orationis impertiamus,
vt & ipſi inueniantur nobiſcum, in Chriſto IESV Domino noſtro.
Inde ad illud tranſeundum eſt, in quo fraternæ charitatis ſumma
conſiſtit, in quo homo Dei filius efficitur, in quo diuinæ bonitatis ſi-
Matth. 5.44. militudo plenius reparatur, ſicut ait Saluator in Euangelio, [Diligite
inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro per-
ſequentibus & calumniantibus vobis, vt ſitis filij patris veſtri qui in
cælis eſt.]

Digitized by Google

A Exinde quid ſupererit niſi annus ſeptimus, in quo debitores repetere non permittimur, in quo ſeruus libertati donatur? Qui enim nouit etiam inimicos ſimplici oculo intueri, ille eſt qui veraciter dicere poteſt, Dimitte nobis ſicut & nos dimittimus. Omnis (inquit) qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Cui deplorandæ ſeruituti tamdiu quiſque addicitur, donec ipſe dimittens & diligens, dimittatur & diligatur, & de ſeruo non modo liber, ſed etiam amicus efficiatur. Vere tempus pacis, tempus quietis, tempus tranquillitatis, tempus gloriæ & exultationis. Quid enim moleſtiæ, quid perturbationis, quid mœroris, quid anxietatis eius poterit interpolare lætitiam, qui ſub primo illo ſabbato, in quo laborum ſuorum fructibus paſcitur, ad huius diuinæ ſimilitudinis ſtatum gratia pleniore progreditur? vt omne hominum genus vno mentis amore complectens, nullius iniuria moueatur: ſed ſicut indulgentiſſimus aliquis pater, erga chariſſimum ſibi filium phreneſi laborantem, ita ille erga ſuos afficitur inimicos; vt quo magis ab eis iniuriatur, eo profundiori charitatis affectu inferentibus ſibi moleſtiam compatiatur. Hac igitur virtute poſſeſſus, tunc maxime ſabbatum hoc celebrare dicendus eſt, cum ingrediens cor ſuum, in fraternæ dilectionis dulcedinem intendit animum, & erga chariſſimos ſibi, in quendam ſuauiſſimum C reſolutus affectum, guſtat quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum.

Deut. 15. 2. & 12.
Mat. 6. 12.
Ioan. 8. 34.
B

Quomodo vtraque hac dilectio Dei dilectione ſeruetur.

CAPVT V.

D VERVM quia vt ſuperius diximus, vtrumque hunc amorem, quo vel propriæ ſaluti conſulimus, vel quo proximis puro affectu vnimur, quadam diuini amoris portione neceſſe eſt animari: ſciendum quia ad hanc geminam dilectionem, Dei nos dilectio mouet & promouet, ſecundum id, quod Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Siquidem in hac gemina dilectione acquiritur innocentia, quæ in duobus conſtare manifeſtum eſt. Innocens quippe eſt, qui nec ſibi, nec alteri nocet. Sibi autem nocet, qui ſemetipſum vitij alicuius, aut turpitudinis labe corrumpit. Ad quam corruptionem quia maxime voluptas, ac delectatio carnis impellir,

Compendij cap. 14.
Ioan. 1. 14.

pellir,

Digitized by Google

pellit, ſic eam facile quiſlibet reſpuit vel euitat, ſi erga carnem noſtri Saluatoris pium indutus affectum, gaudet ſpiritalibus oculis intueri Dominum maieſtatis, vſque ad præſepis inclinatum anguſtias, virgineis inhiare vberibus, maternis amplexibus ſtringi, tremuli ſenis, ſancti videlicet Simeonis, felicibus labijs oſculari. Qui mentis ſuæ obtutibus imaginari dulce habet, quam mitis aſpectu, quam dulcis affatu, quam peccatoribus compatiens, quam infirmis & miſeris condeſcendens. Quod mira benignitate [a] nec meretricis attactum, [b] nec Publicanorum refugit conuiuium; [c] quod vnius adulteræ ſuſcipit cauſam ne lapidetur, [d] quod alteri confabulatur, vt de adultera Euangeliſta quodammodo efficiatur. Quis eſt, cui ad hoc dulce ſpectaculum, omnis fœtentis carnis delectatio non ſordeſcat? Inde ſuaues quædam lacrymæ facile oriuntur, quibus omnis concupiſcentiarum æſtus extinguitur, tepeſcit caro, gulæ voracitas temperatur, omnis vanitatum titillatio ſedatur. A B

[a] *Luc. 7. 39.* [b] *Mat. 9. 11.* [c] *Ioan 8. 7.* [d] *Ioan. 4. 7.*

PORRO ad inimicorum dilectionem, in qua fraternæ charitatis conſiſtit perfectio, nihil nos ita animat, vt illius miræ patientiæ grata conſideratio, qua ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, venuſtam faciem ſuam impijs præbuit conſpuendam; qui oculos illos, quorum nutu reguntur omnia, velamini ſubdidit iniquorum; qua latera illa ſua flagellis expoſuit; qua caput tremendum principibus & poteſtatibus, ſpinarum aſperitati ſubmiſit; qua ſemetipſum opprobrijs ac contumelijs addixit: qua tandem Crucem, Clauos, Lanceam, Fel, Acetum patienter ſuſtinuit; in omnibus lenis, mitis, tranquillus. Denique tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Conſidera o humana ſuperbia, o ſuperba impatientia, quid ſuſtinuit, quis ſuſtinuit, quomodo ſuſtinuit. Cogitentur rogo, non ſcribantur. Quis eſt cuius ad hunc mirabilem intuitum non ſtatim ira deferueat? Quis illam audiens mirabilem vocem, plenam dulcedinis, plenam charitatis, plenam immutabilis tranquillitatis, [Pater ignoſce illis,] non ſtatim omni affectu ſuos amplectitur inimicos? Pater (inquit) ignoſce illis. Quid lenitatis, quid charitatis huic addi potuit orationi? Addidit tamen. Parum fuit orare; voluit & excuſare. Pater (inquit) ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt. Sunt quidem magni peccatores, ſed puſilli æſtimatores, ideo pater ignoſce illis. Crucifigunt; quem tamen crucifigant neſciunt, quia ſi cognouiſſent nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent; ideo pater ignoſce illis. Putant legis præuaricatorem; putant diuinitatis præſumptorem; putant populi ſeductorem. Abſcondi ab eis faciem meam, non agnouerunt maieſtatem C D

Iſai. 53. 7. *Luc. 23. 34.* *1. Cor. 2. 8.*

Digitized by Google

A tem meam, ideo pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Igitur, vt homo ſe diligat, nulla ſe carnis delectatione corrumpat. Vt vero carnali concupiſcentiæ non ſuccumbat, omnem affectum ſuum ad ſuauitatem Dominicæ carnis extendat. Porro vt perfectius, ac ſuauius in fraternæ charitatis delectatione quieſcat, etiam inimicos brachijs veri amoris aſtringat. Sed ne diuinus hic ignis iniuriarum flatu tepeſcat, dilecti Domini ac Saluatoris ſui tranquillam patientiam, oculis mentis ſemper aſpiciat.

B *Quomodo perfectum ſabbatum in Dei dilectione reperitur, & quomodo quinquageſimus annus huic dilectioni comparetur.*

CAPVT VI.

VERVM hac gemina dilectione purgata mens, tanto deuotius, quanto ſecurius, ad ipſius diuinitatis felices geſtit amplexus; ità vt nimio deſiderio ſuccenſa velamen carnis excedat, intranſque in illud ſanctuarium, vbi ſpiritus ſit ante faciem ſuam Chriſtus IESVS, ab illo ineffabili lumine, ab illa inuſitata dulcedine penitus abſorbeatur; factoque ſilentio ab omnibus corporalibus, ab omnibus ſenſibilibus, ab omnibus mutabilibus, in id quod eſt, & ſic ſemper eſt, & id ipſum eſt, in illud vnum perſpicacem figat intuitum; vacans & videns quoniam Dominus ipſe eſt Deus, & inter charitatis ipſius ſuaues amplexus, ſabbatizans ſine dubio ſabbatum ſabbatorum. Hic annus iubileus, in quo homo ad ſuam poſſeſſionem reuertitur, ipſum videlicet auctorem ſuum, vt nimirū poſſideatur & poſſideat, habeatur & habeat, teneatur & teneat. Ipſa eſt poſſeſſio, quæ diſtracta vili peccati pretio; amore hominis diffluente ab eo, a quo factus eſt, & inhærente rei, quæ facta eſt. *Compendij cap. 13.*

C

D

HVIC ſabbato non immerito quinquagenarius numerus dedicatur, in quo ſeruilis timor expellitur, carnis non ſolum concupiſcentia, ſed & memoria conſopitur, ſpiritus plenitudo concipitur. Ante (inquit) id eſt ante Pentecoſten, ſpiritus non erat datus, quia IESVS nondum erat glorificatus. Non omnino non datus, ſed non tanta plenitudine, non tanta perfectione. Datur profecto in ſabbato primo, datur & in ſecundo, ſed in ſabbatò ſabbatorum eius infunditur *Ioan. 7.39.*

tur plenitudo. In gemino enim illo ſabbato IESVS cernitur par- A
uus, non magnus: humilis, non ſublimis; iniuriatus, non glorifica-
Ioan.7.39. tus. Ideo ſpiritus nondum erat datus, quia IESVS nondum erat
Rom.5.5. glorificatus. Verum quia charitas diffunditur in cordibus noſtris,
non aliâs niſi per Spiritum ſanctũ qui datus eſt nobis, vbique ſepte-
narius numerus cuſtoditur, ſed in ipſius ſeptenarij multiplicatione,
profectus ipſius charitatis dignoſcitur. Nam ſeptimus dies quaſi cha-
ritatis eſt inchoatio, ſeptimus annus promotio, quinquageſimus an-
nus, qui eſt poſt ſepties ſeptem, eius eſt plenitudo. In ſingulis requies,
in ſingulis vacatio, in ſingulis ſpiritalis quædam ſabbatizatio. Primo
requies in puritate conſcientiæ; deinde in multarum mentium dul- B
ciſſima coniunctione; poſtremo in ipſius Dei contemplatione. In
primo ſabbato vacatur a crimine; in ſecundo a cupiditate; in tertio
ab omni prorſus diſtentione. In primo guſtat mens, quam dulcis eſt
IESVS in humanitate; in ſecundo videt quam perfectus in chari-
tate; in tertio quam ſublimis in deitate. In primo colligitur ad ſe; in
ſecundo extenditur extra ſe; in tertio rapitur ſupra ſe.

Quid ſit Amor; quid Charitas; quid Cupiditas? C

CAPVT VII.

LOCVS & tempus exigit, vt quod ſuperius diſtuli-
mus, quemadmodum videlicet ipſa ſit Charitas ex-
hibenda, paulo latius exequamur. Quod vt mani-
feſtius fiat, quidnam ſit charitas enucleatius video
oſtendendũ. Et manifeſtum eſt quidem quod chari-
tas amor ſit, quanquam non minus manifeſtum,
quod non omnis amor charitas ſit. Quocirca ſubtiliori indagine o- D
pus eſt, vt primo quid ſit Amor pateat intuenti, quatenus genere ag-
nito, ſpecies non lateat inquirentem. Dupliciter igitur amorem dici,
animaduerſa loquendi conſuetudo demonſtrat. Dicitur enim amor
animæ rationalis vis quædam, ſiue natura, qua ei naturaliter ineſt
ipſa amandi aliquid, non amandiue facultas. Dicitur & amor ipſius
animæ rationalis quidam actus vim illam exercens, cum ea vtitur vel
in his quæ oportet, vel in his quæ non oportet, qui quidem actus
cum additamento amor appellari ſolet, verbi gratia, amor ſapientiç,
amor pecuniæ: quem vtique amorem vel bonum neceſſe eſt eſſe, vel
malum.

Digitized by Google

A malum.

NAM vis illa animæ, ſiue natura qua hic amor ſiue bonus, ſiue malus exercetur, bonum quiddam animæ eſt, & in bono & in malo, numquam poteſt eſſe non bonum. Pertinet quippe ad ipſius naturam ſubſtantiæ, quæ ab ipſo ſummo bono eſt, qui fecit ſingula quidē bona, vniuerſa autem bona valde. Sed homo libero muneratus arbitrio, ſicut ceteris naturæ ſuæ bonis, ſic & hoc aut bene vtitur adiutus per gratiam, aut male relictus per iuſtitiam. Quia igitur, vt quidam ait, bonos aut malos mores, non faciunt niſi boni aut mali amores, præmiſſi boni bonus vſus bonum hominem facit, quia bonum B amorem facit, abuſus autem quia malum amorem facit, vtique malum hominem facit. Quid ergo dubitamus charitatem dicere ipſius amoris rectum vſum, abuſum autem cupiditatem? *Gen. 1.31.*

Quomodo in electione, in motu, in fructu, amoris rectus vſus conſtet, ſiue peruerſus.

CAPVT VIII.

C IAM nunc inter eius vſum rectum ſiue peruerſum, aliquanto ſubtilius diſcernamus. Conſtat autem, vt mihi videtur, vſus eius in tribus, in electione, in motu, in fructu. Et autem electio ex ratione, motus in deſiderio & actu, fructus in fine. Rationalis quippe creatura ſicut beatitudinis capax condita eſt, ita ipſius beatitudinis auida ſemper eſt, ſed ad beatitudinem nequaquam ipſa ſibi ſufficiens eſt. Propria autem infelicitate, quod ad beatitatem ſibi non ſufficiat, conſequēter edocta, vt cupita beatitudine potiatur, re aliqua ſibi videt eſſe fruendum, quæ ipſa non ſit. Proinde vnuſ-D quiſque vel pro modo ſuæ fidei & intellectus, vel pro erroris fallacia, vel pro experientia ſenſus, primo ſibi beatitudinem in rei cuiuſlibet, vel certe rerum quarumlibet fructu conſtituit. Deinde quicquid illud eſt, cuius ſe fructu beari poſſe confingit, ſine omni ambiguitate ſibi eligit ad fruendum. Quam vtique electionem amor facit, nam ea vi ſua ſiue natura, quam ſuperius amorem diximus, anima rationalis id facit. Habet nempe amor ſemper comitem rationem, non qua ſemper rationabiliter amet, ſed qua ea, quæ eligit, ab his quæ reprobat, viuaci circumſpectione diſcernat. Denique rationis eſt inter creatorem & creaturam, inter temporalia & æterna, inter amara & *Compendij cap. 16.*

Digitized by Google

dulcia, inter aſpeta & delectabilia diſcernere; amoris autem, quod voluerit ad fruendum eligere. Porro & ipſa electio amor dicitur, & eſt quidem actus animæ; ſed cum amor ipſe quo eligit ſemper bonus ſit, hæc tamen electio, quæ & amor nihilominus appellatur, neceſſe eſt vt bona vel mala ſit, ac per hoc bonus vel malus amor ſit. Nam ſi experientia cuiuſlibet delectationis illecta, vel certe quolibet errore decepta mens, ea quibus minime fruendum eſt, eligat ad fruendum, profecto infeliciter amat. Frui autem dicimus, cum delectatione ac gaudio vti. A

IPSAM ſane electionem ſtatim ſequitur, vel etiam comitatur ipſius amoris motus occultus, excitans quodammodo, & mouens animum in illius rei deſiderium, quam eligendam putauit; & hic ſimiliter motus animi actus eſt, & ex amore eſt, & amor dicitur; & ſi ſit ad id quod debet, & ſicut debet, amor bonus eſt; ſi vero ad id quod non debet, vel aliter quam debet, malus amor eſt. At ſi eam rem, quam ad fruendum elegerit, electam deſiderauerit, actibus opportunis pro voto adeptus fuerit, in illius mox vſu cum gaudio ac delectatione quieſcit: quem vſum, vt vno verbo appelletur, fructum vocamus. In his igitur tribus charitas, ſiue cupiditas conſtare videtur, in animi ſcilicet electione, in motu, in fructu; ſed electio amoris ſiue boni, ſiue mali eſt inchoatio; motus amoris ipſius curſus; fructus ipſius amoris eſt finis. Si itaque mens ad fruendum eligat quod oportet, ſi ad id ſic moueatur vt debet, vel eo fruatur vt decet; & tam ſalubris electio, & tam vtilis fructus non immerito charitatis cenſeri vocabulo iudicatur; ſed in hac electione charitas inchoatur, motu extenditur, in fructu vero perficitur. At ſi animus eligat inſipienter, moueatur indecenter, turpiter abutatur, his quaſi gradibus cupiditatem conſummari, facile aduerti poteſt. Hi ſunt duo fontes, bonorum ſcilicet & malorum origines, quoniam quidem radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum charitas. B C D

Quid nos oporteat ad fruendum eligere.

CAPVT IX.

QVONIAM

A QVONIAM ergo inter bonum malumque amorem diſtinximus, ſupereſt nunc vt quid ad fruendum eligere debeat animus, quemadmodum ad id, quod elegerit, moueri oporteat, ſicut ipſe, in cuius manu ſumus & nos & ſermones noſtri, inſpirare voluerit, oſtendamus. Sic quidem & quid diligendũ, & quemadmodum diligendum ſit, agnoſcemus. Hoc ſane dicendum, quia non omne quod in vſum noſtrum eligimus, diligere dicendi ſumus, ſed ſolum id, quod ad fruendum eligimus. Ea quippe mens, quæ ſterquilinio carnis immerſa, ad nihil ſubtile, quod craſſitudinem ſenſus

B excedat, nititur aſpirare, vel fallaces diuitias, vel futiles honores, aut corporeas voluptates mundiue fauores, vel horum aliquid, vel ſimul omnia, quaſi deſtinatum intentionis ſibi eligit finem; in talium perfunctione, felicitatem falſa opinione depingens. Ad horum tamen fructum, non eodem omnes calle nituntur. Alius enim negotiari, alius militare, quamlibet artem alius eligit exercere, alius ad deſtinatum finem rapinis ac latrocinijs tendit.

EX his omnibus, id ſolum amare quis dicendus eſt, ad quod fruendum tota eius feſtinat intentio; ceteris autem quaſi quibuſdam adminiculis vti, quo facilius ad deſideratæ rei perfunctionem valeat

C peruenire. Sed peruerſa mens, quamdiu quidem non potitur optatis, in eorum fructu felicitatis ſibi pingit imaginem; at voti compos effecta, cum ſe ſolita indigentia ſenſerit laborare, vel certe ab his quibus abuſa eſt, quodam quaſi faſtidio reſilire; in alterius cuiuſlibet rei ſuccenditur appetitum, non quidem ſatianda, ſed eadem iterum vanitatis ineptia turpiter deludenda. Hic eſt circuitus impiorum, de quorum miſera indigentia, in prima huius operis parte ſatis ſuperque diſputatum eſt. *Lib.1.cap.21. & ſeqq.*

PORO cui mens ſanior, oculus purior, vita eſt defæcatior, altiori ſenſu rem inueſtigans, cum manifeſtum ſit neminem ſibi ad beatitu-

D dinem poſſe ſufficere; videt profecto id, quod ſit inferior abiectiorque natura, deijcere poſſe hominem ſui amore, non extollere altius; miſerijſque magis inuoluere, quam veræ felicitatis conferre ſolatium. Hinc ſemetipſum metiri aggrediens, ac ſuæ priuilegium æſtimare naturæ; cernit profecto quam digne, quam magnifice, quam denique iuſte homini lex diuina præcipiat, [Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.] *Matth.4.10.* Quod nullo modo dixiſſet, ſi eſſet quælibet natura ſublimior, cui humana natura ſingulare illud deberet obſequium, vel a qua beatitudinis poſſet præmium expectare. Ipſe igitur nobis præ omnibus eligendus eſt, vt eo fruamur, quod eſt amoris *Compendij cap.16.* incho-

inchoatio; ipſe præ omnibus deſiderandus, quod eſt ipſius amoris A quaſi curſus quidam atque promotio, in cuius adeptione, quia perfecti boni perfecta erit dilectio, perfecta erit & beatitudo. Merito igitur primum mandatum & maximum, de Dei dilectione lex diuina
Mat. 22. 37. contradidit, Diliges (inquiens) Dominum Deum tuum.

VERVM quia hoc beatifico bono, cum adepti fuerimus, quiſque pro ſua capacitate fruetur, capaciores autem erunt omnes ſimul quam ſingulus quiſque, erit ſine dubio ipſa beatitudo cumulatior, ſi hoc, quod quiſlibet minus capax habere non poterit in ſeipſo, habere incipiat vel in altero. At alterius bonum ſuum non erit, niſi hoc ipſum bonum in altero dilexerit; quod æque impoſſibile erit, niſi alte- B rum ipſe dilexerit. Congruentiſſime ergo ſecundum præceptum di-
& 39. uina ſanxit authoritas, Diliges proximum tuum. Sed quoniam ſummum bonum noſtrum Deus erit, & in ſeipſo, & in nobis, & in altero, ipſe ex toto præcipitur diligendus. Diliges itaque Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni virtute tua. Quia vero tantundem gaudij nobis conferet proximi bonum, quantum proprium, merito dicitur, Diliges proximum tuum, tanquam teipſum. Patet igitur duo nobis eligenda vt his fruamur, Deus ſcilicet & proximus, quanquam diſſimiliter: nam Deus, vt eo fruamur in ſeipſo, & propter ſeipſum; proximus, vt ipſo fruamur in C Deo, imo & Deo fruamur in illo. Nam licet verbum hoc frui diſtrictius ſoleat accipi, vt videlicet nulla re alia, ſed ſolo Deo fruendum
Philem. ver. 20. eſſe dicatur, ad hominẽ tamen loquens Paulus, [Ita frater (inquit) ego te fruar in Domino.] Cum igitur hęc duo & ratio vt diximus eligenda perſpexerit, & ceteris omnibus horum contemplatione contemptis, mentis conſenſus elegerit; inchoata eſt profecto Dei proximique dilectio, quia ad id quod debet, fit ipſius amoris conuerſio. D

Quod ad actum & deſiderium amor noſter moueatur, & quod aliquando affectu, aliquando ratione ad hac duo moueatur.

CAPVT X.

H æc

A HÆc de electione dixiſſe ſufficiat, vt deinceps de ipſius amoris motu, quę dicenda ſunt, proſequamur. Fit autem motus eius ad duo, vel interius ad deſiderium, vel exterius ad actum. Ad deſiderium, cum ad id quo fruendum iudicauerit, animus ſe motu quodam interno, & appetitu extendit. Ad actum, cum mentem ad aliquid etiam exterius agendum, amoris ipſius vis quædam occulta compellit. Proinde inueſtigandum arbitror, quænam ſint illa, quibus quaſi incentiuis, amor ipſe ad hæc duo excitetur ac moueatur, quæque ei curſum ſuum ordinent quodammodo atque B præſcribant. Deinde quid eorum ſequi debeat, vel quantum ſequi debeat; quidue reſpuere, quid admittere; quid minuere, quid augere oporteat, vt ipſe motus competens ſit, ſubtilius inquirendum. Sunt autem duo, vt mihi videtur, quibus animus ad duo illa quæ præmiſimus, mouetur quodammodo ac excitatur, id eſt affectus & ratio. Aliquando enim affectu tantum, aliquando tantum ratione amor noſter vel ad publicum actum, vel in occultum ſuccenditur appetitum: quocirca de ſingulis his, quantum neceſſe videbitur, diſputare conabimur. Hoc ſane dicendum; Cum ſuperius duo quædam ad fruendũ, Deus ſcilicet & proximus, ratio docuerit eligenda, cæteris omiſſis, C quemadmodum ad hæc duo amor noſter moueri oporteat, deinceps eſſe tractandum. Igitur de omnibus motibus, quibus amor noſter multipliciter variatur, quis maxime ſequendus ſit videamus. Sed primo de bifaria ipſius motus origine, quæ cępimus exequamur. *Compendij cap. 17.*

Quid ſit affectus, & quot ſint affectus declaratur, & quod ſpiritalis affectus dupliciter accipiatur oſtenditur.

D

CAPVT XI.

ESt igitur affectus ſpontanea quædam, ac dulcis ipſius animi ad aliquem inclinatio. Affectus autem ſpiritus eſt, aut rationalis, aut irrationalis, aut officialis, aut naturalis, vel certe carnalis. Spiritalis affectus dupliciter poteſt intelligi. Nam ſpiritali quidem affectu animus excitatur, cum occulta & quaſi improuiſa Spiritus ſancti viſitatione, in diuinæ dilectionis dulcedinem, vel fraternæ *Compendij cap. 18.*

Digitized by Google

charitatis ſuauitatem mens compuncta reſoluitur. Cuius viſitationis A
Lib. 2. *cap.* 8. modum & cauſas, quam lucide a nobis fieri potuit, ſuperius me-
& ſeqq. mini demonſtratas. Huic affectui ille contrarius, qui ex diaboli im-
miſſione generatur; quo illos ad turpia quæque conſtat illectos, de
Oſea. 4. 12. quibus Propheta, [Spiritus (inquit) fornicationis decepit eos.] Gemino
enim tormento Sanctorum pudicitiam immundiſſimus hoſtis inſe-
quitur, nunc carnem intollerabili flamma ſuccendens, nunc mentem
2. *Reg.* 13. 14. perniciosæ dulcedinis affectu diſſoluens. Ni fallor Amnon filius
Dauid, ex immiſſione callidiſſimi hoſtis, noxiæ ſuauitatis reſolutus
affectu, in illicitos propriæ ſororis exarſit amplexus, ac tanti patris
& 18. domum inceſtu commaculans, fratris in ſe gladium prouocauit: ac B
2. *Reg.* 15. 10. futuri parricidij, quo proprium patrem infelix Abſolon regni cupi-
dus infeſtauit, occaſiones quaſdam præſeminauit & cauſas. Nemo
ſane exhorreat quod hunc affectum dicimus ſpiritalem, pro eo quod
a ſpiritalibus nequitijs generatur, nec cauſetur de nomine, cum res
ipſa manifeſta ſit.

De affectu Rationali & Irrationali.

CAPVT XII. C

-ndij RATIONALIS affectus eſt, qui ex conſideratione alienæ virtutis oboritur, videlicet cum oculis noſtris cuiuſlibet virtus vel ſanctitas explorata, vel fama diuulgante, vel certe lectione comperta, mentem noſtram quodam dulcedinis ſuauitate perfundit. Hic eſt affectus qui nos, audita triumphali marty-
rum paſſione, ſuauiſſima deuotione compungit, ac memorabiles
præcedentum actus, quaſi ſub oculis delectabili meditatione depin-
git. Hinc vox illa qua admirabilis athleta IESV, Paulum dico, for-
tia ſua geſta commendat, conceptæ gratulationis indices, ab oculis D
audientium, plerumque lacrymas elicit animumque ad eius iam iam-
que geſtientem amplexus, infuſa ſubito pietate perſtringit. Quis
..*Cor.* 11. 26. enim audiens pericula illa fluminum, pericula latronum, pericula ex
Phil. 4. 11. 12. genere, pericula ex gentibus, illam inſuper vocem virtutis; Vbique
& in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, &
& 13. penuriam pati; Omnia poſſum, in eo qui me confortat: quis (inquam)
hæc audiens vel legens, in talem virum non mirabili moueatur af-
fectu?

HIC affectus inter Dauid & Ionathan ſacratiſſimi amoris primi-
tias

Digitized by Google

A tas conſecrauit, ac ſocialis vinculum gratiæ, ne paterna quoque auctoritate ſoluendum, fœdere gratiſſimæ charitatis innexuit. Viſa namque immutabili pectoris illius conſtantia, qua loricatum gygantem *1. Reg. 17. 50.*
puer inermis proſtrauerat; quod alteri foret inuidiæ ſeminarium, optimo adoleſcenti virtutis extitit incrementum: dum virtutis amicus, in virtuoſi iuuenis excitatur affectum, dicente ſcriptura. [Anima Io- *& c. 18. 1.*
nathæ colligata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi animam ſuam.] Hunc ipſe IESVS mire miſericors miſericorditer in ſe tranſformans affectum, intuitus adoleſcentē, qui ei ſuas virtutes prodiderat, vt ait Euangeliſta, [Dilexit eum.] Huic affectui contra- *Marc. 10. 21.*
B rius eſt irrationalis, quo quilibet erga aliquem, comperto eius vitio, quadam mentis inclinatione mouetur. Multi enim vel ob vaniſſimam philoſophiam, vel ob ſtultiſſimam in negotio militari audaciam, quorundam ſibi animos inclinarunt. Et quod lugubrius eſt, multi, quia prodigi, quia luxurioſi, quia pudicitiæ proditores & inſecutores, quia turpiſſimorum hominum fautores & ſectatores, quia inanium ſpectaculorum vaniſſimi, ſed intentiſſimi ſpectatores, aliquorum ſibi illiciunt, & inclinant affectus.

C

De affectu Officiali.

CAPVT XIII.

PORRO Officialem eum dicimus affectum, qui munerum vel obſequiorum gratia parturitur. Moyſes *Compendij cap. 20.*
ſanctus cum Pharaonis declinaret inſidias, ſacerdo- *Exod. 2. 15.*
tis Madian, officio memorabili, ſibi comparauit af- *& ſeqq.*
fectum. Cuius dum filias virgines a paſtorum improbitate conſtantiſſime, licet alienigena, protexiſſet, admiratus adoleſcentis beneuolentiam homo, non ſolum amicum
D eum ſibi, ſed & generum fieri poſtulauit. Berzellai quoque *2. Reg. 17. 27.*
Galaadites Regis Dauid, quem fugientem a facie Abſolon officioſiſſima deuotione ſuſceperat, muneribus nihilominus gratum excitauit affectum; qui viri conſtantiſſimi animo tam perſeueranter inhæſit, vt inter hereditaria præcepta, tantæ munificentiæ recompenſationem, filio Salomini Rex ſtatim *3. Reg. 2. 7.*
moriturus indixerit.

De

A

De affectu naturali.

CAPVT XIV.

Compendij cap. 21. Epheſ. 5. 29. Iſai. 49. 15. 1. Timoth. 5. 8.

EST præterea affectus naturalis cuilibet ad carnem ſuam, matri ad filium, homini ad domeſticum ſeminis ſui; Nemo enim carnem ſuam odio habuit, &, Non poteſt mater obliuiſci infantis ſui, vt non miſereatur filio vteri ſui, &, Qui ſuorum maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit & eſt infideli deterior. Primus horum etiam viros ſanctiſſimos non effugit, qui eo affectu, quo nemo carnem ſuam odio habuit, de ſepultura B
Gen. 47. 29. & 30. & 50. 24 ſolliciti, narrantur ſacramentis poſteros obligaſſe, ne in alieno, ſed in ſepulchris patrum mortui conderentur. Secundum ſapientiſſimus
3. Reg. 3. 16. Salomon, cum pro ſuperſtite puero, nam alterum mater oppreſſerat, meretrices feminæ in eius præſentia diſceptarent, credidit explorandum. Denique allato enſe, cum diuiſionem pueri Regia ſublimitas iudicaſſet, matrem affectus prodidit naturalis, & ceſſit affectu, quæ non ceſſerat improbitati, & quæ laborauerat ne vera mater proprio
& 26. pignore fruſtraretur, laborare cæpit vt alteri traderetur. Obſecro (ait) C
date huic infantem viuum & non occidatur, Et contra, quæ ad aliena viſcera expers pietatis obduruit, nec mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur.

PORRO tertius in pectore ſanctiſſimi Ioſeph, etiam fratricidali præponderauit iniuriæ, qui cum fratribus fratricidis diſpenſatoria ſeueritate explorationis crimen inureret, cernens eos non mediocriter fatigari, ac ſera ſatis pænitentia de fratris proditione torqueri,
Gen. 42. 24. cedens affectui, vt ſcriptura ait, Auertit ſe parumper & fleuit. Hunc affectum a pijs viſceribus patriarchæ Dauid, nec filij parricidalis abraſit immanitas, a quo cum quæreretur ad mortem, mittens qui eius D
obuiarent inſaniæ, oblitus iniuriæ, memor naturæ, vt ſe ſciret pa-
2. Reg. 18. 5. trem, diſſimulans noſſe perſecutorem, Seruate (inquit) mihi puerum Abſolon. Hunc in ſe Saluator ipſe mirabili compaſſione transfundens, videns ciuitatem, quæ ei ſecundum carnem metropolis fuit, ex qua illi patres ſecundum carnem, naturali pietate commotus, cum ſuffuſione lacrymarum futurum eius deplorauit excidium. Cuius
Luc. 19. 41. imitator Paulus, naturali vt reor compunctus affectu, optabat aliquando anathema eſſe a Christo, pro fratribus ſuis ſecundum car-
Rom. 9. 3. nem.

De

Digitized by Google

A

De affectu carnali dupliciter accipiendo.

CAPVT XV.

CARNALIS deinde affectus duplex occurrit origo. *Com. cap.22.*
Plerumque enim cuiuſlibet non quidem virtus aut
vitium, ſed quædam exterioris hominis habitudo,
animum ſibi intuentis inclinat: facile quippe alicuius
B & forma elegantior, & ſermo ſuauior, & maturus
inceſſus, & venuſtus aſpectus, etiam ignorantis qualis
ipſe homo ſit, prouocat & perſtringit affectum. Hæc adeo in Moyſe
puero adhuc gratia relucebat, vt contra tyrannicum Pharaonis im-
perium, quo maſculos Hebræorum neci deſtinauerat, a parentibus
tribus menſibus ſeruaretur,(vt ait Apoſtolus,) eo quod vidiſſent ele- *Hebr.11.23.*
gantem infantem. Expoſitus quoque periculo,formæ elegantia etiam *Exod.2.3.*
filiæ Pharonis ſibi pietatem illexit, cui adoptatus in filium,magnus ef-
fectus eſt coram vniuerſis quoque ſeruis Pharonis. Porro quem ad
noxiæ voluptatis memoriam, in quamlibet ſpeciem ſuauitas male
C blanda compungit, carnali motum affectu, nemo ſani capitis du-
bitabit. Hic affectus ambulantem in ſolario domus ſuæ Dauid, ad *2.Reg.11.2.*
ſpeciem Berſabee præuenit incautum, præuentum diſſoluit, obruit
diſſolutum. Contrarioque modo quem in alienæ vxoris illicitum *& 15.*
eneruauit amplexum, in proprij militis crudelem armauit interitum.
Hic affectus ſapientiam Salomonis abſorbuit, & carnali libidine diſ- *1.Reg.11.4.*
ſolutum, in ſpiritalis fornicationis barathrum nefandiſſima idolo-
rum cultura deiecit.

D

Quid de his affectibus ſentiendum ſit.

CAPVT XVI.

HI affectus interim meditanti occurrunt, quos amo- *Compendij cap.23.*
ris origines quaſdam dixerim,ſiue radices, non
amorem. Non enim his affectibus excitari, vel pul-
ſari valde laudabile exiſtimamus ſi boni ſunt, nec
exitiabile ſi mali. Nam & eo,quem primo loco po-
ſuimus, quanquam optimo, plerique in ſui perni-

 ciem,

Digitized by Google

A QVIA vero inter eius præcepta id maximum inuenitur, vt homo proximo ſuo conſulat ſicut ſibi, inſtat ratio vt ad beneficium proximo impendendum animus moueatur. Omnis autem proximus aut amicus eſt, aut non inimicus, vel etiam inimicus. Amicus, quia prodeſt vel profuit; non inimicus, quia non nocet, nec nocuit; inimicus quia obeſt vel obfuit. Amicus, ex ſanguine vel gratia; non inimicus, ex innocentia; inimicus ex iniuria. Igitur vt amico ſe impendat homo, tria quædam proponit ratio; vt non inimico, duo; vt inimico, vnum. Amico debetur beneficium ex natura, ex officio, ex præcepto. Ex natura, quia homo, vel etiam domeſticus eſt; ex offi- B cio, quia amicus eſt; ex præcepto quia proximus eſt. Non inimico vero ex natura, quia homo eſt, ex pręcepto quia proximus eſt. Inimico tantum ex præcepto; quia vt inimicus diligatur, præceptum Domini eſt. His igitur rationibus cedens animus, ſi ad beneficium impendendum non ſolum amico, ſed etiam inimico ſeſe parauerit, etſi non ſentiat affectum, charitatis tamen meritum non amittet.

Diſtinctio gemini amoris, inter quos animus fluctuat proficientis.

C

CAPVT XIIX.

DISTINGVENDI ſunt igitur duo amores iſti, vnus ex affectu, alter ex ratione. Inter hos duos amores ſæpe animus proficientis, & ordinatum amorem habere cupientis, timet & fluctuat; dum putat ſe minus amare eum, qui amplius amandus eſt; aut amplius amare eum, qui minus amandus eſt. Hic eſt enim amor ordinatus, vt nec diligat homo quod diligendum non eſt, di- D ligat autem quicquid diligendum eſt; amplius tamen non diligat quam diligendum eſt, nec æque diligat, quæ diſſimiliter diligenda ſunt, nec diſſimiliter, quæ æque diligenda ſunt. *Compendij cap. 24.*

CONSTITVAMVS igitur duos homines ante oculos noſtros, quorum alter ſit lenis, blandus, tranquillus, ſuauis, & omnium bonorum aptus conſortio, inuitans ceteros ad familiaritatem ſui, dulcis eloquio, moribus temperatus, in quibuſdam tamen virtutibus minus perfectus. Porro alter, licet in ſumma virtute perfectior, vultu tamen triſtior, aſpectu ſeuerior, & fronte auſteris moribus irrugata, qui omnibus benefaciat, præſtet quod poſcitur, non ſit tamen

tur, non ſit tamen ſuauis conſortio, nec ſua cunctos inuitet beneuolentia. Vt igitur illum diligat, animus quodam ſpontaneo mouetur affectu; vt iſtum, vrget ratio & ordinata regula charitatis. Sentiens itaque homo animum ſuum, illum quadam amplecti dulcedine, erga iſtum omni vacuum ſuauitate dureſcere, anxiatur, dolet, timet regulam excedere charitatis, dum putat ſe amare illum quidem ſupra quam oportet, iſtum nec quantum oportet. A

Quid ſit quod homo beneuolus ac ſuauis, quamuis minus perfectus, maiore quam auſterus & perfectior, & dulciori diligatur affectu, gemina comparatione probatur, & quomodo vtriuſque amor non ſit periculoſus oſtenditur. B

CAPVT XIX.

VOLO nunc primo latebras propriæ explorare conſcientiæ, vt non me fallat affectus iſte, ſi eius cauſam & originem contigerit ignorare. Cum igitur iſte, cui animus meus dulci quadam inclinatione mouetur, etſi minus perfectus, non ſit tamen vitioſus, imo multis virtutibus adornatus; cur non iſte affectus ex virtute credatur habere principium, ac proinde non timendus ſit, ſed potius amplectendus? Sed ſi eius originem vel cauſam dixerim eſſe virtutem, cur non erga iſtum, quem magis virtuoſum agnoſco, faciliori vel ſaltem ſimili motu dirigitur? Ergone carnalis iudicandus eſt affectus iſte, qui quadam exterioris hominis competentia generatur? Sed ſi ita eſt, cur alium æque exterioribus adornatum moribus, quia tamen æſtimo vitioſum, non eiuſdem dulcedinis ſuauitate complector? Contigit enim mihi aliquando, vt alicuius exterior habitudo, quamdiu in eo vel virtus ſperabatur, vel vitium ignorabatur, plurimum ſibi animum inclinauerit meum: proditum autem eius vitium, totum illum affectum abſorbuerit, ac non modicum menti horrorem inieccerit. Quid ergo? forte virtus aut vitium, quaſi animæ cibus vel vti[..]s vel noxius, æſtimanda ſunt? exterioris vero hominis vel auſteritas vel benignitas, quaſi vaſa quædam vel ruſticana, vel vrbana iudicanda? Et vtilis quidem cibus in vaſis plerumque deformibus C D

A mibus ſumitur, noxius autem nec in pretioſis admittitur.

CONTINGIT autem & quidem perſæpe, vt cibus aliquanto vilior, ob vaſis decorem iocundius admittatur, pretioſiſſimus autem, ob vaſis horrorē inſuauius aſſumatur. Sic nonnunquam euenit, vt homo vitioſus & in ſummo corporis ornatu diſpliceat, virtus autem etiam in quodam exterioris hominis duritia, & auſteritate plurimum placeat. Nihilominus & id contingere manifeſtum eſt, vt minorem virtutem in homine beneuolo quis, ac iocundo libentius videat, maior autem in homine duro & auſtero inſuauius ſapiat. Sed erit elegantior, puto quia & expreſſior ſimilitudo, ſi virtus veritas, falſitas vi-
B tium æſtimetur; nimia autem morum ſeueritas, quaſi ſermo durus & ruſticus, exterioris autem hominis grata ſuauitas, quaſi ſermo comptus & eloquens. Sicut ergo in ſuauiloquio non eſt falſitas admittenda, ſic in duro ruſticoque ſermone veritas non aſpernanda. Simili modo nec in homine exterius ornato vitium placeat, nec in homine quanquam duro & auſtero virtus diſpliceat.

DENIQVE ſi duo homines incipiant aliqua perſuadere quorum vnus obtuſe, deformiter, frigide id faciat, alter acute, ornate, ſuauiter, vehementer, donec neſcitur quis eorum veritati innitatur, quis diffluat falſitate: non eſt mirum ſi in eius ſermone ma-
C gis delectatur auditor, qui nouit ope ſermonis conciliare auerſos, remiſſos erigere, beneuolum, intentum, docilem auditorem proœmio reddere, neſcientibus quo eius tendat oratio, quid expectare debeant intimare. Quod ſi vterque æque vera, æque magnifica perſuadere cognoſcitur, in huius verbis cum quadam amaritudine ſalubritas ſumitur, in iſtius & ſuauis ſalubritas, & ſalubris ſuauitas gratius auidiuſque percipitur. Quanto enim magis in vera affectione appetitur iocunda ſuauitas, tanto facilius ſalubritas prodeſt. Verum ſi vterque vera, ſed ille minus eloquens magnificentiora ac profundiora conetur aſſerere, illa quidem quæ dicuntur ſuauiter, quanquam minora,
D ſuauius auribus illabuntur: non modica autem vi opus eſt, ne illa potiora, ob ſermonum quibus proferuntur ineptiam, audire animum tædeat, intelligere non placeat, credere poſtremo non libeat. Non ſecus ſi duo homines proponantur, quorum alter beneuolus, affabilis, gratus aſpectu, iucundus affatu, quadam exterioris hominis ſuauitate in corda intuentium ſeſe refundat; alter durus, auſterus, nimia quadam grauitate intuentibus quaſi metum incutiat; quamdiu vtriuſque virtus latet, vel vitium, quis reprehendat, ſi illum dulcius interior ſenſus accipiat, iſtum non voluntas aut ratio, ſed affectus reijciat? Si vero in ceteris virtutibus pares vtroſque cognouerit, vel ſi etiam

illum iocundiorem, in aliquibus imperfectiorem inuenerit; non mi- A
rum nec ratione vacuum, ſi cui virtus interior in exteriori oblata ſua-
uitate, quaſi veritas in pulchro ſermone, iocundius ſapiat; veritatem
in morum auſteritate nimia, quaſi veritatem in duro ruſticoque ſer-
mone, cum quadam mentis anxietate, vel etiam coactione ſuſcipiat.

SED ſicut eſt quædam eloquentia quæ iuuenilem decet ætatem,
quædam autem quæ ſenilem, & quæ in iuniori ætate feruor & viuaci-
tas, in maturiori leuitas arbitratur; ita profecto in adoleſcente ſi ſit
beneuolentia hilarior, promptior, pronior ad obſequium, agilior
ad actum, in ſeniore vero honeſta, grauis, ſine omni diſſolutione, hi-
laris, vacuum leuitatis, plenum maturitatis, nec ille leuitatis, nec B
iſte debet argui auſteritatis. Quomodocunque ergo varietur, iſtius
amatoris affectus, ſi iſti, quem animus eius affectuoſe complectitur,
nec ſui copiam, nec aliud quid præter rationem præbuerit, illi nihil,
quod ratio impendendum eſſe monſtrauerit, præbere omiſerit, cha-
Compendij cap. 25. ritatis vtique regulam non excedit. Nam cum affectus iſti nequa-
quam in noſtro arbitrio collocentur, cum quibuſdam aliquando in-
uitiſſimi moueamur, nec quoſdam, etiam ſi velimus, experiri valea-
mus; nequaquam tunc amor ex affectu eſt, cum mentem affectus
mouerit, ſed cum mens ipſum motum ſecundum affectum direxerit.
Similiter de motu, qui ex ratione generatur, ſentiendum eſt. C

Quod tres ſint amores, ex affectu, ex ratione, ex vtroque.

CAPVT XX.

Compendij cap. 26. EST ergo amor ex affectu, cum affectui animus con-
ſenſerit; ex ratione, cum ſe voluntas rationi con-
iunxerit; poteſt & tertius amor ex his duobus con- D
fici, cum ſcilicet hæc tria, ratio, affectus & voluntas
in vnum coierint. Primus dulcis, ſed periculoſus; ſe-
cundus durus, ſed fructuoſus; tertius vtriuſque præ-
rogatiua perfectus. Ad primum ſenſus expertæ dulcedinis illicit; ad
ſecundum ratio manifeſta compellit; in tertio ipſa ratio ſapit. Dif-
fert autem hic vltimus a primo, quia licet illo, & quod amandum eſt
aliquando ametur, magis tamen propter ipſius affectus dulcedinem
amatur; hoc autem amatur, non quia dulce eſt, ſed quia amore dig-
num, ideo dulce eſt.

Reca-

A

Recapitulatio eorum quæ dicta ſunt, & quomodo vera Dei cognoſcatur dilectio.

CAPVT XXI.

IGITVR ex his omnibus quæ dicta ſunt, in quo tota vis conſiſtat amoris breuiter colligamus. Primo ſi mens aliquid ad fruendũ elegerit, deinde ad id quodam interno deſiderio ſeſe extenderit, poſtremo id agat quo ad deſideratum peruenire valuerit, hoc ſine dubio amare dicendus eſt. Hoc autem quanto quiſque feruentius inſtantiuſque peregerit, tanto magis & diligit: quod ſi ex affectu id fecerit, dulcius vtique diligit, ac proinde facilius agit. Si autem totum hoc quod alius ex affectu, alter ex ſola fecerit ratione; minus quidem dulce diligit, ſed non tardius, quod deſiderat, obtinebit. Porro ſi ipſa electio peruerſa fuerit, vt quod non oportet eligat ad fruendum, & illa, quæ ipſam ſequuntur electionem, peruerſa eſſe conſtabit: & talis amor peruerſus erit, cupiditatis non charitatis vocabulo cenſendus. Sed ſicut ſuperius docuimus, quicquid aliud mens ad fruendum præter Deum in ſeipſo, proximum autem in Deo, vel illecta, vel decepta elegerit, metas veræ dilectionis excedit. Poteſt præterea ipſa electio ſana eſſe, motus tamen vterque peruerſus. Poteſt & electio, & ſequens motus in deſiderio, ex ratione conſiſtere, alter autem motus, qui in actu eſt, totam dilectionem corrumpere; quod exemplis manifeſtius fiet. *Compendij cap. 27.* B *Compendij cap. 28.* C

SI quis igitur Deum ad fruendum elegerit, ſana eſt iſta electio; ſi vero in ipſo fructu carnale aliquid deſiderauerit, exiſtimans cum ad Deum peruenerit, quod ibi vt Iudaicæ fabulæ ferunt, & epulis effluere, & voluptatibus habeat incubare, nihil proderit electionis integritas, quam ſequitur deſiderij tanta peruerſitas. Sed & ſi Deum ad fructum ſibi felicitatis elegerit, nec in Deo quicquam niſi Deum deſiderauerit; ſi tamen alijs quam oportet actibus, verbi gratia aut Iudaicis cæremonijs, aut Gentiliũ ſacrificijs, vel alia aliqua ſuperſtitione ad tantum bonum ambierit, totum vtique dilectionis fructum euacuabit. Sit ergo electio ſana, deſiderium competens, actus rationalis, & ſic non excedet limitem charitatis. Intereſt ſane quantum fuerit quis in hac dilectione affectuoſus, diſcretus, fortis; affectuoſus, vt dulciter; diſcretus, vt prudenter; fortis, vt diligat perſeuranter. D

ter. Affectuoſus, vt quod eligit in deſiderio ſapiat; diſcretus, ne in A
actu modum excedat; fortis, ne inde aliqua eum tentatio auertat. Affectus prodeſt contra peruerſas dulcedines; diſcretio contra deceptiones; fortitudo contra perſecutionem. Si quis autem in tribus his noſcitur eſſe perfectus, non ſolum feliciter, ſed & ſuauiter amat. Sane ſi non poterit affectuoſus, ſit tamen diſcretus & fortis; & ſi non ad præſentem ſuauitatem, non minus tamen ad futuram proficiet felicitatem.

In proximi dilectione quæ ſit habenda conſideratio. B

Capvt XXII.

Compendij cap. 28.

Hæc eadem in proximi dilectione conſideremus. Si igitur proximum ad ipſius fructus ſocietatem qui in Deo eſt elegerimus, ſana eſt iſta electio; ſed hanc electionem ſi deſiderium turpe, aut actus inordinatus ſubſequitur, tota electionis ſanitas maculatur. Verum in Dei dilectione nobis; non ipſi con- C
Pſalm. 15. 2. ſulimus; Deus enim noſter eſt, & bonorum noſtrorum non indiget: in mutua autem dilectione, quoniam mutuo indigemus, neceſſe eſt vt nobis inuicem conſulamus. Quocirca deſiderium ipſum ad duo debet extendi, & actus nihilominus dupliciter exerceri. Debet quippe deſiderium ad hoc eſſe, vt ſicut decet, mutuo nobis fruamur in Deo, & vt Deo inuicem fruamur in ipſo. Quia vero homo & ex corpore conſtat, & ex anima, actus vtique noſter, quantum facultas ſuppeditat, vtrique debet proſpicere. In his quanto quiſque feruentior & prudentior, tanto vtique & in charitate perfectior; quanto autem affectuoſior, tanto charitas ipſa conſtat eſſe ſuauior. Sicut D
autem ad hæc aliquando (vt diximus) affectus, aliquando mouet ratio, ita vtrumque ipſius deſiderij modum actuſque, pro ſui qualitate ordinare contendit. Proinde diligenti conſideratione opus eſt, vt de ipſis affectibus quis ſequendus ſit, & inquantum ſequendus ſit, videamus.

Qui

A

Qui affectus admittendi non ſunt, & quantum ſpiritalis, qui ex Deo eſt, ſit ſequendus affectus.

CAPVT XXIII.

B IGITVR ſpiritalis affectus qui ex diabolo eſt, irrationalis qui pro vitio eſt, carnalis qui ad vitium, tres iſti affectus non ſolum non ſequendi, ſed ne admittendi quidem ſunt, imo quantum fieri poteſt, a cordibus noſtris radicitus eruendi. Porro ſpiritalis qui ex Deo eſt non ſolum admittendus, ſed & omnibus modis excitandus eſt & augendus: quem deſiderium noſtrum ſaluberrime ſequitur, vt quanto dulcius ſe nobis innoteſcit tanta excellentia, tanto feruentius eius deſiderabilis deſideretur præſentia. Sane hoc affectu etiam actus noſter excitari habet, ſed ſecundum hunc ordinari non debet. Excitari habet, vt numquam voluntas bene, imo
C perfecte operandi tepeſcat; ordinari autem ſecundum affectum operatio ipſa non debet, ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat. Corpus enim hoc quoddam eſt inſtrumentum, quo ipſum exerceri habet, quod cum luteæ qualitatis ſit, innumerabilibus obnoxium paſſionibus, vim feruentis ſpiritus ferre non ſuſtinens, niſi quodam moderamine actus exterior temperetur, infecto negotio proculdubio deficiet ac ſuccumbet. Compendij cap. 29.

HABET autem hoc affectus proprium vt plerumque modum neſciat, humanas non metiatur vires, corporeas paſſiones abſorbeat, ac impetu quodam cæco irruens in amatum, ſolum id meditetur
D quod appetit, deſpiciat quicquid extra eſt, etiam quod graue, quod arduum; quod impoſſibile quoque, acſi leue ac vacuum laboris opus aggrediens, moleſtiſſimas hominis exterioris iniurias, præ interni affectus delectatione non ſentiat. Proinde vt voluntas iugi feruore caleſcat, vt illatas extrinſecus paſſiones patienter quis, imo gaudenter ſuſtineat, vſque ad ipſius deſiderij motum, affectus huius eſt impetus perferendus: ad voluntarios vero actus progrediens, ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat, rationis eſt moderamine coërcendus. Quam menſuram vitæ quidam ignorantes, ac totum affectus ſui impetum importune ſequentes, debiliores fiunt quam ſanctiores, ac ſic

 affectu

Digitized by Google

affectu ob actus immoderationem tepeſcente, ipſa quoque voluntas A
immoderatius oppreſſa tepeſcit. De ipſa ſane actus moderatione,
quæ ſecundum rationem fieri neceſſe eſt, ſi quid vtile ipſe affectuum
bonorum inſpirator & ordinator, malorum autem tantum ordinator
ſpiritus ſuggerere voluerit, ſuo loco adnotabimus. Nunc de ipſorum
affectuum diſtinctione quæ cœpimus exequamur.

De rationali affectu in quantum & ipſe ſequendus ſit. B

Capvt XXIV.

Compendij cap. 30.

Rationalem igitur affectum, qui ex alterius contemplatione virtutis oboritur, ceteris, quibus ad proximi dilectionem accendimur conſtat eſſe perfectiorem. Etenim non modicum virtutis indicium eſt ipſe amor virtutis. Denique huic conſentire affectui vtillimum eſt, tum pro ipſarum æmulatione virtutum, quæ ipſo affectu facilius excitatur, tum pro horrore vitiorum, quæ ex virtutum diligenti conſideratione ſordeſcunt. Sed C
& deſiderium noſtrum, ſi ſecundum hunc dirigatur affectum, nec pernitioſum arbitror eſſe, nec noxium: nihil enim obeſt, imo & prodeſt plurimum, ſi eius deſideremus præſentiam, cuius exemplo corrigamur ſi mali ſumus, ſi boni promoueamur, ſi æque perfecti mutua collatione firmemur. Eſt autem præſentia Sanctorum temporalis & ipſa quidem deſideranda, ſed magis illa, quæ cum Chriſto erit æterna in cœlis. Licet autem in vtrinſque deſiderium ſimili excitemur affectu, non tamen ſimili actu ad vtramque pertingimus. Nam ad corporalem Sanctorum præſentiam, ſi forte abſunt, aliqua terrarum ſpacia peragrando; ad æternam tendimus ſancte, & iuſte, & pie vi- D
uendo.

Si ergo ad vtrumque hunc actum eodem incitemur affectu, iſte vltimus, quantum ad interiorem exercitationem, eius impetum ſine cunctatione ſequatur, neque enim timenda eſt in interiori ſanctitate nimietas; exterior autem virtutum exercitatio, de qua dictum eſt, [Noli eſſe nimiũ iuſtus,] rationis eſt moderamine temperanda. Porro Sanctorum præſentia corporalis, etſi vtiliter deſideretur, non tamen ſemper vtiliter quæritur: vnde in actu hoc, ratio conſulenda eſt, non ſequendus affectus. Quam grata fuit fratribus Antiochenis

Pauli

Digitized by Google

A Pauli ac Barnabæ præſentia corporalis, quorum ſcientia inſtruebantur, quorum firmabantur exemplo, diſputationibus contra diuerſa ſentientes tuebantur? Audientes tamen a Spiritu Sancto, [Segregate *Act.* 13. 2. mihi Barnabam & Paulum in miniſterium quo vocaui eos,] quanquam repugnaret affectus, imponentes tamen eis manus & orantes, dimiſerunt eos. Nonne Paulus ex profuſione lacrymarum Timothei probauit affectum; cui ſi vir tantus conſenſiſſet, vtique irrationabiliter Pauli veſtigijs inhæſiſſet. [Gratias (inquit) ago Deo meo, memoriam tui faciens, memor lacrymarum tuarum vt gaudio implear.] *2. Timoth.* 1. 3. & 4.

B

Officialis affectus in quo cauendus ſit, in quo admittendus.

CAPVT XXV.

SEQVITVR officialis affectus, ceteris qui admittendi ſunt periculoſior: ſiquidem admittendus eſt, ſed permaxime cauendus eſt. *Compendij cap.* 31. Quid enim tam dignum, tam conſonum rationi, quam vt vicem rependas amanti, obſequenti officium, gratiam munera porrigenti? Quid deinde cauendum magis,
C quam ne delinitus obſequijs vel muneribus illectus, aut foueas vitia, aut faueas vitioſo? Nec de his mihi ſermo eſt qui diligunt munera, ſequuntur retributiones, qui iuſtitiam venalē habentes, non homini ſed muneribus fauent, ſed de his qui obſequijs vel muneribus prouocati, non iam munera, ſed ipſum hominem quodam interno complectuntur affectu. Admittendus eſt (inquam) iſte affectus, ſed & cauendus; admittendus ne ſit ingratus officio; cauendus, ne non tam homini impertiatur quam vitio. Proinde quamuis in muneribus vel
D obſequijs ſuſcipiendis, magna ſit habenda diſcretio, hoc attendendum, vt cum erga eum cuius beneficijs vtimur, vel obſequijs adiuuamur, quodam mouemur affectu, ipſius perſonæ dignitas diligentius inſpiciatur, vt ſi forte eius meriti ſit, affectus ipſe officialis tranſeat in Rationalem; & quem cœpimus diligere quia nobis gratus, diligi incipiatur, quia virtutibus adornatus.

EVENIT aliquando vt vir optimus, ob exteriorem quandam auſteritatem (vt ſuperius diximus) non facili affectu in cor influat intuentis, quem ſi aliqua occaſione oblata, munificum nobis ſenſerimus, inſenſibiliter ipſe, quem auſteritas illa oppreſſerat quodam-

Digitized by Google

modo & obruerat, erigitur, vt ita dicam, & excitatur affectus; & virtus, quæ prius placebat ſed non ſapiebat, ipſi affectui quaſi cordis palato, licet ad aliud adhibito, ſua ſe ſuauitate ingerat & infundat, ac ſic mirabili modo delectetur & ſapiat. Quod ſi talis forte fuerit, in quo non ſit virtus quæ placeat, quantum quidem eius deſiderari poteſt correctio, affectus admittendus eſt: ſimplex autem affectus ille, qui quamuis certis quibuſdam cauſis moueatur & moueat, hominem tamen ſine alterius reſpectu cauſæ complectitur, per omnia temperandus. Ipſa ſane obſequiorum vel munerum redibitio, vtrique ſecundum rationem, non ſecundum affectum impendatur. Sic & deſiderium, quo eorum præſentia deſideratur, vel actus, quo ipſa præſentia comparatur, rationem ſequantur non affectum. A B

Quis modus in naturali ſit ſeruandus affectu, & quid ſit diligere in Deum, & quid propter Deum.

CAPVT XXVI.

Compendij cap. 32.

IAM nunc in naturali affectu quis modus ſeruandus ſit, diligentius inquiramus. Hunc ſane affectum ſicut non admittere impoſſibile eſt, ita non ſequi ſummę virtutis eſt. Nemo enim ſeipſum odio habuit, & tamen, [Qui venit ad me (ait Saluator,) & non odit animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Similiter Qui venit (inquit) ad me, & non odit patrem & matrē, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Econtra Apoſtolus, [Qui ſuorum maxime autem domeſticorum curam, non habet, fidem negauit & eſt infideli deterior.] Quid ergo? Contraria ſenſiſſe æſtimandi ſunt magiſter & diſcipulus, ſeruus & Dominus, ipſa veritas & animus veritatis? Abſit. Diſtinguendi ſunt ergo duo illi amores, de quibus ſuperius locuti ſumus, alter ſecundum affectum, alter ſecundum rationem. Naturale quidem eſt, quod homo erga ſe & ſuos affectum habet, ſed amorem ſecundum affectum habere non debet, ſecundum rationem vero habere debet. Affectus ipſe oſtenditur, cum per Apoſtolum dicitur, [Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.] Amor autem ſecundum, affectum ipſius Saluatoris auctoritate interdicitur, qui ait. [Qui venit ad me, & non odit patrem & matrem, adhuc autem & animam, C D

Luc. 14. 26. *1. Timot. 5. 8.* *Ephes. 5. 29.* *Luc. 14. 26.*

Digitized by Google

A mam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.] Amor ſecundum ratio-
nem indicitur cum idem dicit Apoſtolus, [Qui ſuorum, maxime au- *1.Timot. 5. 8*
tem domeſticorum, curam non habet, fidem negauit & eſt infideli de-
terior.] Amor ſecundum affectum arguitur, cum futura mala prænun-
tians idē Paulus ait inter cetera, [Et erunt homines ſeipſos amantes,] *2.Timoth. 3. 2.*
Quod vero hic amorem ſecundum affectum intellexerit, docent ſe-
quentia. [Erunt enim (inquit) homines ſeipſos amantes, cupidi, elati,
voluptatum amatores magis quam Dei.] Semper etenim affectus iſte
mollia ſuggerit & ſuauia; quod iocundum, quod tenerum, quod vo-
luptuoſum, quod delicatum libenter amplectitur; quod vero ar-
B duum, quod aſperum, quod voluntati contrarium, omni horrore re-
ſugit & euitat.

QVOCIRCA affectus huius executio, amor peruerſus eſt, homi-
nem exuens homine, formam induens beſtialem; quod rationis,
quod honeſtatis, poſtremo quod vtilitatis, obruens quodammodo
& abſcondens. Hic amor proprie conuenit beſtijs, excuſatur in pue-
ris; nam illis ratio non infunditur, in iſtis ſopitur. Denique vtrumque
hunc amorem breuiter ſatis Saluator ipſe diſtinguens, [Qui amat (in- *Ioan. 12. 25.*
quit) animam ſuam perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc
mundo, in vitam æternam inueniet eam] Proinde, vt ait Sanctus ille, *Auguſt. tract.*
C Si male amaueris tunc odiſti, ſi bene oderis tunc amaſti. Qui enim *51. in Ioan.*
amat ſecundum affectum, vtique odit, quia, Qui diligit iniquitatem *Pſal. 10. 6.*
odit animam ſuam; qui vero odit ſecundum affectum, ſecundum ra-
tionem diligit. Ad hoc enim addidit, in hoc mundo, quia quicquid *1. Ioan. 2. 16.*
in mundo eſt, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia ocu-
lorum, aut ſuperbia vitæ. Qui itaque animam ſuam ſecundum affec-
tum amat, in hoc mundo amat; quia in concupiſcentia carnis, in
concupiſcentia oculorum, in ſuperbia vitæ, quæ omnia affectus ſug-
gerit, amat.

HAC diſtinctione id quoque ſoluitur quod quærunt quidam, *Compendij*
D quid videlicet diſtet inter amorem, qui in Deo eſt; & illum qui exhi- *cap. 24.*
betur propter Deum? Affectus quippe non propter Deum aſſumitur,
ſed in ipſa anima aut naturaliter, aut accidentaliter oritur. Proinde ſi
ei, cui animus quadam ſpontanea ac dulci inclinatione ſeſe refundit,
totus amor ſecundum iſtum affectum exhibeatur, iſte nec in Deo, nec
propter Deum, ſed potius propter ſe amatur. Si vero is, quem affectus
iſte complectitur, in Dei dilectionem pariter aſſumitur, amorque ipſe
ex affectu ſapiat, ſed eius exhibitio ex rationis moderamine pendeat,
huius vtique amor non primo propter Deum aſſumitur, ſed in Deo
ſalubriter exercetur. Porro ei, quem affectus ipſe reſpuit & euitat, ſi

Digitized by Google

conſideratione diuini præcepti noſmetipſos vt oportet exhibuerimus, ac quicquid dictauerit ratio, prout indiguerit impenderimus, iſte non propter ſe, ſed tantum propter Deum diligitur. Igitur amicus qui non poteſt non diligi, diligatur in Deo; inimicus qui non propter ſe poteſt diligi, diligatur propter Deum; ille ex affectu, iſte ex ratione. Hic itaque modus in naturali ſeruetur affectu, vt habeatur quidem & ſentiatur, ſed in omnibus & per omnia rationis moderatione temperetur. A

Gen. 42. 24. DENIQVE Ioſeph ſanctus prius lacrymis naturalem erga fratres proteſtatur affectum, quem ſi vir ſanctus ratione poſtpoſita ſequeretur, nequaquam fratres ſalubri dolore a proditionis crimine purgarentur. Saluator quoque pium erga ſuos indutus affectum, ruituram ciuitatem compaſſione mirabili deplorauit, nihilominus tamen eiuſdem ciuitatis ſcelera, ſummæ calamitatis iniuria ex rigore iuſtitiæ caſtigauit. Ad quam regulam vtinam Rectores eccleſiæ ſuum caſtigarent affectum, quorum multi domeſticos ſanguinis ſui nimis carnaliter amplectentes, non ſolum eos a mundi vanitate & voluptate nullo rigore compeſcunt, imo ex ipſo pretio ſanguinis Chriſti, vnde ſuas expleant libidines, damnabili præſumptione proſpiciunt. Proh dolor! Sic eſt ingredi domos quorundam Epiſcoporum noſtrorum, & quod magis pudet cucullatorum, quaſi quis ingrediatur Sodomam & Gomorram. Procedant quidam capillati & effeminati ſeminudis natibus, cultu meretricio, de qualibus ſcriptura, Et poſuerunt (inquit) pueros in proſtibulo. Et in talium libidines tuus ſanguis aſſumitur Domine IESV, erigitur crux tua, panduntur vulnera tua, inſumitur pretium mortis tuæ. Vt iſti habeant currentes canes, aues volantes, equos ſpumantes, nudantur in pauperibus latera tua, ridentur verbera tua, effunduntur viſcera ſua. Vides iſta IESV meus, vides iſta & taces; ſed numquid ſemper tacebis? Imo (inquis) vt parturiens loquar. Sed ad propoſitum redeamus. B C D

Luc. 19. 41.

Ioël. 3. 3.

Iſai. 42. 14.

De affectu carnali quod nec omnino reſpuendus, nec plene ſit admittendus.

CAPVT XXVII.

IGITVR

A IGITVR carnalis affectus, quem parturit quidam hominis exterioris ornatus, nec animo reſpuendus eſt. nec ita vt ſe profuderit, admittendus. Vicinus enim illi eſt affectus ille, qui ducit ad vitia; & niſi iſte prudentius caueatur, ille ſine ſenſu pæne patientis illabitur. Ad hoc igitur affectus iſte ſalubriter admittitur, ſi tamen ſuſpenſe & temperate quodammodo admittatur, vt videlicet ſi virtus in eo claruerit, facilius amplectatur; ſi vero vitium, correctioni eius vehementius inſiſtatur. Quicquid enim de officiali affectu diximus, de hoc quoque ſentiendum nihilominus arbitremur. Ab his tamen, qui adhuc carnalibus vitijs appetuntur, conſulte affectus iſte reſpuitur, a quibus rariſſime ſine vitij titillatione ſentitur. Compendij cap. 33. B

Quod affectum non ſolum origo, ſed etiam proceſſus & finis ſcrutetur, & quod affectus tranſeat in affectum exemplis oſtenditur.

CAPVT XXVIII.

C PORRO horum affectuum non ſolum origo ſcrutanda eſt, ſed & proceſſus ipſe, ac finis ſagaciter attendendus. Subtiliſſime enim aliquando vnus oritur, & in alium terminatur vel certe mutatur; quod de duobus vel tribus oſtendiſſe ſatis ſit. Fama cuiuſlibet virginis excitus quis, quia & ſancta corpore & ſpiritu, fide ſincera, diſcretione præcipua, vſque ad perfectum contemptum ſui humilitatis virtute fundata, præclaræ abſtinentiæ, ſummæ prædicatur obedientiæ: ob tantarum admirationem virtutum, ſummo
D eam veneratur affectu. Quem quidem affectum, rationalem ſuperius nominauimus. Huius ergo ſi incipiat familiaritate potiri, venerari obſequio, recreari colloquio, eulogijs, vel litteris, vel certe quibuſdam munuſculis frequentari; rationalis iſte affectus pæne inſenſibiliter tranſit in officialem, & quæ cœperat amari ob meritum ſanctitatis, frequentari incipit ob gratiam mutuæ liberalitatis. Deinde affectus iſte, dum ad quædam blandimenta ſe porrigit, etiam carnalis ille, qui ceteris pernicioſior eſt, vitio tentante ſubrepit.

NOVI ego viris pudiciſſimis & abſtinentiſſimis, omnemque ſpurcitiam ſummo horrore deteſtantibus accidiſſe, vt dum quoſdam in tenera

Digitized by Google

tenera adhuc ætate ſummis virtutibus cernerent acceſſiſſe, ac mirabili morum grauitate ac vitę ſanctitate, in quoſdam canos (vt ita dixerim) ſpiritales incredibiliter profeciſſe, deuotiſſimo eos ac dulciſſimo colerent ſimul, & amplecterentur affectu. Quibus dum ſui copiam pronius indulgerent, ac in eorum aſpectu, & (vt ita dicam) amplexu ſuauius requieſcerent, vitioſo quodam affectu ſubtilius irrepente plurimum fatigati ſunt; & qui alios eius criminis conſcios non dico non aſpicerent, imo a nauſeantis animi ſinu ſummo horrore reijcerent, iſtos pudiciſſimos, grauiſſimos, forte etiam virgineo decore ſerenos, quos & impudicus quis ob ipſam deſperationem non niſi pudice conſpiceret, vix ſine quadam vitij titillatione frequentare potuerint. Cur hoc? Profecto quia facilius affectus in affectum mutatur, quam vel pectore pudico impudicus amplectatur, vel in impudico quis manifeſtæ pudicitiæ appetatur. Proinde cùm affectus noſter quanquam rationalis vel etiam ſpiritalis, vſque ad ſuſpectam ætatem vel ſexum ſeſe protenderit, conſultiſſimum eſt vt infra ipſum mentis ſinum cohibeatur, nec ad inania quædam blandimenta, molleſque teneritudines patiatur effluere, niſi forte ob id aliquando mature ac temperate progrediatur, vt virtus amata & laudata feruentius exerceatur.

Compendij cap. 33.

A B C

Quod diuerſi affectus in vna ſæpius mente luctentur, & ideo quis cui præponendus ſit exemplis manifeſtatur.

Capvt XXIX.

Compendij cap. 34.

DICENDVM adhuc de his affectibus, quod plures aliquando in vna mente compugnent, ac quodammodo D inuicem ſe expugnare contendant. Quod cum contigerit magna diſcretione opus eſt, vt quis præponendus ſit agnoſcatur; virtuſque neceſſaria, ne ab inferiore ſuperior expellatur. Denique Abraham proprium filium immolari iuſſus, nequaquam ad propria viſcera expers naturalis affectus obduruit, ſed cum naturalis, quo filium; ſpiritalis quo Deum amplectebatur, in ſancti viri pectore compugnarent, ſuperiorem inferiori præpoſuit, imo ob ſuperiorem inferiorem contempſit. Optimus quoque adoleſcens Ionathas, non in patris iniuriam

Gen. 22. 2.

Digitized by Google

iniuriam conſilium, quo Dauid neci deſtinauerat, eidem ſacro fœdere copulatus prodidit, ſed rationalem affectum naturali legitimo iure præpoſuit. Nec mirum ſi amici gratia in eius ſacratiſſimo pectore patris obliterauit affectum, ob quam propriam, vt putabatur, iniuriam immutabili virtute contempſit. Denique Dauid fugienti a facie Saul, cum in ſecretioribus locis vir inuictæ charitatis occurreret, patris ei conſilia proditurus; inter amplexus & oſcula cum ſe mutuis lacrymis perfudiſſent, ac pio fletu pium proteſtarentur affectum, renouato rurſus fœdere intulit Ionathas, Tu quidem eris Rex, ego autem ero ſecundus poſt te. O virum ſummis laudibus efferendum! 1. *Reg*. 20. 34.
B virum expertem inuidiæ, cupiditatis vacuum, qui amicum regno prætulit, qui quod videbatur ſuum, eſſe voluit alienum. Ego (inquit) ero ſecundus poſt te. O ſummæ humilitatis pectus! Vir Regij ſeminis, cui ex ſucceſſione ſperabatur hereditas, cui ſpem auxerant culminis potiundi genus, virtus, militum gratia, populi fauor, ipſius etiam mirabilis fama triumphi, quo, vno tantum fulcitus comite, armatos cuneos agminis hoſtilis inuaſit, ac ſuæ genti inſperatam victoriam reportauit, infra ſeruum ſemet deijciens, Ego (inquit) ero ſecundus poſt te.

Hic (inquam) in cuius adhuc laudibus canitur, [Sagitta Ionathæ 2. *Reg*. 1. 22.
C nunquam abijt retrorſum, & gladius eius non eſt reuerſus inanis,] quaſi ſeipſum neſciens vt ſciret amicum, Tu (inquit) eris Rex, & ego ero ſecundus poſt te. Quis, rogo, hec etiam de vterino ſuo fratre ſine immani ſaltem cogitaret inuidia? Quis amici cauſa tantam ſpem in deſperationem deduceret? Filij patriarchæ Iacob, paternæ gratiæ, qua *Gen*. 37. 10. vnus ceteris dulcius fouebatur, immoderatius inuidentes, ſeruitu- *& ſeqq*. tem fratri, patri ſummam inuexere triſtitiam. Primus ille pontificum *Num*. 12. 1. cum ſorore propheti ſſa, præuentus ni fallor inuidia, fratri manſuetiſſimo detrahens, vix ipſo orante Moyſe diuinam vltionem euaſit. Sapientiſſimus Salomon fratrem æmulum regni, accepta qualibet oc- 3. *Reg*. 2.
D caſione deleuit. Ionathas ſolus infra amicum, patrem, patriam reg- 13. *& ſeqq*. numque deſpiciens, Tu (inquit) eris Rex, & ego ero ſecundus poſt te. Qui ſi dixiſſet, Ego ero Rex, tu autem eris ſecundus poſt me, nec legem amicitiæ, nec amici gratiam violaſſet. Flebant autem ambo, vt ait ſcriptura, ſed Dauid amplius. Inſtabat nimirum illa amarior morte diuiſio, qua indiuidua illa pectora mutuo fruſtrarentur aſpectu, qua ceſſare habuit illa dulcis confabulatio, illa periculorum omnium alleuiatrix conſolatio, illa quoque vitæ ipſi præferenda mutui ſecreti reuelatio; ideo flebant ambo.

Cerne quæſo ordinatiſſimæ dilectionis hominem. Debebat

 quippe

quippe Ionathas animo affectum, ſed patri obſequium; amico gratiam, ſed paternæ ſenectuti cuſtodiam: ſi ſecutus affectum inhæſiſſet amico, paternæ dilectionis iura læſiſſet; ſed ſi monente, imo etiam compellente patre, amico gratiam ſubtraxiſſet, initi fœderis ac ſacratiſſimæ amicitiæ legem violaſſet. Ex affectu itaque vtrique placebat coniunctio, ſed ex ratione placebat diuiſio. Flendo igitur ſoluebant quod debebant affectui; ſed ſe diuidendo, coacti licet, cedebant rationi. Vtrique flebant, quia vterque diligebat. Cur igitur Dauid amplius? Prædixerat nimirum Ionathas ſuum quodammodo defectum, amici profectum, ſe regno priuandum, Dauid aſſumendum: idcirco lex amicitiæ exigebat, vt ille compaſſione amici fleret iniuriam, iſte B
ne amici videretur dolere ſucceſſus, aliquantiſper lacrymis temperaret. Affectum igitur naturalem rationali præpoſuit, actum vero ſecundum rationem ordinauit.
2. Reg. 18. 33. Dauid quoque ipſe, cum fidelis ei exercitus de filio parricida victoriam reportaſſet, naturali cedens affectui,
2. Reg. 19 5. & ſeqq. filij ſui lugebat interitum; ſed correptus a milite, officialem naturali præpoſuit, depoſitoque luctu, victori populo gratulabundus occurrit. Saluator etiam noſter cum ex affectu naturali, quo nemo vn-
Mat. 26 39. quam carnem ſuam odio habuit, proclamaſſet, [Pater ſi fieri poteſt, transeat a me calix iſte,] ſpiritali quo ſemper patri inhæſit, rationis cum iure ſubmiſit; [Verumtamen (inquiens) non ſicut ego volo, ſed C
ſicut tu.] Proinde in his affectibus hæc ratio ſeruanda eſt, vt is, quo animus noſter excitatur in Deum, ceteris omnibus præponatur; deinde rationalis officiali, officialis naturali, naturalis carnali.

In affectibus quæ ſit quærenda vtilitas.

CAPVT XXX.

Compendij cap. 35. HIs itaque, quæ de affectuum diſtinctione dicta ſunt, diligenter inſpectis, patet ni fallor, quæ in illis D
ſit quærenda vtilitas. Illa nimirum, vt in eorum deſiderium, quæ diligenda ſunt, ipſis affectibus, quaſi amoris quibuſdam aculeis excitemur; vt ipſum amorem, ipſorum affectuum infuſa dulcedine ſuauius, ac proinde diligentius teneamus; vt actus ipſos, quibus ad deſiderata tendimus, quanto affectuoſius, tanto delectabilius; quanto autem delectabilius, tanto feruentius exerceamus. Ipſum ſane deſiderium etſi affectum excitare habet, rariſſime tamen ipſum affectum ſequi debet, ſicut ſuperius monſtratum eſt. Similiter ad bonorum

Digitized by Google

A rum operum exercitia affectum excitari, in ipſis operibus ex affectu
teneri vtiliſsimum eſt: ſed ipſa opera ſecundum affectum ordinare,
præter ordinem eſt. Reſtat igitur vt, quemadmodum ipſa ſint opera
ſecundum rationem ordinanda, pro modulo noſtro paucis dicamus.
Nam ipſum deſiderium ſecundum rationem vniforme eſt, quod in
eo tamen amore, qui ex affectu eſt, ſentitur; in eo autem qui ex ra-
tione, in ſola voluntate computatur.

Quibus actibus nos oporteat ad Deum tendere,
B *quibus nobis, proximiſque conſulere.*

CAPVT XXXI.

SVNT itaque actus quidam, quibus ſpiritaliter ad illud *Compendij*
ſummum bonum, quod ſumme diligendum eſt, ſum- *cap. 38.*
meque deſiderandum contendimus; ſunt & alij, qui-
bus vel noſtræ neceſſitati, proximorum autem neceſ-
ſitati ſimul & ſaluti conſulimus, quę tamen prouiden-
tia, ad illum æque finem referenda non ambigimus
C Videtur autem Apoſtolus omnem perfectæ vitæ ſtatum paucis inſi-
nuaſſe ſermonibus; [Sobrie(inquiens)& iuſte,& pie viuamus in hoc *Tit. 2. 12.*
ſæculo.] Eſt enim ſobrietas humanæ vitæ modus quidam ac tempe-
rantia, vtramque nimietatem prudenter euitans, & regia via inter
dextram & ſiniſtram curſum noſtrum deducens. Hanc virtutem ſæ-
culi huius ſapientes frugalitatem nominant, cuius excellentiam illo-
rum omnium eloquentiſſimus lucide ſatis exponens, Vt volet (in- *Cicero orat.*
quit) quiſque accipiat, ego frugalitatem, id eſt modum & temperan- *pro Deiotaro.*
tiam virtutem maximam puto. Cum enim ille, ad quem ſumme ten-
dimus, quidam modus ſit, cui nihil deeſt, nihil obeſt, nihil ſuperfluit,
D nihil deficit; ad quem cum peruenerimus, nihil erit exterius quod
appetamus, nihil interius quod faſtideamus: neceſſe profecto eſt, vt
noſmetipſos in quadam menſura modoque ſeruemus, nec infra
quam neceſſe eſt dilabamur; nec ſupra, quam oportet peſtifera præ-
ſumptione feramur.

IVSTITIAM ſane ab Apoſtolo illam hic æſtimo nominari, qua
proximorum neceſſitati ſiue ſaluti conſulentes, & in ipſis beneficijs
quid cui conueniat, quis cui præferendus ſit diſcernentes, quod
iuſtum eſt cuique tribuimus. His autem duabus virtutibus, ſobrie-
tati ſcilicet & iuſtitiæ, ne de eis Philoſophi, vel quilibet a Chriſti fide

alieni glorientur, conſultiſſime addidit pietatem, quæ in fide ſincera, A
& pura intentione conſiſtit. Porro ipſa intentio in amoris electione, de qua iam diſputatum eſt, conſtare videtur. Hic fortaſſe lector exiget, vt ipſum viuendi modum, quem periculoſum imò pernitioſum videtur excedere, manifeſtius euoluamus. Quod quam ſit arduum, difficileque tractatu quis non videat? cum tot ſint hominum qualitates, quot homines, nec raro ſaltem duo ſimul inueniantur, quibus cuncta æque conueniant: nam quod vni ſatis eſt, hoc alteri parum eſt; & quo iſte proficit, ille deficit; & quod alteri neceſſarium eſt, alteri conſtat eſſe ſuperfluum. Dicendum tamen aliquid videtur quod conueniat omnibus, quod quiſque ſibi poſſit aptare, & vtrum neceſſa- B
rium viuendi modum excedat, ductrice poſſit ratione conijcere.

De modo humanæ vitæ tractare incipiens, quæ ſit in naturali ordine ſeruanda ſobrietas oſtendit.

CAPVT XXXII.

Compendij cap. 39. IGITVR tres ordines humanæ conuerſationis occurrunt, primus naturalis, ſecundus neceſſarius, tertius voluntarius. Primus conceditur, ſecundus indicitur, tertius offertur. Primus ex poteſtate, ſecundus ex neceſſitate, tertius ex voluntate. Primo debetur gratia, ſecundo miſericordia, tertio gloria. Sed de ſingulis quam lucide poſſumus, quæ dicenda videntur exſequamur. Eſt autem ordo naturalis, vt qui nulla commiſit illicita, ſi velit ipſe licitis vtatur, licite tamen. Eſt autem licitus verbi gratia eſus carnium, vini potus, vſus coniugij, diuitiarum poſſeſſio. Vt enim ait C
Tit. 1. 15. Apoſtolus, Omnia munda mundis, & nihil reijciendum quod cum
1. Timot. 4. 4. gratiarum actione percipitur. Nam & hæretici ab ipſo Apoſtolo iudicantur, qui prohibent nubere, & iubent abſtinere a cibis, quos Deus D
1. Timot. 4. 3. creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Verum vt horum vſus licitus ſit, modus ſeruandus eſt, tempus, locus, genus, diligentius attendenda. Modum ſane quendam ſeruandum omnibus, nec a quolibet, pacto quolibet excedendum, Saluator ipſe præſcri-
Luc. 21. 34. bens, [Videte (inquit) ne grauentur corda veſtra in crapula &
1. Theſſal. 4. 4. 5. ebrietate, & curis huius vitæ.] Et de vſu coniugij ait Paulus, [Sciat vnuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore, non in
* Lego Paulus. paſſione deſiderij] Veſtium quoque vſum deſcribens * Petrus, [Non in

Digitized by Google

A in veſte (inquit) pretioſa.] 1 Timot. 2. 9.

IN licitorum igitur vſu hic modus ſeruandus eſt, vt quis in cibi potuſque perceptione, infra crapulam & ebrietatem ſeſe contineat, in diuitijs ſeruandis anxiam ſollicitudinem tollat, in vſu coniugis ignominioſas paſſiones euitet; in veſtium cultu non pretium, ſed neceſſitatem requirat. Sed & tempus congruum cuilibet vſui ſeruandum eſt, ne verbi gratia his temporibus, quibus traditio eccleſiaſtica a cibis præcipit abſtinere, ieiunium ſine rationabili neceſſitate ſoluatur; ne temporibus, quibus orationi neceſſario vacandum eſt, nuptialis vſus exerceatur; ne diebus, quos ſalubri vacationi ad audien-
B dum verbum Dei chriſtiana ſacrauit auctoritas, curis mundialibus inſiſtetur; ne diebus, quibus dolorem vel pœnitentiam, veſtium mutatione præferre religio ſacra conſtituit, ſolemnibus quis veſtibus abutatur. Locus itidem in omni vſu neceſſario prouidetur; nam in eccleſia vacare epulis, vel vti coniuge, vel exercere negotia, quis non ſacrilegium iudicet? Corinthijs ſcribens Apoſtolus, in cibi potuſque perceptione tempus legitimum eos arguit non ſeruaſſe, [Conuenientibus (inquiens) vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare; vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum.] Non enim tempus congruum obſeruabant, qui ante per-
C ceptam Euchariſtiam, communes cibos contra ſcita Apoſtolica præſumebant. 1. Cor. 11. 20. 21.

DE modi quoque tranſgreſſione, eoſdem ipſos inculpans ſubiecit. [Et alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt] Deinde loci contemptum improperans, [Nunquid domos (inquit) non habetis ad manducandum & bibendum, aut eccleſiam Dei contemnitis?] Poſtremo earum rerum, quibus vti licitum eſt, genus ſubtilius diſcernendum, non quod aliquid creaturarum Dei immundũ, ſine ſacrilega impietate credatur; ſed quia his, quæ in dæmoniorum ſacrificijs noſcuntur exhibita, vel alijs furto, vel rapina probantur ablata, ne eo-
D rum vſus impijs, vel infirmis, impietatis videatur eſſe conſenſus, ſacra nos abſtinere compellit auctoritas. Vnde Apoſtolus, [Si quis dixerit, Hoc immolatum eſt idolis, nolite comedere.] Tobias quoque ſanctus cum balatum pecoris, quod pro mercede operis vxor adnexerat, oculis quidem captus, ſed mente integer aduertiſſet, timens ne ciui iniuriam, ſibi maculam illicitus eſus inueheret, [Videte (inquit) ne furtiuus ſit. Hæc de naturali ordine dicta ſint, in quibus licet non omnia, quibus licite vtuntur homines, adnotauimus; ex his tamen quis modus in ceteris ſeruandus ſit, diligens inquiſitor inueniet. Iam nunc de ordine neceſſario aliqua perſtringamus. 1. Cor. 11. 21. 1. Cor. 11. 22. 1. Cor. 10. 28. Tobi. 2. 21.

Digitized by Google

A

Modum ſatisfactionis in ordine neceſſario purgationiſque deſcribit.

CAPVT XXXIII.

Compendij cap. 4c.

EST quippe ordo neceſſarius, vt qui commiſit illicita, ab vſu quoque licitorum ſeſe reſtringat. In qua reſtrictione duo conſideranda ſunt, modus ſcilicet ſatisfactionis, & neceſſitas purgationis. Modus ſatisfactionis, vt ſecundum modum culpę rigor continentiæ extendatur, quatenus ſecundum Baptiſtæ vocem dignos pænitentiæ fructus faciamus. Sed de ipſa ſatisfactionis qualitate, cum ad paſtoralem curam pertineat, & a ſanctis patribus libri ſcripti, ac ſententiæ præfinitæ ſint, plura dicere ſuperſedeo. Verum non ſatisfactionis modus tantum conſeruandus eſt, ſed etiam purgationis neceſſitas perquirenda. Nec pro ſola ſatisfactione a licitis continendum, ſed etiam pro expellendis vel minuendis paſſionibus, quæ vitioſa conſuetudine inoleſcunt, laborioſis operibus inſiſtendum. Sunt enim exterioris hominis exercitia, interioris hominis inſtrumenta, quibus & paſſiones vitioſæ, quæ ipſam inficiunt animam, facilius abſciduntur, & interioris faciei ſordes, quaſi confectione quadam aſperiori plenius diluuntur.

B

Mat. 3. 8.

C

PROINDE ſuæ purgationis ſollicito, primo neceſſe eſt vt paſſiones, quibus impugnatur, attendat; Deinde quæ ſint, quibus maxime fatigatur, inſpiciat; Poſtremo quæ inſtrumenta, quibus paſſionibus magis obuient, ſagaci circumſpectione perquirat. Quibus inſpectis, congruum inſtrumentum cuilibet paſſioni objiciat, & quæ magis impugnat, feruentiori inſtantia, vt ipſa obruatur, inſiſtat. Denique paſſionem libidinis, facile comprimit ventris reſtrictio; vagum cor & inſtabile, vigiliarum confirmat afflictio; iram, ſilentium mitigat; tædium mentis, operis ſollicitudo caſtigat Nec ſic tamen vnius paſſionis exſtinctioni tota vehementia inſiſtendum eſt, vt ad cetera comprimenda inſtrumentum corporale deficiat; nec importunius laborandum eſt vt non quælibet paſſio ſentiatur, ſed, cum ſurrexerit, vt ſecundum rationis iudicium compeſcatur. Hæc de modo purgationis breuiter tetigiſſe ſufficiat. Ceterum qui vitiorum impugnationem, atque remedia plenius noſſe deſiderat, legat librum Ioannis Caſſiani, quem de inſtituendis abrenuntiantibus intitulauit, in quo

D

eorum

Digitized by Google

rum origines, impugnationis modum, expulſionis remedium luculento ſtilo digeſſit.

Quis ſit ordo voluntarius, & quis in eo ſeruandus modus.

CAPVT XXXIV.

B SEQVITVR ordo voluntarius a nobis deinceps inſpiciendus, de quo Pſalmiſta, [Voluntarie (inquit) ſacrificabo tibi] Eſt quippe holocauſtum gratuitum, acceptabilis hoſtia, ſacrificium voluntarium; cum quis ab his, quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ præcepta ſunt, ad ea, quæ potioris gloriæ premia ſuſpirantibus propoſita ſunt, ſpiritus libertate conſcendit. Ad quod perfectionis culmen, feruentiores quoque Saluator inuitans, [Si vis (inquit) perfectus eſſe, vade & vende quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me.] Et alias; [Sunt ſpadones (inquit) qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat.] Itaque ſæculi abrenunciatio, caſtitatis propoſitum, cuiuſlibet arctioris vitæ profeſſio, inter voluntaria ſacrificia computantur. Nam licet poſt ſæculi abrenunciationem retro reſpicienti, regni cælorum non pateſcat ingreſſus; poſt votum caſtitatis illicita ſit quælibet carnis corruptio, poſt arctioris vitæ propoſitum ruina ſit ad remiſſiora relabi; abſit tamen vt iſta vitæ perfectio, quam voluntarie ſubijt quis, non coactus, inter neceſſaria & coactitia, & non potius inter voluntaria numeretur: cum & ipſa neceſſitas, quam inuito nullus impoſuit, ſed cui ipſe ſe deſiderio perfectionis ſponte ſubiecit, voluntaria dicenda ſit, non coactitia.

Compendij cap. 41.
Pſalm. 53. 8.
Matth. 19. 21.
Matt. 19. 12.

C (marginal letter beside "nunciatio, caſtitatis propoſitum")

D QVI igitur ad hæc excelſa & ſublimia ſeſe contulerit, primo voti vel propoſiti ſui normam, in quibus, & in quantis conſtet, diligenter inſpiciat; Deinde interioris & exterioris hominis vires, experientiæ libra trutinet & diſcernat. Vires dico interiores, quibus contra tentationum bella exercitatione quotidiana confligat; vires exteriores, quibus corporalium laborum onera infatigabili longanimitate toleret. Licet autem in quemlibet ſtatum proficienti, neceſſarius ſit & interioris & exterioris hominis labor, corporalia tamen ipſam animam ſpecialiter a paſſionum ſordibus diluunt; ſpiritualia autem exercitia quaſi quædam cœleſtia aromata, ſpiritualium eam odoramentorum

mentorum ſuauitate perfundunt. Proinde quia vitiorum ſqualori ſordenti non congruit vnctionis illa dulcedo, profecto ei, quem ad huc carnis paſſiones impugnant, neceſſaria magis eſt hominis exterioris afflictio. Ipſis autem paſſionibus ſopitis vel extinctis, licet ab exterioribus modicum temperare, ipſa autem ſpiritalia inſtantius & feruentius exercere: nec ſic tamen, vt profeſſionis ſuæ normam præſumptuoſus excedat, nec temporum diſtinctiones, quæ in regula, cui ſe ſubdidit, præſcribuntur, deſtruat vel confundat; ſed ſeruato cuilibet operi tempore præſtituto, in ipſis ſe vel ſedatius, vel feruentius, ſicut vtile ſibi norit exerceat.

B

Diſputatio contra cuiuſdam epiſtolam, de Monachorum regula & profeſſione.

CAPVT XXXV.

PORRO licet ad materiam non omnimodis pertinere videatur, conſultum tamen arbitror, quatenus nobis, qui Monachi dicimur, conſulentes, ipſius regulæ noſtræ vim diligentius inſpiciamus; & cum ibi multa C
de ſpiritalibus, multa de corporalibus diſſerantur, in quibus maxime ipſius regulæ vis, ac profeſſionis noſtrę norma conſiſtat, diligentiori inquiſitione veſtigemus. Legi cuiuſdam literas, qui ſuper hanc quæſtionem, cuidam ſciſcitanti ita reſpondit. Non timeo dicere monaſticæ conditionis regulam eſſe, ſed virtutem monaſtici ordinis, imo ſubſtantiam monaſticæ profeſſionis ea, quę alijs ceſſantibus monachum faciunt; & ſine quibus cetera, non dico non faciunt, ſed nec ſapiunt. Sed quæ ſunt hæc? Illa quæ iurauimus, in quorum ſtabilitatem & obſeruantiam, Deum & ſanctos eius atteſtati ſumus. Et quæ ſunt hæc? Stabilitas (inquit) in noſtro D
monaſterio; Conuerſio morum noſtrorum, & Obedientia ſecundum regulam Sancti Benedicti. Et infra. Cupio Beati Benedicti volumen ad monachos reuoluere, & quæ eius, quam noſtræ regulæ imo monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam pręſcripſimus, in eo eſſe cognouero, vt neceſſaria mente complectar, vt vota, & in quæ iuraui, reddere prout mihi Dominus dederit, tota deuotione contendam. Cetera vero non vt regulæ noſtræ corpus, ſed tanquam ipſam iuuantia, ipſam nutrientia opere complere tentabo.

DVBITAREMVS forte quæ eſſent iſta cetera, niſi poſtmodum ipſe

A ipſe inſinuaſſet: Clauſtrum ſcilicet non exire; Opus manuum exercere; Quantitas, vel multiplicitas, vel certe varietas cibi & potus, lectiſtratura, feminalium vſus non niſi in viam directis. Quid enim inquit? numquid ſi de ſubſtantia monaſticæ profeſſionis eſſent, vel ad momentum in ea aliquid liceret diſpenſari, vel aliquid ex eis permutari? Alioquin non exiſtente ſubſtantia, nec monachus inuenior, qui monachi ſubſtantiam in me deſtruxero. Et in fine tractatus; Sic, (inquit) frater diligende, ſic quia in his diſpenſari licet, vt & ipſe beatus Benedictus diſpenſat in eſu carnium omnino debilibus, in feminalium vſu ſaltem in via directis; ſic (inquam) quia in his diſpenſari &
B mutari poteſt, ergo non ſunt de ſubſtantia profeſſionis. Hæc ille. Verum quod de eſu carnium dixit, vtrum beati Benedicti diſpenſatio, vel inſtitutio dici debeat, ipſe viderit. Sane ſenibus & infantibus miſericordiam impendendam, non ex diſpenſatione, ſed ex regulæ auctoritate præcepit. Regulæ (inquit) auctoritas eis proſpiciat. Sed ad priora redeamus. Manifeſtum eſt quid dixerit regulæ corpus, ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam; Loci ſcilicet ſtabilitatem, Conuerſionem morum, & Obedientiam ſecundum regulam ſancti Benedicti.

SED miror cum de his, quæ non tam regulam, quam ipſam iu-
C uantia aſſerit, loqueretur, de lectione tacuerit. Nam cum ipſe diſpenſationem admittat, manifeſtum eſt ſecundum ipſum, eam ad regulæ corpus non pertinere. Cum igitur opus manuum; panis potuſque quantitas; pulmentariorum numerus; modus induendi; quantitas vigilandi; lectiſternij qualitas; ſilentij grauitas; lectionis prolixitas, pſalmorũ modulatio; ieiunij protelatio; hoſpitum ſuſceptio, & ſi qua alia huiuſmodi ſunt, nec regulæ corpus, nec monaſticæ profeſſionis ſubſtantia habeantur; quippe cum in eis diſpenſationes & mutationes multæ inueniantur; ita vt perplura monaſteria nihil horum per omnia, ſecundum quod in regulis præfinitum eſt, exerceant, vbi quæſo
D in regula regulæ corpus inueniam, & monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam? Nonne de his omnibus, imo pæne his ſolis regula tota compacta eſt? Sed enim (inquies) ea ſola quæ profitemur regulæ corpus, ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam dico, tria videlicet illa quæ præſcripſimus; de loci ergo mutatione nulla fieri poteſt diſpenſatio? Quid eſt igitur quod iam regula facta & promulgata, ipſe pater Benedictus Maurum miſit in Gallias?

QVOD ſi eiuſmodi mutationem deſcriptam in regula legiſſem, vtique non eam diſpenſationem, ſed potius regulę inſtitutionem nominandam arbitrarer. Nunc vero cum eam non regula pręſcriptam,

Digitized by Google

ſed poſt regulę inſtitutionem factam inuenio, cur non eam libere diſpenſationem appellem, cum ille eſum carnium, quem omnino debilibus regulę concedit auctoritas, diſpēſationi aſſignet? nonne huiuſmodi diſpēſationes quotidie ab Abbatibus noſtris fieri cernimus? Quam ſæpe non dico de monaſterio ad monaſterium, ſed & de regionibus, ad regiones, Abbatum ſuorum diſpenſatione monachi transferuntur? Quomodo ergo ad regulæ noſtræ corpus ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam, quę diſpenſationem non admittit, loci ſtabilitas, tam multiplici diſpenſationi obnoxia, pertinebit? Quid quod plerumque in Clericatum aſſumpti, non dico a loci illius ſtabilitate, ſed & ab ipſius Abbatis ſui obedientia, auctoritate eccleſiaſtica abſoluuntur? Tantane permutatio monachi ſubſtantiam deſtruit? Quæ eſt igitur diſpenſatio, quę ſi de loci ſtabilitate fiat, monachum deſtruet? A B

DICET fortaſſe, Si de monaſterio ad monaſterium, ſine Abbatis ſui conſenſu, nullo ſalutis ſuę periculo compellente tranſmigret. Hæccine eſt diſpenſatio, & non potius prçuaricatio? Quod ſi præuaricatio non eſt, conſtanter dico, quia nec talis mutatio monachum deſtruet. Forte ergo pœnitebit eum argumenti ſui, nec ideo tria hæc monaſticę profeſſionis ſubſtantiam, quod diſpenſationem non admittant, ſed quod ea ſola monachus profiteatur, affirmabit. Interim & nos hoc ipſum concedamus. Sit ergo regulę corpus, ac monachi ſubſtantia, Loci Stabilitas; Morum conuerſio; Obedientia ſecundum regulam ſancti Benedicti. Rogo demus interim dextras, & qualis ſit hęc loci ſtabilitas, hęc morum conuerſio, hęc obedientia diligentius inquiramus. Vellem tamen ſcire vtrum ſicut hoc vltimū, ita duo illa priora ſecundum regulam, an ſimpliciter ſine determinatione, monachum profiteri exiſtimet? Quod nullo modo quęſitu dignum arbitrarer, niſi quoſdam comperiſſem, qui ſic ſe profeſſos dicant, vt ſcilicet ſolam obedientiam ſecundum regulam, duo autem priora non ſecundum regulam, ſed ſine aliqua determinatione ſe promiſiſſe affirment. C D

SED cum alia ſit regula beati Auguſtini, cui Canonici; alia ſancti Benedicti, cui monachi, interpoſita ſe profeſſione ſubmittunt: quęro inter horum profeſſiones quæ habeatur diſtinctio? vtrique enim & loci ſtabilitatem, & morum conuerſionem, & obedientiam profitentur. Sed ſi duo illa priora ſine determinatione promittuntur, videtur quod in Obedientiæ tantum profeſſione, a ceteris regulis regula diſcrepet ſancti Benedicti. Ergone alia erit obedientia ſecundum regulam Benedicti, alia ſecundum regulam Auguſtini? Commendat beatus

Digitized by Google

A beatus Benedictus obedientiam, quam nec tardam vult eſſe nec tepidam, non triſtem nec murmurantem, non in iniurijs vel contrarijs laſſeſſentem, nec ante mortem deficientem. Aliane erit illa ſecundum regulam ſancti Auguſtini? Aliane erit vel illa, quam Clericus Epiſcopo, Epiſcopus Archiepiſcopo, Archiepiſcopus Epiſcoporum debet Epiſcopo? Illane aut tarda poteſt eſſe vel tepida, aut triſtis, aut murmurans, aut in iniurijs contrarijſue laſſeſſens, aut ante mortem deficiens? In quibus ergo iſtarum profeſſionum conſtat diuerſitas? An forte obedientia ſecundum regulam eſt, ipſius regulę præceptis ſubdi, quibus aliarum regularum profeſſores non ſunt obnoxij?

B QVÆ ſunt igitur iſta pręcepta? Si ea quæ de charitate, de humilitate, de patientia, ceteriſque virtutibus differit; quis non dico Canonicus, ſed etiam Chriſtianus his præceptis non eſt obnoxius? An aliam charitatem in ſua regula Benedictus, aliam in ſua commendat Auguſtinus? An non potius vterque illam, quam commendat in lege & euangelio Chriſtus? Quod de ceteris virtutibus ſimiliter quęri poteſt. Quis enim ſani capitis ad virtutes cohortans, ſua hæc, & non potius Chriſti dicat eſſe præcepta? Quæ ergo erit in diuerſis regulis præceptorum diuerſitas? Profecto ſic veſci, ſic indui, ſic legere, ſic pſallere, ſic corripere & corripi, & cetera huiuſmodi, C quæ in diuerſis regulis diuerſa inueniuntur. Quæ idcirco vel Auguſtini, vel Baſilij, vel Benedicti ſpecialiter dicuntur, quia non euangelica auctoritate Chriſtianis omnibus imponuntur, ſed proponuntur, ipſis autem regularum profeſſoribus non iam proponuntur, ſed etiam imponuntur. Aut ſi iſta non ſunt, quæ ſunt? Profecto quicquid in ſuis regulis de Charitate, de Humilitate, ceteriſque virtutibus ponunt, non hoc quaſi ſua, ſed quaſi Dominica pręcepta commendant; nec ad ea, quaſi ad ſua, quis enim illis crederet, ſed quaſi ad Chriſti præcepta, non ſolum monachos, ſed quoſlibet Chriſtianos inuitant. Si ergo obedientia ſecundum regulam ſancti Benedicti eſt, D ipſius regulæ præceptis obedire, ipſius autem pręcepta regulæ, in his quæ ſupra commemorauimus conſtant, cum illa quam profitemur obedientia, monaſticę ſit profeſſionis ſubſtantia, quomodo ſubſtantiam monaſticæ profeſſionis ſeruat, qui illa non ſeruat?

SED dicet fortaſſe, quod vtique dici debet, etiam priora illa duo nos ſecundum regulam profiteri, affirmetque quod non in loci ſtabilitate, vel obedientia, quæ monachis, Clericis, Canonicis, Epiſcopis eædem iniunguntur, regularum conſtet iſta diuerſitas, ſed in morum tantum conuerſione. Nam de loci ſtabilitate nonne omnibus vna incumbit neceſſitas? ne videlicet ſine eius, qui ſibi præeſt conſenſu,

Digitized by Google

ſenſu, temeraria præſumptione locum mutet. Porro ſi morum conuerſio non ſecundum regulam, ſed ſimpliciter ſine determinatione profitemur; hoc & hi, qui in Eccleſia dicuntur pænitentes, hoc ad coniugij portum de fornicationis naufragio fugientes. Quis enim horum non profitetur morum conuerſionem? Reſtat ergo inquirere, quæ ſit ſecundum regulam ſancti Benedicti morum conuerſio? Si autem hic ad virtutes confugimus, vt verbi gratia, qui hactenus ſuperbus, deinceps humilis; qui hactenus iracundus, deinceps lenis inueniatur; dicimus profecto quia hęc morum conuerſio, non * tantum ex regulą ſancti Benedicti monachis, quam ex Euangelio omnibus indicitur Chriſtianis. Proinde vt inter conuerſiones morum quæ ſecundum regulas diuerſas, diuerſæ profitentur, aliqua inueniatur diuerſitas, non eſt quo fugiamus niſi ad illa, quę ſola in diuerſis regulis diuerſa conſtituuntur, de quibus iam ſatis dictum eſt. Quomodo ergo profeſſionem ſuam ſeruat. qui iſta non ſeruat?

* Forte tam.

SED dicet aliquis, Si ergo quis ſuperbus, contumax, impatiens fuerit, omnia tamen illa, quæ ſupra commemorata ſunt, ſeruauerit, regulam ſancti Benedicti ſeruare dicendus eſt? Conſtanter dico, quia ſi quælibet iſta contra Dei regulam monachus commiſerit, ſi ſecundum modum in regula præſcriptum iſta correxerit, profeſſionis ſuæ reus non erit. Sed quid ſi quis regulam ſancti Benedicti, quaſi quoddam inſtrumentum intelligat, quo vitia facilius reſecentur, præcepta euangelica ſollicitius impleantur; poſſeque contingere vt optimo hoc inſtrumento abutens quis, non eo vitia ſua reſecet, nec virtutes adquirat, ideoque in ſui perniciem regulam quidem habeat, Chriſti tamen pręcepta non impleat. Nonne ipſe beatus Benedictus hoc ipſum inſinuat? Conſtituenda eſt (inquit) a nobis dominici ſchola ſeruitij, in qua nihil aſperum, nihil graue nos inſtituturos ſperamus. Quod & ſi quid diſtrictius? Hic primum quęro quę ſit diſtrictio, quam ne incipientes formident hortatur? Profecto in hac diſtrictione inſtitutionem ſuam eſſe confirmat. Si patientia, ſi humilitas, ſi ceteræ virtutes cogitentur, hęccine ſe inſtituturum quaſi noui aliquid diceret? Profecto non eſt quo fugiamus niſi ad illa, quæ ipſe noua inſtituit; non lex, aut propheta, aut ipſe Chriſtus præcepit. His nimirum, incipientibus non modica videtur ineſſe diſtrictio, conſiderantibus cibi potuſque paruam, vilemque quantitatem, veſtium aſperitatem, ieiuniorum ac vigiliarũ afflictionem, quotidiani operis contritionem, & cetera talia, quæ in ipſa regula ab eo inſtituta inueniuntur.

SI quis autem regulam in ſolis his conſtare non acquieuerit, ſaltem concedat, quod non niſi obſtinacia pertinaci negatur, profeſſionem

Digitized by Google

A nem noſtram & regulam in vtriſque, virtutibus ſcilicet obſeruantijſque conſtare, ac proinde vtraque a nobis neceſſario ſeruanda non neget. Quanquam ipſe regulę inſtitutor in illis verbis, quæ conſiderare cępimus, aliud probare videtur. Quod & ſi quid (inquit) diſtrictius dictante æquitatis ratione, propter cuſtodiam charitatis, & emendationem vitiorum proceſſerit; Rogo quid tenebras in luce quærimus? quid nodum in cirpo? quid in meridie, quaſi in nocte palpamus? Nonne in omni inſtitutione aliud eſt ipſa inſtitutio, aliud cauſa inſtitutionis? Nonne ipſe hic manifeſtiſſime inter inſtitutionem, cauſamque inſtitutionis diuiſit? Nonne hic cuſtodiam charitatis, ac vitio-
B rum emendationem, ſuæ inſtitutionis cauſam teſtatur? Sed ecce alius e latere ſurgens, Quid mihi de regula obijcis? Habe charitatem & fac quicquid vis. Ergo manducemus & bibamus, non quia cras moriemur, ſed quia charitate pleni ſumus. Charitate, rogo, an vanitate? Quid ergo, inquis? Qui charitatem habet, regulam non implet? Quam multi Canonici ſancti, ſacerdotes ſancti, epiſcopi ſancti, ſed & coniugati ſancti charitatem ſe habere ſentiunt, qui tamen ſe monachorum regulam, & profeſſionem nec promiſiſſe, nec ſeruare non neſciunt? Si autem de ipſius regulæ profeſſoribus dicitur, verum dicitur, ſi tamen intelligatur quod dicitur.

C QVID igitur (inquis) me ad illa aſpera regulę auctoritate compellis? Imo ſi charitatem habes, non eſt neceſſe vt compellaris reddere vota tua, quę diſtinxerunt labia tua. Quod ſi ea quæ vouiſti inſcriptione interpoſita, Deo & ſanctis in teſtimonium vocatis, reddere contemnis, profecto charitatem non habere conuinceris. Quomodo enim eum diligis quem irrides? Vt ſi aliter (inquit) fecerit, videlicet quam promiſit, a Deo ſe damnandum ſciat, quem irridet. Quid igitur? diſpenſationes, quæ in ipſa regula a patribus factæ ſunt vel fiunt, damnamus? Imo hinc eas rationabiliter fieri poſſe, quod de hominis, non de Dei præceptis fiunt, aſtruimus. Non enim de diuinis pręceptis aut
D mutare aliquid, aut minuere vlli hominum fas eſt. Hoc ſane prouidendum eſt, vt ipſa mutatio vel variatio, diſpenſatio ſit, non omnimoda deſtructio. Cum enim cuſtodia charitatis, vitiorum emendatio, ipſius inſtitutionis cauſa ſit; ſic profecto ipſa diſpenſatio rationabilis erit, ſi cauſæ huic diſpenſatio ipſa profecerit. Si autem diſpenſatione, magis quam inſtitutione, nutriuntur vitia, charitas violatur; ſi forte non damnoſa, certe periculoſa ipſa diſpenſatio comprobatur.

 A

Item modus in ordine voluntario ſeruandus deſcribitur.

CAPVT XXXVI.

Compendij cap. 46.

ERGO qui ordine voluntario ad culmen perfectionis aſpirat, primo charitatem, qua Deo maxime propinquamus, imo qua Deo inhæremus, eique conformamur, in qua totius perfectionis plenitudo conſiſtit, B quaſi deſtinatum finem, quo totum curſum ſuum dirigat, indeſinenter aſpiciat: deinde via, quam ei voti, vel profeſſionis ſuæ norma præſcribit, ad eius plenitudinem infatigabili ſpiritus alacritate contendat. Huic itaque fini militet abſtinentia, famulentur vigiliæ, inuigilet lectio, quotidianus labor inſudet. Quod ſi aliquo horum charitas, cuius cauſa inſtituta fuit, violari cognoſcitur, tunc demum ei, cui diſpenſatio credita eſt, incumbit neceſſitas, vt ſic omnia temperet ac diſponat, quatenus non horum cauſa charitas deſeratur, ſed eius fructus in omnibus requiratur: nec ſic tamen vt aliqua eorum, quæ inſtituta ſunt, prætermittantur, aut certa C tempora certis quibuſque exercitijs attributa confundantur, niſi extrema cogat neceſſitas, alioquin non erit diſpenſatio ſed deſtructio, ſed vt certis temporibus certa exercitia, pro cuiuſque qualitate ac mentis ſtatu modificentur. Hoc eſt quod ipſe ſanctus, cum de opere manuum legem poneret, Sic inquit, omnia temperet atque diſponat, quatenus animæ ſaluentur, & quod faciunt fratres, abſque murmuratione faciant. Et alias; Omnia tamen menſurate fiant propter puſillanimes. Numquid dixit, hoc aut illud prætermittatur propter puſillanimes. Imo & infirmis, inquit, & delicatis talis ars iniungatur, vt nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur. D Ergo & infirmi & delicati operentur, ſed eorum opus ſic temperetur, vt non opprimantur. Quem rogo de opere abſoluit, ad quod etiam infirmos & delicatos compellit?

ndij

HVNC ſane modum, in ipſis exercitijs, quemlibet ſeruare vtile eſt, quatenus ſic ſe in vno habeat, vt in ceteris non deficiat, illud tamen in quo ſe magis proficere ſentit, maiori feruore exerceat. Habeo ad manum de hac re cuiuſdam verba ſapientis, & congruentius arbitror quæ præſto ſunt inſerere, quam de eadem ſententia noua verba componere. Meditatio (inquit) in moribus primo conſiderat quæ debita ſunt,

A ſunt, ſiue ex præcepto, ſiue ex voto, & ea primum agenda iudicat, quæ ſic facta habent meritum, vt non facta generent reatum. Hæc ergo primum facienda ſunt, quæ ſine culpa dimitti non poſſunt. Poſt hæc ſi quid voluntaria exercitatione ſuperadditur, ſic faciendum eſt, vt debitum non impediatur. Alij volunt quod non debent, qui non valent id quod debent; alij etſi valent quod debent, voluntaria impedimenta adducunt, volendo quod non debent. Item duo mala in bona actione præcipue cauenda ſunt, afflictio ſcilicet, & occupatio. Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur, per occupationem tranquillitas diſſipatur. Afflictio eſt, quando pro his quæ non valet, per B impatientiam vritur; occupatio, quando in his quæ valet agendis, per intemperantiam agitatur. Ne igitur male amaricetur animus, ſuam impoſſibilitatem patienter ſuſtineat; ne autem male occupetur, poſſibilitatem ſuam extra menſuram ſuam non extendat.

Quid homo ſibi, quid proximo debeat oſtenditur, & vtrum ſe proximo, an proximum ſibi præferre debeat, declaratur.

C

CAPVT XXXVII.

HÆc de modo, in ſingulis ſeruando gradibus, dicta ſint; quo ad eum, quem ſumme diligendum cernimus, contendentes, & animæ ſaluti conſulimus, & corpori debita naturæ concedimus. Quoniam autem proximum æque vt ipſi a nobis diligi, diuina tradit auctoritas, primo neceſſe eſt, vt cui quis ordo conueniat, intelligentiam noſtram non lateat: Deinde ſummopere *Compendij cap. 43.*
D elaborandum, ne quis in quolibet ordine, præſcriptum viuendi modum excedat. Sed quia quoſdam præeſſe, quoſdam ſubeſſe, quoſdam coëſſe manifeſtum eſt, cum a quolibet horum legitima menſura tranſgreditur, debet quidem inferior ſuperiori ſuggerere, par parem corripere, ſuperior inferiorem etiam, ſi ſit neceſſe, compellere. Ipſa ſane ſuggeſtio, ſiue correptio, ſiue compulſio, ſecundum qualitatem ſingulorum temperetur, vt & in ſuggeſtione ſubiectio, & in correptione dilectio, & in compulſione ſentiatur compaſſio. Qui in inferiori ordine legitime obuerſatur, vt ad ſuperiora conſcendat moneri poteſt, cogi autem non poteſt. Qui ſuperiori ſua ſe ſponte ſubmiſit,

ſecundum

Digitized by Google

ſecundum profeſſionis ſuæ modum tractati debet, ad arctiora vero A
compelli, eius inconſulta voluntate, non debet.

Compendij cap. 44. ITA ſane ſit de proximi dilectione ſollicitus, quem debet diligere ſicut ſeipſum, ne modum dilectionis excedat, qua diligere debet ſeipſum, quod tunc fit, cum ipſe negligitur, quem diligere debet ſupra ſeipſum. Neque enim audiendi ſunt, qui ſic arbitrantur accipiendum quod dicitur, *Mat.* 22. 39. Diliges proximum tuum ſicut teipſum, vt vnumquemlibet diligere debeat tanquam ſeipſum, duos autem aut plures ſupra ſeipſum, ideoque magis ſuam, quam aliorum debeat velle perditionem. *Mat.* 16. 26. Sed quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Quid prodeſt ei ſi lucretur vniuerſum mundum, etiam ad ſalutem, B animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? Animaduertendum quoque eſt, quia quicquid præmiſſa ratione fraternæ dilectioni adijcitur, totum profecto diuinæ dilectioni ſubtrahitur. Cum enim ſecundum modum quo Deum diligit, ſui dilectio metiatur, tunc ſolum minus diligit ſeipſum, quando minus diligit Deum. Porro ſeipſum qui diligit, cuius perditioni non parcit? Quomodo ergo alium diliget ſicut ſeipſum, qui non diligit nec ſeipſum? Nam & Apoſtolus cum ait, *Rom.* 9. 3. Optabam aliquando anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis ſecundum carnem, vt eos propoſita mirabili charitate ſua traheret ad ſalutem, affectum quidem prodidit, conſilium non expreſſit. At quam C diuerſa in vna mente ſuggerant affectus & ratio, ſuperius ſatis oſtendimus. Vnde Apoſtolus cum diceret, Optabam anathema eſſe a Chriſto pro fratribus, verum quidem dixit, quia affectum, quem ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet, Mallem totum mundum perire, quam me ſolum a Chriſto ſeparari, verum nihilominus dixiſſet; quia rationis conſilium prodidiſſet. Nam & ipſe Saluator ex affectu, quo nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, quem a nobis & pro nobis voluntarie ſuſcepit, vt tranſiret hora paſſionis optauit; ſed ex conſilio rationis ipſe ne tranſiret effecit.

SED & ſcriptura conſulte non ait, Diliges proximum tuum quantum teipſum, ſed ſicut teipſum, modum ergo diligendi præſcripſit: D non quantitatem indixit. Sic autem ſua ſibi exhibeatur dilectio, vt primo animæ ſuæ, quæ potior ſui pars eſt conſulat ad ſalutem, deinde corpori ad neceſſitatem. Quod ſi aliquando incumbat neceſſitas alterum contemnendi, etiam corporis patiatur interitum, dum tamen animæ non ſuſtineat detrimentum. Nec hoc eſt corpus odire, ſed animam corpori in dilectione præferre. Ab hac ergo ſui dilectione nunquam recedat, ſed ipſa conſtanter & perſeueranter retenta, ad conſulendum proximo ſecurus accedat. Modum autem conſulendi, ex

ea,

A ea, qua ſibi conſulit, regula accipiat. Agat ergo cum proximo quatum poteſt, vt & ſaluus corpore, & ſanus ſit mente. Nam ſi alterum horum negligit, profectò proximum, qui ex vtroque conſtat, non diligit. Si vero talis fuerit proximus, qui ſine quodam corporis detrimento ad ſalutem animæ non accedat; cum quadam compaſſione ac cordis contritione, carnis eius patiatur interitum, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. *1. Cor. 5. 5.* Nulla ſane ratione vel præcepto compellitur, ſuæ animæ perditione, animæ fraternæ comparare ſalutem; nec ſui corporis interitu, fraterni corporis interitum propulſare. Nam quod præcipitur animas pro fratribus ponere, ad vitæ contemptum, non
B ad animę pertinet detrimentum. Sic enim non * perditionem ſed potius ponitur ad ſalutem. Vnde ſic animam ponere, ipſi vtique animæ conſulere eſt.

* Lego *ad perditionem.*

PORRO hi, qui temporalium dominorum ſuorum mortem temporalem, morte ſua temporali propulſant, qui rectè id faciunt, non tam pro alieni corporis, quam pro ſuæ animæ ſalute id faciunt. Sic enim habet eorum conſcientia, Dominis ſuis fidem eſſe ſeruandam, vt in tali periculo eorum vitam ſuę æſtiment præferendam. Qui autẽ non pro fide ſeruanda, ſed pro gloria capeſſenda opprobrioque vitãdo id faciunt, ſtulte quidem id faciunt, nec tamen pro corpore ali-
C eno, ſed pro ſuæ famæ pretio id faciunt. Sed hoc forte laudabiliter fieri poteſt, vt ex ſola dilectione quis pro alterius corpore, ſuum corpus objiciat: vt autem, non dico pro vnius animæ, ſed etiam pro totius mundi ſalute, ſuæ animæ detrimentum ſuſtineat, ſaluo veræ dilectionis ordine fieri non poteſt. Eſt enim detrimentum animæ, ab eius, qui ſumme diligendus eſt, dilectione recedere. Quod aliquando laudabiliter, vel ſaltem inculpabiliter fieri poſſe quis dicat? A Dei ſane dilectione receditur, cum vel aliquid dignum damnatione committitur, vel aliquid, ſine quo non eſt ſalus, prætermittitur. Sunt præterea media quædam, vt pote lectio, meditatio, labor corporis, ieiu- *Compendij cap. 45.*
D nium ventris, ſuauitas orationis, ceteraque huiuſmodi, quæ omnia pro fraterna ſalute diſpenſanda, varianda, mutanda, nonnunquam etiam ſunt prætermittenda, de quibus Apoſtolus, Non quæ ſua ſunt, inquit, ſinguli quærentes, ſed quæ aliorum. *Phil. 2. 4.* Et item. [Sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.] *1. Cor. 10. 33.*

DENIQVE quod ait, Optabam anathema eſſe a Chriſto pro fratribus, ſic quoque non inconuenienter poteſt intelligi, vt ab illo orationum ſuarum ſecreto, quo inter amplexus IESV ſuauiter quieſcebat; ab illa ineffabili contemplationis eminentia, qua cæleſtium

A moliuntur aduerſum. His & orationis remedium, & adhortationis auxilium, & correptionis cauterium, & præ inferioribus, ſed poſt ſuperiores, neceſſitatis præbeamus ſupplementum. Inter quos, qui vel ſanguinis communione, vel officij humanitate nobis viciniores ſunt, in iſto gradu intima ſortiantur; ab exterioribus ceteri non excludantur.

IAM vero in ſuperioribus homines collocemus, illos nimirum, qui etſi ſupra hominem perfectionis deſiderio non vehuntur, non tamen in beſtias feritate, non in pecudes voluptate, non in reptilia ſordibus deuoluuntur. Et in hoc quoque gradu, quanto quis nobis B aut carne propinquior, aut amicitia gratior, aut beneficiorum fuerit largitione propenſior; tanto ſit & in pectoris manſione interior. Porro locus excelſior volatilibus cedat, qui ſupra hominem virtutum pennis ſpiritalibus vecti, quanto ſunt Deo propinquiores, tanto in arca hac ſpiritali eſſe debent ſuperiores. Inter quos, quicunque dulciſſimo nobis ſpiritalis amicitiæ vinculo copulantur, in interioribus ac ſecretioribus pectoris noſtri locis ſuauius recondantur, aſtringantur arctius, dulcius foueantur, Eſt præterea locus ceteris omnibus eminentior, cui ſpiritalis huius arcæ fabricator ſimul ac reparator IESVS, ſolus ſine comite ſpecioſus inſidens, ac inferiora omnia C ſua ſuauitate componens, in omnibus ſapiat, in omnibus flagret, in omnibus luceat, in omnibus ſplendeat, totamque inferiorem latitudinem ad vnum ſuæ dilectionis cubitum, linea rectiore traducat. Ipſe ſolus in omnibus, ipſe ſolus præ omnibus & affectum noſtrum afficit, & amorem exigit, ipſe ſibi ſedem non ſolum potiorem, ſed & ſuperiorem; nec ſolum ſuperiorem, ſed & interiorem in pectoris noſtri manſione requirit. Hæc itaque ratio in hac diſtinctione ſeruetur, vt ſeruata omnibus conſulendi voluntate, cum ad omnes præſens indigentia D non ſufficiat, inferiori gradus ſuperior præponatur, in ſingulis autem gradibus interiori potius conſulatur.

Qui ſint quibus in hac vita frui valeamus.

CAPVT XXXIX.

Digitized by Google

Compendij cap. 36.

VNVM adhuc reſtat, de quo ratio diuiſionis noſtræ A deinceps tractare compellit. Diximus enim in hoc conſtare charitatem, ſi mens ad fruendum eligat quod oportet, moueatur vt decet, competenter vtatur. De electione & motu, quantum ad præſens opus, ſatis egimus. Sed ſi electio ſana, motus integer fuerit, nunquid vſus peruerſus erit? Sed in ipſius quem diligit adeptione, & motus variari poteſt, & æſtimatio falli. Poteſt enim aliquis etiam intentione recta, & competenti motu, eius, quem ad fruendum elegit, præſentiam comparare; in ipſo tamen fructu & intentione, mutare & variare motum, & modum excedere. Verum quia B in diuerſis gradibus meritiſque diuerſis, paulo ſuperius proximos ordinauimus, dicendum ſane eſt vtrum omnibus, vel certe aliquibus frui debeamus, aut valeamus. Sed eſt fructus temporalis, quo inuicem in hac vita frui poſſumus, ſicut Paulus fruitus eſt Philemone: & eſt fructus æternus, quo inuicem fruemur in cælo, ſicut ſe fruuntur Angeli pura mentium vnitate. Proinde cum frui ſit cum gaudio ac delectatione vti, manifeſtum arbitror in præſenti nequaquam nos omnibus frui poſſe, ſed admodum paucis. Nam vt mihi videtur, vti quidem poſſumus quibuſdam ad probationem, quibuſdam ad eruditionem, quibuſdam ad conſolationem, quibuſdam ad ſuſtentationem. C Inimicis ſiquidem ad probationem, magiſtris ad eruditionem, ſenioribus vtimur ad conſolationem, neceſſaria miniſtrantibus ad vitæ ſuſtentationem; ſolis autem his, quos ſuaui quodam affectu complectimur, de quocumque horum genere ſint, ad vitæ dulcedinem ac ſpiritus delectationem. His igitur etiam in præſenti frui poſſumus, id eſt cum gaudio ac delectatione vti. Quocirca charitas in hac vita, quantum ad electionem & motum qui in actu eſt, exhiberi omnibus ab omnibus poteſt; quantum vero ad fructum a paucis, vel certe a nullo exhiberi omnibus poteſt. Pauci enim ſunt, ſi tamen aliqui ſunt, a quibus omne hominum genus non ſolum rationali, ſed etiam affe- D ctuoſa dilectione colatur.

Phil. v. 20.

DENIQVE ipſi Deo, a multis, & electione & motu charitas exhibetur, quibus ipſius dilectionis fructus non in hac vita conceditur, ſed poſt hanc vitam in eius beatiſſima viſione ſeruatur. Nam & hi quibus in contemplationis lumine, in compunctionis dulcedine, quidam huius dilectionis fructus inchoatur; ſi ad futura gaudia ſpectes, nec ipſi Deo frui dicendi ſunt, ſed potius vti. Nam illius dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, non tam pro fructu dilectionis, quam ſuſtentatione infirmitatis pleriſque largiri, ſatis ſuperius monſtratum eſt.

A eſt. Porro non modicum vitæ huius ſolatium eſt habere, quem tibi affectu quodam intimo, ac ſacratiſſimi amoris vnire poſſis amplexu; habere in quo requieſcat ſpiritus tuus; cui ſe refundat animus tuus; ad cuius grata colloquia, quaſi ad conſolatoria quædam carmina, inter triſtia quæque confugias; ad cuius amicitiæ gratiſſimum ſinum, inter tot ſæculi ſcandala ſecurus accedas; cuius amantiſſimo pectori, ac ſi tibi ipſi, omnium cogitationum tuarum viſcera ſine cunctatione committas; cuius ſpiritalibus oſculis, quaſi medicinalibus quibuſdam fomentis, languores tumultuantium curarum exſudes; qui tibi collacrymetur in anxijs; collætetur in proſperis; tecum quærat in du-
B bijs; quem vinculis charitatis in illud ſecretarium tuæ mentis inducas, vt licet abſens corpore, ſpiritu tamen præſens ſit; vbi ſolus cum ſolo tanto dulcius, quanto ſecretius fabuleris: ſolus cum ſolo conferas, ac quieſcente mundi ſtrepitu, in ſomno pacis, in amplexu charitatis, in oſculo vnitatis, interfluente Spiritus ſancti dulcedine, ſolus cum ſolo repauſes; imo ita te ei adiungas & applices, & animum animo miſceas, vt de pluribus vnum fiat.

HIS igitur in præſenti frui poſſumus, quos non ſolum ex ratione, ſed etiam ex affectu diligimus; inter quos his maxime, qui nobis ſpiritalis amicitię gratiſſimo fœdere, ceteris familiarius arctiuſque iungũ-
C tur. Cuius charitatis ſacratiſſimum genus, ne cui improbandum videretur, ipſe IESVS noſter per omnia nobis condeſcendens, per omnia nobis patiens & compatiens, in ſuæ dilectionis exhibitione transformans; vni, non omnibus ſuauiſſimi pectoris ſui reclinatorium, in ſignum præcipuæ dilectionis indulſit: vt virgineum caput virginei pectoris floribus fulciretur, ac thalami cæleſtis odorifera ſecreta, fragrantiam ſpiritalium vnguentorum virgineis affectibus, quanto vicinius, tanto copioſius inſtillarent. Hinc eſt quod licet a pijſſimo magiſtro diſcipuli omnes, ſummæ charitatis dulcedine
D fouerentur, huic tamen hoc cognomen familiarioris affectus prærogatiua conceſſit, vt diceretur diſcipulus ille, quem amabat IESVS. *Ioan. 13. 23.*

Quomodo inuicem frui debeamus.

CAPVT. XL.

Digitized by Google

Compendij cap. 37. QVi igitur amico frui dulce habet, videat vt fruatur A
in Domino, non in ſæculo; non in carnis voluptate,
ſed etiam in ſpiritus iocunditate. Sed quæris quid ſit
1. Cor. 30. frui in Domino? Dicit de Domino Apoſtolus. [Qui
factus eſt nobis a Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio.] Cum igitur Dominus ſapientia ſit, ſanctificatio, & iuſtitia; in Domino frui, eſt frui in ſapientia, frui in ſanctificatione, frui in iuſtitia. Sapientia vanitas ſæcularis excluditur; Sanctificatione ſpurcitia carnis abſciditur, Iuſtitia aſſentatio omnis adulatioq;
Tim. 1. 5. compeſcitur. Tunc enim charitas eſt, ſi ſit, vt ait Apoſtolus, de corde
puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Purum cor ſuſcipit ſapientiam, pudicitia ſerenat conſcientiam, fides non ficta exornat iuſtitiam. Sunt qui ſe fruuntur in vanis & ludicris, in ſæculi pompis & mundi ſpectaculis, in ſtudio vanitatis & gaudio falſitatis. Hi non ſe B
1. Cor. 1. 24. fruuntur in ſapientia, ac proinde non in illo, qui Dei virtus eſt, &
Dei ſapientia. Alij etſi non deteriores, certe ſordidiores, quibus pęne de homine nihil eſt, quos obſcœna turpitudo transformauit in beſtias; qui ſe in luxurioſis conuiuijs, & immundis fruuntur deſiderijs; quia ſe non in ſanctificatione, quæ in caſtitatis ſuauitate conſiſtit, fruuntur, vtique in Domino, qui factus eſt nobis a Deo ſanctificatio,
non fruuntur. C

AT hi qui ſe aſſentatorie fruuntur, inuicem palpantes, inuicem conſentientes, qui dum alterutram cauent offenſionem, mutuam incurrunt pernitiem, quia non ſe in libertate fruuntur iuſtitiæ, in Domino non fruuntur. Ergo ſi mutua delectat verborum collatio, ſit ſermo de moribus, ſit ſermo de ſcripturis; nunc de miſerijs huius vitæ congemiſcamus; nunc in ſpe futurorum bonorum congaudeamus; nunc mutui ſecreti reuelatione recreemur; nunc ſimul ad illam beatam viſionem IESV, ac bona cæleſtia ſuſpiremus. Si vero, quod nonnunquam vtile eſt, tenſum animum ad inferiora quædam
ac iocunda laxemus, ſint laxamenta ipſa plena honeſtatis, vacua le- D
uitatis; & ſi careant nimio pondere, non tamen careant ædificatione.
Theſſ. 4. 4. Fruamur inuicem in ſanctificatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum
poſſidere, id eſt proprium corpus, in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij. Fruamur in iuſtitia, vt in ſpiritu libertatis mutuo cohortemus, mutuo corri-
Prou. 27. 6. piamus, ſcientes quia meliora ſunt amici vulnera, quam fraudulenta inimici oſcula.

Epilogus

Digitized by Google

A

Epilogus totius operis, & Auctoris excuſatio ſui.

CAPVT XLI.

HÆ ſunt, amantiſſime Pater, de Charitate meditationes meæ; in quibus ſi excellentia eius, ſi fructus eius, ſi competens modus exhibitionis eius, quaſi imago B quædam illius oſtenditur; liber ipſe, vt ſcripſiſtis, Charitatis Speculum nominetur. Obſecro tamen ne Speculum illud efferatis in publicum, ne forte in eo non charitas luceat, ſed potius auctoris imago ſordeſcat. Quod ſi illud in meam, vt vereor, confuſionem emiſeritis, per illud dulce nomen IESV obteſtor lectorem, ne me ex præſumptione ad hoc opus æſtimet acceſſiſſe, ad quod & paterna auctoritas, & fraterna charitas, & propria me coegit neceſſitas. Nam Superiori non obedire periculoſum; cum abſente chariſſimo meo, de huiuſmodi in ſpiritu fabulari dulce ac iocundum; vagos & inutiles luxuriantis animi mei excur- C ſus, harum meditationum vinculis alligare neceſſarium duxi. Si quis autem horum lectione aut affectu, aut cognitione profecerit, ſudoribus meis hanc vicem rependat, vt pro innumerabilibus peccatis meis, apud iuſtum & miſericordem iudicem intercedat.

EXPLICIT LIBER III.

D

DIVI

Digitized by Google

 A

DIVI AELREDI ABBATIS RIEVALLENSIS OPVS DE SPIRITVALI AMICITIA. B

Prologus.

CAPVT I.

CVm adhuc puer eſſem in ſcholis, & ſocio-
rum meorum me gratia plurimum delectaret,
inter mores & vitia quibus ætas illa periclitari
ſolet, tota ſe mea mens dedit affectui, & deuo- C
uit amori: ita vt mihi nihil dulcius, nihil io-
cundius, nihil vtilius quam amari, & amare vi-
deretur. Itaque inter diuerſos amores & ami-
citias fluctuans, rapiebatur animus huc atque
illuc, & veræ amicitiæ legem ignorans, eius ſæpe ſimilitudine falle-
batur. Tandem aliquando mihi venit in manus liber ille, quem de
Amicitia Tullius ſcripſit, qui ſtatim mihi & ſentẽtiarũ grauitate vtilis,
& eloquentiæ ſuauitate dulcis apparebat. Et licet nec ad illud amici-
tiæ genus me viderem idoneum, gratulabar tamen quandam me ami-
citiæ formulam reperiſſe, ad quam amorum meorum, & affectionum D
valerem reuocare diſcurſus. Cum vero placuit bono Domino meo
corrigere deuium, eliſum erigere, ſalubri contactu mundare lepro-
ſum, relicta ſpe ſæculi ingreſſus ſum monaſterium: & ſtatim legen-
dis ſacris literis operam dedi, cum prius nec ad ipſam earum ſuperfi-
ciem, oculus lippiens & carnalibus tenebris aſſuetus ſufficeret. Igitur
cum ſacra ſcriptura dulceſceret, & parum illud ſcientiæ, quod mihi
mundus tradiderat, earum comparatione vileſceret, occurrebant ani-
mo quæ de amicitia in præfato libello legeram, & iam mirabar quod
non mihi more ſolito ſapiebant. Iam tunc enim nihil, quod non dul-

Digitized by Google

A ciſſimi Iesv fuiſſet melle mellitum, nihil quod non ſanctorũ ſcriptu-
rarum fuiſſet ſale conditum, meum ſibi ex toto rapiebat affectum. Et
iterum atque iterum ea ipſa reuoluens, quærebam ſi forte poſſent
ſcripturarum auctoritate fulciri. Cum autem in ſanctorũ patrum li-
ris de amicitia plura legiſſem, volens ſpiritualiter amare nec valens,
inſtitui de ſpiritali amicitia ſcribere, & regulas mihi caſtæ ſanctæque
dilectionis præſcribere. Opuſculum,[1] igitur in tribus diſtinximus li- [1] igitur iſtud in. *Cam.*
bellis; in primo quid ſit amicitia, & quis eius fuerit ortus vel cauſa
commendantes; in ſecundo eius fructũ excellentiãque proponentes;
in tertio quomodo, & inter quos poſſit vſque in finem indirupta ſer-
B uati, prout potuimus, enodantes. In [2] huius igitur lectione ſi quis [2] hu. lect. *Cam.*
profecerit, Deo gratias agat, & pro peccatis meis apud Chriſti miſeri-
cordiam intercedat. Si [3] quis autem ſuperfluum, aut inutile putat eſſe [3] quis ſup. *Cam.*
quod ſcripſimus, parcat infelicitati meæ, quæ fluxum cogitationum
mearum, huius meditationis [4] me compulit occupatione reſtringere. [4] mæ. *Cam.*

DE ORTV AMICITIÆ
LIBER PRIMVS.

C

AElredvs. Ecce ego & tu, & ſpero quod tertius
inter nos Chriſtus ſit. Non eſt modo qui obſtrepet;
non eſt qui intercidat amica colloquia, grateq; huic
ſolitudini nullius vox vel tumultꝰ irrepit. Age nunc
chariſſime, aperi pectus tuũ, & amicis auribus quic-
quid placet inſtilla, nec ingrate accipiamus locum,
tempus & otium. Nam paulo ante in turba fratrum
me reſidente, cum omnes vndique circumſtreperent, & alius quæ-
D reret, alius diſputaret; & iſte de ſcripturis, ille de moribus, alter
de vitijs, de virtutibus alter quæſtiones ingererent; tu ſolus tace-
bas, & nunc caput erigens, parabas aliquid proferre in medium;
ſed quaſi vox in ipſis interciperetur faucibus, iterum demiſſo capite
tacebas: nunc paruo interuallo ſecedens a nobis, & iterum rediens
triſtem vultum præferebas: quibus omnibus mihi duntaxat dabatur
intelligi, te ad proferendum tuæ mentis conceptum, & horrere multi-
tudinem, & optare ſecretum. Ivo. Profecto ita eſt, & gratulor plu-
rimum, intelligens quod cura tibi eſt de puero tuo, cuius tibi mentem
mentiſque propoſitum, non alius quam ſpiritus charitatis aperuit. Et

Digitized by Google

vtinam hoc mihi tua concedat dignatio, vt quotieſcunque filios tuos, A
qui hic ſunt viſitaueris, vel ſemel mihi liceat, ceteris remotis, tui habere copiam, & æſtus pectoris mei ſine perturbatione proferre. AELREDVS. Faciam quidem & libens. Delector enim plurimum, quod te pronum ad hæc vana & ocioſa non video, ſed ſemper aliquid vtile, & profectui tuo neceſſarium proloqui. Loquere ergo ſecure, & cum amico omnes curas tuas cogitationeſque commiſce, vt vel diſcas aliquid vel doceas, des & accipias, profundas & haurias. IVO. Ego quidem diſcere paratus ſum non docere, non dare ſed accipere, haurire non profundere; ſicut mihi ætas præſcribit, imperitia cogit, hortatur
profeſſio. Sed ne in his tempus ad alia neceſſarium inſipienter inſu- B
mam, volo me aliquid de ſpirituali amicitia doceas, videlicet quid ſit,
5. prin. quis processus, quis fi. Cam. quid pariat vtilitatis, quod eius [5] principium, quis finis: verum inter omnes eſſe poſſit, & ſi non inter omnes, inter quos: quomodo etiam poſſit indirupta ſeruari, & ſine aliqua diſſenſionis moleſtia ſancto fine concludi. AEL. Miror cur a me hæc æſtimas eſſe quærenda, cum ſatis ſuperque ab antiquiſſimis, excellentiſſimiſque doctoribus de his omnibus conſtet eſſe tractatum; maxime cum pueritiam tuam in huiuſmodi ſtudijs triueris, & Tullij Ciceronis librum de Amicitia legeris: vbi copioſiſſime de omnibus, quæ ad eam ſpectare videntur, io-
cundo ſtilo diſſeruit, & quaſdam, vt ita dicam, leges in ea ac præcepta C
deſcripſit. IVO. Non vſquequaque ipſe mihi ignotus eſt liber, vtpote qui in eo aliquando plurimum delectabar; ſed ex quo mihi de ſanctarum ſcripturarum fauis, aliquid cæpit emanare dulcedinis, & mellifluum Chriſti nomen ſibi meum vendicauit affectum: quicquid ſine cæleſtium literarum ſale, ac dulciſſimi illius nominis condimento,
6. ſub. & eloquenter diſ. Cam. quamuis [6] ſubtiliter diſputatum, legero vel audiero, nec ſapidum mihi poteſt eſſe, nec lucidum. Eapropter vel ea ipſa quæ dicta ſunt, ſi tamen ſunt conſona rationi, vel certe alia, quæ diſputationis iſtius poſcit vtilitas; velim mihi ſcripturarum auctoritate probari: & que-
madmodum ea ipſa, quam inter nos oportet eſſe, amicitia, & in D
Chriſto inchoetur, & ſecundum Chriſtum ſeruetur, & ad Chriſtum finis eius & vtilitas referatur, plenius edoceri. Conſtat enim Tullium veræ amicitiæ ignoraſſe virtutem, cum eius principium finemque, Chriſtum videlicet, penitus ignorauerit. AELR. Victus ſum fateor,
7. his quidem non quid te. Cam. vt quaſi meipſum neſciens, nec vires proprias metiens, de [7] his non quidem te doceam, ſed tecum potius conferam, cum tu ipſe viam vtriſque aperueris, lumenque illud ſplendidiſſimum, in ipſa inquiſitionis noſtræ ianua accenderis, quod nos non ſinat errare per deuia, ſed certo tramite ad certum finem propoſitæ quæſtionis perducat.

Quid

A Quid enim ſublimius de amicitia dici poteſt, quid verius, quid vti-
lius, quam quod in Chriſto inchoari, & ſecundum Chriſtum produ-
ci, & a Chriſto[a] perfici debeat, probetur; Age nunc, & quid pri-
mum de amicitia videatur eſſe quærendum, edicito IVO. Primum
quid ſit Amicitia arbitror diſſerendum, ne videamur in inani pinge-
re, ſi neſciamus quid ſit illud, de quo debeat diſputationis noſtræ ſe-
ries, tenorque procedere. AEL. Nonne ſatis tibi eſt hinc quod ait
Tullius, Amicitia eſt rerum humanarum & diuinarum, cum beneuo-
lentia & charitate conſenſio? IVO. Si tibi ſufficit iſta definitio,
mihi iudico ſatisfactum. AEL. Ergo quibuſcunque fuerit de rebus
B humanis atque diuinis ſententia eadem, eademque voluntas cum
beneuolentia & charitate, ad amicitiæ perfectionem eos perueniſſe
fatebimur. IVO. Quidni? Veruntamen charitatis vel beneuolentiæ
nomine, quid Ethnicus ille ſignificare voluerit, non video. AEL.
Forte nomine charitatis mentis affectum, beneuolentiæ vero operis
expreſſit effectum. Nam ipſa in rebus humanis atque diuinis, men-
tibus vtriuſque chara, id eſt ſuauis & pretioſa debet eſſe conſenſio:
beneuola etiam & iucunda, in rebus exterioribus, operum exhibitio.
IVO. Fateor, placet mihi ſatis iſta definitio, niſi & Ethnicis & Iudęis,
iniquis inſuper Chriſtianis eam conuenire putarem. Quod autem
C vera amicitia inter eos, qui ſine Chriſto ſunt, eſſe non poſſit, mihi
fateor eſſe perſuaſum. AEL. Satis nobis in conſequentibus elu-
ceſcet, vtrum definitio minus aliquid habeat, vel ſuperabundet in
aliquo; vt vel reprobetur a nobis, vel quaſi ſufficiens, & extra nihil
recipiens admittatur. Ex ipſa tamen diffinitione, quamuis forte tibi
minus videatur eſſe perfecta, intelligere vtcunque poteris quid ſit
amicitia. IVO. Non ſim tibi oneri, rogo te, ſi non iſta ſufficiant, niſi
ipſius vocabuli rationem mihi enucleaueris. AEL. Geram tibi mo-
rem, ſi tamen parcas inſcientiæ meæ, vt me non cogas docere quod
neſcio. Ab amore, vt mihi videtur, amicus dicitur, ab amico amicitia.
D Eſt autem amor quidam animæ rationalis affectus, per quem ipſa ali-
quid cum deſiderio quærit, & appetit ad fruendum, per quem & frui-
tur eo cum quadam interiori ſuauitate, amplectitur & conſeruat
adeptum. Cuius affectus & motus in *Speculo noſtro, quod ſatis cog-
nitum habes, quam lucide potuimus, ac diligenter expreſſimus. Por-
ro amicus quaſi amoris, vel, vt quibuſdam placuit, ipſius animi cuſtos
dicitur; quoniam amicum meum amoris mutui, vel ipſius animi
mei oportet eſſe cuſtodem, vt omnia eius ſecreta fideli ſilentio ſer-
uet; quicquid in eo vitioſum viderit, pro viribus curet & toleret; cui
& gaudenti congaudeat, & dolenti condoleat, & omnia ſua eſſe ſen-

[a] per. debere Pro. Com.

Quid ſit amicitia.

Vnde dicatur amicitia.

* Inſinuat opus ſuum inſcriptum *Speculum Charitatis* quod hinc patet ſcriptũ fuiſſe ante præſens opuſculum.

tiat, quæ amici ſunt. Amicitia igitur ipſa virtus eſt, qua talis dilectionis ac dulcedinis fœdere, ipſi animi copulantur & efficiuntur vnũ de pluribus. Vnde ipſam amicitiam non inter fortuita [9] & caduca, ſed inter ipſas virtutes, quæ æternæ ſunt, etiam mundi huius Philoſophi collocarunt, quibus Salomon in Prouerbijs conſentire videtur, [Omni, inquiens, tempore diligit qui amicus eſt;] manifeſte declarans amicitiam æternam eſſe, ſi vera eſt; ſi autem eſſe deſierit, nec veram fuiſſe cum videretur exiſtere. IVO. Quid eſt igitur quod inter amiciſſimos graues ortas inimicitias legimus? AEL. De his ſuo loco vberius, ſi Deus voluerit, diſputabimus; hæc volo interim credas, [10] nunquam fuiſſe amicum, qui lædere potuit eum, quem in amicitia ſemel recepit: ſed nec eum veræ amicitiæ guſtaſſe delitias, qui vel lęſus deſijt diligere quem ſemel amauit. Omni enim tempore diligit qui amicus eſt; etſi arguatur, etſi lędatur, etſi tradatur flammis, etſi cruci affigatur, omni tempore diligit qui amicus eſt; & vt ait noſter Hieronymus, Amicitia quæ deſinere poteſt, nunquam vera fuit. IVO. Cum tanta ſit in amicitia vera perfectio, non eſt mirum quod tam rari fuerint hi, quos veros amicos antiquitas commendauit. Vix enim, vt ait Tullius, tria vel quatuor amicorum paria, in tot retro ſęculis fama concelebrat. Quod ſi noſtris, id eſt Chriſtianis temporibus, tanta eſt raritas amicorum, fruſtra, vt mihi videtur, in huius virtutis inquiſitione deſudo, quam me adepturum, eius mirabili ſublimitate territus, iam pæne deſpero. AEL. Magnarum rerum, vt ait quidam, etiam ipſe conatus magnus eſt. Vnde virtuoſę mentis eſt ſublimia ſemper & ardua meditari, vt vel adipiſcatur optata, vel lucidius intelligat, & cognoſcat optanda; cum non parum credendus ſit profeciſſe, qui virtutis cognitione didicit, quam longe ſit a virtute. Quamuis de nullius virtutis acquiſitione deſperandum ſit Chriſtiano, cui quotidie ex Euangelio vox diuina reſultat, [Petite & accipietis:] & cetera. Nec mirum ſi inter Ethnicos veræ virtutis rari fuerunt ſectatores, qui virtutum largitorem & Dominum neſciebant, de quo ſcriptum eſt, [Dominus virtutũ ipſe eſt Rex glorię.] In cuius profecto fide, non dico tria vel quatuor, ſed mille tibi proferam paria amicorum; qui, quod illi de Pilade & Oreſte pro magno miraculo dicunt vel fingunt, parati erant pro inuicem mori. Nonne, ſecundum Tullianam diffinitionem, veræ amicitiæ virtute pollebant de quibus ſcriptum eſt, [Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: nec quiſquã aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.] Quomodo non inter eos rerum diuinarum & humanarum, cum charitate & beneuolentia fuit ſumma

[Margin notes: A; 9. vel Cam.; Prou.17.17.; 10. nun. eum verum fuiſſe Cam.; C; Matth.7.8.; D; Pſal.23.10.; Act.4.32.]

A ſumma conſenſio, quibus [11] cor erat vnum & anima vna? Quot martyres pro fratribus animas poſuerunt? quot non pepercerunt expenſis, non laboribus, non ipſius corporis cruciatibus? Credo te multoties, non ſine lacrymis, legiſſe puellam illam Antiochenam, pulcherima cuiuſdam militis fraude ereptam lupanaribus, ipſum poſtmodum ſocium habuiſſe martyrij, quem cuſtodem pudicitiæ inuenerat in lupanari [12] Multa tibi huius rei proferrem exempla, niſi & prolixitas prohiberet, & ſilentium nobis ipſa copia indixiſſet. Annunciauit enim, Chriſtus IESVS, & loquutus eſt, & multiplicati ſunt ſuper numerum. [Maiorem (inquit) hac dilectionē nemo habet, B quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis] IVO. Ergone inter amicitiam & charitatem nihil diſtare [13] arbitrabimur? AEL. Imo plurimum. Multo enim plures gremio charitatis, quam amicitiæ amplexibus recipiendos, diuina ſanxit auctoritas. Non enim amicos ſolum, ſed & inimicos ſinu dilectionis excipere, charitatis lege compellimur. Amicos autem illos ſolos dicimus, quibus cor noſtrum, & quicquid in illo eſt committere non formidamus; illis viciſſim nobis, eadem fidei lege & ſecuritate, conſtrictis. IVO. Quam multi ſæculariter viuentes, & ſibi in quibuſlibet vitijs conſentientes ſimili ſibi fœdere copulantur, & præ cunctis mundi delitijs gratum, & dulce C etiam talis amicitiæ vinculum experiuntur? Non ſit tibi moleſtum inter tot amicitias, illam quam Spiritalem, ad differentiam aliarum credimus nominandam, quæ illis quodammodo inuoluitur & obſcuratur, & illam quærentibus & deſiderantibus occurrunt & obſtrepunt, ab earum vt ita dixerim communione ſecernere: vt illarum comparatione clariorem eam nobis, ac proinde optabiliorem faciens, ad eius nos acquiſitionem vehementius excites & accendas. AEL. Falſo ſibi præclarum amicitiæ nomen aſſumunt, inter quos eſt conuenientia vitiorum; quoniam qui non amat, amicus non eſt; non autem amat hominem, qui amat iniquitatem; qui enim diligit iniquitatem, D non amat ſed odit animam ſuam: qui vero ſuam non diligit animã, vtique alterius amare non poterit. Vnde colligitur, eos amicitiæ ſolo nomine gloriari, fallique eius ſimilitudine, non veritate fulciri. Veruntamen cum in hac tali amicitia, quam vel libido commaculat, vel auaritia fœdat, vel inceſtat luxuria, tanta ac talis experiatur dulcedo; libet conijcere quantum habeat ſuauitatis illa, quæ quanto honeſtior eſt, tanto eſt & ſecurior; quanto caſtior, tanto iucundior; quanto liberior, tanto & felicior. Patiamur tamen, vt propter quandam, quæ in affectibus ſentitur, ſimilitudinem, etiam illæ amicitiæ, quæ veræ non ſunt, amicitiæ nuncupentur; dum tamen ab illa quæ

[11] erat. cor. Cam.

[12] Deſunt in Cam. vſque ad *Annunciauit.*

Pſalm. 39.6.

Ioan. 15.13.

[13] arbitramur Cam.

Matth. 5.44.

Triplex amicitia. Carnalis, Mundana, Spiritalis.

ſpiritalis eſt, & ideo vera, certis indicijs diſtinguatur. Dicatur itaque A amicitia alia Carnalis, alia Mundialis, alia Spiritalis. Et Carnalem quidem creat vitiorum conſenſus; Mundialem ſpes quęſtus accendit; Spiritalem inter bonos, vitæ, morum, ſtudiorumque ſimilitudo conglutinat. Verum amicitiæ Carnalis exordium ab affectione procedit, quæ, inſtar meretricis, diuaricat pedes ſuos omni tranſeunti, ſequens aures & oculos ſuos per varia fornicantes; per quorũ aditus, vſque ad ipſam mentem pulchrorum corporum, vel rerum [14] voluptuarium infertur imago; quibus ad libitum frui, putat eſſe beatum; ſed ſine ſocio frui, minus æſtimat eſſe iocundum. Tunc motu, nutu, verbis, obſequijs animus ab animo captiuatur, & accenditur vnus ab altero, B & conflantur in vnum; vt inito fœdere miſerabili, quicquid [15] ſceleris, quicquid ſacrilegij eſt, alter agat & patiatur pro altero, nihilque hac amicitia dulcius arbitrantur, nihil iudicant iuſtius, idem velle, & idẽ nolle, ſibi exiſtimantes amicitiæ legibus imperari. Hæc itaque amicitia nec deliberatione ſuſcipitur, nec iudicio probatur, nec regitur ratione, ſed ſecundum impetum affectionis per diuerſa raptatur, non modum ſeruans, non honeſta procurans, non commoda incommodaue proſpiciens, ſed ad omnia inconſiderate, indiſcrete, leuiter immoderateque progrediens. Idcirco vel quaſi quibuſdam furijs agitata, a ſemet ipſa conſumitur, vel eadem leuitate reſoluitur, qua C contrahitur. At amicitia Mundialis, quæ rerum vel bonorum temporalium cupidine parturitur, ſemper eſt plena fraudis atque fallaciæ; nihil in ea certum, nihil conſtans, nihil ſecurum; quippe quæ ſemper cum fortuna mutatur, & ſequitur marſupium. Vnde ſcriptum eſt, [Eſt amicus ſecundum tempus, & non permanebit in die tribulationis.] Tolle ſpem quæſtus & ſtatim deſinet eſſe amicus. Quam amicitiam [16] quidam verſus ita eleganter deriſit; Non eſt perſonę ſed proſperitatis amicus; Quem fortuna tenet dulcis, acerba fugat. Attamen huius amicitię vitioſæ principium, quoſdam plerumque ad quandam veræ amicitiæ prouehit portionem, D eos ſcilicet, qui primum ſpe lucri communis fœdus ineuntes, dum ſibi in iniquo mammona, fidem ſeruant in rebus duntaxat humanis, ad maximum perueniunt gratumque conſenſum. Attamen vera amicitia nullo modo dicenda eſt, quæ commodi temporalis cauſa ſuſcipitur & ſeruatur. Amicitia enim ſpiritalis, quam veram dicimus, non vtilitatis cuiuſque mundialis intuitu, non qualibet extra naſcente cauſa, ſed ex proprię naturę dignitate, & humani pectoris ſenſu deſideratur, ita vt fructus eius pręmiumque, non ſit aliud quam ipſa. Vnde Dominus in euangelio, [Poſui vos (inquit) vt eatis & fruc-

14. voluptuoſarum. Cam.

15. quic. turpitudinis quicquid ſce. Cam.

Eccli. 6. 8.

16. qui eleganti verſu ita. Cam.

Ioan. 15. 16.

cum

A tum afferatis,]id eſt,vt inuicem diligatis. In ipſa namque vera amici-
tia itur proficiendo, & fructus capitur perfectionis illius dulcedinem
ſentiendo. Amicitia itaque ſpiritalis, inter bonos, vitæ, morum, ſtu-
diorumque ſimilitudine parturitur, quæ eſt in rebus humanis atque
diuinis,cum beneuolentia & charitate conſenſio. Quæ quidem diſ-
finitio,ad amicitiam exprimendam,ſatis mihi videtur eſſe ſufficiens,
ſi tamen more noſtro charitas nuncupetur, vt ab amicitia omne vi-
tium excludatur; beneuolentia autem ipſe ſenſus amandi, qui cum
quadam dulcedine mouetur interius,exprimatur. Vbi talis eſt amici-
tia, ibi profecto eſt idem velle & idem nolle, tanto vtique dulcius
B quanto ſincerius, tanto ſuauius quanto ſacratius; vbi ſic amantes ni-
hil poſſunt velle,quod dedeceat, nihil,quod expediat, nolle. Hanc
nempe amicitiam prudentia [17] dirigit, iuſtitia regit, fortitudo cuſto- 17. diligit. *Cam.*
dit, temperantia moderatur, de quibus ſuo loco diſputabimus. Nunc
autem ſi de eo,quod primum quærendú putaſti, videlicet quid ſit ami-
citia ſatis [18] datum exiſtimas, edicito. IVO. Sufficiunt plane ea, quæ 18. dictum. *Cam.*
dicta ſunt, nec aliquid mihi ſuggeritur vltra quod quæram. Sed an-
tequam ad alia tranſeamus, ſcire deſidero, Vnde primum amicitia inter
mortales orta eſt, natura an caſu, an neceſſitate aliqua, vel certe præ-
cepto,aut lege humano generi impoſita, in vſum venerit, vſus vero
C eam commendabilem fecerit. AEL. Amicitiæ, vt mihi videtur, pri- Vnde orta ſit amicitia.
mum ipſa natura humanis mentibus impreſſit affectum, deinde ex-
perientia auxit, poſtremo legis auctoritas ordinauit. Deus enim
ſumme potens & ſumme bonus, ſibi ipſi ſufficiens bonum eſt, quo-
niam bonum ſuum, gaudium ſuum, gloria ſua, beatitudo ſua, ipſe eſt;
nec eſt aliquid extra ipſum quo egeat, non homo, non angelus, non
cælum, non terra, nec aliquid quod in ipſis eſt. Cui omnis creatura
proclamat, Deus meus es, quoniam bonorum meorum non eges.
Nec tantum ſibi ſufficit ipſe, ſed & omnium rerum ſufficientia ipſe
eſt, dans alijs eſſe, alijs & ſentire, alijs inſuper & ſapere, ipſe omnium
D exiſtentium cauſa, omnium ſentientium vita, omnium intelligen-
tium ſapientia. Ipſe itaque ſumma natura omnes naturas inſtituit,
omnia ſuis locis ordinauit, omnia ſuis temporibus diſcrete diſtri-
buit. Voluit autem, nam & ita ratio eius æterna præſcripſit, vt omnes
creaturas ſuas pax componeret, & vniret ſocietas; & ita omnia ab
ipſo, qui ſumme & pure vnus eſt, quoddam vnitatis veſtigium ſorti-
rentur. Hinc eſt quod nullum genus rerum ſolitarium reliquit, ſed ex
multis quadã ſocietate connexuit. Nam vt ab inſenſibus ordiamur,
quę humus, vel quod flumen vnum vnius generis gignit lapidem: aut
quæ ſilua vnam vnius generis arborem profert? Ita inter ipſa inſen-
ſilia

Digitized by Google

ſilia quaſi amor quidam ſocietatis elucet, cum nihil eorum ſolum ſit, A
ſed cum quadam ſui generis ſocietate & creetur, & perſiſtat. Verum inter ipſa ſenſibilia quanta amicitiæ ſpecies, & ſocietatis amoriſque fulgeat imago, quis facile dixerit? Certe cum in ceteris omnibus irrationabilia deprehendantur, in hac tamen parte ita humanum animum imitantur, vt pęne ratione agi ęſtimentur. Ita ſe ſequuntur, ita colludunt ſibi, ita motibus ſimul & vocibus ſuum exprimunt & produnt affectum, tam auide & iucunde mutua ſocietate fruuntur, vt nihil magis quam ea, quæ amicitiæ ſunt, curare videantur. Sic etiam in Angelis diuina ſapientia prouidit, vt non vnus videlicet crearetur ſed plures, inter quos grata ſocietas, & amor ſuauiſſimus eandem voluntatem, eundem crearet affectum: ne cum alter ſuperior, inferior alter videretur, locus pateret inuidiæ, ſi non obſtetuliet charitas amicitiæ, & ita ſolitudinem excluderet multitudo, iucunditatem augeret in pluribus charitatis communio. Poſtremo cum hominem condidiſſet, B
Geneſ. 2. 18. vt bonum ſocietatis altius commendaret, [Non eſt bonũ (inquit) hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.] Nec certe de ſimili, vel ſaltem de eadem materia hoc adiutorium diuina virtus formauit, ſed ad expreſſius charitatis & amicitiæ incentiuum, de ipſius ſubſtantia maſculi feminam procreauit. Pulchre autem de latere primi hominis ſecundus aſſumitur, vt natura doceret omnes æquales C
quaſi collaterales, nec eſſet in rebus humanis ſuperior vel inferior, quod eſt amicitiæ proprium. Ita natura mentibus humanis, ab ipſo exordio amicitiæ & charitatis impreſſit affectum, quem interior mox ſenſus amandi, quodam guſtu ſuauitatis adauxit. At poſt lapſum primi hominis, cum refrigeſcente charitate cupiditas ſubintraſſet, feciſſetque bono communi priuata præponi, amicitię charitatiſque ſplendorem auaritia inuidiaque corrupit, contentiones, ęmulationes, odia, ſuſpiciones corruptis hominum moribus inuehens. Tunc boni quique inter charitatem & amicitiam diſtinxerunt, animaduertentes quod etiam inimicis, atque peruerſis ſit impendenda dilectio, cum D
inter bonos & peſſimos eſſe non poſſit voluntatum, vel conſiliorum vlla communio. Amicitia itaque, quæ ſicut charitas inter omnes primum & ab omnibus ſeruabatur, inter paucos bonos naturali lege reſedit; qui videntes a multis ſacra fidei & ſocietatis iura violari, arctiori ſe dilectionis & amicitiæ fœdere conſtrinxerunt; inter mala, quę videbant & ſentiebant, in mutuæ charitatis gratia quieſcentes. Verum his, in quibus omnem virtutis ſenſum obliterauit impietas, ratio, quæ in
19. aff. reliquit. eis extingui non potuit, ipſum amicitiæ & ſocietatis affectũ [19] non re-
Cam. liquit; adeo vt ſine ſocijs nec auaro diuitiæ, nec ambitioſo gloria, nec

volup-

A voluptas placere poſſet luxurioſo. Compacta ſunt itaque etiam inter peſſimos quædã ſocietatis fœdera deteſtanda, quæ amicitiæ pulcherrimo nomine palliata, lege & præceptis a vera amicitia fuerant diſtinguenda, ne cum iſta appeteretur, in illa propter quandã eius ſimilitudinẽ incaute incideretur. Sic amicitiam quam natura inſtituit, quam roborauit vſus; legis auctoritas ordinauit. Manifeſtum proinde eſt amicitiam naturalem eſſe ſicut virtutẽ, ſicut ſapientiam, & cętera, quę propter ſe, quaſi bona naturalia, & appetenda ſunt & ſeruanda: quibus omnis, qui ea habet, bene vtitur, quibus nullus prorſus abutitur. IVO. Nonne, quæſo te, ſapientia multi abutuntur, qui ex ea hominibus
B placere cupiunt, vel in ſeipſis pro collata ſibi ſapientia ſuperbiunt, vel certe hi, qui eam vænalem habent, & quæſtum exiſtimant pietatem. AEL. Hinc tibi ſatisfaciet noſter Auguſtinus, cuius verba ſunt hæc. Qui ſibi placet, ſtulto homini placet, quia profecto ſtultus eſt, qui ſibi placet. Qui vero ſtultus eſt, ſapiens non eſt. Et qui ſapiens non eſt, non habendo vtique ſapientiam ſapiens non eſt. Quomodo igitur ſapientia male vtitur, qui ſapientiam non habet? Sic & ſuperba caſtitas virtus non eſt, quia ſuperbia ipſa, quæ vitium eſt, eam quę virtus putabatur, ſibi conformem facit, & ideo iam non virtus ſed vitium eſt. IVO. Sed pace tua dico [10] non congruum mihi videtur [10. non incongruum mi. vid, quod amicitiã ſapientiæ. Ca.]
C quod amicitiæ ſapientiam adiunxiſti, cum inter illas nulla ſit comparatio. AEL. Sæpe minora maioribus, bona melioribus, inferiora [11] fortioribus, etſi non coæquantur coniunguntur tamen, maxime in virtutibus, quæ licet a ſe graduum diuerſitate diſcrepent, quadam ſibi tamen ſimilitudine vicinantur. Vicina enim eſt virginitati viduitas, viduitati coniugalis caſtitas; & quamuis inter has virtutes magna ſit differentia, in eo tamen, quod virtutes ſunt, nonnulla eſt conuenientia. Neque enim ideo pudicitia coniugalis virtus non eſt, quia præcellit continentia vidualis; quibus licet [12] ſancta præferatur virginitas, earum tamen gratiam non obliterat. Quamuis ſi ea, quæ de amici-
D tia dicta ſunt, diligenter aduertas, inuenies eam ſapientiæ ſic vicinam vel inſertam, vt pæne dixerim amicitiam nihil aliud eſſe quam ſapientiam. IVO. Obſtupeſco fateor, nec facile id mihi perſuaderi poſſe exiſtimo. AEL. Exciditne tibi dixiſſe ſcripturam, Omni tempore diligit qui amicus eſt? Ait etiam, ſicut meminiſti, noſter Hieronymus, Amicitia quæ deſinere poteſt, nunquam vera fuit. Amicitiam etiam nec ſubſiſtere quidem ſine charitate, ſatis ſuperque monſtratum eſt. Cum igitur in amicitia & æternitas vigeat, & veritas luceat, & charitas dulceſcat, vtrum nomen ſapientiæ tribus his debeas abrogare, tu videris. IVO. O quid eſt hoc? dicamne de amicitia quod amicus.

[11. for. ſancta ſanctioribus etſi Cam.]

[12. pr. ſa virg. Cam.]

[Prouer. 17. 17.]

IESV Ioannes de charitate commemorat, Deus amicitia eſt? AEL. A
Inuſitatum quidem hoc, nec ex ſcripturis habet auctoritatem: quod tamen ſequitur de charitate, amicitiæ profecto dare non dubito, quoniam, Qui manet in amicitia, in Deo manet, & Deus in eo. Quod cum de ipſius fructu vel vtilitate cæperimus diſputare, maniſeſtius [23] peruidebimus. Nunc ſi quid ſit amicitia pro ſimplicitate ingenioli noſtri ſatis diximus, cetera, quæ enucleanda propoſuiſti, alio tempori reſeruemus. IVO. Licet auiditati meæ nimis iſta ſit moleſta dilatio, ad hoc tamen non ſolum tempus cænæ, cui deeſſe non permittimur, ſed etiam multorum, quibus debitor [24] tu es, expectatio ſatis oneroſa compellit. EXPLICIT LIBER PRIMVS. B

23. peruidebis. Cam. nunc quid Cam.

24. deb. tui es Cam.

DE FRVCTV AMICITIÆ ET EXCELLENTIA EIVS.

LIBER SECVNDVS.

AELR. [1] Iam nunc frater accede, & quidnam cauſæ fuerit quod paulo ante, cum carnalibus illis carnalia compararem, ſolus ſedebas modicum ſemotus a nobis, & nunc oculos huc illucque vertebas, nunc frontem confricabas manu, nunc capillos digitis contrectabas, nunc iram ipſa facie præferens, aliquid tibi præter votum acceſſiſſe, crebra vultus mutatione querebaris; edicito. GALTERVS. Profecto ita eſt. Quis enim patienter ſuſtineat tota die, neſcio quos exactores Pharaonis tui habere copiam, nos autem, quibus ſpecialiter debitor es, nec rarum tecum habere poſſe colloquium. AEL. Et illis quoque gerendus eſt mos, quorum vel D optamus beneficia, vel maleficia formidamus. Quibus vel nunc tandem excluſis, tanto mihi gratior eſt ſolitudo, quanto moleſtior inquietudo præceſſit. Nam optimum cibi condimentum fames eſt, nec mel aliaue ſpecies vinum ſic ſapidum reddit, vt ſitis vehemens aquam. Quocirca erit tibi forte hæc noſtra collatio, quaſi cibus vel potus quidam ſpiritalis, eo iocundior, quo æſtus præceſſit ardentior. Age iam, & quod anxio pectore paulo ante parabas euoluere, in medium proferre non differas. GALTERVS. Faciam quidem, nam ſi velim de hora cauſari, quam iſti nobis reliquere breuiſſimam, videbor

1. Iam frater Cam.

ipſe

A ipſe eam mihi facere breuiorem. Dic nunc rogo te, vtrum elapſum animo ſit, an adhuc memoria teneas, quid inter [1] te quondam & tuum Iuonem de amicitia [3] ſpiritali conuenerit; quas tibi ipſe propoſuerit quæſtiones, quantum in earum enucleatione proceſſeris, quid de his quoque ſtilo tradideris. Ael. Equidem chariſſimi mei recordatio, immo continuus amplexus & affectus, ita mihi ſemper recens eſt, vt licet humanis exemptus conditioni ſatis dederit, in meo tamen animo nunquam videatur obijſſe. Ibi enim ſemper mecum eſt; ibi mihi religioſus eius vultus elucet; ibi mihi dulces eius arrident oculi; ibi eius iocunda mihi verba ſic ſapiunt, vt vel ego videar cum

[1] te & Cum. [3] ſpiri. quondã conue. Cum.

B eo ad meliora tranſiſſe, vel ipſe mecum adhuc in inferioribus conuerſari. Scis autem quia plures præterierunt anni, ex quo ſchedula ipſa, cui de Spiritali amicitia eius interrogationes, meaſque reſponſiones impreſſeram, nobis elapſa eſt. Galt. Non me latent iſta; ſed vt verum fatear, hinc tota iſta auiditas & impatientia tota deſcendit, quod ſchedulam ipſam ante hoc triduum repertam, & tibi traditam a quibuſdam accepi. Oſtende eam quæſo puero tuo, non enim requieſcit ſpiritus meus, donec conſpectis omnibus, & quid illi diſputationi deſit aduertens, ea quæ mihi vel mens propria, vel inſpiratio occulta ſuggeſſerit eſſe quærenda, ad tuæ Paternitatis examen profe-

C ram aut reprobanda, aut admittenda, aut exponenda. Ael. Geram tibi morem, ſed ſolus volo legas quod ſcriptum eſt, nec efferatur in publicum, ne forte aliqua reſecanda, addenda nonnulla, plurima vero corigenda æſtimauerim. Galt. Eece adſum habens aures ad tua verba ſuſpenſas, tanto certe auidius, quanto id, quod de amicitia legi, dulcius ſapuit. Quoniam igitur quid ſit Amicitia legi magnifice diſputatum, quid cultoribus ſuis pariat vtilitatis velim mihi inſinues. Cum enim res tanta ſit, vt certis rationibus viſus es comprobaſſe, tunc primum vehementius appetitur, cum finis eius fructuſque cognoſcitur. Ael. Non id, pro tantæ rei dignitate, a me explicari poſſe

D præſumo, cum in rebus humanis nihil ſanctius appetatur, nihil quæratur vtilius, nihil difficilius inueniatur, nihil experiatur dulcius, nihil fructuoſius teneatur. Habet enim fructum vitæ præſentis, quæ nunc eſt, & futuræ. Ipſa enim omnes virtutes ſua condit ſuauitate, vitia ſua virtute confodit, aduerſa temperat, componit proſpera; ita vt ſine amico inter mortales nihil fere poſſit eſſe iocundum, homo beſtiæ comparetur, non habens qui ſibi collætetur in rebus ſecundis, in triſtibus contriſtetur; cui euaporet ſi quid moleſtum mens conceperit, cui communicet ſi quid præter ſolitum ſublime, vel luminoſum acceſſerit. Væ ſoli, qui cum ceciderit non habet ſubleuantem Eccle. 4. 10.

ſe. Solus omnino eſt, qui ſine amico eſt. At quę felicitas, quę ſecuritas, A
quę iocunditas habere cum quo ęquę audeas loqui vt tibi, cui confiteri nō timeas ſi quid deliqueris, cui non erubeſcas reuelare, in ſpiritalibus ſi quid profeceris; cui cordis tui omnia ſecreta committas, & commendes conſilia? Quid igitur iucundius, quam ita vnire animum animo, & vnum efficere de duobus, vt nulla iactantia timeatur, nulla formidetur ſuſcipio, nec correptus alter ab altero doleat, nec laudantem alter alterum adulationis notet, vel arguat? Amicus (ait ſapiens) medicamentum vitæ eſt. *Eccli. 6. 16.* Præclare quidem id. Non enim validior, vel efficatior, vel præſtantior eſt vulneribus noſtris in omnibus temporalibus medicina, quam habere qui omni incommodo occurrat compatiens, omni commodo occurrat congratulans: vt ſecundum Apoſtolum iunctis humeris onera ſua inuicem tollerent, niſi quod vnuſquiſque propriam leuius, quam amici portat iniuriam. B Amicitia ergo ſecundas res ſplendidiores facit, aduerſas partiens communicanſque leuiores. Optimum ergo vitæ medicamentū amicus. Nam vt Ethnicis etiam placuit, non aqua, non igne, pluribus locis vtimur quam amico. In omni actu, in omni ſtudio, in certis, in dubijs, in quolibet euentu, in ſecreto & publico, in omni conſultatione, domi foriſque, vbique amicitia grata, amicus neceſſarius, vtilis gratia reperitur. Quocirca amici, vt ait Tullius, & abſentes adſunt ſibi, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, quod difficilius dictu eſt, mortui viuunt. C Igitur amicitia diuitibus pro gloria; exulibus pro patria; pauperibus pro cenſu; ægrotis pro medicina; mortuis pro vita; ſanis pro gratia; imbecillibus pro virtute; robuſtis eſt pro præmio. Tantus enim amicos honor, memoria, laus, deſideriumque proſequitur, vt & eorum vita laudabilis, & mors pretioſa iudicetur. Et quod his omnibus excellit, quidam gradus eſt amicitia vicinus perfectioni, quæ in Dei dilectione & cognitione conſiſtit, vt homo, ex amico hominis, Dei efficiatur amicus, ſecundum illud Saluatoris in euangelio, *Ioan. 15. 15.* [Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos.] Galt. Ita fateor tua me mouit D oratio, ita in amicitię deſiderium totum animi mei ſuccendit appetitū, vt nec viuere me crediderim, quamdiu, huius tanti boni, tam multiplici fructu caruero. Sed hoc quod vltimum poſuiſti, quod me totum rapuit, & pæne abripuit a terrenis, plenius mihi enodari deſidero; quod ſcilicet amicitia optimus ad perfectionem gradus exiſtit. Et opportune ſatis hic nunc noſter Gratianvs intrauit, quem ipſius amicitiæ alumnum iure dixerim, cuius totum ſtudium eſt amari & amare; ne forte amicitiæ nimium auidus, eiuſque ſimilitudine deceptus, falſam pro vera, fictam pro ſolida,

Digitized by Google

A da, pro ſpiritali carnalem recipiat. GRATIANVS. Ago gratias humanitati tuę frater, quod non vocato, ſed ſe impudentius ingerenti, nunc tandem ad ſpiritale conuiuium concedis acceſſum. Nam ſi me ſerio, non ludo alumnum amicitiæ appellandum putaſti, debueram in ſermonis principio accerſiri, nec auiditatem meam poſita verecundia prodidiſſem. At tu Pater perge quo cæperas, & cauſa mei aliquid menſis appone, vt, ſi non ſatiari vt iſte, (qui neſcio quot ferculis deuoratis, nunc me quaſi ad reliquias ſuas faſtidioſus aſciuit) ſaltem modicum valeam refocillari. AEL. Non verearis fili, quoniam tanta reſtant adhuc de amicitiæ bono

B dicenda, quæ ſi quiſlibet ſapiens proſequeretur, nos nihil dixiſſe putares. Verum quomodo ad Dei dilectionem & cognitionem, gradus quidam ſit amicitia, paucis aduerte. In amicitia quippe nihil inhoneſtum eſt, nihil fictum, nihil ſimulatum, & quicquid eſt, id ſanctum, & voluntarium, & verum eſt. Et hoc ipſum quoque charitatis proprium eſt. In hoc vero amicitia ſpeciali prærogatiua prælucet, quod inter eos, qui ſibi amicitiæ glutino copulantur, omnia iocunda, omnia ſecura, omnia dulcia, omnia ſuauia ſequuntur. Ex charitatis igitur perfectione pleroſque diligimus, qui nobis oneri ſunt & dolori: quibus licet honeſte, non ficte, non ſimulate, ſed vere volunta-

Quod amicitia gradus ſit ad dilectionẽ Dei.

C rieque conſulimus, ad ſecreta tamen eos amicitiæ noſtræ non admittimus. Quocirca in amicitia coniunguntur honeſtas & ſuauitas, veritas & iucunditas, dulcedo & voluntas, affectus & actus. Quæ omnia a Chriſto inchoantur, per Chriſtum promouentur, in Chriſto perficiuntur. Non igitur videtur nimium grauis vel innaturalis aſcenſus, de Chriſto, amorem inſpirante quo amicum diligimus, ad Chriſtum, ſemetipſum amicum nobis præbentẽ, quem diligamus; vt ſuauitas ſuauitati, dulcedo dulcedini, affectus ſuccedat affectui. Itaque amicus, in ſpiritu Chriſti adhærens amico, efficitur cum eo cor vnum, & anima vna; & ſic per amoris gradus ad Chriſti conſcendens amiciti-

D am, vnus cum eo ſpiritus efficitur in oſculo vno. Ad quod oſculum anima quædam ſancta ſuſpirans, Oſculetur me (inquit) oſculo oris ſui. Conſideremus iſtius oſculi carnalis proprietatem, vt de carnalibus ad ſpiritalia, de humanis ad diuina tranſeamus. Duobus alimentis vita hominis ſuſtentatur, cibo & aëre. Et ſine cibo quidem aliquamdiu poteſt ſubſiſtere, at ſine aëre ne vna quidem hora. Itaque vt viuamus, ore haurimus aerem & remittimus. Et ipſum quidem quod emittitur vel recipitur, ſpiritus nomen obtinuit. Quocirca in oſculo duo ſibi ſpiritus obuiant, & miſcentur ſibi, & vniuntur: ex quibus quædam mentis ſuauitas [4] naſcens, oſculantium mouet, & per-

Cantic. 1. 1.

[4] innaſcens. *Cam.*

De triplici Oſculo Corporali, Spiritali & Intellectuali.

perſtringit affectum. Eſt igitur Oſculum Corporale, oſculum Spiritale, oſculum Intellectuale. Oſculum Corporale impreſſione fit labiorum; oſculum Spiritale coniunctione animorum; oſculum Intellectuale per Dei ſpiritum, infuſione gratiarum. Oſculum proinde Corporale non niſi certis, & honeſtis cauſis aut [5] offerendum eſt, aut recipiendum: verbi gratia in ſignum reconciliationis, quando fiunt amici, qui prius fuerant inimici adinuicem. In ſignum pacis, ſicut communicaturi in eccleſia, interiorem pacem exteriori oſculo demonſtrant. In ſignum dilectionis, ſicut inter ſponſum & ſponſam fieri permittitur; vel ſicut ab amicis, poſt diuturnam abſentiam, & porrigitur & ſuſcipitur. In ſignum catholicæ vnitatis, ſicut fit cum hoſpes ſuſcipitur. Sed ſicut plerique aqua, igni, ferro, cibo & aëre quæ naturaliter bona ſunt, in ſuæ crudelitatis vel voluptatis ſatellitium abutuntur; ita peruerſi & turpes, etiam hoc bono, quod ad ea ſignificanda quæ diximus, lex naturalis inſtituit, ſua quodammodo flagitia condire nituntur: ipſum oſculum turpitudine tanta fœdantes, vt ſic oſculari nihil ſit aliud quam adulterari. Quod quam ſit deteſtandum, quam abominandum, quam fugiendum, quam aduerſandum, quilibet honeſtus intelligit. Porro oſculum Spiritale proprie amicorum eſt, qui ſub vna amicitiæ lege tenentur, non enim fit oris attactu, ſed mentis affectu: non coniunctione labiorum, ſed commixtione ſpirituum, caſtificante omnia Dei ſpiritu, & ex ſui participatione cæleſtem immittente ſaporem, Hoc oſculum non inconuenienter oſculum dixerim Chriſti, quod ipſe tamen porrigit non ore proprio ſed alieno, illum ſacratiſſimum amantibus inſpirans affectum [6] vt illis videatur quaſi vnam animam in diuerſis eſſe corporibus: dicantque cum Propheta, [Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum.] Huic ergo oſculo aſſuefacta mens, & a Chriſto totam hanc dulcedinem adeſſe non ambigens, quaſi ſecum reputans & dicens, O ſi ipſemet acceſſiſſet, ad illud intellectuale ſuſpirat, & cum maximo deſiderio clamans, [Oſculetur [7] me (dicit) oſculo oris ſui:] vt iam terrenis affectibus mitigatis, & omnibus, quæ de mundo ſunt, cogitationibus deſiderijſque ſopitis, in ſolius Chriſti [8] delectetur oſculo, & [9] quieſcat amplexu, exultans & dicens, [Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.] GRAT. Amicitia hæc, vt video, non eſt popularis, nec qualem eam ſomniare conſueuimus. Neſcio quid hic Galterus hactenus ſenſerit; ego aliud nihil amicitiam eſſe credidi, quam inter duos tantam voluntatum identitatem, vt nihil velit vnus, quod alter nolit; ſed tanta ſit inter vtroſque in bonis maliſque conſenſio, vt non ſpiritus, non cenſus,

A B C D

[5] off. aut recip. eſt. *Cam.*
[6] vt vid. illis. *Cam.*
Pſalm. 132. 1.
[7] me ait oſculo *Cam.*
[8] delecter. *Ca.*
[9] quieſcam. *Cam.*
Cantic. 2. 6.

non

A non honor, nec quicquam, quod alterius ſit, alteri denegetur ad fruendum pro voto, & abutendum. Galt. Longe aliud in priori dialogo memini me didiciſſe, [10] vbi ipſa diffinitio amicitiæ poſita & expoſita, merito ad eius fructum altius inſpiciendum me vehementius animauit. De qua ſufficienter inſtructi, certam nobis metam, quatenus debeat amicitia progredi, cum diuerſorum diuerſa ſententia ſit, petimus præfigi. Sunt namque quidam qui contra fidem, contra honeſtatem, contra commune bonum vel priuatum, fauendum putant amico. Quidam ſolam fidem detrahendam iudicant, cætera non cauenda. Alij pro amico contemnendam pecuniam, expuendos hono-

B res, maiorum inimicitias ſubeundas, exilium etiam cenſent non fugiendum; ſeipſum, in quibus non obſit patriæ, nec contra fas alium lædat, etiam in inhoneſtis & turpibus exponendum. Sunt & qui hanc metam in amicitia conſtituunt, vt vnuſquiſque, ſicut erga ſeipſum, ſic & afficiatur erga amicum. Quidam amico in omni benificio vel obſequio vicem rependere, ſatis dare amicitiæ credunt. Mihi ſane nulli horum eſſe*cedendum, hac noſtra collatione ſatis perſuaſum eſt: vnde aliquam certam mihi in amicitia metam a te opto conſtitui, maxime propter hunc Gratianum, ne forte ſecundũ nomen ſuum, ita velit eſſe gratioſus, vt incaute fiat vitioſus. Grat. Haud ingrate hanc

C tuam pro me accipio ſollicitudinem: niſi tamen ſitis audiendi præpediret, forte iam nunc tibi redderem talionem. Sed quid potius ad tuas inquiſitiones reſpondere velit, pariter audiamus. Ael. Certam in amicitia metam Chriſtus ipſe præfixit: [Maiorem (inquiens) hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.] Ecce quouſque tendi debet amor inter amicos, vt ſcilicet velint pro inuicem mori. Satiſne vobis iſtud? Grat. Cum maior eſſe non poſſit amicitia, cur non ſatis ſit? Galt. Quid ſi peſſimi quique vel Ethnici, in conſenſu facinorum & flagitiorum ſic ſe diligant, vt velint pro inuicem mori, eoſne ad ſummam amicitiæ con-

D ſcendiſſe fatebimur? Ael. Abſit, cum inter peſſimos amicitia eſſe non poſſit. Grat. Deſcribe nobis, quæſo, inter quos vel oriri poteſt vel ſeruari. Ael. Breuiter dico: inter bonos oriri poteſt, inter meliores proficere, conſummari autem inter perfectos. Quamdiu enim quemquam ex ſtudio malum delectat, quamdiu ei voluptas gratior eſt puritate, temeritas moderatione, adulatio correptione; quomodo ad amicitiam vel aſpirare eum fas eſt, cum ortus eius ex virtutis opinione procedit? Difficile igitur, imo impoſſibile tibi eſt vel initia eius deguſtare, ſi fontem, de quo oriri poteſt, neſcieris. Fœdus eſt enim amor, nec amicitiæ nomine dignus, quo turpe aliquid exigitur ab amico;

[10] ibi cam.

* forte credendum.

Ioan. 15. 13.

Inter quos poſſit oriri amicitia & perfici.

amico; quod neceſſe eſt eum facere, qui, necdum vitijs aut ſopitis aut depreſſis, ad quælibet illicita vel illicitur, vel impellitur. Vnde illorum deteſtanda ſententia eſt, qui, contra fidem & honeſtatem, pro amico æſtimant faciendum. Nulla enim excuſatio peccati eſt, ſi amici cauſa peccaueris. Protoplaſtus Adam ſalubrius præſumptionis arguiſſet vxorem, quam, gerendo ei morem, vetitum vſurpaſſet. Multo etiã ⁿ melius ſerui Regis Saul fidem Domino ſeruauerũt, contra eius imperium manum ſanguini ſubtrahentes, quam Doeg Idumæus, qui Regiæ crudelitatis miniſter, Domini ſacerdotes ſacrilegis manibus interfecit. Ionadab quoque amicus Amnon laudabilius amici prohibuiſſet inceſtum, quam, quo potiretur optato, conſilium præbuiſſet. Sed nec amicos Abſalon amicitiæ virtus excuſat, qui, perduellioni præbentes aſſenſum, contra patriam arma tulerunt. Et vt ad hæc noſtra tempora veniamus, multo certe felicius Otto, Romanæ Cardinalis Eccleſiæ, ab amiciſſimo ſuo receſſit Guidone, quam Ioannes ſuo adhæſit in tali ſchiſmate Octauiano. Cernitis igitur, niſi inter bonos amicitiam ſtare non poſſe. GRAT. Quid igitur nobis cum amicitia qui boni non ſumus? AEL. Ego bonum non ita ad viuum reſeco vt quidam, qui neminem volunt eſſe bonum, niſi eum cui ad perfectionem nihil deſit. Nos hominem bonum dicimus, qui ſecundum modum noſtræ mortalitatis, ſobrie, & iuſte, & pie viuens in hoc ſæculo, nihil a quolibet inhoneſtum petere, nec rogatus velit præſtare. Inter tales profecto amicitiam oriri, a talibus perfici poſſe non ambigimus. Nam qui vel fidem, vel patriæ periculum, vel alterius contra ius & fas læſionem excipientes, ſemetipſos, amicorum exponunt libidini, eos non tam ſtultos dixerim, quam inſanos: qui parcentes alijs, ſibimet non æſtimant eſſe parcendum; & aliorum prouidentes honeſtati, ſuam infeliciter produnt. GALT. Fere in illorum cado ſententiam, qui amicitiam dicunt eſſe cauendam, rem videlicet plenam ſollicitudinis atque curarum, nec timoris vacuam, multis etiam obnoxiam doloribus. Nam cum vnicuique ſatis ſuperque ſit, ſui curam gerere, incautum dicunt ſe ſic alijs obligare, vt neceſſe ſit eum multis implicari curis & affligi moleſtijs. Nihil præterea difficilius æſtimant, quam amicitiam vſque ad diem vitæ extremum permanere, turpeque nimis ſit, poſt initam amicitiam, rem in contrarium verti. Vnde tutius iudicant ſic quemquã amare, vt poſſit odire cum velit; ſic amicitiæ laxandas habenas, quas vel aſtringat, cum velit, vel remittat. GRAT. Fruſtra igitur tu in loquendo, nos in audiendo laborauimus, ſi tam facile ab amicitiæ tenuerimus appetitu, cuius nobis fructũ tam ſanctum, tam vtilem, tam acceptũ Deo, perfectioni tam vicinum, tam mul-

[Margin notes: n. me. illius ſerui. *Cam.* — 1. *Reg.* 22. 18. — 2. *Reg.* 13. 5. — 2. *Reg.* 16. 21. & 17. 1. — Section letters: A, B, C, D]

Digitized by Google

A multipliciter commendaſti. Sit [12] illi iſta ſententia, cui placet ſic amare [12] illius.
hodie, vt cras oderit; ſic amicus omnibus eſſe, vt nulli ſit fidus; hodie laudās, cras vituperans; hodie blandiens, cras mordens, hodie paratus ad oſcula; cras ad opprobria promptus; cuius amor vili pretio comparatur, leuiſſima recedit offenſa. Galt. Felle putabā carere columbos: veruntamen hęc iſtorum ſententia, quæ ſic diſplicet Gratiano, qualiter refelli poſſit edicito. Ael. Pulchre de his Tullius. Solem (inquit) e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt, qua [13] nihil [13] a Deo nihil Cam.
a Deo melius habemus, nil iucundius. Qualis ſapientia amicitiam deteſtari, vt ſollicitudinem caueas, curis careas, exuaris timore? quaſi
B virtus vlla ſine ſollicitudine vel acquiri poſſit, vel ſeruari. Itane in te, ſine tua magna ſollicitudine, aut prudentia contra errores, aut temperantia contra libidines, aut iuſtitia contra malitiam, aut fortitudo contra ignauiam pugnat? Quis rogo hominum, maxime adoleſcentium, ſine dolore maximo vel timore tueri pudicitiam, vel laſciuientem refrænare valet affectum? Stultus Paulus, qui noluit ſine aliorum cura & ſollicitudine viuere; ſed intuitu charitatis, quam virtutem [14] maximam credidit, [a] infirmabatur cum infirmis, vrebatur cum [14] max. eſſe cred. Cam.
ſcandalizatis. Sed [b] & triſtitia illi magna erat, & continuus dolor cordi eius, pro fratribus ſuis ſecundum carnem. Deferenda igitur illi chari- [a] 2. Cor. 11 29.
C tas erat, ne ſub tot timoribus ac doloribus viueret, nunc quos [c] genuerat iterum parturiens, nunc [d] fouens vt nutrix, nunc [e] vt magiſter corripiens, nunc [f] timens ne ſenſus illorum a fide corrumperentur, nunc [g] cum multo dolore, multiſque lacrymis ad pænitentiam prouocans, nunc [h] eos, qui non egerunt pænitentiam, lugens. Videtis quomodo virtutes auferre nituntur e mundo, qui comitem illarum ſollicitudinem e medio tollere non formidant? Stultè Chuſai Arachites amicitiam, quæ erat ei cum Dauid, tanta fide ſeruauit vt ſollicitudinem ſecuritati præferret, malletque amici participare doloribus, quam parricidæ gaudijs, honoribuſque diſſolui. Ego eos non tam homines
[b] Rom. 9. 2. [c] Galat. 4. 19. [d] 2. Theſſ. 1. 7. [e] Coloſſ. 1. 28. [f] 2 Cor. 11. 3. [g] 2. Cor. 2. 4. [h] 2. Cor. 12. 21. 2. Reg. 16. 32.
D quam beſtias dixerim, qui ſic dicunt eſſe viuendum, vt nulli conſolationi ſint, nulli etiam oneri vel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis ſua alijs peruerſitate inferant, amare nullum, amari a nullo curantes. Abſit enim vt eorum quemquam amare conceſſerim, qui amicitiam quæſtum putant, tunc ſe ſolis labijs profitentes amicos, cum ſpes alicuius commodi temporalis arriſerit, vel cum amicum cuiuſlibet turpitudinis miniſterium facere tentauerint. Galt. Cum igitur certum ſit multos amicitiæ ſimilitudine falli, expone quæſo cuiuſmodi amicitias cauere, quas appetere, colere & [14] ſeruare debeamus. Ael. Cum dictum ſit eam, niſi [14] conſeruare. Cam.

 inter

inter bonos non poſſe ſubſiſtere, facile tibi eſt peruidere, nullam A
amicitiam quæ bonos dedeceat recipiendam, GRAT. Sed nos fortaſſe in hac diſcretione quid deceat, vel non deceat caligamus. AEL. Geram vobis morem, & quæ nobis occurrerint fugiendæ breuiter annotabo. Eſt amicitia puerilis, quam vagus & laſciuiens creat affectus, diuaricans pedes ſuos omni tranſeunti, ſine ratione, ſine pondere, ſine menſura, ſine alicuius commodi vel incommodi conſideratione.
[15] arctius ſtringit. Cam. Hæc ad tempus vehementer afficit, [15] ſtringit, blandius allicit. Sed affectus ſine ratione motus beſtialis eſt, ad quæque illicita pronus, imo inter licita & illicita diſcernere non valens. Licet autem plerumque amicitiam affectus præueniat, nunquam tamen ſequendus, B
niſi eum & ratio ducat, & honeſtas temperet, & regat iuſtitia. Igitur hæc amicitia, quam diximus puerilem, eo quod in pueris magis regnet affectus, vt infida, & inſtabilis, & impuris mixta ſemper amoribus, ab his quos ſpiritalis amicitiæ dulcedo delectat, omnimodis caueatur; quam non tam amicitiam, quam amicitiæ dicimus eſſe venenum, cum in ea amoris nunquam modus poſſit ſeruari legitimus, qui eſt ab animo ad animum; ſed honeſtam eius venam, ex carnis concupiſcentia fumus quidam emergens, obnubilet & corrumpat, & neglecto ſpiritu, ad carnis deſideria trahat. Eapropter primordia amicitiæ ſpiritalis, primum intentionis habeant puritatem, rationis magiſterium, temperantiæ frænum; & ſic ſuauiſſimus accedens affectus C
ita profecto ſentietur dulcis, vt eſſe nunquam deſinat ordinatus. Eſt & amicitia quam peſſimorum ſimilitudo morum conciliat, de qua dicere ſuperſedeo, cum nec amicitiæ nomine digna, vt ſuperius diximus, habeatur. Eſt præterea amicitia, quam conſideratio alicuius vtilitatis accendit, quam multi ob hanc cauſam & appetendam & colendam, & conſeruandam exiſtimant. Quod ſi admittimus, quam multos omni amore digniſſimos excludemus? qui cum nihil habeant, nihil poſſideant, profecto nihil commodi temporalis ab eis vel adipiſci poterit quis, vel ſperare. Si vero inter commoda duxeris con- D
ſilium in dubijs, conſolationem in aduerſis, & cetera huiuſmodi, hæc vtique ab amico expectanda ſunt, ſed ſequi debent iſta amicitiam,
[16] vult eius. Ca. non præcedere. Necdũ enim quid ſit amicitia didicit, qui aliam [16] eius vult eſſe mercedem quam ipſam: quæ tunc plane merces erit colentibus eam, cum tota tranſlata in Deum, in eius contemplatione ſepelit quos vniuit. Nam cum multas & magnas vtilitates pariat amicitia fida bonorum, non illam tamen ab iſtis, ſed ab illa iſtas proce-
2. Reg. 17. 27 & 19. 31. dere non ambigimus. Neque enim a benificijs, quibus Berzellai Galaadites Dauid parricidam filium fugientẽ & ſuſcepit & fouit, & muneraui

A neraiuit amicum, inter tantos viros partam credimus amicitiam, ſed
ab ipſa potius tantam gratiam proceſſiſſe non dubitamus. Nam quod
Rex viri illius prius eguerit, nemo qui cogitet. Verum quod ipſe vir
magnarum opum, nihil pro his mercedis à Rege ſperauerit, hinc ad-
uertere perſpicuum eſt, quod omnes delitias diuitiaſque ciuitatis pro-
nius offerenti, nihil ſuſcipere adquieuit, ſuis volens eſſe contentus.
Sic & fœdus illud venerabile, quod inter Dauid & Ionatham non ſpes 1.*Reg.* 20. 11.
futuræ vtilitatis, ſed virtutis contemplatio conſecrauit, multum vtriſ-
que nouimus contuliſſe; cum iſtius induſtria, vita ſit alterius conſer-
uata, illius benificio, huius non ſit poſteritas deleta. Cum igitur in
B bonis ſemper præcedat amicitia, ſequatur vtilitas; profecto non tam
vtilitas parta per amicum, quam amici amor ipſe delectat. Vtrum
igitur de fructu amicitiæ ſatis dixerimus, vtrum etiam certas perſonas,
inter quas & oriri, & ſeruari poſſit, & perfici, lucide dixerimus;
vtrum præterea aſſentationes, quæ falſo amicitiæ nomine pallianrur,
manifeſte prodiderimus; vtrum quoque certas metas, quouſque
tendi debeat amor inter amicos, oſtenderimus; vos iudicate. Grat.
Hoc vltimum non ſatis recordor enodatum. Ael. Recolitis vt cre-
do eorum me refelliſſe ſententiam, qui metas amicitiæ in flagitiorum
& facinorum conſenſu conſtituunt; illorum quoque, qui vſque ad
C exilium progrediendum putant, &, ſine alterius læſione, quamlibet
turpitudinem. Nihilominus & illorum, qui ſecundum ſperatæ vti-
litatis modum, quantitatem amicitiæ metiuntur. Nam duas earum
quas propoſuit Galterus, nec mentione dignas exiſtimaui. Quid enim
ineptius eſſe poteſt, quam amicitiam hactenus extendi, vt in officijs
vel obſequijs vicem rependat amico? cum omnia illis debeant eſſe
communia, quibus nimirum eſſe debet & cor vnum, & anima vna.
Quam turpe & illud, vt non aliter afficiatur quis erga amicum, quam
erga ſeipſum? cum vnuſquiſque de ſe humilia, ſublimia ſentire de-
beat de amico. His igitur falſis amicitię finibus exploſis, finem ami-
D citiæ ex verbis Domini proferendum putauimus, qui mortem ipſam
pro amicis ſanxit non eſſe fugiendam. Verum ne forte, ſi quilibet tur-
pes ſic affecti vellent pro inuicem mori, ad amicitiæ ſummam crede-
rentur euecti, diximus inter quas perſonas oriri poſſit, & perfici a-
micitia; deinde illos, qui ob multas ſolicitudines & curas quas gene-
rat, cauendam eam exiſtimant, ineptiæ credidimus arguendos. Po-
ſtremo, quæ amicitiæ bonis omnibus ſunt cauendæ, quam breuiter
potuimus enodauimus. Patet proinde ex his omnibus certa, & vera
ſpiritalis amicitiæ meta; nihil ſcilicet negandum amico, nihil pro a-
mico non ſuſtinendum, quod minus ſit quam ipſa pretioſa corporis

Ioan.15.13. vita, quam ponendam pro amico diuina ſanxit auctoritas. Quocirca cum vita animæ corporis ſit multo præſtantior, hoc omnino negandum cenſemus amico, quod mortem inferat animæ, quod nihil aliud eſt quam peccatum, quod Deum ſeparat ab anima, animam a vita. Verum in his, quæ vel exhibenda ſunt amico, vel pro amico toleranda, quis ſeruandus ſit modus, quæ cautio adhibenda, non eſt temporis huius euoluere. GRAT. Non parum mihi Galterum noſtrum fateor contuliſſe, cuius interrogatione prouocatus, ſummam omnium, quæ diſputata ſunt, breui comprehendens epilogo, quaſi præ oculis in ipſa memoria depinxiſti. Age iam precor, & in ipſis officijs amicorum quis ſeruandus ſit modus, vel quæ cautio adhibenda, nobis expone. AEL. Et hæc, & alia quædam de amicitia reſtant dicenda; ſed hora iam præterijt, & ad aliud negotium iſti, qui modo venerunt, ſua vt cernitis importunitate compellunt. GALTER. Inuitus certe recedo, cras profecto cum ſe tempus obtulerit rediturus. Videat autem Gratianus vt præſto ſit mane, ne ipſe nos incuriæ, aut nos eum tarditatis arguamus.

A B

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

QVOMODO, ET INTER QVOS, POSSIT AMICITIA INDIRVPTA SERVARI.

LIBER TERTIVS.

C

1. non te latet. Cam.

AEL. Vnde & quo? GRAT. [1] Non latet aduentus mei cauſa. AEL. Num adeſt Galterus? GRAT. Videat ipſe; certe tarditatis non poteſt arguere nos hodie. AEL. Vis ea quæ propoſita ſunt proſequamur? GRAT. Habeo ei fidem: Nam & præſentiam eius mihi reor neceſſariam, cui & ſenſus eſt acutior ad intelligendum, & lingua eruditior ad interrogandum, & memoria tenacior ad retinendum. AEL. Audiſti Galtere? Amicitior tibi eſt Gratianus quam putabas. GALT. Quomodo mihi amicus non eſſet, qui nullius non eſt? Sed quia vtrique aſſumus promiſſi tui non immemores, otio huic non ſimus ingrati. D

AEL.

Digitized by Google

A AEL. Fons & origo amicitiæ amor eſt: nam amor ſine amicitia eſſe
poteſt, amicitia ſiue amore nunquam. Amor autem aut ex natura,
aut ex officio, aut ex ratione ſola, aut ex ſolo affectu, aut ex vtroque
ſimul procedit. Ex natura, ſicut mater diligit filium. Ex officio, quando
ex ratione dati & accepti, quodam ſpeciali affectu coniungimur. Ex
ſola ratione, ſicut inimicos, non ex ſpontanea mentis inclinatione, ſed
ex præcepti neceſſitate diligimus. Ex ſolo affectu, quando aliquis
ob ea ſola, quæ corporis ſunt, verbi gratia pulchritudinem, fortitudi-
nem, facundiam, ſibi quorundam inclinat affectum. Ex ratione ſimul
& affectu, quando is, quem ob virtutis meritum ratio ſuadet aman-
B dum, morum ſuauitate, & vitæ lautioris dulcedine, in alterius influit
animum; & ſic ratio iungitur affectui, vt amor ex ratione caſtus ſit,
dulcis ex affectu. Quis horum vobis amicitiæ videtur commodatior?
GALT. Hic vltimus ſane, quem & virtutis contemplatio format,
& morum ſuauitas ornat. Sed vtrum omnes, quos ſic diligimus, ad il-
lud amicitiæ admittendi ſint dulce ſecretum, ſcire deſidero. AEL.
Primo ponendum eſt ſolidum quoddam ipſius ſpiritalis amoris fun-
damentum, in quo eius ſunt collocanda principia, vt ſic recta quis
linea ad eius altiora conſcendens, ne fundamentum negligat vel
excedat, maximam cautelam adhibeat. Fundamentum illud Dei a-
C mor eſt, ad quem omnia, quæ vel amor ſuggerit vel affectus; omnia,
quæ vel occulte aliquis ſpiritus, vel palam quiſlibet ſuadet amicus,
referenda ſunt: diligenterque inſpiciendum, vt quicquid aſtruitur,
fundamento conueniat, & quicquid illud excedere deprehenditur,
ad eius formam reuocandum, & ſecundum eius qualitatem omnimo-
dis corrigendum, non dubites. Nec omnes tamen, quos diligimus, in
amicitiam ſunt recipiendi, quia nec omnes ad hoc reperiuntur ido-
nei. Nam cum amicus tui conſors ſit animi, cuius ſpiritui tuum con-
iungas & applices, & ita miſceas, vt vnum fieri velis e duobus, cui te
tanquam tibi alteri committas, cui nihil occultes, a quo nihil timeas:
D primũ certe eligendus eſt qui ad hæc aptus putetur, deinde probãdus,
& ſic demũ admittendus. Stabilis enim debet eſſe amicitia, & quandã
æternitatis ſpeciẽ præferre, ſemper perſeuerans in affectu. Et ideo nõ,
puerili modo, amicos mutare vaga quadam debemus ſententia. Quo-
niam enim nemo deteſtabilior, quam qui amicitiam læſerit, nihilque
magis animum torqueat, quam vel deſeri ab amico vel impugnari;
cum ſummo ſtudio eligendus eſt, & cum maxima cautela proban-
dus: admiſſus autem ſic tolerandus, ſic tractandus, ſic ſequendus, vt
quamdiu a præmiſſo fundamento irreuocabiliter non receſſerit, ille
ita tuus, & tu illius ſis tam in corporalibus, quam in ſpiritualibus, vt

Quod amicitiæ fundamentum amor Dei ſit.

Digitized by Google

nulla ſit animorum, affectionum, voluntatum, ſententiarumue diuiſio. Cernitis ergo quatuor gradus, quibus ad amicitiæ perfectionem [2] conſcenderunt, quorum primus eſt Electio; ſecundus Probatio, tertius Admiſſio, quartus Rerum diuinarum & humanarum, cum quadam caritate & beneuolentia, ſumma conſenſio. GALT. Recordor te in prima illa tua diſputatione, quam cum tuo habuiſti Iuone, diffinitionem hanc ſatis probaſſe; ſed quia de multis amicitiarum generibus diſputaſti, vtrum omnes comprehendat, ſcire deſidero. AEL. Cum vera amicitia niſi inter bonos eſſe non poſſit, qui nihil contra fidem, vel bonos mores velle poſſint aut facere, profecto non quamlibet, ſed ipſam, quæ vera eſt, amicitiam diffinitio iſta complectitur. GRAT. Quare non & illa, quæ ante heſternam collationem me plurimum delectabat, æque probanda eſt, idem [3] ſcilicet velle & idem nolle? AEL. Certe inter eos, quorum fuerint emendati mores, vita compoſita, ordinati affectus, nec iſtam arbitror repudiandam. GALT. Videat Gratianus vt tam in ſeipſo, quam in eo quem diligit, iſta præcedant, & ſic idem velit & nolit cum ipſo, nihil ſibi volens concedi, nihil ipſe præſtare rogatus, quod iniuſtum, vel inhoneſtum, vel indecens ſit. Sed de quatuor his quæ præmiſiſti, quid ſentiendum ſit, a te expectamus doceri. AEL. Primum [4] igitur de ipſa electione tractemus. Sunt vitia quędam, quibus [5] ſi quis fuerit inuolutus, non diu amicitiæ leges vel iura ſeruabit. Huiuſmodi ad amicitiam non facile eligendi ſunt; ſed ſi alias eorum vita moreſque placuerint, agendum cum eis ſummopere eſt, vt ſanati ad amicitiam habeantur idonei: videlicet iracundi, inſtabiles, ſuſpicioſi, verboſi. Difficile quippe eſt eum, quem ſępe iracundiæ furor exagitat, non aliquando inſurgere in amicum, ſicut in Eccleſiaſtico ſcribitur [Eſt amicus qui odium, & rixam & conuitia denudabit.] Vnde ait ſcriptura, [Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo, ne ſumas ſcandalū animę tuæ.] Et Salomon, [Ira (inquit) in ſinu ſtulti requieſcit.] At cum ſtulto diu ſeruare amicitiam, quis non credit impoſſibile? GALT. *Et nos te vidimus, ſi non fallimur, cum iracundiſſimo homine ſumma religione colere amicitiam, quem vſque ad vitę eius finem nunquam a te læſum, quanquam ipſe te ſæpe læſiſſet, audiuimus. AEL. Sunt quidam ex naturali conſperſione iracundi, qui tamen ita hanc comprimere, & temperare ſoliti ſunt paſſionem, vt in quinque, quibus, teſte ſcriptura, amicitia diſſoluitur atque corrumpitur, nunquam proſiliant; quamuis nonnumquam amicum inconſiderato ſermone, vel actu, vel zelo minus diſcreto offendant. Tales ſi forte in amicitiam receperimus, patienter tolerandi ſunt, & cum

Marginal notes:
[2] coſcenditur. Cam.
[3] ſci. & velle & nolle. Cam.
De Electione amici.
[4] quidem de. Cam.
[5] quibus quilibet ſu. Cam.
Eccli. 6. 9.
Prou. 22. 24.
Eccle. 7. 10.
* Forte. At

Marginal letters: A, B, C, D

Digitized by Google

A cum nobis conſtet de affectu certitudo, ſi quis fuerit vel ſermonis, vel actionis exceſſus, amico id indulgendum, vel certe ſine aliquo dolore, iucunde inſuper, in quo exceſſerit, commonendum. GRAT. Ille tuus, quem pre omnibus nobis, vt multis videtur, tibi probas amicum, aliquid, quod tibi diſciplicere nullatenus potuit ignorare, ante paucos dies, vt nos putabamus, ira præuentus & dixit & fecit, cui tamen nihil prioris gratiæ [6] imminutum nec credimus, nec videmus. Vnde 6. im. credimus non parum obſtupuimus, quod cum tu, [7] vbi nos mutuo loquimur, vel videmus. nihil velis vel modicum præterire, quod velit ipſe, ipſe modicum Ca. quid, tui cauſa, non potuerit ſuſtinere? GALT. Audacior me multo 7. vt. Cam.
B eſt iſte. Nam & ego iſta noui, ſed tuum erga eum animum non ignorans, nihil tibi de his loqui præſumpſi. AEL. Homo certe ille mihi chariſſimus eſt, & ſemel a me receptus in amicitiam, a me nunquam poterit non amari. Vnde ſi forte in hac parte fortior illo fui, & vbi vtriuſque voluntas non concurrebat in vnum, meam mihi facilius fuit, quam illi ſuam frangere voluntatem; vbi nulla interueniebat inhoneſtas, nec fides lædebatur, nec minuebatur virtus, cedendum amico fuit, vt & tolerarem in quo videbatur exceſſiſſe, & vbi pax eius periclitabatur, voluntatem eius meæ præferrem. GALT. Sed cum prior ille iam in fata conceſſerit, alter tibi licet nos non viderimus
C mus ſatis fecerit, illa nobis quinque, quibus amicitia ſic læditur vt diſſoluatur, velim nobis enuclees, vt eos, qui nullo modo eligendi ſunt in amicos, cauere poſſimus. AEL. Audite non me ſed ſcripturam [8] loquentem. [Qui conuiciatur amico diſſoluit amicitiam. Ad amicum (inquit) etiamſi produxerit gladium non deſperes, eſt enim regreſſus ad amicũ. Si aperuerit os triſte, non timeas.] Vide quid dicat. 8. dicentem. Ca. Eccli. 22. 25. & ſeqq. Si forte ira præuentus amicus eduxerit gladium, vel ſi verbum protulerit triſte; ſi quaſi non amans ad tempus tibi ſeſe ſubtraxerit, ſi tuo ſuum aliquando prætulerit conſilium, ſi a te in aliqua ſententia vel diſputatione diſſenſerit, non his amicitiam æſtimes diſſoluendam.
D Eſt enim ait [9] concordia ad amicum, excepto conuitio, & improperio, & ſuperbia, & myſterij reuelatione, & plaga doloſa. In his omnibus effugiet amicus. Diligentius proinde hæc quinque conſideremus, ne nos eis amicitiæ vinculis conſtringamus, quos ad hæc vitia vel iracundię furor, vel alia quælibet paſſio compellere conſueuit. 9. regreſſus Ca. Quinque ſunt quæ amicitiã diſſoluunt.
Conuitium quippe lædit famam, charitatem extinguit. Tanta enim Conuitium eſt hominum malitia, vt quicquid, ira inſtigante, ab amico iaculatum fuerit in amicum, quaſi a ſecretorum ſuorum prolatum conſcio, ſi non credatur, verum tamen eſſe clametur. Multi enim ſicut [10] proprijs laudibus, ita in aliorum vituperationibus delectantur. Quid 10 ſic. in prop. Cam.

vero

Improperium vero ſceleſtius Improperio? quod etiam, falſa obiectione, innocentis A
Superbia. faciem miſerando rubore perfundit. At Superbia quid minus ferendum? quæ ſolum id, quo tactæ amicitiæ ſubueniendum foret, humilitatis & confeſſionis excludit remedium, reddens hominem audacem ad iniuriam, tumidum ad correctionem. Sequitur myſteriorum, id
Reuelatio ſecretorum. eſt ſecretorum Reuelatio, qua nihil eſt turpius, nihil execrabilius, nihil amoris, nihil ſuauitatis relinquens inter amicos; ſed omnia replens amaritudine, & indignationis, & odij, atque doloris felle cuncta
Eccli.27.17. & 24. conſpergens. Hinc ſcriptum eſt, [Qui denudat arcana amici perdet fidem.] Et paulo poſt. [Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.] Quid enim infelicius illo, qui fidem perdit, & deſperatione B
Plaga doloſa. langueſcit? Vltimum illud; quo diſſoluitur amicitia, Plaga do-
Eccle.10.11. loſa eſt, quæ non eſt aliud quam occulta detractio. Plaga certe doloſa; plaga ſerpentis & aſpidis moſtifera. [Si mordeat ſerpens in ſilentio (ait Salomon) nihil eo minus habet, qui occulte detrahit.] Quemcunque igitur in his vitijs aſſiduum inueneris, cauendus tibi eſt ille,
a 2.Reg.16.5. nec donec ſanetur, ad amicitiam eligendus. Abiuremus conuitia,
b.3.Reg.2.8.9. quorum vltor eſt Deus. [a]Semei, fugientem a facie Abſalon ſanctum
" filio pater cam. Dauid, conuitijs impetens, [b]inter hereditaria verba, quæ " pater filio moriens delegauit, auctoritate Spiritus ſancti decernitur occidendus.
1.Reg.25.10. & 36. Improperium nihilominus caueamus. Infelix Nabal Carmelus, Dauid ſeruitutem & fugam improperans, a Domino percuti meruit & C
occidi. Quod ſi forte contigerit, in aliquo nos legem amicitiæ præterire, vitemus ſuperbiam, & amici gratiam humilitatis beneficio re-
2.Reg.10.2. petamus. Rex Dauid amicitiam, quam Naas Regi filiorum Ammon exhibuerat, cum filio eius Hanon miſericorditer obtuliſſet, ille ſuperbus & ingratus amico, contumeliam adiecit contemptui: ob quam cauſam tam ipſum, quam popolum eius & vrbes, gladius ſimul & ignis abſumpſit. Super omnia autem, amicorum reuelare ſecreta ſacrilegium arbitremur, quo fides amittitur, & animæ captiuatæ deſ-
2.Reg.17.1. & 23. peratio importatur. Hinc eſt quod impijſſimus Architophel, parricidæ conſentiens, cum ei patris conſilium prodidiſſet, cernens ſuum, quod contra illud dederat, non mancipatum effectui, dignum proditore finem, laqueo ſuſpenſus promeruit. Poſtremo detrahere amico D
Numer.12.10. & ſeqq. venenum amicitiæ reputemus, quod Mariæ frontē lepra perfudit, & eiectam extra caſtra ſex diebus, populi communione priuauit. Nec ſolum nimium iracundi, ſed etiam inſtabiles, & ſuſpicioſi in hac electione cauendi ſunt. Cum enim amicitiæ magnus fructus ſit ſecuritas, qua te credis & committis amico, quomodo in eius amore aliqua poteſt eſſe ſecuritas, qui omni circumfertur vento, omni acquieſcit conſilio?

Digitized by Google

A conſilio? Cuius affectus molli luto comparatus, diuerſas & contrarias tota die, pro arbitrio imprimentis, ſuſcipit & format imagines. Quid præterea magis competit amicitiæ, quam pax quædam adinuicem & tranquillitas cordis, cuius ſemper expers eſt ſuſpicioſus? Nunquam enim requieſcit. Suſpicioſum quippe ſemper curioſitas comitatur, quæ continuos ei ſtimulos acuens, inquietudinis & perturbationis ei materias ſubminiſtrat. Si enim viderit amicum ſecretius loquentem cum aliquo, proditionem putabit. Si ſe beneuolum alteri prebuerit vel iucundum, ille ſe minus diligi proclamabit. Si eum corripuerit, odium interpretabitur. Si laudandum crediderit, irriſum ſe calumnia-
B bitur. Sed nec verboſum arbitror eligendum, quia vir linguoſus non inſtificabitur. [Vides (inquit ſapiens) hominem promptulum ad loquendum, magis illo ſpem habet ſtultus.] Is igitur tibi eligendus eſt in amicum, quem non iracundiæ furor inquietet, non inſtabilitas diuidat, non conterat ſuſpitio, non verboſitas a debita grauitate diſſoluat. Præcipue vtile eſt vt eum eligas, qui tuis conueniat moribus, tuæ conſonet qualitati. Inter diſpares quippe mores (vt beatus ait Ambroſius) amicitia eſſe non poteſt: & ideo conuenire debet ſibi vtriuſque gratia. Galt. Vbi ergo talis inuenietur, qui nec iracundus ſit, nec inſtabilis, nec ſuſpicioſus? Nam verboſus quiſquis eſt, latere profecto *Prou. 29. 20.*
C non poteſt. Ael. Licet non facile queat reperiri qui non his paſſionibus ſæpius moueatur, multi certe ſunt, qui his omnibus ſuperiores inueniuntur, qui iracundiam patientia comprimant, leuitatem ſeruata grauitate cohibeant, ſuſpitiones dilectionis contemplatione propellant. Quos maxime in amicitiam quaſi exercitatiores aſſumendos dixerim, qui vitia virtute vincentes tanto ſecurius poſſidentur, quanto fortius etiam tentantibus vitijs reſiſtere conſuerunt [13] Grat. Ne quæſo iraſcaris ſi loquar. Ille tuus, de [14] quo paulo ante fecimus mentionem, quem a te receptum in amicitiam non dubitamus, vtrum tibi iracundus videatur ſcire deſidero. Ael. Eſt quidem; at in
D amicitia minime. Grat. Quid eſt rogo te in amicitia non eſſe iracundum. Ael. Inter nos contractam amicitiam non [15] dubitatis. Grat. Prorſus. Ael. Quando inter nos iras, rixas, diſſenſiones, æmulationes, vel contentiones ortas [16] audiſtis? Grat. Nunquam; ſed hoc non illius, ſed tuæ patientiæ imputamus. Ael. Fallimini. Nullo modo enim iram, quam non refrænat affectus, cuiuſquam patientia refrænabit, cum patientia [17] magis iracundum excitet in furorem, in hoc aliquid ſibi vel modicum ſolatium præſtari cupiens, ſi in iurgijs ſe illi aliquis parem exhibeat. Ille ſane de quo nunc nobis ſermo eſt, ita mihi amicitiæ iura conſeruat, vt commotum aliquando,

13. Galt. *Cam.*
14. quo Gratianus p. a. fecit. *Cam.*
15. dubitas. *Cam.*
16. audiſti. *Cam.*
17. iracundum magis excitet *Cam.*

etiam iam prorumpentem in verba ſolo nutu cohibeam, & ea quæ A
diſplicent nunquam producat in publicum, ſed ad euaporandum
ſuæ mentis conceptum, ſemper expectet ſecretum. Quod ſi non ei
amicitia ſed natura præſcriberet, nec ita virtuoſum, nec ita laude
18 aliquando ab eius. *Cam.* dignum iudicarem. Si vero, vt aſſolet, 18 ab eius aliquando meus
ſenſus diſſentiat, ita alterutro nobis deferimus, vt aliquando ille
meam ſuæ, pleruımque ego ſuam meæ præferam voluntatem. GALT.
Satis datum eſt Gratiano. Sed mihi velim enuclees, ſi forte quis incautius
in eorum inciderit amicitias, quos cauendos paulo ante dixiſti,
vel ſi qui eorum quos eligendos dixiſti, aut in ea ipſa vitia, aut
19 qualis ſit eis ſeruanda. *Cam.* in alia forte deteriora corruerint, 19 qualis eis ſeruanda ſit fides, qua- B
lis exhibenda gratia. AEL. Hæc, ſi fieri poteſt, in ipſa electione, vel
etiam probatione cauenda ſunt, ne videlicet nimis cito diligamus,
maxime indignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis cauſa eſt
cur diligantur. Attamen in his, qui probati dignique putantur, erumpunt
ſæpe vitia tum in ipſos amicos, tum in alienos, quorum tamen
ad amicos redundat infamia. Talibus amicis omnis diligentia adhibenda
eſt vt ſanentur. Quod ſi impoſſibile fuerit, non amicitiam
20 diſcindendam. *Cam.* rumpendam, vel 20 diſcutiendam arbitror, ſed vt quidam eleganter
ait, potius paulatim diſſuendam; niſi forte quædam intolerabilis iniuria
exarſerit, vt neque rectum neque honeſtum ſit, vt non ſtatim alie- C
natio vel diſiunctio fiat. Si enim aliquid molitur amicus aut in patrem
aut in patriam, quod ſubita & feſtinata egeat correctione, non amicitia
læditur, ſi perduellis & inimicus prodatur. Sunt alia vitia, pro quibus
amicitiam non rumpendam, vt diximus, ſed paulatim diſſoluendam
iudicamus; ita tamen vt non vſque ad inimicitias, ex quibus
iurgia, maledicta, contumeliæque gignuntur, erumpant. Turpe
21 bellum gerere *Cam.* enim nimis eſt cum eo huiuſmodi 21 gerere bellum, cum quo familiariter
vixeris. Nam etſi his omnibus ab eo, quem in amicitiā receperas,
impetaris, quibuſdam quippe moris eſt, vt cum ipſi ſic vixerint
vt iam non mereantur amari, ſi forte eis aliquid euenerit ad- D
uerſi, culpam retorqueant in amicum, læſam dicant amicitiam, &
22 cum proditi eorum. *Cam.* omne conſilium, quod amicus dederit, ſuſpectū habeant, & 22 proditi,
cum eorum in palam culpa proceſſerit, non habentes vltra quid faciant,
in amicum odia & maledicta congeminent, detrahentes in angulis,
in tenebris ſuſurrantes, ſe mendaciter excuſantes, & alios ſimiliter
accuſantes. Si igitur his omnibus, poſt dimiſſam amicitiam,
impetaris, quamdiu tolerabilia fuerint, ferenda ſunt, & hic bonos
veteri amicitiæ tribuendus, vt in culpa ſit qui faciat, non is qui pati-
Prou. 17. 17. atur iniuriam. Amicitia quippe æterna æterna eſt, vnde, [Omni tem-
pore

A pore diligit qui amicus eſt.] Si te læſerit ille, quem diligis, tu tamen dilige. Si talis fuerit vt [23] illi amicitia ſubtrahatur, nunquam tamen ſubtrahatur dilectio. Conſule quantũ potes ſaluti eius; proſpice famę, nec vnquam amicitiæ eius prodas ſecreta, quamuis tua ipſe prodiderit. GALT. Quæ ſunt rogo illa vitia, pro quibus amicitiam paulatim dicis eſſe ſoluendam? AEL. Quinque illa quæ paulo ante deſcripſimus, maxime autem reuelatio ſecretorum, & occulti morſus detractionum. His ſextum addimus, Si eos, qui tibi æque diligendi ſunt, læſerit, eiſque, quorum tua intereſt prouidere ſaluti, ruinę & ſcandali materiam, etiam correptus præbere non deſierit, maxime vbi vitiorum

23 ei. Cam.

B te tangit infamia. Non enim amor præponderare debet religioni, non fidei, non charitati ciuium, non plebis ſaluti. Rex Aſſuerus ſuperbiſſimum Aman, quem præ ceteris amicum habuerat, ſuſpendit in cruce, amicitiæ, quam ille fraudulentis conſilijs læſerat, ſalutem multitudinis, & charitatem præponens vxoris. Iahel vxor Aber Cinei, licet pax fuerit inter Siſaram & domum Aber, plebis tamen ſalutem huic amicitiæ præferens, ipſum Siſaram clauo ſopiuit & malleo. Sanctus propheta Dauid, cum de iure amicitię cognationi Ionathæ debuerat pepercisse, audiens tamen a Domino, propter Saul & domum eius, & ſanguinem, quia occiderat Gabaonitas, populum fame tribus

Eſther. 7. 9.
Iudic. 4. 21.
2. *Reg.* 21. 7.

C annis iugiter laboraſſe, ſeptem viros de cognatione eius, Gabaonitis [24] dedit puniendos. Hoc autem nolo vos ignorare, inter perfectos quos ſapienter electos, & caute probatos, vera & ſpiritalis amicitia [25] copulauit, non poſſe interuenire diſſidium. Cum enim amicitia de duobus vnum fecerit, ſicut id quod vnum eſt non poteſt diuidi, ſic & amicitia a ſe non poterit ſeparari. Patet igitur hanc amicitiam, quæ patitur ſectionem, ex ea parte qua læditur, nunquam fuiſſe veram. [26] In hoc tamen amicitia probabilior, & magis virtus probatur quod nec in eo qui læditur, deſinit eſſe quod fuit, diligens eum a quo non diligitur; honorans eum a quo ſpernitur; benedicens eum a

24 tradidit Ca.
25 copulauerit. Cam.
26 verã, quia amicitia quæ deſinere poteſt nunquam vera fuit. In Cam.

D quo maledicitur; benefaciens ei, qui ſibi quod pernicioſum eſt machinatur. GALT, Quomodo [27] ergo amicitia ſoluitur, ſi excluſo talia ſunt exhibenda ab eo, a quo ſoluitur? AEL. Ad amicitiam quatuor ſpecialiter pertinere videntur; Dilectio & Affectio; Securitas & Iucunditas. Ad Dilectionem ſpectat, cum beneuolentia beneficiorum exhibitio: ad Affectionem, interior quædam præcedens delectatio: ad Securitatem, ſine timore vel ſuſpitione, omnium ſecretorum & conſiliorum reuelatio; ad Iucunditatem, de omnibus, quæ contingunt, ſiue læta ſint ſiue triſtia; de omnibus, quę cogitantur, ſiue nociua ſint ſiue vtilia; de omnibus, quæ docentur vel diſcuntur, quædam

27 igitur. Cam.

Digitized by Google

dulciſ & amica collatio. Videſne in quibus ab his, qui merentur, ſoluenda eſt amicitia? Subtrahitur certe illa interior delectatio, quam ex amici pectore iugiter hauriebat; perit ſecuritas, qua ſua illi arcana reuelabat; ſeponitur iucunditas, quam amica confabulatio pariebat. Familiaritas proinde illa, in qua talia continentur, ei neganda eſt, non ſubtrahenda dilectio, & hoc cum quadam moderatione & reuerentia, vt ſi non nimius fuerit horror, ſemper antiquæ amicitiæ quædam videantur remanſiſſe veſtigia. [28] GRAT. Mihi certe [29] placent iſta quæ dicis. AEL. Iam, de electione ſi ſufficiunt iſta quæ diximus, inſinuate. GALT. Vellem vt eorum, quæ dicta ſunt, ſumma ſub breui nobis epilogo traderetur. AEL. Geram vobis morem. Amorem amicitiæ diximus eſſe principium. Nec qualemcunque, ſed qui de ratione ſimul & affectu procedit. Qui quidem & caſtus eſt ex ratione, & ex affectu dulcis. Deinde amicitiæ ponendum diximus fundamentum, Dei ſcilicet dilectionem, ad quam omnia, quæ ſuggeruntur, referenda ſunt, & vtrum ei conueniant, vel ab ea diſſideant explorandum. Quatuor ſubinde gradus in amicitia, quibus ad eius ſummam peruenitur, cuſtodiendos putauimus, cum amicus primum ſit eligendus, deinde probandus, tunc demum admittendus, & ſic poſtea vt decet tractandus. Et de electione tractantes, iracundos, inſtabiles, ſuſpitioſos atque verboſos excluſimus, non [30] omnes tamen ſed eos duntaxat qui has paſſiones nec ordinare, nec moderari poſſunt, aut nolunt, Nam multi his perturbationibus ſic tanguntur, vt non ſolum eorum in nullo lædatur perfectio, ſed etiam virtus in eorum moderatione laudabilius augeatur. Nam qui velut infrænes, his paſſionibus acti ſemper feruntur in preceps, in ea vitia ineuitabiliter dilabuntur & corruunt, quibus amicitia, teſte ſcriptura, & læditur & diſſoluitur: conuitia ſcilicet, & impropetium, & ſecretorum reuelatio, ſuperbia, & plaga doloſa. Si tamen hæc omnia patiaris ab illo, quem ſemel in amicitiam ſuſcepiſti, non ſtatim eam rumpendam dicimus, ſed paulatim ſoluendam, taliſque ſeruetur antiquæ [31] amicitiæ reuerentia, vt licet ipſum a ſecretis tuis amoueas, nunquam tamen ei dilectionem ſubtrahas, auxilium tollas, neges conſilium. Quod ſi etiam ad blaſphemias & maledicta eius prorumpat inſania, tu tamen defer fœderi, defer charitati, vt in culpa ſit qui intulit, non ille qui pertulit iniuriam. Porro ſi patri, ſi patriæ, ſi ciuibus, ſi ſubditis, ſi amicis inuentus fuerit pernicioſus, ſtatim familiaritatis rumpendum eſt vinculum, nec vnius amor perditioni multitudinis præferatur. Hæc ne proueniant, in ipſa electione cauendum, vt videlicet is eligatur, quem non ad iſta furor impellat, aut leuitas trahat, aut verboſitas præci-

A B C D

[28] Galter. *Ca.*
[29] perplacent. *Cam.*
[30] tamen omnes. *Cam.*
[31] antiq. ami. ſeruetur reuerentia. *Cam.*

Digitized by Google

A præcipitet, aut abducat ſuſpicio, maxime, qui non nimium a tuis diſſentiat moribus, nec a qualitate diſcordet. Quia vero de vera amicitia loquimur, quæ non poteſt eſſe niſi inter bonos, de illis, de quibus quod non ſint eligendi nulla poteſt eſſe cunctatio, vt turpes, auari, ambitioſi, criminoſi, nullam fecimus mentionem. Si vobis de electione ſatis datum eſt, ad probationem deinceps tranſeamus. Galt. Opportunum hoc; nam mihi ſemper ad oſtium oculus eſt, ne forte quis irrumpat, qui vel noſtris delitijs finem ponat, vel quid amaritudinis miſceat, vel aliquid ſuperducat inane. Grat. Cellararius adeſt, cui ſi concedatur ingreſſus, non erit tibi facultas vlterius proce-
B dendi. Sed ecce ego obſeruo ianuam, tu pater perge quo cœperas. De probatione
Ael. Quatuor quædam probanda ſunt in amico, Fides, Intentio; amici. Fides.
Diſcretio, Patientia: Fides, vt ei te tuaque omnia ſecure committas; Intentio. Diſcretio.
Intentio, vt nihil ex amicitia niſi Deum, & naturale eius bonũ [31] expe- [31] expectet.
ctes; Diſcretio, vt quid præſtandum amico, quid ab amico petendum, Cam.
in quibus contriſtandum pro amico, in quibus amico congratulandum, & quoniam amicum nonnunquam corripiendum credimus, pro quibus id cauſis [32] debeat fieri, modum etiam ipſum, tempus quo- [32] fieri debeat.
que & locum non ignoret; Patientia vero, ne correptus doleat, ne Cam Patientia.
corripientem vel contemnat, vel odiat, vt eum pro amico quælibet De fide.
C aduerſa ſuſtinere non pigeat. Nihil in amicitia Fide præſtantius, quæ ipſius & nutrix videtur & cuſtos. Ipſa ſe in omnibus aduerſis & proſperis, in lætis & triſtibus, in iucundis & amaris præbet æqualem, eodem intuens oculo humilem & ſublimem, pauperem & diuitem, fortem & debilem, ſanum & ægrotum. Fidelis quippe amicus nihil in amico, quod extra animum eius ſit, intuetur, virtutem in propria ſua ſede complectens; cetera omnia, quaſi extra eum poſita, nec multum probans ſi adſint, nec ſi abſint requirens. Ipſa tamen fides in proſperis quidẽ latet, ſed eminet in aduerſis. In neceſſitate [33] enim (vt ait quidã) [33] deeſt enim.
probatur amicus. Amici diuitis multi. Sed vtrum verè amici ſint, in- Cam.
D teruenies paupertas explorat, [Omni tempore (ait Salomon) diligit Prou. 17. 17.
qui amicus eſt, & frater in anguſtijs comprobatur.] Et alias arguens infidelẽ, [Dens putridus (inquit) & pes lapſus, qui ſperat ſuper infideli Prou. 25. 19.
in die anguſtiæ.] Grat. Si proſpera noſtra nulla vnquam aduerſitas interpolet, quomodo amici probabitur fides? Ael. Multa ſunt alia quibus fides probatur amici, quamuis in ſiniſtris maxime. Nam vt ſuperius diximus, nihil eſt [34] quod amicitiam magis lædit, quam con- [34] quo amicitia
ſiliorum proditio. Euangelica vero ſententia eſt, Qui in modico fi- ma. læditur.
delis eſt, & in multo fidelis erit. Amicis itaque, quibus adhuc proba- Cam.
tionem credimus neceſſariam, non omnia, nec profunda noſtra ſunt

committenda ſecreta, ſed primo exteriora vel modica, de quibus non A magnopere curandum eſt an celentur an nudentur, cum tanta tamen cautione, acſi plurimum obeſſent prodita, prodeſſent autem celata. In quibus ſi fidelis fuerit inuentus, in maioribus experiendum non dubites. Quod ſi forte ſiniſtrum aliquid de te fama vulgauerit, ſi

[14] cuiuſquam m.f.t.f. perſecuta. *Cam.*

[14] quiſquam malitia famam tuam fuerit perſecutus, & ille nullius ad credendum adducatur ſuggeſtione, nulla moueatur ſuſpicione, nulla dubitatione turbetur, de eius fide vlterius nulla tibi debet eſſe cunctatio, ſed quaſi de certa & ſtabili, non parua exultatio. GRAT. Recordor nunc tui illius amici tranſmarini, de quo nobis feciſti ſæpe mentionem, quem ob hoc veriſſimum tibi ac fideliſſi- B mum probaſti amicum, quod falſa de te referentibus, non ſolum non adhibuerit fidem, ſed nec vlla ſit hæſitatione pulſatus: quod nec de tuo amiciſſimo, antiquo ſcilicet Clareuallis Sacriſta, præſumendum putaſti. Sed quoniam de probatione fidei ſatis actum eſt, ad cetera

De intẽtione.

enucleanda procede AEL. Diximus & intentionem eſſe probandam. Perneceſſarium hoc: ſunt enim plerique, qui in rebus humanis nihil bonum norunt, niſi quod temporaliter fructuoſum ſit. Hi ſic amicos ſicut boues ſuos diligunt, ex quibus aliquid commodi ſe ſperant capturos; qui profecto germana & ſpirituali carent amicitia,

[15] propter. *Ca.*

[15] per ſe, & propter Deum & ſe expetenda: nec in ſeipſis naturale C amoris contuentur exemplar, vbi facile deprehendatur vis eius, & qualis ſit, & quanta ſit. Ipſe Dominus ac Saluator noſter veræ nobis

Mat. 22. 29.

amicitiæ formam præſcripſit, [Diliges (inquiens) proximũ tuum ſicut teipſum.] En ſpeculum. Diligis teipſum. Ita plane, ſi Deum diligis; ſi nempe talis es, qualem in amicitiam eligendum deſcripſimus. Aliquam, rogo, a te ipſo, huius tuæ dilectionis mercedem iudicas exigendam? Minime profecto, ſed quod per ſe ſibi quiſque charus eſt. Niſi

[16] aff. gratis amicũ diligens eo quod per ſe charus tibi videatur amicus, quid vera ſapiat amicitia ſentire non poteris. Tunc. *Cam.*

igitur & tu hunc ipſum in alium transferas affectum, [16] charus ille tibi, æque vt tu, eſſe non poterit. Tunc enim erit ipſe, quem diligis, tanquam alter tu, ſi tuam tui in ipſum transfuderis charitatem. Non D enim, vt ait Sanctus Ambroſius, vectigalis amicitia eſt, ſed plena decoris, plena gratia. Virtus eſt enim non quæſtus, quia pecunia non parturitur ſed gratia, nec licitatione pretiorum, ſed concertatione beneuolentiæ. Eius igitur, quem elegiſti, ſubtiliter eſt probanda intentio, ne ſecundum ſpem commodi cuiuſlibet tibi velit in amicitia copulari, mercenariam eam æſtimans non gratuitam. Certiores autem plerumque ſunt amicitiæ inopum quam diuitum, cum ſpem lucri ſic tollat paupertas, vt amicitiæ non minuat, ſed potius augeat charitatem. Diuitibus itaque aſſentatorie gratificatur; erga pauperem nemo ſimula-

Digitized by Google

A ſimulator eſt. Verum eſt quicquid defertur pauperi, cuius amicitia inuidia vacat. Hæc diximus, vt in amicis mores probemus, non æſtimemus cenſum. Sic ergo probatur intentio, ſi eum videris tuorum magis cupidum, quam tui. Aucupari ſemper aliquid, quod tua ſibi conferri poſſit induſtria, honorem, gloriam, diuitias, libertatem; in quibus omnibus ſi dignior illo præferatur, vel certe in tua non ſit poteſtate quod appetitur, qua tibi intentione adhæſerit facile peruidebis. Iam nunc de diſcretione videamus. Quidam peruerſe ſatis, ne dicam impudenter, talem amicum habere volunt, quales ipſi eſſe non poſſunt. Hi ſunt, qui leues quoque amicorum tranſgreſſiones impa- De diſcretione.
B tienter ferant, auſtere corripiunt, & carentes diſcretione magna negligunt, contra minima quæque ſe erigunt, confundunt omnia, non locum ſeruantes vbi, non tempus quando, non perſonas quibus quælibet vel publicare conueniat, vel celare. Quocirca illius, quem eligis, eſt probanda diſcretio, ne ſi improuidum quemquam vel imprudentem tibi in amicitia ſociaueris, lites quotidianas & iurgia tibi ipſe perquiras. Sane hanc in amicitia neceſſariam eſſe virtutem ſatis [37] facile eſt peruidere, qua ſi quis caruerit, inſtar nauis abſque gubernaculo, pro impetu ſpiritus, inſtabili & irrationabili ſemper motu feretur. Sic & multæ cauſæ deeſſe non poterunt, quibus illius [37] f. ſa. probatu eſt. Cam. De patientia.
C quem cupis eſſe amicum probetur patientia, cum neceſſe ſit [38] arguere eum quem diligis, quod aliquando quaſi ex induſtria durius fieri oportet, vt ſic eius vel probetur, vel exerceatur tolerantia. Id ſane attendendum eſt, vt licet talia reperiantur in eo quem probas, quæ offendant animum, vel alicuius ſecreti incauta reuelatione, vel alicuius temporalis commodi cupiditate, vel minus diſcreta correptione, vel aliqua debitæ lenitatis tranſgreſſione, non ſtatim a propoſita dilectione vel electione reſilias, quamdiu correctionis eius ſpes vlla relucet. Nec quemquam in amicis eligendis, vel probandis tædeat eſſe ſollicitum, cum huius laboris fructus vitæ ſit medica- [38] eum argue re. Cam.
D mentum, & immortalitatis ſolidiſſimum fundamentum. Cum enim plurimi in theſauris multiplicandis, in bobus & aſinis, in ouibus & capris nutriendis, eligendis, cōparandis ſatis periti [39] ſint, indiciaque certa in his omnibus cognoſcendis non deſint, dementiæ res eſt, eandem in amicis acquirendis, vel probandis non dare operam, & quaſdam addiſcere notas, quibus hi, quos eligimus in amicos, ad amicitiam probentur idonei. Cauendus ſane eſt quidam impetus amoris, qui præcurrit iudicium, & probandi adimit poteſtatem. Eſt proinde viri prudentis ſuſtinere, hunc refrænare impetum, ponere modum beneuolentiæ, paulatim procedere in affectum, donec iam [39] ſ. certaque i. h. o. c. n. d. indicia. Cam.

probato

Digitized by Google

probato ſe totum dedat, & committat amico GALT. Fateor adhuc me mouet illorum ſententia, qui ſine huiuſmodi amicis viuere tutius arbitrantur. AEL. Mirum hoc, cum ſine amicis nulla prorſus vita iucunda ſit. GALT. Cur rogo te? AEL. Ponamus totum genus humanum exemptum mundo, te ſolum ſuperſtitem reliquiſſe. Et ecce coram te omnes mundi delitiæ & diuitiæ, aurum, argentum, lapides pretioſi, vrbes muratæ, caſtra turrita, ampla ædificia, ſculpturæ, picturæ. Sed & reformatum te in antiquum cogita ſtatum, omnia habere ſubiecta, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cæli & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Dic rogo nunc, vtrum ſine ſocio omnia tibi hæc poſſent eſſe iucunda? GALT. Minime. AEL. Quod ſi vnum haberes cuius neſcires linguam, ignorares mores, cuius te lateret & amor & animus? GALT. Si non aliquibus ſignis efficere poſſem vt eſſet amicus, mallem nullum quam talem habere. AEL. Si autem vnus adeſſet, quem æque vt teipſum diligeres, a quo te ſimiliter diligi non dubitares, nonne omnia, quæ prius videbantur amara, dulcia redderentur & ſapida? GALT. Prorſus ita eſt. AEL. Nonne quanto plures haberes de talibus, tanto feliciorem te iudicares? GALT. Veriſſime. AEL. Hæc eſt illa mira & magna felicitas quam expectamus, Deo ipſo operante, & diffundente inter ſe & creaturam ſuam, quam ſuſtulerit, inter ipſos gradus & ordines, quos diſtinxerit, inter ſingulos quoſque, quos elegerit, tantam amicitiam & charitatem, vt ſic quiſque diligat alium ſicut ſeipſum; ac per hoc ſicut vnuſquiſque de propria, ſic & de alterius felicitate lætetur, & ita ſingulorum beatitudo omnium ſit, & omnium beatitudinum vniuerſitas ſingulorum. Ibi nulla cogitationum occultatio, nulla affectionum diſſimulatio. Hæc eſt vera & æterna amicitia, quæ hic inchoatur, ibi perficitur; quæ hic paucorum eſt, vbi pauci boni; ibi omnium, vbi omnes boni. Hic neceſſaria probatio, vbi eſt ſapientium & ſtultorum permixtio; ibi probatione non egent, quos beatificat angelica illa, & quodammodo diuina perfectio. Ad hanc proinde ſimilitudinem comparemus amicos, quos non ſecus ac noſipſos diligamus, quorum nobis nuda ſint omnia, quibus omnia noſtra pandamus ſecreta, qui firmi ſint, & ſtabiles, & conſtantes in omnibus. Putaſne quemquam mortalium eſſe, qui non velit amari? GALT. Non æſtimo. AEL. Si quem videres inter multos viuere, & omnes habere ſuſpectos, quaſi inſidiatores capitis ſui timere omnes, nullum diligere, nec ſe diligi a quoquam putare, non eum miſerrimum iudicares? GALT. Miſerrimum plane. AEL. Ergo ipſum feliciſſimum non negabis, qui in eorum, inter quos viuit, viſceribus requieſcit,

A requieſcit, amans omnes & amatus ab omnibus, quem ab hac ſuauiſſima tranquillitate nec ſuſpicio diuidat, nec timor excutiat. Galt. Optime ac veriſſime. Ael. Quod ſi forte de omnibus difficile inuentu ſit in præſenti, cum id nobis in futurum ſeruetur, quanto plures [40] nobis abundant huiuſmodi, tanto nobis feliciores æſtimabimus. Nudiuſtertius cum clauſtra monaſterij circuirem, conſedente fratrum amantiſſima corona, & quaſi inter paradyſiacas amœnitates ſingularum arborum folia, flores, fructuſque mirarer; nullum inueniens in illa multitudine quem non diligerem, & a quo me diligi non confiderem, tanto gaudio perfuſus ſum, vt omnes mundi huius delitias ſuperaret. Sentiebam quippe meum ſpiritum transfuſum in omnibus, & in me omnium transmigraſſe affectum, vt dicerem cum Propheta [Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum!] Grat. Num omnes illos quos ſic diligis, & a quibus ſic diligeris, te in amicitiam aſſumpſiſſe putabimus? Ael. Pleroſque omni affectu complectimur, quos tamen ad amicitiæ ſecreta non admittimus; quæ maxime in omnium ſecretorum, & conſiliorum noſtrorum reuelatione conſiſtit: vnde Dominus in euangelio, [Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos;] cauſamque ſubiungens, qua amici nomine digni haberentur, [Quia omnia (inquit) quæ audiui a patre meo, nota feci vobis.] Et alias, [Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.] De his verbis vt (ſanctus ait [41] Ambroſius) dedit formam amicitiæ quam ſequamur, vt faciamus amici voluntatem, vt aperiamus ſecreta noſtra amico quæcunque in pectore habemus, & illius [42] arcana non ignoremus. Oſtēdamus illi nos pectus noſtrū, & ille uobis aperiat ſuum. Nihil enim occultat amicus. Si verus eſt, effundit animum ſuum, ſicut effundebat myſteria patris Dominus Iesvs. Hæc Ambroſius. Quam multos ergo diligimus, quibus minus cautum eſt ſic noſtrum propalare animum, & effundere viſcera? quorum vel ætas, vel ſenſus, ſiue diſcretio ad talia ſuſtinenda non ſufficit. Galt. Hæc amicitia tam ſublimis & perfecta eſt, vt ad eam aſpirare non audeam. Mihi & huic Gratiano illa ſufficit, quam tuus Auguſtinus deſcribit, colloqui ſcilicet & corridere, & viciſſim beneuole obſequi, ſimul legere, ſimul conferre, ſimul nugari, & ſimul honeſtari, diſſentire interdum ſine odio, tanquam homo ſibi, atque ipſa rariſſima diſſenſione condire conſenſiones plurimas, docere aliquid inuicem, aut diſcere ab inuicem, deſiderare abſentes cum moleſtia, ſuſcipere aduenientes cum lætitia. His atque huiuſmodi, a corde amantium & redamantium procedentibus ſignis per os, per linguam, per oculos, & mille motus gratiſſimos, quaſi fomitibus conflare

[Marginal notes: 40. abundant nobis huiuſmodi. Cam. — B — *Pſal.* 132. 1. — *Ioan.* 15. 15. — C — *Ioan.* 15. 14. — 41. ait ſanctus. Cam. — *Ambroſ. li.* 3. *de offic. c.* 21. — 42. ſecreta. Cam. — D — *Lib.* 4. *medit. cap.* 8.]

ſlare animos, & ex pluribus vnum facere. Hoc eſt quod nos dili- A
gendum credimus in amicis, ita vt rea ſibi noſtra videatur conſcien-
tia, ſi non amauerimus redamantem, aut ſi amantem non redama-
uerimus. A e l. Amicitia hæc carnalium eſt, & maxime adoleſcen-
tium, quales aliquando fuerant ipſe, & ſuus, de quo tunc loquebatur,
amicus: quæ tamen, exceptis nugis & mendacijs, ſi nulla interceſſe-
rit inhoneſtas, ſpe vberioris gratiæ toleranda eſt, quaſi quędam ami-
citiæ ſanctioris principia; quibus, creſcente religione & ſpiritualium
ſtudiorum parilitate, accedente etiam maturioris ætatis grauitate,
& ſpiritualium ſenſuum illuminatione, purgatiori affectu ad altiora,
quaſi e vicino conſcendant; ſicut heſterna die ab hominis ad Dei B
ipſius amicitiam, ob quandam ſimilitudinem diximus facilius tranſe-
undum Sed iam tempus eſt, vt, quemadmodum amicitia ſit colenda,

Quemadmodum amicitia ſit colenda.

deinceps videamus. Firmamentum igitur ſtabilitatis, & conſtantiæ in
amicitia fides eſt; nihil eſt enim ſtabile quod infidum eſt. Simplices
quippe, & communes, & conſentientes, & qui ijſdem rebus mouean-
tur, eſſe debent amici ad inuicem: quæ omnia pertinent ad fidelita-
tem. Non enim fidum poteſt eſſe multiplex ingenium, & tortuoſum.
Neque vero hi, qui non ijſdem rebus mouentur, nec eiſdem conſen-
tiunt, ſtabiles eſſe poſſunt aut fidi. Præ omnibus autem cauenda ſuſ-
picio, eſt amicitiæ venenum, vt nunquam male de amico ſentiamus, C
nec mala dicenti credamus vel conſentiamus. Accedat huc in ſer-
mone iucunditas, hilaritas in vultu, ſuauitas in moribus, in oculo-
rum etiam nutu ſerenitas, in quibus haudquaquam mediocre in
amicitia condimentum. Triſtitia namque & ſeuerior facies, habet
quidem honeſtam plerumque grauitatem, ſed amicitia quaſi remiſ-
ſior aliquando debet eſſe, & liberior, & dulcior, ad comitatem *feli-
citatemque, ſine leuitate & diſſolutione procliuior. Eſt præterea ius

* *forte facilitatemque.*

amicitiæ, parem eſſe inferiori ſuperiorem. Sępe enim quidam in-
ferioris gradus vel ordinis, vel dignitatis, vel ſcientiæ, ab excel-
lentioribus in amicitiam aſſumuntur, quos oportet omnia, quæ D
extra naturam ſunt, contemnere & æſtimare quaſi nihilum & inane:
& in pulchritudinem amicitiæ, quæ non ſericis vel gemmis ornatur,
non poſſeſſionibus dilatatur, non pingueſcit delitijs, nec abundat di-
uitijs, non honoribus extollitur, non dignitatibus inflatur, ſemper
attendere: & ſic ad originis recurrentes principium, æqualitatem
quam natura dedit, non [43] autem circumpendentia, quæ mortalibus
cupiditas præſtitit, ſubtili examinatione conſiderare. Itaque in ami-
citia, quę naturę ſimul & gratię optimum donum [44] eſt, ſublimis deſ-
cendat, humilis aſcendat, diues egeat, pauper diteſcat, & ita vnuſ-
quiſque

43 deeſt *autem.* *Cam.*

44 optimum eſt donum. *Ca.*

A quiſque alteri ſuam conditionem communicet, vt fiat æqualitas ſi-
cut ſcriptum eſt, [Qui multum non abundauit, & qui modicum non 2. *Cor.* 8. 15.
minorauit.] Nunquam ergo tuo te preferas amico, ſed ſi forte in his
quæ diximus ſuperior inueniris, tunc te magis amico ſubmittere non
cuncteris, præſtare confidentiam, extollere verecundum; & tanto
plus ei conferre honoris, quanto minus conferendum vel conditio,
vel paupertas preſcribit. Præſtantiſſimus iuuenum Ionathas non Re-
gium ſtemma, nec regni expectationem attendens, fœdus inijt cum
Dauid, & ſeruulum in amicitia adequans Domino, ſic fugatum a pa-
tre, ſic latitantem in eremo, ſic adiudicatum morti, neci deſtinatum,
B ſibi pretulit, & ſe humilians & illum exaltans, [Tu (inquit) eris Rex, & 1. *Reg.* 23. 17.
ego ero ſecundus poſt te.] O præclariſſimum vere amicitiæ ſpeculum!
Mira res! Rex furebat in ſeruum, & quaſi in æmulum regni totam
patriam excitabat, ſacerdotes arguens proditionis pro ſola ſuſpitio-
ne trucidat, luſtrat nemora, valles exquirit, montes & rupes 45 arma- 45 armata ma-
ta obſidet manu, omnes ſe Regiæ indignationis ſpondent vltores: nu obſidet. Co.
ſolus Ionathas, qui ſolus iuſtius poterat inuidere, patri reſiſtendum
putauit, deferendum amico, præbendum in tanta aduerſitate conſi-
lium, & amicitiam regno præferens, Tu eris (ait) Rex, & ego ero
ſecundus poſt te. Et vide quomodo pater adoleſcentis contra ami-
C cum excitabat inuidiam, conuicijs vrgens, terrens minis, ſpoliandum
regno, honore priuandum commemorans. Cum enim in Dauid
mortis ſententiam protuliſſet, Ionathas amico non defuit, Quare
morietur Dauid? Quid peccauit? Quid fecit? Ipſe poſuit animam
ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſtæum, & lætatus es. Quare ergo
morietur? Ad hanc vocem verſus in inſaniam Rex, lancea niſus eſt 1. *Reg.* 20. 30.
confodere Ionatham cum pariete, addenſque conuicia minis, Fili *& ſeqq.*
(inquit) mulieris vltro virum rapientis, ſcio quia diligis eum in confu-
ſionem tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ. Deinde
totum virus, quo pectus iuuenis aſpergeretur, euomuit, adijciens ver-
D bum ambitionis incitamentum, fomentum inuidiæ, zeli & amaritu-
dinis incentiuum; Quamdiu vixerit filius Iſai, non ſtabilietur reg-
num tuum. Quis non moueretur his verbis, non inuideret? Cuius
amorem, cuius gratiam, cuius amicitiam non corrumperent, non
minuerent, non obliterarent? Ille amantiſſimus adoleſcens amicitiæ
iura conſeruans, fortis ad minas, patiens ad conuicia, propter amici-
tiam regni contemptor, immemor gloriæ, ſed memor gratiæ, Tu eris
(inquit) Rex, & ego ero ſecundus poſt te. Repertos quoſdam dicit
Tullius, qui pecuniam præferre amicitiæ ſordidum æſtimarent, illos
autem impoſſibile reperiri, qui honores, magiſtratus, imperia, po-

 teſtates,

Digitized by Google

46 amicitiæ non antepo- Cam. teſtates, opes non [46] amicitiæ anteponant; vt cum ex altera parte A
propoſita hæc ſint, ex altera ius amicitiæ, non multa illa malint. Im-
becillis eſt enim natura ad contemnendam potentiam. Vbi enim (ait)
inuenies, qui honorem amici anteponat ſuo? Ecce inuentus eſt Iona-
thas victor naturæ, gloriæ ac poteſtatis contemptor, qui honorem
amici ſuo præferret, Tu eris (inquiens) Rex, & ego ero ſecundus poſt
te. Hæc eſt vera, perfecta, ſtabilis & æterna amicitia, quam inuidia
non corrumpit, non ſuſpicio minuit, non diſſoluit ambitio; quæ ſic
tentata non ceſſit, ſic arietata non corruit; quæ tot conuicijs pulſata
cernitur inflexibilis, tot laceſſita iniurijs permanſit immobilis. Vade
ergo, & tu fac ſimiliter. Verum ſi tibi præferre quem diligis, durum B
vel etiam impoſſibile iudicas: vel parem eum tibi facere, ſi vis eſſe
amicus, non negligas. Non enim amicitia recte colitur, a quibus æ-
Lib. 3. de offic. cap. 21. qualitas non ſeruatur. Defer amico vt æquali (ait Ambroſius) nec te
pudeat vt præuenias amicum officio. Amicitia enim neſcit ſuper-
biam. Fidelis quippe amicus medicamentum eſt vitæ, immortalitatis
gratia. Iam in beneficijs, quomodo colenda ſit, attendamus, & hinc
aliquid de alienis manibus extorqueamus Hęc lex (ait quidam) in ami-
citia ſanciatur, vt ab amicis honeſta petamus, & pro amicis honeſta
faciamus, nec expectemus vt rogemur; cunctatio ſemper abſit. Si per-
denda eſt pecunia propter amicum, multo magis amici vtilitatibus, C
vel neceſſitatibus conferēda. Sed non omnes omnia poſſunt. Abundat
iſte pecunia, ille agris & poſſeſſionibus, alter in conſilijs plus poteſt,
alter magis excellit in honoribus. In his qualem te debeas exhibere
amico, prudenter aduerte. Et de pecunia ſatis dedit ſcriptura,
Eccli. 19. 13. [Perde (inquit) pecuniam propter amicum.] Sed quia oculi ſapi-
entis in capite eius, ſi nos ſimus membra & Chriſtus caput,
Pſal. 24 15. faciamus quod ait Propheta, [Oculi mei ſemper ad Dominum,] vt
Iacob. 1. 5. ab eo accipiamus viuendi formam, de quo ſcriptum eſt, [Si quis
indiget ſapientia, poſtulet a Domino, qui dat omnibus affluenter
& non improperat.] Sic igitur des amico, vt non improperes, D
non mercedem expectes, non frontem obducas, non vultum auer-
tas, non deponas oculos; ſed ſerena facie, hilari vultu, ſermone iu-
cundo intercide verba petentis: occurre beneuolentia, vt non roga-
tus videaris præſtare quod petitur. Ingenuus animus nihil magis eru-
beſcendum æſtimat, quam rogare. Cum igitur tibi eſſe debeat cum a-
mico cor vnum, & anima vna, iniurioſum nimis eſt, ſi non ſit & pe-
47 vt ſe ſibi ſic. Cam. cunia vna. Hæc igitur lex in hac parte inter amicos teneatur, [47] vt ſic
ſe ſibi ſuaque impendat, vt qui dat, ſeruet hilaritatem, qui accipit,
Ruth. 2. 8. non perdat ſecuritatem. Booz cum Ruth Moabitidis aduertiſſet ino-
piam

Digitized by Google

A piam, poſt meſſores ſuos legentem ſpicas alloquitur, conſolatur, inuitat ad conuiuium puerorum, & verecundiæ eius ingenue parcens, iubet meſſoribus etiam de induſtria ſpicas relinquere, quas illa [48] colligeret abſque pudore. Sic & nos debemus amicorum neceſſitates ſubtilius explorare, petiturum beneficijs præuenire, talem in dando modum ſeruare, vt ille gratiam videatur præſtare qui accepit, magis quam ille qui dedit. GALT. Nobis igitur quibus nihil accipere, nihil dare permittitur, qualis erit in hac parte ſpiritalis amicitiæ gratia? AEL. Feliciſſimam vitam (ait ſapiens) ducerent homines, ſi duo hæc verba de medio tollerentur, Meum & Tuum. Magnam certe præſtat

[48] abſque pudore colligeret. *Cam.*

B ſpiritali amicitiæ firmitatem ſancta paupertas, quæ ideo ſancta eſt, quia voluntaria. Cum enim peremptorium ſit amicitiæ cupiditas, tanto certe facilius amicitia parta ſeruatur, quanto animus ab illa peſte purgatior inuenitur. Sunt tamen alia in ſpiritali [49] amore beneficia, quibus & adeſſe ſibi, & prodeſſe poſſunt amici. Primum vt ſolliciti ſint pro inuicem, orent pro inuicem, erubeſcant alter pro altero, alter gaudeat pro altero, alterius lapſum vt ſuum lugeat, alterius profectum ſuum exiſtimet. Quibus modis poteſt erigat puſillanimem, ſuſcipiat infirmum, conſoletur triſtem, iratum ſuſtineat. Sic præterea oculos reuereatur amici, vt nihil quod inhoneſtum ſit

[49] amicitia. *Ca.*

C agere, nihil quod dedeceat loqui præſumat. Cum enim quicquid ipſe deliquerit, ita redundet in amicum, vt non ſolum intra ſe erubeſcat & doleat, ſed etiam is qui videt vel audit, ſibi, acſi ipſe peccaſſet, improperet, profecto licet non ſibi, amico tamen credit eſſe parcendum. Optimus itaque comes amicitiæ verecundia eſt, & ideo maximum ornamentum tollit amicitiæ, qui ab ea tollit verecundiam. Quam ſæpe conceptam ab intus iracundiæ flammam, & iam in publicum erumpentem, amici mei nutus compeſcuit vel extinxit? quoties verbum indecens vſque ad fauces progreſſum, auſterior illius aſpectus repreſſit? Quam ſæpe incautius reſolutus in riſum, vel in otioſa lap-

D ſus, in eius aduentu debitam grauitatem recepi? Præterea quicquid ſuadendum eſt, ab amico facilius recipitur, & ſecurius retinetur; cuius magna in ſuadendo debet eſſe auctoritas, cum nec fides eius dubia, nec adulatio ſit ſuſpecta. Amicus igitur amico, quod honeſtum eſt, ſuadeat ſecure, manifeſte, libere. Nec ſolum monendi ſunt amici, ſed ſi opus fuerit obiurgandi. Nam cum quibuſdam moleſta ſit veritas, ſiquidem ex ea naſcitur odium ſecundum illud, Obſequium amicos, veritas odium parit; obſequium tamen illud multo moleſtius eſt, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum [50] fieri ſinit. Maxime autem culpandus eſt amicus, & hinc præcipue obiurgandus, ſi veritatem

[50] ferri. *Cam.*

ritatem aſpernatur, & obſequijs atque blanditijs in crimen impellitur. Non quod debeamus amicis dulciter obſequi, & plerumque blandiri, ſed in omnibus ſeruanda moderatio eſt, vt monitio acerbitate, obiurgatio contumelia careat. In obſequijs vero vel blanditijs, ſuauis quædam & honeſta affabilitas aſſit, aſſentatio vero vitiorum adiutrix procul amoueatur. Quæ non ſolum amico, ſed nec libero quidem digna eſt. Cuius autem aures veritati clauſæ ſunt, vt ab A

ſi. non poſſit. *Cam.* amico verum audire ſi nequeant, huius ſalus deſperanda eſt. Quocirca (ſicut ait Ambroſius) ſi quid vitij in amico deprehenderis, corripe occulte; ſi te non audierit, corripe palam. Sunt enim bonæ correctiones, & plerumque meliores quam tacita amicitia. Et ſi lædi ſe putet B amicus, tu tamen corripe. Et ſi amaritudo correptionis animum eius

Prou. 27. 6. vulneret, tu tamen corripe. Tollerabiliora enim ſunt amici vulnera; quam adulantium oſcula. Errantẽ igitur amicum corripe. Super omnia tamen, cauenda eſt in correptione ira & amaritudo mentis, ne non tam videatur amicum velle corrigere, quam ſuo ſtomacho ſatisfacere. Vidi enim aliquos in amicis corrigendis, conceptam amaritudinem ebullientemque furorem, nunc zeli, nunc libertatis nomine palliare, & ſecutos impetum non rationem, ſua tali correptione nunquam prodeſſe, imo & obeſſe plurimum. At inter amicos nulla vitij huius excuſatio eſt. Debet enim amicus amico compati, condeſ- C cendere, vitium eius ſuum putare, corripere humiliter, compatienter. Corripiat eum vultus triſtior, ſermo deiectior, intercipiant verba lacrymæ, vt non ſolum videat, ſed etiam ſentiat correptionem ex amore, & non ex rancore procedere. Si forte primam correptionem reſpuerit, recipiet vel ſecundam. Tu interim ora, tu plora triſtem præferens vultum, pium ſeruans affectum. Exploranda eſt etiam animi illius qualitas, nam ſunt quibus blanditiæ proſunt, & his libentius acquieſcunt. Sunt qui pro nihilo eas ducunt, & facilius verbo vel verbere corriguntur. Amicus proinde ita ſe conformet & aptet amico, vt eius congruit qualitati: & cui in exteriori aduerſitate debet D adeſſe, his, quæ ſunt aduerſa ſpiritui, multo magis feſtinet occurrere.

ſi. eſt amicitiæ. *Cam.* Igitur ſicut monere & moneri proprie ſi amicitiæ eſt, & alterum libere facere non aſpere, alterum patienter accipere non repugnanter: ſic habendum eſt, in amicitijs nullam peſtem eſſe maiorem, quam adulationem & aſſentationem, quæ ſunt leuium hominum atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem. Nulla proinde ſit inter amicos cunctatio, ſimulatio nulla, quæ maxime repugnat amicitiæ. Debet quippe amico veritatem, ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt. [Corripiet me (ait ſanctus Dauid)

Pſal. 140. 5. iuſtus

A iuſtus in miſericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non
impinguet caput meum.] Simulator & callidus prouocat iram Dei.
Inde Dominus per Prophetam, [Popule meus, qui beatum te dicunt, *Iſai.3.12.*
ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.] Simulator e- *Prou.11.9.*
nim [53] ore (vt ait Salomon) decipit amicum ſuum. Quocirca ſic co- 53.ore de. *Cam.*
lenda eſt amicitia, vt ſi forte certis ex cauſis admittenda videatur diſſi-
mulatio, ſed ſimulatio nunquam. Gal. Quomodo quæſo diſſimu-
latio neceſſaria eſt, quæ (vt mihi videtur) ſemper vitium eſt? Ael.
Falleris fili: nam & Deus diſſimulare dicitur peccata delinquentium,
nollens mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Galt. Di-
B ſtingue rogo, inter ſimulationem & diſſimulationem. Ael. Simu-
latio (vt mihi videtur) deceptorius quidam conſenſus eſt contra iudi-
cium rationis, quam Terentius in perſona Gnatonis ſatis eleganter
expreſſit, Negat quis? Nego. Ait? Aio. Poſtremo imperaui egomet
omnia mihi aſſentari. Et [54] forte hæc Ethnicus ille de noſtris mutuauit 54.forte Ethni-
theſauris, ſenſum prophetæ noſtri ſuis exprimens verbis. Nam & cus. *Cam.*
hoc ipſum, ex perſona plebis peruerſę, dixiſſe Prophetam manifeſtum
eſt]. Videte nobis vana; loquimini nobis placētia.] Et alias, [Prophetæ *Iſai.30.10.*
prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manu, & *Ierem.5.31.*
populus meus dilexit talia.] Hoc vitium vbique deteſtandum eſt,
C ſemper & vbique cauendum. Porro Diſſimulatio diſpenſatoria [55] que- 55 eſt quædam
dam eſt vel pænæ, vel correptionis dilatio ſine conſenſu interiori, *Cam.*
pro loco, pro tempore, pro perſona. Neque enim ſi quis [56] amicus 56.amic diliqu.
conſtitutus in plebe deliquerit, ſubito & palam obiurgandus eſt, ſed con.in plebe
diſſimulandum pro loco, imo &, quantum ſalua veritate fieri poteſt, *Cam.*
excuſandum quod fecit, & ad debitam correptionem inferendam
expectandum familiare ſecretum. Sic eo tempore, quo animus in-
tentus pluribus, minus eſt ad ea quæ dicenda ſunt idoneus, vel, alijs
ſuperuenientibus cauſis, paululum commotior ſenſus ei fuerit ali-
quantulum perturbatus, diſſimulatione opus eſt, donec interiori
D tumultu ſedato, corripientem aure pacatiore ſuſtineat. Dauid Rex,
cum præuentus concupiſcentia homicidium adulterio copulaſſet,
correpturus eum Propheta Nathan Regiæ deferens maieſtati, non *2.Reg.12.1.*
ſubito, nec mente turbata tantæ perſonæ crimen impegit, ſed con- *& ſeqq.*
grua diſſimulatione præmiſſa, prudenter ipſius Regis, contra ſeip-
ſum, ſententiam extorſit. Galt. Mihi perplacet iſta diſtinctio. Sed
ſcire vellem, ſi amicus potentior fuerit, poſſitque ad honores vel
quaſlibet dignitates, quos voluerit promouere, vtrum debeat eos
quos diligit, & a quibus diligitur, ceteris in tali promotione pręferre,
& inter ipſos, quos amplius diligit, eis quos minus diligit anteferre?

Ael.

AEL. Et in hac parte quomodo colenda ſit amicitia, operæpretium A
eſt indagare. Sunt enim nonnulli, qui ſe putent non amari, quia non
poſſunt promoueri; ſeque contemni cauſentur, ſi non curis & offi-
cijs implicentur. Vnde non paruas diſcordias inter eos, qui putan-
tur amici, ortas nouimus, ita vt indignationem diuortium ſequere-
tur, diuortium maledicta. Itaque in dignitatibus vel officijs, maxime
eccleſiaſticis, magna cautio adhibenda eſt: nec attendendum quid
poſſis præſtare, ſed quid ille, cui præſtas, poterit ſuſtinere. Plures
quippe ſunt diligendi, qui tamen non ſunt promouendi; & multos
laudabiliter & dulciter amplectimur, quos non ſine graui noſtro
peccato, & illorum ſummo periculo, curis & negotijs implicaremus. B
Quocirca ſemper in his ratio ſequēda eſt non affectus, nec his impo-
nendus eſt honos vel onus iſtud, quos habemus amicitiores, ſed quos
ad ea ſuſtinenda credimus aptiores. Vbi tamen virtutis inuenitur æ-
De Petro & Ioanne. qualitas, non multum improbo, ſi aliquantiſper affectus ſuas inſerit
[a] *Ioan.* 21. 15. partes. Nec quiſquam ſe idcirco dicat contemptum, quia non pro-
16. 17. motum; cum Dominus IESVS Petrum Ioanni in hac parte prætule-
[b] *Ioan.* 19. 26. rit, nec ideo ſubtraxerit Ioanni affectum, quia Petro dederat princi-
27. patum.[a] Petro commendauit Eccleſiam ſuam;[b] Ioanni dulciſſimam
[c] *Mat.* 16. 18. matrem ſuam.[c] Petro dedit claues regni ſui;[d] Ioanni reſeruauit arcana
19. pectoris ſui. Petrus ergo ſublimior, Ioannes ſecurior. Petrus licet in C
[d] *Ioan.* 13. 23. poteſtate conſtitutus, dicente IESV,[e] Vnus ex vobis tradet me, cum ce-
24. teris timet & trepidat; Ioannes ex ſinus ſui participatione factus au-
[e] *Ioan.* 13. 21. dacior, innuente Petro, quiſnam ille eſſet, interrogat. Petrus ergo ex-
24. ponitur actioni, Ioannes reſeruatur affectui; quia [Sic (inquit) eum
Ioan. 21. 22. volo manere donec veniam. Exemplum enim dedit nobis, vt & nos
57. fut. hos ho. *Cam.* ita faciamus. Præſtemus amico quicquid amoris eſt, quicquid gra-
tiæ, quicquid dulcedinis, quicquid charitatis, 57 futiles honores &
58. quod. *Cam.* onera illis, quos præſcripſerit ratio, imponamus, ſcientes 58 quia nun-
59. ille. *Cam.* quam vere diligit amicum, cui amicus 59 ipſe non ſufficit, niſi hæc
vilia & comtemptibilia adiecerit. Cauendū autem magnopere eſt, ne D
tenerior affectus maiores vtilitates impediat, dum eos, quos am-
pliori charitate complectimur, vbi magna ſpes fructus vberioris elu-
60. ord. ami. *Ca.* cet, nec abſentare volumus, nec onerare. Hæc eſt enim amicitia 60 or-
dinata, vt ratio regat affectum, nec tam quid illorum ſuauitas, quam
quid multorum petat vtilitas attendamus. Recordor nunc duorum
amicorum, qui licet exempti præſentibus, mihi tamen viuunt ſem-
perque viuent, quorum primum in initijs meæ conuerſionis, quadam
mihi morum ſimilitudine & ſtudiorum parilitate comparaueram,
cum adhuc eſſem adoleſcens; alterum ab ipſo fere pueritiæ ſuæ tem-
pore

A pote a me electum, & multifarie multiſque modis probatũ, cum iam ætas mihi variaret capillos, in ſummam amicitiam aſſumpſi. Et illum quidẽ nullo adhuc curæ paſtoralis onere preſſus, nulla rerum temporalium ſollicitudine diſtentus, clauſtralium delitiarum & ſpiritalium dulcedinum, quibus tunc initiabar, ſocium conſortemque delegeram: nihil exigens, nihil præſtans præter affectum, & ipſius affectus ſuaue quoddam, prout charitas dictabat, indicium. Iſtum iam iuuenem, in meæ ſollicitudinis partem aſcitum, in his ſudoribus meis habui coadiutorem. Inter vtramque hanc amicitiam, memoria præeunte, diſcernens, video priorem inniti magis affectui, alterum rationi;

B quamuis nec illi affectus defuerit, nec illum ratio deſeruerit. Denique prior, in ipſis amicitiæ noſtræ principijs ereptus mihi, eligi potuit [61] ſicut præſcripſimus, non probari; alter a puero vſque ad mediam ætatem dimiſſus mihi, & a me dilectus, per omnes amicitiæ gradus, quouſque talium [62] potuit imperfectio, mecum aſcendit. Et primum quidem virtutum eius contemplatio illi meum inclinauit affectum, quem ego olim ab auſtralibus partibus in aquilonarem hanc ſolitudinem duxi, ego regularibus diſciplinis primus inſtitui. Ex tunc ipſe victor corporis, laboris etiam & inediæ patiens, plurimis exemplo fuit, admirationi multis, mihi gloriæ & delectationi.

61. non pro. ſic. præ. Cam.

62. imp. potuit. Cam.

C Et iam tunc eum in amicitiæ principijs nutriendum putaui, vtpote quem oneroſum nulli, ſed omnibus gratum intuebar. Ingrediebatur & egrediebatur pergens ad imperium ſeniorum humilis, manſuetus, grauis moribus, ſermone rarus, indignationis neſcius, murmuris, & rancoris, & detractionis ignarus; incedebat quaſi ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. *Pſal. 37. 14.* Vt iumentum factus eſt ſequens obedientiæ frænum, & iugum diſciplinæ regularis mente, & corpore infatigabiliter portans. Ingreſſus aliquando adhuc puer [63] cellam infirmorum, correptus eſt a ſancto patre & prædeceſſore meo, quod tam cito puer ſe quieti inertiæque dediſſet: ſic erubuit,

63. infirmo. cellam. Cam.

D vt mox egreſſus tam feruenter corporalibus ſe ſubderet exercitijs, vt multis annis nec cum graui [64] ægritudine vrgeretur, aliquid ſibi de conſueto rigore laxauerit. Hæc eum mihi inuiſcerauerant miris modis, & ita in animum induxerant meum, vt mihi eum de inferiori ſocium, de ſocio amicum, de amico [65] amiciſſimum facerem. Videns enim eum in quoſdam canos virtutis, & gratiæ profeciſſe, fratrum vſus conſilio, onus ei Supprioratus impoſui. Quod quidem inuitus, ſed quia [66] tantum obedientiæ ſeſe deuouerat, modeſte ſuſcepit. Egit tamen [67] mecum multum ſecreto vt dimitteretur, prætendens ætatem, prætendens inſcitiam, prætendens amicitiam [68] quam iam initiabamur,

64. infirmitate. Cam.

65. face. amiciſſimum. Ca.

66. totum ſeſe obed. deu. Ca.

67. multis ſecr. mec. Cam.

68. qua iam. Ca.

69 minus diligeretur. *Cam.* tiabamur, ne forte hac occaſione vel minus diligeret, vel [69] diligeretur A
minus. Sed his nihil proficiens, cæpit libera voce quicquid timebat
vtriſque, quicquid ſibi in me minus placebat, humiliter & modeſte
proferre in medium: ſperans, vt poſtea confeſſus eſt, hac me quaſi
præſumptione offenſum, ad id poſſe, quod petebat, facilius inclinari.
Sed hæc eius mentis vociſque libertas, amicitiæ noſtræ cumulum ad-
70 minus. *Cam.* didit, quia volebam eum amicum habere non [70] minimum. Cernens
71 humili. reſ. *Cam.* tunc ille me gratum habere quod dixerat [71] reſpondiſſe humiliter
ad ſingula, ſatis dediſſe de omnibus, ſe non modo nihil offenſionis,
ſed inſuper copioſiorem fructum percepiſſe: cæpit me & ipſe arctius
ſolito diligere, habenas laxare affectui, & meo ſe pectori totum in- B
fundere. Ita & mihi eius libertas, & mea ſibi probata patientia eſt.
Ego quoque vicem rependens amico, accepta occaſione durius ob-
iurgandum putaui, nec quibuſdam quaſi conuitijs parcens, eum li-
bertati meæ nec impatientem reperi, nec ingratum. Cæpi deinde
conſiliorum meorum ei reuelare ſecreta, & fidelis inuentus eſt. Ita
inter nos amor creuit, concaluit affectus, charitas roborabatur, do-
nec ad id ventum eſt, vt eſſet nobis cor vnum & anima vna, idem
velle & idem nolle: eſſetque hic amor timoris vacuus, offenſionis
neſcius, ſuſpicione carens, adulationem exhorrens. Nihil inter nos
ſimulatum, fucatum nihil, nihil inhoneſte blandum, nihil indecenter C
durum, circuitus nullus, nullus angulus, ſed omnia nuda & aperta,
72 ſuum quodam. *Cam.* qui meum pectus [72] quodammodo ſuum putarem, & eius meum,
ipſeque ſimiliter. Ita in amicitia recta linea gradientibus, nullius
correptio indignationem, nullius conſenſio culpam pariebat. Vnde
73 præbens. *Ca.* ſe amicum in omnibus [73] probans, meæ paci, meæ quantum poterat
proſpiciebat quieti. Ipſe ſe periculis obijciebat, ſcandalis emergen-
tibus obuiabat. Volebam ei aliquando aliquid de his temporalibus,
quia iam infirmabatur, præbere ſolatium: ſed ille prohibebat, cauen-
dum dicens ne amor noſter, ſecundum hanc carnis conſolationem
metiretur; ne id magis carnali affectui meo, quam eius neceſſitati aſ- D
ſcriberetur, & ſic mea auctoritas minueretur. Erat igitur quaſi ma-
nus mea, quaſi oculus meus, baculus ſenectutis meæ. Ipſe ſpiritus
mei reclinatoriũ, dolorum meorũ dulce ſolatium, cuius amoris ſinus
excipiebat laboribus fatigatum, cuius conſilium recreabat triſtitia
vel mœrore demerſum. Ipſe commotũ pacificabat, ipſe leniebat iratũ.
Quicquid minus lætum emergebat referebam ad eum, vt quod ſolus
non poteram, iunctis humeris facilius ſuſtinerem. Quid ergo? Nonne
74 por. fu. bea. *Cam.* quædam [74] beatitudinis portio fuit ſic amare, & ſic amari; ſic iuuare
& ſic iuuari; & ſic ex fraternæ charitatis dulcedine in illum ſubli-
miorem

A miorem [75] dilectionis diuinæ ſplendorem altius euolare, & in ſcala charitatis nunc ad Chriſti ipſius complexum conſcendere, nunc ad amorem proximi ibi ſuauiter repauſandum deſcendere? In hac igitur amicitia noſtra, quam exempli gratia inſeruimus, ſi quid cernitis imitandum, ad veſtrum id retorquere profectum. Sed vt tandem collationem hanc noſtram vel ſole ruente claudamus, ab amore profectam amicitiam non dubitatis. Qui vero ſemetipſum non amat, alium amare qui poteſt? Et cum ex ſimilitudine amoris, quo ipſe ſibi charus eſt, amorem proximi debeat ordinare, ſe autem non diligit, qui turpe aliquid vel inhoneſtum, vel a ſe exigit vel ſibi impertit: Pri-

B mum igitur eſt vt ſemetipſum quiſque caſtificet, nihil ſibimet indulgens quod indecens ſit, nihil ſibi ſubtrahens quod vtile ſit. Sic vero ſeipſum diligens, diligat & proximum, eandem regulam ſequens. Sed quia hic amor multos colligit, ex ipſis eligat [76] quem ad amicitiæ ſecreta lege familiari admittat, in quem ſuum copioſe infundat affectum, denudans pectus ſuum vſque ad inſpectionem viſcerum & medullarum, cogitationum & intentionum cordis. Eligatur autem non ſecundum affectionis laſciuiam, ſed ſecundum rationis perſpicaciam, ſimilitudine morum & contemplatione virtutum. Deinde ſic ſe impendat amico, vt leuitas omnis abſit, iucunditas adſit, nec or-

C dinata deſint beneuolentiæ, & charitatis officia vel obſequia. Iam exinde probetur [77] fides eius, probetur honeſtas, probetur patientia. Accedat paulatim conſiliorum communio, aſſiduitas parilium ſtudiorum, & quædam conformatio vultuum. Sic enim conformari ſibi debent amici, vt ſtatim cum alter alterum viderit, etiam ſimilitudo vultus vnius in alterum transfundatur, ſiue fuerit deiectus triſtitia, ſiue iucunditate ſerenus. Ita electus atque probatus, cum certum tibi fuerit [78] nihil eum velle, quod dedeceat vel petere ab amico vel præſtare rogatus, [79] conſtiterit tibi amicitiam eum virtutem putare non quæſtum, adulationē fugere, deteſtari aſſentationem: in-

D uentuſque fuerit liber cum diſcretione, patiens in correptione, firmus & ſtabilis in dilectione; tunc illa ſpiritalis ſentitur dulcedo, quam bonum ſcilicet, & quam iucundum, habitare fratres in vnum. Quam vtile tunc dolere pro inuicem, laborare pro inuicē, onera ſua portare inuicem, cum vnuſquiſque pro altero ſemetipſum negligere dulce habet, alterius voluntatem ſuę pręferre, illius neceſſitati magis, quam ſuijpſius occurrere, aduerſis ſemet opponere & exponere. Interea quam dulce habent conferre inuicem, ſua ſtudia mutuo pateſacere, ſimul examinare omnia, & de omnibus in vnam conuenire ſententiam? Accedit & pro inuicem oratio, quæ in amici memoria tanto

[75] diu. dilect. *Cam.*
[76] quos. *Cam.*
[77] eius fides. *Cam.*
[78] quod nihil velit. *Cam.*
[79] conſtiteritque *Cam.*

efficatius, quanto affectuoſius ad Deum emittitur, profluentibus la- A
crymis quas vel timor excutit, vel affectus elicit, vel dolor educit. Ita
pro amico orans Chriſtum, & pro amico volens exaudiri a Chriſto,
ipſum diligenter & deſideranter intendit, cum ſubito & inſenſibili-
ter aliquando affectus tranſiens in affectum, & quaſi e vicino ipſius
80. dulc. tang. Cam. Chriſti [80] tangens dulcedinem, incipit guſtare quam dulcis eſt, &
ſentire quam ſuauis eſt. Ita a ſancto illo amore, quo amplectitur ami-
cum, ad illum conſcendens, quo amplectitur Chriſtum, ſpiritalem
81. ore etiam carp. Cam. amicitiæ fructum pleno lætus [81] ore carpebit, plenitudinem omnium
expectans in futurum : quando timore ſublato, quo nunc pro inui-
cem metuimus & ſolliciti ſumus; omni aduerſitate depulſa, quam B
oportet nunc vt pro inuicem ſuſtineamus; mortis inſuper aculeo
cum ipſa morte deſtructo, cuius nunc punctionibus plerumque fa-
tigati, neceſſe eſt vt pro inuicem doleamus; ſecuritate concepta, de
82. æter. cum hæc. Cam. ſummi illius boni [82] æternitate gaudebimus, cum hæc amicitia, ad
quam hic paucos admittimus, transfundetur in omnes, & ab omni-
bus refundetur in Deum, cum Deus fuerit omnia in omnibus.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

C

D

DE

A

DIVI AELREDI TRACTATVS SVPER EVANGELIVM.

B *Cum factus eſſet* IESVS *annorum duodecim.* LVC. 2.

PETIS à me, fili chariſſime, I. quatenus ex
lectione euangelicâ, quâ duodennis pueri
[1] IESV pia geſta narrantur, aliqua piæ medita-
tionis, & ſancti amoris eliciam ſemina, &
ſportulis litterarum commendans, tibi colli-
C genda tranſmittam. Adhuc [2] nuntius iſta lo-
quebatur, & ecce ſenſi in ipſis medullis cordis
mei ex quanto, ex quali, ex quam ardenti, ex
quam dulci tua id fraternitas petebat affectu:
cùm ſubitò mihi venit in mentem vbi aliquando fuerim, quid ſen-
ſerim, quid ſenſerim, quid in me ipſa euangelica verba nonnum-
quam egerint vel cum legerentur, vel cum cantarentur.

[3] RESPEXI, reſpexi miſer, reſpexi, & vidi quàm longè poſt ter-
gum meum illa [4] ſuauia, ac iucunda reliqueram, quàm longè ab his
delicijs[5] occupationum ac ſolicitudinum, me funes abſtraxerint, adeo
D vt quæ tangere tunc nolebat anima mea, nunc præ anguſtiâ cibi mei
ſint: hæc recordatus ſum & effudi in me animam meam, cum emiſſa
ad me manus Domini tetigit cor meum, & vnxit illud vnctione mi-
ſericordiæ ſuæ.

CERNIS in [6] ipſo tuæ inquiſitionis modo, quid luminis,
quid ſplendoris tuus mihi ſcintillat affectus [7] cum inſinuari tibi
flagitares, puer IESVS, triduo illo quo quærebatur a matre, vbi
fuerit, quo ſit vſus hoſpitio, quibus cibis alitus, quorum delectatus
conſortio, quibus negotijs occupatus. Sentio, fili mi, ſentio ea ipſa
quàm familiariter, quàm affectuosè, cum quibus lacrymis in orationi-

bus tuis ſanctis ab ipſo IESV ſoleas ſciſcitari, cùm ante oculos cor- A
dis tui, illa dulcis pueri dulcis verſatur imago, cum illum ſpecioſiſſi-
mum vultum ſpiritali quadam imaginatione depingis, cum[8] oculos
illos ſuauiſſimos, ſimul ac mitiſſimos in te iucundius radiare perſen-
tis. Tunc[9] vt mihi videtur intimo clamas affectu. O dulcis puer, vbi
eras?[10] vbi latebas? Quo vtebaris hoſpitio, quorũ fruebaris conſortio?
vtrum in[11] cœlo, an in terrâ, an in domo aliquâ interim morabaris, vel
certè cum aliquibus,[12] tuę tunc ętatis puerulis ſecreto loco conſiſtens,
eis ſecretorum myſteria profundebas, ſecundum tuam in Euangelio
Marc. 10. 13. vocem: Sinite pueros venire ad me, & nolite prohibere illos? Feli-
ces, ſiqui fuerunt illi, quibus tot diebus[13] tuam tam familiariter præ- B
ſentiam indulſiſti. Sed quid eſt, mi dulcis[14] Domine, quod ſanctiſſimæ
matri tuæ quærenti, dolenti, ſuſpiranti non compatiebaris? Deni-
que ipſa, & pater tuus dolentes quærebant te. Immo tu Domina mea
dulciſſima, cur[15] puerum quærebas, quem Deum eſſe non ignorabas?
An ne cruciaretur fame, ne frigore vexaretur,[16] ne à quolibet ſuæ eta-
tis puero iniuriaretur, formidabas? Nonne ipſe eſt, qui paſcit omnia,
Matth. 6. 29. omnia nutrit, qui fænum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum
& ſeqq. mittitur,[17] glorioſius a Salomone veſtit & ornat? Quin potius, Do-
mina mea, pace tuâ dico, dulciſſimum filium tuum cur tam facilè
amiſiſti, tam incurioſè cuſtodiſti, tam ſerò quod deerat animaduer- C
tiſti?[18] Vtinam mihi inſpirare dignetur ipſe IESVS[19] quid tibi ſic quæ-
renti, ſic flagranti, ſic æſtuanti,[20] interno ac ſpiritali ſermone reſpon-
derit, vt nota[21] tibi ſcribere, ac guſtata eructare ſufficerem. Videamus
tamen, ſi placet, quidnam ſit quod Dominus IESVS in Bethlehem
naſcitur, latet in Aegypto, nutritur in Nazareth, & inde duodennis ad
templum, & metropolim ciuitatem aſcendit,[22] nec ſolus tamen, ſed
ſub parentum diſciplina. Vt quid iſta omnia? Quia profectò dux eſt
Dominus meus IESVS, quia medicus, quia[23] doctor. Et vt dux no-
ſter exultauit vt gigas ad currendam[24] viam, quoniam à ſummo cœlo
Pſal. 18. 7. egreſſio eius, & vſque ad Bethleem deſcenſus[25] eius. Vbi plena cæle- D
ſtium odoramentorum relinquens veſtigia, poſuit tenebras, id eſt
Aegyptum, latibulum ſuum. Et cum ſedentibus in tenebris & vmbrâ
mortis, lucẽ ſupernę gratiæ[26] infudiſſet, & Nazareth ſanctâ[27] ſuâ nobi-
litauit pręſentia: ſicque Nazaręus[28] effectus, templum ingreditur qua-
ſi puer, diſcens non docens, audiens & interrogans, & in his omni-
bus à parentum diſciplina non recedens.

SIC Domine, ſic præcedis miſeros, ſic ſanas ægrotos: hanc viam
errantibus, hanc aſcendentibus ſcalam, hunc exulibus[29] reditum præ-
monſtras. Quis[30] dabit mihi, IESV bone, tuis inhærere veſtigijs, &
ſic

Digitized by Google

A ſic currere poſt te, vt quandoque apprehendam te? Ego prodigus ille *Luc. 15.12. & ſqq.*
filius, qui accepi ad me ſubſtantiam meam, nolens cuſtodire ad te for-
titudinem meam, profectus ſum in regionem longinquam, regionem
diſſimilitudinis, comparatus iumentis inſipientibus, & ſimilis reddi- *Pſal. 84. 13.*
tus illis. Ibi diſſipaui[31] omnia mea viuendo luxurioſè, & ſic cępi egere.
Infelix egeſtas! cui & panis defuit, & porcorum cibus non profuit.
[32] Sequens quidē animalia immundiſſima erraui in ſolitudine, in ina- *Pſal. 106. 4. & ſeqq.*
quoſo, viam ciuitatis habitaculi [33] non inueniens. Eſuriens & ſitiens
anima mea in malis contabuit. Et dixi. Quanti mercenarij in domo
patris mei abundant panibus, [34] ego autem hic fame pereo? Dum ſic
B clamarē[35] ad patrem, exaudiuit me [36] deducens in viam rectam, vt irem
in ciuitatem habitationis.[37] Quam? niſi illam quę[38] abundat panibus, &
domus panis dicitur? id eſt, Bethleem? Confiteantur tibi Domine
miſericordiæ tuæ, quia ſatiaſti animam inanem, & animam eſurientē
ſatiaſti[39] bonis; pane vtique illo qui de cœlo deſcendit, & poſitus in
[40] præſepi, ſpiritalium cibus factus eſt iumentorum. Et hæc quidem
[41] conuerſionis, quaſi ſpiritalis cuiuſdam natiuitatis ſunt initia, vt con-
formemur paruulo, Paupertatis ſuſcipiamus inſignia, & facti vt iu-
mentum apud te Domine, præſentiæ tuæ delicijs perfruamur. Sed
quia ſcriptum eſt,[42] Fili acceſſiſti ad ſeruitutem Dei, ſta fortiter, & pre- *Eccli. 2. 1.*
C para animam tuam ad tentationem: abſcondit modicum faciem
[43] ſuam à nobis Dominus Iesvs, non vt diſcedat, ſed vt [44] lateat; &
ecce Aegyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Sedentes quippe in tene-
bris,[45] & vmbrâ mortis, laborātes ex parte iucunditatis inopiâ, vincti,
& compediti ferro, proprij [46] videlicet cordis duritiâ: neceſſe eſt vt
clamemus ad Dominum cum tribulamur, & ipſe de neceſſitatibus
noſtris eruet nos. Luce [47] enim ſuæ conſolationis, diſſipans tenebras
huius tentationis, & gratiâ internæ compunctionis, rumpens[48] vincu-
la duritiæ interioris, ſereniori vultu nos[49] præcedit ad Nazareth: vt ibi
inter flores ſcripturarum, & virtutum[50] fructus, ſub ſeniorum diſci-
D plinâ nutriti, duodecimi anni delicias ſortiamur. Sicut enim Domi-
nus Iesvs in nobis naſcitur, & concipitur, ita[51] profecto & creſcit,
& nutritur in nobis: donec occurramus omnes in virum perfectum, *Epheſ. 4. 13.*
in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.

Cum ergo factus eſſet Iesvs *annorum duodecim, aſcendentibus illis in Hieruſalem ſecundum conſuetudinem diei [52] feſti, conſummatiſque diebus cum redirent, remanſit puer* Iesvs *in Hieruſalem.*

Primvs

PRIMVM itaque ne nos[53] prætereat ſanctiſſimæ huius A
hiſtoriæ mira ſuauitas, ſciendum id moris fuiſſe Iu-
dæis, vt aſcendentes ad diem feſtum,[54] ſeorſim viri, ſe-
orſim incederent feminæ: ne forte aliquid coinqui-
nationis ſubreperet, præſcribente lege diuinâ, vt
mundi tantum [55] ſacris ſollemnijs intereſſent. Vnde
credibile eſt puerum [56] IESVM in illo itinere nunc patri, & viris adhæ-
rentibus ei; nunc matri, & mulieribus comitantibus eam, ſuæ præ-
ſentiæ dulcedinem indulſiſſe. Cogitemus, rogo,[57] quanta fuit eorum
fœlicitas, [58] quibus datum eſt tot diebus videre faciem eius, & melli-
fluos illius audire ſermones, conſiderare in homine & puero, ſigna B
quædam cæleſtis radiare virtutis, & inter confabulationes [59] mutuas
myſterium ſapientię ſalutaris inſerere. Stupent[60] ſenes, iuuenes admi-
rantur, & ſuæ tunc ætatis [61] pueri morum grauitate, & ſermonum il-
lius pondere deterrentur. Credo enim in illo ſpecioſiſſimo vultu, tan-
tam gratiæ cæleſtis elegantiam refulſiſſe, vt omnium in ſe conuerteret
aſpectũ, auditum erigeret, excitaret affectũ. Cerne quęſo quemadmo-
dũ a ſingulis rapitur, a ſingulis trahitur. Senes oſculãtur; amplectun-
tur iuuenes, pueri obſequuntur. Et quæ[62] lacrymæ à pueris, cum diu-
tius à viris teneretur? quæ ſanctis mulieribus[63] querimoniæ cùm
paulo plus cum patre, & eius ſocijs moraretur? Credo ſingulos [64] in- C
Cant. 1. 1. timo proclamare affectu. Oſculetur me oſculo oris ſui. Et pueris
eius præſentiam [65] ſuſpirantibus, ſed ſenum contubernijs ſe inſerere
Cant. 8. 1. non audentibus,[66] illud faciliſſimè coaptatur. Quis mihi det te fratrem
meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſcu-
ler? Cum hac igitur iucunditate ingredientibus cunctis[67] ſanctam
Ciuitatem, contemplare, rogo, inter ſingulas familias quàm pia fue-
rit ac ſancta contentio, cunctis deſiderantibus[68] ſibi eius dulciſſimam,
ac iucundiſſimam præſentiam indulgeri.[69] Felix qui vincit. Fortè ob
hanc cauſam conſummatis omnibus, cùm redirent, remanſit puer
IESVS in Hieruſalem, & non cognouerunt parentes eius. Arbi- D
trans enim[70] vnuſquiſque quod eſſet cum altero, vtpote qui amabatur
ab[71] omnibus, ab omnibus petebatur, non cognouerunt parentes eius
quod abeſſet, donec itinere[72] diei vnius expleto, per ſingulas familias,
quæ ſimul aſcenderant, quæreretur inter cognatos, & notos. Et non
inuenientes regreſſi ſunt in Hieruſalem. Poſt triduum autem inue-
nerunt eum in templo. Per illud itaque triduum, vbi eras bone
IESV?[73] Quis tibi cibum miniſtrauit ac[74] potum, quis lectulum ſtrauit,
quis detraxit calceamenta, quis membra puerilia vnguentis fouit, &
balneis? Scio certè, quia [75] ſicut voluntate noſtram infirmitatem ſuſ-
cepiſti,

Digitized by Google

A cepiſti, ita cùm[76] velles propriam virtutem oſtendiſti,[77] & ideo, cùm
velles, his obſequijs non eguiſti. Vbi ergo eras Domine? De his
omnibus æſtimare, vel conijcere, vel[78] opinari aliquid libet: affirmare
autem temerè nihil licet. Quid dicam Deus meus? An vt te per om-
nia noſtrę conformares paupertati,[79] & omnes in te[80] humanę miſerię
calamitates ſuſciperes, quaſi vnus è turbâ pauperum ſtipem per oſtia
mendicabas? Quis dabit me[81] buccellarum illarum mendicatarum
participem fieri, vel ſaltem diuini illius edulij reliquijs ſaginari?

SED [82] vt ad ſublimioris opinionis ſecreta veniamus: primâ forte
die paternis ſe vultibus præſentauit, non [83] vt conſederet, ſed [84] vt
B de ordine ſuſceptæ diſpenſationis paternam voluntatem conſuleret.
[85] Nec abſurda videtur talis opinio, ſi æſtimetur Dei filius de his,
[86] quæ in diuina natura ipſe ſimul cum patre & ſpiritu ſancto coæ-
qualis, & [87] conſubſtantialis vtriſque diſpoſuerat, in forma ſerui quã
[88] ſuſcepit, homo Deum, paruus magnum conſuluerit: non vt diſ-
ceret, quod ipſe cum patre in forma Dei æternaliter nouerat, ſed
[89] vt patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret hu-
militatem. Ibi igitur in illo ſecreto cubiculo patris de [90] baptiſmate
ſuſcipiendo, de eligendis diſcipulis, de condendo euangelio, de mi-
raculis faciendis, poſtremo de tolerantia [91] paſſionis, & reſurrectio-
C nis gloria, cunctis diuino modo diſpoſitis: altera iam die angelicis, &
archangelicis choris ſuauitatem ſui vultus indulſit, referenſque an-
tiquam ciuium ſupernorum ruinam poſt modicum reparandam, vni-
uerſam lætificat ciuitatem Dei. Iam tertia [92] die cuneos Patriarcha-
rum & Prophetarum [93] inuiſens, ea quæ a Sancto Simeone ſene iam
dudum audierant, proprij vultus manifeſtatione [94] probauit: ſicque
expectationis illorum moras, inſtantis iam redemptionis promiſſione
conſolans, animæquiores, [95] & alacriores reddidit vniuerſos. Me-
rito igitur poſt triduum inuenitur in medio Doctorum & Seniorum,
vt paternæ pietatis de hominum reparatione conſilium ſicut an-
D gelis & ſanctis carne exutis, quantum videbatur, propalauerat:
in omnium mundialium locorum ſacratiſſimo, [96] templo ſcilicet
Hieroſolimitano, & his primo, qui pretioſiſſimum huius promiſſio-
nis theſaurum in ſacris litteris conſeruabant, paulatim inciperet
[97] reſerare; primo audiens, & interrogans, deinde interrogatus ſa-
cratiſſima myſteria prodens. Denique mirabantur omnes, ſuper pru-
dentia & reſponſis eius. Data [98] eſt pueris & adoleſcentibus, humi-
litatis & verecundiæ forma, vt in medio ſeniorum taceant vt audi-
ant, interrogent vt diſcant. Indica [99] mihi, o dulciſſima Domina
mea, mater Domini mei, quid tibi tunc fuerit animi, quid ſtuporis,
quid gaudij, cum dulciſſimum filium [100] tuum puerum Ieſum inue-

nires non inter pueros, ſed inter doctores? cum omnium oculos in- A
tentos in ipſum, omnium cerneres [102] aures erectas ad ipſum, cum de
prudentia eius & reſponſis puſilli & magni, docti pariter & indocti
loquerentur? Inueni, inquit, quem diligit anima [103] mea, tenui il-
lum, nec dimittam. Tene, O dulcis Domina, tene quem [104] diligis,
rue in collum eius, amplectere, oſculare, & triduanam abſentiam
eius multiplicatis delicijs recompenſa. *Fili, quid eſt, quod feciſti no-
bis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes querebamus te*: [105] Iterum
dico tibi, O Domina mea, quid dolebas? Credo non famem, non ſi-
tim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: ſed tantum
[106] ſubſtractas tibi vel ad modicum ineffabiles præſentiæ eius delicias B
querebaris. Tam enim dulcis eſt Dominus IESVS guſtantibus eum,
tam ſpecioſus [107] videntibus, tam ſuauis amplectentibus, vt breuis
eius abſentia maximi doloris materia ſit. *Quid* [108] *eſt*, inquit, *quod
me quærebatis? Neſciebatis quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet*
me eſſe? Iam hic cæleſtium myſteriorum, in quibus per triduum
[109] fuerat obſeruatus, incipit reſerare ſecretum, vt humilitatis, &
obedientię, [110] ſimul & propriæ voluntatis deſerendę, [111] ſeniorum-
que præceptis, etiam vtilibus prætermiſſis, obtemperandi expreſſius,
& excellentius commendaret exemplum; cum [112] his ſublimibus tam
vtilibus, tam denique neceſſarijs prætermiſſis, ſeniorum [113] ſe ſub- C
diderit voluntati, vt ait Euangeliſta. *Et deſcendit cum eis, & erat
ſubditus illis.* Sed quid eſt quod ait [114] Euangeliſta, quia ſcilicet *ipſi
non intellexerunt verbum, quod loquutus fuerat*? Non hoc de Maria
dictum arbitror, quæ ex quo Spiritus ſanctus ſuperuenit in eam, & ei
virtus altiſſimi obumbrauit, nullum [115] filij ſui potuit neſcire conſi-
lium: ſed ceteris non intelligentibus quæ dixerat, Maria, vt ſciens
& intelligens, *conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.*
Memoria conſeruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris,
quæ de eo viderat, & audierat, conferebat. [116] Ita beatiſſima Virgo
etiam tunc nobis miſericorditer prouidebat, ne tam dulcia, tam ſa- D
lubria, tam neceſſaria, aliqua negligentia laberentur, & propterea
nec ſcriberentur, nec prædicarentur, & [117] ſic ſequaces huius ſpiri-
tualis mannæ delicijs fraudarentur. Omnia igitur hæc virgo pruden-
tiſſima fideliter conſeruauit, verecunde tacuit, opportune prodidit,
& [118] ſanctis Apoſtolis & diſcipulis prædicanda commiſit. De [119] his
quæ ſequuntur, IESVS *proficiebat* [120] *ſapientia, ætate, & gratia
apud Deum, & apud homines*; Multi multa dixerunt, & diuerſi
[121] diuerſa ſenſerunt, de quorum ſententijs non [122] eſt meum iudi-
care. Alij animam Chriſti, ex quo creata eſt, & aſſumpta in Deum,
æqualem

Digitized by Google

A æqualem cum Deo ſapientiam habuiſſe putarunt: [113] alij quaſi creaturam creatori adæquare timentes, ſicut ætate, ita [114] eum & ſapientia profeciſſe dixerunt, [115] Euangelicę annitentes authoritati, quæ ait. [116] IESVS *autem proficiebat ſapientia, ætate, & gratia.* Nec mirum (inquiunt) ſi minor dicatur fuiſſe ſapientia, cum mortalis, atque [117] paſſibilis, ac per hoc beatitudine minor tunc fuiſſe veraciſſime prædicetur.

DE horum ſententijs iudicet quiſque [118] vt volet: mihi ſufficit ſcire, & credere Dominũ Ieſum, ex [119] quo in vnã cum Deo etiã eſt aſſumptus perſonam, [120] perfectũ fuiſſe Deum, ac per hoc perfectam ſapien-
B tiam, perfectam iuſtitiam, perfectam beatitudinem, [121] perfectam inſuper fuiſſe, & eſſe virtutem: & quidquid de Deo ſecundum ſubſtantiam dici poteſt, [122] de Chriſto potuiſſe dici, etiam cùm in vtero eſſet matris, non ambigo. Nec [123] ideo ante reſurrectionem, aut mortalitatem ei, aut paſſibilitatem abrogamus, cùm eum non fantaſtice, ſed vere [124] hominem fuiſſe confitemur, & veram hominis habuiſſe naturam, in quâ potuit proficere ætate: Vtrum autem ſapientia, ipſi viderint, qui de huiuſmodi contendere norunt. Tu autem, [125] fili mi non quæſtiones quæris, ſed deuotionem, nec vnde lingua acuatur, ſed [126] vnde affectus excitetur. [127] Ea propter his, quæ ad hiſtoriã pertinent
C interim prætermiſſis, ad ſpiritalem intelligentiam enucleandam, ſicut ipſe, de quo loquimur, inſpirare dignabitur, tranſeamus.

[128] DOMINVS Deus noſter, Deus vnus eſt: non poteſt variari, non poteſt mutari, dicente Dauid. [Tu ſemper idem es, & anni tui *Pſal.* 101. 28. non deficient.] Hic igitur Deus noſter æternus, intemporalis, incommutabilis, in noſtrâ factus eſt naturâ mutabilis, & temporalis, vt mutabilibus ad ſuam æternitatem & ſtabilitatem, viam faceret eam, quam pro nobis aſſumpſit mutabilitatem, vt in vno eodemque ſaluatore noſtro, & via eſſet quâ aſcenderemus, & vita ad quam veniremus, & veritas quâ frueremur, ſicut ipſe ait. [Ego ſum via, veritas, *Ioan.* 14. 6.
D & vita.] Magnus itaq; Dominus in ſuâ naturâ perſiſtens, paruulus natus eſt ſecundum carnem, per certa temporum ſpacia profecit, & creuit ſecundum carnem, vt nos mente paruuli immo pæne nihili, ſpiritualiter naſceremur, & per ſpiritualium ætatum diſtinctiones creſceremus, & proficeremus. Ita eius profectus corporalis, noſter eſt profectus ſpiritualis, & ea, quæ ab eo in cunctis ætatibus acta deſcribuntur, in nobis per ſingulos profectuum gradus ſpiritualiter agi, à bene proficientibus ſentiuntur. Sit igitur corporalis eius natiuitas ſpiritualis noſtræ natiuitatis, id eſt ſanctæ conuerſionis exemplum: perſecutio, quam paſſus eſt ab Herode, illius, quam in initio noſtræ

Digitized by Google

conuerſionis ſuſtinemus a Zabulo, tentationis indicium: educatio A
eius in Nazareth, noſtrum exprimat in virtute profectum. In primò
Luc.15.17. prodigus filius fame tabeſcens, ad domum panis inuitatur, vbi non
Pſal.101.10. ſimilagineus, ſed ſubcineticius inuenitur, vt cinerem cum pane
manducet, & potum ſuum cum fletu temperet. Eſt enim panis ſimi-
Ioan.1.1. lagius purus, mundus, ſine cinere, ſine fermento, ſine paleis, In
principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat
verbum. Sec ad hæc quis idoneus? Panis eſt angelorum, quorum pa-
latum ad guſtum vuę acerbæ non obſtupuit: ideo plenè, & perfectè
guſtant, & vident quoniam dulcis eſt Dominus. Sed vt panem
Angelorum manducaret homo, ſuſceptis paleis noſtræ paupertatis, B
ſuſceptis cineribus noſtræ mortalitatis, ſuſcepto fermento noſtræ
infirmitatis; panis Angelorum factus eſt homo, magnus factus eſt
paruulus, diues pauperculus, vt tu magnus in oculis tuis, humilitate
fias paruulus; diues cupiditate, facultatum abiectione fias paupercu-
lus: nec, vbi ſpiritualiter naſceris, locum habeas in diuerſorio, dum
non tuæ voluntati, tuo ſenſui, tuæ ſcientiæ, tuæ induſtriæ ſed, alieno
Pſal.79.6. iudicio inniteris. Tunc cinerem cum pane manducabis, quando ciba-
bit te Dominus pane lacrymarum, & potum dabit in lacrymis in
menſurâ. Sic tu naſceris in Chriſto, ſic in te naſcitur Chriſtus. Tur-
Mat.2.3. batur Herodes, ſcilicet diabolus, quod ſuum Chriſtus inuaſit impe- C
rium: nec æquis aſpicit oculis, ſuum domicilium in Chriſti hoſpitium
Pſalm.71.3. commutatum. Vibrat gladium, tendit arcum, & in eo parat vaſa
Pſalm.10.3. mortis, vt ſagittet in obſcuro rectum corde. Inflammat car-
nem naturalibus incentiuis, turbat mentem cogitationibus nox-
ijs, & paruulorũ cogitatus priori ſuauitate lactentes, multiformi ten-
tatione confodit. Tunc videtur tibi Chriſtus defuiſſe, donec He-
rode, non tuis viribus, ſed gratiâ diuinæ miſerationis extincto, cum
ampliori tranquillitate redeat, tuumque in Nazareth prꝯſtoletur oc-
curſum. Poſt tentationem namque neceſſe eſt vt ad virtutum ſtudia,
ſpiritualiaque exercitia mentis alacritate conſcendas, quaſi ad Naza- D
reth, id eſt, florem: quia ſicut flos non quidem fructus eſt, ſed ex eo
fructus producitur; ita exercitia hæc, non quidem puræ virtutes ſunt,
quamuis ex eis verę virtutes, Deo operante, naſcantur. Inde aſcendẽ-
dum eſt Hieroſolymam, ſed modo congruo, & tempore opportuno.
CVM enim factus eſſet IESVS annorum duodecim, aſcendit
Hieruſalem. Plane ſecundum leges allegoricas, Chriſtus de Nazareth
aſcendit Hieruſalem: quando relicta ſynagoga, eccleſiæ gentium
præſentiam ſuæ pietatis exhibuit. Meritò tunc duodennis erat, quia
qui legem non venerat ſoluere, ſed adimplere, denarium legis bina-
rio

A rio auxerat euangelicæ perfectionis: verbum adbreuiatum, ſed conſummans, & conſummatum faciens ſuper terram, & legem & prophetas bipartito charitatis præcepto concludens.

REMANSIT itaque *puer* IESVS *in Hieruſalem, & non cognouerunt parentes eius.* Eſt adhuc in eccleſia Chriſtus, & Iudæi, parentes ſcilicet eius ſecundum carnem, ignorant. Eſt adhuc in Aegypto Ioſeph, & lingua Aegyptiaca non Iudaica dicitur ſaluator mundi; & ipſo frumēta ſapientię ſuę Aegyptijs, id eſt, gentibus diuidente, fratres eius inter Chananeos, immundos videlicet ſpiritus, verbi Dei fame tabeſcunt. *Exiſtimantes*, inquit, *eum eſſe in comitatu.* Quid eſt hoc? Adhuc,
B o Iudæi, Chriſtum in veſtro comitatu præſumitis? cùm iam, ſecundum Ieremiam veſtrum, reliquerit domum ſuam, dimiſerit hereditatem *Ierem.* 12. 7. 8.
ſuam: quoniam facta eſt ei hereditas eius quaſi ſpelunca leęnę. Quibus indicijs, qnibus myſterijs, quibus ſacramentis, in veſtro eſt comitatu? Vbi templum, vbi iuge ſacrificium, vbi ſacerdotium, vbi altare illud, quod ſolum vobis in ſola Hieroſolyma conceſſum eſt? Vbi ignis ille perpetuus, quo extincto, omnia pariter holocauſtomata perierūt, quæ non poſſunt alieno igne conſumi. Ergo aut nihil horum habetis, aut ſi forte vos ea habere præſumitis, non ſecundum Dei præceptum habetis, ac proinde nec Chriſtum habetis. In his enim om-
C nibus, ſecundū prophetica myſteria, Chriſtum aliquando habebatis: ſed apparente eo, quem prænuntiabant, ipſa prænuncia ſublata ſunt: de quibus fruſtra poſt eius aduentum præſumebatis. O mira peruerſitas! O mira cæcitas! Hæc omnia non attendentes Iudæi, adhuc eum eſſe in ſuo æſtimant comitatu, & requirunt eum inter cognatos & notos. Quem quæritis, O Iudæi, quem quęritis? Iam lapis *Daniel.* 2. 34.
abſciſſus de monte ſine manibus, vniuerſam impleuit faciem terræ, & adhuc quæritis? Ecce vbique terrarum diſperſi, vbique Chriſtum offenditis, & adhuc quæritis? Vbique inter gentes in laudibus Chriſti veſtrum Amen reſonat, veſtrum Alleluia cantatur, veſtrum Oſanna
D reſultat, & adhuc quæritis? In ſole poſuit tabernaculum ſuum, nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius, & adhuc quæritis? Quæritis eum inter cognatos & notos. Quæritis eum apud Iſaiam: ſed ſicut ipſe ait, *Iſaia.* 1. 3.
Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus prę ſepe Domini ſui, Iſrael tem non cognouit me: populus meus non intellexit, ideo non inuenitis. Quæritis eum apud ſanctum Dauid, ſed & ſecundum ipſum, Facta eſt menſa veſtra coram vobis in laqueum: ideo non inuenitis. *Pſalm.* 68. 23.
Obſcurati ſunt enim oculi veſtri ne videant, & dorſa veſtra incuruentur. Quæritis eum apud Ieremiam, ſed ipſo teſte. Sacerdotes ig- 24. *Ierem.* 2. 7.
norant legem, neſciunt videntem, ideo non inuenitis. Quæritis eum

Digitized by Google

apud Moyſen, ſed vſque hodie cum legerint Moyſen, velamen poſitum eſt ſuper cor veſtrum : ideo non inuenitis. Reuertere itaque reuertere Sunamitis, reuertere in Hieruſalem, & inuenies. Nunciatur certe IESV quod mater eius, & fratres foris ſtent quęrẽtes eum. Numquid egreditur? vos potius ingredimini, & inuenietis. *Et regredientes,* inquit, *inuenerunt eum poſt triduum in templo.* Si fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut arena maris, reliquiæ conuertentur, reliquiæ inquam, Iacob ad Deum fortem. Quando? vtique poſt triduum. O tempus A
Oſee.3.5. deſiderabile, quando cognoſcet Iſrael Deum ſuum, & pauebit ad Dauid regem ſuum, quando vtraque gens faciet ſibi caput vnum, & aſcendent de terra. Quando hoc erit? IESV bone! quando reſpicies B carnem tuam, domeſticos ſanguinis tui, cum nemo carnem ſuam odio habeat? Frange Domine eſurientibus panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Quamdiu miſer Cain vagus, & profugus erit ſuper terram tuam : quę aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem tuum, O noſter Abel, de manu eius? Nonne adhuc reddidiſti ei ſeptuplum in ſinum eius, cum vbique maior ſeruiat minori; cum vbique ſit iugum premens, & gladius terrens, nec ſit qui redimat, neque qui ſaluum faciat? Scio quia tandem conuertentur, & famem patientur vt canes, ſed ad veſperam. Poſt triduum enim inuenerunt eum in templo. Prima dies, qua ingreſſus noſtram Hieruſalem Dominus IESVS, abſcondit ſe a matre ſua Synagoga, & C fratribus ſuis Iudæis, Apoſtolica fuit in gentibus prædicatio, ſicut
Actor.13.46. ipſis Iudæis Paulus loquitur. [Quia indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.] Tunc quippe tenebroſis gentilium cordibus lux cæleſtis infulſit, decuſſaque priſtinæ infidelitatis tetra caligine, ſplendor fidei mentibus perditorum radios ſuæ claritatis inuexit. Sed huius diei iucundiſſimũ lumẽ, nox diræ perſecutionis interpolat, quando ſæuientibus in Chriſtianos mundi principibus, cruces, beſtiæ, equulei ferreæque manus, ignitæ ſartagines, & ardentes laminæ, & mille tormentorum genera in eorum exitium D præparantur : quæ omnia licet Chriſtianorum pars maxima fidei vir-
** forte vicisset.* tuter*iſiſſet, non modica tamen multitudo tortoribus cedens, luctum miſerabilem ſanctis indixit. Secutus eſt hanc noctem dies, diuinæ miſerationis luce clariſſimus, quando regibus mundi ad Chriſtum conuerſis, ſubuertuntur templa gentilium, & delubra dæmonum in martyrum memorias conſecrantur, & paulatim veritate mortalium pectoribus illabente, nox perfidiæ confuſa repellitur. Sed hunc iterum ſplendidiſſimum diem, nebula hæreſiacæ prauitatis obtexit: donec labore doctorum, error productus in lucem, Chriſtianorum corda

deſeruit,

A deſeruit; & in ea iam fides diu examinata, & multis probata rationibus, ſolem iuſtitiæ periclitanti mundo reuexit. Et ecce nunc aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies. O tempora periculoſa! Iam tertij diei lucem, falſorum Chriſtianorum perdita vita recondit, & noctem ſuperabundanti iniquitate caligantem, ſeneſcenti iam mundo refundit. Superabundat enim iniquitas, & refrigeſcit charitas. Expectamus diem, quâ prædicante Henoch & Eliâ, IESVM inueniat mater eius Sygoga, ingreſſa nimirum templũ: id eſt eccleſiam: in quâ inter ſeniores & doctores, medius reſidet mediator Dei & hominum, homo Chriſtus IESVS, in paruulis audiens, in adoleſcentibus quærens, in ſe-
B nioribus docens.

TVNC vox lætitiæ, & exultationis in tabernaculis Iacob perſonabit, quando agnitus à fratribus verus Ioſeph, populo Iudæorum in fine mundi, quaſi patri ſeneſcenti viuus nuntiabitur à dicentibus. [Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in totâ terrâ Aegypti] *Fili*, inquir, *quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Quid feciſti, O Ioſeph? Mater moritur, pater perpeti fletu conteritur, periclitantur fratres, tota inſuper domus paterna langueſcit, & tu, tuorum negligens, Aegyptijs conſulis ad ſalutem? Fili, quid feciſti nobis ſic? Eunt fratres in Aegyptum, & redeunt, cernunt te Dominum
C terræ, nec recognoſcunt: & ſpecioſus ille vultus, quem Aegyptus tota miratur, domeſticis tantum tuæ carnis abſconditur. Fili, quid feciſti nobis ſic? Reſpicis tuos quaſi alienos, imponis crimina, minaris ſupplicia, & quem clementiſſimum inueniunt alieni, tui te crudeliſſimum reperiunt. Fili quid feciſti nobis ſic? Prodigus ille filius tuus, qui dilapidauit omnem ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, qui fornicatus in ligno & lapide, & mutauit gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, atque ſerpentium; introductus in domum tuam, ecce iam tot annis vituli ſaginati carnibus paſtus, & ſanguine vuæ meraciſſimo debria-
D tus, in noſtri Dauid delicijs ſymphonia luſit, & choro; & nos, quorum erat teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres ex quibus tu ſecundum carnem, quaſi alieni foras ſtetimus. Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Putabamus nouo miraculo templum reædificandum, reſtaurandum ſacerdotium, diſperſionẽ Iſrael in dilectam ſibi Hieroſolymam reuocandam, & ſic Chriſtum inueniendum in finibus Iudeæ, quem nunc inuenimus in campis ſiluæ.

Geneſ.45.26.

Luc.15.30.
Ierem.3.9.
Rom.1.23.

DOLENTES quærebamus te: doluimus antiqua ſublata miracula, oracula ſiluiſſe prophetica, Ducem de femore Iacob nullum,

Digitized by Google

*Deuter.*32. vnctionem Regum & Pontificũ nullam: & cum hæc omnia tuum te- A
18. ſtarentur aduentum, non credidimus tamen te, nobis relictis, alienũ
[b] *ibid.* 10.11. dignaſſe hoſpitium: Ideo dolentes querebamus te. Non putabamus
[c] *Exod.* 14. nobis promiſſum, nobis redditum, ob æmulæ gentis ſalutem reli-
21. quiſſe[a] quos genuit, ſpreuiſſe[b] quos fouit: & his,[c] quibus mare ceſſit,
[d] *Exod.* 16. [d] quos cœlum pauit,[e] quos potauit ſaxum,[f] quibus aqua murus extitit,
14. [g] quibus murus peruius fuit,[h] quibus paruit ſol, quibus luna ſubſtitit,
[e] *Exod.*17.6. immundas idolatriâ gentes prætuliſſe. Ideo dolentes quærebamus
[f] *Exod.*14. te. Et aliquando quidem multis indicijs tuus nobis probabatur ad-
22. uentus, ſed ob gentium vocationem, & noſtram repulſionem rurſus
[g] *ibidem.* deſperabatur. Ideo dolentes quærebamus te. Et ille: *Quid eſt*, in- B
[h] *Ioſue.*10. quit, *quod me quærebatis? neſciebatis quia in ijs, quæ patris mei ſunt,*
12.13. *oportet me eſſe*? O ſtulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus
*Luc.*24.25. quæ locuti ſunt prophetæ, nonne ita oportuit pati Chriſtum, &
47. ita intrare in gloriam ſuam, & prædicari in nomine eius pœniten-
tiam per omnes gentes? Siccine non audiſtis per os Dauid vocem pa-
*Pſalm.*2.8. tris ad filium? [Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, &
poſſeſſionem tuam terminos terræ?] Quid eſt quod me querebatis,
& non ſtatim inter gentes inueniebatis? Nonne Abtahæ dictum eſt,
*Geneſ.*22.18. In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ? Neſciebatis quia
in ijs, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Audite patrem per Iſaiam C
*Iſai.*49.6. loquentem mihi. [Parum mihi eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas
tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas. Dedi te in lucem gentium,
vt ſis ſalus mea vſque ad fines terræ.] Nonne ego ſum apud patriar-
*Gen.*49.10. cham Iacob Expectatio gentium, & apud * Malachiam Deſideratus
* Lapſus eſt memoriæ, vel error ſcribæ; nã eſt. Aggæi. 2.8. earum? & ſicut idem ait,[a] A ſolis ortu vſque ad occaſum, magnum no-
men meum in gentibus. Tumuiſtis muneribus meis, inuidiſtis viſce-
ribus meis; & quia nequam oculus ſaluti pænitentis inuidit, liuore
cæcatus propriæ ſalutis authorem videre non potuit. Ideo naturali-
[a] *Malach.*1. bus ramis non peperci, ſed illis à radice naturalis oliuæ deciſis, ramos
11. alienos inſerui. Sed nunc exurgens miſerebor Sion, quia tempus mi- D
*Pſal.*101.14. ſerendi eius, quia venit tempus. Reuoco quos abieceram; recolligo
*Mat.*28.20. quos diſperſeram; ſuſcipio quos repuleram; & ecce ego vobiſcum
ſum omnibus diebus, vſque ad conſumationem ſæculi. Hæc interim
allegorice dicta ſufficiunt.]

NVNC redeundum [139] eſt mihi ad te, fili chariſſime, cui animus eſt conformari Chriſto, & veſtigijs Ieſu arctius inhærere: ſi forte [140] ſufficiam in euangelicâ lectione tuum tibi explicare profectum, vt hoc [141] ipſum in his legas ſchedulis, quod in [142] temetipſo abiutus ſuauius experiris. Credo enim te de Bethleemitica paupertate ad

Nazarenas

Digitized by Google

A Nazarenas tranſiſſe diuitias, & iam [144] duodennem effectum, de floribus Nazarenis ad fructus Hieroſolimiticos [145] aſcendiſſe, vt non tam in codicibus, quam in proprijs moribus hæc myſtica valeas lectitare: ſicut enim Bethleem vbi Chriſtus [146] paruus, & pauper naſcitur, bonæ vitæ eſt inchoatio, [147] Nazareth vbi nutritur, virtutum exercitatio; ita Hieruſalem, ad [148] quam duodennis aſcendit, cæleſtium ſecretorum eſt contemplatio. In [149] Bethleem anima pauperaſcit, in Nazareth diteſcit, in Hieruſalem [150] delicijs affluit. Pauperaſcit perfectâ mundi abrenunciatione, diteſcit virtutum [151] perfectione, delicijs affluit ſpiritualium ſaporum dulcedine. Aſcenden-

B dum quippe eſt a conualle plorationis inter aſpera tentationis, per plana exercitij ſpiritualis, ad alta luminoſę contemplationis. In Bethleem nouæ [152] conuerſationis dedicatur infantia, quæ rationis impotens neminem cædit, neminem fallit, libera cupiditatis, ſuæ voluntatis inſcia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præſentibus anxia, nec de futuris ſolicita, alieno tantum ſuſtentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, [Si *1. Cor.* 3.18.
[153] quis, inquit, voluerit inter vos ſapiens fieri, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.] Et Dominus in Euangelio. [Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini *Mat.* 18.3.
ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.] Hac itaque anima

C [154] quælibet initiatus infantia poſt Herodianas perſecutiones, ſi cœperint in ea, quaſi in agro fertiliſſimo, virtutum [155] flores vberius pullulare; non immerito Nazareth, quæ flos interpretatur, quaſi ſeptennis inhabitans, duodecimum annum feliciter expectabit. Primo quidem neceſſe eſt, vt ager cordis noſtri peccatorum noſtrorum recordatione, & infirmitatis noſtræ [156] conſideratione, quaſi ſtercoretur: deinde tentationum vomere multipliciter fatigetur, & ſic virtutum ſemina flores parturiant ſpiritualium exercitiorum. Ergo illum, a [157] quo ſpiritus timoris [158] antiqua vitia, & inolitas [159] cupiditates reſecauerit, vnius anni puerum æſtimato. Si deinde mitem eum, &

D obedientem ſpiritus pietatis effecerit, [160] bimum eum ſpiritualiter iudicato. Iam ſi ſpiritus ſcientiæ ſuæ infirmitatis cognitionem, & [161] auxilij deſiderium diuini infuderit, [162] tertium annum non dubites acceſſiſſe. Quem ſi contra omnes tentationes, & carnales delectationes, quæ militant aduerſus animam, ſpiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robuſtum, annorum quatuor puerum admirare. Accedat ſpiritus conſilij, & [163] virtute eum diſcretionis quinquennem efficiet. Cui ſi ſpiritus [164] intellectus meditationem ſacræ legis indulſerit, ad ſexti anni ætatem felici progreſſu peruenit. Septimum annum ſpiritus ſapientiæ aduehit, que de legis diuinæ meditatione

procedit [165] quatuor virtutes, quaſi quatuor annorum lucem, animæ A
inuehens perficienti, quibus nihil eſt in vita vtilius hominibus, ſicut
Sapien. 8. 7. [166] de ipſa ſapientia ſcriptum eſt. [Sobrietatem docet & Prudentiam,
& Iuſtitiam, & Virtutem, quibus nihil eſt vtilius.] [167] Hæ ſunt enim
pręcedentium virtutem moderatrices, ſine quibus cęterę nec honeſte
haberi, nec perſeueranter poſſunt ſeruari. [168] Agit enim Sobrietas,
quæ alio nomine [169] dicitur Temperantia, ne ſit ipſarum virtutũ im-
moderata progreſſio: Prudentia, ne ſit [170] earum indiſcreta confuſio:
Iuſtitia, ne ſit virtutum [171] vſus inordinatus: Virtus, [172] quę & For-
titudo dicitur, vt perſeueranter eius [173] teneatur affectus. Sequitur
[174] annus duodecimus, lux videlicet contemplationis, quæ ad ipſam B
Hieruſalẽ [175] cęleſtem animam ſubleuat ęſtuantem: quæ cœlum re-
ſerat, quæ portas [176] aperit paradiſi: quæ ipſum ſponſum, ſpecioſum
formâ præ filijs hominum, quaſi per cancellos proſpicientem [177] pu-
ræ mentis oculis exhibet contemplandum; vt vocem illam ſuauiſſi-
Cant. 4. 7. mam mereatur audire. [Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt
in te] [178] Emaculata enim ſordibus paſſionum, euolans à retibus occu-
pationum, abolita memoria præteritorum, euaneſcentibus imagini-
bus [179] exteriorum; decoram cordis ſui faciem ad cernendum quem
diligit, ſummâ auiditate ſuſtollit, & [180] ideo audire meretur. Tota pul-
Cant. 2. 11. chra es amica mea, & macula non eſt in te; Hiems, inquit, tranſijt, im- C
ber abijt, & receſſit, flores [181] apparuerunt. Hi ſunt flores odoriferi, ni-
mirum, licet adhuc in quadam nouitate, virtutes; quæ poſt hiemem
perſecutionum, & [182] imbres tentationum, in agro pectoris bene
proficientis feliciter oriuntur: [183] quorum Chriſtus decore ſimul,
& odore delectatus, ab inferioribus eam ad ſuperiora inuitans:
Hiems, inquit, tranſijt, imber abijt, & receſſit, flores [184] apparuerunt.
Et [185] quoniam per gemitum compunctionis, aperitur via contem-
Cantic. 2. 12. plationis, adiecit in conſequentibus: [Vox turturis audita eſt in terra
noſtrâ.] Recole, fili, quid ſoleas in angulis ſuſurrare, [186] cum inſtar
turturis, quæ auis caſtiſſima eſt, & ſoliuaga, & gemebunda, late- D
bras quæris, & licet inter multos [187] conſtitutus, ſolitudinem tibi æ-
dificas [188] quotidianam; quomodo gemis, quomodo æſtuas, quo-
modo quæris quem diligit anima tua, & [189] amoris impatiens iam op-
tas videre quem [190] amas: quomodo nunc blandiris, nunc ad maio-
ris deſiderij incentiuum ſuauiter indignaris; nunc moras accuſas,
nunc [191] te cauſaris contemptum; nunc te eius viſitatione confiteris
indignum, & iterum de eius [192] toties expertâ bonitate præſumis:
nunc quaſi vlterius non ſuſtinens, ſpiritali quodam litigio vel lucta-
mine, euincere retardantem conaris. Quæ tunc lacrymæ, qui gemitus,
quæ

A quæ ſuſpiria, quę voces? Nunc oculi fletu graues [193] cum imis ſingulti-
bus eriguntur ad cœlũ, nunc manus expanduntur, & brachia: nunc pe-
ctoris tunſione animę tarditas accuſatur: proferuntur interim verba
ſine principio, ſine [194] fine, & quorũ nec ſententiæ cohærent ſibi, nec
rationes ſimiles ſunt, nec alicuius linguæ ſenſus vel idioma ſeruatur,
quando vox aliquando reſpondet affectui, & iterũ vocem affectus in-
tercipit. Gaudet certe pius ille IESVS tali certamine ſuperari, & talis
[195] animæ tanta conſtantiâ delectatus, ad circumſtantes angelos glo-
riatur: Vox turturis audita eſt in terrâ [196] noſtrâ. In terrâ enim viuen- *Cantic.* 2. 12.
tium talis vox animæ æſtuantis auditur, & tanti deſiderij odor ſua-
B uiſſimus, vniuerſam demulcet ciuitatem Dei. Sic tibi in [197] angulo
domatis, quaſi Eliæ in ſpeluncâ, primò tranſit ſpiritus [198] grandis & 3. *Reg.* 19. 11.
fortis ſubuertens montes, & conterens [199] petras: ſed non in ſpiritu
Dominus; & poſt ſpiritum commotio, ſed non in commotione
Dominus; & poſt commotionem ignis, ſed non in igne [200] Domi-
nus; & poſt ignem ſibilus auræ [201] tenuis. Hi ſunt gradus quidam
per quos in oratione mens compuncta conſcendit, quaſi virgula
fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & [202] vniuerſi pulueris pig-
mentarij. Sed hæc tibi ipſi non tam inueſtiganda, quàm in ipsâ tuâ
oratione animaduertenda [203] committo: vt diligenter attendas, cum
C quâ primum difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pecto-
ris tui, vt [204] inuenias ibi ſpeluncam: in quâ [205] quodammodo ab
omnibus, quæ mundi ſunt, ſepeliaris, & ores patrem tuum in abſ-
condito. Videtur aliquando cor in modum [206] ſilicis duruiſſe; vide-
tur quaſi mons aliquis interiacens, interiorem aſpectum ab omnibus
ſpiritualibus excluſiſſe, donec ſpiritus [207] grandis & fortis pertran-
ſiens ſubuertat montes, & conterat petras ante Dominum: quem
nimirum ſpiritum ſequitur [208] commotio, quando mens quâdam
compunctione reſoluitur, & profluentibus lacrymis, quidquid in
ſe [209] ſordidum ſentit, aduerſum ſe commotâ, interiori contritione
D detergit; vnde ortâ ſpe, igne ineffabilis deſiderij exardeſcit, & ſpiri-
tuale quoddam certamen init cum Deo: donec ſibilus auræ tenuis
illapſus præcordijs, leni tactu perſtringit [210] affectum; cunctiſque
motibus, [211] cunctis diſtenſionibus, cũctis verbis, cunctis cogitationi-
bus imponens ſilentium, vſque ad [212] ipſas portas Hieruſalem cęleſtis
animam ſubleuet contemplantem. Tunc ille diu quæſitus, toties ro-
gatus, tam ardenter deſideratus, ſpecioſus formâ præ filijs hominum,
quaſi per cancellos proſpiciens, inuitat ad oſcula, Surge inquiens, *Cantic.* 2. 10.
propera amica mea, & veni. Tunc ingrediens Hieruſalem, tranſit
in [213] locum admirabilis, vſque ad domum Dei, in voce exultationis

A nitione illuminet, & charitatis, quæ ex legis meditatione procedit,
inflammet. Porro in ſiniſtrâ eius virga æquitatis, virga [236] regni ſui, vt
& quærentis præſumptionem arguat, & curioſitatem compeſcat.
Poſtremo ſi hæc omnia etſi magna, etſi ſplendida, etſi ſublimia
[237] vnius tantum oſculi deſiderio, ac ſuauiſſimorum labiorum illius
vno tantum [238] tactu faſtidias, incipiaſque querulis vocibus cum
propheta clamare: [Quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine, *Pſalm.*26 8.
[239] requiro. [& illud,] Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera *Cant.*8.1.
matris meæ, vt inueniam te foris, & [240] deoſculer?] Veniet certe tibi
in odore vnguentorum, & ornatum: ſicque [241] cæleſte quoddam ac
B diuinum tuæ menti imprimens oſculum, omnia viſcera tua ineffabili
[242] iucunditate perfundet, vt te clamare delectet. [Diffuſa eſt gratia *Pſalm.*44.3.
in labijs tuis.] Cum legem, & prophetas [243] legeris: animaduerte di-
ligenter, & inuenies has ipſas apparitiones, ſiue contemplationes
multoties in figuris quibuſdam, & ænigmatibus deſignatas. Sunt
enim multa [244] genera contemplationum, ac ſpiritualium viſionum:
quæ tamen [245] omnia, vt credo, vel ad Dei potentiam, [246] vel ſapien-
tiam, vel benignitatem pertinere noſcuntur. Nam ſi cogitetur
[247] Deus rerum omnium cauſa, vt quolibet modo ſint; quarundam
autem vt etiam rationales, & per hoc ſapientiæ capaces ſint; multa-
C rum quoque vt etiam bene ſint: primum illud potentiæ, alterum ſa-
pientiæ, vltimum [248] aſcribitur bonitati. Potentiæ quippe eſt, quod
ſine illo natura nulla ſubſiſtit: Sapientiæ, quod ſine ipſo nulla do-
ctrina [249] inſtruit: Bonitatis, quod ſine illo nullus vſus expedit.
Apud ipſum ſecura ſunt omnia, cum nihil ſit, quo [250] eius poſſit
perturbari potentia: in [251] ipſo certa ſunt omnia, cuius non poteſt
falli ſapientia: ex ipſo recta ſunt omnia, cuius [252] naturam nulla po-
teſt deprauare malitia. Ergo in [253] rerum creatione contemplamur
eius potentiam; in forma, ſapientiam; bonitatem in vſu. [254] Sane ſi
in ijs, quæ ſecundum carnem geſſit, eum contemplari malueris; hunc
D ipſum triduanæ lucis ſplendorem facile intueberis. Si iacentem in *Luc.* 2. 7.
præſepio, ſi in brachijs vagientem, ſi pendentem ad vbera, ſi inter
vlnas Simeonis paruulum, oculis illuminatæ mentis aſpexeris; [255] bo- *Luc.* 2. 28.
nitatis illius opera admirare. Si vultum illum igneum, flagellum *Ioan.* 2. 14.
quoque de reſticulis, vocemque terribilē, quibus vendentes & emen- 15.
tes in templo terruit; quibus euertit cathedras nummulariorum,
& æs effudit; quibus inſuper columbarum venditores eiecit, conſi-
derare delectat: tantæ virtutis potentiam expaueſce. At ſi iucundum
ducis inſidias Scribarum, & Phariſæorum toties deprehenſas, callidas *Mat.* 9. 11. &
eorum obiectiones, reſponſionum illius prudentia confutatas, ocu- 12. 2. 14. 24.

lata mente perſpicere, ſapientiæ eius lucem clarius emicare perſen- A
ties. Ita [156] quoque potentiæ fuit quod fugauit dæmones, quod tur-
bas pauit, quod calcauit maria, quod Lazarum vocauit de [157] monu-
mento; cum non minoris fuerit ſapientiæ, quod, vt princeps mundi
falleretur, inter hæc diuina miracula à diabolo ſe tentari permiſit;
quod velut [158] egens eſurijt; quod in naui dormiuit, quod crucem
moriturus aſcendit. Verum quia in [159] bonitatis eius meditatione li-
bentius immoraris, ingredere, quæſo, domum Simonis [160] Phariſęi,
intuere attentius quam pio, quam ſuaui, quam iucundo, quam
clementi vultu humi proſtratam reſpicit peccatricem: [161] quam
compatienter ſanctiſſimos illos pedes pœnitentis lacrymis præ- B
beat irrigandos, capillis, quos ſibi hactenus [162] ſuperbia, ac laſciuia
vendicauerant, detergendos: [163] labijs tot ſcelerum fœditate pollu-
tis dulciter oſculandos. Oſculare, oſculare, o beata [164] pecca-
trix, Oſculare pedes illos dulciſſimos, ſuauiſſimos, ſpecioſiſſimos,
quibus caput ſerpentis conteritur; ante quos antiquus hoſtis e-
greditur; quibus calcantur vitia; quibus [165] omnis mundi huius
ſternitur gloria; quibus ſuperborum & ſublimium colla mira vir-
tute premuntur. Oſculare, inquam, & [166] felicibus labijs ad
lambe veſtigia, quæ nullus poſt te peccator exhorreat, nullus quan-
tumlibet criminoſus refugiat, nullus expaueſcat indignus. Oſcu- C
lare, complectere, ſtringe, & angelis, & hominibus veneranda
veſtigia, [167] perfunde pœnitentiæ, & confeſſionis vnguento, vt tota
domus [168] impleatur ex odore vnguenti. Væ tibi, o Phariſæe, cui
eſt [169] odor iſte odor mortis in mortem; qui times alienis maculari
peccatis, cùm te tumor proprius deterius [170] fœdiuſque commacu-
let. Neſcis quam ſuaue redoleat [171] miſericordiæ, confeſſa peccatricis
huius miſera? quàm dulce ſapiat pietati, confeſſio pura peccati? quàm
gratum ſit illi ſacrificium, [172] cordis contritio? quantū conſumat pec-
catum, ardens dilectio? Denique dimiſſa ſunt ei peccata multa, quo-
niam dilexit multum. [173] Gratias tibi, o beatiſſima peccatrix: oſtendiſti D
mundo tutum ſuis peccatoribus locum, [174] pedes IESV, qui ne-
minem ſpernunt, [175] neminem reijciunt, neminem repellunt, ſuſci-
piunt omnes, omnes [176] admittunt. Ibi certè æthiopiſſa mutat pel-
lem ſuam, ibi pardus deponit varietatem ſuam, vbi ſolus Phariſæus
non exſpumat ſuperbiam ſuam. Quid agis, o anima mea, o miſera
mea, o peccatrix mea: habes [177] certè vbi tutè tuas lacrymas libes,
vbi fœda tua oſcula ſacris oſculis purges, vbi totum tuæ affectionis
vnguentum ſecurè, ſine [178] aliquo tactu vel motu vitij tentantis ef-
fundas. Quid diſſimulas? erumpite, o dulces lacrymæ, erumpite,

curſum

Digitized by Google

A cursum voſtrum nullus impediat; rigate ſacratiſſimas [179] plantas Saluatoris mei, ſuſceptoris [180] mei: non curo, ſi quis Phariſæus ſubmurmuret, ſi me à ſuis pedibus arcendum cenſeat, ſi fimbriæ ſuæ tactu indignum me iudicet, ſubſannet, rideat, & irrideat, auertat oculos, contineat nares, [181] nihilominus tuis inhærebo veſtigijs IESV: ſtringam manibus, premam labijs, nec à lacrymis ceſſabo vel oſculis; donec audiam, Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Eſt ergo dies prima, quâ [182] anima Deum ſitiens, in ſpeculatiuis amœnitatibus, quaſi in Hieruſalem commoratur, potentiæ diuinæ contemplatio: ſecunda, ſapientiæ illius admiratio: tertia, B [183] bonitatis eius & dulcedinis ſuauis prælibatio. Ad primam pertinet iuſtitia, [184] ad alteram ſcientia, ad tertiam verò miſericordia.

IVSTITIA terret, ſcientia docet, miſericordia fouet. [185] [Introibo, inquit propheta, in potentias Domini: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.] *Pſal. 70.16.* Ecce Iuſtitia. [186] [Incerta, ait, & occulta ſapientiæ tuę manifeſtaſti mihi.] *Pſalm. 50.8.* Ecce ſcientia. [Quoniã melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.] *Pſalm. 62.4.* Ecce miſericordia. Et in primâ die timor, qui ex iuſtitię conſideratione procedit, animam [187] purgat; purgatam ſapientia illuminat; illuminatam bonitas ſuæ dulcedinis infuſione remunerat. Cernis, ni fallor, quam neceſſarium ſit, & vtile inter bonorum ope- C rum exercitia, per triduum hoc Hieroſolymitanas frequentare delicias, in quibus timor [188] adminiſtrat tibi panem doloris, ſcientia vinum exultationis, bonitas lac conſolationis. Scio [189] te non mirari quod delicias dixerim, quibus dolorem non deeſſe commemoraui: [190] cum ſæpius expertus ſis, quod dolorem illum qui [191] de caſto timore procedit, omnibus huius mundi delicijs mens compuncta præponat. Et hæc [192] dicta ſint pro modulo experientiæ noſtræ. Ceterum viri excellentioris meriti, & capacioris ingenij, animæque purgatioris [193] in his tribus ſublimiora, ac profundiora rimantur: in potentia ſcilicet, Dei profunda iudicia; in ſapientia, eius ſecreta conſilia; in D [194] bonitate, miſericordiæ illius verba ineffabilia. Denique Paulus [195] ingreſſus potentias Domini, & abiſſum iudiciorum eius, expaueſcens, [O homo, inquit, tu quis es, qui reſpondeas Deo! Numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit cur me feciſti [196] ſic?] & cætera. *Rom. 9.20.* Sed & theſauros ſapientiæ eius [197] admirans exclamat. [O altitudo diuitiarum ſapientię, & ſcientię Dei] & reliqua. *Rom. 11.33.* Diuitias quoque bonitatis eius commemorans. [An diuitias, inquit, [198] bonitatis, & longanimitatis Dei contemnis?] *Rom. 2.4.* Poſt [199] triduum ergo inuenerunt eum in templo: haud dubium quin Maria & Ioſeph, altera mater, alter nutricius. Inuenitur itaque ſpiritualis ſpiritualium contemplator

non

non in quolibet [100] loco in Hieruſalem, ſed in templo: habet enim A
Hieruſalem atrium, habet portas, [101] habet & templum. Et atrium
quidem aliquando patet etiam inimicis, portæ non aperiuntur niſi
amicis, ingreſſus verò templi non indulgetur niſi perfectis. Igitur
qui in temporalibus æterna, in terrenis cæleſtia, in humanis [102] di-
uina; id eſt, in creatura creatorem valet inſpicere, quaſi in [103] atria
Hieruſalem introductus exultet. Huc vſque philoſophi, quaſi inimici,
in atria intelligentiæ ſuæ [104] vim potuerunt extendere, ſicut dicit A-
Rom. 1. 19. poſtolus. [105] [Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Inuiſibi-
lia enim [106] eius] &c. Qui verò in ſcripturis ſanctis ablato velami-
ne, reuelata facie gloriam Dei [107] contemplari potuerit, de ingreſſu B
portarum Hieruſalem glorietur. At ſi pinguedinem intimæ dilectio-
nis, & tuæ adipem affectionis, in cordis arâ cæleſtis deſiderij flammâ
ſuccenderit, & aſcenderit fumus aromatum [108] de fragrantiâ oratio-
num, ſicque oculus mentis in ipſa cœli ſecreta [109] radium porrexerit,
cordis quoque palato ipſius diuinæ dulcedinis felix tactus ſapuerit:
cum holocauſto gratiſſimo templum Hieruſalem frequentaſti. Sed
anima ſancta in his delicijs commorante, [110] dolent mater & nutri-
tius, conqueruntur & quærunt, inuentum tandem, & leui increpa-
tione caſtigatum, reducunt ad Nazareth. Hæc maximè [111] viris illis
ſpiritualibus congruunt, quibus diſpenſatio verbi Dei, vel anima- C
rum cura commiſſa eſt. Porro nutritium noſtrum [112] nihil libentius
dixerim quàm Spiritum ſanctum: nec matrem nihil rectius quàm
charitatem. Hi nos fouent, & promouent; paſcunt, & nutriunt:
& geminæ affectionis, Dei videlicet & proximi, lacte reficiunt. Hi nos
in ſtudijs, quaſi in Nazareth, tenent & ſuſtinent; hi nos conſolantur
in triſtibus; hi in dubijs conſulunt; hi feſſos roborant; hi ſanant
contritos corde, & alligant contritiones eorum. Horum auxilio de
Nazareth tranſimus in Hieruſalem, de labore ad requiem, de fructu
bonæ actionis, ad ſecreta contemplationis. Hi nobis æternâ lege
præſcribunt, vt pro curâ proximi, non negligamus ex toto contem- D
plationem Dei; nec rurſus pro delicijs contemplationis, curam
[113] proximi negligamus. Vnde non immeritò, ſi quieti pluſquam o-
portet [114] indulgeamus, quaſi de nobis charitas fraterna conqueritur,
nec gratam habet noſtram in Hieruſalem commorationem, ſi [115] alijs,
quos noſtrâ ſolicitudine proſpicit, ſenſerit imminere ex noſtrâ quiete
perniciem. Plerumque enim nobis vel ſecretis meditationibus, vel
priuatis [116] orationibus omni propoſitâ actione intentis, ſi pluſquam
ſubditis expedit, [117] immoremur: in medijs delicijs, ſpiritu nimirum
operante & charitate ſuggerente, ſubitò venit in mentem memo-
ria

Digitized by Google

A ria [318] infirmorum, & illum cogitamus contriſtatum expectare à
paternis viſceribus conſolationem: alterum tentatum explorare
quando [319] procedens ad publicum, aliquod pater ei afferat ſuo ſer-
mone ſolamen: illum iræ ſtimulis [320] agitatum, quia non habet vbi
conceptum virus confeſſione ſalubri euaporet, aduerſus patrem ſub-
murmurare: alterum [321] acediæ ſpiritu victum, vt inueniat cui loqua-
tur, quem conſulat, huc illucque diſcurrere. Tali itaque [322] ſuggeſtu
progreſſi, ex fraternis cordibus quaſi increpantem audimus matrem
charitatem: *Fili quid feciſti nobis ſic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus*
[323] *te.* Nec iniuria dicimus Spiritum Sanctum, vel charitatem in
B ſanctis, etſi adhuc minus perfectis, aut dolere, aut conqueri; cum
ipſe ſpiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis, qui &
[324] loqui, contriſtari, & cetera talia in ſanctis agere conſueuit. Quod
ſi contra huiuſmodi [325] neceſſitates amor quietis, in ipſius animæ af-
fectibus murmuret quaſi dicens: *Nonne in his, quæ patris mei ſunt opor-
tet me eſſe?* nihilominus conſiderans ſpiritus rationalis, quod ideo
[326] mortuus eſt Chriſtus, vt qui viuit non ſibi viuat, deſcendit [327] cum
illis, & ſubditur illis. Securè [328] deſcendit qui cum tali nutricio, &
cum tali matre deſcendit: feliciter deſcendit, qui ſpiritu Dei actus,
charitatiuè inferioribus condeſcendit.

C DESCENDAM [329] libens his ducibus etiam in Ægyptum, tantum
ſi ducunt, reducant; ſi cogunt deſcendere, & reaſcendere faciant. Li-
benter [330] ſubdar talibus magiſtris, libenter ſupponam humeros oneri
quod impoſuerint, [331] libens excipiam iugum cui me ſubdiderint: ſci-
ens quia iugum eorum ſuaue eſt, & onus eorum leue. [332] Sed &
tibi, fili mi, licet à talibus curis liberum adhuc ſub alis ſuis te Chri-
ſtus abſcondat, quod prælatis incumbit facere ne ſubditi periclitẽ-
tur, hoc ipſum expedit prouidere, ne ſocij ſcandalizentur. Illi [333] ne-
ceſſitates ſubditorum nonnumquam præponunt delicijs contempla-
tionis, tu eas non præponas vnitati & paci congregationis? Præcipue
D hęc ipſa ſpiritualium viciſſitudinum tempora, [334] quando videlicet vel
deſcendas ad Nazareth, vel aſcendas in Hieruſalem, numquam ſo-
lus, id eſt, propriæ voluntatis arbitrio, ſed ſemper ſeniorum diſtin-
gue conſilio. Ecce [335] habes, chariſſime, quod petiſti, licet tuo deſi-
derio, tuo affectui, tuæ expectationi nihil dignum, voluntatis tamen
meæ, & qualiſcumque conatus aliquod, ni fallor, indicium. [336] Sci-
asque quod non tam Euangelicam lectionem exponere, quam ex eâ
aliqua tibi meditationum ſemina, ſicut rogaſti, elicere curauimus.

FINIS.

Digitized by Google

A

Variæ Lectiones.

Iuxta excuſum exemplar Pariſienſe operum D. Bernardi. Anno M. DC. IX.

1. IESV pia geſta. Excuſ. *IESV geſta.*
2. Nuntius iſta loq. Excuſ. Nuntius *ipſe* loq.
3. Reſpexi, reſpexi miſer, reſp. Excuſ. *Reſpexi miſer, reſp.*
4. Suauia, ac iuc. Excuſ. Suauia *&* iucun.
5. Occup. ac ſollicit. me fu. abſtraxerint. Excuſ. Occup. *&* ſolicit. me fu. *extraxerint.* B
6. Suæ. Cernis tu ip. ex. inq. modo. Excuſ. ſuæ, *cernens* in ip. *inquiſitionis tua* modo.
7. Mihi ſcintillat affectus. Excuſ. Mi. *inſtillabat* aff.
8. Oculos illos ſuauiſſimos. Excuſ. *Oculos ſuauiſſ.*
9. Vt mihi videtur. Excuſ. Vt *videtur mihi.*
10. Vbi latebas? Excuſ. Vbi *iacebas?*
11. Cælo, an in. Excuſ. cœlo? *Vtrum* in.
12. Tuæ tunc ætatis. Excuſ. *Tua ætatis.*
13. Tuam tam familiariter. Excuſ. *Tam familiariter tuam.*
14. Domine, quod ſanctiſ. Excuſ. Domine? *Quid* ſanctus. C
15. Cur puerum quæreb. Excuſ. Cur. *Dominum* quæreb.
16. Ne a quolibet ſuæ ætatis puero. Exc. *Ne ab alio* quolibet *ætatis ſua* puero.
17. Glorioſius a Salomone. Exc. *Glorioſius Salomone.*
18. Vtinam mihi inſpirare dignetur. Exc. Vtinam *&* mihi inſpirare *dignaretur.*
19. Quid tibi ſic quær. Exc. Quid *illi* ſic quær.
20. Interno ac ſpiritali. Exc. Interno *&* ſpiritali.
21. Tibi ſcribere, ac guſtata eructare ſufficerem. Exc. Tibi *ſcriberem, &* guſt. eruct. *ſufferrem.* D
22. Nec ſolus tamen, ſed. Exc. Nec *tamen ſolus* ſed.
23. Doctor & vt dux. Exc. Doctor. *Quia* vt dux.
24. Via, quoniam a ſummo. Exc. Via, *quia* a ſummo.
25. Eius. Vbi plena. Exc. Eius. *Ibi* plena.
26. Infudiſſet, & Nazareth. Exc. Infudiſſet, *etiam* Nazareth.
27. Sua nobilitauit præſentia. Exc. Sua *præſentia nobilitauit.*
28. Effectus, templum ingreditur quaſi puer. Exc. Effectus, *in* temp. *introducitur; vtque* puer.
29. Reditum præmonſtras. Exc. Reditum *demonſtras.*

30. Da-

Digitized by Google

A 30. Dabit mihi, bone. Exc. Dabit *me*, bone.
31. Omnia mea. Exc. Omnia *bona* mea.
32. Sequens quidem animalia. Exc. Sequens *quadam* animalia.
33. Non inueniens. Exc. Non *inueni*.
34. Ego autem hic. Exc. *Et* ego hic.
35. Ad patrem exaudiuit. Exc. Ad *Deum* exaudiuit.
36. Deducens in viam. Exc. Deducens *me* in viam.
37. Quam? niſi illam. Exc. *In* quam? niſi *in* illam.
38. Abundat panibus, & domus panis dicitur. Exc. *Abundans* panibus, *domus dicitur panis*?
B 39. Bonis; pane vtique illo qui. Exc. Bonis. *Pauper* vtique *ille* qui.
40. Præſepi ſpiritalium cibus factus eſt. Exc. Præſepi, *ſpiritualium* cibus *effectus* eſt.
41. Conuerſionis, quaſi ſpiritalis cuiuſdam natiuitatis ſunt initia, vt conformemur paruulo. Exc. Conuerſionis *vita* quaſi *ſpiritualis* cuiuſd. nat. *initium*, vt *conformetur* paruulo.
42. Fili acceſſiſti ad. Exc. fili *accedens* ad.
43. Suam a nobis Dominus IESVS non. Exc. Suam *Dominus IESVS a nobis* non.
44. Lateat; & ecce Ægyp. Exc. lateat. *Ecce Ægyptus*.
C 45. Et vmbra mortis, laborantes expertæ iucunditatis inopia, vincti, Exc. Et *in* vmbra mortis, *ex parte* iucunditatis inopia vincti.
46. Videlicet cordis duritia. Exc. Videlicet *duritia cordis*.
47. Enim ſuæ conſolationis. Exc. Enim *conſolationis ſua*.
48. Vincula duritiæ inter. Exc. Vinc. *inter duritia*.
49. Præcedit ad Nazareth. Exc. Præc. *in* Nazar.
50. Fructus, ſub ſeniorum diſciplinæ nutriti, duodecimi anni delitias ſortiamur. Exc. fructus, *ſeniorum diſciplina* nutriti *duodecim annis* del. ſor.
D 51. Profecto & creſcit. Exc. *Profecto creſcit*.
52. Feſti, conſummatiſque diebus cum redirent. Exc. *feſti*, *cum* redirent.
53. Prætereat ſanctiſſimæ huius hiſtoriæ mira ſuauitas. Exc. Prætereat *huius hiſtoria ſuauitas*.
54. Seorſim viri, ſeorſim in Exc. *Seorſum* viri, *ſeorſum* in.
55. Sacris ſolemnijs. Exc. Sacris *ſolemnibus*.
56. IESVM in illo itimere nunc. Excuſ. *IESVM illo tempore* nunc.
57. Quanta fuit eorum fel. Exc. Quanta *eorum fuerit* fel.

58. Quibus datum eſt tot diebus videre faciem eius, & mellifluos illius audire ſermones, conſiderare in homine & puero ſigna quædam. Exc. *Qui tot diebus viderunt faciem eius, & melliſluos eius ſermones audierunt, & conſiderauerunt in homine* & puero *inſignia* quædam. A

59. Mutuas myſterium ſapientiæ ſalutaris. Exc. Mutuas *conceſſum eſt* myſte. ſap. *ſalutis.*

60. Senes, iuuenes admirantur. Exc. Senes, *admirantur iuuenes.*

61. Pueri morum grauitate, & ſermonum illius pondere deterrentur. Exc. *Pueri deterrentur morum eius grauitate & pondere.*

62. Lacrymæ a pueris cum diutius a viris teneretur? Excuſ. *Lacry. pue. dum* diutius a viris *tenetur*? B

63. Querimoniæ cum paulo. Exc. Querimoniæ *dum* paulo.

64. Intimo proclamare affectu. Exc. *Proclamare intimo affectu.*

65. Suſpirantibus ſed ſenum cont. Excuſ. *Suſpirantibus ſenum* cont.

66. Illud facillime coaptatur. Exc. Illud *facile* coaptatur.

67. Sanctam Ciuitatem Exc. *Ciuitatem Sanctam.*

68. Sibi eius dulciſſimam ac iucundiſſimam præſentiam indulgeri. Exc. *Eius ſibi preſentiam dulciſſimam* indulg.

69. Felix qui vincit. Exc. *Hæc* felix *quæ vicit.*

70. Vnuſquiſque quod eſſet. Exc. Vnuſ. *quia* eſſet. C

71. Omnibus, ab omnibus. Exc. Omnib. & ab omnib.

72. Diei vnius expleto. Exc. *Diei expleto.*

73. Quis tibi cibum miniſtrauit ac potum. Exc. *Quis cibum aut* potum miniſtrauit.

74. Potum, quis lectulum ſtrauit, quis detraxit. Exc. Potum *Miniſtrauit*, quis detraxit.

75. Sicut voluntate noſtram infirmitatem ſuſcepiſti, ita. Exc. Sicut *voluntatem* noſtram *ſumpſiſti in* infirmitatem: ita.

76. Propriam virtutem oſtendiſti. Excuſ. Propriam *oſtendiſti virtutem*. D

77. Et ideo cum. Exc. Et *ita* cum.

78. Aliquid libet. Exc. *Libet aliquid.*

79. Et omnes in te. Exc. *Et in te.*

80. Miſeriæ calamitates. Exc. *Natura* calami.

81. Illorum mendicatarum. Exc. Illarum *ſic* mendic.

82. Vt ad ſublimioris opinionis ſecreta veniamus, prima. Exc. Vt *hæc* ad *ſenſus* ſublimioris ſecreta *vertamus.*

83. Vt conſideret ſed. Exc. *Vt illi conſideret* ſed.

84. Vt de ordine. Exc. *Vt ordine.*

85. Nec

Digitized by Google

A 85. Nec abſurda. Exc. *Non* abſurda.

86. Quæ in diuina natura ipſe ſimul. Excuſ. Quæ *diuina natura ſunt ſimul ipſe.*

87. Conſubſtantialis vtrique. Exc. Conſub. *vtriſque.*

88. Quam ſuſceperat homo Deum, paruus magnum conſuluerit. Exc. Quam ſuſ. *homo paruus Deum magnum conſulere.*

89. Vt patri per. Exc. Vt *ipſi* patri.

90. Baptiſmate ſuſcipiendo, de eligendis diſcipulis, de condendo. Exc. Baptiſ. *agebat ſuſcitando*, de elig. diſ. *&* condendo.

91. Paſſionis & reſur. Exc. Paſſionis, *de* reſur.

B 92. Die cuneos Patriarcharum & Prophetarum inuiſens, Excuſ. *Die ſe cuneis* Patriar. & Proph. *immiſcens.*

93. Simeone ſene iam dudum audierant. Excuſ. *Sene Simeo. dudum* audier.

94. Probauit. Exc. *Approbauit.*

95. Animæquiores & alacriores. Exc. Anim. *atque* alacriores.

96. Templo ſcilicet Hieroſoly. Exc. *Templo Hieroſoly.*

97. Reſerare; primo audiens & interrogans, deinde interrogatus ſacra. myſ. Excuſ. *Reſerare, Primum* aud. & inter. *deinde ſacratiſſ.* myſt.

C 98. Eſt pueris, & adoleſcentibus humilitatis, & verecundiæ forma. Exc. *Eſt hæc* puer. & adol. hum. & *reuerentiæ* forma.

99. Mihi o dulciſſima Domina. Exc. Mihi *dilectiſſima* Domina.

100. Tuum puerum IESVM. Exc. Tuum *Dominum* IESVM.

101. Intentos in ipſum. Exc. *In ipſum intentos.*

102. Aures erectas ad ipſum. Exc. Aures *ad ipſum erectas.*

103. Mea, tenui illum. Exc. Mea *tenebo* illum.

104. Diligis, rue in collum eius, amplectere, oſculare, & triduanam abſentiam eius multiplic. Exc. Diligis, *& triduanam eius abſentiam* multiplic.

D 105. Iterum dico tibi o Domina mea. Excuſ. Iterum *Domina mea dico tibi.*

106. Subſtractas tibi vel ad. Exc. *Subtractas vel* ad.

107. Speciosus videntibus, tam ſuauis amplectentibus, vt Exc. Specioſus *ad videndum*, tam ſuauis *ad amplectendum*, vt.

108. Eſt, inquit, quod. Exc. *Eſt quod.*

109. Fuerat obſeruatus incipit. Exc. fuerat *obſeruatum* incipit.

110. Simul & propriæ. Exc. *Simulque* propriæ.

111. Seniorumque præceptis. Exc. *Seniorum præceptis.*

112. His ſublimibus. Exc. His *tam* ſublimibus.

Digitized by Google

113. Se ſubdiderit voluntati. Exc. Se *ſubdit* voluntati. A
114. Euangeliſta, quia ſcilicet ipſi. Exc. Euang. *ſcilicet quod* ipſi.
115. Filij ſui potuit neſcire conſilium, ſed ceteris non intelligentibus quæ dixerat. Exc. *Filij conſilium potuit neſcire, ſed ceteris neſcientibus ſiue non intelligentibus quod dixerit.*
116. Ita beatiſſima virgo etiam tunc nobis miſericorditer prouidebat. Exc. *Ita etiam beatis. vir. tunc miſer. prouidebat nobis.*
117. Sic ſequaces huius. Exc. Sic *ſequentes* huius.
118. Sanctis Apoſtolis & Diſcipulis. Exc. Sanctis *Diſcipulis & Apoſtolis.*
119. His quæ ſequuntur. Exc. His *vero* quæ ſeq. B
120. Sapientia, ætate, & gratia apud Deum & apud homines. Exc. *Ætate, & ſapientia, & gratia apud Deum & homines.*
121. Diuerſa ſenſerunt. Exc. Diuerſa *ſentiunt.*
122. Eſt meum iudicare. Exc. Eſt *noſtrum* iudicare.
123. Alij quaſi creaturam creatori. Exc. Alij *vero* crea. creatori.
124. Eum & ſapientia. Exc. *Eum ſapientia.*
125. Euangelicæ annitentes auctoritati quæ ait. Exc. *Euangeliſtæ* innitentes auctoritati *qui* ait.
126. IESVS autem proficiebat ſapientia ætate, & gratia. Excuſ. *IESVS prof. ætate, & ſapientia, & gra.* C
127. Paſſibiles ac per. Exc. paſſib. *atque* per.
128. Vt volet: mihi. Exc. Vt *velit*; mihi.
129. Qua in vnam cum Deo etiam eſt aſſumptus perſonam. Excuſ. Quo *cum Deo in vnam eſt* aſſum. perſ.
130. Perfectum fuiſſe Deum. Exc. *Fuiſſe perfectum* Deum.
131. Perfectum inſuper fuiſſe & eſſe virtutem. Exc. *Perf. fuiſſe virtutem & eſſe.*
132. De Chriſto poſuiſſe. Exc. De *eo* potuiſſe.
133. Ideo ante reſurrectionem aut mortalitatem ei aut paſſibilitatem. Exc. Ideo *aut* reſur. aut *mortalitatem, aut* paſſibilitatem abrogamus. D
134. Hominem fuiſſe confitemur, & veram hominis habuiſſe naturam, in qua potuit proficere ætate: vtrum autem ſapientia, ipſi viderint qui. Excuſ. Hominem *eſſe confiteamur*, & veram hominis *fuiſſe* naturam, in qua potuit *perficere. Vtrum ætate aut ſapientia* ipſi *videant.*
135. Fili mi, non. Exc. *Fili non.*
136. Vnde affectus excitetur. Exc. Vnde *animus* excitetur.
137. Ea propter. Exc. *Et propterea.*

138. Domi-

Digitized by Google

A 138. Dominus Deus noſter. *Ab hoc numero vſque ad numerum 139. omnia deſunt in Excuſis exemplaribus* D. *Bernardi quæ hactenus videre potui.*

139. Nunc redeundum eſt mihi ad te. Exc. *Nunc redeundum eſt ad te.*

140. Sufficiam in euangelica. Exc. Sufficiam *de* euangelica.

141. Ipſum in his legas ſchedulis. Exc. Ipſum *legas in his* ſchedulis.

142. Temetipſo ab intus ſuauius experiris. Exc. *Teipſo ſuauius* experiris.

143. De Bethleemitica paupertate ad Nazarenas tranſiſſe diuitias.
B Excuſ. *tranſiſſe ad Nazarenas de Bethleemitica paupertate* diuitias.

144. Duodennem effectum. Exc. *duodennum* effectum.

145. Aſcendiſſe vt non. Exc. Aſcendiſſe *vbi* non.

146. Paruus & pauper. Exc. *paruulus* & pauper.

147. Nazareth vbi nutritur virtutum exercitatio. Exc. *ſicut* Naza. vbi nut. virtutum *eſt* exercitatio.

148. Quam duodennis aſcendit, cœleſtium ſecretorum eſt contemplatio. Exc. Quam *Dominus* aſcendit, *eſt cœleſtium ſecretorum contemplatio.*

C 149. Bethleem anima pauperaſcit. Exc. Bethleem *enim pauperaſcit.*

150. Delicijs affluit. Pauperaſcit perfecta. Exc. *Affluit delicijs. Pauperaſcit quippe* perfecta.

151. Perfectione, delicijs affluit ſpiritualium. Exc. Perfectione, *ac* delicijs affluit, *&* ſpiritualium.

152. Conuerſationis dedicatur. Exc. *Conuerſationi* dedicatur.

133. Quis inquit voluerit inter vos ſapiens fieri. Exc. Quis *ait inter vos ſapiens voluerit* fieri.

154. Anima quælibet initiatus infantia. Exc. *Quælibet anima initiata* infantia.

D 155. Flores vberius pullulare. Exc. flores *vbique* pullulare.

156. Conſideratione quaſi ſtercoretur. Excuſ. *Conſideratione ſtercoretur.*

157. Vomere multipliciter fatigetur, & ſic virtutum ſemina flores parturiant. Excuſ. Vom. *multiplici* fatig. *vt ſic* virt. ſem. flo. *pariant.*

157. Quo ſpiritus timoris. Exc. Quo *iam* ſpiritus.

158. Antiqua vitia. Exc. *vitia antiqua.*

159. Cupiditates reſecauerit. Exc. Cupid. *reſecuerit.*

160. Bimum eum ſpiritualiter. Exc. *Biennem* ſpiritualiter.

161. Auxilij

161. Auxilij deſiderium diuini. Exc. Auxilij *diuini deſiderium.* A
162. Tertium annum non. Exc. *Triennem* non.
163. Contra omnes tentationes. Exc. *Contra tentationes.*
163. Virtute eum diſcretionis quinquennem efficiet. Excuſ. *Virtute diſcr.* quinq. *faciet.*
164. Intellectus. Exc. *Intelligentia.*
165. Quatuor virtutes quaſi quatuor annorum lucem animæ inuehens proficienti Exc. Quatuor *vera* virtutes *cardinales* quaſi quatuor *etiam* an. lu. ani. *inuehunt* profi.
166. ſicut de ipſa ſapientia ſcriptum eſt. Sobrietatem docet. Excuſ. ſicut de *ipſis* ſcriptum eſt. Sobrietatem *enim* docet. B
167. Hæc ſunt enim præcedentium. Exc. Hæc *ſunt præcedentium.*
168. Agit enim. Exc. *Facit* enim.
169. Dicitur temperantia. Exc. *Temperantia dicitur.*
170. Earum indiſcreta confuſio. Exc. Earum *indiſtincta* confuſio.
171. Vſus inordinatus: virtus quæ & fortitudo. Exc. Vſus *immoderatus.* Virtus *quæ fortitudo.*
172. Eius teneatur. Exc. *earum* teneatur.
173. Annus duodecimus lex videlicet contemplationis. Exc. Annus *duodenus iſque* contemplationis.
174. Hieruſalem cæleſtem. Exc. *Cæleſtem Hieruſalem.* C
175. Aperit paradiſi. Exc. P*aradiſi aperit.*
176. Ipſum ſponſum ſpecioſum. Exc. *ſponſum ipſum ſponſum* ſpecioſum.
177. Puræ mentis oculis. Exc. *puris* mentis ocul.
178. Emaculata enim ſordibus paſſionum, euolans a tetibus occupationum, abolita memoria prætetitorum. Exc. *Immaculata ſordibus peccatorum vel* paſſionum, euolans a *reatibus* occupationum, *oblita malorum* præteritorum.
179. Exteriorum, decoram cordis. Excuſ. Exteriorum *creaturarum,* cordis. D
180. Ideo audire meretur, Tota pul. es ami. mea, & mac. non eſt in te. Hiems. Exc. Ideo *audit*, Tota p. e. a. m. e. m. n. e. i. t. *fauus diſtillans labia tua.* Hiems.
181. Apparuerunt. Hi. Exc. Apparuerunt *in terra noſtra.* Hi.
182. Imbres tentationum, in agro pectoris bene. Exc. *Imbrem* tenta. in agro *peccatoris* bene.
183. Quorum Chriſtus. Exc. *Quarum* Chriſtus.
184. Apparuerunt. Et. Exc. Apparuerunt *in terra noſtra.* Et.
185. Quoniam per gemitum compunctionis aperitur via contemplationis

Digitized by Google

A plationis, adiecit in conſequentibus. Exc. Quoniam *pro gemitu* compunct. aper. *vita* contem. adiecit in *ſequentibus*.

186. Cum inſtar turturis. Exc. Cum *ſcilicet ad* inſtar turt.

187. Conſtitutus, ſolitudinem. Exc. Conſtitutus *ſis* ſolitud.

188. Quotidianam, quomodo gemis, quomodo æſtuas, quomodo quæris. Exc. Quotidianam, *quoniam* gemis, *quoniam* æſtuas, *quoniam* quæris.

189. Amoris impatiens. Exc. Amoris *vim patiens*.

190. Amas, quomodo nunc blandiris, nunc ad maioris deſiderij incentiuum ſuauiter indignaris, nunc. Excuſ. Amas, *cui* nunc bland. *&* nunc ad *amoris &* deſiderij *intentionem* ſuauiter *illum perueſtigas*; nunc.

B

191. Te cauſaris contemptum, nunc te eius viſitatione. Excuſ. Te *cernis* contemptum nunc *te viſitatione*.

192. Toties experta bonitate. Exc. *Totiens expertus* bonita.

193. Cum imis ſingultibus eriguntur ad cœlum, nunc manus expanduntur & brachia, nunc pectoris tunſione animæ. Exc. Cum *intimis* ſing. erig. ad cæ, nunc ma. *extenduntur* & brac. nunc pect. *contuſione* animæ.

194. Fine, & quorum. Exc. *Fine quorum*.

C 195. Animæ tanta conſtantia delect. Exc. Animæ *tali inſtantia* delect.

196. Noſtra. In terra enim viuentium talis vox animæ æſtuantis auditur, & tanti deſiderij odor ſuauiſſ. Exc. Noſtra. *In terra* viuentium *vox talis* animæ æſtuantis auditur, *cum talis* deſiderij odor ſuauiſſ.

197. Angulo domatis quaſi Eliæ. Exc. *Angulo quaſi* Eliæ.

198. Grandis & fortis ſubuertens montes.. Exc. *Grandis ſubuertens* montes.

199. Petras, ſed non. Exc. *Petras, non*.

D 200. Dominus, & poſt. Exc. *Dominus poſt*.

201. Tenuis. Hi ſunt. Exc. Tenuis, *& ibi Dominus*. Hi.

202. Vniuerſi pulueris. Exc. Vniuerſi *generis* pulueris.

203. Committo, vt diligenter attendas. Excuſ. *Committo*. *Diligenter ergo* attendas.

204. Inuenias ibi ſpeluncam. Exc. Inue. *tibi* ſpeluncam.

205. Quodammodo ab omnibus quæ mundi ſunt ſepeliaris. Excuſ. *Quodammodo ſepeliaris* ab om. quæ mun. ſunt.

206. Silicis duruiſſe. Exc. Silicis *duriſſime*.

207. Grandis & fortis pertranſiens ſubuertat montes, & conterat.

Exc. *Grandis pertranſiens* ſubuertat *montes, conterat.* A

208. Commotio, quando mens. Exc. Commotio, *quoniam* mens.

209. Sordidum ſentit, aduerſum ſe commota. Exc. Sordidum *eſt vel aduerſum, commota.*

210. Affectum, cunctiſque. Exc. Affectum, *& cunctis.*

211. Cunctis diſtenſionibus. Exc. Cunctis *diſſenſionibus.*

212. Ipſas portas Hieruſalem cœleſtis anima ſubleuet contemplantem. Exc. Ipſas *Hieruſalem cœleſtis delicias* animam ſubleuet *contemplatiuam.*

213. Locum admirabilis vſque. Exc. Locum *admirabilem* vſque.

214. Exultatione & gaudio colit. Obſecro itaque fili chariſſime memento mei cum tibi bene fuerit. Exc. *Exultatione colit.* Obſecro it. fi. cha. me. mei cum *bene tibi* fu. B

215. In purioris gaudij libertatem, ſentiamque & ego. Exc. In *prioris* gaudij lib. *ſentiam &* ego.

216. Felix qui triduo in his poterit commorari delicijs. Excuſ. Felix *anima quæ triduo poterit commorari in his delicijs.*

217. Diebus triplicem contemplationis lucem. Exc. *Diebus contemplationis* lucem.

218. Aut ſapientiam aut bonitatem. Exc. Aut *ad* ſapientiam, aut ad bonitatem. C

219. Potens; cernitur potens in prælio, vt ſcias te, ſi. Exc. *Potens in prælio* vt ſcias te, *vel vt ſentias te,* ſi.

220. Protegendum. Exc. *Protegi.*

221. Sub qua curuantur. Exc. Sub *quo* curuantur.

222. Eas, ſubuertent terram. Exc. Eas, *euertent* terram.

223. Aduerſus te. Exc. *Aduerſum* te.

224. Momenta vinci formidas. Excuſ. Momenta *nimis quam* formidas.

225. Flagitas, adhæret tibi. Exc. Flagitas, *aderit* tibi.

226. In ſpem regis potentiſſimi, & ſecundum. Exc. *In ſpecie potentiſſimi regis ſecundum.* D

227. Audieſque. Exc. *Audienſque.*

228. Vel quæſtionis alicuius ſolutionem. Exc. Vel *cuiuſuis alterius* ſolutionem.

229. Deſideres. Exc. *Deſideras.*

230. Clamaſque cum Abacuch. Iuſtus es tu Domine. Excuſ. *Clamas* cum *Ieremia.* Iuſtus *quidem tu es* Domine.

231. Iuſta loquor. Exc. Iuſta *loquar.*

232. Magiſter ille qui ſolus docet. Exc. *Ille magiſter qui docet ſolus.*

233. Qui

A 233. Qui reuelat oculos noſtros vt conſideremus mirabilia de lege eius, qui habet clauem ſapientiæ, & aperit & nemo claudit. Exc. *Qui habet* clauem ſapi. & aperit *ac* nemo.

234. Aderit autem in ſpecie decoris ſuauiſſ. Exc. *aderit in* ſpecie *decoris* ſuauiſſ.

235. Vt te & legis cognitione illuminet, & charitate, quæ ex. Exc. Vt te *illuminatione, cognitione, &* charitate quæ ex.

236. Virga regni ſui vt. Exc. Virga *regni vt*.

237. Vnius tantum oſculi deſiderio ac ſuauiſſ. Exc. Vnius *tamen* oſculi *deſiderio, ſuauiſſ.*

B 238. Tactu faſtidias, incipiaſque querulis vocibus cum Propheta clamare. Exc. Tactu *non* faſtidias, *ſed* incipias querulis vocibus *clamare cum Propheta*.

239. Requiro: & illud, Quis mihi. Exc. *Requiram*: *Quis* mihi.

240. Deoſculer? veniet certe tibi in odore. Exc. deoſculer *te?* Veniet certe tibi in *odorem*.

241. Cæleſte quoddam ac diuinum tuæ menti imprimens. Exc. Cæleſte *& diuinum quoddam tuæ menti* imprimens.

242. Iucunditate perfundet, vt te clamare delectet. Excuſ. Iucunditate *profundet vt clamare* delectet.

C 243. Legeris, animaduerte diligenter, & inuenies has ipſas apparitiones ſiue contemplationes, multoties in figuris quibuſdam, & ænigmatibus deſignatas. Exc. *Legis*: anim. dilig. & *inuenies ipſas apertiones* & contem. multo. in *figuris & ænigmatibus quibuſdam* deſignatas.

244. Genera contemplationum. Exc. Genera *contemplationis*.

245. Omnia, vt credo, vel ad. Exc. *Omnia vel* ad.

246. Vel ſapientiam, vel benignitatem. Exc. Vel *ad Dei* ſapientiam, vel *ad* Dei benignitatem.

D 247. Deus rerum omnium cauſa, vt quolibet modo ſint; quarundam autem vt etiam rationales, & per hoc ſapientiæ capaces ſint; multarum quoque vt etiam bene ſint. Excuſ. Deus *reſpectu* omnium *vt cauſa quorundam, vt ſint, quorundam* autem *vt rationales, ac* per hoc ſapientiæ capaces ſint, *multorum etiam vt beati* ſint.

248. Aſcribitur bonitati. Potentiæ quippe eſt, quod ſine illo natura nulla ſubſiſtit. Exc. *Aſcribam* bonitati. Potentiæ *quidem* eſt, quod ſine illa *nulla creatura* ſubſiſtit.

249. Inſtruit; bonitatis quod ſine illo nullus vſus expedit. Exc. *inſtruitur*; bonitatis, quod ſine *ipſo nullius rei* vſus expedit.

250. Eius poſſit perturbari potentia. Exc. *Turbari poſſit potentia.* A
251. Ipſo certa ſunt. Exc. Ipſo *creata* ſunt.
252. Naturam nulla poteſt deprauare malitia. Excuſ. *Natura* nulla poteſt *deprauari* malitia.
253. Rerum creatione. Exc. Rerum *creatura.*
254. Sane ſi in ijs quæ ſecundum carnem geſſit, eum contemplari malueris, hunc ipſum. Exc. *Sane in his* quæ *in carne* geſſit *ſi contemplari malueris* hunc ipſum.
255. Bonitatis illius opera admirare. Si vultum illum igneum. Excuſ. Bonitatis *eius* opera interius admirare. Si vultum *eius* igneum. B
256. Quoque potentiæ fuit. Exc. Quoque *fuit potentia.*
257. Monumento: cum non minoris fuerit ſapientiæ, quod, vt princeps mundi falleretur, inter hæc diuina miracula. Exc. Monumento; *& tamen* non minoris *ſapientia fuit*, quod, vt *principes huius* mundi *fallerentur, inter diuina miracula.*
258. Egens eſurijt, quod in naui dormiuit, quod crucem moriturus aſcendit. Exc. Egens *eſurierit*, quod in naui *dormierit*, quod crucem moriturus *aſcenderit.*
259. Bonitatis eius. Exc. Bonitatis *illius.*
260. Phariſæi, intuere. Exc. Phariſæi, *&* intuere. C
261. Quam compatienter ſanctiſſimos illos pedes pœnitentis lacrymis præbeat irrigandos, capillis. Exc. Quam *compatienti proceſſu illos pedes* pœnitentis lacrymis *irrigandos præbeat, &* capillis.
162. Superbia ac laſciuia vendicauerant. Exc. Superbia *&* laſciuia *vendicauerat.*
163. Labijs tot ſcelerum fœditate pollutis dulciter oſculandos. Exc. *Labijſque* tot ſcelerum fœditate pullutis, *diligenter* oſculandos.
264. Peccatrix, oſculare pedes illos dulciſſimos, ſuauiſſimos, ſpecioſiſſimos. Exc. *Peccatrix pedes dulciſſimos, ſpecioſiſſimos, ſuauiſſimos.* D
265. Omnis mundi huius ſternitur gloria. Exc. *Mundi omnis ſternitur* gloria.
266. Felicibus labijs adlambe veſtigia, quæ nullus poſt te peccator exhorreat. Exc. *Felicibus adlambe labijs* veſtigia quæ *nullus peccator poſt te exhorreat.*
267. Perfunde pœnitentiæ & confeſſionis vnguento. Exc. Pœnitentiæ & conf. vngu. *perfunde,*

268. Implea-

A 268. Impleatur ex odore vnguenti. Væ tibi. Excuſ. *Impleatur odore* vnguenti. Væ *væ* tibi.

269. Odor iſte odor mortis. Exc. *Odor mortis.*

270. Fœdiuſque commaculet. Exc. Fœdiuſque *maculet.*

271. Miſericordiæ, confeſſa peccatricis huius miſeria. Exc. Miſericordiæ, *miſera huius peccatricis* miſeria.

272. Cordis contritio? quantum conſumat. Excuſ. Cordis *contriti, quam cito* conſumat.

273. Gratias tibi Exc. *Gratia* tibi.

274. Pedes IESV. Exc. Pedes *ſcilicet* IESV.

B 275. Neminem reijciunt. Exc. Neminem *proijciunt.*

276. Admittunt. Ibi certe Æthiopiſſa mutat pellem ſuam, ibi pardus deponit varietatem ſuam, vbi ſolus Phariſæus non exſpumat ſuperbiam ſuam. Excuſ. Admittunt. *Vbi* certe *vel* Æth. mu. pel. ſuam, *vbi* par. *mutat.* var. ſu. vbi ſol. Phar. non *expurgat* ſup. ſuam.

277. Certe vbi tute tuas lacrymas libes, vbi fœda tua oſcula ſacris oſculis purges, vbi totum tuæ affectionis vnguentum. Exc. Certe *in te* tuas lacry. *habes,* vbi fœda tua *oblectamenta* ſacris oſc. purges, & totum *affectionis tuæ* vnguentum.

C 278. Aliquo tactu vel motu vitij tentantis effundas. Quid diſſimulas? Erumpite o dulces lacrymæ. Exc. *Aliquo motu* vitij *infundas.* Quid diſſimulas? Erumpite o *dulciſſimæ* lacrymæ.

279. Plantas Saluatoris. Exc. Plantas *Domini mei* Sal.

280. Mei, non curo ſi quis Phariſæus ſubmurmuret, ſi me a ſuis pedibus arcendum cenſeat, ſi fimbriæ ſuæ tactu indignum iudicet, ſubſannet, rideat, & irrideat, auertat oculos, contineat nares. Exc. Mei. *Num* ſi quis Phariſæus ſubmurmuret, *ſiue* me a ſuis *aſpectibus* arcendum cenſeat, *ſiue* fimbriæ ſuæ tactu indignum iudicet, *ſubſannet irrideat,* auertat oculos,

D contineat *aures.*

281. Nihilominus veſtigijs tuis inhærebo IESV meus. Exc. Nihilominus *tuis inhærebo veſtigijs IESV, mei.*

282. Anima Deum ſitiens in ſpeculatiuis amænitatibus quaſi in Hieruſalem commoratur, potentiæ diuinæ contemplatio; ſecunda. Excuſ. Anima *ſitiens Deum ſpeculatur, & in amœnitatibus diuinæ potentiæ, quaſi in templo Ieruſalem commoratur.* Secunda.

283. Bonitatis eius, & dulcedinis ſuauis prælibatio. Excuſ. *Bonitatis & dilectionis* prælibatio.

Digitized by Google

284. Ad alteram ſcientia, ad tertiam verò miſericordia. Excuſ. Ad *ſecundam* ſcientia, ad *tertiam miſericordia*. A

285. Introibo inquit Propheta in potentias Domini. Exc. *Introibo in* potentias Domini.

286. Incerta, ait, & occulta. Exc. *Incerta &* occulta.

287. Purgat; purgatam ſapientia illuminat; illuminatam bonitas ſuæ dulcedinis infuſione remunerat. Exc. Purgat. *In ſecunda*, ſapientia illuminat. *In tertia*, illuminatam *bonitate dulcedinis ſua* remunerat.

288. Adminiſtrat tibi panem doloris. Exc. *Adminiſtras panem* doloris. B

289. Te non mirari. Exc. *Te nunc* mirari.

290. Cum ſæpius expertus ſis. Exc. Cum *expertus ſum ſæpius*.

291. De timore caſto procedit, omnibus mundi huius. Exc. de *caſto timore proc. omnibus huius mundi*.

292. Dicta ſint pro modulo. Exc. *Dicta pro* modulo.

293. In his tribus ſublimiora. Exc. In *tribus his ſubtiliora*.

294. Sapientia eius ſecreta conſilia, in bonitate miſericordiæ illius verba ineffabilia. Exc. *Sapientia ſecreta* conſilia, in bonitate *eius* miſericordiæ *dona* ineffabilia.

295. Ingreſſus potentias. Exc. Ingreſſus *in* potentias. C

296. Sic? & cetera. Sed. Exc. *Sic? Sed*.

297. Admirans exclamat, o altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & reliqua. Diuitias. Exc. Admirans *ait*. O altitudo diuitiarum ſap. & ſci. Dei! *quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius*? Diuitias.

298. Bonitatis & longanimitatis Dei contemnis? Exc. *Bonitatis* Dei *contemnitis*?

299. Triduum ergo inuenerunt. Exc. Triduum *igitur* inuen.

300. Loco in Hieruſalem ſed in templo. Exc. *Loco ſed* in tem.

301. Habet & templum. Et atrium quidem aliquando patet etiam inimicis, portæ non aperiuntur niſi ſolis amicis. Exc. *Habet templum*. Et *atrium aliquando patet quidem inimicis* portę *autem pateſiunt ſolis* amicis. D

302. Diuina, id eſt in creatura creatorem. Exc. Diu*inum, in creaturis creatorem*.

303. Atria Hieruſalem. Exc. Atria *cæleſtis* Hieruſalem.

304. Vim potuerunt extendere. Exc. Vim *poterant* exten.

305. Quod notum. Exc. Quod *enim* notum.

306. Eius & cetera. Exc. *Ipſius* & cet.

307. Con-

A 307. Contemplari potuerit. Exc. *Poterit contemplari.*

308. De fragrantia orationum. Exc. De *flagrantia orationis.*

309. Radium porrexerit, cordis quoque palato ipſius diuinæ dulcedinis fœlix. Exe. Radium *porrexit, &* cordis quoque palato *illius* diuinæ *dilectionis* felix.

310. Dolent mater & nutritius, conqueruntur & quærunt, inuentum tandem & leui increpatione caſtigatum reducunt. Exc. D*olet* mater, *mater* & nutritius conq. & quær. inuen. tand. *IESVM leui* increp. *caſtigant &* red.

311. Viris illis ſpiritualibus. Exc. *Viris ſpiritualibus.*

B 312. Nihil libentius dixerim quam Spiritum Sanctum, nec matrem nihil rectius quam charitatem. Hi nos. Exc. Nihil libetius dix. quam Spir. San. *matrem vero nil.* rect. quam char. Si

313. Proximi negligamus. Exc. Proximi *omittamus.*

314. Indulgeamus, quaſi de. Exc. *Indulgeamus de.*

315. Alijs quos noſtra ſollicitudine proſpicit, ſenſerit imminere ex noſtra quiete perniciem. Exc. Alijs *quibus* noſtra *ſolicitudo* proſpicit, ſenſ. immi. ex *nimia* quiete per.

316. Orationibus omni poſtpoſita actione intentis. Exc. *Orationibus poſtpoſita* actione *mentis.*

C 317. Immoremur in medijs delicijs. Exc. Immoremur *medijs delicijs.*

318. Infirmorum, & illum cogitamus. Exc. Infir. *vt* illum *cogitemus.*

319. Procedens ad publicum aliquod ei pater afferat ſuo. Exc. Proced. *in* pub. *pater ei afferat* ſuo.

320. Agitatum quia non habet. Exc. Agita. *quando* non *habeat.*

321. Spiritu acediæ. Exc. *Acedia ſpiritu.*

322. Suggeſtu progreſſi, ex fraternis cordibus. Excuſ. Suggeſtu *progreſſo* ex *paternis* cord.

323. Te. Non iniuria dicimus. Exc. Te *Non cum* iniu. dicl.

324. Loqui, contriſtari, & cetera talia in ſanctis agere conſueuit.
D Exc. Loqui *&* contriſ. *& talia agere in ſanctu* conſueuit.

325. Neceſſitates amor quietis in ipſius animæ. Exc. Neceſſ. *amator* quiet. in *ipſis* animæ.

326. Mortuus eſt Chriſtus. Exc. *Chriſtus mortuus eſt.*

327. Cum illis, & ſubditus illis. Exc. Cum *eis & eſt ſubditus eis,*

328. Deſcendit, qui cum tali nutritio & cum tali matre deſcendit: feliciter deſcendit, qui ſpiritu Dei actus, charitatiue inferioribus condeſcendit. Exc. *Deſcendit cum* tali nutri, & cum tali matre deſcendit feliciter. Deſcendit, qui ſpiritu Dei actus, *charitatem* inferioribus *oſtendit.*

329. Libens

Digitized by Google

329. Libens his ducibus etiam in Ægyptum, tantùm ſi ducunt, reducant; ſi cogunt deſcendere, & reaſcendere faciant. Exc. Libens *cum* his *ducibus in* Ægyptum: *ſi tamen ducunt reluctantem*, ſi cogunt deſcendere, & *reconſcendere faciunt.* A

330. Subdar talibus magiſtris, libenter ſupponam. Exc. Subdar *tali matri, libens* ſupponam.

331. Libens excipiam iugum, cui me ſubdiderint. Exc. Libens *ſuſcipiam* iug. cui me *ſubdunt.*

332. Sed & tibi, fili mi, licet a talibus curis liberum adhuc ſub alis ſuis te Chriſtus abſcondat. Exc. Sed *etſi te*, fili mi, a talibus curis liberum adhuc ſub alis *ſuis Chriſtus* abſcondat. B

333. Neceſſitates ſubditorum nonnunquam præponunt delicijs contemplationis. Exc. Neceſſitates *quandoque* præponunt *contemplationis delicijs.*

334. Quando videlicet vel. Exc. Quando *ſuppetunt* vel.

335. Habes chariſſime quod petiſti, licet tuo deſiderio, tuo affectui, tuæ expectationi nihil dignum, voluntatis tamen meæ & qualiſcumque. Exc. Habes *fili* char. quod petiſti, *licet tuo affectu, tuaque contemplatione* nihil dignum, voluntatis tamen meæ, *aut* qualiſcumque.

336. Sciaſque quod non tam Euangelicam lectionem exponere, quam ex ea aliqua tibi meditationum ſemina, ſicut rogaſti, elicere curauimus. Exc. Scias *igitur quia* non tam Euangelicam lectionem exponere, quam ex ea *aliquam meditationem*, ſicut rogaſti, elicere curauimus: *& legentibus incitamenta deuotionum ex huius ſerie lectionis Euangelicæ compoſuimus, ipſius adiuuante gratia, de cuius loquitur infantia, qui plenus eſt virtute, & gratia, & ſapientia,* IESVS *Chriſtus* Dominus *noſter, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.* C

DIVI

A

DIVI AELREDI

FRAGMENTVM

Ex opere eiuſdem de Regibus Angliæ ; exſcriptum ex capite tertio decimi ſæculi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglicanæ (Auctore D. Nicolao Harpſfildio Archidiacono Cantuarienſi) quæ propediem, Deo fauente, in lucem prodibit.

B

Continet hoc fragmentum orationem EADGARI, *Magnifici & Pacifici Regis, habitam ad Epiſcopos Cœnobiorumque Præfectos.*

QVONIAM magnificauit Dominus miſericordiam
ſuam facere nobiſcum, dignum eſt ô Patres Reuerendiſſimi,
vt innumeris illius beneficijs dignis reſpon-
deamus operibus. Neque enim in gladio noſtro poſ- *Pſalm. 43. 4.*
C ſidebimus terram, & brachium noſtrum non ſaluabit
nos, ſed dextera eius & brachium ſanctum eius, quo-
niam complacuit illi in nobis. Iuſtum proinde eſt, vt qui omnia ſub-
iecit ſub pedibus noſtris, ſubijciamus & nos illi animas noſtras: &
vt hi, quos nobis ſubdidit, eius ſubdantur legibus, non ſegniter ela-
boremus. Et MEA quidem intereſt, laicos cum æquitatis iure tra-
ctare, inter virum & proximum ſuum iuſtum iudicium facere, pu-
nire ſacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu for- *Pſalm. 34. 10.*
tiorum eius, egenum & pauperem a diripientibus eum. Sed & meæ
ſollicitudinis eſt, Eccleſiarum miniſtris, gregibus Monachorum,
D choris Virginum & neceſſaria procurare, & paci eorum ac quieti
conſulere. De quorum omnium moribus ad VOS ſpectat examen;
ſi vixerint continenter, ſi honeſte ſe habeant ad eos qui foris ſunt, ſi
in diuinis officijs ſoliciti, ſi ad docendos populos aſſidui, ſi victu ſo-
brij, ſi habitu moderati, ſi in iudicijs ſint diſcreti. Pace veſtrâ loquor,
Reuerendi Patres, ſi iſta ſolerti ſcrutinio curaſſetis, non tam horren-
da & abominanda ad aures noſtras de Clericis perueniſſent. Taceo
quod nec illis eſt corona patens, nec tonſura conueniens, quod in
veſte laſciuia, inſolentia in geſtu, in verbis turpitudo interioris homi-
nis loquuntur inſaniam. Prætereà, in diuinis officijs quanta ſit ne-

ligentia, cum ſacris vigilijs vix intereſſe dignentur, cum ad Miſſarum ſolemnia, ad ludendum magis, quam ad pſallendum, congregari videantur. A

DICAM, dicam quod boni lugent, mali rident; dicam dolens (ſi tamen dici poteſt) quomodo diffluant in comeſſationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitijs; vt iam domus Clericorũ putentur proſtibula meretricum, conciliabulum hiſtrionum. Ibi aleæ, ibi ſaltus & cantus, ibi vſque ad medium noctis ſpacium protractæ in clamore & horrore vigiliæ. Sic ſic patrimonia Regum, eleemoſynæ pauperum, imo (quod magis eſt) illius pretioſi ſanguinis pretium profligatur? Ad hoc ergo exhauſerunt patres noſtri theſauros ſuos? B ad hoc fiſcus Regius, detractis redditibus multis, detumuit? Ad hoc Eccleſijs Chriſti agros & poſſeſſiones regalis munificentia contulit, vt delicijs Clericorum meretrices ornentur, luxurioſa conuiuia præparentur, canes & aues, ac talia ludrica comparentur? Hæc milites clamant, plebs ſubmurmurat, mimi cantant & ſaltant, & Vos ne-

Gen.34.25. gligitis, vos parcitis, vos diſſimulatis? Vbi gladius Leui, & zelus Simeonis, qui vt ſcorto abutentes filia Iacob, Sichimitas (eorum habentes figuram, qui Chriſti Eccleſiam pollutis actibus fœdant) etiam

Exod.32.27. circumciſos ſucciderunt? Vbi Spiritus Moyſi, qui caput vituli ado-

Num.25.7.8. rantibus etiam domeſticis ſui ſanguinis non pepercit? Vbi pugio C Phinees Sacerdotis, qui fornicantem cum Madianitâ confodiens, ſancta hac æmulatione Dominum placauit iratum? Vbi ſpiritus

Act.5.3.& 8. 20. Petri, cuius virtute perimitur auaritia, hæreſis Simoniaca condemnatur?

ÆMVLAMINI, o Sacerdotes, æmulamini vias Domini, & iuſtitias Dei noſtri. Tempus faciendi contra eos, qui diſſipauerunt legem Dei. EGO Conſtantini, VOS Petri gladium habetis in mani-

Num. 5. 2. bus. Iungamus dexteras, gladium gladio copulemus, vt eijciantur extra caſtra leproſi, vt purgetur ſanctuarium Domini, & miniſtrent

Deut.33.9. in templo filij Leui, qui dixit patri & matri, Neſcio vos; & fratribus D ſuis, Ignoro illos. Agite quæſo ſollicite, ne pœniteat nos feciſſe, quod fecimus; dediſſe, quod dedimus; ſi viderimus illud non in Dei obſequio, ſed in peſſimorum luxuria impunitâ libertate conſumi. Moueant vos Sanctorum reliquiæ, quibus inſultant; veneranda altaria, ante quæ inſaniunt. Moueat vos anteceſſorum noſtrorum mira deuotio, quorum eleemoſynis veſania Clericorum abutitur.

PROAVVS meus, vt ſcitis, totam terram ſuam Eccleſijs & Monaſterijs decimauit. Sanctæ memoriæ atauus meus Aluredus, vt Eccleſiam ditaret, non theſauris ſuis, non patrimonio, non ſumptibus,

non

Digitized by Google

A non reditibus parcendum putauit. Auus meus ſenior Edouardus quanta contulerit Eccleſijs, veſtram Paternitatem non latet. Pater meus & fratres, quibus donarijs Chriſti altaria cumulauerint, meminiſſe vos decet.

O PATER Patrum Dunſtane, contemplare quæſo patris mei oculos, ab illa lucida cœli plaga in te radiantes: audi querulas eius voces, cum quadam pietate in tuis auribus reſonantes. Tu mihi Pater Dunſtane, tu mihi de conſtruendis Monaſterijs, de Eccleſijs ædificandis conſilium ſalubre dediſti. Tu mihi adiutor in omnibus, & cooperator extitiſti. Te quaſi Paſtorem & Epiſcopum animæ, mo- B rumque meorum cuſtodem elegi. Quando tibi non parui? Quos vnquam theſauros tuis conſilijs prætuli? Quas poſſeſſiones, te præcipiente, non ſpreui? Si quid pauperibus dandum exiſtimabas, præſto fui. Si quid conferendum Eccleſijs iudicabas, non diſtuli. Si quid Monachis Clericiſue deeſſe querebaris, ſuppleui. Æternam dicebas eſſe eleemoſynam, nec aliam fructuoſiorem, quam quod Monaſterijs Eccleſijſue confertur, quo Dei ſerui ſuſtentantur, & quod ſupereſt, pauperibus erogatur. O præclaram eleemoſynam, & dignum animæ pretium! O peccatis noſtris ſalubre remedium! quod a ſinu Sibyllæ in peregrini muris pellicula fœtet, quod eius auriculas ornat, C quod componit digitulos, quod corpus delicatum in byſſo ſtringit & purpura. Hiccine eſt, Pater, eleemoſynarum mearum fructus, hiccine deſiderij mei, tuæque promiſſionis effectus?

Apoſtrophe Patris regis Eadgari ad Dunſtanum.

QVID huic patris mei querimoniæ reſpondebis? Scio, ſcio, cum videbas furem non currebas cum eo, nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Arguiſti, obſecraſti, increpaſti. Contempta ſunt verba: veniendum eſt ad verbera, & non deerit tibi poteſtas Regia. Habes hic tecum Venerabilem Patrem Ethelwaldum Wintonienſem Epiſcopum: habes Reuerendiſſimum Præſulem Wigornienſem Oſwaldum. Vobis iſtud committo negotium, vt & Epiſcopali cenſura, & D Regia auctoritate turpiter viuentes de Eccleſijs eijciantur, & ordinate viuentes introducantur.

Pſal. 49.18.

2. Tim. 4.2.

ANONYMI RYTHMVS DE LAVDE VIRGINITATIS.

PARADISVS voluptatis, in ſecreto Caſtitatis, requieſcit thalamo,
Candor enim virginoſus, ſicut hortus glorioſus diſtillatur balſa-
Iſte liquor ſpiritalis, diſciplinæ virginalis rigat domicilium, (mo.
Vt ſit plenum ſacro flore, de ſublimi miſſo rore, virginale gremium.
Quis puellas conſecrauit, niſi Chriſtus qui plantauit roſam ſuper Iericho? B
Illis roſa deſtinatur, quæ in iuſtis tranſplantatur plantatore cælico.
Ergo fratres ſi quæratur, a quo prius conſecratur diſciplina virginum,
Eſt illarum conſecrator, ille ſummus fabricator ęternorum luminũ;
Qui non fuit in figura, ſed in carnis creatura, Caſtitatis Speculum:
Quando matrẽ ſubintrauit, nec in partu violauit Virginis ſignaculũ.
Vmbra Sancti ſpiritus, dedit ei cælitus ſpiritale pallium,
Vt non lædat Virginem, nec pudoris cardinem pariendi vitium.
Hæc eſt porta ſalutaris, de quâ prodit lux ſolaris, imo ſol iuſtitiæ;
Cuius lampas nos accendit, quando nobis condeſcendit Imperator gloriæ. C
Clauſa ſed non Saluatori, ſed antiquo tentatori noſtræ ſortis æmulo,
Qui de cœlo tranſmigrauit, mortẽ mundo copulauit, & infernum ſæ-
Sic in matre Saluatoris, nulla fuit corruptoris ſponſi violatio. (culo.
In qua venit inclinari, ſicut ſolet obumbrari ſol in nubis medio.
Gen. 7. 7. Hęc eſt Arca teſtamenti, Noë portans in pręſenti maris huius fluuio,
Quam Meſſias introiuit, & intactam cuſtodiuit clauſo foris oſtio.
Non corrumpit roſę florem, imo reddit pulchriorẽ roris ſtillicidium,
Sic Meſſiæ genitura, ſaluum fecit a læſura Mariæ triclinium.
Sunt illius conſobrini, cum columba columbini virginales cunei,
Quibus iure maritantur, & cuſtodes deputantur, ſpiritus ætherei. D
Sunt natura virginoſi, cœtus illi glorioſi ſupernorum Ciuium,
Quos in luce parturiuit, & in pace ſtabiliuit lucis beneficium.
Noſtræ ſortis argumentũ, non eſt eis elementum corporalis machinę,
Qui diuinæ viſionis, in ſupernis illis thronis perfruuntur lumine.
Sunt creati non ex luto, ergo non ſunt ſub tributo peccatricis fabricę;
Sub hoc ſole non marceſcunt, ſed in vmbra requieſcunt maieſtatis vnicæ.
Non hoc habent ex virtute, qui ſub noſtra ſeruitute non ſunt Adæ filij;

Nec

Digitized by Google

A Nec ſuccumbunt ſeruituti, quia non ſunt conſtituti ſub flagello vitij.
Quicquid habent claritatis, diſciplinæ, caſtitatis, confert illis gratia,
Qui vicerunt cum dracone, ſpiritali pugione, draconis præſidia. *Apoc. 12. 7.*
Statum ſuum ſeruauerunt, cum de cœlo ceciderunt ſpiritus ſuperbię,
Quando Satan eſt demiſſus, quē ſuſcepit hæc abyſſus & vallis miſeriæ.
Hi ſunt cæli cardinales, quibus turmæ virginales nubunt in cęleſtibus,
Specioſæ ſpecioſis, gratioſæ gratioſis, virgines virginibus.
Felix matrimonium, non diſcurrit vitium inter iſtas nuptias.
Nil terrenum ſentiunt, ſed in cœlis pariunt ſpiritales hoſtias.
Lectus ille florulentus, vbi cubat hic conuentus virginalis gloriæ,
B Sub candore liliorum, ſub amplexu Angelorum fiunt tales nuptiæ.
HVIVS lecti veſtimenta ſunt virtutum ornamenta, Pax Amor, Iuſtitia;
Quibus fides illuſtratur, quibus intus obumbratur mentis pudicitia.
Si mens eſt adultera, caro non eſt libera, ſed ſuccumbit vitio,
Sic in ſuam libertatem, carnis trahit puritatem mentis virginatio.
Plenum ergo lilijs, & roſarum folijs vernat opertorium,
Ne tempeſtas frigoris, virginalis corporis intret in palatium.
Scitis quæ ſit hæc pruina? Non eſt grando tranſalpina, ſed peccati grauitas.
C Per quam marcet & decreſcit, & ad tempus refrigeſcit huius mundi charitas.
Sed in thoro Caſtitatis, ordinatæ charitatis nunquam deeſt gloria,
Vb Pacis inſtrumentum, & Amoris blandimentū florent cum Iuſtitia.
Pax concordat vniuerſa, & quem trahunt in diuerſa motus carnis lubricæ,
Reconſignat vnitati, & reformat puritati virga pacis vnicæ.
Virga pacis eſt diuina, de qua prodit diſciplina ſeruitutis liberæ,
Omnem ſenſum ſuperans, & captiuos liberans de maligno carcere.
Virgam pacis Chriſtus portat, qui nos regit & confortat manu ſapientiæ,
D Qui per virgam creat pacem, frangens virgam contumacem per virgam Iuſtitiæ.
Pax concordat malos bonis, per quam regnum Salomonis eleganter floruit.
De camino Babylonis, tres Hebræos cum coronis liberos eripuit.
Quando Deus mundum fecit, nil in mundo tam profecit, quam Pax eius dexteræ,
Qui per pacis fundaméta concordauit elementa ſempiterno fœdere.
Cælum fecit in ſplendorem, ſolem luna clariorem, & lunam ſideribus,

Rore cæli mundũ rigans, in mẽſura nubes ligans, & aquas in nubibus. A
Terrã fecit ponderoſam, fructu ſuo glorioſam, propter vſus hominũ,
In abyſſo clauſit mare, ne valeret tranſmeare datum ſibi terminum.
Sic diuiſit per naturas, primas mundi creaturas pacis ordinatio,
Cuius thronus ex tunc viuit, ex quo mundum ſtabiliuit Deus a principio.
Hæc in throno virginali, principatu ſpiritali primum tenet ordinem,
Quam & Chriſtus adimpleuit, & cum Chriſto requieuit in Mariam Virginem.

IVXTA ſedet vis Amoris, vt ſit ſoror ex ſororis ſpecioſa ſpecie,
Sunt ſorores Pax & amor, nec conturbat vllus clamor ſorores lętitię, B
Sicut iaſpis in metallo, vel lux ſolis in chriſtallo ſplẽdet amor ſobrius,
Quos mundus incarcerat, per amorem liberat verbi Dei gladius.
Amor dico non terrenus, ſed qui non eſt alienus a diuino ſpiritu,
Qui peccantis cor conuertit, & inſpirat & auertit a mundano ſtrepitu.
Hic eſt amor filialis, ſemper manens ſpiritalis in filijs gratiæ;
Quos amoris virga regit, quos amoris vmbra tegit ab æſtu perfidiæ.
Hic eſt amor inclitus, cui pendet ſubditus omnis mundus hodie,
Qui per fidem renouatur, & amore vulneratur ſpiritalis patriæ.
Talis plaga non eſt grauis, non amara ſed ſuauis, & plena dulcedine,
Idem ferit, idem ſanat, ſic de plaga ſalus manat, non effuſo ſanguine. C
Ergo ſola charitate, mentis Deo mancipatæ vulneratur ſpiritus,
Sic frœnatur mens effrœnis, & ſic tranſit a terrenis inſpirata cælitus.
In duobus argumentis, verus amor veræ mentis intrat aulam libere,
Nam qui mundum negligit, Deum ſuum diligit, & timet offendere.
Sic eſt amor cum timore, quia amor ex amore procedit liberius,
Non eſt timor hic ſeruilis, ſed in Deum puerilis, ſacer & innoxius.
Amor ſummi plaſmatoris, in figura peccatoris ſuum miſit filium,
Qui deſcẽdit moriturus, & accinxit pugnaturus ſuper lumbos gladiũ;
Quo deſtruxit Babylonem, & inferni legionem immolatus veſpere.
Pugnans vt Rhinoceros, & educens miſeros ab antiquo carcere, D
Exod. 12. 25. Sic deſtruxit noſtros hoſtes, dum depinxit noſtros poſtes calore ſanguineo.
& 51. Sic Ægyptus deuaſtatur, & a iugo liberatur gens Hebræa ferreo.
Chriſtus fuit hæc ruina, qui eduxit de piſcina ſuæ carnis ſanguinem,
Et aſcendens patris thronũ, ciuem fecit & colonũ ſuę lucis hominem.
Per Amorem iſta fecit, Amor enim nos eiecit de mortis ergaſtulo,
Si Deum diligimus, & ſi caſte viuimus, reprobato ſæculo.
Amor non eſt ſine rore, ſed obumbrat a feruore thalamũ virgineum,
In quo fecit Rex cæleſtis, caſtitatis verus teſtis, aſcenſum purpureum,

Propter

Digitized by Google

A Propter ſtolā paſſionis;quamuis plaga pugionis non ſit in virginibus:
Sed refrænant per virtutem, ſuæ carnis ſeruitutem a peccati legibus.
NVNC oportet vt loquamur, & ſuccinctè proſequamur de matre Iuſtitia,
Per quam viuit ad ſalutem, & laborat per virtutem iuſtus in Eccleſia.
Hæc eſt Princeps, & Regina,mater Regum vterina & cuſtos imperij,
Quæ regnare facit Reges, & diuinas ſcribit leges in virga iudicij.
Si deſit iuſtitia, ſine ſapientia ſtat omne iudicium;
Falſum enim iudicat, qui inſontem vindicat, & non punit noxium.
Hæc eſt tuba ſpiritalis, inter tubas principalis cœleſtis militiæ,
B Quæ inuitat ad pugnandum, & ad bene vigilandum, filios Eccleſiæ.
De cubili vitiorum, ad coronam electorum, dormientes excitans,
In ſe ſemper eſt ſecreta, nullis tamen aliena, ſed pro cunctis militans.
Vincit mundi monarchiā,portans ſecū in machiā verbi Dei frameam:
In flagello charitatis, a fermento vetuſtatis Chriſti purgans aream.
Pro candore regio, comparatur lilio claritas iuſtitiæ.
Semper florens vt oliua, ſemper virens, ſēper viua,congrua victoriȩ.
Hæc conſeruat in tormentis, enſe ſpreto perſequentis, martyrum conſtantiam,
Non ſuccumbunt paſſioni,conſecrantes pugioni ſuæ mortis hoſtiam.
C Iob ſanauit poſt mœrorē,diſciplinæ ſanctū rorem ſuo fundens vlceri, *Iob*.42.6.10.
[a] Ioſeph dedit principatum, & [b] eduxit inclinatum de ciſterna veteri, [a] *Sap*.10.13.
Per hanc vada Rubri maris,tactu virgæ ſalutaris,quondā fuit peruia; [b] *Gen*.37.28.
Vt Hebræus pertranſiret, & Ægyptus deperiret cum Regis malitia. [c] *Exo*. 14.25.
Hæc extinxit ſuo rore, vulneratos cū dolore per ſerpentem igneum; 22. 26. 27.
Pro ſalute conclamantes,& in altum ſuſpirantes ad ſerpentē ęneum. *Num*.21.8 9.
[a] Lot adiuuit & [b] Tobiam, & [c] Eliæ fecit viam per Iordanis medium, [a] *Sap*.10.[b] *Tobia* 12 13. [c] 4.
Ne Prophetam detineret, ſed diuiſus permaneret ad Eliæ pallium. *Reg*. 2. 8.
Iſta Satan alligauit; & mendacem catenauit veritatis laqueo,
Per hanc Dauid eſt electus, de paſtore Rex effectus, & inunctus oleo. 2. *Reg*.5 1.
D Chriſtus verus manu fortis, per hanc vmbra ſuæ mortis rigat enſem flammeum,
Qui de Crucis torculari, & racemo ſalutari, vinum fundit roſeum.
Iſta rerum gubernatrix ſedet ſicut Imperatrix in thoro virgineo,
Vt conſeruet ſacras mentes,& defendat innocentes a tactu corporeo.
Imitemur has ſorores,quibus nō ſunt pulchriores in hac mundi ſerie.
Virginali prȩſunt lecto,quem dilectus ex dilecto circumdat quotidie.
Nil cœleſtis diſciplinæ, nil virtutis columbinæ deeſt iſtis nuptijs,
Vbi ludunt cum Meſſia, vel paſcuntur cum Maria, Virgines in lilijs.
NON eſt ibi virilis coitus, ſed diuini verbi concubitus, & partus gloriæ,

gloriæ, A

Vbi Chriſtus intrans & exiens, templum ſuum ſeruare cupiens, flos eſt iuſtitiæ.

Templum ſuum replet & inſtruit, Salomonis qui templum deſtruit, a gente Perſica;

Virginalem plus amat thalamum, quam Thus, Myrrham, Crocum, vel Balſamum, & mala Punica.

Sed a domo Templi Dominici, fugat vmbram draconis lubrici lucis præſentia.

Plus odorat quam malum Punicum, vincit quoque Thus aromaticum, & Nardi folia. B

Quis deſtruxit Babylonem, & demerſit Pharaonem in profundo fluminis?

Hic vaſtator Aquilonis, templo Regis Salominis, Templum præfert Virginis.

Eſt conſtructa miris lapidibus, & depicta multis coloribus, ſancta Virginitas,

Huius templi poliuit marmora, quæ diſtinxit annos & tempora, Verbi diuinitas.

Pretioſo fundatur lapide, Amethyſto, Sapphiro, Iaſpide, mixto Chryſolithis, C

Cum Smaragdis atque Topazio, cum Hyacinthis & Calcedonio, mire compoſitis.

De Chriſtallo ſplendoris regij, ſunt columnę huius palatij plenę Carbunculis,

Pauimenta ſunt de Porphyrio, tranſlucente templi ſacrario diuerſis calculis.

Non eſt lapis ſub ſolis orbita, de quo non ſit domus compoſita templi Virginei;

Spiritalis eſt iſta fabrica, facta ſed nō arte mechanica, nec ictu mallei.

Eſt exemplum Pater ingenitus, Verbum patris, & Sanctus Spiritus iſtius operis. D

In quo non eſt ruga vel macula, nec diſcurrit vmbra vel nebula peccati veteris.

Eſt in porta pictum palatij, quid ſit amor Patris & Filij, ſatis mirifice;

Vt demonſtret talis introitus, quod ſit cuſtos Sanctus Paraclitus iſtius fabricæ.

Gen. 3. 24. Ibi tenet Cherubim gladium, procul pellens omne diuortium a templo Domini,

Ne ſubintret vlla fragilitas, vbi thorū facit virginitas marito Virgini,

In

A In hoc templo throni dominici canunt ſemper ciues Angelici cum tubis aureis,

Deſponſati ſolis ſpiritibus, non corruptæ carnis amplexibus, choris virgineis.

Ante fores iſtius thalami, Palma creſcit & arbor Balſami, Nardus & Caſia.

Cinnamoni cortex & baculus, virga Thuris, Myrrhæ faſciculus mira fragrantia.

Flos Roſarum mixtus cum Liljis, flos Hyacinthi cum Croci folijs, Myrtus cum Fiſtula,

B Cedrus apta venenis omnibus, & infeſta cunctis ſerpentibus Hyſſopi virgula;

Cyprus quoque cum malis Punicis, quæ colore rubei corticis ſignant martyrium;

Foris rubent aſperſa ſanguine, tamen intus in mente virgine candor eſt Eboris.

Sic eſt color alter in alterum, cum diuerſa non eſt lex operum mentis & corporis,

Sed non præſtat cunctis virginibus, immo ſolis Chriſtus Martyribus ſanguinis gloriam,

C Multis tamen florent martyrijs, macerantes crebris ieiunijs carnis ſubſtantiam;

Verus Amor ſine martyrio, ſine pœna cordis Contritio non poſſunt viuere,

Sed eſt martyr ex parte maxima, vulnerata fidelis anima diuino vulnere.

Enſis facit carnem ſanguineam, ſolus Chriſtus mentem virgineam Amoris iaculo;

Mortem membris gladius ingerit, Chriſtus mentem in quam intrauerit, occidit ſæculo,

D Poteſt eſſe minoris meriti, plaga Verbi Patris ingeniti, quam plaga gladij?

Chriſtus quoque vocatur gladius, quo purgabit ipſe non alius diem iudicij,

Duos habet Meſſias gladios, vulnerantes per ictus varios lege mirabili;

Vnus intrat in corda Virginum, alter punit filios hominum plaga diſſimili.

Virginalis cordis conſilium, quo plus ſentit diuinum gladium, plus eſt longanime,

Tunc eſt ei maior deuotio, tunc in altum ſurgit plantatio florentis animæ. A

Tunc de cordis interni machina, lacrymarum diſcurrunt flumina plena ſolatio,

Sic puellas replet interius, diſciplinæ cæleſtis gladius, Pacis conſilio.

Svb hoc ſole præliatur, ſed in cælis conuerſatur virginum militia,

His vtuntur clementis, ſed in horto ſacræ mentis paſcunt inter lilia.

Non ſequuntur mundi delitias, tam fallaces quam tranſitorias multis piaculis;

Cum maiore quæruntur ſtudio, tum maiore fallunt ludibrio falſis oraculis. B

Quid eſt mundus? Vallis miſeriæ; vas dolorum; cella malitiæ, domuſque carceris;

Fel abſcondens ſub mellis cortice, de veneno mortiſque calice dans potum miſeris.

Quid eſt mundus? Mœroris cingulum, vnde Satan accinxit ſæculum in ſtola flebili;

Rubicundus Sanctorum ſanguine, hic effuſo pro Chriſti nomine, virtute nobili.

Quid eſt mundus? Baculus ferreus, virga dura, ſagena, laqueus iuſtis inſidians; C

Hoſtis lucis, plenus diſcordia, bellum quærens, & ſuper omnia Paci renuntians.

Quid eſt mundus? Vrbs ſanguinaria, quam non replet cella roſaria ſed mors ingrediens.

Mundus tranſit & mundi gloriæ, ſicut tranſit flos in meridie, ſolis impatiens.

Quid eſt mundus? Cornu ſuperbiæ, quod debellat cornu iuſtitiæ vultu ſanguineo;

Plenum quidem liquore ſceleris, & veneno peccati veteris, non pacis oleo. D

Babylonē vincit ſuperbia, Pharaonē fraudis malitia lex huius ſæculi;

Ignem parit inextinguibilem, cremans malos, vt teſtam fictilem caminus figuli.

Si nos vrit hic caminus, pluat in nos ros diuinus: hic extinguit vitia,

Cuius ſtillicidium, portat in ſolatium virginalis hydria.

In corona virginali, ligamento nuptiali, nubit roſa lilio;

Foris lucent candidatæ, intus rubent vulneratæ ſpiritali gladio.

Hic eſt mucro bis acutus, cuius ictum conſecutus non eſt imber ſanguinis.

Hic

Digitized by Google

A Hic occidit prauos mores, & refrænat peccatores à cultura criminis.
Propter ſuos bellatores, fecit Chriſtus iſtos flores in campo Iuſtitiæ,
In colore tam diuerſos, vt coronent vniuerſos in diuerſa ſpecie.
Rosa floret inter ſpinas, vincit nubes matutinas, Roris tecta pallio,
Sed non lædit ſpina Roſam, neque mentem virginoſam pecccati contagio,
Hæc eſt roſa princeps florum, cuius rubor occiſorũ ſequitur veſtigia,
Quam depinxit auctor lucis, ex colore ſuę Crucis, qui colorat omnia.
In hoc flore de Chriſti latere, pluit ſanguis effuſus veſpere, clauis &
B lancea;
A qua trahit colorem regium, florens ante Chriſti palatium in Crucis area.
Hæc à Rore trahit vocabulum, Roſa dicta propter ſignaculum Roris dominici,
Sine Rore Roſa non naſcitur, ſed in Rore ſuperegreditur proprio cortici;
Suo maior effecta calamo, clauſa prius ſicut in thalamo ſub vmbra ſurculi.
Sed cum Roris deſcendit ſtillula, Roſa prodit & parit virgula Rore
C diluculi,
Sic in noſtra carnis ſubſtantia, clauſa latent Sanctorum præmia quaſi ſub cortice;
Sed cum caro tranſit de ſæculo, flos apparet orto diluculo lucis angelicæ.
Sicut Chriſtus eſt in Martyribus, ſic eſt Roſa princeps in floribus, & florum domina;
Tincta ſacro Meſſiæ roſculo, quem ſtillauit marcenti ſæculo de Crucis machina.
Roſa quoq; ſoror eſt gladij, rubricatrix ſtolæ Martyrij cædere gladio,
D Vt aſcendat cum tinctis veſtibus, de preſſuris & torcularibus Martyrum legio.
Quid in iſto flore roſario, maculatum ſiue repudio dignum aſpicitis?
Roſa multis eſt neceſſaria, conſolatur ſua frangrantia dolorem capitis.
Sub hoc flore Martyres dormiunt, quibus huius recte conueniunt floris plantaria;
Vt quos tinxit ſanguis in prælio, rubricato circundent pallio Roſæ ſacraria.
Cvr apparet candor in lilijs? vt in mente purgata vitijs can-

dor appareat; A

Mens pudica floret vt Lilium, quæ laborat vt ſuum gremium Meſſiæ placeat.

In Lilio non eſt varietas, ſed candoris vna proprietas colore ſimplici,

Sic pudicæ mentis ſacrarium, Chriſtum amans non amat alium amore duplici.

Longam habet flos iſte virgulam, aſcendentem ſicut arbuſculam, de terræ gremio;

Sic in altum creſcit flos Virginum, huius mundi commutans terminum cæli conſortio.

Huius floris virtus eſt myſtica, portat enim veſtis angelica candorem lilij; B

Stolas habet candentes lilio, ſpiritalis illa creatio ſummi palatij.

In ſublimi flos iſte poſitus, longum tenet dulces anhelitus ſuæ fragrantiæ,

In hoc flores tranſcendens alios, quod non marcet ad ſolis radios, nec in meridie.

Sic tenorem intactæ virginis, non conflagrat æſtus libidinis ſorte feminea,

Sed candore floret aſſiduo, conſecrata Regi perpetuo caro virginea. C

Chriſto patens, clauſa dæmonibus, clauſa mundo, patens cæleſtibus, Angelis peruia,

Columbina per Innocentiam, Serpentina per Sapientiam, Serpentis neſcia.

Iſtos flores virtutis geminę, tranſplantauit in mente virgine filius hominis,

Quos diuerſos facit natiuitas, non diſiungit vlla diuerſitas in caput virginis.

Roſa foris coruſcat liberè, flos lilij non minus proſpere candet interius,

Quos attulit ſanctæ Ceciliæ, de ſecreto diuinæ patriæ, cæleſtis nuntius. D

Ne flagraret carnis concubitu, conflagrata diuino ſpiritu caro puellulæ,

Nec timeret enſem ſanguineum, vel cataſtæ ſtridorem ferreum corpus iuuenculæ.

Mancipata diuino cultui, conſecrauit ſancto ſpiritui ſuum coniugiū.

Spiritali rore refrigerans æſtus carnis, mundique temperans omne ludibrum.

PVELLARVM maior eſt gloria, quam quod poſſit huius hiſtoria libri

A libri concludere.

Templum enim ſancti Paracliti, mens non valet lingua, vel digiti digne deſcribere.

Quod purgatur Chriſti ventilabro, quod illuſtrat ſuo candelabro lucerna fidei;

Ne ſubintret nocturna nebula, quo refulgent clara ſignacula cæleſtis olei.

Lunam implet ſolaris claritas, templum ſuum Chriſti virginitas quod eſt Eccleſia.

Sic vocantur principis filię, Chriſti matris imaginarię mentis Iuſtitia.

B Quę ſe Chriſti iugo ſubijciunt, & in ſuo corde parturiunt Chriſtum quotidie,

Sed non partu qui lædit vterum, nec dolore quo parit puerum caro miſeię.

Florem parit virga nec læditur, nubes rorem, ſed non corrumpitur nubis ſignaculum,

Ita prodit ſine diſcrimine, virgo Chriſtus de mente virgine nec eſt periculum.

Sicut ceruus ad vmbram properat, ſic Meſſias vmbra deſiderat carnis virgineæ,

C Ibi ſtillant guttæ chariſmatum, colles Myrrhæ, montes Aromatum & Thuris areæ.

Vt draconem formidant ſæculum, ampleċtentes crucis ſignaculum Chriſti tyrunculæ,

Ne nocturni timores irruant, & ſopore depreſſas obruant peccati nebulæ;

Quas immittunt feruores noctium, grauis ſopor, hoſtis ludibrium in carne fragili,

Sed non habent ſuos introitus, vbi cubat ſanctus Paraclitus cum tuba vigili.

D De ſublimi ſuper aſpiciens, ſicut vigil nocte non dormiens, ſed ſemper iubilans,

Ne propinquet iſti cubiculo, draco noſtræ ſortis periculo ſemper inuigilans.

De cubili ſuorum chriſmatum, procul pellit turbas phantaſmatum dulci vigilia,

Vt non figat ſuum tentorium, intra ſui templi ſacrarium, hoſtis malitia.

Sic cuſtodit vaſa iuſtitiæ, ſpiritalis tuba vigiliæ, propter illecebras,

Simul enim non poſſunt capere, pacis hoſtē cum pacis fœdere, lucem ac

ac tenebras, A

De duobus hoc vnum eligunt, Chriſtum amant, Meſſiam diligunt lege coniugij,

Cubant ergo ſub eius brachijs, reſcribendo mundanis nuptiis libellum repudij.

POTEST rigor clauſtralis regulæ, qua ligantur Chriſti diſcipulæ, carere gloria?

Non ſunt ſuis ſubiectæ legibus, aliena totis ceruicibus portant imperia.

Prima virtus eſt innocentiæ, ſuſtinere vi patientiæ virgam alterius,

Sed è contra ſub iugo viuere, percuſſorem non repercutere, non eſt deterius. B

Sunt in mundo nec ſunt de ſæculo, viuunt ſemper quaſi ſub baculo ſibi non libere,

Et ne viuant ſecundum hominem, ſui cordis ſignant imaginem Chriſti charactere.

Sic eſt à ſe velut extranea, propter Chriſtum turba virginea mundum tranſgrediens;

Quæ tranſcendit carnis obſtaculum, ſicut ceruus quærit vmbraculum colles tranſiliens.

Sed notate: Ceruus aut caprea, leuitate tranſit corporea, ſpinoſa montium, C

Sic relicta conualle miſera, montis Sion, quæ eſt vrbs libera, quærunt ſolatium.

Sicut timent ſerpentes capream, ita timet turbam virgineam ſerpens horribilis;

Qui veneno mundum inebriat, & captiuos ſuos excruciat horrendis ſibilis.

Qui non dormit ſed ſemper vigilat, & de ſuo cubili ſibilat vt iuſtos deuoret,

Vt in ſui ventris malitia, quos illudit ſua fallacia, lætus incorporet. D

Sed virgines quæ Chriſto ſeruiunt, hunc draconem ſibi ſubijciunt lucis potentia,

Iob. 40. 18. Ab antiquo ſerpente liberæ, qui Iordanem ſe ſperat bibere ſua ſuperbia.

Sic ligatur fune virgineo, qui ligarat peccato ferreo mundum antiquitus;

Alligatus in ſuis machinis, illis quoque ſubiectus feminis, quæ viuunt cælitus:

Quæ fornacem iſtius ſæculi, ſpiritalis liquore roſculi pie refrigerant;

Et pec-

A Et per Chriſtum qui ſuos liberat, virgam mundi quæ carnem verberat, ſemper exſuperant,
Hic accinctæ mœroris cingulo, donec rupto mortis ergaſtulo ſurſum perueniant,
Vt peracta mundi victoria, duos flores Roſas & Lilia digne recipiant.
Hic cantantes mœroris canticum, mundum flentes in malo publicum, non in iuſtitia,
Debent enim pro mundo gemere, quem non ſinit in altum tendere ſua pigritia.
Sint ſecuræ de ſuis præmijs, quæ procedent ex donis Regijs peracto
B prælio,
Non claudetur illis palatium, quod parauit turbæ fidelium Regis promiſſio;
Sicut Thuris aſcendit virgula, ſic aſcendent ad tabernacula throni dominici,
Carnis ſuę relicto pondere, liberatę de duro carcere mūdi phrenetici.
Quas in porta cæleſtis patrię, præſtolatur palma Victorię mater Vincentium,
Et Corona lucis ingenitæ, Thronus pacis Vrbs Sion inclytæ, cæli palatium;
C Vbi Chriſtus dat ſuis filijs, pro diuerſis quidem victorijs diuerſa præmia;
Florem Roſæ ſuis Martyribus, & diuinæ, ſacris Virginibus, conuallis Lilia.
Cunctis tamen eſt vna gloria, quia non eſt ibi diſcordia pro lege munerum.
Vbi liuor non habet gratiam, ſed communem habet lætitiam alter in alterum.
Ibi frater fratri non inuidet, vbi Chriſtus cum Patre reſidet in regni ſolio,
D Ibi ſplendor eſt indeficiens, fons æternus, panis reficiens, & pacis viſio.
O Virgines dies prætereunt, finis venit, peccata tranſeunt, & mundi machinę,
Coronatur veſtra virginitas, vbi tota conſiſtit Trinitas, in vno lumine.

ORATIO.

Nos qui nomen à Chriſto trahimus, in figura noſtra ſuſcepimus Deum & hominem,
Si ſe noſtris adiunxit legibus, cur fugamus à noſtris cordibus eius imaginem?

Digitized by Google

Nos ſignauit ſuo charactere, cum produxit de ſuo latere nobis eccleſiam, A

Quando mortis flagellum pertulit, & à nobis antiquæ repulit mortis ſententiam.

Cur ab illo ſumus extranei, qui pro nobis fontis ſanguinei produxit riuulum?

Ad nos venit, nos non recipimus, ſed ne poſſit intrare, claudimus mentis ſignaculum.

Contra Deum non eſt conſilium, nulla turris, nullum refugium, nulla protectio,

Vel intrabit cum Pacis fœdere, vel oportet eum recipere plenum Iudicio. B

Deprecemur eum cum fletibus, vt qui fuit clemens in Patribus, ſit clemens hodie,

Diſciplinæ virga nos feriat, & placatus preces recipiat ſuæ familiæ.

Babyloni diu ſeruiuimus, diu ſerui peccati fuimus, nūc ſumus liberi,

Sit ad Chriſtum noſtra conuerſio, dominetur noſtra deuotio mundano carceri.

Vbi prius ſederunt vitia, debent modo ſua cubilia virtutes facere,

Si nos læſit carnis corruptio, Caſtitatis vtatur pallio, quæ neſcit lædere. C

Hæc eſt murus vrbis Angelicæ, quam appellat Salomon myſticè Conuallis lilium;

Quia floret ſed in ſimplicibus, comparantur enim conuallibus mentes humilium:

Quas in altum non fert Superbia, caret enim omni iactantia fèlix Humilitas;

Super baſes huius argenteas, fabricauit turres virgineas Chriſti virginitas.

Det fundator iſtarum turrium, virginale nobis conſortium in ſua patria, D

Vbi manet Pater ingenitus, Verbum patris & Sanctus Spiritus in vna gloria. Amen.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX PRIMVS PRÆCIPVORVM LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC OPERE VEL ADDVCVNTVR, VEL EXPLICANTVR.

Ex Geneſi.

CAp. 1. verſ. 4. Et diuiſit lucem a tenebris pagina 20. b. v. 5. Factumque eſt veſpere & mane, dies vnus 303. b. v. 8 Et factum eſt veſpere & mane dies ſecundus. 303. b. v. 16. Fecitque Deus duo luminaria magna &c. 71. d v. 22. Benedixitque eis, dicens: Creſcite & multiplicamini &c. 321. d. v 31. Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona 283 b.

Cap. 2. v. 2 Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat. 302.a. Item Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat &c. 303 a. v. 15.16 17. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis.&c. 121. d. v. 18. Non eſt bonum eſſe hominem ſolum: faciamus ei adiutorium ſimile ſibi 438. b.

Cap. 4. v 7. Secundum Septuaginta. Si recte offeras, recte autem non diuidas peccaſti. 84 a.

Cap. 13 v. 10. Eleuatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuerſa irrigabatur, antequam ſubuerteret dominus Sodomam & Gomorrham, ſicut paradiſus Domini. 89. c

Cap. 18. v. 2. Cumque eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum; quos cum vidiſſet &c. 25. d.

Cap. 22. v. 2. Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Iſaac, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum, ſuper vnum montium quem monſtrauero tibi 406. d. v. 18, Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. 486. b.

Cap. 24 v. 63. Et egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die &c. & v. 67. Et in tantum dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret. 190. d.

Cap. 27. v 28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. 30. c.

Cap. 28. v. 18 Surgens ergo Iacob mane, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulũ, fundens oleum deſuper. 30. c.

Cap. 29. v. 3. Et os eius grandi lapide claudebatur &c. 31. b.

Cap. 37. v. 9. Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, & Lunam, & Stellas vndecim, adorare me. 25. a.

Cap. 41. v. 1. Poſt duos annos vidit Pharao ſomnium &c. Et. v. 25. Reſpondit Ioſeph. Somniũ Regis vnum eſt &c. 25. a.

Cap. 45. v. 26. Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in omni terra Ægypti, 485. b.

Ex Exodo.

Cap 2. v. 2. Et videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus 247. a. 391. b. v. 5. Ecce autem deſcendebat filia Pharaonis &c. 247. a 391. b.

Cap. 3. v. 3 Cumque iam celare non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam &c 247. a. 391. b. v. 5. Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas

Digitized by Google

terra ſancta eſt. 70. d 100. d.
Cap. 4. v. 13. Obſecro, inquit, Domine, mitte quem miſſurus es. 30. b.
Cap. 11. v. 2. Dices ergo omni populo &c. 317. c.
Cap. 12. v. 36 Et ſpoliauerunt Ægyptios. 31 d 317. c.
Cap. 16. v. 8. Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. 110. c.
Cap. 19. v. 10. Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie. Et 11 Et ſint parati in diem tertium. Et 15 Eſtote parati in diem tertium &c 48 c.
Cap. 20. v. 12. Honora Patrem tuum, & Matrem tuam 238 d. 378. a. v. 13 Non occides. v. 14. Non mœchaberis 317 c.
Cap. 25. v. 18. Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. 31. b v. 40. Inſpice, & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt. 104. b.

Ex Leuitico.

Cap. 23. v. 8. Nullumque opus ſeruile facietis in eo. 313 d.

Ex Numeris.

Cap. 21. v. 8. 9. Fac ſerpentem æneum &c 23 d. 30. c.
Cap. 23. v. 10 Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia 344. b.
Cap. 24. v. 3. Dixit Balaam filius Beor &c. 344. b.

Ex Deuteronomio.

Cap. 6. v. 16. Non tentabis Dominum Deum tuum. 270 c. 368. a
Cap. 11 v. 22. 23. Si enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea &c. 35. b.
Cap. 32. v. 23 Congregabo ſuper eos mala 180. b. v. 32. 33 De vinea Sodomorum vinea eorum; & d. ſuburbanis Gomorrhæ &c. 208 d. 212 a.

Ex Libro Iudicum.

Cap. 16. v. 4. Poſt hæc amauit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. 143 a.

Ex Ruth.

Cap. 2. v. 8. Et ait Booz ad Ruth; Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco ſed iungere puellis meis 466. d.

Ex 1. Regum.

Cap. 2. v. 5 Donec ſterilis peperit plurimos &c. 178 c. Et v. 8 Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. 167. d.
Cap. 15. v. 3. Nunc ergo vade, & percute Amalec. Et v. 22. Et ait Samuel. Numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini. 317 c.
Cap. 17. v. 50. Præualuitque Dauid aduerſum Philiſtæum &c. 389. a.
Cap 18. v 1. Anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid &c. 389. a.
Cap. 20 v. 30. & ſeqq. Iratus autem Saul aduerſus Ionatham, dixit ei. &c. 465. c.
Cap. 21 v. 3. & ſeqq. Nunc ergo ſi quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inueneris. 48. c.
Cap. 23. v. 17. Tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus. 407. d. 465 b.

Ex 2. Regum.

Cap. 1. v. 22. Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorſum, & gladius Saul non eſt reuerſus inanis. 407. b.
Cap. 11. v. 2. Dum hæc agerentur, accidit vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario domus regiæ: &c. 247 a 391. c.
Cap. 15. v. 4 Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iuſte iudicem? 117. d.
Cap. 18. v. 5. Seruate mihi puerum Abſalon 390 d. v. 33 Fili mi Abſalon, Abſalon fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? 327. d.

Ex 3. Regum.

Cap. 3. v. 16. Tunc venerunt duæ mulieres

res

tes meretrices ad Regem, &c. Et v. 26. Dixit autem mulier cuius filius erat viuus ad Regem &c. 390. b.

Cap. 8. v. 12 Dominus dixit vt inhabitaret in nebula. 33. a.

Cap. 11. v. 4. Cumque iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos 247 a.

Cap. 19. v. 11. Egredere, & ſta in monte coram Domino: & ecce Dominus tranſit, & ſpiritus grandis &c. 489. b.

Ex 4. Regum

Cap. 2. v. 23. Aſcende calue, aſcende calue. 189. c

Cap. 6. v 18. Percute, obſecro, gentem hanc cæcitate. 25. d.

Ex Tobia.

Cap. 2. v. 21. Videte ne furtiuus ſit 411. d.

Ex Iob.

Cap. 1. v. 12. Ecce in manu tua ſunt cuncta, quæ poſſidet, tamen ne in eum extendas manum. 109. c. v 21. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. 58. d.

Cap. 2. v. 3. Tu autem commouiſti me aduerſus eum, vt affligerem eum fruſtra. 47. a. v. 6. Verumtamen animam illius ſerua. 109. c.

Cap. 3. v. 13. 14. 15 Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem. &c. 301. d. 302. a.

Cap. 10. v. 15. Si iuſtus fuero non leuabo caput, ſaturatus afflictione & miſeria. 354 b.

Cap. 14. v. 1. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. 138. b. v. 15. Operi manuum tuarum porriges dexteram 315. b.

Cap. 32. v. 19 En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit. 215. c. 367. d.

Cap. 40. v. 14. Ipſe eſt principium viarum Dei 120. d. v. 18. Abſorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. 135. d.

Cap. 41. v. 13 Faciem eius præcedet egeſtas. 67. b. v. 25. Omne ipſe eſt rex ſuper vniuerſu biæ. 6. d.

Ex Pſalmis.

Pſal. 2. v. 8. Poſtula a me, & dabo t. gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. 486. b.

Pſal. 4. v. 5. Iraſcimini & nolite peccare. 173. d. v. 7. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. 200. d. v. 9 In pace in idipſum dormiam, & requieſcam 309. b.

Pſal 7. v. 15. Ecce parturijt iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. 64. c.

Pſal. 9 v. 13. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde ſuo; Non requiret. 71. c. v. 20. Exurge Domine, non præualeat homo 128 a.

Pſal. 10. v. 6. Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. 237. d. 376. c. 403. e.

Pſal. 11. v. 8. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos a generatione hac in æternum. 299. d. v. 9. In circuitu impij ambulant. 128. c. 299. d.

Pſal 13. v. 3 Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. 6. a.

Pſal. 15. v. 2 Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. 6, a. 398. c.

Pſal. 17. v. 12. Tenebroſa aqua in nubibus aëris. 31. d.

Pſal. 18. v. 5. In omnem terram exiuit ſonus eorum; & in fines orbis terrę verba eorum. 37. d.

Pſal. 19 v. 4. Holocauſtum tuum pingue fiat. 363. a.

Pſal. 21. v 27. Edent pauperes & ſaturabuntur. 20. a. v. 28. Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ 35. b. 287. c.

Pſal 23. v. 1. Domini eſt terra, & plenitudo eius. 70 d. v. 10. Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ 434. d.

Pſal. 24. v. 15. Oculi mei ſemper ad Dominum. 466. c.

Pſal. 25. v. 2. Proba me Domine & tenta

exquiſiuit te facies mea, faciem Domine requiram 491. a.
Credo videre bona Domini in terra viuentium. 79. a.
...28. v. 9. Vox Domini præparantis ceruos & reuelabit condenſa. 32. d.
Pſal. 30. v. 13. 14. Factus ſum tanquam vas perditum, quoniam audiui vituperationem multorum cōmorantium in circuitu. 300 b. v 20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine! quam abſcondiſti timentibus te. 361. d.
Pſal. 33 v. 9. Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus: beatus vir, qui ſperat in eo. 309 b
Pſal. 37. v. 9. Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. 185. c.
Pſal. 38. v. 7. Verumtamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur. 286 a.
Pſal. 39. v. 6. Annunciaui & locutus ſum: multiplicati ſunt ſuper numerū. 158 a.
Pſal. 41. v. 4 Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. 61. b.
Pſal. 42. v. 1. Diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. 299. d.
Pſal 44. v. 3 Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. 491. b. v. 10. Aſtitit regina a dextris tuis. 166. d. v 11. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. 200. b. v. 14. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. 367. b.
Pſal. 47. v. 3. Mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni. 116. d. 135. d.
Pſal. 48. v. 7. Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. 59. c. 60. c. v. 13. Homo, cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis, factus eſt illis. 18. a. 283 d. v. 18. Cum interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius. 58. d.
Pſal. 49. v. 3. Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida. 67. d, v. 5. Congregate illi ſanctos eius: qui ordinauerunt teſtamentum eius ſuper ſacrificia. 53. b. v. 12. Meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. 6. a.
Pſal. 50. v. 7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum; & in peccatis concepit me mater mea 313. d. v. 8. Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. 493. b v. 16. Libera me de ſanguinibus Deus. 182. b.
Pſal 52. v 1. Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus. 71. b.
Pſal. 53. v. 8. Voluntarie ſacrificabo tibi 261. b. 413. b.
Pſal. 54. v. 6 7. Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? 201. a. v. 8. Ecce elongaui fugiens 201 b.
Pſal. 58. v. 12. Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. 30. b.
Pſal. 61. v. 12. 13. Quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia: quia tu reddis vnicuique iuxta opera ſua 20. b.
Pſal. 62. v. 4. Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas 493. b.
Pſal. 64. v. 6. Sanctum eſt templum tuum mirabile in æquitate. 208. a.
Pſal. 67. v 3. Sicut fluit cera a facie ignis, ſic pereant peccatores a facie Dei. 30. c. v. 7. Qui habitare facit vnius moris in domo. 53. a.
Pſal. 68. v. 16. Non me demergat tempeſtas aquæ &c. 129. a. v. 23. 24. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum &c. 483. d.
Pſal. 69. v 6. Ego vero egenus & pauper ſum. 151. d.
Pſal. 70. v. 16 Introibo in potentias Domini, Domine memorabor iuſtitię tuę ſolius. 493. b.
Pſal. 71. v. 3. Suſcipiant montes pacem populo 51. d. v. 8. Dominabitur a mari vſque ad mare &c. 193 d.
Pſal. 72. v. 5. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. 20. d. v. 12 13. 14. Ecce peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt

Digitized by Google

runt diuitias &c. 352. a. v 13. vt iumentum factus ſum apud te. 266. e. 355. a v. 28. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. 121. e. 284. e.
Pſal. 73. v. 12. Operatus eſt ſalutem in medio terræ. 35. a. v. 19. Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi. 96. a. 173. e. 321. a.
Pſal. 76. v. 4. Renuit conſolari anima mea, memor fui Dei & delectatus ſum. 273. e. 345 e.
Pſal. 77. v. 49. Miſit in eos iram indignationis ſuæ &c. 8. e. 37. e.
Pſal. 79. v. 6. Cibabis nos pane lacrymarum, 61. b.
Pſal. 80. v. 12. Non audiuit populus meus legem meam, & Iſrael non intendit mihi 151. a. 312. d. v. 13. Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis. 10. b. 20. d. 312. d.
Pſal. 84. v. 8 Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. 30. b.
Pſal. 86. v. 1. Fundamenta eius in montibus ſanctis 51. a. v. 2. Diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob. 156. e.
Pſal. 88 v. 3. Miſericordia ædificabitur in cælis 6. b. v. 33. 34. Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. 20. d. 32
Pſal. 89. v. 4 Mille anni ante oculos eius, tanquam dies heſterna quæ præterijt. 94. d.
Pſal. 90. v. 9. Quoniam tu es Domine ſpes mea 158 b v. 13. Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem. 211. a.
Pſal. 93. v. 19 Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam 186. a. 273. b 342. a
Pſal 95. v 10. Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur. 127. e.
Pſal. 100. v. 1. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. 5. a. 6 b 15. b.
Pſal. 101. v. 28. Tu autem idem ipſe es 283. a. 481. e.
Pſal. 102. v. 1. Benedic anima mea domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. 158. d.
Pſal. 103. v. 29. Auferes ſpiritum eorum & deficient; & in puluerem ſuum reuertentur. 85. e.
Pſal. 104. v. 34. Dixit, & venit locuſta, & bruchus, cuius non erat numerus. 210. b
Pſal 106. v. 2. Dicant qui redempti ſunt a Domino, quos redemit de manu inimici &c. 53. b. v 23. Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis &c. 209. d.
Pſal. 115. v. 16. Dirupiſti vincula mea. 154. a.
Pſal. 118. v. 61. funes peccatorum circumplexi ſunt me. 128 a v. 64. Miſericordia tua Domine plena eſt terra. 6. e. v. 103 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo! 20. a. v. 136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam. 187. e. v. 138 Tabeſcere me fecit zelus tuus &c. 173 d. v. 153. Vide humilitatem meam, & eripe me 278. b. v. 155. longe a peccatoribus ſalus. 5 b.
Pſal. 119. v. 5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. 347. d.
Pſal. 128. v. 3. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. 10. b.
Pſal. 131. v 14. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. 347. a.
Pſal 132. v 1 Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum. 238. e. 377. e. 444. e. 465. b v. 2. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. 378. e.
Pſal. 136 v. 7. Exinanite, Exinanite vſque ad fundamentum in ea 172. a. v. 8 Filia Babylonis miſera. 135. d v. 9. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. 87. b. 135 d.
Pſal 138. v. 6 Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam 289 e. v. 17. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus: nimis confortatus eſt principatus

eorum. 109. a. v. 23. Proba me Deus, & ſcito cor meum. 346. d.
Pſal. 139. v. 10. Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos, 300. a.
Pſal. 140. v. 5. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. 93. a 468. d.
Pſal. 141. v 6. Portio mea in terra viuentium, 132. d.
Pſal. 142. v. 2. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. 60. c.
Pſal. 145. v. 4. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. 135. a.
Pſal. 147. v. 14. Et adipe frumenti ſatiat te. 61. b.

Ex Prouerbijs.

Cap. 2. v. 14 Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. 151. b.
Cap. 6. v. 9. Vſquequo piget dormies? 130. b.
Cap. 8. v. 15. Per me reges regnant. 127. c.
Cap 11 v. 9. Simulator ore decipit amicum ſuum. 469. a.
Cap. 12. v. 7. Verte impios, & non erunt 57. c.
Cap. 16. v. 18. Ante ruinam exaltatur cor. 135. a.
Cap. 17. v. 17. Omni tempore diligit qui amicus eſt. 434. à 439. d. 456. d. 459. d.
Cap. 22. v. 24 25. Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo &c. 452. c.
Cap. 25. v. 19. Dens putridus, & pes laſſus, qui ſperat ſuper infideli in die anguſtiæ. 459. d.
Cap. 27. v. 6. Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis. 258. c. 428. d. 468. b.
Cap. 29 v. 20. Vidiſti hominem promptulum ad loquendum, magis illo ſpem habet ſtultus. 455. b.
Cap. 31. v. 6 Date ſiceram mœrentibus, & vinum his qui amaro animo ſunt. Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuę, & doloris ſui non recordentur amplius. 273. a. 341. d.

Ex Eccleſiaſte.

Cap. 1. v. 14. Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce omnia vanitas, & afflictio Spiritus. 313. c
Cap. 2. v 1. Dixi ego in corde meo, Vadam & affluam delicijs, & fruar bonis 313 b. v. 4. & ſeqq. Ædificaui mihi domos, & plantaui vineas &c. 313. b c.
Cap. 4. v 10. Væ ſoli, quia cum ceciderit non habet ſubleuantem ſe. 441 d
Cap. 5. v. 9. Auarus non ſatiabitur pecunijs; & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. 309 6 v. 11. Saturitas diuitis non ſinit eum dormire. 309 a. v. 12 Diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui 309. a.

Ex Canticis Canticorum.

Cap. 1. v. 1. Oſculetur me oſculo oris ſui. 445. d. 478. c. v. 3. Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum. 302. b. v. 5. filij matris meæ pugnauerunt contra me. 156. b. v. 6. & 7. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie Et. Si ignoras te. &c. 166. d.
Cap. 2. v. 2. Sicut lilium inter ſpinas, ſic. amica mea inter filias 41. d. v. 6 Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me 130 b. 444 d v. 7. Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, neque &c. 130 b. v. 8. Ecce ipſe venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. 41. b. v. 9. En iſte ſtat poſt parietem noſtrũ, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. 293. b. v. 10. Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea & veni. 489. d. v. 12. Vox turturis audita eſt in terra noſtra 488. c. 489. a.
Cap. 4 v. 7. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. 488. b. v. 16. Surge Aquilo, & veni Auſter, & perfla hortum meum. 12. b
Cap. 5. v. 2. Aperi mihi ſoror mea 130. c.

Et

Digitized by Google

Et. Ego dormio, & cor meum vigilat. 309.b.v 8. Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi inueneritis dilectum meum, vt nunccietis ei quia amore langueo 41. b

Cap. 8. v. 1 Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te? 478. c. 491. a v. 8. Soror noſtra parua, & vbera non habet; quid faciemus ſorori noſtræ? 178. c

Ex Sapientia.

Cap. 5. v. 3 Dicentes intra ſe, pænitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes Et v 7 & ſeqq. Laſſati ſumus in via iniquitatis &c 310. b c

Cap. 7 v. 27. Ipſa in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & prophetas conſtituit. 28. a

Cap. 8 v. 1. Attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. 303. d. v 7. Sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. 488. a

Ex Eccleſiaſtico.

Cap. 2. v. 1. Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. 361 a 477. b

Cap. 6 v. 8. Eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum & non permanebit in die tribulationis 436. c v 9. Eſt amicus, qui odium, & rixam, & conuitia denudabit. 452. c. v. 16 Amicus fidelis, medicamentum vitę & immortalitatis 442. a

Cap. 22. v. 25 & ſeqq Qui conuiciatur amico, diſſoluit amicitiam. Ad amicum, etſi produxeris gladium &c. 453 c

Cap. 27. v. 17 Qui denudat arcana amici, fidẽ perdet Et v. 24. Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis. 454. a

Cap, 29, v, 13, Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, 4'6, c

Cap 34, v. 30, Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? 344, d.

Cap. 39. v. 31. Aqua, ignis, & ferrum, lac, & panis, & mel, botrus vuæ, oleum, & veſtimentum. Hæc omnia Sanctis in bona, ſic & impijs, & peccatoribus in mala conuertentur, 283. d

Cap. 40. v, 1. Iugum graue ſuper filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturę in matrem omnium, 138, a

Ex Iſaia.

Cap, 1, v, 3. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael autem non cognouit me 157. b. 483. v, 14, Calendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea facta ſunt mihi moleſta. 41, d. v, 15, Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt 182, b. v. 19, Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, 35, b

Cap. 2, v. 2 Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium 30 b

Cap. 3. v, 12. Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant, 469. a

Cap. 5. v. 6 Et nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem 117, a v 20, Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum 9. d

Cap, 6, v, 1, Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatũ &c, 28, c v, 10, Excæca cor populi huius & aures eius aggraua: & oculos eius claude: &c 47, c 95, b 157, b

Cap, 9, v, 3, lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta prȩda, quando diuidunt ſpolia, 38, b v, 6. Paruulus natus eſt nobis, 122, b

Cap, 10. v, 26. Suſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare &c. 6, c. v, 27 In die illa auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computreſcet iugũ a facie olei 268, d.

Cap 14. v 29 De radice colubri egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens

Digitized by Google

volucrem 144. d.

Cap. 18. v. 2. Ite Angeli veloces ad gentem conuulſam, & dilaceratam 30. c.

Cap 20. v 2. Caleeamenta tua tolle de pedibus tuis. & fecit ſic, vadens nudus, & diſcalceatus. 30. c.

Cap. 23 v. 16. Sume citharam, circui ciuitatem, Meretrix obliuioni tradita. bene cane, frequenta canticum, vt memoria tui ſit. 159. c.

Cap. 26. v. 10. Miſereamur impio & non diſcet iuſtitiam; in terra ſanctorum iniqua geſſit 79. a.

Cap. 30. v. 10. Videte nobis vana, & loquimini nobis placentia. 93. a. 469 b.

Cap. 38. v. 17. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. 63. a.

Cap 39. v. 4 Quid viderunt in domo tua. 28. c.

Cap. 40 v 6. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni 232 b 319. c v 8. Exiccatum eſt fœnum, & cecidit flos; Verbum autẽ Domini manet in æternum. 232. c. 319. c. v. 9. Super montẽ excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion 32. c. Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ieruſalem. 33. b. v. 7. Exiecatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſufflauit in eo. 180. a.

Cap: 46. v. 10. Qui fecit quæ futura ſunt. 122 a.

Cap. 49. v. 6. Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ 486. c. v. 15. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum? 246. c. 390. a

Cap 50. v. 11. Ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas accendiſtis. 64. d.

Cap. 51. v. 23. Incuruare vt tranſeamus, 8. c.

Cap. 53. v. 2. Vidimus eum, & non erat aſpectus. 122. b v. 7. Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. 193. d. 241. c. 380. 6 v. 12. Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt. 122. b

Cap. 60. v. 8. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? 117. a.

Cap. 64. v. 1. Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes. 30. b. v. 6. Quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. 60. c

Cap. 66. v. 2 Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? 85 d. v. 23 Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum de ſabbato 323 d

Ex Ieremia.

Cap. 1. v. 13 Ollam ſuccenſam ego video, & facies eius a facie Aquilonis. 159. a.

Cap. 2. v. 27. Dicentes ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuiſti. 200. b.

Cap. 4. v. 19 Ventrem meum, ventrẽ meum doleo, ſenſus cordis mei conturbati ſunt. 220. b. v 22. Sapientes ſunt ne faciant mala. 296. a.

Cap. 5. v. 3. Attriui eos, & noluerunt recipere diſciplinam. 21. a v. 31. Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manu, & populus meus dilexit talia. 93 a 469. b.

Cap. 9. v. 5. Vt inique agerent, laborauerunt. 107. c. 336. a.

Cap 11. v. 19. Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam. 153 d

Cap. 12, v. 7. & 8. Reliqui domum meam; dimiſi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam &c. 483. b

Cap. 20. v. 9. Factus eſt ſermo Domini quaſi ignis æſtuans in oſſibus meis, & defeci ferre non ſuſtinens. 370 b

Cap. 23. v. 24 Cœlum & terram ego impleo. 5. a 43. b.

Cap. 31 v. 15. Hæc dicit Dominus: Vox in excelſo audita eſt, lamentationis, luctus & fletus: Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia non ſunt. 328. a

Cap 50 v. 8, Fugite de medio Babylonis 200. d

Cap. 51. v. 6. Fugite de medio Babylonis, & ſaluate vnuſquiſque animas veſtras. 91. a.

Ex Threnis.

Cap. 3. v. 27. Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua: Sedebit ſolus & tacebit, quia leuabit ſe ſuper ſe. 329. a.

Ex Ezechiele.

Cap. 1. v. 12. Vbicumque erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur cum ambularent. 12. b.

Cap. 5. v. 1. Et tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, & duces eum per caput tuum & barbam. 156 d.

Cap. 8. v. 3. Et eleuauit me Spiritus inter terram & cœlum: & adduxit me in Ieruſalem in viſione Dei &c. v. 15. c.

Cap. 26, v. 37. Ecce ego nudabo te, & apparebit ignominia tua 215. a. v. 42. Auferam zelum meum a vobis, vltra non iraſcar. 10, b.

Cap. 28 v. 12. Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenum ſapientia, & perfectus decore. in paradiſo Dei fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum 124. a. 120. c.

Cap. 37. v. 16. 17. Et tu fili hominis ſume tibi lignum vnum, & ſcribe ſuper illud &c. 100. c.

Cap. 40 v. 2. In viſionibus Dei adduxit me in terrã Iſrael, & dimiſit me ſuper montem excelſum nimis: &c. v. 25, c.

Ex Daniele.

Cap. 2. v. 31. Tu Rex videbas. & ecce quaſi ſtatua vna grandis: &c. v. 23 9. v. 34. videbas ita donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus. 483 c.

Cap. 5. v. 5. Et ſeqq. In eadem hora apparuerunt digiti quaſi manus hominis ſcribentis &c. 24. a.

Ex Oſee.

Cap. 1. v. 11. Et congregabuntur filij Iuda & filij Iſrael pariter: & ponent ſibi caput vnum, & aſcendent de terra. 100. e.

Cap. 2. v. 18 Et auferam malas beſtias de terra, & dormire vos faciam fiducialiter. 323. d.

Cap. 4. v. 12. Spiritus fornicationis decepit eos 245. e. 388. a. v. 14. Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fuerint fornicatæ. neque ſuper vxores veſtras cum adulterauerint. 10. d. 150, d. 180. b.

Cap. 5. v. 2. Et victimas ſuas declinabant in profundum. 36. e.

Cap. 7. v. 8. Factus eſt Ephraim quaſi panis ſubcinericius, qui non reuerſatur. Comederunt alij in robur eius, & ipſe ignorauit: ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe neſciuit. 66. e.

Cap. 9. v. 14. Da eis domine. quid dabis eis? Da eis vuluam viduam ſine liberis, & vbera arentia. 30. c.

Cap. 12, v. 10. In manibus Prophetarum aſſimulatus ſum 28. c.

Cap. 13. v. 11. Dabo eis Reges in furore meo. 81. a. v. 14. Ero mors tua, o mors. 142 b. 162. c.

Ex Ioële.

Cap. 1. v. 17. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. 231. b. 312. b.

Cap. 2. v. 31. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, priuſquam veniet dies Domini magnus & manifeſtus. 71. d.

Ex Amos.

Cap. 4. v. 4. Venite ad Bethel, & impie agite. 132. e.

Cap. 9. v. 13. Comprehendet Arator meſſorẽ, & calcator vuę mittentẽ ſemẽ 35. c

Ex Nahum.

Cap 1. v. 15. Ecce ſuper montes pedes euãgelizantis, & anunciantis pacem, 37. b.

Ex Habacuch.

Cap. 2. v. 6. Væ ei, qui congregat non ſua. 309. e,

Cap. 3. v. 15. Viam feciſti in mari equis tuis. 12. e. v. 18. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo IESV meo 302. c.

Ex Aggæo.

Cap. 2. v. 8. Et veniet Deſideratus cun-

ctis gentibus 486. c.

Ex Zacharia.

Cap. 3. v. 9. Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt. 305. b.

Ex Malachia.

Cap. 1. v. 11. Ab ſolis ortu vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in Gentibus 486. c.

Cap. 3. v. 14. Vanus eſt qui ſeruit Deo; & quod emolumentum, quia cuſtodimus præcepta eius. 352 a.

Ex S. Matthæo.

Cap. 2. v. 3. Herodes rex turbatus eſt. 482. c.

Cap. 3. v. 2. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. 35. d. v. 8. Facite fructum dignum pœnitentiæ. 260. c. v. 9. Ne velitis dicere intra vos. Patrem habemus Abraham. 170. d. v. 17. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. 304 d.

Cap. 4. v. 9. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. 135. a. v. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. 385. d.

Cap. 5. v. 3. Beati pauperes Spiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. 145. d. 151. 229. d. 307. c. v. 4. Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram 79. b. 98. b 132. d, v, 22. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio 349 d, v, 43. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicũ tuum. 378. b. v 44. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos &c 239. b. 248. c 378 d, 435 b, v, 46. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quã mercedẽ habebitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? 239. a 378. b,

Cap, 6, v, 1. Attendite ne iuſtitiam ve[illegible] faciatis coram hominibus, vt videa[illegible] ab eis, 36. d, 44 c, v, 12. Dimitte no[illegible] noſtra, ſicut & nos dimittimus debito[illegible]bus [illegible] 15, 279. a. v. 20. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi neque ærugo neque tinea demolitur &c. 44. c, v. 23. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit, 214 a v, 29, Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis &c. 476. b, v 31. Nolite ſoliciti eſſe dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus &c. 310. a. v. 33 Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis 310 a,

Cap, 7, v, 2, In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, 81, b, v 8, Petite & accipietis, 434, c. v, 12, Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis 349. d, v. 13 Lata porta & ſpacioſa via eſt quæ ducit ad perditionem 6, d, v. 14, Arcta via eſt quæ ducit ad vitam, 352 c, v, 22, Tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos, 13. b. Multi venient in illa die dicentes &c, 13, b 37, a, 344, b. v, 23. Diſcedite a me, qui operamini iniquitatem 363, b.

Cap, 8, v, 20, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet, 202. d,

Cap, 9. v, 15. Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus? 204. c, v, 37, Meſſis quidem multa, operarij autem pauci, 30, a,

Cap. 10, v, 1, Dedit il[illegible]s poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos &c, 13, b v, 7, Euntes autem prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum 36, b, v, 14, Quicunque non receperit vos, &c, 57, c, v, 27, Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, 165, c,

Cap, 11, v. 12. Regnum cœlorum vim patitur &c 96, b, v, 25, Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, 31, b, v. 28. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, 107, c, 267 a. 314, b v, 29, Tollite iugum meum ſuper vos & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris, 267, a. 334 c,

Cap, 12. v, 34. Ex abundantia cordis os loquitur, 179, b v, 36, De omni otioſo ſermone quem locuti fuerint homines,

minis illius peiora prioribus, ...

Cap, 13. v, 25, & 38, Venit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania. Et Bonum ſemen, hi ſunt filij regni zizania autẽ filij nequam, 132, b. v, 24. Aliam parabolam propoſuit illis dicens &c, 29, d. v, 28, Inimicus homo hoc fecit, 128, a.

Cap, 15, v, 19, De corde enim exeunt cogitationes malæ &c 158, c v, 26, 27, Non eſt bonum ſumere panem filiorũ, & mittere canibus &c, 373, d,

Cap, 16, v. 18, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et Tibi dabo claues regni cœlorum &c, 167, b, v, 26 Quam dabit homo commutationem pro anima ſua, 264 a, 422, a.

Cap, 17, v. 24, &, 25, Reges terræ a quibus accipiunt tributum, &c, 108, a,

Cap, 18, v, 3, Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum, 487, b,

Cap, 19 v, 12, Sunt ſpadones qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capere capiat, 261, c, 413, b, v, 21. Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus & veni, ſequere me, 261, c. 413. b, v, 27, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te quid ergo erit vobis, 145, d, v, 26, Omnis qui reliquerit domũ vel fratres &c 191, d.

Cap, 20, v. 15, An oculus tuus nequam eſt quia ego bonus ſum, 299, a v, 26, Qui, voluerit inter vos primus eſſe ſit omnium ſeruus, 347 d.

Cap, 21, 44, Qui deciderit ſuper lapidem iſtum conteretur, 80, b,

Cap 22. v 37. Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo &c, 227. b, 235, d, 236, c, 374, b, 386, a, v, 39, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, 65. b. 236, a, 248, b, 263, c, 364, b, 386. b, 422, a 460, c, v, 40, In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ, 374, b

Cap, 23, v, 2. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, 164, b,

Cap, 24, v, 19, Væ prægnantibus & nutrientibus, 64, c, v, 24. Surgent Pſeu- ... b. v. 18. Q... abiens fodit in terram & abſcondit pecuniam Domini ſui. 59. c. v. 31. Cũ autem venerit filius hominis in ſede maieſtatis tuæ &c, 78. c. v. 34. Venite benedicti patris mei &c. 309. d v 41, Diſcedite a me maligni in ignem æternum. &c. 67. d. 78, d

Cap. 26, v, 39. Pater mi, ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte, veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. 255. a

Cap. 27. v. 4. Peccaui tradens ſanguinem iuſtũm 344. c.

Cap, 28. v, 19 Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, 48, a. v 20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi, 85. b, 486 d.

Ex S. Marco.

Cap, 10, v. 14. Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere illos, 476, a.

Cap. 14. v, 33. Cœpit pauere & tædere, 11, a,

Cap. 16. v. 15, Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ, 33, d. v, 20. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis, 38, a,

Ex S. Luca.

Cap, 1, v, 17 Parate Domino plebem perfectam, 83, c,

Cap, 2, v. 34. Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael &c. 20, c, 91, a.

Cap, 6, v. 25, Væ vobis, qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis vos. 175, c.

Cap. 10, v. 2. Meſſis quidem multa, operarij autem pauci, Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam, 210. d, v. 18, Vidi Satanam quaſi fulgur de cœlo cadentem 115, a. 120, d, v, 19. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcor-

Digitized by Google

...ſt eo &c, 31, c. v,26. Et nunc nouiſſima hominis illius peiora prioribus,11, b.

Cap,14,v, 26.Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, &c, 185, b, 255, c, 377, d, 402, c, v, 33. Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet,nō poteſt meus eſſe diſcipulus, 185, b.

Cap, 15. v. 13. Adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam &c, 53, b.v. 18. Surgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccaui in cœlum & coram te. 290. b.

Cap,16 v.9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis &c.130, a,v,22. Mortuus eſt diues,& ſepultus eſt in inferno 131.c. v, 25, Recepiſti bona in vita tua, & ſimiliter Lazarus mala &c, 64. b.

Cap,19. v. 41. Videns ciuitatem fleuit ſuper illam,217 a,

Cap, 21, v.19. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras,37, b. v. 25. Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, 71,d, v, 34. Videte ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate &c, 260, a, 349 d 410. d.

Cap,22. v. 28. Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, 3,2.v.32 Et tu aliquando conuerſus cōfirma fratres tuos. 167. d. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua 168. d.

Cap 23. v, 34. Pater ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt.241,d. 380.d,

Cap, 24, v, 16. Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent, 25, c v, 25, O ſtulti & tardi corde ad credendum &c 486, b.v, 44, Oportet impleri omnia,quæ ſcripta ſunt in Lege, Moyſi,& Pſalmis de me.33, b, v, 47. Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes &c, 167, a 194, b 486, b,

Cap, 1, v, 1, In principio erat verbum, 122, a. v, 3, & 4 Quod factum eſt, in ipſo vita erat, 122, a. v, 8, Non erat ille lux &c, 289. a. v, 10, In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit, 5, b. v, 14, Et verbum caro factum eſt &c, 114, b.241, a. 379, d. v, 29, Ecce agnus Dei, 193, d. 200, b.

Cap, 3. v, 8, Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat 43. a. v, 10, Omnis qui male agit odit lucem 9. d, v. 29, Qui habet ſponſam ſponſus eſt, 200, b

Cap, 4. v, 34, Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me 61. b. v, 35 Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem, 29. c,

Cap. 5. v, 20, Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, 304, d. v, 22, Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio, 20, c, v, 39, Scrutamini ſcripturas 33, b. 193. b. v, 43. Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me &c, 95, c 144. c.

Cap, 6 v, 61. Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? 348, c. v, 67, Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, 40, c.

Cap, 7, v. 39 Nondum enim erat Spiritus datus quia IESVS nondum erat glorificatus. 240, b. 381. d,

Cap, 8, v. 7, Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat, 317, d v, 34. Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati 107. d, 219, c 313, d. 379, a. v, 36, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. 314, a. v, 44, Vos ex patre Diabolo eſtis, 170, d

Cap, 9, v, 39, In iudicium ego in hunc mundum veni, 20, c.

Cap. 11, v, 48, & 50, Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani &c. 142. c. d.

Cap. 12. v. 25. Qui amat animam ſuam perdet eam, & qui odit animam ſuam &c,

&c. 253. a. 403. b. v. 31. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. 7. b. 134. b.
Cap. 13. v. 23, Erat recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu eius, 257, c, v, 34, Mandatum nouum do vobis, 290, d, v, 35 In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis &c, 37, b.
Cap. 14, v, 2, In domo patris mei manſiones multæ ſunt, 130, a. v, 6, Ego ſum via, veritas & vita 481, c, v, 21, Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me, 242. b, 357. b, v, 23, Si quis diligit me, mandata mea ſeruabit. 352, a, 357, b, v, 24, Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat, 357, b.
Cap, 15, v, 5. Sine me nihil poteſtis facere 296, d, v, 10. Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. 304, d, v, 13, Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis 435, a, v, 14, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis, 463, c, v, 15, Iam non dicam vos ſeruos &c, 442, c, 463, b, v, 16, Poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. 436 d.
Cap. 16, v, 7. Expedit vobis vt ego vadam. 26, c, v, 12. Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo &c, 26, a, v, 20, Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini, 90, d, v, 21, Mulier cum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius, 64, b, v, 33, In mundo preſſuram habebitis, 90, d,
Cap, 17, v, 9. Non pro mundo rogo &c. 89, b, v, 15, Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos a malo. a. 46, c, v, 77, Sanctifica eos in veritate. 46, c, v, 19, Pro ipſis ego ſanctifico meipſum vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. 46, c,
Cap, 19, v, 7, Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, 141. d,
Cap, 21, v, 17, Paſce oues meas, 167, b,

Ex Actibus Apoſtolorum.

Cap, 4, v, 32, Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, 434, d,
Cap, 5, v, 12, Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa, in plebe, 36, a, v, 29, Obedire oportet Deo magis quam hominibus, 146, b, v, 41, Illi quidem ibant gaudentes a conſpectu concilij quoniam digni &c. 267, c, 335, d,
Cap, 7, v, 56, Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, 38, d,
Cap. 10, v, 11, Et vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum &c, 25, b, v, 13, Occide & manduca, 83, d, v, 34 In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus. 25, c,
Cap, 13, v, 2. Segregate mihi Barnabam & Paulum, in miniſterium quo vocaui eos. 401, a, v, 46. Vobis oportebat primum annunciare regnum Dei, ſed quoniam repellitis illud &c, 38, c, 484, c,
Cap, 14, v, 21, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. 352, b, 354, b,
Cap, 17, v, 27, 28, Quamuis non longe ſit ab vnoquoque noſtrum, In ipſo enim viuimus, & mouetur, & ſumus 5, b, 291, a,
Cap, 26. v, 24, Inſanis Paule, multæ te litteræ ad inſaniam c[illegible] uertunt, 145, b,

Ex Epiſtol[illegible] omanos.

Cap, 1, v, 19, Qui[illegible] quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis &c, 11, c, 494, a, v, 24, Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam &c, 312, d, v, 25, Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium &c, 163, e,
Cap, 2, v, 4, An diuitias bonitatis, & longanimitatis Dei contemnis? 493, d, v, 6, Qui reddet vnicuique ſecundum opera eius, 294, c,
Cap, 5, v, 5, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum,

ctum, qui datus eſt nobis, 12, d, 128, c, 291, d, 292, c, 314. c, 359, a, 382, a,

Cap, 6, v, 12. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore &c, 98, a, v, 13, Neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato. 9, c, v, 14, Peccatum vobis non dominabitur non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia 135, b, v, 20, Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ 295, d, v, 23, Stipendia enim peccati mors, 294, d,

Cap, 7 v, 15. Non quod volo, ago 291 d, v, 23, video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, &c, 9, b,

Cap, 8, v, 15, Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater 42, c, 170, d, v, 18. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, 294, d, v, 26. Quid oremus ſicut oportet neſcimus. 9, c, 210, a v, 28 Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt Sancti 132, a, 344, d, v, 35. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? &c, 47, d, 146, a.

Cap, 9, v, 2. Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo, 12, d, 157, a, v, 3. Optabam aliquando anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis &c, 254, d, 264. b, 422, b, v, 15. Miſerebor cuius miſereor &c, 299, c, v, 16. Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, 292, c, v, 18. Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. 299, c, v, 20. O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? &c. 493, d, v, 25. Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam, dilectam &c. 95, b, c.

Cap, 10, v, 3. Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti, 141, d, v, 18. Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum &c, 33, c.

Cap, 11. v. 5, Reliquiæ ſecundum electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt, 183. a, v, 8 Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis, oculos vt non videant &c 362. c. v. 20, Noli altum ſapere, ſed time. 299, c, v. 25. Donec plenitudo Gentium intraret &c, 95, a, 157 d, v, 28. Secundum euangelium quidem, inimici propter vos: ſecundum electionem autem, chariſſimi propter patres, 181. d, v. 33 O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, &c, 493 d,

Cap, 12. v, 17, Prouidentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus 111, c,

Cap, 13 v, 7. Reddite ergo omnibus debita &c, 324, a, v, 9. Non adulterabis, Non occides &c. 377. b, v, 10, Dilectio proximi malum non operatur. 314 c. v, 12 Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, 13. d. v, 13. Non in comeſſationibus & ebrietatibus &c. 350. a, v, 14. Carnis curam ne feceritis in deſiderijs, 98, b,

Cap. 14. v. 23. Omne quod non eſt ex fide. peccatum eſt, 153, c,

Cap 15. v, 4. Quæcumque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, &c, 190, c,

Cap. 16, v, 18 Huiuſmodi Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri 8, d, 36. c,

Ex 1. ad Corinthios.

Cap. 1, v. 18. Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt &c, 32, b. v, 19, Perdã ſapientiam ſapientum &c, 163. a, 221, c, v, 20, Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi cõquiſitor huius ſæculi? 221. c, v. 23. Nos prædicamus Chriſtum crucifixum &c, 32. b, v, 27, Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus &c, 32, a, Quæ infirma mũdi elegit Deus. 209, a, v. 30. Qui factus eſt nobis ſapientia a Deo &c, 257, d. 428, a,

Cap, 2, v, 8, Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, 380, d. v, 12, Nos non ſpiritum huius mundi accepimus &c, 12, c,

Cap, 3, v, 3, Cum ſit inter vos zelus & cõtentio, nonne carnales eſtis, 61, d, v. 18.

Si

Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe ſtultus fiat vt ſit ſapiens. 487. b.
Cap. 6 v 17. Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus efficitur. 359 b.
Cap. 7. v. 31. Qui vtuntur hoc mundo tãquam non vtantur. 14. e.
Cap 8. v. 1. Scientia inflat 268 d. v. 2. Si quis ſe exiſtimat ſcire aliquid nondum cognouit quomodo oporteat eum ſcire. 85. e.
Cap. 9. v 16 Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi ſi non euangelizauero. 19. d. v. 17 Si enim volens id facio, mercede n accipio; ſi autem inuitus, d ſpenſatio mihi credita eſt. 293. c. v. 27. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. 98. b.
Cap 10. v 9 Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt &c. 368 a. v. 13. Qui non patitur vos tentari ſupra id quod poteſtis. 14. d. v. 28 Si quis dixerit. Hoc immolatum eſt idolis, nolite comedere. 411. d v 33. Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. 265. b. 423. d.
Cap. 11. v. 20. 21. Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare, &c. 411. b. c.
Cap. 12. v. 28 Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos &c 219. d.
Cap. 13 v. 4. Charitas non æmulatur, non agit perperam &c. 227. d 301. b. 314. e.
Cap. 15. v. 10. Abundantius illis omnibus laboraui &c 294. a v. 55. Vbi eſt mors victoria tua? 111 d 139. a.
Cap. 16. v 9. Oſtium mihi apertum eſt magnum & euidens &c. 38. b. 39. a v. 22. Si quis non amat Dominũ noſtrum IESVM Chriſtum, ſit anathema, Maran Atha. 340. b.

Ex 2. ad Corinthios.

Cap. 1. v. 3. Benedictus Deus & Pater Domini noſtri IESV Chriſti &c 272. c. 273. d. 340 d. 361. c, v. 4. Vt poſſimus & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt. 341 a. v. 5. Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. 272 d. 273 d. 341. b. 361. c. v. 7. Scientes quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. 341. c.
Cap. 3. v. 5. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis &c. 292. c 293. b.
Cap. 4 v. 7. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus 277. a. v. 16. licet is qui foris eſt noſter homo corrũpitur, tamen is qui interior eſt renouatur. &c 341. d. v. 17. Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ &c. 35. d. v. 18. Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur & c 367. a.
Cap. 5. v. 1. Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur &c. 330. b.
Cap. 6 v. 10 Tanquam nihil habentes & omnia poſſidentes 14 e.
Cap. 7. v. 2. Capite nos. 101. a.
Cap. 11. v 29. Quis infirmatur, & ego non infirmor? 12. d.

Ex Epiſt. ad Galatas.

Cap. 4. v. 4. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum &c. 29. b. 30. a v. 19. Filioli mei quos iterum parturio 64. b.
Cap. 5. v. 13 Per charitatem Spiritus ſeruite inuicem. 101. a. v. 15. Quod ſi inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini 350. a v. 17. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. 96. a. 228. a. 291. d.
Cap. 6. v. 2. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. 13. a. v. 3. Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. 85. e. v. 4. Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo gloriam habebit, & non in altero 367. b. v. 14. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri IESV Chriſti. 32. c. 367. b.

Digitized by Google

Ex Epiſt. ad Epheſios

Cap. 4. v. 23. Renouamini ſpiritu mentis veſtrę, & induite nouum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt, 290. c.

Cap. 5. v. 8. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. 288. d. v. 14. Surge qui dormis, & exurge a mortuis. 130. a. v. 29. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit 236. a. 246. c. 253. c. 374. c. 390. a. 402. d.

Cap. 6. v. 11. Induite vos armaturã Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli. 53. v. 12. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum &c 14. c. 96. a. 111. d.

Ex Epiſt. ad Philippenſes.

Cap. 1. v. 23. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius. 340. b.

Cap. 2. v. 4. Non quæ ſua ſunt ſinguli quærentes, ſed quæ aliorum. 265. b. 423. d. v. 8. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis. 31. c. v. 13. Deus enim eſt qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate. 292. c. v. 21. Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt IESV Chriſti. 12. a 36. c.

Cap. 3. v. 19. Quorum Deus venter eſt. 8. d.

Cap. 4. v. 11. Ego enim didici in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio & humiliari &c. 275, a. 364 b.

Ex Epiſt. ad Colloſſenſes.

Cap. 1. v. 13. Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum &c. 31. d.

Cap. 3. v. 1. Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens &c. c. v. 5. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. 354 d.

Ex 1. *ad Theſſalonicenſes.*

Cap. 3. v. 3. Nemo moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſiti ſumus. 352. a.

Cap. 4. v. 4. Vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore &c. 48 c 158. b 410 d. 428. d v. 10. Rogamus vos fratres vt abundetis magis: & operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrũ negotium agatis &c 350. a.

Cap. 5. v 7. Qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt 9. d.

Ex 2. *ad Theſſalonicenſes.*

Cap. 2. v. 4. Qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat. &c. 115. c. v. 9. Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanę &c. 116. a.

Cap. 3. v. 10. Si quis non vult operari, nec manducet 350. a.

Ex 1. *ad Timotheum.*

Cap. 1. v. 5. Charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta 258. a 418. b. v. 13. Qui blaſphemus fui, & perſecutor & contumelioſus. 159. a. 293. d.

Cap. 2. v. 4. Omnes homines vult ſaluos fieri. 359 d. v. 8. In omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. 42. b. v. 9. Non in veſte precioſa. 411. a.

Cap. 4. v. 3 Nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur 410. d v. 4. Prohibentes nubere, abſtinere a cibis quos Deus creauit &c. 410. d.

Cap. 5. v. 1. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. 171. a v. 8. Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. 238, d, 246, c, 253, c, 377, d, 390 a. 401. c. 403. a.

Cap. 6. v. 10. Radix omnium malorum eſt cupiditas. 14. d, 244. a. v. 9. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, &c. 310. a, v. 18 Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere &c. 309. d.

Ex 2. *ad Timotheum.*

Cap. 1. v. 3. 4. Gratias ago Deo, quod memoriam

Digitized by Google

morism tui habeam, memor lacrymarum tuarum vt gaudio implear. 401. a.

Cap. 2. v. 4. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus. 72 a. 350. a. v. 19. Firmum firmamentum Dei ſtat habens ſignaculum hoc : cognouit Dominus qui ſunt eius. 140. a. 160. a

Cap. 3. v 2. Erunt homines ſeipſos amantes. 12. b. 74. c. 253 d 403. a.

Cap. 4 v. 2. Argue obſecra in crepa. 313. c. v. 7. Bonum certamen certaui &c. 294. b.

Ex Epiſt. ad Titum.

Cap. 1. v. 15. Omnia munda mundis 410 c.

Cap. 2. v. 12. Sobrie, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſæculo. 259 a. 409. c.

Ex Epiſt. ad Philemonem

Verſ. 20. Ita frater. Ego te fruar in Domino. 244. b. 256. b. 386 c.

Ex Epiſt. ad Hebræos.

Cap. 1. v. 14. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos &c. 41. a.

Cap 10. v. 34. Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis. &c. 310. a.

Cap. 11. v. 23 Fide Moyſes, natus, occultatus eſt menſibus tribus a parentibus ſuis. 246. d. 391. b. v. 26. Maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti. 32. b.

Cap. 12. v. 6. Flagellat omnem filium quem recipit. 20. d.

Ex Epiſt. B. Iacobi.

Cap. 1. v. 5. Si quis indiget ſapientia poſtulet a Domino &c. 466. c. v. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt &c 42. c.

Cap. 2. v. 1. Fratres mei, nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. 350 b.

Cap. 3. v. 14. Si zelum animarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris &c. 350. b.

Cap. 4. v. 1. Vnde bella & lites in vobis? nonne hinc? ex concupiſcentijs veſtris? &c 338. a. v. 4. Quicumque voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur. 350. b. v. 6. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. 57 b. v. 11. Nolite detrahere alterutrum fratres. 350. b.

Ex 1. B. Petri.

Cap, 2, v, 1. Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, &c. 350. b. v. 11. Chariſſimi, Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos a carnalibus deſiderijs. 350. b.

Cap, 4, v, 8. Charitas operit multitudinē peccatorum. 57. c. 314. c. v. 11 Si quis loquitur quaſi ſermones Dei. 350. c.

Cap, 5. v, 2. Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coacte &c. 350. c, v. 5. Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes autem inuicem humilitatem inſinuate. 350. c. v 8. Sobrij eſtote, & vigilate; quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo &c. 162. b. 350. c.

Ex 2. B. Petri.

Cap, 1, v, 4. Fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem. 350. c.

Cap, 2, v, 4. Si Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos &c. 121. a.

Ex 1. B. Ioannis

Cap, 2, v, 4. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt. 350. c. v. 15. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. 55. d. 350. c. v. 16. Omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum &c. 253. b 315 a. 368. c. 403. c. v. 17. Mundus tranſit, & concupiſcentia eius 55. d.

Cap, 3, v, 15. Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt. 350. d.

Cap. 4, v. 20. Qui non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt,

Digitized by Google

det, quomodo poteſt diligere? 236. b. 375. a.

Cap. 5. v. 3. Mandata eius grauia non ſunt. 318. d. 357. b. v. 19. Mundus totus in maligno poſitus eſt. 89. b.

Ex Epiſt. B. Iudæ.

Verſ. 11. Væ illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt. 350. d. v. 12, Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, conuiuantes ſine timore. 350. d. v. 16. Hi ſunt murmuratores querulosi, ſecundum deſideria ſua ambulantes. 350. d. v. 23 Odientes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. 350. d.

Ex Apocalipſi B. Ioannis.

Cap. 1. v. 4. Et a ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt. 305. b.

Cap. 3. v. 7. Qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. 45 a v 16. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus. incipiam te euomere ex ore meo. 60. d.

Cap. 12. v. 7. Neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo. 68. a.

Cap. 14. v. 13. Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus &c 59. b. 129. c.

Cap. 19. v 20. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos &c. 91. b.

Cap. 21. v. 4. Mors vltra non erit neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt. 102, d.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM,

QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Abies.

Abietes quinam, & quid ſint pagina. 103. a. 111. b.

Abraham.

Abrahæ coniugium quidam Sanctus virginitati B. Ioannis non dubitauit æquare. 174. a.

Acceptus.

Acceptum eſſe quempiam Deo, quænam probant, 37 a. b.

Achaz.

Achaz rex diabolum ſignificat. 142. a

Actus.

Actus quibus nos ad Deũ tẽdere oportet, & proximis conſulere. 259. a. 409. b.

Aduena.

Aduenæ quinam ſint 100. c.

Aduentus.

Aduentus Domini quomodo, aut quô fiat. 5. a. Aduentus Domini quare ſit. 5. c. Aduentus Domini cauſa, eiuſdem eſt miſericordia, & noſtra miſeria 6 a. b. Aduentu Domini facta eſt bonorum & malorum diſcretio. 20. c.

Adulatio.

Adulatio eſt peſtis veræ amicitiæ. 468. d.

Adulator.

Adulatores cur ſirenis comparantur. 92. d.

Ægyptus.

Ægyptus interpretatur tenebræ, cuius onus leue non eſt. 9. c.

Affectus.

Affectu mentis homo receſſit a Deo. 289 c. Affectus quid & quotuplex eſt. 245. b 387. d. Affectus Spiritalis duplex eſt 245 b. 387. d. Affectus Rationalis quid. 245. d. 388. c. Affectus Irrationalis quid. 246 a 389. b. Affectus Officialis quid. 246. b 389. c. Affectus Naturalis quid. 246. c. 390. a. Affectus Carnalis duplex. 246. d 391. a Affectus non ſunt in noſtro arbitrio. 249. a. Affectus quinam admittendi non ſunt, & quinam ſequendi. 251 a. 399. a. Affectus Spiritalis, qui ex Deo eſt, quid proprium ſit. 251. b. 399. c. Affectus Rationalis quatenus ſequendus ſit. 251. d 400. b. Affectus Officialis in quo cauendus vel admittendus eſt. 252. b. 401. b. Affectus Naturalis proprium, & quis modus in eo ſeruandus. 253. a 402 c. Affectus Carnalis nec omnino reſpuendus, nec omnino admittendus. 254. a 405. a. Affectus tranſit in affectũm, vnus in alium. 405. c. Affectus diuerſi in vna ſæpe mente luctantur. 254. c. 406. c. Affectus quis cui præponendus. 255. b. 408. c. Affectus tenerior quomodo in amicitia cauendus. 470. d. Affectus ſine ratione eſt motus beſtialis, 448. a. Affectibus bonis vel malis excitari, ſed pulſari; nec laudabile, nec exitiabile eſt: at iiſdem informari, vtile eſt aut noxium. 247. b. 391. d. Affectuum non tantum origo, ſedet,

&, progreſſus & finis attendendus eſt·405.c. Affectuū vtilitas 255.c. 408.d.

Afflictio.

Afflictio carnis ſpiritui non eſt contraria, ſed neceſſaria. 271. c. 339.. a. idque Apoſtolica probatur auctoritate. 272, a. 339. d.

Amare.

Amare quid ſit. 250. a. 397. a. Amare Deum quodam modo minus. quis inde conuincitur, vnde ſe putat magis amaſſe 362. a.

Amicitia.

Amicitia, quæ eſt vera virtus, fuit incognita Tullio 432. d. Amicitia quid ſit. 433. a. Amicitia vnde dicatur. 433. c. Amicitia & Charitas differunt. 435. b. 438. c. Amicitia eſt triplex, Carnalis, Mundialis, Spiritalis. 436. a. Amicitia Carnalis 463. d. 464. a. Amicitia Spiritalis vnde naſcatur. 436. d. Amicitia Spiritalis quid ſit. 437. a. Amicitia hominibus naturalis eſt. 439 Amicitia optimus ad perfectionem gradus. 422. c. 443 b. Amicitia quomodo charitati præluceat. 443. b. Amicitia inter quos oriri, proficere, & perfici poſſit. 445. d. Amicitia puerilis, 448. a. cauenda eſt. 448 b. Amicitia morum peſſimorum ſimilitudine conciliata, 448 c. Amicitia vtilis. 448. c. Amicitia ex amore eſt. 451. a. Amicitia inter diſpares mores eſſe non poteſt 455. b. Amicitia ob quæ diſſoluenda. 457. a. Amicitia quomodo colenda ſit & conſeruanda. 464. b. Amicitia quomodo colenda ſit in beneficijs conferendis. 466. b. Amicitia eſt naturæ & gratiæ optimum donum. 464. d. Amicitia vera & perfecta. 466. a. Amicitia ordinata quæ. 470. d. Amicitiæ nomen qui falſo aſſumunt 435 c. Amicitiæ quanta ſit dulcedo 435. d. Amicitiæ Carnalis exordium. 436. a. Amicitiæ Carnalis proprium quid ſit. 436. b. Amicitiæ mundialis origo & proprietas. 436. c. Amicitiæ ſpiritualis conditio 437. a. Amicitiæ ortus vnde. 437. c. Amicitiæ laus & fructus 441. d. 442. a. Amicitiæ quæ ſit meta, variæ ſententiæ 445. a Amicitiæ vera meta. 441. c. Amicitiæ ſpiritalis primordia quid habere debent. 448. c. Amicitiæ fundamentum eſt amor Dei. 451. c Amicitiæ pauperum quàm diuitum plerumque certiores ſunt. 460. d. Amicitiæ diſputationis epilogus 458. b 473. a. Amicitiæ ius quodnam ſit 464. c. 466. b. Amicitiæ veræ ſpeculum fuit Ionathas. 465. a, Amicitiæ optimus comes eſt verecundia. 467, c, Amicitiæ peſtis eſt adulatio. 468, d, Amicitiam qui tollit, ſolem e mundo tollit. 447, b, Amicitiam quæ diſſoluunt, 453, d. Ad amicitiam quatuor pertineat 457. d.

Amicus.

Amici electio quomodo facienda, 452, c, Amici futuri fides probanda, & quomodo, 459, c, 460. d, Amici futuri probanda intentio, & quomodo, 460, b. 461, a, Amici futuri probanda diſcretio & patientia, 461. a. c. Amici non ſunt omnes, quos omni affectu complectimur. 463 b, Amici auctoritas in ſuadendo 467. d, Amici & admonendi & obiurgandi, 467, d. Amici amicos ad honores, maxime Eccleſiaſticos, an promouere debeant. 470, a, Amicis qualis ſeruanda fides, 456, b. Sine amicis nulla vita iucunda. 462. a. Amico qnomodo dandum benificium. 466. d· Amico adhibenda correptio, & quomodo. 468. a. Amicorum multa paria inter Chriſtianos. 434. d. Amicos amici ad honores maxime Eccleſiaſticos an promouere debeant. 470. a. Amicus vnde dicatur. 433. c. Amicus quis ſit. 433. d. 435. b, Amicus quis eligendus. 451. c. Amicus vt probandus ſit 459. b.

Amor.

Amor ſui ex propria voluntate procedit, eiuſque

Digitized by Google

eiuſque effectus 12 a. Amor noſter aduerſum ſe, ex Charitate & Cupiditate contrario appetitu diuiditur. 228. a. 291. c. Amor Dei noſter in quibus conſtare credendus ſit. 242. b. 358, d, Amor rectus & peruerſus. 243. d, 384, c, Amor in Deo & propter Deum quomodo differant, 248 c. 403. d. Amor ex affectu, & amor ex ratione, 393, c, Amor quid ſit 282 a 381. d. 413, d Amor eſt triplex. 149 c. 396. c. Amor ſecundū affectum eſt interdictus. 253. a 402, d. Amor ſine amicitia eſſe poteſt, & vnde oriatur. 451. a. Amoris effectus 1. b 2. a. b. Amoris veſtigium in omni creatura. 2. a. Amoris ſimilitudo in ceteris creaturis, in mente rationali eſt eius veritas. 1. a, Amoris vſus in quibus conſiſtit 243. b 256. a. 383, c, Amoris comes ſemper eſt ratio, 241, c. 383. d. Amoris officium. 243. c. 384. a. Amoris motus ad deo fit, & quomodo. 244. c. 387. a Amoris Dei excellentia 315. d.

Anathema.

Anathema eſſe pro fratribus ſuis quomodo voluit Apoſtolus. 264. b. 422. b. 423. d.

Angelus.

Angeli ſunt animarum noſtrarum cuſtodes. 40. d. 41. a. Angelis cuſtodibus deferenda reuerentia. 41. a. Angelus mutabilis creatus, eſt. 121. c.

Anguſtia.

Anguſtia cordis & corporis, & vnde vtraque 12. a.

Anima.

Anima eſt ciuitas quæ pro diuerſo ſtatu diuerſa nomina ſortitur. 158 c. Anima paſſionibus confuſa eſt mons caliginoſus. 40. a. b. Animæ cibus. 61. a. c. Animæ facies eſt conſcientia. 66, b, Animæ, peſſima conſuetudine recedere cupienti duo ſunt neceſſaria, 86. a, Animæ brachia duo, Oratio & Meditatio, 97, c, Animæ domus eſt conſcientia 172, d, Animæ dignitas. 130. b. Animæ portio quæ capax ſit Charitatis aut cupiditatis. 291. c. Animæ detrimentum non ſubeundum pro totius mundi ſalute. 264. a. 423. c. Animas pro fratribus ponere quomodo præcipimur. 263. d.

Annus.

Anni tres, tres ſunt ſtatus profectuum. 223. b. Anni ſex ſeptimum præcedentes, quomodo charitati comparentur. 238. c. 377. c. Annus quinquageſimus quomodo dilectioni Dei comparetur. 240. a. 381. d.

Antichriſtus.

Antichriſti aduentus qualis erit. 70. c. Antichriſti erroribus quinam implicabuntur. 80. a. Antichriſti ſepulchrum quodnam. 130. d. 131. b. Antichriſti ſepultura infernus eſt. 131. c. Antichriſti terra & populus. 131. d. Antichriſti pœnarum deſcriptio. 104. b. Antichriſtus qualis futurus, ſit. 70 c. Antichriſtus eſt baculus impiorum & virga dominantium. 102. b. c. Antichriſtus eſt cadauer diaboli. 104. a. Antichriſtus quomodo terram conturbabit. 127. b. Antichriſtus quare pollutus & obuolutus dicitur. 131. a.

Apoſtaſia.

Apoſtaſiæ ab Eccleſia principium. 117. b.

Apparitio.

Apparitio Humanitatis, Diuinitatis, Poteſtatis & Benignitatis Chriſti. 5. c. d.

Ar.

Ar interpretatur aduerſarius, cuius ciuitas eſt infernus 162. b. c. Poteſt etiam ſignificare multitudinem hominum Deo aduerſantium. 162. d. vel Philoſophorum doctrinam. 163. a.

Arabia.

Arabia interpretatur veſpera, & ſignificat horam mortis, cuius onus graue eſt. 12. a.

ue, eſt

Arabs.

Arabs occidentalis quomodo Chriſtum ſignificat. 90. d.

Arbitrium.

Arbitrium liberum medium locum tenet inter Concupiſcentiam & Charitatem. 292. b. Arbitrium liberum nec ſaluatis, nec damnatis auferetur. 293. a.

Auaritia.

Auaritiæ regio quæ ſit. 54. b.

Auctoritas.

Auctoritas amici apud amicum magnam vim habet in ſuadendo. 467. d.

Auis.

Aues diuerſæ, diuerſas noſtras cogitationes referunt, 202 c.

Auris.

Aurium voluptas vana. 365, a,

Aurum.

Auri & argenti contemptus quid ſignificat, 80, c, Aurum quos deſignat. 77, a,

Auſter.

Auſter, quid denotet. 21, b.

Auſterus.

Auſterum, ſed magis perfectum, cur minus dulci affectu amemus, quàm beneuolum & benignum, etſi minus perfectum. 394, b,

Babylon.

Babylon mundus interpretatur, & recte mundum ſignificat. 7, d. 21. a. 89, b, Babylon aliquando ſignificat multitudinem tantum reproborum. 21, b d, Babylon confuſio interpretatur 21. a. Babylon eſt anima peſſimis paſſionibus confuſa. 40, a Babylonis amor eſt cupiditas; onus graue, & tripliciter onerans. 7, d. Babylonis onus quod. 21 d. Babylonis onus eſt Crux Chriſti. 31. d. Babylonis portæ vbi clauſæ a Ducibus. 38. c. Babylonis Rex diabolus & Antichriſtus. 102. a.

Baculus.

Baculum vel virgam dedit Deus diabolo, non autem gladium. 109, c.

Beatitudo.

Beatitudo vnde erit in ſingulis cumulatior. 386. a.

Benificium.

Benificium quomodo dandum eſt amico. 446. b.

Bonus.

Bonus homo quis dicatur. 466. d.

Cælum.

Cæli ſummitas quid. 57. d. Cælum quinam ſunt. 77. b.

Calamitas.

Calamitatis futuræ in die iudicij, quatuor indicia. 67. c.

Cardinalis.

Cardinales vnde dicti. 167. d.

Caro.

Carnis afflictio ſpiritui non eſt contraria, ſed neceſſaria. 271. c. Carnis & ſpiritus nomine quid intelligat Apoſtolus. 228, b. 291. d.

Caſtitas.

Caſtitas ſanctificationis nomine appellatur 48. b. c Caſtitas triplex, Carnalis, Senſualis Spiritalis, & quid vnaquæque. 48 c. d Caſtitatis regio quænam ſit. 54. b.

Cauſa.

Cauſa triplex ſpiritualis viſitationis b 343

Cedrus.

Cedri quinam dicuntur. 103. a. 121. b.

Charitas

Digitized by Google

Charitas.

Charitas quicquid accidit ſua temperat tranquillitate; Cupiditas ſua corrumpit peruerſitate 268,b 336.d, Charitas & Cupiditas quomodo in proficiente operentur. 274. a. 363. c. Charitas Dei quid. 304. a. Charitas eſt iugũ ſuaue, in quo requies 314 b. Charitas omnia perficit. 334. b. Charitati aptatur ſeptima dies; alijs virtutibus ſex dies reliquæ, & earum opera 234, a 321. a. Charitati quomodo aptantur ſex anni ſeptimum præcedentes. 238. c. Charitati nihil deeſt perfectionis. 300. a, Charitati famulantur ceteræ virtutes in hac vita; in alia in eius plenitudinem transfundentur. 312. c. Charitatis regio quę ſit. 54. b. Charitatis perfectio. 227. b. 232. a. 319, b, Charitatis iugum ſuaue eſt. 231. d. Charitatis a ceteris virtutibus diſcrimen. 232. d 320. a. Charitatis encomium. 235. a. 300. c. Charitatis affectu homo in Dei imaginem reformatur, 290 c. Charitatis veſtigium in omnibus creaturis. 305. c.

Chriſtus.

Chriſti venter eſt Eccleſia. 219. c. & ſacra ſcriptura. 220, a, Chriſti paſſionibus communicare quid ſit. 341, c. Chriſtus quomodo a Iudæis acceptus 143. a. Chriſtus Sampſoni aſſimilatur. 143, a,

Cibus.

Cibi pernicioſi. 61, b, c, Cibus animæ. 61, a, b,

Circumciſio.

Circumciſio triplex, 211, b, Circumciſio Spiritualis in charitate continetur, 301, a,

Ciuitas.

Ciuitates memoriæ, ſunt meditationes. 135, b,

Clauſtralis.

Clauſtralium optima lex, 266, b,

Cogitatio.

Cogitationes noſtræ quomodo clamant, 176, b, Cogitationes noſtræ diſcernendæ, 176, d, Cogitationes noſtræ ſimiles ſunt auibus, 202, c, Cogitationibus aſcendimus & deſcendimus, 210, c.

Communicare.

Communicare paſſionibus Chriſti quid ſit, 341, c,

Compunctio.

Compunctionum diuerſarum quis ſit fructus, 360, b.

Concupiſcentia.

Concupiſcentia triplex eſt cauſa omnis laboris interioris. 269. a. 337. c. Concupiſcentia oculorum ſanctis patribus eſt Curioſitas. 269. c. 366. c. Concupiſcentia triplex impedit ſuauitatem dominici iugi. 325. a.

Confuſio.

Confuſio multiplex in vitijs, pro vitijs, contra vitia. 107. b.

Conſcientia.

Conſcientia eſt facies animæ 66. b. & quaſi ſpeculum eiuſdem. 66. c.

Conſenſus.

Conſenſus tum occultus, tũ manifeſtus, & quid vterque. 247. c.

Conſolatio.

Conſolatio diuina quibus ſit concedenda. 273. a Conſolationum ſpiritualium gradus & modi. 351. c. 352. a.

Conſtitutus.

Conſtituto in multitudine quid accidere ſoleat. 201. a.

Conſuetudo.

Conſuetudinem peſſimam relinquere volenti duo ſunt neceſſaria. 86. a. Conſuetudo Iudæorum adſcendentium ad diem feſtum. 478. a.

Contem-

Contemplatio.

Contemplatio quædam humilis, quædam abiecta. & quorum ſit. 11. b. c. Contemplationũ varia genera. 491. b.

Contemptus.

Contemptus Dei quale ſit vitium, & vnde natum. 150. a. Contemptus ſemen eſt deſperatio. Ibid. Contemptus voluptatum, carniſque victoria quantam afferat iucunditatem. 174. d. 364. b.

Conuerſatio.

Conuerſationis humanę tres ordines. 260. a. 410. c.

Cor.

Cor. Dei quid. 178. b.

Correptio.

Correptio quomodo temperanda. 263. b. Correptiones amicis adhibendæ, & qua ratione. 468. a.

Creata.

Creata omnia tendunt ad requiem. 306. a.

Creatura.

Creatura omnis mutabilis creata eſt. 221. b. Creatura rationalis non quieſcit niſi in adepta beatitudine. 227. a. 307. a. Creaturæ omnes quomodo in Creatore eſſent, antequam fierent. 222. a. Creaturæ rationali quid maxime congruũ ſit 283. c. Creaturę rationalis miſeria eſt a Deo recedere. 285. c. Creaturæ omnes ex naturali ſuæ mutabilitatis impulſu ad nihilũ vergunt. 297. a. Creaturæ rationalis prærogatiua. 308. b. Creaturæ rationalis requies vbi quęrenda. 308. d.

Dæmon.

Dæmon quomodo baculo, virga, aut gladio percutiat. 109. d. 110. a.

Damaſcus.

Damaſcus interpretatur fundens ſanguinem, & ſignificat innatam corruptionem ad peccatum trahentem & illicientem, quæ etiam onus graue eſt. 9. a b. Damaſci onus qui ſuſtineant, ſed Damaſcus non ſint, qui autem ſint. 9. b. c.

Damnatio.

Damnatio paruulorum non baptizatorum iuſtiſſima eſſe oſtenditur. 298. c.

Deſiderium.

Deſiderium ad quæ debet extendi. 250.

Detractor.

Detractorum quid proprium ſit. 92. c.

Deus.

Deus eſt omnium rerum cauſa efficiens & finis 17. c. d Deus eſt eſſe commune omnium exiſtentium vel eſſentium 17. d. 18 a Deus quoſdã premit, ſed nõ opprimit; quoſdam opprimit, ſed nõ premit; quoſdam ſimul premit, & opprimit 20. d. 21. a. Deum diligendum eſſe ſuadet ratio. 226 c. Deus multis modis dicitur iratus in ſcripturis. 47. a. Deo quæ regio longinqua, quæ vicina. 51. b Dei dilectio cuiuſmodi ſit. 226. d. Dei dilectioni quomodo quinquageſimus annus comparetur. 240. a. 381. d. Dei dilectione quomodo ſeruetur dilecto ſui, & proximi. 241. a. 379. c. Deum diligere quis dicendus ſit. 242. d. 359. c. Dei dilectio noſtra ſecundum quid ęſtimanda ſit. 242. b 358. d. Dei vera dilectio quomodo cognoſcatur. 397. c. d. Dei requies quid ſit & qualis. 303. c. d. Dei charitas quid ſit. 304. a. Deum minus amare quomodo quis inde conuincitur, vnde ſe magis amare putat. 362. a Dei adoratio & ſeruitus quam iuſte præcipiatur. 385. d. Dei dilectio merito primum, eſt & maximũ mandatum. 386. a

Diabolus.

Diabolus quomodo dominabatur ab Adã

vſque

Digitized by Google

vſque ad Moyſen. 135 a. b. quando contritus fuit & conculcatus. 138. c. Diabolus eſt miſer. 197. d.

Dibon.

Dibon quomodo interpretetur, & quid ſignificet. 163. c.

Dies.

Dies Domini eſt dies iudicij. 58. c. Dies iudicij qualis futurus eſt. 67. c, d. Dies Domini non incommode intelligitur tempus aduentus Antichriſti. 68. b, 70. b. Dies ſeptimus quantum alijs præferatur, & quod in eo Dei charitas cōmendatur. 302. c.

Dignius.

Dignius nihil eſt, quam vt creator a ſua ametur creatura. 281. c,

Dilectio.

Dilectio Dei cuiuſmodi ſit. 226. d, Dilectio triplex & eius ordo. 236. b. 374. d. Dilectio triplex ſimul habetur, ſed nō æque ac ſæpe ſentitur, 236. d. 375. c. Dilectio ſui & proximi, quomodo dilectione Dei ſeruetur. 241, a, 359. c. Dilectio Dei noſtra ſecundum quid æſtimanda. 242, b. 358, d. Dilectio Dei vera quomodo cognoſcatur, 397, c, d. Dilectio quomodo ſibi & proximo exhibenda. 263, c, 422, a. Dilectionis triplicis mira complexio. 374, d. 375. a Dilectio proximi merito ponitur ſecundum præceptum. 386, b. Dilecti Dei primū merito eſt, & maximum mandatum. 386. a. Dilectioni Dei quomodo quinquageſimus annus comparetur, 240, a, 381. d. Dilectionem inimicorum quid excitet in nobis. 241, c. 380. b,

Diligere.

Diligere Deo, Angelis & hominibus cōmune eſt 2. a. Diligendum eſſe Deum, ratio ſuadet. 226. c. Diligere Deum quis dicendus ſit. 242, d. 359, c.

Diſcretio.

Diſcretio in bonis operibus neceſſaria. 84, a, Diſcretio quanta habenda ſit in dilectione proximi. 250 b, 398 .b. Diſcretio futuri amici probanda. 461, a.

Diſpenſatio.

Diſpenſatio de quibus fieri poſſit. 265 a. Diſpenſationis modus, 265, c.

Diſputatio.

Diſputatio contra inſipientem dicentem in corde ſuo, Non eſt Deus, 288, a, Diſputatio apologetica de Monachorum regula & profeſſione. 414, b, ad, 420.

Diſſimulatio.

Diſſimulatio quandoque ex cauſis admittenda in amicitia, ſed nō ſimulatio. 469, a, Diſſimulatio quid ſit, 469, c, Diſſimulationis exemplum. 469, d,

Diues.

Diuites electi & reprobi quo differunt. 309 c, d,

Dominari.

Dominandi libido quam laborioſa. 369, a,

Domus.

Domus quid vocetur 163, d,

Dormire.

Dormiunt quidam in gloria, quidam in miſericordia, quidam in contumelia, 129, c, d,

Dulcedo.

Dulcedine ampliori, cur quidam in remiſſiore vita, quam in arctiore compungantur. 342, c,

Duma.

Duma ſilentium interpretatur, & multos onerat, 10, c, Dum̄a quis ſuſpiret. 10, d,

Duo.

Duobus humanæ mentis ſtatum iudicamus. 179, b,

Digitized by Google

Dux.

Duces portas ingredientes quinam ſint. 38, b, c, d. 44, d.

Eccleſia.

Eccleſiæ triplex ſtatus 46, c, Eccleſiæ Romanæ ſtatus tempore Aëlredi 166, a, deinceps. Eccleſia Romana a quibus cœperit, & quò proceſſerit. 167, a, Eccleſia Romana quid, 167, c, Eccleſiæ Romanę non communicans hęreticus eſt. 167, d. Eccleſiæ Romanæ officium 167, d. Eccleſiæ Romanæ genuinus filius Aëlredus. 169, b Eccleſia eſt vitula conternans 178, d, Eccleſiæ tria tempora. 222, c.

Electio.

Electio amici quomodo facienda, 452, c,

Electus.

Electorum tres ordines, 21, c, Electi quinam cenſeantur Babilonis nomine comprehendi. 21. c, d,

Eligere.

Eligenda quæ ad diligendum, & ad fruendum, 244, a, 386, a.

Epitaphium.

Epitaphium Aëlredi in amicum defunctum, 325. d.

Error.

Erroris examinandi quæ regula præfixa, 16, c,

Eruditio.

Eruditio eſt via quâ homo, vnde excidit, redeat, 18, a, b, Eruditio in tribus cōſiſtit, fide, ſpe, & charitate, 18, a. b,

Exactor.

Exactores quinam ſint, 101, b, Exactores tres ſunt, qui tributa exigūt, Cæſar Diabolus, Deus, 108, a,

Exaltare.

Exaltent vocem qui, & qui non, 35, c, Exaltarunt vocem quadrifariam Apoſtoli, & Apoſtolici viri 37, b. Exaltata vox quid ſignificet, 33, c, d, 42, a,

Exercitium.

Exercitia hominis exterioris ſunt interioris hominis inſtrumenta. 260, d. Exercitiorum modus ſeruandus deſcribitur, 262, b,

Extaſis.

Extaſis vel exceſſus quid ſit, & quomodo fiat, 25. b, Extaſis, cum acceſſerit viſio intellectualis, facit Prophetam, 25, b, c,

Exultare.

Exultet in gloria quis, 49, d,

Facies

Facie homo ab homine diſcernitur, 66 b. Facies animæ eſt conſcientia, 66, b, Facies memoriæ eſt meditationum noſtrarum intentio, 135, c,

Felicitas.

Felicitas videntium puerum IESVM, 478, a.

Femina.

Femina ex ſuſtantia hominis quare formata. 438, b.

Fides.

Fides, ſpes & charitas quibus nutriantur. 151, d, 152, a, Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, quomodo intelligatur 152 a. Fidei ſpei & charitati quomodo ceteræ virtutes adhæreant. 152. d, Fide nihil præſtantius in amicitia. 459 c. Fides futuri amici quomodo exploranda. 459, d,

Flagitium.

Flagitiorum omnium & facinorum origo vnde 63. c.

Digitized by Google

Fons.

Fontes duo bonorum & malorum, Charitas & Cupiditas 244, a,

Fornicatio.

Fornicationis regio quæ ſit. 54,b,

Fortitudo.

Fortitudo in tentationibus neceſſaria eſt. 49. c.

Fructus.

Fructus temporalis, & æternus. 256. b,

Frui.

Frui quid ſit 256, c, 384, a. Frui in hac vita quibus valeamus. 256, c, 426, a, Frui inuicem quomodo debeamus. 257, d. 428, a. Frui in Domino quid ſit. 258, a. 428. a.

Funis.

Funes tres Philiſtæorum quibus nos appetunt. 154, a,

Futurum.

Futura quibus modis prædicant Prophetæ. 30, b.

Gena.

Genæ interioris hominis qualitatem indicant. 179, a,

Gens.

Gentes duæ, & quænam illæ ſunt. 78, b,

Gradus.

Gradus varij quibus aſcenditur ad curam paſtoralem. 203, c, 204, a. deinceps. Gradus quatuor ad amicitiæ perfectionem. 452, a. Gradus per quos mens in oratione compuncta conſcendit. 487 c. 488. 489.

Gratia.

Gratia non tollit liberum arbitrium, 295. c. 296. a. Gratia non operatur niſi in libero arbitrio. 295. d, Gratia & Angelis in cælo, & homini in paradiſo neceſſaria fuit. 297. c. Gratia primi hominis in paradiſo, & prædiſtinatorum qui nunc ſunt in mundo, quomodo differunt. 297, d,

Gratus.

Gratum & acceptum ſe Deo eſſe, vnde metiendum. 37. a, b.

Hæreticus.

Hæretici ſentientes Babilonem a Domino apud inferos viſitandam. 90. b. c.

Homo.

Homo ab homine facie diſcernitur. 66. b. Hominum peruerſitas. 90. a. Hominum tria genera, Conturbatorum, Concuſſorum, Subuerſorum. 128. d, Homines nihil magis appetunt quam magnum nomen. 134, d. Hominum rurſus tria genera. 191, c. Homines beatitudinẽ expetunt, viam ad eã refugiunt. 229, b. 307, b. Hominum ſex genera diligenda, & quo ordine. 238, c, 377, d. Hominis exterioris exercitia, ſunt inſtrumenta interioris. 260, d. Homo quid debet proximo ſuo. 263, a, 421, c, Homo beatitudinis capax eſt 284, b, Homo amore a Deo receſſit. 285. a, 289, c, Homo affectu charitatis in Dei imaginem reformatur. 290, c.

Honor.

Honores ambientium ſunt onera. 8, b. Honores maxime eccleſiaſticos an amici amicis conferre debeant. 470, a,

Hoſtia.

Hoſtia ſalutaris quæ ſit, 36, c,

Humilitas.

Humilitas eſt bonis operibus neceſſaria, 84, b, c, Humilitas permaxima eſt Sãctorum virtus, 279. b,

Humus.

Humus noſtra, caro noſtra eſt, 98, a,

Hype-

Digitized by Google

Hypocritæ.

Hypocritæ ſæpiſſime ruunt in auaritiam & luxuriam, 136, b,

Iacob.

Iacob Patriarchæ prophetia de Antichriſto, 144, d,

Ieruſalem.

Ieruſalem atrium, portæ & templum quę 494 a,

IESVS.

IESVM puerum videntium felicitas 478. a IESVS cur in Ieruſalem remanſerit redeuntibus parētibus eius 478.c. Quid fecerit illo triduo abſentię ſuæ 478 d. 479. a. Cur poſt triduum in templo inuentus eſt. 479, c. Quam dulcis eſt guſtantibus ipſum 480, b. Eius obedientiæ exemplum. 480, b. Quomodo ſapientia, ætate & gratia profecit, 480, d. 481. a. Eius profectus corporalis noſter eſt profectus ſpritualis. 481.d. Non eſt nunc apud Iudæos 483. b.

Ignorantia.

Ignorantia fumus eſt & quomodo, 159. a, b.

Imago.

Imago Dei in homine corrupta eſt non abolita. 285, d. Imago Dei in homine renouata eſt poſt Chriſti aduentū 286. c.

Impius.

Impij aduerſus Sanctos triplici zelo certabunt tempore Antichriſti. 77. b. Impij ſunt Dæmones. 110, a.

Indicium.

Indicia quatuor futuræ calamitatis in die iudicij. 67, c.

Infernus.

Inferni pœnæ non æquales omnium. 131. c.

Inimicus.

Inimicorum dilectionem quid in nobis excitet. 241, c.

Innocentia.

Innocentia quomodo acquiritur, & in quibus eſt. 241. a

Inſidiæ.

Inſidiarum dæmonum, quænam perculoſior? . 96. c.

Inſtabilis.

Inſtabiles non ſunt eligendi in amicitiam, 452. c.

Intentio.

Intentio pura in bonis operibus neceſſaria eſt. 84. b. Intentio futuri amici probanda eſt. 460. b. & quomodo, 461. a.

Ionathas.

Ionathas Saulis filius, veræ amicitiæ ſpeculum. 465. deinceps.

Ira.

Ira Dei multis modis intellgitur in ſcripturis. 46. d. 47. a.

Iracundus.

Iracundi non ſunt eligendi in amicos, 452, c.

Iſaias.

Iſaias Propheta valde mirabilis, 19, b,

Iudæus.

Iudæorū ruina, 156, b. 157. a Iudæorū cōſuetudo aſcendentium ad diem feſtum. 478, a.

Iudicium.

Iudicij dies qualis futurus, eſt, 67, c, d.

Iugum.

Iugum iniquitatis, malæ conſuetudinis, & infelicitatis, 137, c, d, 138, a. b. Iugum

Digitized by Google

gum ſuaue charitatis 231, d, 314, b, Iugum Chriſti quare quibuſdam laborioſum. 267. a, 318, c.

Iumentum.

Iumentorum Auſtri onus quam ponderans, & quale ſit, 12, b, c. d, Iumenta Auſtri qui ſint, 12. d. 13, a, b,

Ius.

Ius amicitiæ quodnam ſit, 464, c,

Iuſtitia.

Iuſtitia Apoſtolo quid ſit, 259, b, 409, d.

Labor.

Labor in vitijs, pro vitijs, contra vitia, 107, b, Labor exterioris & interioris hominis neceſſarius proficienti in quo libet ſtatu, 261, d, 413, d, Labor exterior pro interioris qualitate formatur, 267, b, 335, d, Labor omnis interior, eſt a triplici concupiſcentia, 269, a, 337, c, Labores exteriores charitati, & interiori dulcedini eſſe cõtrarios, quorundam fuit ſententia, ſed ea plane ridenda, 270, d, 338, b, Labor omnis ex reliquijs venit cupiditatis, 318, a,

Lacryma.

Lacrymæ quorumnã ſint apud Deum gratiſſimum ſacrificium, 362, d,

Lapſus.

Lapſorum conditio. 216, d,

Lex.

Lex optima Clauſtralium, 266, c,

Liberum arbitrium.

Liberum arbitrium medium locum tenet inter Concupiſcentiam & Charitatem, 292, b, Liberum orbitrium non æque potens eſt ad bonum, & ad malum 292, c, Et quare, 296, c, Liberum arbitrium quid ſit & ex quibus conſtituatur, 296, c, d, Liberum arbitrium non tollitur per gratiam, 293, c, Manet in ſaluatis & damnatis, 295, a,

Libido.

Libidinis turpitudo, 311, d, 312, a.

Lingua.

Linguæ vis, 10, d,

Locus.

Locus Chriſtianorum eſt Eccleſia, 100, d.

Lot.

Lot inebriatus fuit figura Chriſti, 161, b,

Lucifer.

Luciferi nomine quinam intelliguntur 114. c. d, 115, b, Lucifer cur dictus diabolus, 110. c, 135, c,

Lucta.

Lucta multiplex eſt nobis. 96. b.

Luminare.

Luminare maius, & luminare minus in Eccleſia Dei qui ſint. 71, d. 72. a, deinceps,

Malum.

Mala duo fugienda in quauis bona actione, 260. c,

Manſio.

Manſiones in cœlo variæ pro varietate virtutum. 130. a.

Manus.

Manus leuare quid ſit. 36. a, b, c, 42, b. Manus qui non leuant, 36, d, Manus puras leuare qui dicuntur, 42. b. Manus ſignificant operationem. 39, b.

Mare.

Maris deſerti graue onus. 10. b. Mare deſertum eſt multitudo reproborum. 9. d. & qui vitiorum tumultibus. quatiuntur. 10. a,

Maria.

Maria virgo conſcia ſecretorum filij ſui

Digitized by Google

478. c.

Medi.

Medi quos ſignificant, 80. c. 83. b. c. Media, quo nominantur 81, a, Media potente, vel forti, vel menſura interpretantur, & quare, 81, a.

Mens.

Mens rationalis mutabilis creata fuit, 121, b, Mentis humanæ ſtatus duobus dignoſcitur. 179. b. Mentis affectu homo a Deo receſſit, 289, c, Mens quomodo, ad Dei proximique dilectionem, ratione moueantur. 248, a, 392, b.

Militia.

Militia belli veniens de terra procul quæ ſit 52. c. Militia ſpiritalis. 53. a. b.

Miſeria.

Miſeriarum humanarum triplex genus, 101. d. Miſeria reproborum. 307. c. d.

Miſeratio.

Miſerationis diuinæ indicium. 150. c

Moab.

Moab interpretatur de patre, ſignificans naturalem neceſſitatem, 8. c. Significat etiam mundi ſapientiam. 162 a, Moab duplex. 213. d

Modus.

Modus quis ſeruandus in exercitijs. 262. b, 410, d. 411. a. Modi quibus perueniturad cõ olationes ſpirituales. 351, c. 352, a, Modus quis ſeruãdus in ordine naturali humanæ vitæ. 260, a. 410. d, 411 a. Modus ſeruandus in ordine neceſſario humanæ vitæ. 260, c, 412, a. Modus ſeruandus in ordine humanæ vitæ voluntario, 261, d 413, 420, a.

Mæror.

Mœroris oſtium, feneſtra, foramen. 187, c.

Monachus.

Monachorum quorundam mores tempore Aëlredi 73, c.

Mons.

Mons ſignificat eminentiam, & quare. 51, c, Montes Apoſtoli dicuntur. 157, b. Mons caliginoſus, mundus 30, d. Doctrina euangelica. 32, c. d. Vetus teſtamentum. 32 d. Item animapeſſimis paſſionibus confuſa 40, a. b.

Moriens.

Morientibus adſunt boni & mali ſpiritus, & quare. 65, d, 66 a.

Mors.

Mortis meditatio quam vtilis. 59, a. Mors nox eſt. 59, b.

Motus.

Motus naturalis peccati, effectus. 9. b.

Mundus.

Mundus duobus brachijs contra nos luctatur. 96, d. Mundi caligo 31, a.

Murmurator.

Murmuratores quales ſunt. 92, c,

Natura.

Natura & virtus in Creatore vnum ſunt, in Creatura duo. 53, d.

Neceſſitas.

Neceſsitas naturalis, quale & quam graue onus. 8. c. d.

Nidus.

Nidus triplex. 201. a.

Nouitius.

Nouitij cuiuſdam interrogationes, & Magiſtri reſponſiones. 354. a. 355. a. 356. a 357. a. 358. a,

Nubes.

Nubes Euangelij ſunt Prædicatores 117. a.

Nun-

Digitized by Google

Nuntius.

Nuntij Gentium qui ſint. 159. d,

Obedientia.

Obedientiæ exemplum in Chriſto. 478.b.

Obſequium.

Obſequium quodnam malum. 467, d. quomodo moderandum, 468, a,

Oleum.

Oleum ad cuius præſentiam iugum noſtræ captiuitatis computruit, 6. c,

Onus.

Onerum varia genera, 7, b, Onera nobis vnde proueniunt. 7. c. Onerum apud Iſaiam ordinis ratio, 14, b, c, d, Onerum eorundem materia, 20, b, c. Onera ea omnia poſſunt intelligi vel ſecundum onus quo premunt, vel quo premuntur, 21. a Onus quid ſit. 7. b. Onus ſuum cuique conſiderandum, & vt alleuietur ſatagendum. 15. c. d. Onus duplex, premens, & opprimens 20. a Onus Babylonis eſt Chriſti Crux. 32. d.

Operans.

Operantium varij ordines, 59. c. d. 60. a. b. c. d.

Opus.

Opera ſplendida quæ ſunt. 66. d. Operi omni bono tria ſunt neceſſaria. 84. a.

Orare.

Orare vt valeamus in noſtra non eſt poteſtate, ſed ſpiritus nos docet & excitat. 42. c d. 43. a.

Ordo.

Ordines tres Prædicatorum. 46. b. Ordines tres humanæ conuerſationis. 260. a. 410. c. Ordo naturalis quis 260. a. Ordo neceſſarius quis, & in eo quid obſeruandum 260. c. Ordo voluntarius. & quis modus in eo tenendus 262. b

Oſculum.

Oſculi carnalis proprietas. 443. d. Oſculum triplex Corporale, Spiritale, Intellectuale. 444. a. Oſculum corporale quando offerendum aut recipiendum. 444. a. Oſculum ſpiritale quorum proprie ſit. 444. b. Oſculum Intellectuale quomodo ſit. 444. a.

Otioſitas.

Otioſitas inimica eſt animæ, 154. a,

Panis.

Panis Angelorum quomodo factus panis hominum. 481. a. b.

Pardus.

Pardus hypocritas ſignificat. 188. d.

Partus.

Partus triplex, Carnalis, Spiritalis, Pænalis. 64. b,

Paruulus.

Paruulorum ſine baptiſmo decedentium, damnatio iuſta eſt. 298. c.

Paſſio.

Paſſionibus Chriſti communicare quid ſit 341. c.

Pater.

Pater multis modis nominatur in ſacra ſcriptura 170. c. & quid cuique debeatur. 171. b.

Patientia.

Patientia futuri amici probanda eſt. 461

Paulus.

Paulus Apoſtolus fuit iumentum Auſtri & quomodo. 12. c.

Pauper.

Pauperes quinam ſint. 145. d.

Paupertas.

Paupertas ſancta magna eſt firmitas ſpiritalis amicitiæ. 467. b.

Peccare.

Peccaui tibi ſoli, quid ſit. 317, d.

Peccator,

Peccatores duobus modis diſperduntur. 57. b. Peccatores cœli, & peccatores terræ quinam. 68. a. b.

Peccatum.

Peccati motus naturalis effectus. 9. b. Peccata noſtra in conſcientia noſtra ſcribuntur. 66. c. Peccati dura ſeruitus. 107. d. Peccatum quare ſit peccatum. 357. b.

Perfectio.

Perfectionem aggreſſus quid facere debet. 261, d. 413. d.

Perſecutio.

Perſecutionis conſolatio. 65, a.

Petra.

Petra deſerti quid ſit. 194, a b,

Petrus.

Petrus reliquis Apoſtolis pręponitur. 168. a.

Philiſtijm.

Philiſtijm cadentes potione interpretantur. & ſignificant ſuperbos. 8. b. Philiſtijm ſignificant Iudęos 141, d Philiſtæi ſunt ſpiritus immundi. 153 d. Philiſtinorum funes 154, a.

Philoſophi.

Philoſophorum ſuperbia. 206, d. 207, a.

Pietas.

Pietas in quibus conſiſtat. 259. c. 410, a.

Piloſus.

Piloſi quid ſignificent. 91. d.

Plaga.

Plaga inſanabilis eſt mors æterna. 102. a.

Populus.

Populus duo. 78. b.

Porta.

Portarum nomine quid intelligatur. 38, d. 44, d,

Præco.

Pręcones veritatis omnes Sanctificati appellari potuerunt, fortes, & exultantes. 48. b.

Prædicator.

Prædicatores quid facere debeant, & iubeantur. 33. a. b. Prædicatores Euangelici quomodo vocem exaltant: 35. b. c. d. Prędicatorum tres ordines. 46. b.

Prærogatiua.

Prærogatiua rationalis creaturę. 308. b.

Probatio.

Probatio amici quomodo facienda. 459 b.

Profectus.

Profectuum ſtatus tres. 223. b.

Propheta,

Prophetę olim Videntes appellati, & quare. 22. a. 23. b. Prophetæ quibus modis futura prędicunt. 30. b. c.

Propoſitum.

Propoſitum arcti oris vitæ non deſerendum, etiamſi conſolationes non adſint 353, c.

Proximus.

Proximus quis multis modis dicitur. 65, b. deinceps. Proximus omnis vel amicus, vel non inimicus, vel inimicus: & quomodo quiſque horum diligendus. 248, b. Proximo ſuo quid quis debet 263. a. Proximus quis cui præferendus 424. c.

Puto.

Puto

Digitized by Google

Putò verbum quomodo in Deo accipiendum. 136, d.

Ratio.

Ratio amoris comes, eiuſque officium. 243, b 383, d. Ratione mouetur mens ad Dei proximique dilectionem. 248, deinceps. 392, b.

Rationalis creatura.

Rationalis creaturæ prærogatiua. 308, b. Eius requies vbi quærenda. 230, c. d. 311, a. b.

Regio.

Regio ſimilitudinis & diſſimilitudinis quæ. 54. a. Regiones ſimilitudinis tot ſunt, quot virtutes: diſſimilitudinis tot, quot ſunt vitia. 54, a. b.

Regnum.

Regna duo. 78, b. Regnum dei eſt Eccleſia. 53. a.

Religio.

Religionis ſtatus quomodo aliquando tractabatur. 370, b.

Reprobus.

Reproborum tria genera 21, b, Reproborum miſeria. 307, c. d.

Requies

Requies vera rationalis creaturæ vbi quęrenda eſt. 230. c. d 308, b. 311, a. b. Requies Dei quid, & qualis ſit. 303, c. d.

Rex.

Reges ſæculares ſunt luminare minus in Eccleſia Dei. 72. d. Reges Gentium in gloria dormientes quinam ſunt 130. c.

Sabbatum.

Sabbata tria. 235. b. 373 b. Sabbatorum diſtinctio in triplici quærenda eſt dilectione. 235. d. 374 b. Sabbatum ſpiritale quid ſit, & vbi ſentiatur. 236. b. 374. d. Sabbatum quomodo in ſui dilectione ſentiatur. 237. b. 376. a. Sabbatum quale ex fraterna dilectione capiatur. 238. a. 377. a. Sabbatum perfectum in Dei dilectione reperitur. 239. d. 240. a. 381. d. Sabbatum verum ac ſpiritale in charitate quærendum eſt. 301. d 314. c.

Sacerdos.

Sacerdotes in Eccleſia Dei ſunt luminare maius. 72. a.

Sacrificium.

Sacrificium Deo gratum quodnam ſit 261. b. 413, b.

Sæculum.

Sæculum relinquentium varia genera, 205. a.

Sanctus.

Sanctorum mors ſicut in conſpectu Domini eſt pretioſa, ſic eſt & glorioſa 129, b. c.

Scopa.

Scopa terens, cordis eſt contritio. 135. d. item flagellum Dei. 136, a.

Securitas.

Securitas eſt mater negligentiæ, & mala quæ ex illa veniunt. 173, b.

Senarius.

Senarius numerus in Dei operibus, ſeptenarius in eius requie commendatur. 304, c.

Senſus.

Senſus omnis vitalis vnde ſit. 9. b.

Sepultura.

Sepultura Antichriſti & reproborum eſt infernus. 131, c.

Seruitus.

Seruitus peccati quàm dura eſt. 107, d.

Signum.

Signum ſuper montem caliginoſum eleuatum eſt ſignum Crucis.31, a. deinceps.

Silentium.

Silentij onus.10, c.11, a.

Simulatio.

Simulatio nulla in amicitia admittenda 268, d. 469, a. Simulatio quid ſit. 469 b.

Simulator.

Simulatorum proprietas quæ ſit. 92, a.

Sion.

Sion eſt anima a Deo fundata, & quomodo.160 a. eſt etiam ſpecula, id eſt ſpiritalis ſcientia.160. c.

Sirenes.

Sirenes quid ſignificent. 91, d.

Sobrietas.

Sobrietas quid ſit.195, a 409, c.

Sodoma.

Sodoma & Gomortha qualia loca nunc ſint 89.d.

Sol.

Sol & luna quos ſignificant. 71, d.72, a. 74. a.

Solicitudo.

Solicitudo virtutibus coniuncta eſt 447. b.

Somnus.

Somnus contumelioſus, miſerandus, glorioſus.130.

Speculum.

Speculum veræ amicitiæ fuit regius Ionathas.468. a.

Spiritus.

Spiritus boni operantur ne aliquando in ſenſibus aliquid, quo ſenſus ipſi fallantur? 25. d. Spiritus vnde veniat, aut quo vadat neſcitur; bene tamen quando venit, aut vadit. 45. a. b. Spiritus boni & mali adſunt morientibus & quare.65.d 66. a. Spiritus hominis eſt proprie ſpiritus ſuperbiæ. 85. d Spiritus nequam cum omnes omnium vitiorum ſint amatores & incentores; cur vnum vni, alterum alteri vitium tribuitur? 86. b. Spiritus & carnis nomine quid intelligat Apoſtolus. 218. b. 291, d. Spiritus ſanctus quid. 304. d. 305, a Spiritus ſanctus in ſcripturis ſeptenario numero deſignatur. 305, a. b.

Status.

Status Eccleſiæ triplex. 46, c. Status profectuum. 225, b. Statum ſuum quomodo quiſque diſcutere debet.349.c.350, a.

Stella.

Stellæ quoſnam ſignificant 73, a b.74, a. Stellæ non dabunt lumen quomodo intelligitur. 73. d.

Struthio.

Struthiones quid ſignificant. 91, d.

Summitas.

Summitas cœli quid ſit. 57, d.

Superbia.

Superbia omnia bona deſtruit. 84, c. Eius effectus. 84, d. 85. a. 148, c.

Superbus.

Superbi & infideles, & impij dicuntur. 85, b.

Superpoſitum.

Superpoſitum aut premit, aut claudit, aut ſupereminet. 31, b.

Suſpicioſus.

Suſpicioſi non ſunt eligendi in amicos. 455. b.

Tabes.

Tabes

Tabes vnde naſcitur, & quid continet. 61. a.

Tempus.

Temporis plenitudo qua miſit Deus filium ſuum quæ ſit. 29, b, Tempus vacuum, & tempus plenum quid ſit. 29, c. d. 30, a. Tempus aduentus Antichriſti quale erit. 70, c,

Tenebræ.

Tenebræ duplices, ignorantiæ & iniquitatis, 9, c.

Terra.

Terræ nomine quid intelligatur. 57, b. 77, c. Terra ponetur in ſolitudinem in die iudicij, quomodo accipiendum, 68, a. 71 a. Terra Eccleſia Chriſti intelligitur. 70. d. Terra quadruplex. 79. a.

Tria.

Tria ſunt in omni bono opere obſeruanda, a. 84.

Triuium.

Triuia, tecta, plateæ quid 165, a, b. 175. b. c, Triuium quodnam ſit Chriſtianiſmi. 484. b. c, 490, a. b. 493, a.

Tyrus.

Tyri onus quid ſignificet. Interpretatur anguſtia. 11, d. 12, a.

Vallis.

Vallis viſionis onus quos premit. 11. b, c.

Vanitas.

Vanitas ramus ſuperbiæ vitæ, eiuſque labor. 368, c.

Vas.

Vaſa furoris Dei quæ, 58. a,

Vaſtator.

Vaſtatores qui ſint. 205. c.

Verboſus.

Verboſi non eligendi in amicos. 455. b.

Verecundia.

Verecundia optimus comes amicitiæ 467. c,

Veritas.

Veritas omnis quid ſit. 26, b,

Veſpera.

Veſpera quid ſit, & quid ſignificet. 11. a. b,

Via.

Via Ægypti, eſt via lata & ſpacioſa, quæ ducit ad mortem. 6. d, Via, quâ redit homo vnde excidit, eſt eruditio in fide, ſpe & chatitate conſiſtens. 18, a. b. Via nobis iucunda quænam. 204. a,

Videns.

Videntes cur olim Prophetæ nuncupati. 22, a 23. b.

Vinum.

Vinum vetus deficiens in nuptijs quodnam. 141, d. Vina diuerſa in ſacra ſcriptura, 215, a.

Vir.

Vir auro erit pretioſior, quomodo accipiendum. 76, d. 77, a. Vir a virtute nomen accepit. 76. d.

Virga.

Virga ſuper mare in via Ægypti, quid ſit 6. d. 7, a.

Virgo.

Virginis cuiuſdam mira extaſis. 26. c, deinceps.

Virtus.

Virtutum diſcrimen. 151. d, Virtus permaxima quæ. 174. c, Virtus Sanctorũ maxima eſt humilitas. 276. b, Virtutes ceteræ charitati famulantur in hac vita. 322, c.

Viſio

Viſio ad Contemplationem; Vallis ad Humilitatem vel deiectionem refertur. 11. b, Viſio multiplex, & quid vnaquæque

que

quę. 23 b. c. Viſio ſenſualis prophetica eſſe poteſt, ſed Prophetam facere non poteſt. 23, d. Viſio qua rerum, quæ per corpus ſentiuntur, imagines intus cernuntur, cur dicatur Imaginaria. 24, a. Viſio Imaginaria nec prophetica aliquãdo eſt, nec Prophetã facit. 24 a. Viſio phantaſtica aliquãdo fit a corpore, aliquãdo ab anima aliquãdo ab alterius naturę aliquo ſpiritu. Item a corpore vel ſomno, vel morbo, & quomodo ab vnoquoque. 24. b. c. d. Viſio phantaſtica a Prophetarum officio omnino ſeparatur. 24. d. Viſio Spiritualis cur ſic dicatur. 24 d. De viſionibus plura pagina. 24 d. 25, a, d. 26 a. 28 a. Viſio Iſaiæ de onere Babylonis qualiſnam fuit. 28. b.

Viſitatio.

Viſitationis ſpiritualis triplex cauſa. 343. b. Viſitatio compunctionis reprobis prouenit ad iudicium, electis autem ad profectum. 343. d. 344. a. Viſitatio conſolationis quibus & quare proueniat. 345. c. Viam parat ad viſitationem præmij. ibidem. Viſitationibus ſingulis quid operetur Deus. 346. a, Viſitationibus ſingulis quid inſit. 347. b. Viſitationum ſingularum fructus quis. 348. a. Viſitatione conſolationis cur quidam priuentur. 348. d. Viſitationis cauſæ & rationes quomodo dignoſcendæ 349. c. Viſitationum ſpiritualium multa genera. 491. b.

Vita.

Vitæ huius ſolatium non modicum quodnam ſit 257. a 427. a. Vitæ arctioris propoſitum non deferendum quamuis non affluant conſolationes. 353. c.

Vitium.

Vitia quomodo conſcientiam torquebunt. 91. c. d.

Vitula.

Vitula conternans quid denotat. 186. d.

Vlula.

Vlulæ quid ſignificent. 91. d.

Vlulatus.

Vlulatus quid ſignificet. 58. b.

Voluntas.

Voluntas mala merito homini imputatur, licet ad gratiam obtinendam liberi arbitrij non ſufficiat facultas. 298. a. Voluntas Dei in omnibus iuſtiſſima eſt, 299. b.

Voluptas.

Voluptatum fluxa conditio quid ſecum ferat. 316. b. Voluptatum contemptus victoriaque iucunda. 274. d, 364. b. Voluptas aurium vana, 365. a.

Vox

Vox exaltata ſignificat Apoſtolicam prędicationem 33. c. d. Vocem qui non exaltant. 36. d. Vocem quadrifariam exaltarunt Apoſtoli, & Apoſtolici viri. 37. b. Vocis exaltatio quid ſignificat. 42. a. Vox multitudinis in montibus populorum frequentium quid. 51. c. d.

Vrbs.

Vrbes quidnam denotent. 74. b. c. 76. c. d.

Vſus

Vſus amoris. 256. a

Vti.

Vti quibus poſſimus proximis in hac vita. 256. c. 426. b.

Vultus.

Vide facies.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

TYPOGRAPHICA,

Amice lector, errata ſic corrige, vt tuto legas.

PAGINA. 7. b, Linea 1, in margine lege Ioan. 12, 31. Pagina, 20. c. linea 2 in margine lege. Ioan 9. 39. Pag. 23. d. 3. in marg. l. Num. 21. 8. 9. Pag. 31. c. 8. in marg. l. Luc. 11. 21. 22. Ibidem d 6. in mar. l Exod. 12. 36. Pag. 32. b. 8. ſtultia. l. ſtultitia. Pag 33. b. 10. in marg l. Iſai. 40. 9. Pag. 35. a. 6. onſtram. l. noſtram. Pag 36. d 3. marg. l. Matth. 6. 1. Pag. 40. c. 9. mar. l. Ioan. 6. 67. Pag. 42. c. 7. mar. l. Rom. 8. 15, Pag 70. d. 5, marg. l. Exod. 3. 5. Pag. 108, a. 3 mar. l. Matth. 17. 24. 24, Pag. 116, b. 5, ſæuitures. l. ſæuituros. Ibidē. tu. l. tuo. Pag. 127, b. 3, ex. l. eſt. c. 3. mar. l. Prouerb. 8, 15, Pag 132, b. 2, marg. l. Matth. 13. 25. & 38. Nota lector a pagina 134, ad. 145, erratū eſſe in numeris paginarū, eoſdēque numeros bis repeti, quãobrem quod in vna pagina non inuenis, in altera eodē numero ſignata quærendū eſt. Pag. 134, d. 10, marg. l. Pſalm. 136, 8, Pag. 143, a. 6, Dalidæ. l. Dalilæ, a, 8, paſſus ſit. l. 3 paſſus ſit. Pag 144, b, 5, proſterneis. l proſterneris, Pag. 174, a. 8. marg. l. S. Auguſt. de bono coniugali, c, 21 in fine tom, 6, Pag. 180. a. 3, marg. l. Iſai. 40. 7. Pag. 193, d. 2. mar. l. Ierem. 11. 19 Pag. 208. a 5. mar. l. Pſalm. 64. 6. d. 3. mar. l. Deuter. 32. 32. Pag. 227, b, 1. marg. l. Matth. 22, 37, Pag. 231. d, 1, mar. l. Matth, 11 30, Pag. 235, b. Cap. XV. l. Cap. IX. Pag 236, b. 1, marg. l. Capite 8. in fine, Pag 238, c, 4, gratulatūdæ. l. gratulabūdæ. Pag. 241, a, 1, mar. l. Cap, 10. Pag, 248, c, 9, l, ſoluitur quod quærunt quidā. Pag. 249. c. 7. ferit ex. l. ferit; ex. Pag. 250. d. 7. de pſis. l. de ipſis. Pag. 259. c. 6. l. inſinuaſſe. Pag 267. b. 1. a reſedit, l. ta reſedit, Pag 279. c. 7. l. Imaginē. Pag. 291. d. 2. mar. l. Galat. 5. Pag. 302. b. 5. ſabbatiſſimū l. ſabbatiſmum Pag. 304, b. 3. ætenitas. l. æternitas. Pag. 307, d. 4 verū. l, verā. Pag 313. a. 5, Tuē l. Tuam. Pag. 314. d 3. mar. l. Cap. 20. Pag. 317 c. 1, mar. l, Exod. 20. 13. Pag. 323, d. 9. mar. l. Iſai. 66 23, Pag. 327, a. 5, ſibi l. tibi. Pag. 329, a, 2, marg. l, Thren. 3. 27, Pag. 334, b. 8, opuſcul. l. opuſculi. Pag. 335 b. 3, conuicimur. l. conuincimur. Pag. 330. a. 5, marg. l. Galat. 5, 15, Pag 373, b. 1. l. Lex de ſabbatorū. Pag. 375 a. 6, mar. l. 1. Ioan. 4, 14. Pag 376, c. 5. mar. l. Pſal. 10. 6. Pag 383. c. 4. Et autē. l. Eſt autē. Pag. 399. c 8. affectus proprium. l. affectus iſte propriū. Pag. 402, b, in titulo, diligere in Deū, l, in Deo. d, 9, ſecundū, affectū l, ſecundū affectū, Pag. 403 c, 4, mar. l, 1, Ioan. 2, 16, Pag. 407, c, 2, marg, l, 1, Reg. 23, 17, d, 2, mar. l, 1, Reg. 23, 17, Pag 426, b, 2, mar, l, Cap. præcedēti. d, 10, mar, l. lib, 2. cap, 13, Pag. 430. b. Caput. 1. deleatur. Pag. 428. a. 4. marg. l. 1. Cor. 1. 30. Pag. 431. a. 4. liris. l. libris. Pag. 437. b. 8. .. idad. l. tequā ad Pag. 453. in titulo. Liber. II l, lib. III. Pag. 454. d. 8. enim a .icitię magnus fructus ſit ſecuritas l. Enim. 12 Magnus amicitiæ fructus ſit. Et in mar. l. 12. enim amicitiæ magnus ſit fructus. Cam. Pag. 455 in titulo. Lib. II. l. III. Pag. 456. d, 10, quippe æterna æterna eſt. l, quippe æterna eſt. Pag. 460, c 3, marg. l Matth, 22. 39, Pag. 468. a. 2. quod debeamus. l. quod non debeamus. Pag. 475, c. 6. quid ſenſerim, deleatur. c, 10, ſolicitudinum, me. l. ſolicitudinum me. Pag. 476, a 8. marg l. Marc. 10, 14, Pag, 477. c. 4. ex patte. l. expertæ. Pag. 483. d. 5. tem. l. autem. d. 9, mar. l, Ierem. 2. 8. Pag, 484. d. 3. tuter riſſet. l. tute riſiſſet Pag. 486, d, 10. te de l. te, 143, de, Pag, 490. c. 7. mar. l, Ierem, 1, 8, Pag, 491, d, 3, aſpexis, l, aſpexeris,

FINIS.

VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

LEGATORIA
R. SALVAR Z
Via Val Sassina,
Tel 809 2

Digitized by Google